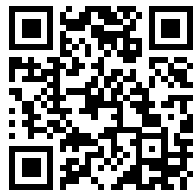
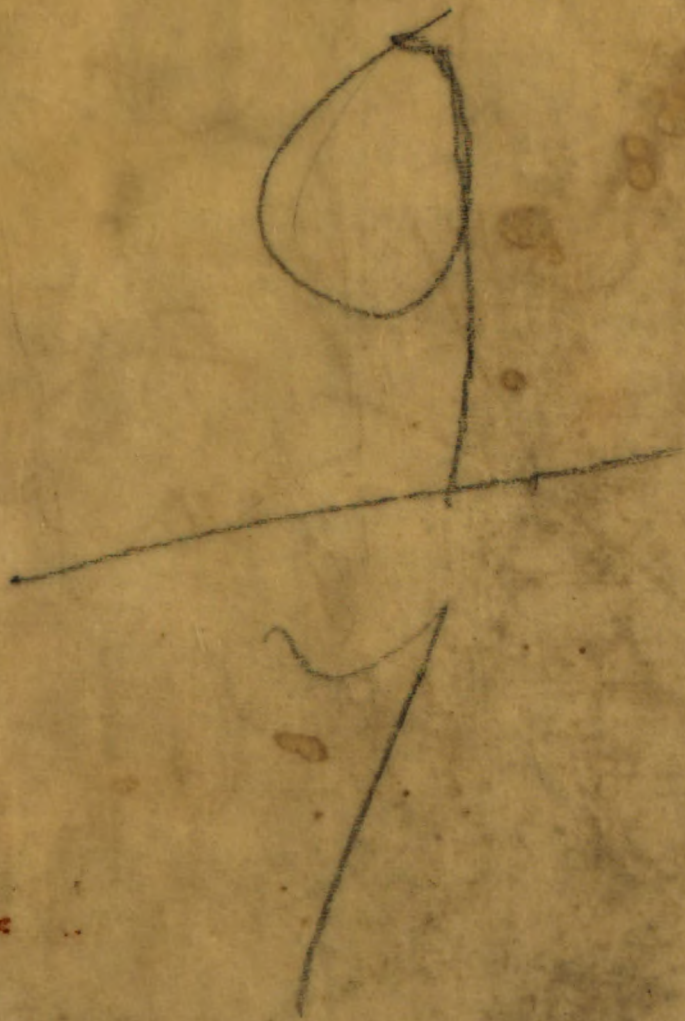

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

XXVIII. p. 14.

K. 7.

Acta Colloquij Mon-
tis Belligartensis:

*Quod habitum est, Anno Christi. 1586.
Fauente Deo Opt. Max.*

P R A E S I D E,
ILLVSTRISSIMO
PRINCIPE AC DOMINO, DOMI-
NO FRIDERICO, COMITE VIRTEMBER-
GICO ET MOMPELGAR-
TENSI, &c.

INTER CLARISSIMOS VIROS, D. IA-
COBVM ANDRAEAE, Præpositum & Cancellarium Aca-
demiz Tubingensis: & D. THEODORVM BEZAM, Pro-
fessorem & Pastorem Geneuensem.

AUTHORITATE PRÆDICTI PRINCI-
PIS FRIDERICI, &c. nunc Anno Chri-
sti 1587. publicata.

HAEC ACTA CANDIDE ET BONA FIDE CONSI-
gnata, vanissimos de hoc Colloquio sparfos rumores, inprimis verò
Epistolam quandam, vanitatibus & calumnijs refertam, & typis ex-
cusam, abundè refutabunt.

CVM PRIVILEGIO.
TUBINGAE,
PER GEORGIUM GRUPPENBACHIVM,

ANNO M. D. LXXXVII.

u

FRIDERICVS
Dei Gratia Comes Vvirtem-
BERGICVS ET MOM-
FELGARTEN-
SIS, &c.

CHRISTIANO LECTORI, VE-
ritatis cœlestis studio, Sa-
lutem.

DEO OPTIMO MAXIMO GRATVM OFFI-
cium, & sua persona dignum præ-
stiterunt olim Christiani Impera-
tores, & nostro seculo multi pij
Electores, Principes & Ordines Imperij, dum
magna cum sollicitudine, indefesso studio (ne-
que laboribus, neque sumptibus parcentes) in
id incubuerunt, ut Religionis controuersia, in
Ecclesia Christi exorta, vel quàm primum so-
pirentur, vel legitimis rationibus prorsus è me-
dio tollerentur. Eum autem, in suo pio conatu
scopum sibi propositum habebant, ut & erran-

a 2 tes

PRAEFATIO ILLVSTRISS. PRIN. FRIDERICI
tes in viam reducti, animarum suarum exitium
effugerent : & suauissimus veritatis caelestis
consensus & concentus in Ecclesia Christi, ad
laudem Dei omnipotentis, restitueretur, &
passim in Ecclesijs audiretur.

Eodem prorsus consilio, atq; ad eundem fi-
nem, Nos mense Martio, Anni proxime
elapsi, clarissimos Theologos D. Jacobum An-
dreae, Praepositum & Cancellarium Acade-
miae Tubingensis, & D. Theodorum Be-
zam, Professore & Pastorem Geneuensem,
Mompelgartum in arcem nostram euocau-
imus: ut ibi in nostra praesentia de articulis in-
ter ipsos controuersis, placidè conferrent atque
colloquerentur. Quod sanè haudquaquam à no-
bis ea de causa institutum fuit, ut de Confessio-
nis nostrae veritate demum certi aliquid apud
nos constitueremus: quippe qui iam dudum unà
cum Imperij Electoribus, caeterisque Principi-
bus & Ordinibus, syncerae Euangelicae doctri-
nae subscripsimus, atq; veritati caelestis testimo-
nium

nium publicum dedimus : à quo diuina adiuti gratia, nunquam recedemus : sed illud potiùs ad omnem posteritatem extare, & ratum firmumque esse volumus. Rogauerant autem nos demissè & obnixè Galli exules, qui à Pontificia religione discessionem fecerunt, vt Colloquium inter clarissimos illos Theologos instituere-
mus : propterea, quòd magnam spem conceperant, fore, vt in articulis controuersis, in quibus Gallicæ Ecclesiæ à nostris dissident, pia concordia constitueretur : atq; per hoc salutare remedium Gallicæ & aliæ quædam extera Ecclesiæ cum nostris meliùs coalescerent.

Vt autem antea ex commiseratione pia Gal-
lis exulibus hospitium in vrbe nostra Mompelgarto, concessimus : memores dicti illius Prophetici : Egenos vagosq; induc in domum Esa. 56.
tuam : Et illius Apostolici : Hospitalitatis noli-
te obliuisci : ita Colloquium (ipsis adeò demissè
& obnixè petentibus) denegare nolimus : ne
quid prætermittere videremur, quod vel ad

Ecclesiae Christi tranquillitatem, vel ad ipsorum salutem aeternam facere posset.

Cum autem Theologi, quorum supra mentionem fecimus, in arce nostra conuenissent, unâ cum ijs, quorum nomina in Actis suo loco subscripta leguntur: admisimus ad eam Collocutionem non modò Consiliarios & aulicos nostros, verùm etiâ Gallos exules, quotquot adesse cuperent, et qui Latinae linguae non ignari essent. Neq; verò Nos ab illo Colloquio, vel ad horæ momentum abesse voluimus: neq; in re tanta, aliorum negotiorum Politicorum inter earationem habendam duximus, ut huic uni rei expeditiùs vacare possemus. Is autem Colloquij processus fuit institutus & obseruatus, ut nostrae partis Theologi de singulis Articulis cōtrouersis, primùm Theses suas aduersae parti traderent: & ab ea responsum scriptum vicissim acciperent: quibus contrarijs scriptis publicè coram omnibus praesentibus clarè recitatis, deinde de eo Articulo (de quo Theses & Responsum

sponsam tractabant) D. Jacobus Andreae, & D. Theodorus Beza, placidè collocuti sunt. Articuli, de quibus agebatur, hi erāt: I. De Cœna Domini. II. De Persona Christi. III. De Imaginibus, tēplis & similibus rebus. IIII. De Baptismo. V. De Prædestinatione. Certò enim nobis constabat, quòd de his Articulis, inter nostros & Gallicos Doctores non esset consensus.

Et si autem interdum in eiusmodi Colloquijs publici & iurati Notarij, qui singula utriusq; partis dicta excipiant, constitui solent: tamen initio huius Colloquij, ab utraq; parte iudicatum & in eo conuentum est, Notarijs utendum non esse: ne tempus extraheretur, si ad pennam loquendum esset: & ne sermo tardior, ad excipiendum accommodatus, quasi in multas particulas distractus, minus commodè, & à collocutoribus, & ab auditoribus intelligeretur. Hoc. n. in hoc Colloquio quæsuimus, ut utraq; pars, familiariter conferendo, alteri suam sententiam
quàm

quàm simplicissimè aperiret atq; exponeret: Ita quidem, ut aduersæ pars nostrorum mentem in singulis controuersis capitibus plenè perciperet: & vicissim suam sententiam ita copiosè & abundè declararet, ut posthac conqueri nõ posset (ut hæcenus sæpè) quòd neque satis unquam audita, neque rectè intellecta esset.

Interim tamen singulis præsentibus liberū fuit, ea quæ vellent, annotare. Et quia non dubitabamus iam ab initio huius Colloquij, quin multi absentes eiusdem Acta magno desiderio essent expedituri: quibusdam ex nostris id negocij dedimus, ut singula, quæ ab utraque parte dicebantur, quanta possent celeritate, dexteritate, diligentia & fide summa exciperent, atq; in chartas conijcerent, ne quicquam, quod scitu necessarium esset, in Actis, si aliquando publicarentur, desideraretur: sed ut pars utraque fateri cogeretur, Acta illius Colloquij bona fide fuisse collecta.

Neque verò nos piguit, nostra etiam ma-

nu ea

nis ea annotare, quæ ab aduersa parte contra pi-
 am, simplicem, & sinceram doctrinam, in Chri-
 stiana nostra Catechesi comprehensam, dicebã-
 tur, atque pertinaciter asserebantur. Qualia
 erant: Quòd nullam aliam habeamus in sacra^{Fol. 47.}
 Cœna Domini præsentiam corporis & sangui-
 nis Christi, nisi eam, quam suo tempore Abra-
 ham in veteri Testamento habuerit: cum qui-
 dem tunc Filius Dei nondum esset incarnatus,
 & caro atque sanguis eius nondum existerent.
 Quòd humanæ Christi naturæ, propria diuini^{Fol. 221.}
 tatis infinita nulla ratione cõmunicari possint:
 itaque humanitati Christi assumptæ realiter
 neque omnipotentiam, neque omniscientiam, ne-
 que omnipræsentiam, neque adorationem com-^{Fol. 146. 148. 158.}
 petere: quamuis cum Filio Dei personaliter sit
 vnita: sed humanæ naturæ in Christo tantum^{Fol. 247.}
 finita & creata dona esse communicata. Quòd^{Fol. 479.}
 innumerabiles pueri baptizentur, qui tamen
 nunquam regenerentur: F deoq; de infante ba-
 ptizato certò dici nõ posse, quòd sit renatus: ta-
 b met si

Fol. 464.

Fol. 467.

Fol. 469.

metſi de ea re bene ſit ſperandum. Quòd Chriſtus non pro totius mundi peccatis ſit mortuus: ſed tantum pro electis: cæteros occulto & æterno Dei decreto perire. Quòd David etiam in ipſo adulterio, Spiritum ſanctum & fidem retinuerit, &c. Hæc & ſimilia Nos ipſi penna excepimus. Poſtea verò, omnibus annotatis & conſignationibus noſtrorum in unum collatis, mandauimus, vt (quantà omnino fieri poſſet diligentia & fide) in unum corpus redigerentur: vt & diſputationis contextus conſtaret: et oratio non eſſet hiulca: neue quicquam, quod ad ſubſtantiam totius Colloquij pertineret, deſideraretur.

Et cùm intelligeremus, ſtudioſæ iuuentuti gratū atq; vtile futurū, ſi ad marginem ſcriptorū illorū, quæ aduerſa pars in hoc Colloquio exhibuit, caſtigations annotarentur, quæ breuiter errores, & errorū cauſas, quaſi digito monſtrarent: libenter, vt id fieret, conceſſimus: tametsi ijdem errores etiam in noſtrorum reſponſis
copioſ

copiosè refutentur. Etenim hac in re habendâ
 rationem duximus *ALUMNORVM* celebris il-
 lius *Academiae*, cuius *Maiores & Agnati*
 nostri fundatores extiterunt, omni certè laude
 dignissimi: in qua *Uniuersitate inçlyta* Nos
 olim *Rectorè* egimus: ibiq̃ peculiare^s alumnos
 (in vsum *Ecclesiarum & Scholarum nostrarũ*)
 liberaliter fouemus. Horum aliorumq̃ *Theolo-*
giæ studiosorum utilitas, quam ex editione *Col-*
loquij à Nobis instituti percipient, maioris
 æstimanda fuit, quàm *calumniatorum malitia*:
 quibus (iuxta *Theognidis sententiam*) placet
 illud: *CALVMNIARE AVDACTER*: semper ali-
 quid hærebit: quorum improborum hominum
 calumnias contemnēdas iudicauimus, vt quàm
 plurimis prodesse possemus. Publicè enim te-
 stamur, in horum *Actorum* collectione, nihil
 omninò, vel insertum, vel ademptũ esse, in quo
CARDO CONTROVERSIARVM vertebatur.
 Nihil enim in hoc toto negotio, vel fauori,
 vel odio, huius vel illius partis, datum est.

Et si autem initio, non eo consilio supra commemoratos duos clarissimos Theologos, ad colloquium euocauimus, ut illius Colloquij Acta publicarentur: qua de causa etiam publicos & iuratos Notarios (ut supra diximus) non adhibendos putauimus: quippe qui haec Acta (pacis & tranquillitatis maioris causa) intra priuatos quasi parietes delitescere posse existimabamus: tamen necessitas mutare nos consilium nostrum coegit: ne silentium nostrum gloriae nominis diuini & saluti Ecclesiae fraudi esset. Statim enim post finitum Colloquium longè lateq; sparsi sunt varij, vani & iactabundi rumores: (qui partim sermonibus, partim literis ad nos allati sunt) quòd videlicet ab aduersa parte, pia nostra confessio (quæ tamen immoto Dei verbo nititur) in illo Colloquio confutata, deuicta, & explosa esset: quodq; eius defensores cõfusionem & ignominiam inde domum reportassent. Et quamuis istas vanissimas gloriations contemnere poteramus: quòd sciremus (experientia edocti)

edocti) aduersæ parti, vanitates etiam crassas
 spargere, nimis iucundum, minimeq; insolitum
 esse: tamen cum etiam de Colloquio Mompel-
 gartensi Epistola quædam typis euulgata in lu-
 cem prodierit, figmentis & vanitatibus tota
 referta: & quidem sub fictitio authoris & loci
 nomine: (quod legibus & statutis Romani Im-
 perij prohibitum esse omnibus constat) necesse
 fuit, veritatem, et personæ nostræ dignitatem,
 contra iniurias illius lucifugi & improbi ho-
 minis, qui nobis ipsis mendaci sua relatione non
 pepercit, asserere, editione Actorum Colloquij:
 ut hac ratione illius vanitas manifestè redar-
 gueretur. Et sanè aduersa pars, si publicationē
 prædictæ Epistolæ prohibere nō potuisset, cer-
 tē ne illa inter suos latius spargeretur, & pu-
 blicè in ijs locis vendendo & emendo distrahe-
 retur, cauere, idque famosum scriptum suppri-
 mere meritò debuisset: si illi pia concordia &
 Ecclesiarum tranquillitas cordi esset. Sed ad-
 uersa pars conniuendo ad tam impudens figmē-

tum, passim disseminatum, hoc ipso suum cum
vanissimo illo nugatore & calumniatore con-
sensum satis prodidit: iuxta vetus dictum: Qui
tacet, consentire videtur.

Nobis igitur vanissima illa Epistola, &
alia quoque ab aduersa parte hinc inde scripta,
& occasionem præbuerunt, & necessitatem
imposuerunt, ut Colloquij Acta, verè & bona
fide consignata, in lucem daremus, & Ecclesiae
Christi cognoscenda proponeremus: ut & pia
nostræ partis causa calumnijs posthac minùs
grauaretur, & persona nostra ab iniuria istorũ
calumniatorum vindicaretur. Cumque veritas
confessionis nostræ luculenter in Actis illis de-
nuò demonstraretur: hoc ipso vera & Deo grata
pax aduersarijs nostris offertur: quæ constitui
facile poterit, si illa veritatem cœlestem, in ver-
bo Dei propositam & expressam, unanimi cõ-
sensu nobiscum amplecti voluerit: id quod ex
animo optamus, Deumq; ut fiat, precamur. Ut
enim concertationibus (præsertim in religio-
nis

nis negotio) minimè delectamur : ita editione Colloquij, noua dissidia ferere, aut maioribus animorum distractionibus causam præbere, animus nobis non fuit.

Quòd etiam author illius Epistolæ famosæ nos insimulat, quasi **FVDICIS** & quidem **FAVORABILIS** partes in Colloquio sæpius iam commemorato nobis sumpserimus: ea etiam in re luculentam nobis iniuriam facit.

Etenim, Dei beneficio, ex frequenti sacrarū literarum et Historicorum monumentorum lectione iam dudum didicimus, unū & solū Christum (unicum illum nostrum Magistrum, Math. 28. quem audiendum Pater cœlestis mandauit) Math. 17. sententiā suā in scripta Prophetis & Apostolicis expressa, omnes religionis cōtrouersias, etiam antequā exorirētur, dijudicasse. Et probe nouimus, magnū illum (nomine & re) Constantinum Episcopis in Niceno Concilio congregatis grauitè iniunxisse, ut hostili inter se certamine deposito, præsentium quæstionum solutionem,

tionem, ex codice Dei, antiquorum Prophetarum sanctionibus, Euangelicis, ac Apostolicis libris sumerent. Id cum à nostra parte, in asserenda prima & incorrupta Augustana pia Confessione, fieri eiusdemque veritatis defensione obseruari auribus nostris audiremus: plurimum nobis gratulati atque in fide & conscientia nostra confirmati & delectati sumus. Contra verò doluimus, cum animaduerneremus, aduersam partem, inuidta illa & clarissima sacrarum literarum testimonia, quibus meritò erudi, & in viam reuocari debebat, temerè vel eludere, vel humana aliqua glossa pervertere, neque veritati cœlesti, apud se locum dare: quæ sanè pertinacia perniciosissima - animum nostrum vehementer perturbauit.

Grauius etiam, Nos, & iniuste, author suprâ dictæ Epistolæ in eo læsit, quòd audacter confingere ausus est: Nos post habitum Colloquium Gallis exulibus potestatem fecisse, ut unà cum ciuibus nostris, sub libera protestatione,

tione, quod Confessionem suam Gallicam retinere vellent, communicare, atq; sanctam Domini Coenam sumere possent: id quod ante Colloquium (ut nugator ille malitiosè confingit) ipsis permittere noluerimus: indeque colligendum censet, quod aduersæ partis Confessioni æquiores facti fuerimus. In eam igitur suspicionem coram Ecclesia Christi, nos adducere hoc figmento conatur, quasi ad doctrinam aduersæ partis inclinare, atque ad eam aliquam accessionem facere inceperimus: in quo toto commento author illius Epistolæ vanissimus est. Ea enim, per Dei gratiam, sacrarum rerum cognitione præditi sumus, ut sciamus, sacram Domini Coenam, inter alios fines, etiam hunc usum habere, ut sit religionis, quam quisque profitetur, nota atque Symbolum. Qui enim cum Ecclesia aliqua in huius Sacramenti sumptione communicant, hoc ipso publicè profitentur, quod eiusdem Ecclesie doctrinam amplectantur, & contrariam rejiciant, seq; ab alijs separent: veluti si quis

PRÆFATIO ILLUSTRISS. PRINC. FRIDERICI
tum Pontificijs sub una (ut vocant) specie
communicat, ostendit, se Pontificiam religio-
nem approbare: qui verò cum Lutheranis (ut
appellant) Cœnam Domini sub utraque specie
sumunt, testantur, se puram Euangelij doctri-
nam profiteri, & contrariam abijcere. Ita que
sumptione Cœnæ Dominicæ nequaquam luden-
dum, aut quiduis simulandum esse, à quo animus
abhorreat, semper iudicauimus. Quare Gallos
exules, quotiescunque cum nostris communica-
re cupuerunt: (petiuerunt autem id ipsum sæpi-
ùs, licet à nemine essent rogati:) semper illos,
ad Confessionem nostram, tam post, quàm ante
Colloquium, remisimus, admonentes eos, ut tùm
communicarent, si Confessionem nostram syn-
cerè amplecterentur. Ut autem sub libera pro-
testatione (retinendi Confessionem suam Galli-
cam) Cœnam Domini cum nostris sumerent,
nunquam illis permittere volumus, etsi illud
obnixè & demissè peterent: de qua re in Ap-
pendice (quæ Actis Colloquij annectetur) co-
piosius

pioſius tractabitur. Facile enim intelligebamus, talem permiſſionem piæ noſtræ Confeſſioni, non parùm derogaturam, & ſynceræ religioni fraudi futuram: nos que in eam ſuſpicionem venturos, quaſi alteri etiam Confeſſioni vel patrocinarerur, vel certè occultè faueremus.

Et quidem ea in re Chriſtianos Imperatores imitati ſumus, qui Arrianis, petentibus in communionem Orthodoxorum recipi, non priùs poſtulatam ſuum conceſſerunt, quàm illi Orthodoxorum doctrinam approbarent: tamen ſi ne iſta quidem pià vigilantia cauere potuerint, quin multi ore, & calamo aliud profiterentur, quàm corde premebant. Sic igitur Gallos exules, petentes cum noſtris communionem, ad Confeſſionis noſtræ lectionem, & approbationem remiſimus: Ut interim eos grauius & clementer admoneremus, ne quid dubitante conſcientia facerent: fore enim aliàs,

ut per illam hæsitacionem, conscientia sua male consulerent, & corpus atque sanguinem Domini indignè & ad iudicium sumerent, utque Sacramentum illud salutare ad vitam atque salutem institutum, in mortem & condemnationem ipsis cederet. Itaque in Natiuitatis Christi festo (ante habitum Colloquium) à Domini Cœna abstinuerunt. Postea verò Paschatis festiuitate, quæ Colloquium subsecuta est, unà cum nostris ciuibus communicarunt: idem etiam sequente Pentecostis festo ab ipsis factum est. Unde colligimus, plerosque ex audito Colloquio tantum profecisse, ut intelligerent, nostram de Cœna Domini sententiam firmis & immotis verbis Christi niti: atq; in ijs conscientiam hominis pij tutò acquiescere posse.

Quòd verò, nobis peregrè absentibus, quidam Gallorum exulum coram aliquibus Ministris Ecclesiæ Mompelgartensis protestationem fecerunt, se videlicet, sub Confessionis suæ Gallicæ opinione communicaturos: postea
verò

verò digressis Ministris (qui protestationi contradixerūt) Galli quidem etiam super sua protestatione Instrumentum, per Notarium publicum erexerunt: id nos non modò improbamus, verùm etiam annihilamus, nullumque valorem habere volumus: de qua re publicè protestamur. Id enim Instrumentum & verè pietati, & nostris decretis, aliquoties super eo negotio datis, prorsus repugnat, nobisque & Ministris nostrarum Ecclesiarum inscijs erectum est. Et Ministri nostri Evangelici, officium suum fecerūt, quòd (instructi nostris decretis) Gallos ad communionem Cœnæ Dominicæ admittere noluerunt, nisi Cōfessionem nostram approbarent, & Confessionis suæ Gallicæ comoda explicatione, ad nostram piam sententiā accederent.

Legationem in Galliam pro exulibus illis (rogati à magnis Viris) suscepimus: non quòd ipsorum errores, quos in religionis negotio ha-

PRÆFATIO ILLUSTRISS. PRIN. FRIDERICI
bent, approbaremus: sed quòd illis condoleba-
mus, qui propterea patrijs sedibus pulsì, in exi-
lio vagantur, quòd Pontificis Romani tyran-
nidem in Ecclesia, multiplicemq; Idolomaniam
Pontificiam auersantur: His reditum in patri-
am, & securitatem atque tranquillitatem im-
petrare conati sumus: eorum autem errores fo-
uere aut propagare, nunquam in animu in no-
strum induximus. Commiseratione verò moti,
officium pietatis, intercedendo apud potentissi-
mum Galliarum Regem, miseris exulibus præ-
stare volumus: prorsus eodẽ animo, quo agna-
tus noster Dux Christophorus Uirtember-
gensis, piæ et felicitis memoriæ, olim Francofur-
ti ad Mœnum habitantibus exulibus Gallis li-
beralem eleemosynam dedit: adiuncta hac pro-
testatione: se eam eleemosynam dare, non ipso-
rum religioni, sed inopiæ.

Precamur autem Deum æternum, Patrẽ
Domini nostri Jesu Christi, ut per Spiritum
sanctum

sanctum eum fructum Mompelgartense Collo-
 quium proferat, ut ij, qui adhuc sunt sanabiles,
 neq; gloriolam suam animæ saluti præferunt,
 approbatione & Confessione veritatis cælestis,
 ad nos accedant, & sic pia atque dudum optata
 pax & concordia inter nostras et Gallicas Ec-
 clesias constituatur: & ut ij, qui doctrinam pi-
 am amplectuntur atq; profitentur, constanter in
 ea usq; ad vitæ finem per gratiam Dei, perse-
 uerent, Amen. Scriptum Mompelgarti in Ar-
 ce nostra, 11. die Feb. Anno à nato Ser-

uatore nostro Jesu Christo,

1587.

DE OCCASIO- NE COLLOQUII

MOMPELGARTEN-

315.

A NNO Domini 1586, die 13. Ianuarij, cum serenissimi Domini, D. Henrici Regis Nauarreni Legatus, N. Baro de Cleroan Stutgardiam venisset, & D. Iacobum Andream quoque adesse cognouisset: misso ad ipsum nuncio viro

Colloquium Baro-
nis de Cleroan cum
D. Iacobo Andream de
Colloquio insti-
tuendo.

Nobili, cum ad Colloquium familiare vocauit: Habere enim se, de quibus cuperet cum ipso conferre. Eius voluntati cum satisfaceret D. Iacobus, de rebus Gallicis pauca quædam cum ipso contulit, interprete vsus fratre, Barone Malroy, quod D. Iacobus Gallicam linguam non intelligeret, neque Baro de Cleroan latinè expeditè loqueretur.

Postquam verò D. Iacobus restatus esset, se de rebus Gallicis, quod ad Politica (præsertim motus in regno Galliarum excitatos) attinet, sibi iudicium non sumere, quæ ad Iurisconsultos, & ipsorum iudicium pertinerent: ab ipsius autem professione aliena essent: D. Baro instabat, in veteri Testamento, etiam Sacerdotes ab Israelitis consultos fuisse. Cui D. Iacobus: quò minus ipse exemplo summi Sacerdotis responderet, vnum sibi deesse, videlicet pectorale: in quo duodecim gemmis nomina 12. tribuum Israelitarum inscripta fuerint: quo indutus summus Pontifex, sic Deo ordinante, populo interroganti responderit. Sibi autem dictum esse, aiebat D. Iacobus: Quis me constituit Iudicem in-

D. Iacobus de nego-
cijs Politicis cur sibi
iudicium non su-
mat.

Exod. 28.

Rationale summi
Sacerdotis.

Leu. 2.

A

terte

2 *Colloquium Mompelgartense.*

terte & fratrem tuum ? Cui responso cum subridens Baro de Cleroan, acquiesceret: de rebus Theologicis, in primis verò de certamine differere incepit, quod inter Ecclesias Germanicas, Augustanam Cõfessionem profitentes, & Gallicas Ecclesias, quas ipse reformatas appellabat, hoc est, quæ iugum & Tyrannidem Pontificiam abiecerant, magno cum scandalo plurimorum, & præsentissimo Regni Galliæ, totiusque Ecclesiæ damno, multis nunc annis durauerit. De quo cuperet cum D. Iacobo colloqui.

Opinio Baronis de Cleroan, de dissensione nostra.

Sibi enim videri, Disputationem circa vnam duntaxat partem doctrinæ Christianæ, inter vtriusque partis Theologos, videlicet, de Cœna Domini, versari: In cæteris verò articulis fidei & confessionis, ut ipse quidem opinetur, per omnia pium consensum esse.

Consilium Baronis de Cleroan, de concordia instituenda.

Sibi igitur (quod tamē pace D. Iacobi diceret) hanc viam commodissimam & expeditissimam ad piam pacem, & firmam concordiam faciendam videri: si ab vtraque parte nihil prorsus de verbis Christi amplius disputaretur: Sed quoniam Christus dixit: Accipite, manducate, hoc est corpus meum, &c. Accipite & bibite, hic est sanguis meus noui Testamenti: simplici sine hæc Christi verba complectenda: modum autem præsentis, omnipotentis & sapientis diuinæ commendari oportere, qui verax, omnipotens & sapientissimus sit. Ideoque facile præstare possit, quod promissit, ut maximè captum ingenij, & intelligentiæ humanæ (sicut alia innumera Dei opera) excedat.

**Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.
1. Cor. 11.**

Responsum D. Iacobi.

Cui D. Iacobus respondit: Expeditissimam sanè rationem hanc, & viam ad piam concordiam, non modo constituendam, esse; sed eandem quoque, iam in
de ab

de ab exorta illa infelici controuersia, à nostris semper propositam fuisse. Eam si ingressi fuissent Zvvingliani: hoc certamen, aut nunquam exortum, aut facillimè denuò sopiri potuisse. Siquidem Lutherus, & qui cum illo sentiunt, hanc fidei simplicitatem in omnibus suis scriptis & concionibus vrserint, vt videlicet verba Testamenti Christi simpliciter intelligamus, sicut ipsa verba sonant: & simpliciter credamus, quòd verè nobis in dispensatione panis & vini consecrati corpus & sanguis Christi distribuuntur, & ore (sic enim in Coena manducare præcepit) ab omnibus in Coena vescentibus percipiuntur. Modum autem præsentiae sanguinis & corporis Christi (cùm non sit naturalis, aut Physicus, sed cœlestis & diuinus, neque etiam mādudatio Capernaitica fiat) **D E O**, eiusque omnipotentiae commendandum esse.

Exposita via ad
Concordiam in con-
trouersia de Coena
Domini.

Doctrina Lutheri de
Coena Domini.

Verùm, hanc doctrinam de Sacramentali manducatione corporis Christi in sacra Coena, Zvvinglianos & Calvinianos, quos sic vocant, in hunc vsque diem tanquam Capernaiticam Ianienam & cyclopicam *κροφαγίαν, καὶ ἀϊδρωποφαγίαν* Christi damnasse, & pertinaciter contendisse: Verba Christi non intelligenda esse, quemadmodum sonant, sed simplicem hanc, quam nos constanter doceamus, fidem, horribilem Idololatriam esse, omnibusque Christianis fugiendam.

Lutheri doctrina de
Coena Domini quo-
modo à Zvvinglianis
& Calvin. da-
mnata.

Præterea, non de vno hoc duntaxat articulo inter Calvin. & nostros, sed de alijs etiã quàm plurimis controuersiam esse, qui nō minoris momenti sint, videlicet, de persona Christi, in qua omnes articuli symboli Apostolici, de filij Dei incarnatione, de natiuitate, de

Certamen inter Cal-
uin & August. Con-
fess. doctores, in mul-
tis articulis religio-
nis Christianæ.

A 2 passio-

4 *Colloquium Mompelgartense.*

passione, de morte, de resurrectione, de ascensione, de sessione ad dextram Dei, inuoluantur: Item, de ipsius omnipotentia: de eius infinita & non mensurata scientia & sapientia: de eiusdem presentia in administratione omnium creaturarum: de eius religiosa adoratione & inuocatione in omnibus tribulationibus; de Baptismo: de Prædestinatione electorum ad vitam æternam, & alijs; quos errores illorum explicationes subinde magno numero gignant. De quibus omnibus, nisi pius quoque consensus statuatur: frustra de concordia in vno duntaxat articulo (de Cœna Domini) facienda laboratum iri.

Ad quæ Baro de Cleroan respondit: Hæc sibi prius inaudita fuisse, plerisque etiam in Gallijs ignota. Se enim hæctenus, quemadmodum etiam alios quam plurimos Gallos, in ea opinione fuisse: de Cœna Domini solum inter illorum & nostras Ecclesias, dissensionem esse.

Consilium Baronis
de Colloquio inter
D. Iacobum & D.
Bezam instituendo.

De his cum inter Baronem de Cleroan, & D. Iacobum collocutio breuis facta esset, D. Baro Doctori Iacobo dixit: An non inter ipsum & D. Bezam familiarem colloquium institui possit? Ad quam rem, vel Argentoratum, vel Mompelgartum commodissimum locum fore, in quo conuenire, & placide de hoc negotio conferre queant. Cui D. Iacobus respondit: Quod ad suam personam attineret, se semper promptum & paratum fore, Et sperare se, vt maximè consensus, & concordia non constitueretur: non contemnendum tamen fructum inde expectandum esse, videlicet, vt sublatis mutuis accusationibus, quæ cuiusque partis perpetua & constans sententia, eiusque fundamenta propria

Quis fructus ex Colloquio sperandus.

pria essent, tanquam in breui tabella depicta, omnibus demonstrari queat,

Vtrinque enim partes litigantes conqueri, multa eis falsò tribui, quæ in ipsorum scriptis non reperiuntur. Verbi gratia: D. Beza cū suis, Ecclesias Germaniæ Augustanæ Confessionis, non modò in Gallia, sed per vniuersum Christianum quoque orbem, publicis scriptis accusat, quòd Cyclopicam & Capernaiticam manducationem corporis Christi in Cœna Domini, doceant: in qua corpus Christi dentibus atteratur, perguttur in ventrem traijciatur, in ventriculo digeratur, & saluo honore, per secessum eijciatur.

Ecclesiz Augustanæ Confessionis quomodo à Beza accusentur.

Hoc persuasi sunt Galli de nostris Ecclesijs, qui D. Bezam audiunt, & ei fidem habent. Qui hoc vno duntaxat potissimum nomine, se à Cœna nostra Dominica abhorrere, apertè testantur.

Cur Galli ab Ecclesijs in Germania reformatis abhorreant.

Cùm autem nihil horum vel Luthero, vel nostris in mentem vnquam venerit: nec ex vllis nostrorum scriptis vnica proferri litera possit, qua id D. Beza, aut alij eiusdem opinionis assertores demonstrare queant: quin potius hanc ipsam Capernaiticam manducationem omni tempore apertissimis verbis damnauerint: gradum ad concordiam vtriusque partis ingenua negatione Capernaiticæ manducationis non contemnendum factum esse, omnes fateri oportet. Sic quæque D. Beza cum suis fratribus ostendere posset, si suam suorumque opinionem nostri non assequerentur, se non rectè intelligi: sed contra ipsorum voluntatem ipsis tribui, quod minimè rueri velint.

Capernaitica manducatio carnis Christi à Luthero semper damnata.

In alijs verò, si neutra pars de sua, vel sententia, vel opinione aliquid remittere, aut cedere possit: remotis

6 *Colloquium Mompelgartense.*

illis accusationibus falsis, & posito vero controuersia statu, vtriusque doctrinae fundamenta breuiter signata subijcerentur. Ex quibus omnes pij, etiam mediocriter intelligentes, facile iudicare possent, vtra pars expresso Dei verbo, an verò humanâ glossa suam doctrinam confirmaret. Idem quoque in reliquis Articulis controuersis fieri posse, vt collatione placidè facta, vel nobis, quos Lutheranos vocant, assentiri cogerentur, quos sic appellant, Zvvingliani & Calviniani: aut tam absurda & impia asserere, à quibus piæ mentes toto pectore abhorrerent; quæ sua absurditate, & impietate se ita confutarent, vt nulla alia prolixiore refutatione opus esse, omnes intelligerent.

Hæc cum ad eum modum inter Baronem de Cleroan, & D. Iacobum tractata essent: omnis deinceps sermo de conuentu, & colloquio inter D. Iacobum, & D. Bezam instituendo, fuit.

Colloquium Baronis de Cleroan cum D. Osiandro de Colloquio inter D. Bezam, & D. Iacobum instituendo.

Qua de re cum D. Baro de Cleroan etiam cum D. Luca Osiandro, in Aula Principis Vvirtembergensis collocutus esset: eundem diligenter rogauit, quantum in ipso esset, hunc Theologorum D. Beza, & D. Iacobi conuentum promoueret. Se enim curaturum, vt D. Beza quoque compareat, & pacis & veritatis se studiosum declaret.

Pectis Gallarum apud Illustriss. Principem Fridericum Vvirtembergensem &c. de Colloquio instituendo.

Paucis deinceps interiectis septimanis, quum D. Iacobo ignotum esset, quid Baro de Cleroan interim fecisset: Illust. Princeps Fridericus, Comes Vvirtembergensis, & Mompelgartensis, à Gallis propter Religionē Mōpelgarti exulantibus, aliquoties sollicitatus, si qua ratione fieri possit, vt Colloquium inter D. Bezam, & D. Iacobum institueretur. Quorum petitiona-

Colloquium Mompelgartense. 7

ni tamē Princeps Fridericus assentiri noluit, nisi de vōlūtate ipsius Bezæ cōstet, & D. Beza idem literis petat.

Quod cūm factum esset, Fridericus Comes ad Illustriss. Principem Ludouicum Ducem Vvirtembergensem, cognatum suum scribit, ac petit, vt D. Iacobus Mompelgartum, ad petitam cum D. Beza placidam collationem mittatur. Ad quam 13. die Martij dicta erat. Idem quoque binis literis ad ipsum Doctorem Iacobum scriptis, clementer postulauit, ne Colloquium cum D. Beza detrectare velit, quod tanto studio à Gallis expetatur.

Illustriss. Princeps, Comes Fridericus à Duce Ludouico petit D. Iacobum ad Colloquium mitti.

D. Iacobus binis literis Illustriss. Principis Comitis Friderici ad Colloquium vocatus.

Quum igitur Princeps Ludouicus non agrè assentiretur, & cognato suo Friderico Comiti gratificari cuperet: D. Iacobo, D. Lucam Osiandrum Theologum, & Politicos Consiliarios duos, nobilitate generis & eruditione præstantes virōs, Ioannem Vvolfgangum ab Anvveil, & D. Fridericum Schutz, I. V. doctorem adiungit.

Comites itineris D. Iacobi Andree.

Postquam autem Vvirtembergici Theologi & Politici, 14. Martij Mompelgartum peruenerant: à Gallis exulibus, à Barone Beluoës, & Barone Vesin, & multis nobilibus, viris doctis, in arce humanissimè excipiuntur, & salutantur.

D. Iacobus cum Legatis Vvirtembergicis à Gallis humanissimè exceptus.

Absente verò adhuc D. Beza cum suis, Theologi Vvirtembergici interea, de singulis controuersis Articulis, quorū numero quinq; potissimū erāt, de Cœna Domini: de Persona Christi: de Prædestinatione: de Baptismo: & de tēplis Pōtificijs reformandis, &c. breuissimas, & pspicias Theses cōscripserunt. Et vt colloquio magis expedita esset, in singulis articulis ab initio Theses positæ sunt, quib, breuiter ostēditur, de qua renul-

Theses de controuersis Articulis à Theologis Vvirtembergensibus conscriptæ.

8 *Colloquium Mompelgartense.*

1. nulla controtersia sit , aut vnquam inter vtramque partem fuerit. Qua ratione multæ non necessariae disputationes rescindi possint.
2. Deinde, status controtersia: verus & proprius positus est, de qua re potissimum in singulis articulis cōtrouertatur, & vtrinque pugnetur.
3. Tertio, fundamenta assertionis & confessionis Ecclesiarum Augustanae Confessionis in libro Concordia: comprehensa subiiciuntur, ex verbo DOMINI petita: quibus suam doctrinam eius Doctores & Pastores propugnant.
4. Quarto, doctrina aduersariorum, & eorum dogmata recitantur, & reiiciuntur, quæ cum expresso Dei verbo pugnant.

Comites icineris D.
Beza.

Quibus perfectis & absolutis, postquam D. Beza cū Theologis, Abrahamo Musculo Bernensis, & Antonio Faio Geneuensis Ecclesiae ministris: Petro etiam Hiebnero Graecæ linguae in Gymnasio Bernensi Professore publico, Claudio Alberio D. Professore Philosophiae in Academia Lausannensi, & politicis, Samuele Mayero Reipub. Bernensis Senatore, Antonio Marisio Geneuensi Senatore, (quos secum adduxerat) 20. Martij Mompelgardum peruenisset: ab Illust: Principe Friderico in arcem vocati, statim Theologos Vvirtembergenses salutare cupiuerunt. Quod cū Vvirtembergensibus significatum esset: eandem humanitatem ipsis quoque declarare voluerunt.

Primus congressus
Theologorum in ar-
ce Mompelgartensi.

Primo ergo hoc congressu facto: cū de sua voluntate testificatus esset D. Beza, se ad collationem hanc placidam, animum docilem, veritatis & concordiae studiosum attulisse: Vvirtembergici Theologi suam quoque

Colloquium Mompelgartense. 9

quoque vicissim voluntatem illis declararunt, seque non verbis multa polliceri, sed ipso facto in collatione instituta comprobaturos, animum veritatis, & pie sanctæq; concordia studiosum, ipsis nunquam defuisse, aut vnquam defuturum.

Sequenti die, qui erat 21. Martij, Illust. Princeps Comes Fridericus rogatus à Gallis fuit, (qui Mompelgarti hoc tempore propter Religionem exules commorantur) vt illis quoque Colloquio interesse liceret. Quod Celsitudo ipsius clemēter ita concessit, vt quibus Latina lingua nota esset, ne ab eo excluderentur.

Galli exules petunt se ad Colloquium quoq; admitti.

COLLATIO DE

COENA DOMINI, IN CHO-

TA XXI. MARTII.

HORA igitur septima, cū Illust. Princeps Comes Fridericus in locum Colloquio destinatum, vnā cum Consiliarijs & Nobilibus suis aulicis venisset: Theologi quoq; vtriusq; partis, & simul magno numero Galli exules adessent, duabus mensis positis, & parū à se inuicem remotis, priorē Illust. Princeps Fridericus cū Theologis & Legatis politicis Vvirtembergicis supra nominatis (quibus Concionatorem suum Aulicum M. Gasparum Lutz adiunxit) occupat. In altera verò D. Beza cū Geneuensibus, & Bernensibus Theologis, Philosophiæ, & linguæ Græcæ Professoribus, & ipsis ab vtraq; Repub. adinnetis politicis collocati sunt.

Confessus Collocutorum in Colloquio.

B

Omni-

10 *Colloquium Mompelgartense.*

Omniſus igitur ad Colloquium inchoandum paratis : Princeps Fridericus per Cancellarium ſuum oratione ſequenti Theologis de felici aduentu ſolenniter gratulatur, & eoſdem ad ſtudium pacis & veritatis clementer hortatur.

CANCELLARII MOMPEL-
garteniſis, D. Heſtoris Vogelmanni,
Oratio.

Gratulatio Illuſt.
Principis, Comitis
Friderici.

Poſteaquam Illuſtriſſ. Princeps Dominus Fridericus, Comes Uirtembergicus, & Montibelgardenſis, &c. Princeps meus Clementiſſimus, annis ſuperioribus per inſublimis nobilitatis Gallicanae clariffimos quosdam viros, non ſemel admonitus fuerat, ut illis, de quibusdam Articulis controuerſis in negotio Religionis, collationis inſtituendae hoc in oppido, & ipſius Ceſtitudinis curia daretur locus: oportunitatem ſiquidem propter idioma Gallicum, & Imperij maiestatem, quibus hic frui liceret, fore commodiſſimam. Quorum etiam petitioni haecenus moderni quoque Domini exules ſepi-

Colloquium Mompelgartense. II.

Sæpius institerunt. Princeps itaq; meus Clementissimus, pro sibi innato candore, ut graue illorū exitium, & conscientiam (quorum vices piè christianeq; condolet) quodammodo consolaretur: desiderio, & votis ipsorum deesse noluit. Negotio itaque tam arduo, quam salutari, ad Celsitudinis ipsius cognatum, Illust. D. Ducem Uirtembergicum Ludouicum, &c. delato, omnem tandem rem eò deduxit, ut ipsius Celsitudo quoque pro suo erga Religionem Christianam pio affectu assenserit, & Reuerendissimos suos Theologos, pacis & concordie studiosos, cum Politicis quibusdam nobilibus hūc transmiserit: id quod à vobis quoque factitatum esse apparet. Quorum omnium aduentui Clementissimus meus Princeps ex animo congratulatur, & summis à Deo Opt. Max. precibus flagitat, ut per gratiam præsidis Spiritus sui sancti, omnia ad ipsius

B 2 nomi

12 *Colloquium Mompelgartense*
nominis gloriam, et Reipub. salutarem con-
cordiam à vobis unanimiter sententiæ di-
cantur. Sic itaque bono initio inchoata res,
optato quoq; peragatur exitu: postulat Cle-
mentissimus meus Princeps, ut pro tua sin-
gulari humanitate, Reuerende D. Beza,
animum tuum, & tuorum Symministarum
aperias. Idem quoq; facturi sunt Illustrissi-
mi D. Ducis Ludouici, &c. Theologi: &
persuasum habeas, ipsius Celsitudinem totis
viribus elaboraturam, ut nuncupatis votis,
desiderio omnium adprime & quoad fieri
potest, salua veritate, satisfiat.

Posteaquam hæc à Cancellario recitata sunt; D.
Beza D. Iacobo honorem derulit, ut ille prior ad ea
responderet. Quia verò D. Beza peculiariter Oratio-
ne Cancellarij compellatus fuit: D. Iacobus D. Bezam
rogat & hortatur, ut ad postulationem Illustriss. Prin-
cipis Friderici respondeat, & animam suam de pre-
cessu Colloquij aperiat.

D. BEZA.

Colloquium Mompelgartense. 13

D. B E Z A

Primùm igitur Illustriss. Principi, Comiti Friderico proprio voto, & clementissima voluntate gratias egit D. Beza, cuius pietate hac collatio ad petitionem Gallorum instituta sit. Quod verò ad processum Colloquij attinet: optaret, omnia in scriptis peragi. Possè enim in collatione instituta, alicui vocem inconsideratam excidere: quod in scriptis caueri queat, ubi omnia accuratè expendantur, & singula magis circumspectè scribantur.

Prefatio Bezz.

Beza optaret scriptis collationem instituti.

Placere autem rationem, qua per Principem, Comitè Fridericum, illi statim, post aduentum eius, ex sententia Theologorum Vvircembergensium pridè significata fuerit, videlicet, ut primùm de controuersis articulis breuissima Theses proponantur, in quibus pramittatur, de quibus in singulis articulis, inter ipsos Theologos disputantes conueniat, Deinde status controuersia disertè, perspicuè, & breuiter ponatur, ut auditores intelligant, de qua re disceptetur.

De processu Colloquij consensus D. Bezz.

Tertiò vtriusq; partis sententia fundamenta ex solo Dei verbo assignentur, quibus qualibet pars suam doctrinam in controuersis articulis confirmet.

Postremò dogmata recitentur, qua cum Scriptura sacra, vel ex hac, vel altera parte, pugnare videantur.

Nec transitus in collatione instituta ex vno articulo in alterum fiat; sed tantisper de vno duntaxat colloquantur Theologi, donec in eo vel consensus pius constituatur: aut quibus in rebus vna pars alteri cedere non possit, aperte ostendatur.

B. I A C O B V S.

D iacobus, cum ipsi quoque dicendi locus datus esset, primùm Deo æterno, Patri Domini nostri Iesu Chri-

Summa responsi D. Iacobi Andree, ad orationem Bezzæ de processu Colloquij.

B 3

sti gra-

14 *Colloquium Mompelgartense.*

sti gratias egit pro hoc conuentu instituto: eumq; rogauit, vt sua gratia adesse, & vtriusq; partis corda suo sancto Spiritu gubernare, & singulorum cogitationes & sermones, ad nominis sui gloriam, & Ecclesie salutem dirigere velit.

Gratias quoq; Illustris. Principi, Comiti Friderico egit, quod ipsius pietate, & clementissima voluntate, ad propagationem veritatis doctrine celestis, piamq; ac Deo gratam concordiam constituendam, hoc Colloquium susceptum esset. Et cum in eo promouendo nullis sumptibus pepercit; Deum largissimum remuneratorem fore, dixit.

Norma & regula iudicij, verbum Dei.

Quod verò ad processum Colloquij attinet: probari sibi propositam rationem, testatus est, de qua ipsi quoq; Theologi Vvirtembergici cogitauerint; nec meliorem videri, qua omnia compendio peragi, & expediri queant, Normam autem, & regulam dijudicandi omnes controuersias, vnicam & solam esse verbum Dei, ostendit; quod ad dirimenda omnia certamina in Ecclesia sufficiat, suiq; ipsius optimus sit interpres, cui omnia subiiciantur.

D. Iacobus vrges Colloquium.

Vt autem scriptis duntaxat agatur: sibi minimè consultum videri. Si enim hæc colloquendi ratio ineunda fuisset: potuisset vtramq; partem, & sumptibus parcere, & molestijs quam plurimis subleuari, quæ in itinere eundo, & redeundo sustinendæ fuerint, hac præsertim acris inclementia.

Deinde, exoptatum finem non fuissent consecuti auditores, dixit. Qui cum iam pridem vtriusque partis scripta legerint: non tamen semper in illis se expedire potuerint. Optasse ergo, & desiderasse eos familiarem illam collationem, in qua vno sermone (qui nescio quid latentis energiz habet) suam sententiam ad interrogata alterius partis, singuli disertè, & perspicuè explicent. Quod D. Bezæ minimè graue, aut molestum futurum speret. Neque esse, vt quidquam insidiarum, aut captionum hic metuendum sit. Candidè enim, & syncerè, ad inquirendam veritatem omnia actum iri; & vtrique parti integram semper fore, si quid minùs circumspèctè dictum sit, vel retractare, vel suam sententiam magis perspicuè explicare.

Quia

Quia verò initium controuersię, quę inter Ecclesias Gallicanas, & Augustanę Confessionis Germanas, nunc multis annis durauit, in Articulo de Cœna Domini factum sit, ex qua deinceps alię quoq; ortę sint: videri sibi consultum, vt collationis quoq; placidę exordium ab eodem articulo fiat.

Collequium eorũ Cœna Domini inchoandum.

De quo vt magis expedita collatio esset, D. Iacobus Theses paucas scripto comprehensas D. Beza exhibuit, vt & eas cum suis Collegis non modò diligenter expenderet, sed etiam quid in singulis desiderarent, breui scripto ipsi quoque complecti, & suam de Cœna Domini sententiam explicatam Vvirtembergensibus Theologis tradere vellent, rogauit. Quibus vtrinq; perlectis, deinceps ad familiarem collationem in præsentia Illust. Principis, & reliquorum auditorum procederetur.

THESES THEOLOGORVM VVIRTEMBERGENSIUM de Cœna Domini.

I.

EXTRA controuersiam est, omnes fideles spiritualiter manducare carnem filij hominis, & bibere eius sanguinem; secundum illud Christi dictum: Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis, Ioan. 6. Hęc spiritualis manducatio fit per fidem, etiam extra vsus Cœnæ Dominicę; & semper salutaris est. Sic enim Christus ait: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, Ioan. 6. Cũ manducatio in Cœna Domini interdum sit perniciosa, & ad iudicium cedat. Itaq; constat, hanc ab illa diuersam esse: tametsi ad salutarem Sacramenti Cœnæ Dominicę perceptionem, spiritualis manducatio sit necessaria.

Ioan. 6.

Discrimen inter manducationem carnis Christi, Ioan. 6. & sacramentalem.

Neque

16 *Colloquium Mompelgartense.*

II.

Manducatio carnis
Christi Capernaiti-
ca damnata.

Neque vnquam cum Capernaitis sensimus, neque senti-
tiemus: qui putabant, carnem Christi dentibus laniandam,
& manducandam eo modo, quo carnes bouinæ, aut aliæ
comeduntur. Quare nihil opus est de Capernaitica lani-
na aut manducatione disputare.

III.

Transsubstantiatio
Papistica damnata.

Neque transsubstantiationem Pontificiorum recipimus,
qui fingunt, panem in sacra Cœna Domini conuerti in sub-
stantiam corporis Christi, & vinum transmutari in sangui-
nem Christi: sed fatemur, quòd in sacra Cœna verum panem
edamus, & verum vinum bibamus, nulla intercedente
transsubstantiatione.

IV.

Præsentia corporis
& sanguinis Christi
non localis.

Neque Physicam & localem, corporis & sanguinis Chri-
sti in sacra Cœna præsentiam, aut inclusionem statuimus.

V.

Status controuersæ.

In controuersiam autem venit: An in sacra Cœna verum
corpus, & verus sanguis Domini nostri Iesu Christi verè &
substantialiter sint præsentia; atque cum pane, & vino distri-
buantur, & ore sumantur ab omnibus illis, qui Sacramen-
to vtuntur, siue digni siue indigni, boni aut mali, fideles aut
infideles: ita tamen, vt fideles in Cœna Domini consolatio-
nem, & vitam percipiant: Infideles autem eam ad iudicium
sumant. In hac quæstione, nos affirmatiuam sententiam am-
plectimur & defendimus.

VI.

De particulis *IN*,
SUB, *CUM* pane,
&c.

Per vocabula *In*, *Cum*, *Sub* pane; nihil aliud intelligimus
nisi hoc: quòd *ij*, qui in Cœna Dominica panem illum com-
edunt, & vinum bibunt, simul etiam sumant reuera corpus
& sanguinem Christi. Sic etiam vocabula substantialiter,
corporaliter, realiter, essentialiter, oraliter, nihil aliud no-
bis, nisi veram corporis & sanguinis Christi in sacra Cœna,
præsentiam & manducationem significant.

De vocabulis, sub-
stantialiter, corpo-
raliter, realiter, ora-
liter, essentialiter,
&c.

VII.

Huius nostræ fidei fundamenta hæc sunt: Primū quidem
verba

Colloquium Mompelgartense. 17

verba Christi, Dei & hominis, qui in sacrae Coenae Dominice institutione (panem) discipulis suis porrigens) dixit: Edite, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Et calicem vini exhibens, dixit: Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Et Paulus de hoc Sacramento loquens, ait: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne COMMUNICATIO sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Christi est? In hoc primo fundamento verborum Testamenti Christi, etiam sequentia comprehenduntur.

Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.
1. Cor. 10.

VIII.

Secundum est: quod Christus, qui Deus est, mentiri necit, Tit. 1. & quod in ore eius non inuentus est dolus, 1. Pet. 2.

IX.

Tertium est: quod Christus est Deus & homo, in vna inseparabili persona. Quare ei nihil est impossibile. Quae enim impossibilia sunt apud homines; possibilia sunt apud Deum, inquit Christus, Luc. 18. Et Angelus Gabriel inquit: Non erit impossibile apud Deum omne verbum, Luc. 1. Et de homine Christo inquit Ioannes: Sciebat Iesus, quod omnia dedit ei pater in manus, Ioan. 13. Et Scriptura testatur: Christum filium hominis collocatum esse ad dexteram Dei: quae est infinita Dei potentia: & datam esse illi omnem potestatem in caelo & in terra, Matth. 28. Itaque Christus omnia, quae promisit, praestare potest. Cum igitur verbis Testamenti sui promiserit, quod *VELIT* nobis corpus suum manducandum, & sanguinem suum bibendum dare: & omnia quae promisit, praestare *POSSIT*; certissimum est, quod in sacra Coena cum pane corpus Christi edamus, & cum vino sanguinem eius bibamus.

Ephes. 1.
Heb. 1.
Psal. 110.

X.

Modus autem, *QUOMODO* in sacra Coena cum pane & vino, digni & indigni sumant corpus & sanguinem *DOMINI*; in S. literis non exprimitur. Quare de *MODO* tantum hoc dicere possumus: eum esse supernaturalem, & rationi

De modo praesentis & manducationis corporis Christi, non disputandum.

C huma-

18 Colloquium Mompelgartense.

humanæ incomprehensibilem, ideoq; de eo non disputandum. Deus enim plures rationes & modus (pro sua immensa sapientia, & Omnipotentia) inuenire potest, quibus efficiat, vt corpus & sanguis Christi alicubi sint, & vescentibus exhibeantur, quàm duntaxat Physicum & naturalem modum, quem sola humana ratio intelligit. Itaque in hoc diuino Mysterio rationem nostram captiuam ducimus, & simplici fide verbis Christi (hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus) sana & tranquilla conscientia innitimur.

SEQUENTIA DOGMATA cum Scriptura sacra pugnare iudicamus.

I.

Quòd verba Testamenti Iesu Christi non simpliciter, vel κατὰ τὸ ῥητὸν, vt sonant, intelligenda sint. Ea enim obscura esse: ideoq; verum eorum sensum ex alijs Scripturæ locis petendum.

II.

Quòd in sacra Coena tantùm panis & vinum ore accipiuntur: Corpus verò Christi spiritualiter duntaxat, **FIDE** nimirum, sumatur. Fide enim in cælum ascendendum, vt ibi corporis & sanguinis Christi participes fiamus: quia Christi corpus post ascensum in cælos, ante nouissimum diem nauquam nisi in cælo sit.

III.

Deum enim ne vniuersa quidem sua Omnipotentia efficere posse, vt corpus Christi, vno eodemq; tempore, in pluribus quàm vno tantùm loco, sit præsens.

IV.

Itaque nobis in Sacramento Eucharistiæ corpus Christi non magis in terris præsens esse, quàm olim Abrahæ fuerit.

In

V.

In sacra Cœna duntaxat virtutem, operationem, & meritum absentis corporis & sanguinis Christi dispensari.

VI.

Quòd inter indignè manducantes, & iudicium (è Cœnæ Domini perceptione) sibi sumentes, numerentur etiam ij, qui aliqua fidei imbecillitate, aut alijs infirmitatibus laborant; cum tamen veram fidem habeant.

VII.

Quòd quidam (non sine horribili blasphemia) affirmant; ex manducatione sacramentali sequi, corpus Christi in ventriculum trajici, & ibi concoqui, vel non concoqui; indeque tandem adeò vel excerni, vel non excerni: & si quæ sunt similia, auditu horrenda, & Christianis hominibus indigna, vel dicta, vel scripta.

Theodor. Beza in volumine
2. Theolog. tractationum,
Pag. 450.

D. BEZA.

*C*um ita Theologis Vvirtembergicis videatur: sibi quoque propositam colloquendi rationem non improbari; ideò repugnare nolle, aiebat.

Dimissis ergo auditoribus, D. Beza eodem die cum suis fratribus Theses de Cœna Domini exhibitas legit, expendit, suamq; sententiã cum de Cœna Domini, tum etiam de Thesis, scriptis comprehensam, Theologis Vvirtembergicis sequente die ante prandium exhibuit; de quibus hora Pomeridiana prima eiusdem diei familiaris & placida collatio instituta est.

C 2 Scriptum

Scriptum D. Bezæ; in quo
 ipsius & Collegarum eius Confessio
 de Cœna Domini, con-
 tinetur.

*SVMMMA NOSTRÆ,
 de Cœna Domini, do-
 ctinae.*

Protestatio D. Bezæ, & fra-
 trum eius, de Colloquio in-
 situto.

ANNOTATIONES
 marginales refutato-
 ria D. Jacobi An-
 drea.

a) Quamvis & nos Eccle-
 sijs nostris nihil præiudica-
 mus: doctrinæ tamen nostræ
 nos minimè incertos, aut
 dubio: esse testamur, vt quæ
 apertè & expressè Dei ver-
 bo nititur.

REVRENDI viri, quibus cum nunc est nobis
 agendum, in primis hoc testamur; nos qui ex vo-
 luntate Illustrissimi Principis Friderici, Comitis
 Vvircembergensis et Mompelgartensis, ex Eccle-
 sia Bernensis & Genevensis consensu, ad hanc collationem ve-
 nimus; hac omnia, vt priuatas personas agere, nullo prorsus
 ullius Ecclesie vel pastoris cuiusquam præiudicio.

Deinde hæc, quæ sequuntur, vobis proponimus: vt cum hanc
 nem totius nostræ, de Cœna Domini, doctrinæ summam ha-
 bueritis, tantò facilius ea cum vestro scripto comparata, in
 quibus conveniamus, aut dissentiamus, utrinque animaduer-
 ti possit.

I.

DE SIGNIS.

Quid Sacramenta Bezæ si-
 gnificent.

b) Aequiuocatio vocabu-
 li (SACRAMENTI) la-
 tubulum erroris, quod in
 Ecclesijs nostris semper du-
 as res complectitur, terre-
 nam & cœlestem, sacramen-
 taliter & realiter coniungas.

Signa, siue symbola, siue sacramenta, cum angustiore signi-
 ficatione hæc vox accipitur, appellamus in hoc argumento
 res in sensu externos incurrentes; ex Domini institutione &
 mandato à communi & naturali usu rebus spiritualibus &
 sacris

sacris nobis significandis, destinatas. Cuiusmodi sunt panis & vinum in Cæna Domini, unâ cum ritibus à Christo in eorum recta administratione præscriptis.

Hanc autem ^c significationem sacramentalem dicimus minimè nudam esse rerum significatarum externam representationem, qua mens tantum admoneatur ad id concipiendum, quod sensibus obijcitur, qualis est imaginum & picturarum usus vulgaris: sed quod ad Deum attinet, semper cum ea coniunctam esse ipsam rerum significatarum veram animis nostris oblatam præbitionem.

e) Christus non ad significationem: sed ad exhibitionem rerum spiritualium, externa organa ordinavit.

Fundamentum huius Theſeos.

In hac re ^d consentire nos per omnia arbitramur, eo uno excepto, quòd soli Menti præberi res significatas docemus, quas vos existimatis ori quoque sumendas exhiberi. Qua de re descendendum erit in altera questione, in qua videlicet agimus de signorum & rerum significatarum exhibitione.

d) Nullus hic consensus est, sed aperta dissensio. Nam ad exhibitionem rerum spiritualium externa elementa in sacramentis destinata sunt.

II.

DE REBUS SACRAMENTALITER SIGNIFICATIS.

P Ancillo, corpus illud Christi pro nobis traditum; vino illo, sanguinem illum pro nobis effusum; panis illius fractione, & sanguinis illius fusione, diros illos pro nobis tum in corpore, tum in anima, à Christo toleratos cruciatus; exteriores eorundem symbolorum traditione, interiorem ac spiritualem mentibus nostris à Christo factam præbitionem; denique eorundem symbolorum sumptione externa, spiritualem eiusdem Christi per fidem receptionem sacramentaliter, verè tamen (sicuti diximus) ex ipsius Christi ^e ordinatione significari, docemus.

e) Ex divina ordinatione, non significationis, sed communicationis causâ, panis & vinum adhibentur.

22 Colloquium Mompelgartense.

Fundamentum secundæ Theſeos.

Cum Dominus, non tantum quibus signis utendum sit in his Myſterijs, ostenderit: sed etiam faciendum præceperit, quod fecit; docemus, non tantum panem & vinum, sed etiam illorum administrandorum & ritus diligenter obseruandos esse; quod sua significatione, & ea quidem minimè vana, non careant.

f Ritus in Sacramentis obseruandi sunt, quos Christus seruandos præcepit.

III.

DE SIGNORVM ET RERVM SIGNIFICATARUM CONIUNCTIONE, seu copulatione sacramentali.

g Externa elementa non sunt Sacramenta: sed par tantum Sacramentorum. Ideò insidiz sub varia acceptione vocabuli Sacramenti diligenter obseruandæ, & cauendæ sunt.

Cum & Sacramenta angustiore (ut dictum est) significatione sint signa; sacramentalem coniunctionem ponimus in mutua signorum, & rerum significatarum relatione & habitudine: qua fit, ut res illæ in sensus incurrentes, ex Christi ordinatione, à communi & naturali suo vsu, ad res sacras nobis & significandas, & re ipsa diuinitus præstandas, adhibeantur.

Fundamentum huius Theſeos.

i
h Veritas corporis Christi circumscripti & localis, cum præsentia eiusdem corporis Christi reali in Sacramento non pugnat; quoniam Physica, & localis non est, sed sacramentalis.

Primum fundamentum huius Theſeos est, ^h veritas corporis Christi, verè circumscripti & localis, tum ante tum post glorificationem; que veritas stare non potest, si alia ratione dicatur adesse panis Christi corpus, quàm illa relativa habitudine. Itaque quot testimonijs illa veritas corporis Christi confirmatur, (sunt autem penè innumerabilia) totidem testimonijs realis consubstantiatio confellitur.

Secun-

Colloquium Mompelgartense. 23

Secundum; Quot locis confirmatur vera¹ & Physica corporis Christi discessio à terris in cælos, & eiusdem de cælis reversio, extremo demum illo die futura: tot locus refutatur illud ipsum dogma, his ex diametro repugnans.

2.
1. Si quoque Physica discessio corporis Christi à terris, cum sacramentali præsentia non pugnat.

Tertium; Expresse dicit Paulus 2. Cor. 5. Nos nunc^k peregrè abesse à Domino; & ut sit cum Christo, cupit dissolvi; iubensq; nos superna querere, nō temerè addit, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens; quod superuacaneum esset, si adhuc in terris nobiscum versaretur.

3.
k. Peregrinatio corporalis seu terrena à Christo, non pugnat cum sacramentali præsentia, & coniunctione cum corpore Christi, quæ non est terrena, sed cœlestis & supernaturalis.

Idem (ut alia innumera testimonia prætereamus) testatur Christus expressis verbis: se ire ad parandum locum, ubi suos est recepturus.

10an. 14.
10an. 30.

Ex quo efficiuntur duo: 1. Vnum, abiisse ipsum in certum locum, cum hunc mundum desereret. Alterum, qui sunt in mundo, non esse cum Christo, id est, non esse eo in loco, ubi nunc est caro Christi: sed exeuntes è mundo, in eum locum recipi, ubi iam Christus est, id est, in Paradysum, sicut ipse explicat, latronem illum compellans, Luc. 23.

1. Putat Beza cum suis, non aliter cum Christo, neque Christum aliter nobiscum esse posse, nisi fiat id localiter, & Physica præsentia; quod fundamentum est totius huius erroris de Cœna Domini.

Quartum; Affirmamus perpetuum hunc fuisse veteris Ecclesiæ^m consensum de vera essentia carnis Christi, ex quo in cælos ascendit, à nobis absentia: & perpetua eiusdem essentia carnis Christi, nunc in cælis, non in terris posita, circumscriptio organica & localitate, qua cum alia sacramentali coniunctione, quàm cum illaⁿ excludit & relativa coherere non magis possunt, quàm simul stare contradictoria.

4.
m. Non esse hunc veteris & purioris Ecclesiæ consensum; in solida refutatione Consensus Orthodoxi demonstratum est.

n. Coniunctio corporis Christi cum signis in terris, non est excludit & relativa: sed realis, cœlestis, diuina, & supernaturalis.

DE SI-

DE SIGNORVM ET RERVM SIGNIFICATARVM, in Cœna Domini ritè administrata, perceptione.

o) Vocabuli (Sacramenti) æquiuocatio, erroris latibulum est: quod purioris Ecclesie doctoribus duas res significat, terrenam & cœlestem: sicut vocabulū quoque *ἄρτος*, apud Irenæū & alios scriptores Ecclesiasticos.

CVM ° *Sacramenta* (hoc vocabulo latiore notatione accepto) duabus rebus consistit; una videlicet terrena, altera cœlesti: docemus, rem terrenam, id est, panem & vinum, terrenis instrumentis, manu scilicet, & ore percipi: & similiter ritus Sacramentalis corporeis in idem instrumentis peragi. Rem autem cœlestem, id est, quidquid per illa sacramentaliter significatur, sicuti soli Mense subjicitur, sic sola Mense per fidem apprehendi.

p) Christus in verbis Testamenti corpus suum, ore manducari iussit; nulla mentis aut fidei mentione facta.

q) Chrysostomus testatur, Christum per corporalia, spiritualia dispensare, cum panem exhibens dicit: Accipite, manducate, Hoc est corpus meum. Ita etiam, per corporale organum, hoc est, ore accipere iussit. Analogia ergo optimè quadrat: quod sicut CVM pane datur corpus Christi, ita ORE percipitur.

r) Corporalem esse modū perceptionis, ex verbis Christi demonstratur, accipite, manducate; quod ore fit: nõ dicit, Credite.

s) Nequaquam figurata manducatio corporis Christi in Cœna Domini est: sed vera, & realis, quæ in mysterio: id eo Metonymia hic locum non habet.

Fundamentum huius Theſeos.

Est *p* corpus Christi, quod in Cœna sumendum præbetur, est verum corpus organicum; tamen analogia poscit, ut qualis est alimonia, & eius finis; talis sit illius alimonia percipienda modus. At qui rei sacramentaliter significata, id est, carnis & sanguinis ipsius Christi, alimonia & finis sunt spirituales, id est, ad spiritualem coniunctionem cum Christo, & vitam æternam ex illo hauriendam spectant. Spiritualem ergo earundem rerum percipiendarum modum esse necesse est; & anima instrumento proprio, id est, fide, tam in verbo simplici, quàm in Sacramentis peragi. Deinde terrena signorum terrenorum sumptio, pignus est alterius, nempe spiritualis illius; ac proinde voces comedendi & bibendi, sicuti proprie de signorum sumptione, SIC FIGURATE de rebus significatis dicuntur Sacramentali METONYMIA, quæ, quod signis competit, rei significata attribuitur.

Vtraque

Vtraque ergo sumptio ore-peragi nec potest, nec debet. Quia aut vtraque res esset has ratione pignus tertia alicuius rei, toto genere diuersa; aut earum altera esset sui ipsius signum & pignus; siue simul signum, & res significata; siue pignus, & res ipsa, cuius pignus esset; quod vtrumq; est absurdissimum. Quamobrem etiam in hoc ipso argumento ab Irenæo res illa cœlestis appellatur, & à terrena distinguitur.

*Secundò si substantia ipsius corporis Christi ore percipere-
tur; maneret quoque ipsa saltem in pijs & fidelibus; qui pro-
inde fierent substantialia membra Christi; unde consequere-
tur aliud absurdissimum, Ecclesiam videlicet non esse mysti-
cum corpus CHRISTI, sed corpus quoddam ex substantia
ipsius corporis Christi, & piorum omnium corporibus re ipsa
& essentialiter conflatum.*

*Tertio, Cùm caro illa Christi vinculum sit, quo pij omnes
in unicum corpus mysticum coalescunt; necessario efficeretur,
non esse separatas substantias, siue personas piorum: sed sicut
cum capite Christo: ita inter se suis re ipsa essentis, & personis
coherere. Contrà verò cùm spiritualis sit, & tamen verissi-
ma & arctissima illa fidelium membrorum inter se connexio,
adeò quidem, ut unum cor, & una anima esse dicantur; con-
sequitur, spiritualiter quoque illa & per fidem cum suo capite
& coniungi. Qui cùm propterea sicut unum corpus, nempe
Mysticum; ita etiam unus spiritus esse dicuntur, & per spiri-
tum Christus in eis habitare.*

*Quartò, Merè spiritualem esse, & fidei instrumento per-
agi, Christi Dei & Hominis coniunctionem cum Ecclesia spon-
sa sua; liquet ex eius coniugij quasi liberis, qui fructus iusti-*

t) Vtraque sumptio ore fieri potest, quamuis diuersa earum sit ratio. Sicut Maria Deum & hominem vno partu peperit, quamuis alia ratione Deum, alia hominem. Ideò absurda, quæ inde colliguntur, nequaquam sequuntur. Cùm corporis Christi Mystica sit manducatio, in Physica manducatione sacri panis in Sacramento.

u) Si Physica corporis Christi in Coena Domini esset manducatio; sequerentur illa absurda. Sed quia est cœlestis, & supernaturalis, adeoque modus planè spiritualis; ideò consequentia hæc nulla est. Et sicut Ecclesia cum Christo mysticum corpus est: ita etiam hæc perceptio in mysterio fit. x) Membra Christi, ratione substantiarum suarum, quo ad se, manent separatæ personæ; quæ tamen nihilominus cum Christo mysticè, hoc est, realiter, non σϣετικῶς, aut relatiuè; sed verè in hoc mysterio, modo supernaturali coniunguntur.

y) Coniunctio autem illa non est σϣετικῶς, aut relatiua; sed realis, non significatiua, sed exhibitua.

1. Cor. 6.
z) Hanc coniunctionem διδόντων locorum non tollit; cùm coram Deo, & apud Deum, neq; locus neq; tempus sit.

a) Hæc spiritualis aut coniunctio per organa fit corporalia; & externa: quæ res spirituales cum rebus externis coniunguntur.

26 Colloquium Mompelgartense.

ta appellatur. Qualis enim est prolis conditio: scilicet etiam oportet esse, tum conceptionem, tum generationem, tum etiam ipsum coniugij modum.

V.

DE COENAE DOMINI effectis.

a. Esti Coena Domini propter panem & vinum non est instituta; tamen visum est Christo, cum pane & vino corpus & sanguinem suum sacramentaliter coniungere, & in Coena Domini vescentibus distribuere, sicut expressa eius verba sonant: Accipite, Manducate: Hoc est corpus meum, &c.

COenam Domini, non propter panem & vinum, sed ad hominum salutem constat esse institutam. Proprium igitur illius effectum est, dignè, id est, cum poenitentia & fide ad illam accedentium salutem, per confirmationem spiritualis ipsorum cum Christo consociationis: qua nimirum fit, ut quemadmodum in corpore naturali animato membra cum capite naturaliter coherentia, sensum & motum inde percipiunt: ita ipsi Christo spiritualiter copulari, dona omnia spiritualia regeneratorum propria, ac tandem etiam vitam ipsam aeternam, à Christo capite in coherencia membra emanantem, magis & magis adipiscantur. Cuius etiam propterea sigillatim quidem membra, conunctum verò mysticum corpus, appellantur: aucto propterea etiam in illis charitatis dono per Spiritum sanctum: quoniam separata alia ab alijs membra, neque corpus unum efficere, neque unius eiusdemque capitis corpus unum esse possunt. Alterum autem effectum est, indignè, id est, vel cum ignorantia huius Mysteriorum, vel cum mera incredulitate & impoenitentia accedentium condemnatio: non ab ipsa Coena, sed ab indigno ipsius usu & opere secundò emanans.

b. Christus in Coena sua tam efficaciter iudicium operatur in indignis, quam vitam & consolationem in dignis conuivis. Quia non solum odor vitae ad vitam, sed etiam odor mortis ad mortem est, 2. Cor. 2.

c. Quamuis per se sanctum Christus agat; non tamen in Coena Domini dictum est,

VI.

DE SALVTARIVM COENAE effectorum causis.

Causas in hoc Mystero concurrentes sic distinguimus, ut Spiritus quidem sancti infinita & ineffabili potentia in soli-

in solidum acceptam feramus illam nostri cum CHRISTO consociationem: quam Paulus propterea *Mysterium magnum* vocat, &c. *Ephes. 5.* Omnia autem illa cœlestia dona, de quibus diximus, ac tandem etiam æternam illam, cum corpore, cum anima vitam, ab uno CHRISTO Deo & Homine pro nobis crucifixo, & tandem supra res omnes in illa carne euecto, in nos emanare credamus, ex Dei patris Omnipotentis ordinatione.

Instrumentales verò causas, ipsius Dei respectu, constitui-
mus, partim Pastorem, Dei nomine & mandato agentem quod agit: partim verba institutionis: partim symbola, & sacramen-
tales ritus. Nostri verò respectu^d fidem, nobis ex Dei dono in-
ficam. Istis autem instrumentis sic uti Deum docemus, ut eas
men illis^e nullam vim intrinsecam efficientem insinuet: sed dun-
taxat: quòd ipse vnus intus agat, nobis per ea testificetur, nempe
spiritualem illam Christi nobiscum consociationem, & quacumque
inde nanciscimur.

‡ *Has duas posteriores Theses, nulla probatione apud vos in-
digere arbitramur.*

Mompelgarti, 22. Mart. Anno, 1586.

Theodorus Beza, Geneuensis Ecclesiæ Mi-
nister.

Abrahamus Musculus, Bernensis Ecclesiæ Mi-
nister.

Anthonium Faius, Ecclesiæ Geneuensis Mini-
ster.

Petrus Huebnerus, Græcæ linguæ, in Gymna-
sio Bernensi Professor.

Claudius Alberius, D. & Professor Philosophiæ
in Academia Lausannensi.

D 2 .

RE.

Accipite, Manducate: Hoc est Spiritus sanctus. Nequaquam ergo caro Christi hac efficacia spolianda, & soli Spiritui sancto tribuenda, cuius participatione caro viuificat.

d Sacramentalis perceptio corporis & sanguinis Christi non fit fide tantum, sed ore quoque corporis; quia dicit: Accipite, Manducate, non dicit, accipite & credite.

e. Sublata hac intrinseca vi sacramentali; substantia sacramenti dissoluitur. Non enim testificatur tantum, sed operatur, & vim illam exercet Christus in usu huius Sacramenti.

f. Maxime opus erat; quia Sacramenta sua vi spirituali spoliant.

RESPONSES

ad Theses Theologorum Uir-
tembergensium.

Ad I.

g. Hoc aperte pugnat cum verbis Testamenti Christi, qui de oris perceptione loquitur, cum inquit; Accipite, MANDUCATE, Hoc est corpus meum. Præterea manducatio corporis Christi, quæ fit ore, ad confirmationem manducationis per fidem factæ instituta est. h. Spiritualis dicitur, quia modus eius spiritualis: qui etiam sine fide ad iudicium fieri potest, quando manducantes indignè, corpus Domini non dijudicant, 1. Cor 11. i. Nō solum externa forma: sed etiam reipsa differunt, quia singularis est modus ille manducationis in sacramento.

Ipsius Christi & NULLAM ALIAM statuimus perceptionem, siue in simplici verbo, ut Ioan. 6. siue in Sacramento, ut in institutione Cæna Domini, nisi^h spirituales, id est, eam, quæ Spiritus sancti virtute, & fidei instrumento peragitur. Eam tamen, quæ est simplicis verbi, à sacramentali differre agnoscimus externa quidem forma, sed non reipsa, quæ significatur & præbetur, neque eius perceptione. Nam in verbo simplici Deus per aures tantum nobiscum agit: in Sacramento verò adhibet etiam alia, in reliquos sensus incurrentia. Unde fit, ut nisi accedentium indignitas obstiterit Sacramentorum efficacia: vehementior & expressior sit Sacramentalis, quàm merè & nudè spiritualis per simplex verbum, communicatio.

Ad II.

k. Nos sacramentalem manducationem esse dicimus. l. Non hoc solum modo differunt, sed quòd per omnia spiritualis sit ratio corporis Domini, in hoc mysterio, quæ cum Capernaitarum crassis cogitationibus aperte pugnat. m. Non queritur, quid vos videre, vel non videre possitis, sed num hæc cum verbo & voluntate Christi pugnent.

Et si^k essentialis corporis Christi esus, & eiusdem sanguinis potus, statuatur^l eo differre à vulgari edendi & bibendi modo, quòd ille quidem inuisibiliter, iste verò visibiliter fiat: tamen nos quidem^m non videmus, qui nam vnus & idem non sit edendi modus, quantum ad rem ipsam: Non autem, quòd ad illam circumstantiam visibilitatis vel inuisibilitatis attinget, si statuatur ipsam corporis & sanguinis Domini substantiam ore corporis comedi & bibi.

Ad III.

Ad III.

Assentimur.

Ad IV.

Ipsius corporis & sanguinis Christi, quantumvis glorificati substantiam, non videmus posse re ipsa cum pane & vino presentem statui, aliter quam physica & locali circumscriptione. Quia glorificatio, ut rectè ait Augustinus, ex perpetuo totius Ecclésiæ consensu, corpori Christi immortalitatem dedit, naturam non abstulit.

Ad V.

Nos verò negativam tuemur: nec tamen negamus verum illud corpus, & verum illum sanguinem Domini nostri Iesu Christi, verè quibusvis accedentibus in Cœna actione legitima præberi: sed mente, non corpore: nec ore, sed fidei percipienda. Unde fit, ut indignè accedentes, & fide instrumento carentes, quanquam integrum Sacramentum illis quoque præbeatur: nihilominus tamen sola signa percipiant, & ita quidem, ut rei fiant corporis & sanguinis DOMINI: non qua sumpserint, sed qua contempserint.

Ad VI.

Veteres quidem, scimus, illis etiam formulis usus: at non ut substantia rerum significatarum, IN, SVB, vel CVM ipsis signis eodem loco adesse statueretur: sed ut re ipsa fidei accedentium præberi tam verè corpus ipsum & sanguinem Domini intelligeretur, quam verè verba institutionis pollicentur, & externa symbola sensibus accedentium

n) Non queritur, quid vos vidire, aut non videre possitis: sed quid Christus dicat, & iubeat; Accipite, Manducate. Hoc est corpus meum.

o) Nihil ergo contra nostrâ doctrinam pugnat; qui minime asserimus, corpus Christi physica locatione in Cœna Domini adesse.

p) Præstigiæ verborum, & æquiocatio in vocabulo præberi: quod propriè præsentiam rei in apertis verbis præsupponit.

q) Cœnâ Christus, qui nulla fidei mentione facta, dixit: Accipite, Manducate, Hoc est corpus meum.

r) Integrum Sacramentum non præbetur ei, qui partem eius, eamque minimam, videlicet externa tantum signa accipit.

s) Manducando, non negligendo, aut contemnendo accipiunt iudicium, 1. Cor. 11.

t) Iniquè ergo nobis illas obijciunt aduersarij, tanquam à nobis excogitatas; cum orthodoxa vetustas illis vîa sit.

u) Possunt duo eodem loco adesse, quorum alterum tamen non physice, aut localiter adit: sicut Deus ipse, & sancti eodem loco adsunt; ille illocaliter, hi localiter. Vobis autem eodem loco adesse, & localiter adesse, æquipollentia sunt, quod falsum est.

z. Non aliò, quàm ad veram & realem præsentiam trahuntur à nobis, quàm illi sub his particulis tradiderunt.

y. Non est consubstantiatio, sed sacramentalis & supernaturalis præsentia.

z. Nos non ad modum præsentis, sed ad res ipsas referimus, quòd verè adfint.

a. Idem asserimus.

b. Cur? Nisi quoniam vestro errori repugnant.

c. Oraliter, ut vestra opinione barbarum; sensu tamen verum, pium, & verbo Christi consentaneum, Manducate; quod ore fieri iussit.

d. Papiſtz, quantumvis crassi, illud sensualiter non asseruerunt.

e. Cùm sine glossa verba Christi non recipiatis; manifestum est, quòd in illis non acquiescatis.

f. Nullam consubstantiationem nos ponere supra diximus. Relatiuam, tanquam nihil efficientem, repudiamus.

g. Tropum in verbis Pauli, tanquam sacramenti eua-cuationem aperte damnamus.

h. Vos ita sentire non est mirandum; cùm Figurini pastores nobiscù de Cœna Domini recusent disputare, quàm diu Omnipotentiam pro fundamento fidei nostræ in hoc Myſterio, vni-cum verbis Cœna Domini ponimus.

testificantur. Quia tamen has formulas videmus ^z aliò iam pertrahi, nempe ad Realem illam⁷ consubstantiationem: idcirco illas ut periculosas, & minùs commodas refugimus. Hec autem vocabula; **SUBSANTIALITER, CORPORALITER, ESSENTIALITER**, ^z si ad res ipsas, quæ præbentur, referantur; rectò sensu vsurpari agnoscimus: non autem si ad sacramentalem coniunctionem, siue ad præsentiam modum accommodentur. ^a Realiter, etiam pro reuera & non simulatè, rectè dici fatemur: ^b nec tamen temerè illis vocibus utendum existimamus. ^c Oraliter autem, ut & sensu saluum, & forma barbarum: sicut & illud Papiſticum ^d (sensualiter) penitus repudiamus.

Ad VII.

Abſit à nobis, ut verbis institutionis Cœna Domini non acquiescamus; tantùm illa ad Analogiam, & normam totius fidei Christiana, in Apostolico Symbolo fideliter comprehensa, necessariò, ut & ceteros, sine vlla exceptione, locos Scriptura, exigenda esse asserimus. ^f Quod si fiat: existimamus illam signorum & corporis & sanguinis Christi consubstantiationem, ab illa $\chi\lambda\upsilon\tilde{\nu}$, quam posuimus, diuersam, non modò non probari: sed etiam manifestè, & necessariò eueri. ^g Calix certè benedictionis communicatio sanguinis Christi, & panis quem frangimus communicatio corporis Christi, sine Tropo dici non potest.

Ad VIII.

Credimus & predicamus verum esse, quod dicitur: sed ^h ad id malè, de quo agitur, applicari affirmamus.

Ad

Ad IX.

Christo Deo & Homini nihil esse impossibile, & ipsi profitemur: sed ita, ut huius dicti interpretatio, & quod inde colligitur, ad fidei normam examinetur. *Affirmamus ergo primam, istam Omnipotentiam unicam esse, non autem duplicem, quarum una sit increata, Deitati propria, & in nullam rem creatam transferenda: altera creata, qua sit qualitas in Christi humanitatem infusa. Nec minus falsum & absurdum esse dicimus, plures numero Omnipotentias, quam plures numero Omnipotentes, id est, Deos constituere. ¹ Est igitur non Christi Humanitas in sese Omnipotens; ^m sed Christus homo in λογῶ est Omnipotens; sicut Humanitas illa non est Deitas, sed homo ille est Deus λογῶ. ⁿ Deinde Deū ipsum ita dicimus esse Omnipotentem, quod ad potestatem per se consideratam attinet, ut tamen ea non possit ACTV, qua non facere decreuit: aut ijs, qua decreuit, contraria sunt. Ratio eius rei est, non quod non sit Omnipotens: sed quia posse mutare voluntatem, ac proinde mutari, non esset potentia, sed infirmitatis, & eius, qui mentiri posset. ^o In his autem numeramus, corporis Christi immutabilem circumscriptionem & localitatem; quia Deus constituit, ut quod semel assumpsit, nunquam aboleat; quod fieret, si vel ante, vel post glorificationē simul in pluribus, nedū omnib; locis, corporis Christi substantia esse posset. ^p Tertio negamus consequi, ut ubique sit ipsius Essentia, qui imperium in omnes res creatas accepit. ^q Aliud est enim de quoquam explicare quid possit, quam quid sit in sese; cum in creaturis sine ulla prorsus exceptione aliud sit posse, quam esse. His autem positis, nihilominus verum illud corpus, (quod nunc in cælis est, & non alibi) in Cena Domini ritē administrata, nobis qui nunc in Terris sumus, & non alibi, verissimè & efficacissimè per fidem sumendum, ad anima
& cor-*

l. Deum absolute, & simpliciter omnipotentem esse, non concedunt.

k. Verbum vnum monstrat in nostrorum scriptis non potest, quod creatam Omnipotentiam vnquam docuerint. Est enim vna Omnipotentia, eaq; æterna, & infinita, sed in Christo duplex eius ratio.

l. Humanitas Christi IN SE, hoc est, per se, proprietate suæ naturæ non est Omnipotens, sed participatione personali diuinæ naturæ.

m. Homo in λογῶ Omnipotens est ambigua oratio, de qua loco plura.

n. Negatur, Deus absolute Omnipotens.

o. Negant salua proprietate corporis Christi Deum sua Omnipotentia efficere posse, vt simul & semel sit in pluribus locis. Quod est aperte Omnipotentiam Dei negare.

p. Phantasia humana de imperio Christi super oēs cælestes, sine vera & reali presentia eius.

q. In Deo posse esse, & esse, idem sunt, cuius virtutis casu Christi particeps facta est.

32 Colloquium Mompelgartense.

1) Hæc virtus cum sit infinita, humanam naturam eius participem factam esse negant. Ideo Spiritui sancto soli attribuunt, quod Christus suæ carni tribuit.

2) Huius virtutis participatione carnem Christi prorsus spoliant. Quomodo ergo hæc vis ei tribuitur?

3) Hoc de physica & locali præsentia sserit Beza, quam nemo docet; idè suum proprium figmentum oppugnat.

4) Modus relatiuus hic est phantasia humana, ad tegendum errorem excogitata. Nulla enim hic relatiuus sed spiritualium per corporalia vera & realis exhibitio instituta est.

5) Ingens discrimen inter ciuiles contractus, & Sacramenta Evangelica.

6) Maiorem potentiam fidei, quam Christo tribuunt: quòd illa ad Christum in cælum ascendere; hic verò per suam Diuinam virtutem participatam in terris adesse non possit.

7) Imò manifestum est, quia non sit physico & naturali modo.

& corporis salutem, ineffabili illa Spiritus sancti virtute præberi affirmamus. Et hac ratione Christi Dei & Hominis inexplicabilem illam vim multò expressius à nobis poni existimamus, quàm ab ijs, qui existimant, non posse nos ipsi CHRISTO consociari, nisi & ipse in terris sua essentia adsit, pani & vino inseparabiliter adherens.

Ad X.

1) Modum, quo res significata ex diuina ordinatione cum signis coniungitur, ipsa signorum appellatio explicat, & ostendit esse Relatiuum ex Dei pacto: quod & in ipsis contractibus humanis & ordinarijs locum habet. Modum autem perceptionis rei significata, siue quæstiri possit, ut corpus illud in cælo manens, nobis in terra positus, & instrumentalis causa, nempe fidei interuentu communicetur, adeò efficaciter, ut vitam aeternam inde hausturi simus, & spiritualia tot beneficia iam nunc percipiamus: verè mysterium magnum esse, cum Apostolo profitemur, ac proinde credendum, & adorandum, non perscrutandum. At enim si verum est, re ipsa carnis & sanguinis Christi essentiam, cum pane & vino in terris adesse, & ab omnibus accedentibus, quamuis inuisibiliter, tamen eadem & unica orali sumptione percipi; non videmus, qui nam modus iste dici possit inscrutabilis, cum merè sit naturalis, & tum signis, tum significatis communis.

AD

AD DOGMATA, QUÆ
Domini collocutores cum S. Scriptura
pugnare iudicant.

Ad I.

Nos contra existimamus, verba institutionis Domini, ut & omnium, sine ulla exceptione, Scriptura locorum interpretationem ad normam fidei in Symbolo Apostolico comprehensa, ut supra dictum est, revocari, & ex collatione Scripturarum explicari debere; ^b neque *Ἐϋδὴν* accipi, salua fidei analogia, posse; vel propterea obscuram censeri debere Cœnae Domini institutionem, quod tropus in ea inesse dicatur.

a) Obscura loca indigent tali illustratione. Sed verba Cœnae Domini sunt aperta, & clara.

b) Simpliciter falsum est, sicut collatio sequens docet.

Ad II.

^c Satis videtur, nos probasse, quod hic improbat.

c) Nihil omnino probatum esse, ex verbis Christi demonstratum est.

Ad III.

^d Quinam non desinat Deus esse omnipotens, etiamsi efficere non possit, ut Christi corpus uno eodemque tempore pluribus locis essentialiter præsens sit, aut ut alibi nunc sit, quam in calice; diximus ad 9. *Thesin*.

d) Aperta negatio omnipotentiae Dei: Quia apud Deum non est impossibile. *VLLVM VERBVM, hoc est, vlla res. Luc. 1.*

Ad IV.

Christum Deum & hominem, ut qui Mediator aliqui esse non potuerit, fateamur quidem ^e actu non fuisse hominem ante realem incarnationem: sed tamen fidei Abrahami, (quæ
E
dici-

e) Alia præsentia Christi hominis tempore Abraham: & alia eiusdem præsentia in N. Testamento post incarnationem factam.

34 Colloquium Mompelgartense.

f) Paulus non dicit, quod fides sit *in* virtutibus rerum, quæ non sunt, Heb. 11 sed rerum sperandarum, & non apparentium.

g) Beneficiorum Christi Patres fuerunt participes: sed Christum secundum humanitatem presentem non habuerant, quem venturum crederant.

h) Fuit siquidem Christus: sed non utriusque pari ratione presentem.

Tract. 10: in Ioan. i) Respectu sui & vini: sed non presentia Christi secundum humanitatem pari.

h) Christus non MENTI solum: sed toti corpori suam carnem & sanguinem sumenda in Sacramento offert & præbet, sine quo vere credat, vel non credat.

l) Curigitur duo genera indignorum facitis: & credentes verè etiam iudicium sumere ascribitis?

dicitur ¹ *ut sciamus rerum, quæ non sunt*) non illudis opinione, & sed *verè & efficaciter, ut & cæteris sanctis Patribus, presentem fuisse docemus. Vidit enim Abraham diem illum Domini: nec ² alius fuit numero Christus venturus, quod ad fidem Patrum attinet, quàm nobis Christus, qui venit. Vnde moribus Augustinus asseruit; Veterum Sacramenta, ¹ re paria fuisse nostris, signis autem diuisa.*

Ad V.

Tantum abest, ut Christi virtutem, & beneficia in COENAE DOMINI ab ipsiusmet Christi communicatione separamus, ut contra in verbo quoque simplici & in Baptismo, hæc veraque inseparabiliter coniungit, & menti ² per fidem sumenda præberi, asseramus.

Ad VI.

Nunquam nobis in mentem venit, ut perfectam fidem in quoquam statueremus: cum hæc perfectio stare cum carnis reliquijs nequeat: tantum abest, ut veram fidem à perfecta non distinguamus, aut à Cæna arceamus ista fidei imbecillitate laborantes; quam potius idcirco institutam esse dicimus, ut in fide confirmemur, & augeamur.

Ad VII.

Facile credimus, neque transubstantiationis, neque consubstantiationis defensoribus in mentem venisse, ut hæc potentia affirmarent; sed videre nos non posse facemur, quia

De Coena Domini 35

nam haec, quantumvis absurda, falsa, & blasphemica necessario non consequantur oralem illam manducationem: nisi consti- tuere malint, Christi carnis & sanguinis substantiam, ubi dentes & palatum traicerint, evanescere. Quod tamen bona omnium pace dictum volumus.

m) Hinc etiam au- ditur, si corpus Chri- sti cum pane ore ac- cipiat, idem etiam per secessum succini.

Mompelgarti, 22. Mart. Anno 1586.

Theodorus Beza, Genevensis Ecclesiae Mi- nister.

Abrahamus Musculus, Bernensis Ecclesiae Minister.

Antonius Faius, Ecclesiae Genevensis Mi- nister.

Petrus Huebnerus, Graecae linguae in Gym- nasio Bernensi Professor.

Claudius Alberius, D. & Professor Philoso- phiae in Academia Lausannensi.

E 2 Ho

HORA POMERIDIANA
na secunda, die Martij

XXII.

POSTquam Theologi VVirtembergici duo nunc commemorata scripta legissent, & examinassent, præsentè Illustriss. Principe, Comite Friderico, cum delectis Aulicis, Ecclesiæ quoque Mompelgartensis ministris, & Gallis exulibus quàm plurimis admissis: D. Iacobus pio voto colloquutionis initium fecit.

D. Iacobi verum.

NOMINE Domini, & Salvatoris nostri Iesu Christi, Amen: Quem toto pectore oramus, vt colloquutionem institutam suo sancto Spiritu gubernare, & ad nominis sui gloriam, piàmque laborare pacem Ecclesiarum dirigere velit, Amen. Reuerendè & doctissime Domine Beza, duo scripta vestra de Coena Domini paulò ante prandium nobis exhibita, ex parte nostra legimus, relegimus, & in timore Domini diligenter examinauimus. Ad quæ breuiter & perspicuè respondebimus, quantum quidem fieri potest. Et sibi certò persuadeant Domini; nobis nihil aliud, quàm gloriam Dei, veritatem verbi diuini, piàmque pacem, & concordiam Ecclesiarum, tanquam institutæ collationis placidæ, scopum vnicum propositum esse. Quo nomine Iesum Christum Salvatorem vnicum, cordium scrutatorem, testem super animas nostras, inuocamus. Quòd si verò alicubi, vel breuiores, vel obscuriores in sermone interdum fuisse videbimur: moneri cupimus; lenitatem Spiritus nobiscum allatam, & promissam, Spiritu sancto nos gubernante, reipsa declarabimus, & retinere studebimus. Idem non solùm à T. D. nobis quoque pollicemur, sed etiam amicè oramus.

Ad

Tessificatio D. Iacobi, de sua & Collegæ voluntate.
scopus disputationis institutæ

Ad duo ergo vestra scripta de Cœna Domini exhibitâ quod attinet; etsi quàm plurima continent: ea tamen omnia duobus potissimum capitibus comprehendi posse arbitramur. Quorum prius est de vera & reali præsentia corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi in sacra Cœna Domini. Alterum verò de eorundem vera, & sacramentali perceptione, manducatione, & bibitione, vt sic loquamur. De quibus cum ab initio actum fuerit: facile erit quoque deinceps ad omnia ea respondere, quæ in hoc articulo controuersa videbuntur. Vbi etiam omnibus de vero statu controuersæ in hoc articulo constabit. Dabimus autem operam, quantum quidem fieri potest, ne quicquam silentio præterisse videamur, ad quod respondendum erat, in utroque vestro scripto annotatum.

Duo principalia capita in controuersia de Cœna Domini.

Primum omnium autè coram Deo æterno, & Patre Domini nostri Iesu Christi, coram Illustrissimo Principe, ac Domino, Domino Friderico, Comite Vvirtembergico, & Mompelgartensi, Domino nostro clemētissimo, cuius Celsitudo post Deum Opt. Max. præsidem huius collationis agit, & coram auditoribus omnibus testatum volumus: à nobis, & in Ecclesijs nostris vnanimi consensu constanter de Cœna Domini doceri: quòd ne quidem ad latum pilum à verbis Testamenti Iesu Christi sit recedendum, cum videlicet panem discipulis suis exhibens, dixit: Accipite, manducate, HOC EST CORPVS MEVM, QVOD PRO VOBIS DATVR; & calicem porrigens, dixit: Accipite, bibite ex hoc omnes: HIC EST SANGVIS MEVS NOVI TESTAMENTI, QUI PRO VOBIS, ET PRO MVLTIS EFFVNDITVR, IN REMISSIONEM PECCATORVM. Quibus verbis docemus, simplicem fidem habendam, neque ad examen rationis humanæ reuocanda esse, quippe quæ hoc mysterium comprehendere non potest; sed captiuum ducendum intellectum nostrum in obsequium Christi, & simplicem sententiam, quemadmodum ipsa verba sonant, retinendam

Confessio Vvirtembergensium, de præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini.

38 *Colloquium Mompelgartense.*

nendam, & modum Christo committendum, quomodo id fiat, aut fieri possit.

Cum enim Christus sit ipsa veritas, quæ mentiri non potest: & non modò omnipotens, sed ipsa quoque omnipotentia, ut præstare queat, quod expressis verbis promittit; docemus, pios & fideles nullam causam habere, cur à literalibus, & simplici sententia & fide horum verborum recedant, aut alium sensum quærant, quàm quem ipsa verba nobis aperte monstrant.

A literali & simplici sententia verborum Cœnæ Domini cur non recedendum.

Cum igitur dixerit: **HOC EST CORPVS MEVM. Item. HIC EST SANGVIS MEVS NOVI TESTAMENTI, &c.** Primùm auditores nostros docemus, quòd his verbis apertis & simplicissimis fidem habentes, minimè dubitare debeant, corpus & sanguinem Christi in hoc sacro conuiuio verè & realiter adesse, adeoque cum pane & vino distribuis, & ab omnibus etiam verè & realiter percipi, qui Cœna Domini vtuntur, siue digni sint, siue indigni. A dignis quidem & verè fidelibus, ad vitam; ab indignis verò & impœnitentibus, ad iudicium, vel temporale duntaxat, si pœnitentiam egerint: aut æternum, si in infidelitate sua & impœnitentia permanserint.

Confessio Vrittembergensium Theologorum de manducatione sacramentali corporis, & sanguinis Christi in Cœna Domini.

Deinde cum & Christus inquit, **MANDVCATE:** docemus quoque auditores nostros, quòd verbum (**MANDVCATE**) non significet idem, quod credite, quemadmodum Ioann. 6. cap. in verbis Christi Metaphoricè pro credere sumitur, cum inquit Christus: **Nisi MANDVCAVERITIS carnem filij hominis.** Item, qui **MANDVCAT CARNEM MEAM;** manet in me, & ego in illo, &c. Sed manducare in verbis Testamenti Christi, significat **ORB ACCIPERE,** quod Christus exhibuit.

Manducare quid in verbis Testamenti Christi significet.

Cum igitur Christus non dixerit, accipite & manducate, hoc est panis: accipite, bibite, hoc est vinum; sed dixerit: **HOC EST CORPVS MEVM; HIC EST SANGVIS MEVS:** credimus, & docemus, quòd cum illo pane & vino
(secun-

(secundum verba institutionis huius Sacramenti apertissima) quoque dederit corpus & sanguinem suum : quod etiam discipuli ipsius mandato obtemperantes, ORA acceperunt.

Et cum non sit alla huius Sacramenti ratio in Ecclesia nostra, quam quæ fuit in prima Cœna, à Christo & Apostollis eius celebrata : idem etiam de Cœna Domini omnibus temporibus in toto terrarum orbe celebrata affirmamus.

Apertè autem primùm omnium in Thesis nostris testatissimus, Capernaïticam manducationem, & Cyclopiam lanienam carnis Christi in Cœna Domini, nequaquam à nobis doceri, aut in Ecclesijs nostris vnquam traditam esse : quam etiam semper damnauimus, & nunc quoque apertè damnamus.

Quemadmodum etiam de manducatione, quæ per fidem fit, & ab aduersarijs nostris spiritualis appellatur, nulla vnquam inter nos controuersia fuit ; quæ nihil aliud est, quam credere, quòd corpus Christi sit pro nobis traditum, & sanguis eius pro peccatis nostris effusus.

Hæc est de Cœna Domini, de vera & reali presentia corporis & sanguinis Christi, & de sacramentali manducatione, ingenua & aperta nostra confessio, & assertio ; quæ presentia corporis & sanguinis Domini nostri, IESU CHRISTI, & sacramentalis manducatio in veteri Testamento non fuit.

Et si enim Patres veteris Testamenti quoque veram carnem, & realem sanguinem in suis Sacramentis habuerunt : non tamen caro & sanguis CHRISTI realis, sed figura duntaxat, typus & umbra carnis & sanguinis Christi fuerunt, quæ carnem Christi & sanguinem solum figurabant, significabant & adumbrabant. Quemadmodum dicta Scripturæ apertè testantur, Hebr. 10. Lex umbram habuit futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Item, quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi, Col. 2.

Sacramenti Cœna omnibus temporibus & locis eadem semper ratio.

Capernaïtica & Cyclopica manducatio carnis Christi damnata.

De manducatione spirituali nulla controuersia vnquam fuit.

Discrimen inter presentiam & manducationem corporis & sanguinis Christi, in V. & N. Testamenti Sacramentis.

Sic

40 *Colloquium Mompelgartense.*

Sanguis Sacramen-
torum veteris Testa-
menti umbra & ty-
pus Christi.

Exod. 24.

Sic Exod. 24. legimus, quòd Moses sanguine vitulorum oblatorum, post recitatum volumen fœderis, asperfit populum, dicens: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus super cunctis sermonibus istis. Hic sanguis fuit verus, substantialis, & naturalis sanguis vitulorum; sed symbolicus, significatiuus, & figuratiuus tantum respectu Christi venturi, & filij Dei incarnandi, in quem promissum & venturum illi crediderunt; nos in exhibitum credimus.

Sanguis Sacramenti
N. Testamenti non
est typicus, sed ve-
rus, & realis sanguis
Christi.

In Testamento autem suo inquit Christus: HIC EST SANGVIS MEVS; & addit, NOVI TESTAMENTI: ad notandum discrimen inter Sacramenta V. & N. Testamenti. Non enim ait Christus: Hoc vinum significat sanguinem meum; aut est signum, vel figura sanguinis mei, meum sanguinem significans, figurans, aut adumbrans: sed ait, EST, EST, EST sanguis MEVS NOVI TESTAMENTI.

Discrimen Sacramen-
torum V. & N.
Testamenti.

Si enim sanguinem suum duntaxat significare, aut figurare voluisset; potuisset etiam Moses dicere: Hic est sanguis Iesu Christi, veri illius agni, qui peccata mundi tollit, quippe quem figurat & significat. Sed Christus his vocabulis, MEVS, ET NOVI TESTAMENTI, discrimen Sacramentorum V. & N. Testamenti ostendere voluit, vt sciamus in Sacramentis veteris Testamenti, per sanguinem realem vitulorum, sanguinem Christi realem duntaxat adumbratum fuisse, & figuratum: in Sacramento autem Eucharistiæ realiter adesse, distribui, & percipi corpus & sanguinem Christi.

Figuræ & umbræ in
N. Testamento sub-
latæ.

Collos. 2.

In nouo enim Testamento omnes figuræ, omnes umbræ sunt sublata: in quarum locum successit corpus, sicut Apostolus testatur, quod est Christus Filius Dei incarnatus, secundum carnem exhibitus, & præsens, sicut scriptum est: Lex per Moysen data est, veritas autem per Iesum Christum. Heb. 10. Lex umbram futurorum bonorum habebat.

Quantum igitur discrimen est inter umbram & corpus, inter figuram & rem figuratam: tantum etiam discrimen est, inter Sacramenta V. & N. Testamenti. Quoniam in Sacramentis

mentis veteris Testamenti duntaxat fuit ymbra Christi secundum carnem; per quam tamē non minūſ beneficia Mediatoris populō suo conferebat Dominus, quæ ſua morte nobis promeriturus erat, quā per Sacramenta N. Testamenti, quæ continent corpus, hoc eſt, Christum ſecundum humanitatem ſeu carnem nunc exiſtenteſ, & qui vera ſua carne in uſu Sacramentōrum N. Testamenti verè & realiter præſens, eadem beneficia fidelibus ſuis confert.

Quod igitur ad primum caput controuerſiæ in hoc articulo, videlicet de vera, & reali præſentia corporis & ſanguinis Christi in Cœna Domini, attinet: cum aduerſa pars aperte ſcribat: Corpus Christi tam præſens Abraham fuiſſe, quā nobis in Sacramento Eucharistiæ præſens eſt: omnibus auditoribus iudicandum relinquo, quomodo hæc opinio cum verbis Testamenti Christi conſentiat.

Etenim omnibus manifeſtum eſt, corpus Christi tempore Abraham nondum extitiſſe, aut natum fuiſſe. Quomodo igitur tam præſens Abraham eſſe potuit, cum nondum eſſet, quā præſens nunc nobis eſt, poſtquam reuera exiſtit, quod tum non erat? Et paulò antè dictum eſt, quòd lex duntaxat ymbraſ habuerit, non corpus aut veritatem.

Habuerunt quidem Patres ymbraſ, imaginem, & figuram Christum ſignificantem & adumbrantem: Item, eadem quoque beneficia Christi per mortem eius impetrata, quæ nos habemus, videlicet gratiam Dei, remiſſionem peccatorum, propter Christum immolandum, & ſpem certam vitæ æternæ conſequentiæ.

Quemadmodum etiam, quo ad alias aliquot cauſas & circumſtantias, illorum Sacramenta multa cum Sacramentis noſtris communia habuerunt, videlicet, quantum ad cauſam efficientem principalem, & ſinem Sacramentōrum attinet: ſed materiã & formã differebant plurimùm, ſicut paulò poſt explicabitur. Ingens igitur diſcrimen eſt inter hæc beneficia, & corpus Christi, quòd nobis hæc beneficia promeruit.

Confefſio Beza de præſentia Christi in omnibus Sacramentis.

Beza in placido reſponſo ad argumenta Brentij, pag. 27.

F Hoc

42 Colloquium Mompelgartense

Hoc corpus verba Testamenti Christi nobis expressè & diligenter commendant & exhibent, cum inquit: Accipite, Manducate, Hoc est CORPVS MEVM, quod pro vobis traditur. Corpus inquam Christi, non vmbra, figura aut signam corporis Christi; quæ plurimum inter se differunt.

Nam sanguis vitulorum non fuit pro peccatis mundi effusus: sed sanguis Christi, cuius figura & vmbra fuit sanguis taurorum. Sanguis enim Christi pro nostris peccatis effusus est; hunc sanguinem Christus se nobis in hoc Sacramento exhibere, apertis & minimè obscuris verbis testatur.

Confessio Vriemburgensium Theologorum de modo presentia corporis Christi in Cœna Domini.

Quod verò ad modum huius presentia sacramentalis corporis & sanguinis Christi attinet; semper docuimus, scripsimus, & apertè testati sumus, quòd non sit Physicus, naturalis, carnalis, aut localis, quemadmodum Christus hominibus in terris conuersatus est.

Carnales cogitationes de corpore Christi in pane.

Nihil enim aliud quàm carnales cogitationes sunt de hoc mysterio, quando sibi homines simplices imaginantur corpusculum aliquod contractis membris in hostia oblata latitare: sed dicimus modum huius presentia esse supernaturalem, cœlestem, quem neque sensus, neque ratio hominis comprehendat, aut comprehendere possit in hac vita, sed relinquendum esse infinitæ sapientia Dei, qui nouit modum, & pro sua infinita potentia etiam præstare potest, quod in Testamento suo promisit, qui omnipotens, & verax est, & mentiri & fallere non potest.

Pla & sancta confessio Chryostomi de Cœna Domini. Hom 60. ad populum Antiochenum.

In primis verò omnibus pijs & fidelibus verba Chryostomi cõmendatissima esse debent, quæ in homilia ad populum Antiochenum de Cœna Domini extant: In omnibus
„ DEOPAREAMUS, NEQVE CONTRADICAMVS, licet CO-
„ GINATIONIBVS nostris aduersari videatur, & oculis,
„ QVOD DICITVR; sed sit & cogitationibus, & visu DI-
„ GNOR ipsius SERMO. Sic & in MYSTERIIS agamus: nec
„ SOLVM PRÆ OCVLIS posita respiciamus, sed IPSIVS

VER-

VERBA CONTINEAMVS. Ipsi enim sermo infallibilis: " NB.
 sensus autem noster SEDVCI FACILIS: ille nunquam
 decidit, hic autem vt plurimum ERRAT. Quoniam igitur
 verbum dicit: **HOC EST CORPVS MEVM;** & **PAREAMVS,**
 ET **CRĒDAMVS,** & intellectu alibus ipsum oculis
 intueamur. Nihil enim sensibile nobis tradidit Christus,
 sed res quidem sensibiles, omnes autem intelligibiles. Ita-
 dem & in Baptismate: per rem nempe sensibilem, aquam,
 donum confertur: intelligibile verò quod perficitur, ge-
 neratio, & renouatio. Si enim incorporeus esses, nuda & in-
 corporea tibi dedisset ipsa dona, sed quoniam anima corpo-
 ri inserta est, **IN** sensibilibus intelligibilia **TIBI** præbet.
 Quot nunc dicunt: yellem ipsius formam aspicere, figu-
 ram, vestimenta, calceamenta? **ECCE EVM VIDES,**
IPSVM TANGIS, **IPSVM MANDVCAS:** & tu quidem ve-
 stimenta videre cupis: ipse verò tibi concedit, non tantum
 videre, sed & **MANDVCARE ET TANGERE,** ET **INTRA**
TE SVSCIPERE. Et paulò post: Nec parua pœna propo-
 nitur indignè sumentibus. Considera quantum aduersus
 proditorem indignaris, contra eos, qui Christum crucifi-
 xerunt. Itaque considera, ne **TV QVOQVE SIS REVS**
CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI. Illi sanctissi-
 mum corpus iugularunt: **TV VERO POLLVTA SVSCI-**
PIS ANIMA POST TOT BENEFICIA. Nec enim satis
 fuit, homo fieri, collaphis cœdi; verum & semetipsum **NO-**
BIS COMMISCET, ET **NON FIDE TANTVM,** **VERVM**
ET RE IPSA, NOS EFFICIT SVVM CORPVS, hætenus
 Chrysofomi verba.

Hęc augustissima verba si sequeremur pariter omnes, iam
 omnis controuersia de hoc articulo penitus sublata esset.
 Quod quidem ex parte nostra facimus, & auditores nostros
 sedulo ac diligenter monemus, vt idem faciant: **Qua ratio-**
ne salutis reatissime & securissime consulant.

THEODORVS BEZA.

PRECIBVS similiter exorsus est, *vi Deus suo sancto Spiritu collationi adesse, & eandem ad sui nominis gloriam, & Ecclesie salutarem concordiam gubernare & dirigere velit. Quemadmodum se Ecclesie affuturum promisit, & missurum Spiritum veritatis: ita, inquit Beza, mihi quoque cum largiatur, quem propter rei magnitudinem, & meam infirmitatem video mihi necessarium esse.*

Restificatio Theodori Beza, de sua voluntate.

Testari autem possumus per animas nostras, nos afferre animum cognoscenda veritatis cupidum, nosque fore dociles, si meliora doceamur. Video eamem nos dissentire, cum eamen Spiritus sanctus a se non dissentiat. Sed id nouum non est: imò si aliter fieret, id nouum esset. Etenim non omnes quod vident, rectè diiudicant, superest ergo, vi rursus Dominum precer, vi nobis oculos aperiat, vi intelligatur, vera pars erret.

Repetitio breuis capituli Confessionis D. Iacobi.

Iam vt rem agrediar. Reuerende Domine Doctor, multa simul argumenta complexus es, quæ omnia profecta sunt ex simplici interpretatione verborum institutionis Christi, ex qua eructi confirmationem Doctrinæ vestrae in hac controuersia, quam in reali presentia corporis & sanguinis Christi constituisi, in quorum perceptione digni & indigni concurrant. Et sanè nos quodque presentiam corporis Christi in sacra Cæna, & eius veram manducationem minime negamus.

Inde delapsus es ad comparationem V. & N. Testamenti, & eorundem Sacramentorum: & videor mihi sententiam vestram affecurus, videlicet, veteres umbram tantum habuisse cum beneficijs

nescijs; Ipsum autem Iesum Christum non habuisse. Ex quo sequatur, quod etiam in Sacramento suis umbram tantum habuerint, non ipsum Christum praesentem.

Ego vero libentissime peterem, ut Sylogisticè ageremus: & quandoquidem multa argumenta congestisti, si illatim singula ordines explicaremus. Sic enim melius apparerent omnia, & facilius perciperentur. Nec ignoras pro tua sapientia, quamvis aliud sit esse λογικόν, & aliud esse Theologum: tamè etiam in Theologia λόγον habere locum, modò principia & confirmationes ex Theologia sacra petantur.

Beza petit Sylogisticè agi.

Videtur autem tua sententia esse: verba Christi in sacra Coena intelligenda esse, sicut sonant. Hac tua opinio est, & eius confirmatio: Dixit DOMINUS: Hoc est corpus meum. Ergo sic simpliciter intelligendum est, sicut verba sonant; id autem non videtur sequi.

Repetitio Argumenti D. Iacobi

Sunt enim multa talis, & similes orationes in sacra Scriptura; quas si simpliciter intelligeremus, multa manifesta & aperta absurda sequerentur. Exemplum: Christus inquit Ioan. 14. Pater maior me est. Hac verba Patres aliter intellexerunt, & interpretati sunt, quàm Arriani; qui eam sententiam simpliciter, sicut verba sonant, accipiebant; & inde probare conabantur, Christum non verum Deum, sed duntaxat hominem esse, & creaturam Deo subiectam.

Responso D. Beza ad argumentum D. Iacobi. Ioan. 14.

Pater maior me est.

Sic novisti, quomodo Scriptura de Deo loquatur: Os Domini locutum est: item, oculus Domini videret. Quamvis secundum litteram intelligerent ἀνθρώπου μορφήν heretici, Deum corporatum esse suâ substantiâ divinitatis falsò asseruerunt. Nego igitur, quando ad hunc modum argumentaris: Dixit Dominus: Hoc est corpus meum. Ergo ita simpliciter est intelligendum.

46 Colloquium Mompelgartense

D. IACOBVS.

Excusatio prolixita-
tis in edenda confes-
sione de Cena Do-
mini.

Cui propria & ger-
mana significatio
verborum Testa-
menti Christi reti-
nenda.

Quòd in exordio Colloquij paulò prolixior fui; peto mihi ab auditoribus veniam dari. Factum enim est, vt omnibus de vera sententia & confessione nostra in hac controuersia optimè constaret; & de quibus deinceps disputabitur, eò faciliùs percipere queant. Qandoquidem autem in formam argumentationis petit D. Beza redigi mea argumēta; faciam quod petit. Sic igitur arguētor: In omnibus Testamentis propria & germana significatio verborum diligenter attendenda, & retinenda est. Ergò multò magis hoc in Testamento Christi faciendum, & propria & germana sententia verborum Christi attendenda & retinenda est, quòd longè præstantiora beneficia in eo contineantur, & legata sint Ecclesie.

Antecedens probatur. Aliàs enim nulla esset certitudo Testamentorum, & Testificationis extremæ voluntatis Testatoris; quemadmodum & legatorum quoque, quid, & quantum cuiuslibet cedat, si tanta obscuritas esset verborum Testamenti, vt ex verbis Testatoris voluntas eius non cognosci aut demonstrari posset, quid, & quantum cuiq; in testamento legatum sit.

Quapropter testatores intelligentes, ne lites & contentiones inter hæredes relinquant, aut seminent; sedulò operam dare student, vt disertè & perspicuè loquantur. Id multò magis Christum in suo Testamento condendo fecisse existimandum est, vt omnes etiam simplicissimi Christiani & fideles, quorum in Ecclesia semper maximus est numerus, intelligere possint, quid ipsis à Christo in hoc Testamento legatum, & obsignatum sit. Quod Testamentum Christi etiam nemo melius intelligit, quàm simplicissimi Christiani, qui in simplicissimis eius verbis simplici fide acquiescunt; & quod credere & facere iubentur à Christo, etiam simplici fide & obedientia faciunt.

D. BEZA.

Equidem miror Reuerende D. I. Doctor, Cenam Domini

à 18

à te Testamentum appellari, quod mihi plane nouum videtur. An cœna Domini Testamentum rectè appellatur.
 Est enim Cœna Domini non ipsum Testamentum, sed tantùm pars Testamenti Christi, videlicet eius obsecratio.

Deinde dico, non consequi obscurum esse, quod non propriè dicitur. Nam sapè figura & tropi adhibentur & usurpantur, & res per eas illustrentur. 2.

Præterea minimè negari potest, in verbis institutionis sacrae Cœna tropum inesse, & figuratè dici, cum inquit Lucas: Hoc poculum est nouum Testamentum in meo sanguine. Poculum enim non potest esse Testamentum; neque sine tropo verba Luca, cum verbis Matthæi & Marci conciliari possunt: Hic est sanguis meus noui Testamenti; quamuis ego pro [HIC] semper lego [HOC.] Item; aliud sanguis Testamenti; & aliud ipsum Testamentum. Item, quod tropos & figuras habet Testamentum Patris cœna Iacobis. Quod negari non potest. 3.
4.

D. IACOBVS.

Reuerende Domine Beza, mihi vicissim prorsus nouum & inauditum videtur, quod Cœna Domini Testamentum Christi esse negetur, cõtra aperta verba ex Euangelista Luca iam abs te recitata: Hoc poculum N. Testamentum est in meo sanguine. 1.

Deinde manifestum est omnibus, quod omnia substantialia habeat, quæ in Testamento legitimo & solenni requiruntur. Primum enim Testator, D. N. Iesus Christus expressè nominatur, qui hoc Testamentum condidit. Secundò; Formalia verba Testatoris, quibus suam voluntatem declarauit. Tertio; Designantur etiam hæredes, videlicet, omnes qui credunt in Christum, pro quibus effusus est sanguis Christi, & in mortem traditum eius corpus. Quarto; Legata quæque exprimuntur, videlicet, remissio peccatorum, & vita æterna: Hic est sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Quintò; Adiunt Testes Apostoli duodecim. Sextò; Addita sunt etiam sigilla, partim visibilia, partim inuisibilia, non solum panis & vinum, sed

Luc. 22.

Eucharistia omnes solennitates veri Testamenti habet.

1. Testator.

2. Verba Testatoris.

3. Hæredes.

4. Legata.

5. Testes.
6. Sigilla.

48 *Colloquium Mompelgartense*

sed etiam corpus & sanguis Christi, sicut verba expressa sonant; quibus Legatorum promissio obsignata est. Nam cum pane & vino nobis hoc ipsum corpus, & hunc ipsum sanguinem communicat, quæ pro nobis tradita sunt. Et his fidem nostram Christus confirmat; quæ confirmatio fidei finis est Sacramenti Cœnæ Domini. Ex quibus constat, sacram Cœnam Domini optimo iure, neque sine autoritate Spiritus sancti, Testamentum dici, quia promissio gratiæ, & remissionis peccatorum in credentibus obsignatur & confirmatur.

Sententia & mens
Testamenti Christi.

Mens enim, & sententia verborum Christi hæc est: Hæcenus audiistis quam clementer, & humaniter omnes peccatores ad me inuitauerim, & eis promiserim, quotquot penitentiam agant, & verè in me credant, habituros, propter obedientiam meam legi præstitam, & mortem meam, quam subiturus sum, omnium suorum peccatorum plebariam remissionem, & vitam æternam. De veritate, & certitudine huius promissionis, ne quisquam dubitet; Ecce hoc pane benedicto do vobis pignus certissimum, hoc ipsum corpus, quod pro peccatis totius mundi in mortem tradidi, & eundem sanguinem meum, & non alium, quem pro peccatis mundi effudi. Hæc consolatio in grauissimis tentationibus est longè maxima & firmissima, quam in usu huius Sacramenti repositam habent, qui non in res propositas externas solum, sed in verbum Christi respiciunt, & firma fide amplectuntur.

Consolatio in Cœna Domini Proposita.

2.
Nullus tropus in
verbis Testamenti
Christi.

Deinde non nego, sed concedo, per figuras & tropos interdum res non obscurari, sed potius illustrari. Sed Christus in Testamento suo non voluit explicare, aut illustrare: sed perspicuis, apertis, & paucissimis verbis Testamentum condere & exponere, quæ res sit, quam cum pane & vino suis discipulis, & vniuersæ Ecclesiæ N. Testamenti, donare & exhibere voluerit. Vbi tropo, vel figura, ad rem illustrandam minimè opus fuit.

an illu-
testa-
ti.

Præterea tropus, quem vos verbis Christi affingitis, non illustrat, sed prorsus tollit rem, quæ in verbis Christi propo-
sita

fitæ est, & Ecclesiæ exhibetur; Per quem, corpore & sanguine Christi è Cœna Domini sublatis, nuda signa, symbola, figuræ, atque umbræ in locum corporis & sanguinis Christi, adeoque excluso nucleo putamina Ecclesiæ Dei obijciuntur & relinquuntur.

Quòd vero R. D. Beza subiungit, in Luca ad tropum necessariò recurrendum esse, si verba consideremus, quibus institutionem Cœnæ Domini descripsit: Hoc poculum novum Testamentum est in meo sanguine; quæ aliàs cum Matthæi & Marci verbis conciliari non possint; quæ sic sonant: Hic est sanguis meus N. Testamenti. Respondeo: Tantum abesse, ut Lucas cum Paulo in descriptione verborum Cœnæ Domini de calice in verbis tantam diuersitatem habeat, ut ad eorum conciliationem, necessariò ad tropum recurrendum sit; quin ijsdem prorsus verbis, non minùs de poculo, quàm de pane vtantur, apertissimè demonstrabo. Differentia autem solùm est in diuersitate phrasium. Nam Matthæus & Marcus Græcorum, & vsitato more locuti sunt: Hic, siue hoc est sanguis meus N. Testamenti. Lucas autem, & Paulus phrasi Hebræa vsi sunt: Hoc poculum est N. Testamentum in meo sanguine. Quæ phrasis Hebræis vsitata est, & sæpè in Scriptura occurrit. Gen 32. Loquitur Patriarcha Iacob: In baculo meo transiui Iordanem, hoc est, cum baculo. Iudic. 15. In Maxilla asini, in Mandibula pulli asinorum deleui eos, & percussi mille viros, hoc est, cum maxilla. Psal. 63. Introibo in domum tuam in holocaustis, hoc est, cum holocaustis. Ios. 24. Non in gladio, & in arcu tuo eieci duos Reges Amorrhæorum, hoc est, cum gladio. Sic Lucas cum Paulo non simpliciter & absolutè dicit: hoc poculum est N. Testamentum; sed addit phrasi Hebræa, **IN SANGVINE MEO**, hoc est, cum sanguine meo. Nam sine sanguine Christi non potest esse N. Testamentum. Sed quoniam sanguis Christi, secundum verba promissionis, cum poculo hoc coniunctus est, non significat N. Testamentum, sed **REVERA EST**. Nam præsentia sanguinis Christi, & eius efficacia, efficit N. Te-

3.
An in verbis Pauli de calice ad tropum recurrendum sit.

Conciliatio verborum Pauli cum verbis Matthæi & Marci de poculo Cœnæ Domini.

Phrasis Hebræa in Scriptura vsitata.

Quomodo poculum Cœnæ Domini, sit N. Testamentum.

Quid N. Testamentum efficiat.

G

stamen-

50 Colloquium Mompelgartense

stamentum; qui sanguis in veteri Testamento duntaxat ad-
umbratus fuit.

Euangelistæ cum
Paulo iisdem verbis
Cœnam Domini de-
scripserunt, sed
phrasî diuersa.

Vident ergo auditores omnes, quemadmodum in prio-
re parte Sacramenti trium Euangelistarum, & Pauli, eadem
sunt verba: Hoc est corpus meum: sic etiam de calice eadem
verba esse in quatuor illis descriptionibus, sed phrasî dun-
taxat propter linguarum Idiotismos diuersam esse. Nam si
vocabula numeres: Hoc, sanguis, nouum Testamentum,
E S T; eadem in omnibus reperientur. Alia autem atq; alia
est, pro cuiusq; linguæ ratione, eorum connexio. Ideoq; ad
conciliationem verborum Euangelistarum & Pauli, nullo
prorsus tropo, sed diuersitatis Phrasium explicatione tan-
tum opus est; cum res ipsa demonstrat, ab omnibus verba
Christi accuratè retenta esse.

4.
De Testamento Pa-
triarchæ Iacobi ver-
bis.

Quod verò ad verba Testamenti Patriarchæ Iacobi atti-
net: longè diuersissima ratio est. Is enim filijs in vltimis
suis verbis de singulorum fortuna magis concionatus est,
quàm Testamentum condidit: vbi tropis & figuris locus
fuit. In Testamento autem suo Christus non ad eum mo-
dum concionatur; sed panem, & vinum ad dispensationem
corporis & sanguinis sui ordinauit. Quemadmodum etiam
præscripsit, quomodo ad confirmationem fidei & salutis
nostræ æternæ, administranda sint; Vbi nullus vsus tropis &
figuris est.

D. BEZA.

1. *Quoniam vsus es hoc fundamento generali, videlicet, in Te-
stamenti non esse locum figuris aut tropis; ideo exemplum Pa-
triarchæ Iacobi produxi.*
2. *Et addo; tu affirmasti Cœnam Domini esse Testamentam
nouum: ego dixi, non esse propriè Testamentum, sed pignus.*
3. *Item; si Christus Cœnam Dominicam non instituisset; num
propterea Testamentum nouum non fuisset institutum?*

Et

Et, si nihil præter Cœnâ Domini intelligis per N. Testamentum, quid ergo de Baptismo dicemus? Num verò & hoc quoque Sacramentum non eadem ratione Testamentum verè dici poterit? Nam hic est Testator Christus, qui Baptismum instituit. Hic sunt Legata Christi, remissio Peccatorum. Et dico etiam, quòd Baptismus habeat quoque sanguinem Christi. Et Pontificios ex simplici intelligentia verborum institutionis, Transsubstantiationis delirium hausisse, non ignoras.

Quemadmodum ergo sigillum appensum instrumento, non est ipsum instrumentum, sed est eius duntaxat confirmatio, quo authenticum redditur: sic etiam Cœna Domini non est Testamentum, sed duntaxat sigillum, & obsignatio Testamenti.

Præterea miror, quòd fieri possit, ut idem sit Testator & Testamentum? Confundis enim Testatorem & Testamentum.

Similiter quoque non videtur posse stare, quòd dixisti: Nullum esse posse in Testamento Christi locum et opus; Quia Christus hic nihil voluerit illustrare. Ratio non militat. Videtur enim maxime opus fuisse illustratione; Quoniam discipuli videbant Christum tenere panem: & merum panem & vinum esse, quòd suis manibus porrexit; videbant quoque, hunc panem non esse essentielle corpus Christi; ideoque egebant tali explicatione & illustratione, ad quam Christus Tropus usus est, qui contra delirium Papistarum de Transsubstantiatione pugnat. Qui tropus discipulis minime ignotus fuit. Eesi enim aliàs satis rudes erant; & tamen in his locutionibus exercitati erant, ut eas probè intelligerent: Quia non modò in Mysterijs & Sacramentis, sed aliàs quoque in communi sermone usitata erant. Sic dicitur: Cir-

De phrasibus Sacramentalibus.

52 Colloquium Mompelgartense

cumcisio est fœdus: Agnus est phœse, seu transitus Domini, hoc est, significat, seu est signum fœderis; significat transitum Domini.

10.

Sic quoque, cum iudex aliquem in possessionem exercendi iudicij immisit; porrigit illi gladium, & dicit: *Hac est potestas tibi data.* Item in contractibus cum litera exhibentur:

11.

*Ecce trado tibi literas prætorum, agrum, domum, &c. & si quæ sunt alia. Et hæc locuciones tropicæ in Scriptura quoque vsitæ sunt. Exemplum: Luca 13. Christus inquit de Herode, dicit vulpi: quod per tropum dictum est; quo multò significantius malitiam Herodis declarauit, quàm si absque tropo locutus esset, & malum atque astutum hominem dixisset. Sic quoque Petro dicit: *Abi post me Satan.* Vbi vocabulo *Satana* plus dicitur, & magis perspicuè locutus est, cum eum *Satanam* seu *Dia-bolum* appellat, quàm si eum aduersarium dixisset. Similiter, Christum quoque per tropum loqui voluisse certum est, cum inquit: *Hoc est corpus meum; ne tantum de pane accipiamus, sed de tali pane, qui corporis Christi signum & figura sit, quæ Christi corpus menti hominum piorum efficacissimè repræsentet & offerat.**

12.

Et quando Paulus cum Luca dicit: Hoc poculum nouum Testamentum est IN MEO SANGVINE; malo reddere per meum sanguinem, quàm cum meo sanguine.

13.

Et quando Paulus cum Luca dicit: Hoc poculum nouum Testamentum est IN MEO SANGVINE; malo reddere per meum sanguinem, quàm cum meo sanguine.

D. IACOBVS.

Multa dixit Reuerendus Dominus Beza; ad quæ, si memoriâ lapsus, non ordine respondero ad omnia; rogo mihi condonari, & me commonefieri. Nam & ipse imbecillitatem memoriæ in me agnosco.

L

Quod igitur ab initio à me dictum est de Testamento, quòd Cœna Domini sic à Luca & Paulo nominetur: suprâ fatis

satis probatum est. Et quæ ratione sit perfectum Testamentum, in quo omnis solennitas, quo ad substantiam Testamenti, observata est; perspicue demonstrauimus. Sic quoque fuisse nouum Testamentum concedo, etiamsi Cœna Domini non instituta esset. Sed Cœnam Domini neque Testamentum esse, aut dici posse; nego. Causæ prius à me commemoratæ sunt. Et caruisset hoc Testamentum altero sigillo, quod Christus in Cœna Domini appendit.

Quod verò de Baptismo affertur, cum hoc modo pariter Testamentum dici posse. Respondeo: De singulis Sacramentis ex verbo Dei pronuntiandum est. Cum ergo Scriptura hoc de Baptismo non dicat: & nos quoque tacemus. Et quod ad discrimen Sacramentorum attinet, id ex verbo Dei, & signis externis sumitur. Nam etsi vnus idemque numero Christus in omnibus Sacramentis est; non tamen ideò per omnia eadem Sacramentorum ratio est. Sic Baptismus in verbo Dei non Testamentum, sed lauacrum regenerationis & renouationis in Spiritu sancto appellatus est.

Et de Baptismo Christus non dixit: Hic est sanguis meus; sed aquam, & Spiritum ad regenerationem coniunxit, cum inquit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, &c. De Testamento Patriarchæ Iacobi paulò antè diximus, quòd magis fuerit Prophetica cœcio de fortuna & successu filiorum, & posteritatis ipsorum, quàm Testamentum: Ideo que tropis illustrare voluit Patriarcha. In Cœna autem Dominica longè alia ratio est. Et manet perpetuò vera regulà: In Testamentis, non tropis aut figuris, sed simplicissimis & perspicuis verbis homines vti solere, vt de Testatoris voluntate constet.

Quòd verò Pontificij ex simplici intelligentia verborum Testamenti Christi, Transubstantiationis figmentum & delirium in Ecclesiam introduxerunt; quomodo id non sequatur, manifestum est. Nam sicut ex literali & simplici sensu verborum Ioannis falsò colligeretur, cum dicitur: Super quem videris descendente Spiritum, quod factum est in

2.

3.

4.

Cur Baptismus non Testamentum appelletur.

Discrimen Sacramentorum vnde petendum.

Ioan. 3.

5.

Ex simplici intellectu verborum Cœnæ Domini non sequitur Transubstantiatione.

Ioan. 3.
Luc. 3.

54 *Colloquium Mompelgartense*

specie columbe; Ergo columba est transsubstantiata in Spiritum sanctum: Sic etiam nõ sequitur: quia Christus panem demonstrans dixit: Hoc est corpus meum: Ergo panis est transsubstantiatus in corpus Domini.

Sicut enim substantiæ columbæ & Spiritus sancti, distinctæ in hac reuelatione Spiritus sancti permanserunt, nec facta est vlla substantiarum confusio, aut substantialis alterius in alterum mutatio: Ita & in Cœnâ Domini, nulla facta est substantiarum panis & corporis, vini & sanguinis Christi transmutatio secundum substantiam: Sed exprimitur his verbis duntaxat præsentia corporis Christi, & sacramentalis vnio, quæ inter panem & corpus Christi, virtute verborum institutionis, facta est.

Quemadmodum igitur in his verbis nullus tropus est, cum dicitur: Hæc columba est Spiritus sanctus: Verè enim Spiritus sanctus fuit, qui in specie columbæ descendit, & non signum duntaxat Spiritus sancti: Ita etiam nullus tropus est in verbis Testamenti Christi: Hoc est corpus meum; neque tamen Transsubstantiatio ex literalis sensu sequitur.

Sic quoq; non euincit tropû, quòd discipuli vident Christum sua manu tenere essentialem panem, quem Apostolis distribueret: Nam ipsi non solum oculis suis panem aspexerunt, sed vera fide verbis Christi intenti fuerunt; hoc est corpus meum: quibus simpliciter sine omni tropo crediderunt.

Nec video, quomodo ex sententia nostra sequatur confusio Testatoris & Testamenti, vt idem sit Testator & Testamentum. Non enim corpus Christi (quo nomine Testator intelligi possit) est totum & integrum Testamentum; sicut nec Testamentum Christi nihil aliud, quàm corpus Christi est; sed in Testamento Christi, corpus & sanguis eius tanquam sigilla promissionis continentur.

Et sic quoq; aliud est & manet Testamentum, quod est promissio gratiæ, propter corpus & sanguinem Christi pro nobis traditum, & in remissionem peccatorum effusum; & aliud corpus & sanguis Christi cum pane & vino Cœnæ Domini,

Nullus tropus in
verbis Testamenti
Christi.

7.

Discrimen inter
Testamentum, & sigillum Testamenti.

nicæ, quibus hæc promissio obfignata est. Sicut autem alijs quoq; ad totum & perfectum Testamentum, & eius perfectione non nuda membrana, sed sigillum quoq; appensum requiritur: Ita in Christi Testamento, non solum promissio membranâ descriptâ, sed sigillum quoq; appensum est, vt de gratia Dei oēs verè penitentes peccatores certissimi essent.

Vehementer autem miror, quòd ais: In Cœna Domini opus fuisse illustratione, ad quam eiusmodi locutione vsus sit Christus, quæ eius discipulis probè cognita fuerit; cum earum exemplum nullum in veteri Testamento extet.

8.
Nullus tropus in verbis Sacramentorum veteris Testamenti.

Nam quod de locutionibus sacramentalibus veteris Testamenti attulisti, discipulis Christi non ignotis: Circumcisio est fœdus, hoc est, signum fœderis. Item, Agnus est Phasæ, seu transitus Domini, hoc est, significabat transitum Domini: Has locutiones Tropicas & figuratas esse, simpliciter & categoricè nego.

9.

Cum enim dicitur: Circumcisio est fœdus: Vocabulum (EST) hyperbolicè, hoc est, sicut sonat, accipiendum, videlicet, non pro (SIGNIFICAT) sed quod *REVERA EST*. Nam circumcisio non significavit fœdus, sed *FUIT* verum fœdus inter Deum & posteritatem Abrahamæ, cui tradita fuit.

Circumcisio est fœdus, quomodo intelligendum.

Circumcisio autem non significat tantum anuisionem, seu amputationem pelliculæ præputij, quasi tota in illa præcisione pelliculæ consisteret; sed requiritur quoq; verbum Dei, tanquam substantialis pars fœderis; sine quo illa externa circumcisio non fœdus, sed ociosa cæremonia est.

Circumcisio quid complectatur.

Sicut videre licet apud Turcas & Indæos, qui nostro tempore hac externa cæremonia vtuntur, & masculi ipsorum circumciduntur: Non autem ipsis est vera circumcisio: Quoniam caret verbo Dei, eius mandato & promissione, Abrahamæ factis; quæ solum vsq; ad adventum Christi durare debebat, & per Baptismum abrogata est, qui in circumcisionis locum successit.

Turcarum circumcisio ociosa est cæremonia.

Cum igitur ad circumcisione non solum externa cæremonia, sed etiam verbum Dei necessariò requiratur; manifestum est,

est,

56 *Colloquium Mompelgartense*

est, quòd Circumcisio nequaquam sit duntaxat signum fœderis, sed reuera & realiter est ipsum fœdus.

Quando autem Scriptura de externa duntaxat cæremonia loquitur; tum rectè dicitur, quòd fuerit signum & sigillum fœderis, tanquam pars eius. Sicut Paulus Roman. 4. de Abrahamo loquitur. Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei.

Agnus Paschalis non est phasè Domini.

Agnus non significauit transitum Domini.

Agnus Paschalis figura & typus Christi.

Sic nusquam scriptum legimus: Agnus est transitus Domini. Neque hanc phrasin seu locutionem D. Beza in Mosis citato loco Exodi 12. demonstrare potest, vt ex ea ratiocinari possit ad confirmandum tropum in verbis Cœnæ Domini asserendum. Sicut igitur agnus non dicitur transitus Domini, neq; hunc transitum significauit: Ita etiam ex eo falsò colligitur, quòd panis Cœnæ non sit corpus Domini, sed corpus Domini solùm significare.

Nam agnus Paschalis significauit duntaxat verum agnum Dei, qui est Iesus Christus; Nequaquam verò significauit transitum Domini. Ideoq; est manifesta fallacia Compositionis, quòd D. Beza coniungit, quæ disiuncta sunt in verbis Mose, in Exod. cap. 12. descriptis. Mose enim causam reddit, cur de sanguine agni super postes, & super liminare domuum ponere, & carnes eius festinanter comedere debeant. Sic autè comedetis: (inquit Mose) Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis *FESTINANTER*. Est enim phasè seu transitus Domini. Hæc postrema verba ad agnum referri non posse, sequentia verba Mose luce meridiana clariùs demonstrabunt. Sequitur enim: Et transibo per terram Aegypti nocte illa, & percutiam omne primogenitum in terra Aegypti, ab homine vsque ad pecus.

Hic nihil de signo, figura, figuratione aut significatione transitus Domini, sed de reali transitu dicitur, quòd realiter transiturus esset Dominus; quem transitum agnus non figurauit, aut significauit, sed sanguis eius sanguinem Christi adumbravit, cuius merito seruati sunt, qui est hodie, heri, & in seculu-

seculum. Quod etiam sequentia verba Mose magis perspicuè indicant, cum inquit: Et cum dixerint filij vestri, quæ est ista religio? dicetis eis: victima transitus Domini est, quando transiit Dominus super domos Israel, &c. Vbi nihil de significatione transitus Domini dicitur: sed res disparatæ recitantur, victima videlicet agni, & tempus, quo Dominus transiit, & pepercit Israel in occidendis primogenitis Aegypti.

Cum igitur circumcisio sit verum & reale fœdus, & nõ significet fœdus: & agnus Paschalis non dicatur transitus Domini, neq; transitum Domini, tanquam rem absentem significauerit: in allegatione horum exemplorum dupliciter peccatur. Primùm, quòd falsum sensum verbis Mose affingunt. Deinde, quòd illum peruersum sensum ad verba Cænae Domini accommodant; & sic per incertum, seu potiùs manifestè falsum, æquè incertum, seu potiùs falsum sensum in verbis Testamenti Christi, demonstrare conantur, cum phrasæ de circumcisione, & agno Paschali nequaquam sint tropicæ: sicut demonstratum est.

Quapropter falsò dicitur: Discipulis has tropicas locutiones notas fuisse; siquidem non sint tropicæ, sicut ostensum est.

Malè quoque simile de iudice gladium exhibente ministro, huc accommodatur. Aliæ enim sunt phrasæ Sacramentales; aliæ verò in rebus politicis vsitatæ. Nam in Sacramentis Deus res spirituales verbo comprehensas non significare, sed suis distribuere & exhibere voluit, & reuera quoque exhibet.

Sic quoque literæ contractuum in ciuilibus actionibus, malè ad verba Christi, quasi eadem in vtrisque ratio esse videatur, accommodantur. Non enim vsitata locutio est, cum exhibens literas contractus, aliquis diceret: accipe, hoc est domus, ager, pratum, aut si quæ sunt alia: Christus autem panem exhibens, dicit: Accipite, manducate: Hoc est corpus

H meum,

IO.

Refutatio argumenti à simili de gladio producti.

II.

Refutatio argumenti à ciuilibus contractibus.

58 *Colloquium Mompelgartense*

meum. Quæ phrasis & locutio longè alia est, quàm quæ in contractibus vsitatæ sunt.

12. In exemplo de Herode allato fateor tropum inesse, qui dicitur Metaphora: sed hæc non est Sacramentalis locutio.

13. De Petro autem nego in verbo Satan, tropum inesse; quoniam in linguâ Hebræa Satan generale vocabulum est, quod aduerfarij significat.

Nullus tropus in verbis Christi.

Ad Pauli locum suprà responsum est, quòd non dicat simpliciter: Poculum est nouum Testamentum. Si enim hæc verba in Paulo vel Luca absolutè posita essent; vtique in his verbis tropum agnoscerem, sed quoniam addit: *IN SANGVINE ME O*: phrasi hac Hebræa tropus omnis excluditur. Idem enim sonant Lucæ & Pauli verba: Hoc poculum nouum Testamentum est in meo sanguine, quod Matthæi & Marci verba; Hic, seu, hoc, (nam in nullo discrimine pono) est sanguis meus noui Testamenti.

Manet ergo firmum adhuc & inconcussum: Verba Testamenti Christi; Hoc est corpus meum; *κατὰ τὸ ἑπταδύ*, hoc est, secundum literam, sicut sonant simpliciter, absque omni tropo intelligenda esse.

D. B E Z A.

Quòd Patriarcha Iacobi Testamentum allegauit, idèd factum est, vt probarem, in Testamentis quoque tropum, locum habere posse. Tu autem respondes, aliam rationem in verbis Christi esse.

An Ioannes Spiritum 3. viderit.

Caterum quod affers de Spiritu sancto, quem dicit à Ioanne visum; Ego non concedo sine tropo dici posse, quòd Ioannes Spiritum sanctum viderit. Quoniam columbam, non ipsam Spiritus sancti substantiam vidit. Cùm igitur columba, non fuerit Spiritus sanctus; sed signum solum Spiritus sancti, ideoq; per tropum hac de Spiritu S. dici necesse est.

Quòd

Quod autem de Filio Dei dicitur; Eum visum esse, id propter unionem hypostaticam dicitur, quod Deus & homo in Christo sint una persona. Id verò de Spiritu sancto & columba locum habere non potest, quod non hypostaticè unita fuerit columba & Spiritus S. sed columba signum tantum fuerit Spiritus sancti.

In eo etiam, ut tua pace dicam, mihi errare videris, & non rectè agere; quod putas verborum Cæna Dominica explanationem ex alijs Testamentis, & Scriptura locis non sumendam esse.

Et quamuis fateor, non eandem simpliciter rationem Baptismi & Cæna Domini esse; tamen non negari potest, Sacramenta aliquid commune habere. Idq; non solum in nouo, sed etiã in veteri Testamento, si cum illis Sacramenta noui Testamenti conferantur, sicut de Circumcisione dictum est, quod sit fœdus, hoc est, signum fœderis. Sic quoq; dici: Panis in Cæna Domini est corpus Christi, hoc est, signum corporis Christi.

Quod verò de Petro dixisti, quem Christus Satanam appellauit, ubi vocabulo Satana, non diabolum, sed aduersarium intelligas; fateor, me talem explanationem non legisse, neque à quoquam sic explicatum esse existimo.

Neque ignoras, Bernhardum verba Cæna Dominica similitudine seu exemplo annuli explicare, qui à sponso peregrè proficiscente sponse datur ad conseruandam sponsi memoriam, donec reuersus fuerit: Sic Christum panem Cæna sponse sue Ecclesia dedisse ad conseruandam sponsi sui memoriam, donec ad iudicium reuersus fuerit. Vbi sine tropo dici non potest, quod annulus sit sponsus, sed signum, & memoriale sponsi, quod sponsam de ipsius reditu perpetuò commonefacit.

D. IACOBVS.

1.
Ioannes ipsum Spiritum sanctum vidit.

Matth. 3.

Luc. 3.

In exemplo de Spiritu sancto & columba, in qua se ipsum S. S. reuelauit, nullum tropum inesse supra satis dictum est. Nam quod Iohannes vidisse dicitur, non signum Spiritus sancti, sed ipse Spiritus sanctus erat: sicut verba textus aperte sonant: *ET VIDIT SPIRITVM SANCTVM DESCENDENTEM SICVT columbam, & venientem super eum. Nō dicit: & vidit Ioannes columbam descendentem, quæ Spiritum sanctum significauit. Item descendit Spiritus S. corporali specie, tanquam columba in ipsum. Vbi quærō, aut in quo vocabulo est figura aut tropus, si omnia & singula accuratissimè excutias?*

• Simile de homine velato.

• Et si autem Ioannes Spiritum sanctum in proprietate substantiæ & essentiæ Diuinæ non vidit, qua ratione, tanquam spiritus & nihil corporeum, inuisibilis est: Vidit tamen verè ipsum Spiritum sanctum in ea forma, in qua se reuelauit, videlicet in specie columbæ. Quæ columbæ species non est tropus aut figura Grammatica. Quemadmodum si quis hominem velatum facie, & toto corporis habitu tectum viderat; verè dici potest, quòd talem hominem viderit, sed eam duntaxat formam, quæ in ipsius oculos incurrit. Vbi similiter quoque tropus nullum locum habere potest, quasi signum duntaxat, & non ipsum hominem præsentem viderit. Et nusquam scribitur, quòd Ioannes viderit columbam, quæ Spiritum sanctum significauerit, sed aperte dicitur: Ioannes vidit Spiritum sanctum descendente; vbi Spiritui sancto, propter formam & speciem, in qua apparuit, & propter realem, non figuratam, aut significatiuam præsentiam, tribuitur, quod non Spiritus sancti, sed columbæ proprium. Idq; κατὰ τὸ φητὸν, sine omni figura aut tropo.

• Vtitata forma loquendi, non figurata.
Demonstratio Pronominis HOC.

Deinde nouerunt omnes, cum duæ res coniunguntur, & simul exhibentur, quòd nobilius & præstantius duntaxat nominetur, & denominationem à nobiliore fieri. Sic diuersa genera vini hospes in diuersis poculis aut vitris apponens, inquit:

quit: Hoc est rubrum vinum: hoc est album vinum: hoc est Rhenense, hoc est Alsaticum. Vbi Pronomine (HOC) in omnibus illis enunciationibus monstrantur duo, videlicet vitrum, quod continet vinum, & vinum, quod continetur in vitro; nec tamen vitrum, sed vinum tantum tanquam nobilius & præstantius nominatur.

Hæc ratio loquendi minimè tropica est aut figurata, sed simplex & vsitata in omnibus linguis; quæ intelligitur, sicut verba in propria sua significatione accepta sonant. Quoniam hoc ipsum, quod datur, reuera est vinum eius speciei, quæ nominata est. Neque enim vel dicitur, vel intelligitur: Hoc vitrum significat rubrum vel album vinum: Aut, hoc vitrum est figura & signum vini, significans vinum. Sed quemadmodum dicitur: hoc est vinum rubrum: sic in verbis Christi Pronomen (HOC) vtrumque monstrat, panem & corpus Christi; sed nobilius tantum nominatur, ad cuius dispensationem & perceptionem panis seruit. Similiter quoque in reliquis verbis nullus est tropus, sed literalis & grammatica significatio singulorum. EST, reuera ESSE: Corpus, verum corpus, MEVM, Christi & non alterius, significat vel enunciat. Cum igitur propria significatio singulorum vocabulorum in verbis Christi retineatur; quomodo ergo tropus illis inesse potest? Ex quo intelligitur, non modò non Tropicam esse illam locutionem, sed etiam adeò absurdam eius Tropicam explicationem, vt etiam res ipsa eam ferre non possit, sicut explicatum est.

Eadem planè ratio est de Filio Dei, de quo scribit Ioannes: Quod erat ab initio, quod audiuiimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectauimus, quod manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ. Etsi enim visibilis humana natura aliter cum Filio Dei, quàm columba cum Spiritu sancto, & quidem hypostaticè, vnita est: tamen quoad externam visionem, & realem præsentiam vtriusque, eadem prorsus est ratio. Sicut enim Filius Dei & Spiritus sanctus proprietate Diuinæ naturæ inuisibiles sunt; sic non nisi in externa visi-

H 3 bili

A Regula de communi forma loquendi in omnibus linguis.

Pronomen (HOC) quid in verbis Christi monstrat.

2.
An Apostoli Filium Dei verè viderint, an tropicè.
1. Ioan 1.

62 *Colloquium Mompelgartense*

bili assumpta natura visi sunt. Non autem per tropum, figuratiuè, aut significatiuè; sed verè & realiter, præsentés, non absentes.

3.
Analogia Sacramentorum Veteris & Noui Testamenti.

Quod ad Analogiam Sacramentorum Veteris & Noui Testamenti inter se attinet: fateor ea quædam communia habere: Quod videlicet, simul omnia verbo & eleméto constant: quod sunt sigilla gratiæ, gratiæ remissionis in Christo, & propter Christum promissæ. Ex eo autem minimè sequitur, quod per omnia eorundem eadem ratio sit.

Quantum enim discrimen sit inter Sacramenta veteris & noui Testamenti, videlicet, quantum umbra à corpore differt, supra ostensum est.

4.
De Analogia Baptismi ad Cœnam Domini.

Et de Analogia Baptismi ad Cœnam Domini quoque dictum est, cur non Baptismus, sed Cœna Domini duntaxat Testamentum ab Euangelistis dicatur: Siquidem de singulis Sacramentis secundum præscriptum verbi Dei loquendum & sentiendum est. Est quidem Christus in vtroq; Sacramento præsens; sed in Baptismo regeneramur, non cibo aut potu reficimur. In Cœna autem Domini reficimur cibo & potu spirituali, non regeneramur.

5.
Vocabulum (signū) vbi & quomodo in Sacramentis locum habeat.

Signum fœderis, & ipsum fœdus differre concedo; cū per signum fœderis sigillum appensum solū intelligatur. Circumcisionem autem solā externa cœremonia sine verbo constare, constanter nego. Sicut enim in externis Testamentis, membrana sine sigillo, & sigillum sine membrana nullam authoritatem habet: Sic Christus quoque propter nostram infirmitatem & imbecillitatem fidei nostræ, membranā, hoc est, promissionem Euangelij cum sigillo, & sigillum cum membrana, hoc est, promissionem & sigillum coniunxit, & sic tanquam perfectum Testamentum suæ Ecclesiæ commendauit & reliquit.

6.
Quomodo Petrus Satan appellatus sit.

Quod per Satanam in verbis Christi ad Petrum dictis: Vade post me Satan, nō Diabolum: sed aduersarium intelligā & explicē; ad iudiciū peritorū Hebrææ linguæ prouoco, quibus significatio huius Chaldaici vocabuli nota est; qua lingua Christi

Christus inter Iudæos, tanquam eius temporis post reditum ex Babylone populo Iudaico vernacula, locutus fuit. Quòd enim generale hoc vocabulum Satan djabolo tribuitur, in causa est, quoniã Diabolus summus Dei aduersarius est; sed hoc nihil obstañte, etiam in generali significatione Christo licuit aduersus Petrum vti, qui non tanquam Diabolus odio, sed amore Christi, hanc errabundam vocem edidit, propter quam à Christo reprehenditur & Satan appellatur.

Similitudo annuli ex Bernhardo allata, non latius extendenda est, quam verba auctoris permittunt. Sic enim sonant verba Bernhardi: Vt de vsualibus sumamus exemplum: Datur annulus absolutè propter annulum, & nulla est significatio: Datur ad inuestiendum de hæreditate aliqua, & signum est, ita vt iam dicere possit, qui accipit: annulus non valet quidquam, sed hæreditas est, quam quærebam. Item, vt inuestitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per baculum & annulum simul: sicut, inquam, in huiusmodi rebus est, sic & *DIVISIONES GRATIARVM* diuersis traditæ sunt Sacramentis. Ex quibus manifestũ est, Bernhards per similitudinem annuli nequaquam substantiam Sacramenti Cœnæ, sed eius vsu & finem duntaxat declarare voluisse; qua ratione similitudo optimè quadrat.

Quòd autem ad substantiam Sacramenti detorquetur, quasi panis sit duntaxat signum corporis Christi in sacra Cœna: hoc Bernhardo nunquam in mentem venit, sed cum ipsius expressis verbis pugnat, quæ in sequenti sermone de Cœna Domini extant: Cum autem (inquit) vnum sit Sacramentum, *TRIA* ibi *DISCRETA* proponuntur: scilicet species visibilis, *VERITAS CORPORIS*, & virtus gratiæ spiritualis. Et iterum: Tria quippe in Sacramento altaris attendere debes, speciem panis, veritatem carnis, & virtutem gratiæ spiritualis. Haec tenus Bernhardi verba. Nihil igitur similitudo annuli facit ad confirmandum tropum in verbis Testamenti Christi, quem neque Bernhardi, neque Christi verba admittunt.

7.
Bernhardus in sermone de Cœna Domini.

“
“
“ Similitudo de
“ annulo.

Abusus seu peruersa interpretatio similitudinis de annulo.

“ Bernhardi fides
“ & Confessio de
“ Cœna Domini.

Ex qui-

**Tò ἰστὸν verbo-
rum Testamenti
Christi firmum.**

Ioan. 6.

**Simplex fides disci-
pulorum Christi de
Cœna Domini.**

**Cœna Domini est
Mysterium intelle-
ctum humanum ex-
cedens.**

**A verbis Testamenti
Christi, & eorum
simplici literali sen-
su, non recedendū.**

Ex quibus omnibus manifestum est, nos nulla prorsus necessitate vrgeri, vt à simplici & literali sensu verborum Testamenti Christi recedamus, sed ea κατὰ τὸ ἰστὸν intelligenda, & simplici fide accipienda esse: quemadmodum sine dubio discipuli Christi simplicis. fide illa acceperunt, memores illius Petri Apostoli: **Quò ibimus? verba vitæ æternæ habes.** Hoc crediderunt discipuli, & in verba Christi non curiosè inquirunt, nec rationi humanæ aut sensibus indulgent, qui nihil præter panem & vinum, suis oculis externis videbant; sed verbis Christi intendentes, quæ verba vitæ esse sciebant, simpliciter credunt, Christum dare corpus suum manducandum; **MODVM** præsentis Christi commendant, ipsi verò obedientiam præstant, & faciunt quod iubet Christus. Nisi enim simpliciter hoc credidissent; sine dubio Christum interrogassent, quomodo hæc ipsius verba: Hoc est corpus meum: intelligenda essent. Quod aliàs sæpè ab ipsis factum est, quoties rem aliquam non intellexerunt, aut dubitarunt.

Idem alibi nos Calvinus quodque facere iubet, qui dicit: Mysterium esse, quod omnem humani ingenij captum excedat, quodque magis in se ipso experiatur, quàm intelligat: In eo si absque omni fuco & Sophistica permaneremus, neque aliud ore loqueremur, aliud corde cogitaremus: tota hæc controuersia feliciter sopita & prorsus sublata esset.

Quod quidem ex parte nostra semper iam inde ab exordio huius controuersis Lutherus, & nos vnâ cum illo testati sumus, nos modum præsentis corporis & sanguinis Christi in S. Cœna non scrutari, aut definire, sed omnipotentis & veritati Christi committere, qui **MODVM** nouit, quem nos non intelligimus; cui nos simpliciter fide subijcimus. Idem nunc quoque coram Illustris. Principe, & præsentibus auditoribus omnibus repetitum esse volumus, nos neque debere neque posse à simplicis. verbis Testamenti Christi, & simplici eorum sensu & intelligentia recedere, nisi velimus
corru-

corruptores & peruersores Testamenti Christi euadere; quod minimè faciendum est.

Si enim leges ciuiles violatoribus humanorum Testamētorum grauissimas pœnas decernunt, vt infamiã notentur, & parte hœreditatis ipsis destinata, & in Testamento legata, excidant: quid violatoribus Testamenti Filij Dei, à Christo expectandum erit?

“ Pœna violatori-
“ bus Testamen-
“ torum decreta.

Quapropter in simplici sententia & fide verborum Testamenti Christi permaneamus, etiam si sensus noster, & ratio eam non capiant. Qui enim ambulat simpliciter, inquit Salomon, securè & confidenter ambulat: qui autè deprauat vias suas, manifestabitur. Neque metuendum est, ne fortè propter simplicitatem hanc fidei, à Christo in nouissimo die accusemur aut damnemur: quippe quæ illi laudem omnipotentis & veritatis tribuit, quantumuis rationi humanæ absurdum videatur, quod creditur. Et perpetuò memores simus grauissimæ admonitionis Pauli, quæ ad Corinth. extat: Adiunxi vos vni viro, vt virginem castam exhibeam Christo; sed metuo, ne quâ fiat, vt quemadmodum serpens Euam decepit versutiã suã: ita corrumpantur mentes vestræ à simplicitate in Christum.

Pro. 10.

Simplicitatis fidei
securitas & fiducia.

2. Cor. 11.
A simplicitate fidei
non recedendum.

Simplicitas Deo grata, & in Ecclesia necessaria est; siquidem maximus numerus eorum est, qui non sunt doctores, non eruditi, qui tropos & figuras ignorant; qui Deo plus probantur & placent, quàm sapientes, & secundum carnem eruditi & docti. De quibus Christus ait: Gratias ago tibi Pater, quòd hæc absconderis à sapientibus & prudentibus, & reuelaueris ea paruulis. Inter hos nos quoque numeremus, & simpliciter credamus; sic Deo gratissimi discipuli erimus, & securissimè ac tutissimè ambulabimus.

Simplicitas fidei
Deo magis grata,
quàm sapientia
mundi.
Matth. 11.

I

D. BEZA.

D. B E Z A.

1. Reuerende D. Doct̃or, videris mihi non manere in statu proposito. Non enim negamus, corpus & sanguinem Christi verè adesse, & verè dari in Cæna, & percipi, quæ pane & vino Cæna Dominica significantur. Neque etiam negamus:
2. Panem esse corpus Christi: Vinum esse sanguinem Christi: sed disputatio est, quo sensu hæc dicantur. Nos modum sacramentalẽ vulgatum esse dicimus, omnibus Sacramentis in veteri & nouo Testamento communem, quo videlicet corpus & sanguis Christi significatur & representatur; quo præsentia modo menti adesse dicuntur, quæ in cælum eleuata, suis cogitationibus ibi Christo perfruitur.

4. Significatio Sacramentalis.

4. Significationem autem hæc sacramentalem dicimus minime nudam esse rerum significatarum externam representationem, qua mens tantum admonetur ad id concipiendum, quod sensibus obicitur: qualis est imaginum & picturarum usus vulgaris; sed quod ad Deum attinet, semper cum ea coniunctam esse ipsarum rerum significatarum veram animis nostris oblatam præbitionem.
5. Modum verò perceptionis, Mysterium esse dicimus; credendum quod ratio non intelligit, sed sola fides capit: Quod videlicet sumus os ex ossibus, & caro ex carne eius; Quod Christo capiti tanquam membra coniungamur, & cum ipso uniamur.
6. Et sic Dominus Caluinus sentit, quando scribit: Mysterium esse, quod caput humani ingenij & intellectus excedat. Non enim loquitur de coniunctione signorum & rerum signatarum; sed de perceptione, quæ fit per fidem in usu Cæna Domini. Et hoc ipsum mirabile est, corpus Christi absens & in cælo permanens, præsens tamen per fidem in sacra Cæna creden-
- 7.

credemibus præberi & exhiberi. Menti enim, non corpori, aut pani præsens est corpus Christi per fidem.

Ideo de Abrahamo inquit Christus: Abraham desideravit videre diem meum, & vidit, & gauisus est. Sic omnes Patriarchæ per fidem Christum præsentem habuerunt, non minus quàm nos. Illi enim in venturum crediderunt: nos venisse illum credimus.

Quod ad dictum Augustini: Hoc accipite in pane, quod pendit in cruce. Hoc bibite ex calice, quod effluxit ex Christi latere: ad perceptionem rerum oblatarum referendum est, non ad præsentiam corporis Christi, eo loco, ubi panis est. Et hoc videtur maius mysterium, cum res abesse, & tamen dari dicitur.

Sic visus est Spiritus sanctus in illa columba, quia Spiritum sanctum significabat. non autem visus est is, qui est inuisibilis. Sic panis Sacramentum corporis Christi est, quod corpus Christi absens, & non nisi in cælo, & non in terra existens, significat.

Præterea, veritas corporis Christi non concedit, corpus Christi eo loco præsens esse, ubi panis Cœna distribuitur: quod tantum in cælo est, & non in terris, usque ad diem extremi Iudicij.

Neque etiam negari potest, Synecdochen tropum esse, quem vestri in verbis Cœna Domini admittant.

De Baptismo quoque certum est, quod sit sigillum Testamenti Christi; quo peccatorum remissio, non minus quàm in Cœna DOMINI obsignatur. Non minus ergo Testamentum Christi dici potest secundum vestram sententiam, quamuis & in Cœna Domini Christus non dixerit, corpus suum esse nouum Testamentum.

D. IACOBVS.

Testamentum
nouum.

Vt ad vltimum primò respondeam, quòd Cœna Domini à nobis Testamentum appellatur: ex qua causa id fiat, suprâ satis dictum; & phrasîs Hebræa in verbis Lucæ & Pauli explicata est, qui poculum Cœnæ Domini apertè Testamentū appellant, non autem simpliciter, sed in sanguine Christi. Neque enim vel poculum, vel panis, vel corpus, aut sanguis Christi, sed hoc totum Testamentum nouum est, quod verba institutionis Cœnæ Domini complectuntur: Id quæ verè & propriè est, & sine omni tropo, quod nulla ratione refutari potest. Cùm igitur verba & phrasin Spiritus sancti sequamur: iniuste hoc in nobis reprehenditur.

Cur Christus & Apostoli Cœnam Domini Testamentum Nouum appellauerint.

Et non ignoramus Christum non dixisse: Corpus meum est nouum Testamentum. Sed cùm Lucas & Paulus hoc de poculo apertè ponant: quis Spiritum sanctum in Apostolis tanquam falsarium accusabit? Qui authorem Christum secuti, sine dubio ad fœdus veteris Testamenti respexerunt, (de quo Exod. 24. scriptum, & suprâ satis dictum est) vt discrimen vtriusque Testamenti, veteris & noui, in Sacramentis, omnibus fidelibus, vel his duobus vocabulis (*NOVVM TESTAMENTVM*) probè inculcarentur.

I.
Non de modo, sed de vera & reali præsentiâ corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini, controuersia est.

Quòd autem D. Beza dicit: nullum de vera & reali præsentiâ corporis & sanguinis Christi in Cœna Dominica, sed solum de modo præsentiæ certamen esse; vtinam verum esset. Sicut enim omnis controuersia sublata, & ab Ecclesia diu desiderata & expectata concordia in hoc articulo restituta esset.

Verus controuersiaz status in controuersia de Cœna Domini.

Nam nõ semel, sed sæpè & iam inde ab exordio huius controuersiaz, nostri semper & apertè testati sunt, se de modo præsentiæ nolle cum quoquam contendere; qui nobis absconditus, rationi humanæ incognitus, & soli Deo notus sit. Modò aduersarij nostri, candidè & syncerè, veram præsentiâ fateantur. Sed res ipsa loquitur, disputationem & controuersiam non de modo præsentiæ, sed de ipsa præsentiâ esse:

An cor-

An corpus Christi in Cœna verè & realiter in terris adsit:
NON QUOMODO ADSIT.

Ad quam quæstionem D. Beza iam pridem apertè respondit; corpus Christi nobis in Cœna Dominica non aliter adesse, quàm sicut Abraham affuerit. Hic ad iudicium omnium auditorum prouoco, annón hoc sit apertè præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini negare, & asserere, corpus Christi in Cœna Dominica profus non adesse? Nam tempore Abraham corpus Christi nondú conceptum aut natum fuit. Quod autem non est, quomodo realiter cuiquam adesse potest? Denuò híc ad iudicium auditorum prouoco. Nihil enim dubito, omnes etiam mediocriter institutos hoc intelligere posse.

Quapropter apertè & ingenuè fatemur, nos hanc sententiam seu opinionem minimè probare, neq; aduersarijs nostris vnquam assentiri posse. Nam apertè contrarium docemus, videlicet: corpus Christi, quod tempore Abraham nondum natum erat, non modò natum, sed etiam ad dextram virtutis Dei collocatum, & in Eucharistia verè & realiter respectu sui adesse, secundú aperta verba Christi: Hoc est corpus meum; quæ vox neq; ad Abrahamú, neq; ad vllum alium Patriarcharum aut Prophetarum facta est; quibus omnibus Christus secundum carnem absens, & non præsens fuit.

Qua ratione omnes vident, nos non de modo præsentia, sed an præsens sit, solùm disputare. Quod autem de veritate corporis Christi opponunt, quòd simul & eodem tempore in pluribus locis præsens esse non possit: Respondemus, ingens discrimè esse inter corpus Filij Dei, & corpus Petri. Et si enim substantia & essentia corporis Christi, corpori Petri, excepto peccato, simile est, & nostra quoque corpora, corpori Christi glorioso conformia erunt: hoc tamen nihil obstante, corpori Christi, respectu nostrorum corporum, eiusmodi propria & prærogatiuas tribuit Scriptura sacra, quibus omnes creaturas etiã Angelicas superat. Quæ. n. Analogia & proportio est corporis inanimati ad animatú: eadem

D. Beza veram præsentiam corporis & sanguinis Christi apertè negat.

Verè præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini assertio.

Discrimen inter corpus Christi, & corpus Petri aliorumq; sanctorum.

Phil. 1.
Heb. 2.

Analogia corporis animati ad corpus Deificatum.

& longè maior est corporis animati, ad corpus Deificatum sicut patres locuti sunt. Verbi gratiâ, mensa hæc, cui assidemus, corpus est, præditū sua longitudine, latitudine, & profunditate. Oculus meus etiam est corpus, habens suas dimensiones, longum, latum, & profundum. Oculus autem meus, quantumvis minutus, videt, & in momēto hæmispherium cœli complectitur, non quia corpus est, sed quia animatus, hoc est, cum anima vnitus est. Mensa non videt, neq; hoc præstare potest, quia caret anima. Nec propterea desinit oculus esse corpus, quòd præstare potest aliquid supra omnia etiam maxima corpora inanimata. Si hoc potest præstare corpus animatum; quid non præstaret corpus Deificatum? hoc est, à Dei Filio in vnitatem personæ assumptum? Ideo Christus non simpliciter dicit: Accipite, hoc est corpus; sed addit, *MEVM*, hoc est, Filij Dei corpus, quod viuificat vim omnem à Filio Dei hausit, vt viuificare possit, quod nullius sancti hominis corpori datum est.

Prærogatiua corporis Christi Deificata.

Hoc corpus in veteri Testamento nondum fuit; nedum, vt à Filio Dei in vnitatem personæ assumptum esset. Ideoque tum suâ essentiâ præsens non fuit. Nunc verò non solum existit, sed etiam factum est Filij Dei corpus, & ad dexteram virtutis & omnipotentia Dei (quæ neque locus, neque in loco est) collocatum est; & inde habet diuinum, cœlestem, & supernaturalem modum, vt adesse possit, quod Petri, Pauli, & omnium Sanctorum corporibus negatum est.

Quod autem ex Christi dicto, de Abrahamo affertur; Abraham vidit diem meum, & gauisus est; nihil ad rem præsentem facit. Non enim præsentem vel vidit, vel habuit Abraham Christum; neque Christus hoc dicit; sed vidit *DIEM EIUS FUTURVM*, & Christum *VENTURVM*: Qua ratione eum vidisse dicitur.

Abraham quomodo viderit diem Christi.

Luc. 10.
Alia visio Christi in Apostolis, quam in Abrahamo.

Ideò Christus inquit discipulis suis: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis; quia multi reges voluerunt videre quod vos videtis, *ET NON VIDERUNT*. Et de Simone scriptum legimus, ei responsum datum, non visurum mortem

tem, priusquam Christum Domini *VIDERET*, quem in vlnis gestans, clamavit: Nunc dimittis seruum tuum Domine: *QUIA OCULI MEI VIDERUNT* salutare tuum. Alia ergo est præsentia Christi in nouo Testamento, quàm in veteri, tempore Patriarcharum & Abrahæ. Nunc enim hic homo præsentiam suam promisit: Vbicunq; sunt duo aut tres congregati in meo nomine, sum in medio ipsorum: quem Patres venturum, non autem præsentem crediderunt.

Matth. 18.

Fallitur autem Beza, vt pace eius dixerim, quòd præsentiam Christi secundum carnem, sola fide, hoc est, duntaxat respectu nostri, definit; qua fides ipsum præsentem faciat, quæ omnibus temporibus vna sit. Idque similitudine castri explicat, quod eminens positum visio præfens faciat, si quis oculos aperiat. Sin verò claudat: absens sit. Sic fidem præfens efficere corpus Christi in Cœna Domini: qua si quis careat, Christi corpus ei quoque non adesse, sed abesse. Quod nos aperte negamus. Præsentia enim corporis Christi in Cœna Dominica, non à fide aut cogitatione nostra de Christo pendet, quam neque fides efficit, neque incredulitas impedit: sed definitur personam Christi, & verbis institutionis eius. Quia enim Filij Dei omnipotentis corpus est: ideo adesse potest, & reuera adest, siue quis credat, siue non credat. Et quia dixit, hoc est corpus meum: ideo certò adesse minime dubitandum est.

Fides non facit Christum præsentem.
Simile de castro.
Beza in præfatione libri, de verbis Cyrilli.

Præsentia corporis Christi non pendet à fide nostra, sed ipseus Christi communicata omnipotentia.

Requiritur quidem fides ad Christi salutarem præsentiam, ne ad iudicium corpus eius accipiatur: sed ipsam præsentiam minime efficit. Nam Christus modò pijs præfens non est: sed etiam in medio inimicorum suorum dominatur, non absens, sicut castrum absens perpetuò manet, siue quis oculos aperiat, siue claudat, nisi corpore suo accedat, sed præfens inimicis suis, omnibus locis & temporibus dominatur, adeoque longè præfentior, quàm hostes sibi ipsi præfentes sunt.

Fides reddit præsentiam corporis Christi salutarem.

Non localis autem est hæc præsentia, sed diuina, cœlestis & supernaturalis; quam caro Christi à Filio Dei habet, cum quo

Carnis Christi præsentia non localis, sed cœlestis & supernaturalis.

quo vna persona est. Quia non nos ad illum, sed ille ad nos accedit, vel ad vitam, vel ad iudicium.

Simile de Magistratu.

Quemadmodum enim Magistratus respectu sui ex æquo adest bonis & malis; his ad pœnam, illis ad gratiam: & vnus idemq; Magistratus est, qui contraria operatur: Idem ipsum Paulus de Christi præsentia in Cœna Dominica concionatur. Christus enim non solùm saluator, sed etiam iudex est, secundum illud Ioan. 5. Pater neminem iudicat, sed omne iudicium dedit filio, quia filius hominis est.

Præsentia Sacramentalis corporis Christi in Cœna Domini à qua virtute dependat.

Præsentiam ergo sacramentalem corporis Christi, nequam fide definimus, sed communicatione virtutis diuinæ, ad quam caro Christi, ad dextram Dei collocata, euecta est: & verbo institutionis, cuius veritatem incredulitas hominum irritam facere non potest.

Quomodo præsentiam corporis Christi in Cœna Domini Beza definit.

Id cum aduersarius neget; manifestum est, nullam eum prorsus præsentiam veram & realem corporis Christi in terris credere, vbi Cœna Domini celebratur. Non enim ratione personæ secundum verbum, sed ratione fidei duntaxat præsentiam hanc definit. Quod non modò cum expresso verbo Dei, sed etiam cum totius antiquitatis pio consensu pugnat: sicut aliàs demonstratum est.

Consensus de participatione beneficiorum Christi.

Quod ad beneficia Christi attinet, eiusq; meritum; nulla vnquam lis aut contentio inter nos fuit, eorum Patriarchas & omnes fideles in V. Testamento non minùs in suis Sacramentis, (quæ vmbra futurorum erant) quàm nos per veram fidem in vsu nostrorum Sacramentorum, participes factos esse. Qua ratione Christus est hodie, heri, & in seculum; & iam inde ab origine mundi agnus occisus; manente interim præsentia ratione longè diuersissima, quòd nunc propior nobis sit salus, quàm cum illi crediderunt, Apostolo teste.

Heb. 13.
Apoc. 13.

Rom. 11.

Sed dabit mihi Reuerentia tua veniam, quòd ad primum caput tuæ orationis fuerim prolixior. Volui enim paulò copiosius ea exponere, vt quæ nostra sit sententia, & quis status nostræ disputationis verus & proprius sit, intelligeretur. Nunc ad reliqua capita breuiter respondebo.

Nam

Nam quòd dicitis, vos non negare, panem esse corpus Christi; cum Metonymiam statuat, vos contrarium sentire, suo loco docebimus.

Modus autem sacramentalis præsentie, quòd non sit idem in veteri & nouo Testamento, nunc copiosè explicatum & probatum est.

Et si enim dicitis, non esse nudam significationem, aut representationem, qualis est imaginum aut picturarum vsus vulgaris: nihil tamen hoc ad præsentiam veram asserendam facit. Talis enim præbitio corporis & sanguinis Christi, etiam in Sacramentis veteris Testamenti fuit, qua illis beneficia Christi applicata, a deoq; ipse Christus donatus fuit. Non autem propterea illis substantiâ carnis affuisse dicitur, sicut nunc nobis adest.

Et manet quoque perceptionis Mysterium, quæ fit per fidem, qua Christo coniungimur, & caro de carne, & os de ossibus eius efficimur. Non autem per hanc præsentiam corporis Christi tollitur Mysterium, quo Christus cum pane corpus suum realiter præsens, ad confirmationem manducationis per fidem factæ, verè & realiter exhibet.

Caluinum quoque de hoc posteriore Mysterio, sua verba intellexisse, ex commentario eius in Iohannem liquet: Vbi monet, eos toto cœlo errare, qui opinantur, vnam & eandem manducationem corporis Christi Iohannis sexto, & in Cœna Domini, esse. Item, qui opinentur, **MANDVCARE** corpus Christi in Cœna Domini idem esse, quod credere, Ioan. 6. Ideo nihil certius est, eum locutum de coniunctione signorum cum rebus signatis. Quapropter falsum est, quod vos in Thebis vestris dicitis: perceptionem Christi, siue in simplici verbo, vt Ioan. 6. siue in Sacramentis, vt in institutione Cœnæ Domini, **EANDEM ESSE**.

Quòd autem non sit mirabile, corpus in cœlo existens & permanens, in terris per res terrenas Relatiuè significari & representari, & eorum vsus communicari; omnibus notum est.

2.
Metonymia cum vera præsentia pugnat.

3.
Præsentia Relatiua & significatiua, non est rei præsentia.

4.

5.
Mysterium perceptionis, non tollit Mysteriû præsentia.

6.
Manducatio Sacramentalis corporis Christi, mysterium.

MANDVCARE corpus Christi & credere in Christû, forma differunt & re ipsa.

In Respons. ad Thephi.

Nihil mirum in relatione, sed vîtatum.

K

Sic

8.

Abraham venturum,
non præsentem
Christum vidit.

Sic Christus non dicit: Ego præsens fui Abraham. Sed dicit: Abraham desideravit videre diem meum, videlicet, venturum, nõ ipsi præsentem: & vidit ipsum Christum venturum, non præsentem: de quo paulò antè satis est dictum.

9.

Sanguinem ex calice
bibere, quid significet.

Quod ad Augustini locum attinet; quoniam ex calice iubet bibere, quod fluxit ex Christi latere; non de spirituali perceptione cum loqui, verba apertè docent. Nam ex calice bibere iubet, non ex calice credere, quod fluxit ex Christi latere. Ore fit ille perceptio, de qua sola sermo est, non fide tantum.

10.

Spiritus sanctus corporalibus oculis vere & realiter visus est.

Spiritum sanctum verè & non tropicè, aut significatiuè visum, paulò antè explicatum & demonstratum est: quamuis non in propria, sed in assumpta forma, seu specie columbæ visus est.

11.

Veritas corporis non tollit eius præsentiam in Cœna Domini.

De veritate autem corporis Christi quod dicitur; quomodo præsentiam eius veram & realem, illam supernaturalem & cœlestem, non tollat: analogiâ corporis animati & Deificati demonstrari.

12.

Quomodo Lutherus & Brentius Synecdochen concesserint.

Quod ad Synecdochen attinet; verum quidem est, cum aduersarij Lutheri, vsque adedò figuris delectarentur, Lutherum quemadmodum & Brentium respondisse, cur loco Metonymiæ non potiùs Synecdochen arripuerint, quæ & ipsa inter figuras numeraretur, & præsentiam corporis & sanguinis Christi è cœna non tolleret. Quamuis enim figura sit: immeritò tamen inter tropos refertur. Neque enim hoc NOUNUM pro nomine ponitur; neque Christus dicit: Panis est corpus meum, sed inquit: hoc est corpus meum. Vbi Pronomine (HOC) duo demonstrat: quorum alterum ad sensum, alterum ad intellectum refertur. QUID enim discipulis suis dare voluerit, verbis expressit, cum inquit: EST CORPUS MEUM. Quo autem organo & instrumento det aut dederit: vocabulo (HOC) simul demonstrat: sed non nominavit, ne discipuli panem duntaxat manducare iussi videantur.

Synecdoche proprie non est tropus.

Nullus tropus in verbis Cœnæ Domini.

13.

14.

Cur Baptismus Testamentum non nominetur, supra satis dictum est. Et nos quoque fatemur, quòd Christus in Cœna non

non dixerit: Corpus meum est Testamentum. Sed hoc nihil prohibet, quò minùs descriptio integra verborum institutionis Cœnæ Domini, sit verum, perfectum & integrum Testamentum, cuius partes quoq; sunt, corpus & sanguis Domini, sicut suprà explicatum & probatum est. Et hæc hæcenus. Posthac breuior ero.

Descriptio Cœnæ Domini, est integra & perfectum Testamentum.

D. BEZA.

Reuerende D. Doct̃or, non agitur de presentia, sed de tropo: An in verbis Cœna Dominica tropus admittendus sit?

1.

Nam de presentia dicimus, quòd corpus & sanguis Christi verè in Cœna adsint. Non autem corpori, sed MENTI.

2.

Quam presentiam non ipsa fides, sed virtus & verbum Dei faciat.

Qualem presentiam corporis Christi D. Beza in Cœna Domini statuat.

Ideo longè certiore hanc presentiam, qua fit per fidem, quàm illam esse dicimus, qua vos illum corpore adesse dicitis. Siquidem res longè certius mente, quàm oculis percipiamus. Et interdum videmus hominem alicui presentem, absentem esse.

3.

Nam quod fides videt, verè videt virtute Spiritus sancti. Quod autem oculis videre se putat, sæpè fallitur. Quapropter non omnem tollimus presentiam corporis Christi in sacra Cœna: sed illam duntaxat, qua corpus Christi nostris corporibus adesse dicitur: contra autem presentiam statui-mus, quàm menti præsens esse dicitur, per fidem. Fides autem in verba Dei respicit. Quapropter non est imaginaria presentia, quàm mens & fides corpus Christi absens & in cælo permanens complectitur.

4.

Præterea, corporalis hac presentia, de qua vos loquimini, cum analogia & articulis fidei de Christo pugnat. Docent. n. articuli symboli, quòd Filius Dei, ex Maria virgine, verū &

5.

K 2

natu-

76 Colloquium Mompelgartense

naturale corpus assumpserit circumscriptum, in quo passus, crucifixus, mortuus, sepultus, resurrexit, ascendit in cælos, unde iterum hoc corpore ad iudicandum venturus est.

7. *Et Christum primam Cœnam celebrasse, priusquam ad dextram Dei collocatus est. Nam post mortem, resurrectionem, & ascensionem in cælum, demum ad dextram Dei collocatus est in cœlestibus. Quomodo ergo ex sessione ad dextram Dei, presentia hæc corporis Christi probari potest? Cessante enim causa cessat etiam effectus.*

8. Peruersa explicatio Deificationis corporis Christi.

Quod ex Damasceno de Deificatione corporis Christi allatum est; non de tali Deificatione intelligendum est, quemadmodum vos dicitis, quæ corpus Christi suas proprietates amisit, & Deitas factum sit. Neque Damascenus de tali Deificatione loquitur. Proprium enim corporis Christi est, QUANTVM ESSE, finitum & circumscriptum esse. Si igitur corpus Christi simul & semel in pluribus locis presens esse statueretur, non amplius verum corpus esset sed amisisset suam quantitatem & circumscriptionem, quæ corporis propria est. Quod semel Christus assumpsit, inquit Damascenus, nunquam amplius deponit.

9. Peruersa explicatio donorum in humanitatem Christi collatorum.

Et quando Patres de diuinis donis loquuntur in carnem Christi collatis, de vnione loquuntur personali, quæ Filius Dei assumptum corpus sibi vniuit, non autem in Deitatem conuertit, aut in illud diuinas suas proprietates contulit. Habitualia enim sunt dona glorificationis, quibus Christus non modo super omnes beatos Angelos ornatus est, sed etiam omnes angelos potentia, gloria, & maiestate superat. Non autem ipsa Deitas facta est eius humanitas.

10. *Fateor etiam, corpus Christi Abrahamo ACTV non fuisse presens, neque tempore Abrahæ ACTV extitisse. Inde autem consequi nego, quod simpliciter illi presens non fuerit.*

Nam.

Nam fides est ὑπόστασις τῶν μὴ ὄντων, hoc est, substantia rerum,
QUAE NON SUNT: sicut Epistola ad Hebræos testa- Heb. iii
 tur. Quoniam fides intuetur in verbum Domini, in quo res
 promissa præsens est suo modo.

Ita credimus multa, quæ scimus facta esse, credimus secula
 condita. Quamvis enim creatio præterijt, tamen eam fuisse
 credimus; atque hoc modo fidei est præsens: sic credimus et-
 iam multa futura, quæ hoc tempore actu non sunt.

Et nolim sanè ego dicere: Corpus Christi tempore Abraha
 non extitisse. Fuit enim, sed non actu.

Ex quo sequitur, quòd ad veram præsentiam non semper
 illa realis existentia requiratur. Fides enim etiam extra
 mundum emigrat.

Dixisti quoque: Beneficia Christi Patribus etiam in veteri
 Testamento collata esse: videlicet, remissionem peccatorum,
 imputationem iustitiæ, & vitæ aternæ. Num ergo vis, & cre-
 dis, quòd **EX NON ENTE** illa beneficia profecta sint?
 Nam illa beneficia pro suo **ENTE** habuerunt Christum non
 minùs Patribus, quàm nobis præsentem: qui etiam corporis
 & sanguinis Christi non minùs participes fuerunt, quàm
 nos sumus in Cæna Dominica, & omnibus Sacramentis noui
 Testamenti.

Neque tibi concedere possum comparisonem sanguinis in
 veteri & nouo Testamento ex Mose allatam: quòd sanguinem
 Mosaicum dicis tantùm fuisse figuram & umbram sangui-
 nis Christi absentis, cùm Mose dicit: Hic est sanguis fœderis,
 quod pepigit **D O M I N U S** super cunctis sermonibus
 istis. In Cæna Domini autem esse ipsum verum sanguinem
 Christi; non figuram aut signum tantùm, cùm Christus di-
 cat: Hoc est sanguis meus noui Testamenti. Vnus enim & idem
 sanguis est in utroque Testamento, & in utriusque Testamento

menti Sacramentis, videlicet, verus sanguis Domini nostri Iesu Christi, fidei & menti præsens: quamuis illi crediderunt in Venturum, sicut nos credimus; cum venisse, & sanguinem hunc pro peccatis nostris effudisse.

Sicut enim verus & naturalis sanguis vitulorum verum sanguinem Christi Israelitis representauit & significauit, & illorum fidei atque menti præbuit, quem effusus erat: Sic vinum benedictum in Cæna Domini representat, significat fidei & menti nostræ, eiq; præbet verum sanguinem Christi, qui iam pro peccatis nostris effusus est.

16. Ex quibus omnibus conflat, nos minimè negare veram præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cæna Domini, sed eam tantùm præsentiam oppugnare, quâ corporibus nostris, & non mentibus præbeatur.

D. IACOBVS.

1. Cur in verbis Cænae Domini tropus introductus sit.

Reuerende D. Beza, scio equidem de tropo controuersiam esse, an in verbis Christi admittendus sit: sed disputationem hanc de tropo, à vobis hanc potissimùm ob causam introductam negare non potes, quia apertè negatis corpus Christi panis adesse. Ideò per tropum verba Christi necessariò intelligenda esse, hætenus contendistis: quod nos apertè negamus, & contradicimus: de quo paulò post plura.

2. Quòd autem nobis persuadere conamini, vos quoq; veram & realem præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cæna Domini credere & docere, vt controuersia magis de modo præsentia, quàm de ipsa præsentia esse videatur; ad illud quoque breuiter respondebimus.

3. Quomodo Beza verbis ludat de præsentia corporis Christi in Cæna Domini.

Dicitis vos: corpus Christi per panem Cænae DOMINI MENTI representari, significari, & exhiberi. Dicitis quoque quòd fides hanc præsentiam non efficiat, sed virtus Spiritus sancti, & verbum. Fateor, verba splendida esse, quæ non statim ab omnibus, secundum vestram opinionem, percipiuntur & intelliguntur. Quisquis enim simplex Christianus hæc audi-

audiens, arbitratur, nullum inter nos de præsentia ipsa certamen esse, sed duntaxat de modo præsentia.

Verùm si explicationem expendamus, & negatiuã statim subiunctam examinemus, videlicet, **NON CORPORI AVT ORI** præsens esse; mediocriter instituti statim animaduertere possunt, nullam veram & realem præsentiam à vobis doceri, statui, aut credi, & vos vobis ipsis apertè contradicere.

Et si enim verum est, quòd corpus Christi per panem Cænae menti & fidei nostræ exhibeatur: inde tamen non sequitur, quòd pani non præsens sit, & ori nostro non præbeatur: sed contrarium verum esse, verba Christi apertè testantur. Quando enim Christus panem **H V N C** manducare iubet ore, cum inquit: Accipite, manducate, hoc est corpus meum: manifestum est, quòd corpus Christi non modò representetur, & significetur: sed, sicut dicis, virtute Spiritus sancti secundum verbum Christi, præbeatur quoque & exhibeatur. Quomodo ergo cum pane nõ adest, & ori nõ præbetur & exhibetur corpus Christi, cum panem nõ nisi ore accipiamus?

Quando igitur dicis, pani & ori nostro corpus Christi in Cæna Dominica non adesse, quod per hunc cibum ad immortalitatem pascitur: ne quidem menti adesse aut præberi, necessariò sequitur. Mens enim in corpore est, neque ipsa sola in Cæna pascitur: sed totus homo, anima & corpore constans, spiritualiter hoc cibo & potu reficitur.

Et quemadmodum mens verba Christi intuetur, quibus simpliciter fidem habens falli non potest; sic oculi panem propositum intuentur, quem autem Christus nõ solum ore percipere iubet, sed addit: Hoc est corpus meum; neque mentis ullam mentionem facit, sed de manducatione loquitur, quæ externo corporis ore fit.

Si igitur corpus cum pane verè præbetur per verbum Christi: Accipite, manducate, hoc est corpus meum: quis quæso negare potest, ori corporis præberi, & verè exhiberi? In mysterio tamen, non Capernaicè, aut carnaliter, quemadmodum Chrysostomus spiritualia per corporalia in Sacramentis dispensari dicit.

D. Beza nobiscum loquitur: sed non nobiscum sentit.

Quomodo hæc fallacia deprehendatur.

Corpus Christi non solum menti: sed etiam ori corporis præsens esse, & præberi.

Corpus Christi etiam menti non præbetur præsens, ex sententia Beza.

Si ve-

Fidei maior vis & virtus, quam potentia Christi tribuitur.

Si verò ori corporis non præbatur, neque ei præsens est, sed fidei duntaxat, & per fidem menti; absens ergo corpus Christi, quoad se, statuitur, quod non virtus Dei, sed cogitatio fidei præsens faciat; cum corpus Christi non per virtutem Spiritus sancti præsens sit, sed necesse sit, ut fides sese in locum cœli euehat, ubi corpus Christi solum præsens est, & non in terris. Hæc vestra sententia est, in qua recitanda nihil cauillamur, aut sophisticamur. Cupimus enim vtriusq; partis sententiam ab omnibus rectè intelligi; cuius rei causâ potissimum hæc placida collatio, sine omni animorum acerbitate, instituta est.

4.
Beza omnem præsentiam corporis Christi, cum suis negat in Cœna Domini.

Ex quo manifestum est; etiamsi nequaquam videri velitis, quòd omnem præsentiam corporis Christi in Cœna Domini negetis: id tamen vos re ipsa facere, cum apertè dicatis: Corpus Christi præsentia & ori nostro in terris in vsu Cœnæ *NULLO MODO* adesse: idque duntaxat in cœlo collocatis vsque ad exitum iudicij diem, ut vobis in terris nequaquam adsit.

5.
Imaginaria præsentia corporis Christi in Cœna, secundum D. Beza doctrinam.

Esset autem imaginariam præsentiam, quam vos fingitis, ex eo manifestum est, quòd quando de rebus absentibus cogitamus mente nostra, eas actu nobis non præsentibus sistimus: sed cogitatio duntaxat est in nobis, res ipsa autem absens manet; sicut paulò post iisdem exemplis demonstrabo, quæ abs te allata sunt.

6.
Præsentia realis corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini, cum analogia fidei non pugnat.

Quòd autem præsentiam corporis Christi, quam nos in Cœna Domini statuimus, veram & realem, cum analogia fidei & articulis symboli Apostolici de Christo, pugnare dicimus, quibus doceatur corpus Christi circumscriptum, ex Maria virgine natum, passum, crucifixum, mortuum, sepultum, resurrexisse, in cœlum ascendisse, &c. non autem posse circumscriptionem suam retinere, si simul & semel in pluribus locis præsens statuatur; Respondemus, si physica, naturalis, aut localis præsentia corporis Christi à nobis in Cœna Domini statueretur; fateor sequi, quod hoc loco abs te colligitur.

Notum

Notum autem est ex thesibus nostris, quòd illam physicam, naturalem & localem præsentiam non statuamus, neque vnquam docuerimus: quod nostra scripta apertè docent.

Cùm autem in responsione vestra ad Thesin nostram quartam apertè dicatis: vos ipsius corporis Christi quantumuis glorificati substantiam, non videre posse reipsa cum pane & vino præsentem statui *ALITER, QVAM PHYSICA ET LOCALI CIRCUMSCRIPTIONE*: omnibus auditoribus manifestum est, vos in tota hac disputatione, & omnibus libellis vestris non doctrinam Ecclesiarum nostrarum, sed vestrum figmentum oppugnate, & nobis opinionem falsò tribuere, quam nunquam asseruimus, sed apertè semper damnauimus. Quod fundamentum & vnica causa est vestri erroris de Cœna Domini.

Neq; enim inter nos controuersum fuit vnquam, an corporis & sanguinis Christi substantia, physica & locali circumscriptio pani & vino Cœnæ præsens sit: sed apertè semper hanc præsentiam negauimus, sicut paulò post ampliùs docebitur.

Quæstio autem est & fuit semper à nostris proposita: An nulla alia præsentia corporis Christi in Cœna esse possit, quàm visibilis illa, localis, physica & circumscripta? Quod nos semper negauimus, & adhuc constanter negamus. Habet enim Deus infinitos modos, quibus res præsentés sistere potest: & non solùm localem illum, physicum, visibilem, & circumscriptum crassum modum, quem sensus percipit.

Dicimus ergo præsentiam Sacramentalem corporis Christi in Cœna Domini, veritatem, localitatem & circumscriptionem corporis Christi non tollere. Quemadmodum enim in prima Cœna, locale, finitum & circumscriptum corpus Christi permansit, cùm corpus suum cœlesti modo discipulis suis distribueret: sic nunc quoque in gloria finitum & circumscriptum proprietate suæ substantiæ manet, & nihilominùs secundum verba Testamenti Christi in Cœna præ-

Crassa opinio Beza & sociorum eius, de præsentia corporis & sanguinis Christi.

Beza suum figmentum oppugnat.

Fundamentum & causa erroris Beza de Cœna Domini.

In Cœna Domini non est physica & localis præsentia corporis Christi.

Verus status controuersiæ de præsentia corporis Christi in Cœna Domini.

Præsentia corporis Christi sacramentalis, localitatem & circumscriptionem corpori Christi non adimit.

82 Colloquium Mompelgartense

præfens est, & cum pane non solum menti, sed etiam ori corporis præfens est, dispensatur & ore percipitur, modo cœlesti, quem solus Deus nouit; cuius potentia & veritati nos id tribuimus, & Mysterium hoc adoramus.

7.

De Dextera Dei.

Quod verò ex Analogia fidei & articulis Symboli opponis, Christum Cœnam suam Dominicam cum discipulis celebrasse, priusquam ad dexteram Dei collocatus esset, adeoque ex hac sessione præsentiam non posse confirmari: Respondeo, Articulum de sessione ad dexteram Dei, rectè & Scripturæ sacræ consentaneè intelligendum & explicandum esse.

Dextera Dei quid sit.

Docet enim Scriptura sacra, Dexteram Dei nihil aliud esse, quam omnipotentiam Dei, adeoque ipsum Deum esse. Et quamuis prolixior eius explicatio ad locum de persona Christi pertinet: paucis tamen respondebo ad Argumentum, quod ex hoc Articulo ab aduersarijs iam inde ab initio huius controuersia extructum & nostris obiectum est: [Christus in cœlo ad dexteram Dei collocatus est: Ergo suo corpore in Cœna præfens esse non potest.] Cum enim Dextera Dei sit ipse Deus: Corpus autem Christi, cum Deo in vtero matris personaliter sit vnitum: manifestum est, quòd corpus Christi post ascensionem in cœlum altius non poterit exaltari, quam in vtero matris exaltatum, hoc est, vnum personale cum Deo factum est. Hoc nemo sanus negare potest; nisi fortè quis asserere velit, aliquid ipso Deo magis altum existere posse.

Homo Christus in vtero matris summè exaltatus.

Deus quomodo sit altissimus.

Quis sit altissimus post Deum.

Cum igitur Deus sit altissimus, non loco (siquidem neque locus, neque in loco est Deus) sed Maiestate: sequitur inde, eum qui Deo proximus est, post Deum, omnium creaturarum respectu altissimum esse, neque altiorem fieri posse, nisi in Deitatem mutaretur, quod fieri non potest.

Homo pro humanitate assumpta, phrasibus Orthodoxorum Patrum.

Docet autem fides & religio Christiana, quòd **HOMO ASSUMPTVS** (sic enim vniuersa orthodoxa vetustas loquitur, ne quis nobis ignorantiam concreti & abstracti objiciat) vna persona cum Filio Dei factus sit. Ideoque etiam altissimus.

simus, & sicut Epistola ad Hebræos loquitur, ipsis cœlis sublimior factus est, idque in vtero matris, in ipsa conceptione, priusquam nasceretur. Heb. 7.

Quòd autem in Symbolo Apostolorum, sessio ad dexteram Dei non modò post conceptionem & natiuitatem, sed passionem quoque, mortem, resurrectionem, & ascensum eius in cœlum, Christo tribuitur, qua super omnem principatum, potestatem & dominium exaltatus est: id respectu formæ serui, Christo tribuitur, quam post mortem demum deposuit.

Cur Christus homo post mortem demum dicatur sedere ad dexteram Dei.

Quod D. Paulus ad Philip. 2. cap. perspicuè explicat, vbi dicit: Christum, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratum, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanuisse, formam serui accipiens. Vbi Apostolus nò dicit, quòd Christus in forma serui formam Dei deposuerit: sed in forma Dei permanferit, & formam serui assumpserit, qua formam Dei operuit, quæ à puncto conceptionis perpetuò in ipso permansit. In ipso enim omnis plenitudo Deitatis habitauit corporaliter: quam tamen non ostentauit: interdum autem miracula editurus, declarauit, & eius quasi gustum quandam hominibus amicis & inimicis præbuit.

Philip. 2.
Explicatio loci ad Phil. 2. de forma Dei, & forma serui.

Formam igitur serui ita gestauit Christus, donec opus Redemptionis generis humani perficeret; vt interim semper Dominus permanferit, sicut discipulis suis ait: Vos appellatis me Magistrum, & Dominum: & rectè facitis, quia sum. Fuit verus Dominus non modò vt Deus, sed etiam vt homo: quoniam vna persona Deus & homo, vnus est Christus, non duo.

Christus etiam formam serui gestans, Dominus permanferit.
Ioan. 13.

Cùm ergo etiam in statu humiliationis & exinanitionis, & forma serui, formam Dei (quæ ipsa Dei dextera, & eius omnipotentia, adeoque Deus ipse est) semper tectam retinuerit, & secundum humanitatem *IN EA FVERIT*, neque vnquam deposuerit, sed quo ad humanitatem pleno eius vsu se ad tempus abdicauerit; eam Maiestatem particu-

Distributio corporis & sanguinis Christi in prima Cœna, opus est infinitæ virtutis communicatæ.

L 2 . lariter

culariter in prima Cœna vsurpauit, cùm corpus suum discipulis suis distribueret. Quæ distributio corporis & sanguinis Christi, non formæ serui, sed formæ Domini, & Maiestatis proprium opus fuit, homini Christo cõmmunicatæ.

Quemadmodum etiam paulò pòst in horto eandem hostibus suis, priusquam caperetur, declarauit. Quæ &, cùm duodecim annorum esset, inter eruditos Hierosolymis in ipso eluxit, & per miracula postea innotuit. Quamuis nihilominus sapientia creuisse, & parentibus obedisse scribitur.

Luc. 2.

Simplex vera & Germana sententia sessionis ad dexteram Dei.

• Act. 2.
Sedere ad dexteram Dei non significat physicam locationem.

Simile de Principe peregrinante.

Posteaquam autem opus redemptionis generis humani perfecit, & formam serui prorsus deposuit, articulus symboli Apostolici dicit: *SEDET* ad dexteram Dei Patris Omnipotentis, hoc est, non solùm vt Deus, verùm etiam vt homo æquali potentia cum patre omnia gubernat, sicut scriptum est: Certissimè ergo sciat omnis domus Israel, quia & Dominum & Christum fecit Deus hunc Iesum, quem vos crucifixistis. Sedere enim phrasi Scripturæ, nequaquam physicam locationem in articulo symboli, sed cum Deo æquali potentia regnare significat, quod D. Beza negare non potest.

Id verò vt auditores meliùs intelligant, similitudine explicabimus. Princeps aliquis (quod non inusitatum est) ad terram sanctam profectioem adornans, serui habitum induit, securitatis gratiâ, ad cauenda pericula, ne in itinere ab omnibus agnoscat: & in itinere præstat etiam seruilia obsequia, stabulum & equos curat, ocreas purgat illis, qui eolongè inferiores, adeoque serui ipsius sunt, ipse verò eorum Dominus est, & permanet. Idque facit, donec peregrinationem absoluat. Domum reuersus, eum habitum Serui deponit, & non tum demum fit Princeps, quia Princeps natus est: sed duntaxat administrationem suscipit regni, quam aliquandiu abdicauit.

Sic Chri-

Sic Christus secundum carnem è Spiritu sancto conceptus, & ex Maria virgine natus fuit verus Dominus, non modò secundum Deum, sed etiam secundum hominem, qui Maiestatem suam diuinam, in ipsa natiuitate ita declarare potuisset, vt in totius mundi oculos summo cum stupore incurrisset: verùm noluit, sed salutis nostræ causa, secundum hominem eius vsum abdicauit, quam secundum Deum immutabilis permanens nunquam deposuit, aut deponere potuit. Post mortem autem serui deposita forma, administrationem omnium creaturarum secundum hominem suscepit, & nunc sedere, hoc est, regnare dicitur: quòd iam inde à tempore conceptionis & natiuitatis eius, vsq; ad resurrectionem ex mortuis, & ascensum eius in cœlos, secundum humanitatem non fecit.

Quomodo Christus post mortem & resurrectionem ad dexteram Dei collocatus dicatur.

Est ergo æquiuocatio in verbis, [Sedere ad dexteram Dei.] Nam aliàs significant habere hanc diuinam Maiestatem, & non exerere: aliàs verò non solùm habere, sed etiã exerere & exercere. Illud tribuitur Christo etiam in statu humilitatis; hoc verò duntaxat post resurrectionem, & ascensionem in cœlos, vbi ad dextram Dei demum collocatus sedere, id est, vbique regnare dicitur: nec ampliùs seruus est, aut in seruili forma, sed in Maiestate diuina se toti orbi reuelabit.

Duplex intellectus in verbis, sedere ad dexteram Dei.

Hæc igitur subsequens Maiestas, quæ in pleno vsu consistit, nihil detrahit communicationi maiestatis, quam Christus habuit in prima Cœna forma serui testam.

Vna Christi diuina Maiestas in statu humilitationis & exaltationis.

Neque igitur plus aut minus habemus nos in celebratione Cœnæ Domini, quàm discipuli in prima Cœna Domini habuerunt. Sed copiosior explicatio ad locum de persona Christi rejciatur, vbi omnia pleniùs tractabuntur.

Ad locum ex Damasceno allatum de Deificatione hominis Christi, respondemus: non modò Damascenum, sed etiam Nazianzenum, & alios Scriptores Ecclesiasticos, corpus Christi Deificatum asserere ἰσοϋσιν, inquit, Deificatum est: Neque Damascenus, neque nos corpus Christi Deificatum

8.
Corpus Christi quomodo Deificatum esse dicatur.

eo sensu scripsimus, aut diximus vnquam, quòd in Deitatem conuersum seu Deitas esse & factum sit. Quæ ratione etiam suum *QUANTVM*, suamque circumscriptionem non amisit; sed quemadmodum corpus animatum propter vnionem cum anima, alia propria, quàm corpus inanimatum habet: Sic Damascenus quoque corpori Christi, propter personalem vnionem cum Dei Filio, propria tribuit, quæ nullius sancti hominis corpori, imò ne Angelis quidem tribui possunt. Ex quorum numero viuificatio est; quæ ita Deo propria est, vt nihil magis ei proprium esse possit; cuius vim *TOTAM* caro Christi hausit, & in eius dignitatem & operationem conscendit, vt ipsa quoque viuificare possit, & verè viuificet. Sicut Orthodoxi Patres vno ore, & vnanimi consensu, Cyrillus in primis, docent & testantur.

Viuificatio Deitatis propria, carni Christi communicata.

Cyrillus.

9.
In Humanitatem Christi non tantum habitualia dona collata esse.

Quòd Patres non solùm habitualia dona in humanitate Christi per vnionem personalem collata, sed ipsius Diuinitatis propria ei verè & realiter communicata esse, apertè testentur; in loco altero de persona Christi, ad oculum demonstrabimus, quòd etiam vberiore tractatù de persona Christi reijcimus, ne articulos confundamus, sed singulos suo loco tractemus. Ex quo tamen nullo modo sequitur, quòd corpus Christi in Deitatem conuersum, aut Deitas factum sit, sicut apertè ostendetur.

10.
Fides non est eorum, quæ non sunt.

Hebr. 11.

Hic codicem Græcum, Minister Ecclesie Geneuensis, Beze exhibuit, & hortatus est eum, ne frustra contenderet, quia in Epistola non haberentur verba, quæ ab ipso allegata sunt.

Quod fatetur Dominus Beza: Corpus Christi tempore Abrahamæ actu non fuisse; tanquam confessum accipimus. Quòd autem ex Epistola ad Hebræos demonstrare conatur, non idèdè menti & fidei Abrahamæ absens fuisse, quia fides sit *ὑπόστασις τῶν μὴ ὄντων*, hoc est, substantia earum rerum, quæ non sunt: Respondeo, hæc verba in Epistola ad Hebræos non reperiri. Sic enim sonant Epistolæ verba: *ἔστι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος, & κλειπομένων*, hoc est, fides est substantia rerum sperandarum, & argumentum earum, quæ non videntur. Longè verò aliud est, rem sperari & non videri; & aliud, rem prorsus non esse.

Et si

Etsi verò fides credit, quæ vel futura sunt, vel quæ præterierunt; non tamen propterea res illæ præsentibus sunt. Sufficit enim fidei, res promissas fore aut futuras esse, aut fuisse, etiamsi eo tempore præsentibus non sunt, quando creduntur, hoc est, per fidem aspiciuntur.

II.

Præsentia autem, qua menti credentis præsentibus esse dicuntur res in futurum promissæ aut præteritæ: non est ipsarum rerum realis & vera præsentia, sed est certissima fiducia mentis & voluntatis, eas aliquando fore aut fuisse, etiamsi præterierint, vel *NON DVM* sunt.

Præsentia, qua res menti præsentibus sunt.

Neque reformido dicere: Christi corpus, tempore Abrahami non fuisse, quoniam actu non fuit. Non enim nego in lumbis Patrum fuisse, priusquam definitum tempus compleretur. Nos autem de præsentia loquimur corporis Christi, quæ communicatione diuinæ Maiestatis efficax est in Ecclesia, & qua Christus, tanquam homo etiam videt & audit gemitus piorum, & illos consolatur; qua præsentia nunc Ecclesiæ suæ in Verbo & Sacramentis adesse dicitur. Quæ præsentia tempore Abrahamæ profus non fuit.

II.

Vera præsentia Christi secundum carnem in terris.

Ex quo sequitur, quòd realis existentia semper requiratur ad eam præsentiam, qua actiones rebus existentibus tribuuntur. Et quamuis fides extra mundum egrediatur: non tamen ipsa res, sed cogitatio fidei duntaxat de rebus per fidem cogitatis, præsens est.

II.

Realis præsentia requirit realem existentiam rei.

Quod autem D. Beza quærit, cum concedam etiam Patres beneficiorum Christi participes factos, & remissionem peccatorum consecutos esse; num velim, aut credam, *QVOD EX NON ENTE* illa beneficia profecta sint, quæ pro *ENTE* Christum habuerint, non minùs Patribus quam nobis præsentem?

Vnde beneficia Christi Patriarchis collata sint.

Respondeo, quòd hæc beneficia nequaquam ex *NON ENTE* profecta sint, sed pro *ENTE* suo habuerint Christum, certum est. Non enim præsentem, sed futurum, & venturum, & pro generis humani redemptione passurum, qui que
in sa-

in sacrificijs veteris Testamenti adumbratus fuit: Ideoq; in veteri Testamento, tam accuratè omnes circumstantias obseruari oportuit. Nemo fuit in precibus exauditus, nisi respectu propitiatorij, quod verum propitiatorium Christum significabat. Ad id facies erat conuertenda, vbicunque terrarum agerent Iudei; sacrificia certo loco & ordine peragenda erant, vt Archetypo responderent. Ad illum typum alligati erant Israelitæ, qui carnem Christi repræsentabat, figurabat, significabat, in qua filius Dei incarnatus, genus humanum redempturus erat. In hac vmbra & per hanc vmbra Filius Dei (qui non est ex *NON ENTIBVS*) beneficia Patribus conferebat, nõ propter vmbra, sed propter eum, qui hac vmbra repræsentatus & significatus fuit. Remissio enim peccatorum est opus Dei proprium. Ideoque Iudæi Christo irascebantur, cum diceret: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua; & in corde intra se dicunt: Hic blasphematur. Quia tanquam homo sibi tribuerit Christus, quod solius Dei proprium est. Hunc effectum Deus per vmbra Moïsaicas contulit Patribus. Qua ratione non modò ipsum Redemptionis opus, obedientia videlicet & mors Christi, sed ipsa quoque natura eius humana patribus reuera absens, & non præsens fuit.

Christus homo sibi tribuit, quod solius Dei proprium est. *Math. 9.*

Ad meritum Christi participationem, nõ requiritur absoluta præsentia hominis Christi.

Ad cuius operis & meriti participationem, non opus fuit vel ipsius personæ, quoad Naturam humanam, vel operis præsentia: sed sufficiebat, quòd illud *ENS* horum beneficiorum crederent futurum, & hanc obedientiam præstiturum.

Quemadmodum etiam nobis nihil derogat, quòd non nobis præsentibus, sed plùs quàm ante mille & quingentos annos hoc opus Redemptionis peractum est. Sufficit enim fides ad participationem beneficiorum Christi, qua firmiter credimus, hoc pro nobis factum esse.

Menti nostræ & fidei quomodo Christus nunc adsit.

Longè autem nunc alia præsentia est Christi, etiam respectu mentis & fidei, quàm tempore Abraham fuit. Non enim ita Christus hoc opus in terris præstitit, vt secundum humanitatem

nitatem suam à nobis nostraque mente perinde absit, sicut Abraham nō præsens fuit. Sed quia humana natura, cum Deo personaliter vnita, & in Thronum Deitatis proprium collocata est, qui nullo loco definitur: ideo reipsa existens Christus, etiam reipsa secundum humanitatem suis electis verè & realiter adest, sine respectu fidei, aut incredulitatis. Et hac ratione etiam corpus & sanguinem suū realiter cœlesti modo præsentem, secundum verbum & promissionem sui Testamenti exhibet; quod tempore Abraham, aut Patriarcharum, & in Sacramentis Mosaicis veteris Testamenti non fecit, neque factum est.

Beneficiorum Christi
princeps causa
Deitas.

Præterea, effectus seu beneficia Christi principaliter à Diuinitate, tanquam efficiente causa, proficiuntur. Quapropter effectus, hoc est, beneficia Christi patribus per fidem applicata, nequaquam ex non entibus eliciuntur: sed ipse ^{ab} incarnandus in sacrificijs & Sacramentis adumbratus, per hos typos & figuras, respectu incarnationis futuræ, illa beneficia in eos contulit. Idcirco etiam discrimen Sacramentorum veteris & noui Testamenti in æternum stabit, neque vlla ratione eueri potest: Quòd videlicet Sacramenta veteris Testamenti duntaxat vmbra Christi secundum humanitatem: nostra verò Sacramenta in nouo Testamento ipsum corpus habeant, quod realiter præsens est, dispensatur, & cœlesti modo præsens externo ore cum pane percipitur.

Discrimen Sacra-
mentorum veteris &
noui Testamenti
firmum.

Et si enim vnus & idem sanguis Christi est, in quem sanguis Sacramentorum veteris Testamenti respexit, & sanguis noui Testamenti, cum vnus sit Christus: tamen illic tantum figuratus est, hic verò sublata figura per corporalia, seu externa Elementa, panem & vinum, realiter & verè præsens est, & dispensatur.

Et supra dictum est, quòd verba Testamenti Christi non duntaxat menti, sed ori etiam præbeant corpus eius, cum inquit: Accipite, manducate, hoc est corpus meum.

M

Ex

Nullus tropus in Sacramento veteris & N. Testamenti.

Exod. 24.

Absurditas tropi in verbis Testamenti Christi.

Sanguis veteris Testamenti symbolicus. Sanguis noui Testamenti non symbolicus.

Cur per corporalia, Christus dispenset spiritualia dona.

In Sacramentis spiritualia cum corporalibus coniuncta.

Ex quo sequitur, nullum prorsus tropum, neque in verbis Sacramentorum veteris aut noui Testamenti admittendum esse: cum sanguis sacrificiorum verus sanguis fuerit, sicut Moses loquitur: Hic est *SANGVIS FOEDERIS*, & non significat sanguinem foederis, nihil obstante, quod sanguinem Christi repræsentet. Quale enim foedus est, talis quoque sanguis est. Et sanguis quoque noui Testamenti, verus Christi sanguis est: qui non alium significat aut repræsentat, qui est sanguis Christi.

Sicut enim absurdum esset, secundum tropum Mosis verba de sanguine vitulorum interpretari: Hic est sanguis foederis, hoc est, significat sanguinem foederis huius: sic etiam absurdum esset, verba Testamenti Christi per eundem tropum interpretari: Hic est sanguis meus noui Testamenti, hoc est, significat sanguinem meum noui Testamenti, qui pro vobis effusus est; quasi alius esset sanguis noui Testamenti, quam qui à Christo effusus est.

Ideoque sanguis vitulorum Mosaicorum, & foederis eius, verus, naturalis & essentialis fuit, sed symbolicus, significatiuus, repræsentatiuus veri sanguinis Christi: Sanguis autem noui Testamenti quoque verus, naturalis & essentialis est, non autem figuratiuus, significatiuus aut repræsentatiuus. Quem enim repræsentaret aut significaret? sed est sanguis Iesu Christi realis, qui effusus est pro peccatis totius Mundi.

Quod autem ad dispensationem eius, vino in poculo vitur Christus; ex Chrysostomo supra ratio reddita est, quod videlicet non solum spiritualia, sed etiam corporalia sumus. Si enim homo totus spiritualis esset; Deus spiritualia dona, cuiusmodi sunt corpus & sanguis Christi in Mysterio oblata, sine corporalibus organibus conferret.

Et si Christus vellet, tam facile illi esset sine pane & vino nos pascere & reficere suo corpore & sanguine, quam quod cum pane & vino facit.

Sed quia homo partim corpus, partim spiritus est: ideo Christus in Sacramento corporalia cum spiritualibus coniunxit.

Inpri-

Inprimis verò notandum vocabulum [MEVS & MEVM] quod emphaticum est, & vmbris atque tropis opponitur, ac nullum tropum admittere potest. Aliàs in vetus Testamentum relaberemur, & corpus in vmbram conuerteremur.

Emphasis vocabulorum (MEVS & MEVM) in verbis Testamenti Christi.

Neq; enim cibus ventris hîc quæritur, sed cibus ad vitam æternam viuificus, qui est corpus Christi, vitam præstans in fide manducantibus. Si enim aliàs mille hominum corpora manducarem, non tamen spiritaliter viuificaremur. Sed qui carnem Filij Dei manducat, is viuificatur. Hoc, vmbra & figura seu signum, sine respectu cibi viuifici, qui est caro Christi, præstare non potest.

Quapropter Sacramenta veteris & noui Testamenti minime confundenda sunt, nisi Iudæi fieri, & corpus Christi abijcere velimus; quod à nobis absit.

Sic apud Paulû, quòd legitur: petra quæ eos sequebatur, est Christus: (cuius supra oblitus sum, quò minus respondeam) hoc loco petra neq; lapidem significat, neq; Christû figurè intelligitur. Lapidea enim petra Israelitas non secuta est, sed suo loco perpetuò mansit, & prior populo Israelitico erat. Petra autè, de qua Paulus loquitur, ipse Christus erat; qui Israelitas in deserto existentes longè post secutus est, & genus humanum redemit: Qui etiam secundum Diuinitatem populum nusquam deseruit, sed perpetuò comitatus est.

Petra in phrasi Paulina non significat Christum.

Christus est vera & realis petra.

Etsi igitur in vocabulo petra tropum admitto, non tamè concedo Metonymiam esse; quia hîc nequaquam nomè pronominè ponitur: sed est Metaphora à re inanimata ad animatam. Nam Matth. 16. Christus Petra per Metaphoram appellatur, ad significandum certitudinem & firmitatem, super quam ædificata est Ecclesia, aduersus quam portæ inferorum non præualebunt. Est enim Petra firmissima, quæ aduersus omnium ventorum procellas, & insultus Diaboli atq; mundi, Ecclesiam sustinere potest, ne euertatur, sed immota in æternum permaneat.

Metaphora, non Metonymia in verbis Pauli.

Sed satis est demonstrasse ad oculû, in veteri Testamento duntaxat vmbras fuisse, quæ Christû secundû carnè repræsentârint & adumbrârint: In N. Testamento aut omnes illas

figuras ablatas, & in earum locum corpus successisse; quod secundum clara & perspicua verba Christi: *HOC EST CORPUS MEVM*, &c. in sacra Cœna præfens habemus. Modum autem præfentia nos ignorare libenter fatemur; quem sapientia & omnipotentia Dei commirumus, qui ipsa veritas est, & mentiri non potest.

D. B E Z A.

1. *Audio multa dici, sed pauca probari.*

Summa doctrinae de
Cœna Domini.
Theol.

2. *Agnosco & ego sublatas veteres figuras & Sacramenta, sed nova instituta esse. Quod si Sacramenta; ergo signa sunt. Ergo significabunt. Quid? Christum. Non autem est nuda significatio, aut representatio, quemadmodum per statuas, aut alias imagines homines mortui representantur; sed in Sacramenti novi Testamenti verè præstatur menti per fidem, quod in signis significatur. Videlicet, ut menti præbeantur corpus & sanguis Christi, qua per panem & vinum significatur.*

3. *Vehementer autem miror, quod dixisti, sessionem ad dexteram Dei ab unione personali seu incarnatione Filij Dei inchoatam esse; cum non ignores, distinctos fidei & symboli Apostolici articulos esse, de incarnatione, & de sessione ad dexteram.*

4. *Deinde videris semper hominem sumere pro humanitate, & sic vocabula concreta ab abstractis non distinguere, sed confundere; quod à Patribus non factum legimus.*

5. *Præterea in verbis Pauli ad Philip. cap. 2. quod de persona dicitur, tu ad humanitatem refers; cum scias vocabulum [Christus] personam, non alteram solum Naturam significare.*

6. *Item, D. Paulus non de conditione humanitatis sed de Divina*

anima

uina natura loquitur, quam per vocabulum [FORMA DEL] intelligit, sicut forma serui, non conditionem, statum, vel habitum, sicut significat, sed ipsam humanam Naturam, quam Christus assumpsit.

Agnosco etiam ex illa Pauli sententia summam gloriam, qua Christo homini acciderit, eiq; omne genu stectendum, quod dominetur super omnia, qua in hoc & futuro seculo nominari possunt. Ea verò gloria corpori Christi suam circumscriptionem & veritatem non aufert. Quomodo admodum Regi Hispaniarum propter dominium, quod habet, omne genu in India stectitur, & eius dominationem agnoscunt, & se illi subiiciunt; qui tamen in vno certo loco sui Regni commorantur.

7.

Simile de Rege Hispaniarum

Planè autem mihi nouum est, quòd Deus per umbras Patribus beneficia remissionis peccatorum & gratia sua consuluerit. Sanguis enim taurorum & vitulorum non purgauit conscientias. Nec umbra eam vim latentem habuerunt, ut conferrent vitam & alia. Ideoq; Christum Deum & hominem Patribus & illorum menti per fidem presentem fuisse, per quem, & à quo omnia in suis sacris perceperunt.

8.
An Deus per umbras & typos veteris Testamenti gratiam consuluerit.
Heb. 9.

Et sic eadem ratio fuit Sacramentorum utriusq; Testamenti; in quibus menti per externas res Christus prabetur, qui fide percipitur, & perceptus sua dona membris corporis sui communicat. In quibus Filius Dei nos non ludit.

9.

Ideoq; panis est Sacramentum, vinum est Sacramentum, hoc est, signum, per quod Christus in cælo manens menti prabetur, non minus efficaciter, quàm si suo corpore in Cœna corpori, & ori nostro presens esset.

10.

Quoniam igitur in multis consentimus in hoc articulo, videlicet de communionem sub utraque specie: de Transubstantiatione & sacrificio Missæ contra Papistas: de spirituali

11.

94 Colloquium Mompelgartense

manducatione, qua fit per fidem: Item, quòd Sacramenta sint sigilla, quibus promissiones gratia de remissione peccatorum obsequuntur: Item de vera et falsa communione Christi; & de modo duntaxat variemus: qua causa est, ut propter tantillam rem tant opere dissentiamus, & tam acerbè & hostiliter pugnemus? Quin potius fraternam charitatem exercemus, & inuicem declaremus: si fortassis hallucinamur, non sit id improbitate, aut malitia, sed ignorantia. Dominus autem temeritate periret, ei oculos aperire, & Spiritu sancto illuminare velit.

Beza Concordiam ambit.

”*stiliter pugnemus? Quin potius fraternam charitatem exercemus, & inuicem declaremus: si fortassis hallucinamur, non sit id improbitate, aut malitia, sed ignorantia. Dominus autem temeritate periret, ei oculos aperire, & Spiritu sancto illuminare velit.*

D. IACOBVS.

AN ea, quæ pro assertione nostræ doctrinæ adduxi, ex verbis Testamēti Christi, & apertis sacræ Scripturæ testimonijs probauerim nec ne; in iudicio omnium auditorum repono.

2.
Fallacia à falsa definitione Sacramenti.

Quòd autem tua D. Sacramenta signa esse dicit, & inde contra realem præsentiam corporis Christi in Cœna Dñi argumentantur; minimè concedo. Est enim fallacia à falsa definitione Sacramenti, quod non tantùm signum, sed etiam signatum complectitur. Sic Eucharistia duabus rebus constat, terrena & cœlesti. Neq; ad significandum, sed ad exhibendum corpus Domini hoc Sacramentum est institutum. Non autem inenti solùm, sed etiam ori exhibetur secundum expressum verbum [MANDUCATE:] quod nequaquam hinc credere, sed ore percipere significat.

3.
Communicatio Maiestatis in humana natura quando coeperit.

Non etiam ignoro, incarnationem Filij Dei, & sessionem hominis Christi ad dexteram Dei, distinctos articulos Symboli esse. Inde autem non sequitur, participationem Maiestatis (cuius plenus vsus Christo post resurrectionem datum secundum carnem collatus est) initium suum ab incarnatione non accepisse. Quæ sine omni confusione articulorum symboli, optimè simul consistere possunt; sicut Pauli verbis demonstratum est.

4.
Homo & humanitas promiscuè vsurpata.

Ecclesiasticos autem Scriptores promiscuè vocabulis [hominis & humanitatis] de Christo vsos esse; nemo negare potest,

rest, qui mediocriter in illorū scriptis versatus est. Inter quos
 Diuus Augustinus facile principem locum obtinet. Quia
 propter studio nō humanitatem, sed hominem posui, quem
 Augustinus plerunq; assumptum nominat; in quo propter
 hæresin Nestorianam nihil periculi est.

Vide solidam refu-
 tationem Orthodo-
 xi Consensus.

Neq; ignotum est D. Bezæ, etiamsi vocabulum [Christus]
 nomen personæ sit; ei tamen alia atq; alia ratione, nunc pro-
 pter hanc, nunc propter alteram, seu respectu alterius naturæ
 diuersa tribui, quæ sine reali communicatione consistere &
 vera esse non possunt.

5.
 Nomen [Christus]
 variè vsurpatum.

Cùm igitur consensu omnium Orthodoxorum Patrum
 constet, Naturam diuinam nec exaltari, nec exinaniri posse,
 (quod proprium humanæ naturæ est) ipsi D. Bezæ quoq; re-
 gula Orthodoxorum Patrum nota est: Quæcunq; de exina-
 natione & exaltatione Christi in Scriptura sacra dicuntur, ea
 omnia de ipsius humanitate seu de Christo secundum huma-
 nitatem dicta intelligenda esse. Qui verò de Diuinitate ea in-
 terpretatur, hunc inquit Leo I. in suam societatem rapit Ar-
 rius.

Regula Orthodo-
 xorum de exina-
 natione & exalta-
 tione Christi.

Loqui autem Paulum non de assumptione humanæ natu-
 ræ, sed de ipsius assumpti hominis seruili cōditione; ipsa ver-
 ba textus apertissimè docent & confirmant, quæ sic sonant:
 Is affectus sit in vobis, qui & fuit in Christo Iesu. Qui cùm es-
 set in forma Dei, non rapinam arbitratus est, vt esset æqualis
 Deo: sed semetipsum exinaniuit forma serui assumpta. Pro-
 ponit autem Paulus hominem Christum summæ humilitatis
 exemplum, qui cùm, inquit, esset in forma Dei, hoc est, verus
 Deus, & in summa Maiestate constitutus, & hac ratione Deo
 æqualis, qui declaratione suæ Maiestatis totum mundum in
 stuporem conuertere potuisset, sicut in nouissimo die factu-
 rus est: tamen formam seruilem assumpsit, in qua nihil Di-
 uinæ Maiestatis apparebat. Qua ratione seipsum exinani-
 uit, seu vt Apostoli vox sonat, euacuauit, *ἐκένωκε*; quod diui-
 nitati absolutæ sine contumelia tribui non potest, quæ se-
 ipsam euacuare nequit, quia immutabilis est. Sed secundum

6.
 Phil. 2.

Vera & propria sen-
 tentia verborum
 Pauli, Phil. 2.
 De forma Dei & for-
 ma serui.

Christus secundum
 quam naturam ext-
 ranicus.

natu-

naturam eam seipsum exinaniuit & euacuauit, in qua omnis plenitudo Deitatis corporaliter habitabat, cuius vsum ad tempus abdicauerat & formam serui gerabat, viq; ad mortem; Dominus interim semper permanens. Qui seruilia officia discipulis & omnibus ad ipsum confugientibus præstitit; vnde ipse Christus quoque suo exemplo omnes ad discendam humilitatem inuitauit: Discite à me, inquit, quoniam sum *HVMILIS CORDE*. Quid, quæso, magis perspicue, & Scripturæ sacræ, adeoque ipsius Pauli propriæ explicationi magis consentaneè dici posset? Cùm igitur formam serui post resurrectionem & ascensionem in cœlum deposuerit, neq; amplius seruus sit, aut secundum Scripturam dici possit, naturam autem humanam nunquam deponat; de seruili conditione verba Pauli intelligenda esse, omnes vident. Quamuis interim non negem, à Patribus de natura diuina intellecta, & contra hæreticos ad Diuinitatem Christi asserendam, iuxta Analogiam fidei piè & rectè vsurpata esse. Neutra enim interpretatio alteram tollit, sed ratione Diuinitatis se inuicem consequuntur & confirmant, cùm Christus sit verus Deus, & homo assumptus cum Deo vnitus. Vtra autem magis propria sit, faciliè cognoscitur, si verba accuratè expendantur. Expressè enim dicit, quòd Christus sit *IN FORMA DEI*. Quæ verba apertè docent, Paulum de Christo secundum humanitatem loqui. Aliud enim est, esse ipsam formam Dei, aliud esse in forma Dei; quorum vtrumque Christo verè tribuitur. Nam Christus ipse Dei forma est, quatenus Deus est. In forma autem Dei, quatenus homo est (quæ phrasis communicationem formæ Dei in humana natura significat) quia cum Deo personaliter vnitus est. Cùm ergo quatenus homo, gloriam suam, sibi à Diuinitate communicatam & Deitatis essentialiter propriam, ostentare, quia in forma Dei fuit (quod nulli Angelorum contigit) & illam formam omnibus patefacere potuisset: tamen noluit, sed in seruili habitu & conditione eam texit. Idem vult Paulus, vt omnes pij imitentur, neq; propter dona Dei insolecant, sed exemplo Christi alter alteri seruiat.

Quòd

Christus perfectissimum exemplum humilitatis.

Christus non amplius seruus.

Quid sit esse in forma Dei.

Quòd gloria dominationis, veritati & circumscriptioni corporis Christi nihil adimat; suprà apertè demonstrauimus. Sed quòd ita omnibus rebus dominetur homo Christus, sicuti Rex Hispaniarum Indiæ; valdè crassa est de regno & dominio Christi cogitatio, quæ regnum Christi spirituale & cœleste in regnum mundanum conuertit. Neque enim per vicarios dominatur, sicut Rex Hispaniarum; sed ipse omnia omnibus temporibus & locis præfens, agit & administrat, modo cœlesti, & humanæ rationi imperscrutabili & imperuestigabili.

Non minùs nouum atque inauditum est, quòd negare audes, Deum per vmbas Sacramentorum veteris Testamenti, gratiam Patribus contulisse. Etsi enim taurorum & vitulorù sanguis, peccata ipsorum non expiauit, sed sanguis Iesu Christi eos ab omnibus peccatis emundauit: nullam tamen gratiam contemptores horum Sacramentorum consecuti sunt; quibus, vt Paulus loquitur, pædagogia fuerunt ad Christum, in cuius fide his Sacramentis vsi sunt: Per quæ etiam illis gratiam suam contulit, & propter Christum eos in gratiam recepit, quem secundum humanitatem absentem figurabant & adumbrabant.

Quapropter nequaquam est eadem ratio Sacramentorum veteris & noui Testamenti: siquidem non solùm menti, verùm etiam ori corporis Christi corpus nunc in Eucharistia datur, quod in veteris Testamenti sacris duntaxat adumbratum fuit.

Nec panis & vinum sunt Sacramentum, sed pars duntaxat Sacramenti, eaque ignobilior, ad quam res cœlestis accedat necesse est, corpus & sanguis Christi: aliàs Eucharistia non erit, sicut suprà dictum est.

Postremò, verum est, in multis nos consentire, quæ partim nunc à te commemorata sunt; de quibus nulla inter nos dissensio & controuersia vnquam fuit.

In eo autem adhuc nullus consensus est, de quo tot annis inter Ecclesias nostras & vestras controuersia est, videlicet

N de vera

7.
Regnum Christi non
mundanum.

8.

Gal. 4.

9.
Discrimen V. & N.
Testamenti.

10.

Sacramenti integritas.

11.

De qua re semper
controuersia fuerit
in hoc articulo.

98 Colloquium Mompelgartense

de vera & reali præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna. De qua re si constaret, facile etiam de verborum Cœnæ proprio & vero sensu consentiremus. Quæ nos idèò simpliciter secundum literam, κατὰ τὸ φησὶν, sicut verba sonant, & sine tropo, intelligimus, quia de hac vera & reali præsentia nihil dubitamus, cum Christus expressis verbis eam promiserit (qui verax est & omnipotens) & infinita eius sapientia sit, qui nouit modum, cui committendus est.

An Beza cum suis
realem præsentiam
corporis Christi in
Cœna credat.

Hic cum vos omnimodam præsentiam apertè negare non audeatis, sed eandem nobiscum asserere videri velitis: apertè autem dicatis, quòd *NON ALIO MODO* corpus Christi adsit, quàm sicuti Abraham adfuerit; omnium auditorum iudicio committimus, an iniuriam vobis faciamus, si dicamus, vos nullam præsentiam credere: siquidem corpus Christi, temporibus Abrahami nondum erat conceptum & natum, multò minùs illi alijsue Patribus præsens.

Diuersa ratio personæ
Christi in veteri
& nouo Testamen-
to.

Quapropter constanter dicimus, quamdiu in illa opinione perseveratis; nullam inter nos in hoc articulo consensionem constitui posse. Sicut enim alia est ratio personæ Christi in veteri Testamento, cum filius nondum incarnatus esset; & alia in nouo Testamento, postquam incarnatus est: ita etiam alia & alia eius præsentia ratio est, quòd illi duntaxat ymbra Christi secundum humanitatem in suis Sacramentis, nos autem corpus & rem ipsam adumbratam, figuratam & significatam, habeamus. Hæc ab omnibus auditoribus probè intellecta esse, nihil dubitamus.

Gradus ad concordiam factus.

Non dicas falsum
Testimonium.

Cum igitur vtrinque Capernaiticam manducationem & Cyclopicam Ianienam carnis Christi in Cœna Domini apertè damnemus: (quo nomine tamen Ecclesiarum nostrarum Doctores, non modò per Galliam, sed in alijs quoque regnis, quò scripta vestra peruenerunt, miserè deformati, & plurimi ex vestris à nostris Ecclesijs, hac solùm de causa ab-
alienati

alienati sunt, quasi hanc Cyclopicam lanienam doceant, quam nunquam somniauimus; & de spiritali manducatione, quæ fit per fidem, non solum in usu, verum etiam extra usum Cœnæ Domini, nulla vnquam inter nos controuersia fuerit) non contemnendum gradum hac ingenua declaratione voluntatis nostræ, ad piam concordiam factum esse arbitramur.

Et restat duntaxat tertius modus præsentis & manducationis corporis Christi, videlicet manducatio, quæ sacramentalis dicitur, & ore fit; de qua quæritur: An ea tantum sit externorum signorum, panis & vini: an verò cum pane & vino, corporis quoque & sanguinis Christi. De quo Domino volente plura conferemus.

De qua re potissimum adhuc conuersa sit. De Sacramentali manducatione, Quæstio.

D. BEZA.

Non video ego, quomodo caro Christi possit esse omniprensens. Si de fructu consentiamus, quid opus est de alijs minimè necessarijs disputare? Patres multos habent errores, quos tamen non propterea abijcimus. Sacramentalem modum manducationis corporis Christi concedimus. Cuperem autem, si fieri posset, mea morte pacem redimere.

D. IACOBVS.

Et ego similiter affectus sum. Veram enim & Deo gratam concordiam ex animo opto & desidero. Facile enim cogitare possum, quam gratus vterque nostrum Papæ sit; in cuius manus, si, permittente Deo, incideremus, terram supplicij nostris purgare conaretur. Sed ex parte nostra veritatem non possumus deserere, neque à verbis apertis Testamenti Christi propterea recedere, quod non videamus aut intelligamus, quomodo corpus Christi possit in omnibus locis verè & realiter adesse, & ore percipi, vbi Cœna Domini celebratur.

N 2

Neq;

100 Colloquium Mompelgartense

Controuersia de
Cœna Domini gra-
uitima est.

Neque verò nobis adè non necessaria, aut non magni momenti res est, quemadmodum vobis esse videtur, quando corporis Christi loco, Ecclesiæ panis duntaxat obtruditur, idque sub nomine corporis Christi, quod solùm significetur, non autem cum pane exhibeatur. Item, verba Testamenti Christi tam violenter, quæ sunt manifesta, in alium sensum pertrahi.

Patres in erroribus
suis dociles.

Et verum sanè est, quòd Patres habent suos errores. Eiusmodi tamen, si de his tam accuratè & diligenter admoniti fuissent, sine dubio eos correxissent.

Beza nobiscum lo-
quitur, sed non no-
biscum sentit.

Sacramentalem modum præsentia & manducationis nobiscum quidem asseritis verbis; sed cum ad explicationem peruentum est, nihil aliud, quàm manducationem panis intelligitis, quæ absente corpore Christi fiat; quod concedere non possumus. Sed de his cras, Domino volente, plura.

XXIII. MARTII, AN- no, &c. 86. hora 7. anteme- ridiana.

D. IACOBVS.

NOMINE Domini & saluatoris nostri Iesu Christi, Amen. Quod felix factumque sit, collationem institutam continuare volumus, & initium eo facere loco, vbi hesternò vesperè desijmus.

In quibus patribus
sit consensus.

I.

Physica seu localis
præsentia in Cœna
Domini reiecta.

Primum omnium inter nos conuenit, quòd ab vtraque parte de præsentia & perceptione corporis & sanguinis Christi sentimus, eam non esse Physicam, localem, (quomodo in terris hominibus conuersatus est) Capernaïticam, aut
Cyclo-

Cyclopicam lanienam, qua caro Christi, instar carnis vitulina dentibus atteratur, per guttur in ventrem traiciatur, in ventre digeratur, & si quæ sunt alia, quæ hinc absurda colliguntur. Quo nomine tamen innocenter, & sine causa nostræ Ecclesiæ per Galliam, & in alijs regnis diffamata sunt, quasi eiusmodi Capernaiticam lanienam carnis Christi in Cœna doceant, cum litera demonstrari in scriptis nostris non possit, quòd tam absurda vnquam docuerimus.

Quod verò ad spiritualem manducationem attinet, quæ fit per fidem, non solum in vsu, verum etiam extra vsum Cœnæ Domini; de ea quoq; nulla inter nos, & antecessores nostros aut vestros, controuersia vnquam fuit. Siquidem hæc manducatio nihil aliud est, quàm credere in Iesum Christum, quòd propter corpus ipsius in mortem traditum, & sanguinem effusum, per fidem habeamus remissionem peccatorum & vitam æternam. Hoc inquam credere, est manducare corpus, & bibere sanguinem Christi, de qua Ioan. 6. capite agitur.

Deinde diximus quoque ex parte nostra, de discrimine præsentia corporis & sanguinis Christi in Sacramentis veteris & noui Testamenti: Quòd in veteri Testamento fuerint tantum vmbra & figura; in Nouo autem res ipsæ & corpus.

Quòd fides nostra hanc sacramentalem præsentiam non faciat, sed eam duntaxat salutarem reddat, corpus & sanguinem Christi ore percipientibus; quoniam Christus seipso & propria virtute adfit, siue credamus, siue non credamus; pijs quidem & fidelibus ad salutem, impijs verò & infidelibus ad iudicium.

Dictum est quoque paucis, de ratione, cur in Sacramentis noui Testamenti non possint esse vmbra, typi & significationes corporis & sanguinis Christi. Si enim Sacramenta & eorum substantia consisteret tantum in significatione & repræsentatione corporis, sanguinis, mortisque Christi: Sacramenta veteris Testamenti longè illustriora fuissent, quàm

2.
Capernaitica manducatio semper damnata à Theologis Germanis Augustinæ Confessionis.

3.
De manducatione spirituali nulla controuersia. Manducatio corporis Christi, quid sit.

4.
Discrimen Sacramentorum veteris & noui Testamenti.

5.
Fides non facit sacramentalem præsentiam corporis Christi.

6.
Cur typi in Sacramentis noui Testamenti subiacent.

Sacramenta veteris Testamenti significatione illustriora Sacramentis noui Testamenti.

Sacramenta noui Testamenti. Nam caro vitolorum, taurorum, agnorum magis perspicuè & significanter carnem Christi, quàm panis Cœnæ Domini repræsentasset. Sic quoque ad ritum, illa quoque occisione pecudum, & sanguinis eorum effusione, mortem Christi magis repræsentârunt, quàm ritus Sacramenti Cœnæ Domini, qui in fractione panis, in edendo & bibendo consistit.

Typus agni Paschalis illustris.

Quando enim paterfamiliâs agnum Paschalem mactauit, spectantibus liberis & vniuersa familia, potuit eos ad hunc modum erudire: Quemadmodum videtis à me agnum occisum, & eius sanguinem effusum: sic promissus Messias cum venerit, occidetur & sanguis eius effundetur in remissionem peccatorum omnium, qui credituri sunt in illum. Hæc repræsentatio, inquam, passionis & mortis Christi, in veteri Testamento longè illustrior fuit, quàm quæ in Cœna Domini in vsu panis & vini sacratum, fit. Quæ comparatio panis & vini nihil propemodum simile cum corpore & sanguine Christi, quoad externos sensus, habet.

Ideoque substantia Sacramenti Cœnæ Dominicæ non consistit in adumbratione, figuratione, aut repræsentatione vel corporis vel sanguinis Christi, vel etiam mortis eius: sed est corporis & sanguinis Christi *VERA EXHIBITIO*, cum inquit Christus: Accipite, manducate, hoc est corpus meum.

1. Tom. Tra& Theologicorum, pag. 289.

In quam sententiam ipse quoque Reuerendus D. Beza scripsit: Verba eius sunt hæc: Quod in veteri Testamento nudo symbolo repræsentabatur, id nunc vnâ *CVM* apparentibus & sensui subiectis symbolis *VERE AC SVBSTANTIALITER* donatur; quæ verè, piè ac rectè à Beza scripta sunt. In qua sententia si perseueraret; etiam in hac parte consensus declaratus & constitutus esset.

Statu controversiæ de tertio modo præsentis & manducationis corporis & sanguinis Christi.

Controversia autem de vera præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini adhuc hæret: An videlicet tertius modus præsentis præter duos commemoratos (videlicet localem seu Capernaiticum modum, & qui fit per fidem) in Scripturis demonstrari possit, quo neque caro Christi dentibus

tibus atteratur & deglutiatur, neque soli menti repræsentetur & fide percipiatur, sed vnâ cum symbolis externis ori exhibeatur & ore percipiatur.

Hic tertius modus manducationis seu perceptionis cardo controuersiæ est de Cœna Domini, Is si vel probatus vel refutatus fuerit; sinem huic controuersiæ faciet.

Nam D. Beza in eo persistit, sicuti Theses oblatæ testantur; quòd in Sacramentis veteris & noui Testamenti non sit alius modus præsentia corporis & sanguinis Christi, quàm quòd MENT I hæc per externa symbola offerantur & repræsententur; quæ in veteris Testamenti Sacramentis longè præsentius Patribus affuerint, quàm si localiter sisterentur. Eandem prorsus, & non aliam præsentiam corporis & sanguinis Christi etiam in Eucharistia credit & docet.

In summa doct. de
Cœna Domini.
Thes. 3.

Quod ad localem præsentiam attinet, quam solam nobis D. Beza in suis scriptis perpetuò obijcit; nostrorum testantur scripta, quòd eam nunquam docuerint, sed semper & cõstanter damnauerint. Quam etiam in nostrorum scriptis, sicut & Capernaïticam manducationem, nusquam demonstrare possunt. Ideoq; quando contra eam disputant aduersarij, non nostram doctrinam, sed suum ipsorum figmentum oppugnant: cum hac de re quoque nulla vnquam fuerit controuersia, & manifestus inter nos sit consensus.

Localis præsentia
corporis Christi in
Cœna reiecta.

Nam sicut in prima Cœna Christus suo corpore localiter vni discipulorum propior fuit, & alteri remotior; quæ localis præsentia dispensationem corporis eius in Mysterio factam, neque promouit neque impediuit: sacramentalis autem siue præsentia, siue dispensatio minimè localis fuit: sic nunc quoque, postquam corpus Christi in cœlum receptum est, localis absentia (si per omnia eo modo in cœlis esset, sicut in terris hominibus conuersatus est, nec adhuc corpus Christi gloriosum factum esset) præsentiam sacramentalem, quæ à communicatione diuinæ Maiestatis dependet, nihil impedit. A qua, quoniam cum filio Dei personaliter vnita est caro Christi, sicuti vim viuificandi omnem
hau-

Localis præsentia
nihil promouet sa-
cramentalem præ-
sentiam corporis
Christi.
Localis absentia ni-
hil impedit sacra-
mentalem præsentiam
corporis Christi.

104 Colloquium Mompelgartense

Modus presentie sacramentalis.

haufit: ita etiam presentie modum habet, quo hanc viuificationem efficiat & operetur. Quem modum nos diuinum, coelestem, supernaturalem, & rationi humanae imperuestigabilem esse dicimus. Ideoque simplici fide verbis Testamenti Christi adherendum, qui dixit: Hoc est corpus meum. Ergo credamus esse.

D. B E Z A.

Reuerende D. Doct̃or, Vehementer optarim, ut non modo in ijs, de quibus tua Reuerentia disseruit, conueniremus, sed etiam in ceteris. Dominus det nobis gratiam Spiritus sui, ut vel tandem fiat. Sed quantum ex sermone Reuerentiae tuae intelligere potui, nondum vel à nobis sententia explicata satis, aut à vobis non intellecta est. Putas nos conuenire de presentia corporis Christi? Et verum sanè est, utrinque hoc constitutum est, in sacra Cena adesse verum illud corpus Christi & sanguinem eius. Sed adesse IN, CVM vel SVB pane, non conuenit. Et proinde tu intelligis, quod nos dicimus menti adesse, idem esse quod IN, CVM, vel SVB pane ori adesse, eo loco, quo panis est, & nos corporibus nostris sumus.

11.

Nos autem dicimus corpus Christi menti praesens esse, licet in uno loco caeli contineatur, & absens sit à terra. Si modo id mens per fidem in verbo intueatur, & per fidem in caelum euehatur.

N. B.
Confessio Bezae.
Beza tantum localem presentiam corporis Christi in rebus oppugnat.

Præter hunc modum presentiae, fateor nos corpori Christi NVLLVM ALIVM MODVM presentiae tribuere posse, quàm LOCALEM. Si enim Christus suo corpore sit in loco, in quo nos corporibus nostris sumus: NECCESSARIO sequitur, quod localis sit presentia.

Hic

Hic D. Iacobus interfatus est & monuit, ut de singulis ordine & sigillatim dicatur. Deinde perrexit Beza. Ego nondum capi disputare, sed tantum ostendere volui, quod nondum consensus de presentia corporis & sanguinis Christi in Cœna inter nos sit constitutus.

Scimus Christum Iudicem esse & seruatorem. Seruatorem eorum, qui ipsum in verbo & Sacramentis amplectuntur: Iudicem verò illis, qui eum aspernantur. Quæstio autem manet: An iudicium & condemnatio ex ipso Christi corpore, sumpto vel neglecto oriatur? Quapropter dico, de presentia nondum conuenire, neq; de manducatione indignorum, qua inde procedit.

Explicasti illud capus, de veterum & nostrorum Sacramentorum collatione: et addidisti rationem, quod in illis umbra, in his autem corpus & veritas contineatur. Et non meminerat Reuerentia tua eius argumenti, quod nunc attulisti: Si non statuatur exhibitiva Sacramenta nostra, quibus corpus Christi non significetur aut representetur, sed cum externis symbolis verè exhibeatur, hoc absurdum consequi: quod Sacramenta veteris Testamenti longè illustriora fuerint significando & representando Christum & mortem eius, quàm Sacramenta noui Testamenti.

Respondeo: Fateor sanè signa & significationes in veteri Testamento magis perspicuas, & typos illustriores fuisse. Sed nego propterea veterum meliorem conditionem fuisse, quàm nostra sit. Etsi enim signa illustriora fuerunt, tamen promissiones ipsis factæ obscuriores fuerunt.

Sicut enim non firmior est, qui duobus baculis indiget, ut incedat, eo, qui vno baculo nititur: fortior etiam qui leui, quàm qui crasso baculo incedit: ita cum promissiones de Christi,

III.

Disensio de presentia corporis Christi, & de manducatione indignorum.

IV.

Comparatio Sacramentorum veteris & noui Testamenti.

NB.

Confessio Beza. Sacramenta veteris Testamenti ritu & significatione illustriora fuisse Sacramentis noui Testamenti.

sto, illis longè obscuriores fuerint, quàm nobis; hinc factum est, quòd oportuerit Sacramenta veteris Testamenti, ritu & significatione illustriora & magis perspicua esse.

Et cum promissiones sint velut anima Sacramentorum, & Sacramenta non sint aestimanda tantum ex illa significatione, qua oculis representantur res promissæ; idèd Sacramenta noui Testamenti sunt magis spiritualia, quàm veteris Testamenti, qua crassiora fuerunt illis.

Quòd igitur magis spiritualia sunt, èd magis conueniunt nobis, quàm veteribus. Nos enim non indigemus crassis illis imaginationibus, sed spiritualibus, qua à terrenis nos ad spiritualia & cælestia reuocant.

Epist. 118.

Et huc pertinet illud Augustini, quod scripsit: Christum Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facilimis, significatione prestantissimis, societatem noui populi collegisse, qua sunt perfectione nobis magis accommodata. Præterea Christus est hodie, heri, & in seculum. Ideo est in utriusq; populi Sacramentis aequaliter participatus.

Neb. 11.

V.

Quapropter Sacramenta veteris Testamenti & noui, non differunt re, sed dispensatione. Et Christus fuit Mediator in utroque Testamento, secundum utramque naturam. Ideoque veteres etiam totum Christum habuerunt Deum & hominem, aut sine Mediatore fuerunt. Licet autem secundum humanam naturam tum non fuerit, fuit tamen fide.

Quod ad verba mea attinet, ex quodam meo scripto allata, etsi non dubito à te bona fide allata esse: tamen qua sit mea mens, ex alijs meis scriptis satis intelligi potest. Non enim volo Sacramenta veteris Testamenti fuisse nuda symbola,

bola, sed habuisse etiam Christum presentem; nisi dicere velimus, Patres ab aeterna salute excidisse.

D. I A C O B V S.

Reuerende D. Beza, quod ad primam partem orationis tuæ attinet, qua R. T. D. per capita recitauit, de quibus hesterno die collatum est, in quibus fuerit inter nos consensus, & vbi reliqua sit controuersia: & addidit, quod de præsentia corporis Christi nondum sit consensus inter nos constitutus; eandem quoque meam sententiam esse, ex præcedente familiari & placida collatione intelligi potest.

I.

Non autem concedo eum statum controuersię esse, quem T. R. proposuit, quando dicimus, eo loco vbi panis est, ibi quoque corpus Christi præsens esse; quod sentiamus corpus Christi *IN, CVM, &, SVB* pane, localiter adesse & contineri.

Deprauatio doctrine Vvircberg. & theologorum de præsentia corporis Christi in Cœna Domini.

Nos enim expressè remouimus à disputatione nostra in Cœna Domini localem præsentiam; sicuti non modò collatio, sed etiam Theses nostræ de Cœna Domini vobis oblatae, apertè demonstrant.

Quapropter omnes auditores sciant, de locali præsentia corporis Christi *IN, CVM, vel SVB* pane, nullam inter nos controuersiam vel esse, vel fuisse vnquam, quamdiu infelix hæc controuersia Ecclesias nostras exercuit: Quam localem præsentiam nos apertè in omnibus nostris scriptis (sicut Capernaiticam quoque lanienam carnis Christi) reijcimus & damnamus.

Localis præsentia corporis Christi in Cœna Domini damnata.

Sed de **TERTIO MODO** præsentię disputamus, qui Sacramentalis dicitur. An ori corporis nihil aliud præter panem & vinum exhibeatur; neque os quicquam amplius, quàm panem & vinum percipiat? Hic disputationis status & scopus est.

Verus controuersię status. De Sacramentali modo præsentię corporis Christi.

O 2

Vbi

1.
Confessio ingenua
Theologorum Vviri-
tembergenſium.

Vbi ex parte noſtra apertè remouimus, primùm, figura-
tium, ſeu ſignificatium modum, Sacramentorum veteris
Teſtamenti proprium, in quibus corpus & ſanguis Chriſti
adumbrabatur, ſignificabatur, repræſentabatur, quod eo
tempore nondum extiterat, ſed futurum credebatur.

2.

Deinde localem etiam, phyſicum, naturalem & circum-
ſcriptum ſeu corporalem modum; quo nequaquam corpus
Chriſti adefſe aſſerimus.

3.

Status controuerſiæ
verus.

Loquimur autem de tertio modo, qui neque ſignificati-
uus, neque phyſicus aut localis ſit, ſed ſupernaturalis, diui-
nus & cœleſtis: Num hic modus in Scriptura ſacra expreſſus
ſit? quo demonſtretur, non ſolùm MENTĪ, ſed etiam ORI
adefſe, & præberi corpus Chriſti, & ore percipi. Hic ſtatus
controuerſiæ eſt, huc animum attendant auditores om-
nes.

Vera præſentia cor-
poris Chriſti in Cœ-
na Domini.

Quod igitur ad hanc præſentiam attinet, nos ex parte no-
ſtra candidè & apertè aſſerimus: Nos in Cœna Domini
eiuſmodi præſentiam corporis Chriſti ſtatuerè, credere, do-
cere: Ad quam Chriſtus fide noſtra prorfus non indigeat,
Quod omnes auditores velim diligenter obſeruare, & apud
ſeipſos accuratè expendere.

Chriſtus enim ſeipſo, hoc eſt, propria virtute ſibi à Diui-
nitate communicata, adefſt: ſiue quis credat, ſiue non credat.
Quam præſentiam fides nō facit, neque adiuuat, cū ſeipſo
Chriſtus ſatis potens ſit, vt ſine auxilio fidei noſtrę adſit: neq;
eam incredulitas, impietas, aut indignitas hominum malo-
rum impedire poteſt.

Vnde præſentia cor-
poris Chriſti in ſacra
Cœna.

Hanc præſentiam, ſeu hunc præſentiæ modum, corpus
Chriſti non habet, quatenus eſt corpus. Nam hac ratione
eſt & manet finitum & circumſcriptum proprietate naturæ,
etiam in gloria ſua. Sed habet hoc à Diuinitate τῷ λόγῳ
Filij Dei, cum quo perſonaliter vnitus, vna perſona exi-
ſtit; quod nulli Angelorum aut beatorum hominum con-
tigit.

Hunc

Hunc præsentia modum corpus Christi tempore Abrahami non habuit, etiam si menti eius per Sacramenta corpus Christi repræsentatum sit. Cum enim eo tempore non existeret; nec illi præsens esse potuit. Quapropter aliud est, cum dicitur: Filium Dei adesse; & aliud, filium Dei incarnatum adesse, qui tempore Abraham non dum incarnatus erat. Nunc verò non modo est incarnatus, & existit secundum carnem; sed etiam dominator est cœli & terræ secundum carnem: quorum neutrum tempore Abrahami secundum carnem fuit.

Quod verò ad effectum huius sacramentalis præsentia attinet, aliud est præsentia, aliud effectus præsentia. Nam ratione effectus, qui diuersi in vsu & perceptione huius Sacramenti Christo tribuuntur, alia quoque causæ requiruntur; videlicet, ad viuificationem & consolationem, fides; Ad iudicium autem & damnationem incredulitas, seu impœnitentia. Ita enim caro Christi est cibus vitæ, vt nō, nisi credentes viuificare velit, cum inquit; Caro mea verè est cibus. Item: Iustus ex fide viuet: sicut Propheta loquitur. Sic non sine incredulitate Christus quenquam iudicat, sicut scriptum est: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Item: Qui non credit, iam iudicatus est.

Discrimen inter præsentiam & effectum corporis Christi.

Ad effectum Sacram. quid requiratur, Ioan. 6. Habac: 2.

Marc. 16. & Ioan. 3.

Incredulitas autem non facit Christum iudicem & condemnatorem: sed pater constituit eum iudicem: qui ei omne iudicium dedit, quia filius hominis est. Neminem autem iudicat aut damnat, nisi incredulos & infideles.

Quis Christum iudicem fecerit. Ioan. 5.

Sicut aliàs quoque in iudicio, quod exercetur in delinquentes, quando supplicium de hominibus facinorosis sumitur, duæ causæ concurrunt: primùm scelus flagitiosi aut facinorosi hominis: deinde, iustitia & potestas magistratus; vbi potestatem iudicandi & exercendi iustitiam, non accipit Magistratus à facinoroso homine, sed à Deo. Sic in iudicio, quod Christus in Cœnæ Dominicæ vsu, in infideles, hypocritas, & Epicuræos homines exercet, concurrunt quoque duæ causæ: altera est hominis incredulitas, propter quam

Vnde Christus potestatem iudicandi habeat.

110 *Colloquium Mompelgartense*

homo iudicatur: altera est Christi potestas, quam Christus non à facinoroso, sed à Deo patre accepit, qui eum iudicem omnis carnis constituit.

Christus iudex, quatenus filius hominis.

Non autem dedit ei hanc potestatem Pater, quia Filius Dei est, qui potestatem hanc ab æterno habuit: sed quatenus filius hominis est: sicut verba Christi, Ioan. 5. apertè sonant: *QVIA FILIVS HOMINIS EST.*

In iudicio duæ causæ concurrunt.

Hoc iudicium, quando in facinorosos exercetur, non potest vna solùm causa definiri. Nisi enim peccetur, Magistratus quidem seipso manet iustus iudex, habens potestatem iudicandi: sed quando nemo est, qui peccat, etiam ipsius iudicium cessat. Sic quando quis furatur aut homicidium perpetrat, neque Magistratus punit; nullum adhuc est iudicium. Si verò facinorosus & iudex concurrunt, & iudex suam iustitiam in facinoroso exercet; tum iudicium, hoc est, executionem iustitiæ fieri dicimus.

Omnis Magistratus laudabilis, iustus & clemens.

Quando ergo in vsu Cœnæ Dominicæ impij iudicium manducant; causa, propter quam iudicantur, est in ipsis impijs, videlicet incredulitas: potestas autem & executio pœnæ huius est in Christo, in exercitio iudicij, & ex *CHRISTO*; quæ si nunquam accederet, impij nunquam iudicarentur. Nemo enim seipsum damnaret: Christus autem est, qui saluat & iudicat, qui vivificat & mortificat. Et quemadmodum Magistratus si facinorosos non puniret; benignus quidem & clemens erga facinorosos diceretur; sed interim tanquam iniustus accularetur, quòd malos non puniret. Tunc autem boni Magistratus commendatio perfecta est, cum bonis benefacit, & eos contra vim & iniurias malorum tuetur: Et tam laudabile est in illo, cum malos iustè punit, quàm si bonis benefacit. Sic quoque in Christo eadem laus sit iustitiæ, quæ est bonitatis & misericordiæ; quoniam virtutes in Deo sunt pares; idè non minùs laudabile, & gloriosum Chri-

Eadem laus iustitiæ & misericordiæ in Christo.

Christo est, cum impium hypocritam iudicat & damnat, qui pietatem simulat, quàm si pium & fidelem gratiâ & misericordiâ sua saluat.

Sic à Christi corpore, & ex eo proficiscitur iudicium, quatenus Christus homo iustitiam suam in impijs exercet. Iustitia enim obstat, quò minùs vitam quoque in impijs operetur; sicut misericordia causa est, quòd credentibus vitam confert. Ab impijs autem proficiscitur iudicium, quatenus illi causam præbent exercendi huius iudicij, ad quod incredulitate & impietate sua dispositi sunt impij, sicut fide credentes ad vitam. Ideoque non simpliciter contemnendo & respuendo, sicut D. Beza sentit & loquitur, sed etiam recipiendo Christum in vsu huius Sacramenti, impij sibi iudicium manducant & bibunt ore.

Quomodo ex corpore Christi iudicium proficiscatur.

Quomodo ab impijs iudicium proficiscatur.

Nam quoad Christi præsentiam in iudicio hoc exercendo, impiorum incredulitas illam impedire nequaquam potest, sicut eam fides non facit. Quapropter impij & indigni conuiuæ Christum tanquam saluatorem impio suo corde contemnere & respuere quidem possunt: sed quia vnum & idem cum pijs Sacramentum accipiunt, Christus non solùm Saluator, sed quoque iudex est: nolint velint etiam contra suam ipsorum voluntatem coguntur, eundem Christum admittere iudicem, qui tam præsens & efficaciter iudicium in illis operatur, quàm salutem in credentibus.

Quomodo impij iudicium manducant
RECIPIENDO
Christum.

Quemadmodum enim facinorosus, quando ad supplicium rapitur, libenter Iudicem executorem iustitiæ repelleret, quò minùs puniretur: sed non potest eum repellere propter potestatem, quam habet iudex auctoritate armatam: Sic impij quoque libenter respuerent & repellerent Christum Iudicem, sed ipse eis longè potenti- or, non patitur se in exercitio iudicij huius ab impijs repelli.

Quòd verò D. Beza hic apertè se declarat, quòd præter representatiuum seu significatiuum modum præsentiae corporis

3.

poris Christi & ipsius sanguinis in Cœna Domini, corpori Christi *NULLVM ALIVM MODVM* præsentiæ tribuere possit, quàm *LOCALEM*: Denuò coram Illustris: Principe, & auditoribus omnibus testificor, nos illam præsentiæ localem corporis Christi nunquam credidisse, nunquam prædicasse, nunquam scripsisse. Quemadmodum etiam in scriptis nostris nusquam, ne syllaba aut litera de ea reperitur, quasi nos eam asseramus.

Non dicas falsum testimonium.

Cùm igitur D. Beza cum omnibus suæ opinionis socijs & fratribus, hanc vnam in omnibus suis scriptis, contra nos editis, oppugnet, eaque scripta per multa regna distrahantur; ipsorum conscientiam relinquimus, quomodo Deo rationem reddituri sint, quòd eiusmodi præsentiæ modum nobis tribuere, & hoc modo apud Gallicas & alias Ecclesias suspectos & exosos nos reddere studuerint, cùm sciant nos aliter sentire.

Quod verò ad postremam partem commemorationis atinet, de collatione Sacramentorum veteris & noui Testamenti; nolo prolixè repetere, quæ vtrinque à nobis dicta sunt. Pono enim in iudicio Auditorum, qui omnia propè perceperunt, & faciliè intelligere possunt, quod ad repræsentationem & significationem attinet, si eà solà Sacramenta definienda essent, longè illustriora veteris, quàm noui Testamenti Sacramenta fuisse; quod ipse quoque Dominus Beza fatetur.

Augustinus.

Quando igitur Augustinus inquit, Sacramenta noui Testamenti significatione præstantissima esse; certum est eum nequaquam ad nudam significationem aut repræsentationem, sed ad exhibitionem rerum promissarum, corporis & sanguinis Christi, respexisse, quam asseruit.

5.

D. Beza nobiscum loquitur: sed non nobiscum sentit.

De recitatione verborum T. Reuerentiæ, quæ de discrimine Sacramentorum veteris & noui Testamenti scripsisti; non est quod dubites, quæ in Tomo 1. operum tuorū Theologicorum, pag. 289. extant. Quemadmodum etiam alia quamprimum recitare possem, in quibus nobiscum italoqueris,

queris, vt imperitus lector non aliter cogitare possit, quàm T. R. per omnia nobiscum sentire. Sic enim loqueris, Tom. I. pag. 282. Respondeo paucis verbis, *REM* Sacramenti, id est, ipsum corpus & sanguinem Christi, *NON* *MAGIS* à Cœna abesse *QVAM* ipsa symbola. Item, pag. 262. Scitote denique nobis *NON* esse certamen de ipsius *SVBSTANTIÆ*, id est, de ipsius *CORPORIS κοινωνία*; sed de h̄ruto & cyclopico esu, sine quo somnias illam *κοινωνίαν* stare non posse. Ibidem: Cyclopicum esum, qui tibi est cum Papistis communis, *TIBI* obijcimus: Hęc, mi Beza, tua verba sunt.

Quod ad similitudinem attinet de baculis, quam attulisti, non ignoro eandem conditionem omnium hominũ & omnium temporum (ratione infirmitatis nostrę) esse: præferim quando in agone constituti sunt homines perturbati & morti vicini, vt multis egeant baculis. Ea verò cōsolatio maxima nobis in Cœna Domini non ratione significationis seu repræsentationis, sed ratione exhibitionis reposita est, sicut paulò antè ostendimus: Cùm nimirum perturbata conscientia erigitur ad confirmationem fidei suę, non repræsentari, sed verè, secundum verba institutionis, exhiberi corpus Christi, ore manducandum, & sanguinem ore bibendũ, quę pro peccatis nostris in mortem tradita sunt. Ecce, inquit pastor, Cœnam Domini ægrotò administrans, vt scias te à Deo non abiectum propter peccata tua, gratiam suam non modò verbis tibi promisit, & iuramento confirmavit: sed in hoc suo Testamento hoc ipsum quoque corpus, tanquam pignus tibi exhibet, quod pro te in mortem traditum est: & hunc ipsum sanguinem, qui pro te in remissionem peccatorum effusus est. Dicas ergò Satanę: Recede à me Satan, nullam partem in me habes, totus sum Christi, & Christus meus, qui est mea iustitia, sanctitas, & vita. Hęc longè efficacissima consolatio est.

6.
Consolatio in vero
vũ Cœnæ Domini.

Ad hanc prærogatiuam populi in nouo Testamento significandam, Paulus Iudaicum populum paruulis comparat, qui sub elementis Mundi, hoc est, sub vmbri legis, tanquam

quam sub tutoribus & curatoribus vsque ad plenitudinem temporis conseruabantur, donec Christus veniret. Sicut enim puer nihil differt à seruo, quandiu est sub tutela; quando autem liberatur à cura & tutela, tum ipse sua bona administrat: Ita populus Dei in veteri Testamento, sub vmbra habebat quidem bona promissa; sed in nouo Testamento illis plenè sunt exhibita, & in Sacramentis exhibentur atq; communicantur.

Consolatio in Sacramentis N. Test. est illustrior, quàm in Sacramentis V. Testamenti.
Colloquij instituti
sais.

Sic consolatio maxima non solum in apertis promissionibus, sed etiam in Sacramentis noui Testamenti longè illustrior est, quàm in veteri Testamento fuit.

Quapropter in hoc nobis maximè in ista collatione elaborandum erit, vt auditoribus Colloquij constet: An corpus Christi in Cœna Domini verè & realiter adsit: & quæ vtriusque partis de hoc statu sit sententia: An consentiamus, vel dissentiamus.

D. Bezz intentio.

Ex parte enim vestra non vultis videri, præsentiam corporis & sanguinis Christi veram in Cœna Domini vnquam negasse; sed contra brutum & cyclopicum esum tantum carnis Christi pugnare; sicut paulò antè verba tua recitata sunt.

Ad hanc quæstionem nos perspicuè & disertè respondemus: Ex parte vestra nullam veram & realem præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini statui. Quoniam apertè dicitis: Corpus Christi NON ALITER in Cœna Domini præsens esse, quàm fuerit Abrahæ præsens: Et substantiam corporis Christi non aliter posse, quàm Physicæ & locali circumscriptione adesse: (quomodo nos quoque fatemur, corpus Christi in Cœna Dñi non adesse) quomodo quæso veram præsentiam statuere potestis? Si enim non alio modo: Ergo nullo adest modo. Quia tempore Abrahæ corpus Christi non erat; quomodo ergo præsens esse potuisset? Abraham quidem in Spiritu per fidem corpus Christi eminè vidit, sed præsens non habuit. Nunc autem postquam venit plenitudo temporis, (inquit Paulus)

misit

D. Bezz opinio
de præsentia corporis
Christi in Cœna
Domini.

Ioan. 8.

misit Deus filium suum factum ex muliere, &c. Is se praesentem fore Ecclesiae suae, promisit. Adest autem non localiter & circumscriptiue, sed diuino & caelesti modo, quem ipse nouit. Promissio enim fallere non potest: Ego sum vobiscum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Et: Vbi duo aut tres in nomine meo congregati sunt, sum in medio ipsorum.

Gal. 4.

Matth. 28.

Matth. 18.

D. B E Z A.

Reuerende D. Doctor, peto ut Syllogisticè agatur. Sic enim utrinque argumenta rectius percipiemus, & facilius respondere licebit. 1.

Reuerentia vestra tres modos praesentiae constituit, localem, figuratiuum & caelestem. Ego tantum duos modos constituo, quibus CHRISTVS vel menti representatur & offertur; vel localiter, eo loco, ubi panis est, sistitur. 2.

Fundamentum & causa erroris Sacramentarij.

D. Beza tantum duos modos praesentiae nouit.

Si enim Christum personaliter nominas, & de humanitate intelligas, eamque in Coena adesse dicas: eam praesentiam ego spiritualem intelligo, qua per fidem menti praesens est. Alteram verò constituo, qua corpus Christi nunc in caelis est.

Qua praesentia localis & circumscripta est, pertinens ad essentiam humanitatis CHRISTI; qua proprietates corporis CHRISTI est perpetuò manens, & quam non deponit. 3.

Tertium modum, quem tu asseris, puto à disputatione de PERSONA CHRISTI pendere. Illum modum praesentiae ego in sacris literis, & Patrum scriptis 4.

P 2

non

non inuenio: qui veritatem Naturæ humana in Christo tollere videtur.

5.

Quod ad Iudicem Christum attinet, non dubitamus, quin Iudex sit constitutus. Scimus etiam, & magno atque unanimiti consensu fatemur: causam damnationis in incredulitate positam esse. Scimus etiam iudicium Christo secundum humanitatem datum esse.

Quid Bezæ per Iudicium intelligat.

Quando autem Christo secundum humanitatem Iudicium datum esse dicimus, non ad condemnationem restringimus, sed dominium cæli & terræ, visibilibus & inuisibilibus gubernationem intelligimus. Et cum pater dicitur neminem iudicare, à gubernatione eum planè non excludimus. Is enim in filio & per filium gubernat omnia.

Quæstio de manducatione impiorum.

Queritur autem: An corpus Christi ab impijs participetur, sicut à pijs & fidelibus participatur? Et an tam verè eius particeps fiat impius, quàm pius?

Quomodo corpus Christi secundum Bezam iudicet, & damnet.

Hic nos dicimus: Corpus Christi neglectum damnare, non autem perceptum. Quia asserimus, non nisi fide percipi, & respici incredulitate. Quapropter perceptio, seu modus perceptionis, est proprius fidelium. Impijs quidem præbetur Christi corpus, sed ab illis non recipitur.

Et præbetur omnibus cum conditione, quam impij non præstant, videlicet, sub conditione fidei. Nemo enim potest corporis Christi particeps fieri, nisi fiat membrum eius.

Quibus autem Christus ad mortem cedit, id fit, quia respuitur, non quia recipitur.

Apoç 13.

Discrimen veteris & noui Testamenti, non in re, sed in dispensatione positum esse dico. Nam agnus occisus est ab origine mundi. Ideoq; tam illis præsens fuit in ipsorum Sacramentis, quàm nobis præsens est in nostris Sacramentis. Denuo autem peto, ut syllogisticè agatur.

D. IACO.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, placet vt syllogisticè agamus. Sic enim citiùs nos ipsos expediemus, & collatio ipsa auditoribus minùs ingrata erit.

Satis autem dictum est de discrimine præsentia Christi, ratione humanitatis, in veteri & nouo Testamento. Quòd videlicet in veteri Testamento Christus secundum humanitatem sit tantum adumbratus, significatus, figuratus & representatus; per quam vmbra & figuras Deus populo suo beneficia distribuit, & applicauit, morte Christi impetrata, videlicet remissionem peccatorum, iustitiam, & vitam æternam. In nouo autem Testamento corpus ipsum præfens cœlesti modo vel ad vitam vel ad iudicium in Cœna Domini distribuitur. Ideo nolo de his plura addere; de quibus etiam in Theſibus nostris satis dictum est.

Satis etiam dictum est de manducatione spiritali, quæ fit per fidem, de qua nulla quæstio est; qua ipsis Patribus veteribus pares sumus, qui & ipsi per fidem manducarunt corpus Christi. Sed de substantia præsentia, in vtriusque Testamenti Sacramentis, *TANTVM EST DISCRIMEN, QVANTVM* discrimen est inter *ENS & NON ENS*. De dicto Christi, quod dicit D. Beza, non de damnatione, sed de gubernatione, vocem [*IUDICII*] intelligendam esse; id planè nouum & inauditum est. Sic etiam Paulus de pœna loquitur, quam Deus Corinthijs propter abusum Cœnæ Domini infligit. Quod etiam ipse Paulus explicat proprijs verbis. Si nos ipsos, inquit, iudicaremus, non iudicaremur, hoc est, nõ puniremur à Domino.

Est autem hoc iudicium, seu pœna temporalis, si post illam pœnitentiam agant: Sin verò in impœnitentia perseverint, damnatio est.

Idem Christus quoque aperte confirmat Ioannis 5. Vbi loquitur de iudicio, quod subituri sint impij ratione pœnæ sustinendæ, quam illis infliget Christus. Statim enim post

P 3

verba:

1.

2.

Discrimen præsentia Christi in veteri & nouo Testamento.

Manducatio spiritalis eadem in V. & N. Testamento.

Iudicium quid in Paulo significet.

1. Cor. 11.

Iudicium duplex.

verba: [omne iudicium dedit filio] subiungit: [Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei. Et prodibunt, qui bona fecerunt, in resurrectionem vite: qui verò mala egerunt, in resurrectionem *IUDICII*] quod alij reddiderunt, condemnationis.

Impij non respuendo, sed recipiendo Christum, manducant iudicium.

Quòd autem impij iudicium manducant non respuendo, sed recipiendo Christum; ex verbis Pauli manifestum est, qui inquit: Panis quem frangimus, nōne communicatio corporis Christi est? hoc est, cum illo pane corpus Christi communicatur, quisquis hunc panem edit. Sed hunc panem non solùm manducant pij, sed etiam impij. Ergo manducando, adeoque recipiendo corpus *CHRISTI* in eo organo, quod *DEVS* ordinavit, & non respuendo, manducant iudicium. Sed in formam Syllogismi redigamus.

Syllogismus.
Impij *MANDUCANDO* corpus Christi, iudicium manducant.

Quisquis manducat panem Cœnæ Dominicæ, is manducat corpus Christi.

Impij manducant panem Cœnæ Dominicæ. Ergo impij quoque manducant corpus Christi. Et sic non respuendo, sed recipiendo Christi corpus, iudicium manducant.

D. BEZA.

Probetur maior propositio.

D. IACOBUS.

Paulus scribit: 1. Corinth. 10. Panis, quem frangimus, communicatio corporis Christi est. Non dicit, communicatio remissionis peccatorum, sed communicatio corporis Christi est.

D. BE-

D. BEZA.

Proba per Syllogismum.

D. IACOBVS.

Scripturæ sacræ dicta non indigent, vt probentur per Syllogismum; sed propter authoritatem diuinam illis creditur.

D. BEZA.

Fac Syllogismum.

D. IACOBVS.

Hoc nouum & in omnibus scholis inauditum est, Scripturæ testimonia per Syllogismum probari.

D. BEZA.

Fac Syllogismum.

D. IACOBVS.

Dictorum Scripturæ germana sententia non Syllogismo probanda, sed ex Scriptura demonstranda est. Et qualis est communicatio, vbi nulla est perceptio?

Communicatio nulla est sine perceptio-
ne.

D. BEZA.

Corpus Christi communicatur intentione Dei, hoc est, offertur omnibus; sed impij non accipiunt, quia non induunt Christum, Gal. 3.

D. IACOBVS.

• Nulla est communicatio, sed oblatio tantum, quando

do aliquid offertur & non recipitur. Quando autem offertur & recipitur; tum dicitur communicatum, secundum naturam & rationem relatiuorum. Sic communicatio versatur inter communicantem & recipientem, aliàs nulla communicatio esse aut dici potest.

Communicatio corporis Christi, non beneficiorum.

Aperta autem sunt verba Pauli, quòd non dicit; Panis quem frangimus, est communicatio beneficiorum Christi. Si enim sic locutus esset, omnes intelligerent, impios ab illa communicatione exclusos esse, qui beneficiorum Christi non fiunt participes. Sed Paulus inquit; est communicatio corporis Christi; quid magis apertè dici posset ad probandum, omnes corpus Christi manducare, qui panem Domini manducant? quem communicationem corporis Christi esse dicit, quocunque tandem id fiat modo. Et hæc est germana, consensu omnium doctorum, Pauli sententia & intelligentia, nullo, inquam, doctore excepto, quòd videlicet cum hoc pane corpus Christi omnibus communicetur, qui hunc panem manducant.

D. BEZA.

Præbetur quidem corpus Christi omnibus panem manducantibus; sed non ab omnibus recipitur, qui panem manducant.

D. IACOBUS.

Quomodo impij corpus Christi non percipiant.

Si de receptione loqueris, quæ fit per fidem; nulla controuersia est, quòd corpus Christi infideles non percipiant, quoniam carent fide. Verùm Paulus hic non loquitur de manducatione fidei, sed de manducatione oris, cum inquit: Qui manducat panem hunc, &c.

Impij corpus Christi in Cœna sacra ore manducant.

Sed probabo expresso alio testimonio Pauli, qui suorum verborum optimus interpres est, quòd hæc manducatio oris non ad panem tantùm, sed etiam ad corpus Christi dirigitur.

tur. Sic autem sonant verba eius: [Quicumque manducauerit panem *HVNC*, & biberit calicem *DOMINI* in dignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane *ILLO* edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, *NON DIIVDICANS CORPVS DOMINI.*] Quid quæso magis apertè dici possèt, ad explicandam mentem & sententiam verborû Pauli, quæ paulò antè posita sunt: [Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est?] Vbi

Emphatica vocabula in verbis Pauli diligenter obseruanda sunt, cum inquit: Panem *HVNC*: De pane *ILLO*: calicem *DOMINI*. Qui manducauerit panem *HVNC*, videlicet quem suis discipulis dedit Christus, & dixit: Hoc est corpus meum. Item, de quo prius ipse dixerat: Panem quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est?

Sic etiam hoc loco non dicit Paulus, quòd indignè manducantes iudiciû manducant, *QVIA NON DIIVDICENT HVNC PANEM* à communi pane: sed quòd non diiudicent *CORPVS DOMINI*: Ideoque etiam eos fieri reos *CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI*. Ex quo luce meridiana clariùs apparet, corpus Christi non modò præberi, sed etiam percipi ab indignis, sed ad iudiciû, hoc est, ad pœnam vel temporalem, sicut Corinthijs accidit, quos peculiari morbo Christus puniuit: aut si impœnitentes permanserint, æternam.

Cum igitur nullo modo negari possit, indignos & impios corpus Christi ad iudicium manducare posse, quod verbis Pauli ad oculum demonstratum est: hoc ipso etiam manifestè probatum est & demonstratum, quòd sit tertia manducatio inter manducationem, quæ fit per solam fidem, & inter Capernaïticam manducationem, & lanienam carnis Christi: videlicet, Sacramentalem, qua non solum panis qui frangitur, sed corpus quoque Christi, cuius communicatio est, ore percipitur; & non solum vinum ex calice, sed sanguis quoque Christi, cuius communicatio calix benedictus est,

Tertius modus manducandi corpus Christi in Cœna Domini.

Q

bibi-

bibitur ab omnibus, qui de hoc pane & calice participant, siue boni, siue mali sint, sicut Pauli verba aperta sunt: [Quoniam vnus panis, vnum corpus sumus multi (inquit Paulus) nam omnes de vno pane & vno calice participamus.] Quam multa autem putrida membra in hoc corpore fuerint apud Corinthios, eodem loco docet.

1. Cor. 10.

Putrida etiam membra in corpore Ecclesiz.

D. BEZA.

Hoc est concionari, non disputare. Quod paulo ante quaesisti, qualis sit communicatio rei, ubi eius nulla sit receptio?

Collatio Sacramenti cum prädicatione verbi.

Respondeo, idem fieri in verbo, quod in Sacramentis. Scriptum est: Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti.

Rom. 1.

Inde non sequitur, quicumque Euangelium audiunt, quod etiam illud percipiant.

D. IACOBVS.

Imò idem Euangelium in auribus, & corde impiorum est, qui pereunt & damnantur, quod in auribus & corde piorum est, qui saluantur; quod etiam auribus percipiunt, qui damnantur, & apud quos nullos fructus fert. Et gaudeo allatum esse hoc exemplum, quod præsentem controuersiam illustrare potest.

Argumentatio de verbo prædicato.

Argumentatur tua Reuerentia ab effectu ad causam, ad hunc modum: Impij Euangelium, quod est potentia Dei ad salutem, audientes, non percipiunt salutem. Ergo quod perceperunt, non est potentia Dei, adeoq; non verbum Dei, sed duntaxat sonus quidam sine potentia. Quæ argumentatio est vitiosa.

Euangelium vnum in auribus piorum & impiorum.

Ioan. 12.

Nam Euangelium & verbum Dei, quod audiunt impij iudicandi, est vnum & idem Euangelium cum eo, quod audiunt pij & saluandi. Sicut Christus loquitur: Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et habet duplicem effectum, vel iudicandi eos, qui spernunt & non vera fide accipiunt, vel saluandi eos, qui vera fide accipiunt. Sicut

Euangelij duplex vis.

2. Cor. 2.

idem Apostolus scribit: Bona Christi fragrantia sumus Deo. in his

in his qui salui fiunt, ET IN HIS QUI PEREVNT. His quidem ODOR MORTIS AD MORTEM: illis verò odor vitæ ad vitam. Quibus verbis testatur: Verbum Euangelij, quod est potentia Dei ad salutem omni credenti, etiam odorem esse MORTIS ad mortem, in his qui audiunt, sed ei non credunt. Sunt enim omnibus temporibus & locis putrida membra Ecclesiæ, quamdiu in terris militat.

D. BEZA.

Quando impij audiunt Euangelium, non adest illis potentia saluandi, sed sonus tantum aures feriens, ut audientes non audiant.

D. IACOBVS.

Vna & eadem potentia est saluandi & damnandi, quamuis diuersa eius sit ratio. Et Christus non inquit: Sonus, sed verbum quod locutus sum, iudicabit illum in nouissimo die, sicut credentem saluabit vna & eadem potentia; sed diuersissimi effectus sunt, pro diuersitate auditorum.

Idq; minimè absurdum esse, in rebus creatis alijs demonstrari potest, videlicet vnus causæ diuersos & contrarios effectus posse esse. Est vnus & idem radius solaris, qui lutum liquidum indurat, & ceram duram liquefacit; vna & eadem vis radij solaris duos illos cõtrarios effectus operatur. Causa autem diuersitatis non est in radio solis; quia vnus & idem radius, vna & eadem vis, atq; potentia radij, non duo aut diuersi radij sunt; sed causa diuersorum & contrariorum effectuum, est in diuersitate subiectæ materiæ, in qua pro sua natura solis radius operatur.

Similitudo radij solaris de diuersis effectibus.

Vna causa diuersorum effectuum.

D. BEZA.

Sol per accidens indurat. Sed ostende mihi duplicem vim in corpore Christi. Nam nos dicimus corpus Christi tantum saluificum esse, & viuificam carnem eius.

An corpus Christi duplicem vim habeat.

Q 2

D. IACO-

D. I A C O B V S.

Duplex vis in Christo, saluandi & damnandi.

Matth. 1.

Ioan. 5.
Matth. 25.

Suprà satis superque demonstratum esse confido, quòd duplex vis sit in Christo, iudicandi & saluandi; vnde etiam simul & Iudex & Saluator est & dicitur. Propter vim saluandi, appellatur Iesus, hoc est, Saluator, quia saluabit populum suum à peccatis suis. Dicitur quoque Iudex, quia Pater omnem iudicium ei dedit, non solùm ratione gubernationis, sed etiam ratione infligendæ pœnæ temporalis & æternæ. Ideoq; etiam non tantùm dicit in illo die, V E N I T E; sed etiam dicit, I T E in ignem æternum.

Christus in impijs non est ociosus.

Sic Christus in terris, cùm impij ad Cœnam Domini accedunt commixti pijs, non quidem operatur in eis salutem; sed sicut non desinit in seipso saluator esse, ita in illis quoque minimè ociosus est, sed eos iudicat; sicut paulò antè dictum est, quòd iudicium manducant, & rei corporis & sanguinis Christi fiant.

D. B E Z A.

An causa damnationis sit in Christo.

Non audio probationem, Et quero: An causa damnationis sit in Christo? Glossam audio, non Textum.

D. I A C O B V S.

An glossam afferam, vel aperta Scripturæ testimonia, eaq; minimè violenter detorta, sed perspicua & planissima; in iudicio auditorum repono. Non enim puto, aliquid magis apertè verbis Spiritus sancti demonstrari posse, quàm hoc loco ex verbis Pauli à me ostensum & probatum est.

Sed vt ad quæstionem propositam diserè & perspicuè respondeam, suprà dictum est: Causam damnationis, propter quam homo damnatur, esse in homine & ex homine, non in Deo, neque etiam ex Deo. Ea autem neminem damnaret, nisi iustitia Dei, Christi iusti Iudicis, & eius executio accederet.

ret. Ideoque ipsa damnatio non potest vnâ solè causa de- sententiam damnatio-
 niri, quæ inter duo versatur, videlicet, Deum damnantem, & non vna causa
 hominem qui à Deo damnatur. deumitur.

D. BEZA.

*Iterum quero: An causa damnationis ita emanet à Chri-
 sto, sicut ab eo emanat causa salutis?*

D. IACOBUS.

Respondeo: Nequaquam. Etsi enim virtutum in Deo ea- An eodem modo
 dem est ratio, si Deus ratione naturæ suæ consideretur, ideo causa damnationis à
 que sicut ab eo vis viuificandi proficiscitur, sic ab eodem quo- Christo emanet, si-
 que vis iudicandi procedit: (nam idem Deus est iustus & mi- cut causa salutis.
 sericors, qui saluat & damnat) veruntamè quando homines
 iudicandi, & saluandi considerantur; horum diuerforum ef-
 fectuum longè diuersissima est ratio. Nam causa iudicij di-
 uini, quod exercet in hominibus iudicandis & damnandis,
 & propter quam homines damnat; non promanat à Deo, si-
 cut salus in saluandis.

Deus enim nõ est causa incredulitatis, propter quam ho-
 mines damnantur; neque à Deo promanat incredulitas, sed
 à Diabolo, & peruersa voluntate hominis.

Quando autem homines saluantur; non modò misericor-
 dia Dei causa est huius salutis, sed fidei quoq; tanquam cau-
 sæ instrumentalis; quæ & ipsa donum Dei est, & à Deo & ip-
 sius sancto Spiritu promanat. Qua ratione nulla causa salu-
 tis est ex homine; sed damnationis causa est in homine, & ex
 homine damnato.

D. BEZA.

*Tu transis à Christo ad Deum: cum Christus sit salus &
 vita nostra, à quo emanant. In eo causa vñica salutis nostra*

2 3

posita

126 Colloquium Mompelgartense

• *posita est. Causa verò efficiens damnationis unica, est incredulitas nostra. Ideoq; dicimus, quòd incredulitas nos damnet; non Christus, aut Cæna Domini percepta.*

Aliter etiam Deus, & aliter Christus considerandus est. Quoniam in solius Christi merito salus & vita nostra posita est; qua inde in nos emanant, & nos viuificant & saluant.

D. I A C O B V S.

Salus nostra à solo
Christo emanat.

Verum est, me loco vocabuli [Christi] Deum posuisse; sed prorsus eadem ratio est. Cùm enim dixerim, salutem nostram ex Dei misericordia emanare: Christum quoque nomine misericordiæ complexus sum & inclusi, cùm extra Christum, qui verus Deus est, Deus nemini misericors & propitius sit. Quæ igitur de Deo dixi, ea omnia de Christo dicta sunt, quòd ex ipsius misericordia & merito omnis salus nostra emanet.

Incredulitas quomodo efficiens causa damnationis.

Et si verò incredulitas quoque efficiens causa damnationis dicatur, cùm instrumentales causæ etiam inter efficientes numerentur; non tamen propterea iustitia Christi à damnationis causâ excluditur. Christus enim est, qui iudicat & damnat.

Sic fides quoque est causa instrumentalis, & ideò efficiens salutis & vitæ in credentibus saluandis. Id verò cùm dicimus, videlicet, fidem quoque esse efficientem causam salutis nostræ; non obstat, quòd minùs solius Christi merito omnem salutis nostræ causam adscribamus. Christus enim non solum sua obedientia, passione, & morte omnia nostra peccata deleuit; sed idem quoque per Spiritum sanctum operatur fidem in electis, qua Christum vnâ cum merito ipsius apprehendant & saluentur. Sic simul & causa efficiens principalis est Christus, & instrumentalis fides. Solius Christi, non nostrum opus est, vt ipsi soli omnis laus salutis & vitæ tribuatur. Sicut scriptum est: Perditio tua ex te Israel, in me autem salus tua.

Os. 13.

Ex

Ex quo manifestum est, quòd vel in saluãdis, aut damnandis hominibus non vna duntaxat causa sufficiat, sed semper duæ concurrant, sicut dictum est. Christus est qui saluat, tanquam efficiens; fides est, quæ saluat, tanquam instrumentalis causa, respectu hominis. Sic Christus est, qui iudicat & damnat, ratione iustitiæ suæ; & incredulitas quoque damnat, tanquam causa efficiens instrumentalis, propter quam homo damnatur. Nam causæ instrumentales etiam inter efficientes numerantur.

Duæ causæ in saluandis & damnandis hominibus concurrunt.

Sic fides est causa instrumentalis salutis, quia Deus neminem absoluta misericordia saluat; sed per fidem tantum omnes saluantur, quotquot saluantur. Ita quoque iustitia Christi absoluta neminem damnat, aliàs totus mundus damnatus fuisset; sed propter incredulitatē, quæ est efficiens causa, respectu hominis, quòd mundus damnatur, Ioan. 3. Marc. 16.

Deus neminem absoluta iustitia damnat.

Sic cum prædicatur Euangelium, (quod est potentia Dei ad salutem) non vna, sed plures causæ concurrunt. Principalis est, potentia Dei, tanquam efficiens causa salutis nostræ; instrumentalis, respectu Christi, est prædicatio, seu ministerium verbi vocalis; Respectu hominū, est auditus verbi prædicati, per quem Deus fidem operatur, secundum illud Pauli: Fides est ex auditu, auditus per verbum Dei.

Rom. 10.

Ita in Cœna Dominica, sunt corpus & sanguis Christi, tanquam cibus & potus vitæ æternæ, sub ratione causæ efficientis vtriusque, salutis videlicet, & iudicij. Instrumentalis respectu Christi, est verbum, & elementa panis & vini benedicti; respectu hominum siue dignorum, siue indignorum est os hominis, quo à Christo iubentur homines oblatum panem & calicem, edere & bibere. In qua actione, Christus pro dispositione cuiusq; hominis, hoc pane & calice communicantis, vel vitam vel iudicium operatur.

Potest

D. BEZA.

Potest ne Reuerentia tua dicere, incredulitatem esse instrumentalem causam damnationis? Vt quemadmodum fides est causa instrumentalis salutis, ita incredulitas iudicij & damnationis?

D. IACOBVS.

Fides & incredulitas causæ instrumentales salutis & damnationis.

Omninò; Quoniam contrariorum eadem est ratio. Sicut enim sine fide nemo saluatur; sic, nisi incredulitas esset in damnandis, nemo damnaretur.

D. BEZA.

Causa efficiens secundum Bezam quid sit.

Causa efficiens proprie ea est, qua habet effectum nat' àvτò, in se, & per se; & habet vim illam in se, ut sequatur eam effectus. Sed talis non est fides. Ergò non est causa efficiens.

Hic Antonius Fajus, D. Bezam de causis instrumentalibus monuit ex Aristotele, ne amplius de his cum D. Iacobo contendat, Eas enim quoque inter efficientes causas numerari.

D. IACOBVS.

Diferimen causarum efficientium.

Causarum efficientium non est eadem ratio. Aliter enim se habent principales, & nat' àvτò efficientes: aliter instrumentales. Sic Deus est nat' àvτò & absolutè causa efficiens, omnium creaturarum, ad quas creandas nullo instrumento indigit. Nunc in creatione hominis vitur instrumentis, Mare, & Fœmina. Non autem est fides ex causis nat' àvτò efficientibus salutem; sed duntaxat, sicut diximus, instrumentalis, quæ sine Christo efficiente causa, salutem præstare non potest.

Sic

Sic scriptum est: Et erunt omnes à Deo docti; sed hoc nihil prohibet, quò minùs etiam verbi ministri inter causas efficientes, non καὶ αὐτὸς, sed instrumentales numerentur, per quos prima & princeps causa Deus homines conuertit, qui etiam sine ipsorum ministerio & voce homines conuertere posset.

Ioan. 6.
16. 48.

Quæ causæ in con-
uersione hominis
concurrant.

Non igitur potentia Dei, à verbo Euangelij prædicato separanda est; propter quam vocale verbum seu scriptum, seu prædicatum, à Paulo potentia Dei appellatur. Quicumque enim hoc audit, non inanem sonum, sed potentiam Dei audit.

Potentia Dei à verbo
vocali non separan-
da.

Quando autem fides, & incredulitas inter se conferuntur, vnde proueniant, sine quibus nemo saluatur, aut damnatur; res manifesta est, quòd eorum non eadem, sed longè diuersissima ratio sit. Nam fides donum & opus Dei est: Incredulitas autem Diaboli opus in homine. Et quemadmodum per fidem, quæ opus Dei in nobis est, saluamur: sic per incredulitatem, quæ opus Diaboli est, damnamur. Non autem propter fidem saluamur, quemadmodum propter incredulitatem damnamur. Incredulitas enim meretur damnationem; Fides autem ita donum Dei est in nobis, vt ipsa non tanquàm opus vitam æternam mereatur, quoniam imperfecta est, & nemo tam firmiter (quàm firmiter credere tenetur) credit: sed fides apprehendit Christi meritum, quod solius Christi obedientiæ tribuitur.

D. B E Z A.

Dico Christum non receptum, sed repudiatum impios damnare; ideoq; solam incredulitatem causam efficiensem damnationis impiorum, non Christum, esse dico.

D. I A C O B V S.

Quæro igitur, Reuerende Domine Beza; num impij se ipsos damnent?

R

D. B E Z A.

D. BEZA.

Impij dant causam Deo, ut eos damnet. Christus pronunciat sententiam.

D. IACOBVS.

Quomodo Christus damnet.

Quæro iterum : An Christus solum pronunciet sententiam?

D. BEZA.

Non solum pronunciat, sed etiam fert sententiam Christus contra impios.

D. IACOBVS.

Dæe causæ in iudicio concurrentes.

Manet ergo verum, quod dixi ; iudicium, quod manducant impij, non vna solum causa, sed duabus causis definendum esse, videlicet, incredulitate hominis, & iustitia Christi; quæ in hoc iudicio & condemnatione concurrunt.

Christus executor iustitiæ.

Et experti sunt Corinthij: quod Christus non solum pronunciauerit & tulerit sententiam, sed etiam opere executus sit iustitiam, iudicando, hoc est, puniendo. Quod certè aliud est, quàm pronunciare tantum, & ferre sententiam. Quapropter cum iudicium sit executio iustitiæ, quod Christo à Patre traditum est, Christus est & manet eius causa efficiens.

Christus causa efficiens iudicij.

Nemo absolute Dei misericordia vel iustitia reus est aut damnatur.

Quia verò Christus neminem vel absoluta misericordia saluat, vel absoluta iustitia damnat ; interpidè dico, tam causam salutis in pijs, quàm causam iudicij in impijs esse hominibus. Hoc autem discrimine, seu hac differentia posita; quod fides non sit ex hominibus, seu ipsorum viribus, sed ex Deo, tanquam donum Dei, quod virtute Spiritus sancti per verbum prædicatum operatur: Incredulitas autem à Diabolo est.

Quomodo causa iudicij & salutis fit in hominibus.

Hæc

Hæc causa damnationis efficiens est, sicut tu ipse in Theſibus vestris, & in hac collatione affirmas, & minimè negas; non autem sola, sicut paulò antè dictum est. Nisi enim iustitia Christi, & eius executio accederet: neque Diaboli, neque homines impij damnarentur; qui seipſos nunquam damnarent, si in ipsorum potestate positum esset.

D. BEZA.

Christus decrevit, & pronunciauit sententiam contra damnatos, non propter receptum, sed propter spretum corpus & sanguinem ipsius.

D. IACOBVS.

Christus non solùm decrevit, & pronunciauit sententiam iudicij & damnationis contra impios; sed etiam exequitur decretam & pronunciatam sententiam; sine qua executione, decreta & pronunciatam sententia, fulgur ex pelui esset. Neque enim Diaboli, vel seipſos, vel damnatos affligent tantùm; sed iustitia Dei affliget, & ipsos Diabolos & homines; Cuius imperium ratione suæ iustitiæ se in infernum vsque, & non solùm in cœlos misericordia eius extendit.

Christus est executor iustitiæ Dei in impijs.

D. BEZA.

Fides non est salus, sed est illud, quod apprehendit salutem, qua est Christus. Sic Christus decernit & pronunciat sententiam; sed causam iudicij inuenit extra se in homine impio, videlicet incredulitatem. Ideo non est causa iudicij, seu damnationis; Ipse autem homo huius iudicij causa unica efficiens est.

D. IACOBVS.

Nunc aliquoties dictum est, fidem non eo modo causam salutis

R 2

salutis

salutis esse, quemadmodum incredulitas iudicij. Sed ex argumento D. Beze planè contrarium sequitur, quod ipse probare intendit.

Inuersio argumenti
D. Beze.

Ioan. 5.

Sicut enim fides non est ipsa salus, sed Christus est salus, quem fides apprehendit : ita incredulitas non est ipsum iudicium, sed id, quod respuit quidem Christum saluatorem, sed apprehendit & mouet iudicem, qui est Christus, iudicantem impium propter incredulitatem. Quemadmodum ergò fides sine Christo nunquam saluaret : ita incredulitas sine Christo nunquã damnaret. Quoniam pater (sicut ipse Christus loquitur) neminem iudicat, hoc est, extra Christum, & sine Christo Deus pater neminem iudicat; sed omne iudicium filio dedit: *QVIA FILIVS HOMINIS EST.*

Et vt me rectè tua Reuerentia intelligat: Quoniã disputatio de causis efficientibus, & instrumentalibus ad Philosophiam pertinet, quam pauci ex auditoribus intelligunt; disputationem de terminis artis, hoc est, de causis efficientibus καὶ ἀντὶ, & efficientibus instrumentalibus omittentes, de re ipsa dicamus.

Ezech. 18.

Quomodo Deus homines saluet & damnet.

Dispositio hominis ad vitam & salutem.

Heb. 11.

Heb. 1.

Ego enim apertè dico: Deum neque peccati incredulitatis, neque damnationis causam esse. Sicut enim Deus non vult peccata: ita non vult mortem. Saluat autè hominem non absoluta voluntate, sed ad salutem dispositum; Sic quoq; neminem damnat absoluta voluntate, sed ad damnationem dispositum. Dispositio ad salutem in homine requirit fidem, quæ reddit hominem habilem ad salutem recipiendam, quæ omnis in Christo reposita est. Absque fide enim, inquit Apostolus, impossibile est Deo placere. Item: Iustus ex fide uiuet.

Dispositio hominis ad damnationem.

Marc. 16.

Discrimen dispositionis ad vitam & mortem respectu Dei.

Ita quoque impius ad damnationem dispositus est per incredulitatem. Nemo enim nisi incredulus damnatur.

Sed discrimen in eo apparet, quòd Christus non modò salus est, sed ipse quoq; hominem ad salutem percipiendam disponit, & per auditum Euangelij fidem in eo operatur. In impijs autem incredulitatem non operatur, quæ opus Diaboli

boli est, quam inuenit in impijs; qui cùm sint & maneant cõ-temptores verbi Dei, nec velint discere à patre, qui per filium, per Apostolos, per synceros ministros loquitur; ideò in sua ipsorum incredulitate permanentes & perseuerantes iudicat, hoc est, non solùm decernit & pronunciat sententiam, sed etiam efficaciter in ipsis eam exequitur.

D. BEZA.

Dispositio fidei, & incredulitatis tamen differunt naturã sui. Nam fides quidem disponit hominem; sed non quòd propter ipsam homo saluetur, sed ut possit recipere Christum, quì est salus. Sed incredulitas ita disponit hominem ad damnationem, ut ipsa, sine respectu aliterius, Deum impellat ad condemnandum; quod fit, non quia Christum recipit, sed quia contemnit & respuit.

Sic audio aliquem mihi loquentem, sed quia Germanicè loquitur, non intelligo; quod perinde est, ac si non audirem, & ille mihi non loqueretur. Imò Diaboli audiunt Christum, & intelligunt, & tamen non percipiunt eius verbum, quia non credunt. Fides autem aliquid ampliùs requirit, quàm auditum duntaxat verbi prædicati. Nam de fide electorum propria loquimur, quæ sola saluat; quæ non modò percipit sonum, sed percipit rem ipsam sono expressam, & applicat sibi promissiones uniuersales de gratia in Christo promissas.

Simile de hominibus
ignora lingua lo-
quente.

De hoc auditu loquitur Paulus ad Roman. 10. capite, cùm dicit: quòd fides sit ex auditu verbi Dei; quòd tantùm de fidelium auditu intelligitur, qui non modò sonum externum percipiunt, sed rem sono expressam quoq; intelligunt, percipiunt, & sibi applicant.

R 3

D. IA-

Incredulitas simpliciter & per se neminem damnat; sicut fides per se, & simpliciter neminem saluat. Sed sicut fides respectu Christi tantum, cuius meritum per fidem homini applicatur, saluat: sic incredulitas respectu Christi damnat, cuius meritum non recipit, neque sibi applicat. Indicem autem repellere non potest; quem in Cœna Domini, nõ minùs ore percipit, quàm pius & fidelis.

Depravatio verborum Pauli Rom. 10.

Rom. 10.

Mirabilis autem verborum Pauli explicatio est, qua Reuerentia tua dicit: Paulum tantum de fidelium auditu loqui; cum Paulus eo loco doceat, non quomodo fideles audiant, sed quomodo ex infidelibus fideles fiant, videlicet per auditum verbi Dei. Loquitur enim de externo auditu verbi, quò fidelibus, & infidelibus communis est. Sicut etiam de externa prædicatione, seu verbo vocali loquitur, quod pijs & impijs, fidelibus & infidelibus commune est. Quomodo (inquit) credent, de quo non audierunt? Quomodo autem audient absque prædicante? Hæc verba omnia de externa prædicatione, & de externo auditu loquuntur, quæ D. Beza ad internum refert, & ab externo separat: Quasi electi aliud verbum audiant, quàm damnati.

Inversio argumenti ab analogia verbi prædicati, ad Cœnâ Domini.

Rectè autem accommodatur hic locus ad explicationem verborum Pauli, quæ ex Epistola 1. Corinth. 10. produximus: Panis, quem frangimus, communicatio corporis Christi est. Quemadmodum enim per verbum externum prædicatum offertur potentia Dei pariter ad salutem credenti, & ad iudicium nõ credenti: Sic per panem Cœnæ Domini offertur corpus Christi omnibus in Cœna Domini vescentibus, vel ad salutem, vel ad iudicium. Et sicut infidelium auditorum aures non percipiunt tantum sonum verbi prædicati, sed etiam rem verbo prædicato allatam, idem videlicet planè verbum, quod piorum aures percipiunt, non ab illa potentia separatum: ita etiam impij in Cœna vescentes, corpus Christi ORE SVO accipiunt, quod pij SVO ORE accipiunt.

Sicut

Sicut enim externum verbū, seu prædicatio & lectio verbi Dei, est organum, per quod Deus in animis hominū concionatur: sic panis & vinum Cœnæ Domini sunt organum, per quod Christus corpus & sanguinem suum, vel ad fidei nostrę confirmationem, vel ad iudicium communicat.

Quòd autem nõ omnium corda conuertit, neque potentia hæc verbi salutem in omnibus operatur; Spiritus sanctus causam apertè ostendit.

Quidam enim profus audire nolunt, sicut scriptum est: Quoties volui congregare filios tuos, sicut Gallina pullos suos; **ET NOLVISTI.** Actor. 7. Obturârunt aures, ne audirent verbum Dei ex ore Stephani. Hi quoniam organum Spiritus sancti contemnunt, per quod Spiritus sanctus fidem operatur; idèd nunquam conuertuntur, sed damnantur. Et tales sunt illi, qui extra Ecclesiam Dei in cæcitate mentis suæ ambulant.

Causæ cur non omnes ad fidem Christi conuertantur.
Math. 23.
Aktor. 7.

Deinde sunt impij in ipso Ecclesiæ cœtu, & externa professione fidei etiam membra Ecclesiæ; qui audiunt quidem verbum Euangelij prædicatum, sed oscitanter, quia non accedunt studio discendi à patre. Perinde ergo est, ac si non audirent: Ideoq; etiam in illis virtutem suam nõ exerit ad conuersionem, sed ad iudicium. Sicut inquit Christus: Sermo, quem ego locutus sum illis, iudicabit eos in nouissimo die.

Ioan. 6.

Ioan. 12.

D. BEZA.

Paulus eo loco incipit à fide; non ergo agit de sola prædicatione externa. Audiri enim potest verbum Dei, ut ipse sonus tantum audiatur, non res sono verbi expressa: Vt si quis homini lingua ignota loqueretur. Sic impij quidem audiunt verbum prædicatum, sed rem ipsam non percipiunt.

Ad eundem quoque modum Sacramenta habent rem externam, panem & vinum; hæc impij sibi applicant, sed corpus & sanguinem Christi his significata, quia fide carent, non percipiunt.

D. IA-

D. IACOBY.

Paulus Rom. 10. de
externo auditu ver-
bi Dei loquitur.

Reuerende Domine Beza, Paulus non à fide, sed à prædicatione verbo incipit, & ab effectu ad causam procedit, quæ fidem præcedit. Nam prædicatio verbi, tanquam causa, præcedit fidem tanquam effectum, & non fides prædicationem. Et contextus totus eius loci indicat, Paulum de externo auditu loqui. Sunt enim correlata, prædicare & audire. Quomodo audient, inquit, si non prædicabunt? Ideoque etiam Paulus Romanos ad auditum illius verbi externi reuocat. Non dicas (inquit) in corde tuo, quis ascendet in cælum? Propè est verbum in ORE, ET IN CORDE TVO. Audis verbum esse IN ORE? & idem quoque, & non aliud verbum IN CORDE? Ideoque Paulus non à fide, sed ab externa prædicatione verbi Euangelij incipit; & eos credere non posse dicit, nisi PRIVIS illis verbum prædicatum fuerit.

Discrimen Iudicij.

Ioan. 16.

Etsi verò etiam illi damnantur, qui non audiuerunt, & nō crediderunt: fortiùs tamen damnantur, & maior est damnatio eorum, qui audiuerunt, & non crediderunt, quam qui non audiuerunt, secundum illud Christi: Si non venissem & locutus fuissèm illis, peccatum non haberent. Sic in Cæna Domini etsi iudicantur quoque contemptores Sacramenti, quòd eo non vti sunt: fortiùs tamen damnantur, & maius illorum iudicium est, qui Sacramentum, hoc est, non signum duntaxat, sed rem quoque signatam accipiunt indignè; de quibus dicit Paulus, quòd iudicium mādudent, quia non dijudicent corpus Domini. Hæc omnia, tam aperta, & manifesta sunt, vt mirum sit, posse hominem Christianum in his hæsitare, ne dicam contra ea disputare.

D. BEZA.

Confirmatio D. Beza, quòd corpus Christi ore non percipiatur.

Quòd ore corpus Christi in Cæna Dominica non percipiatur, aut percipi possit; quàm plurima Scriptura testimonia manifestè confirmant. Quoniam in cælis nunc est, & non in terra,

terra, sicut oramus: *Pater noster, qui's in cœlis: Ad quos Christi* Mar. 16.
stus suo corpore ascendit. Item: Vado vobis parare locum: Re- Ioan. 14. 16.
linquo mandum: Peregrinamur à Domino: Cupio dissolui & 2. Cor. 5.
esse cum Christo: Superna querite, vbi Christus est ad dexte- Phil. 4.
ram Patris: Ille in nubibus veniet: & quæ sunt his similia quàm Col. 3.
plurima. Quæ simul omnia confirmant, corpus Christi in cœlis A&or. 1.
esse, non in terris: ideoq; non esse eo loco, vbi panis: neque exter-
no ore percipi, sed fide tantùm: quòd per panem MENTIS
tantùm præbeatur, non corpori.

Præterea verba Pauli: Quis ascendet in cœlum? &c. sunt Rom. 10.
verba hesitantis: quam hesitationem Paulus damnat. Non
enim vult, vt absque medio in cœlum assurgamus. Et non sim-
pliciter negamus, non posse de externo auditu intelligi: sed certum
sament &c. Paulum de interiore auditu loqui.

D. I A C O B U S.

Quod ad Scripturæ testimonia attinet à D. Beza allata, quibus demonstrare conatur, Christum corpore suo ita in cœlis esse apud Patrem, vt nobiscum non simul etiam sit in terris præfens: Respondeo, Testimonia allegata malè ad hoc Mysterium accommodari. Nam Christus quidem corpore suo in cœlis est apud Patrem, quod negari non potest: sed quod addit D. Beza: **ET NON IN TERRIS:** contradicimus. Etenim non minùs illustria testimonia habemus de illius præsentia in terris: Ego sum vobiscum omnibus diebus. Vbi duo vel tres, &c. Ascendit supra omnes cœlos, vt omnia impleret. Quapropter etsi vnus est Christus, & non duo, alter in cœlis, alter in terris: duplex tamen corporis, seu humanitatis eius consideratio est. Altera, quatenus verum, & essenziale corpus nostris corporibus, excepto peccato, simile est: quod essentialia proprietates veri corporis retinet, & nunquam deponit.

Corporis Christi duplex consideratio.

Et hac ratione consideratum corpus Christi, duntaxat 8 **NUDC** Quomodo Christi corpus in cœlis, & non in terris sit,

nunc in cœlis, hoc est, in statu alterius seculi est cum Deo patre, & non in terris.

Quomodo corpus Christi simul in cœlo & in terris esse possit.

Corpus Christi in thronum Deitatis proprium collocatum.

Psal. 110.
Heb. 1.

Loca Scripturæ de absentia Christi in terris, quomodo intelligenda.

Sicut autem cum oramus: Pater noster, qui es in cœlis; Pater non ita in cœlis est, ut in terra præsens non sit, aut non esse dicatur: est enim etiam nobiscum in terris, qui cœlum & terram implet, Ier. 23. Sic quoque Christus non ita proprietate corporis sui, seu ut Augustinus loquitur, propter veri corporis modum est in cœlis, ut non etiam alio modo suo corpore nobiscum in terris esse possit: Cum corpus eius in diuinitatis proprium thronum (qui neq; locus, neq; in loco est) translatum & collocatum sit. Cœlum, inquit Dominus, Esa. 66. mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. In hunc thronum nullus beatorum hominum, vel angelorum, collocatus est; Sed soli filio hominis Christo dictum est: Sede à dextris meis. Qui ergo non haberet modum in isto throno, quo nobis in terris quoque præsens esse posset?

Quapropter omnia Scripturæ sacræ testimonia, quæ de absentia Christi in terris loquuntur, simul omnia de Christo dicuntur, & intelligenda sunt, NON SIMPLICITER, quasi nullo modo adfit: sed secundum QUID, hoc est, de veri corporis modo, seu proprietate corporis, quâ tanquam corpus sine ullius rei respectu, in sua essentia consideratur, & intelligitur.

Nihil autem per ea maiestati Christi derogatur, quâ in throno maiestatis diuinæ proprio collocatus, etiam in terris, in verbo & Sacramento Ecclesiæ suæ TOTVS, & TOTVM adest, Deus & homo, Diuinitate & humanitate sua: de qua suo loco plura.

De verbis Pauli; Non dicas in corde tuo; ut maximè sit hominis hæsitantis, qui cæcutiens viam salutis quærat: certum tamen est, quòd ijs verbis homines AD AUDITVM EXTERNI VERBI EXTERNVM, tanquam ad organum & instrumentum Spiritus sancti Paulus reuocet; per quod ad agnitionem Christi homines perueniant.

Et quòd de solo externo, & non de interno auditu intelligat

telligat, ipsa verba expressè docent. Cùm enim auditus interior sit ipsa fides, seu fidei effectus: manifestum est, Paulatim de illo interno auditu nō loqui, cùm doceat fidem illam per **AUDITVM VERBI** dari, quā homines carent, priusquam audiant, & per verbum prædicatum Dominus fidem hanc in auditoribus operetur.

Consistit ergo immotum argumentum meum: Quemadmodum aures hominis sunt organum & instrumentum, per quod in externo auditu verbi prædicati recipiunt æternum Dei verbum, quod propriè est potentia Dei ad salutem omniū credenti, propter quod, verbū externum potentia quoque Dei est & dicitur: Ita etiam in Cœna Domini externum os hominis, est organū & instrumentum, respectu hominis, per quod corpus Christi cum panē, vel per panē, (nam voculam **IN** declinas, propter metum opinionis de inclusione locali corporis Christi in panē) non solū **MENTI**, sed etiam **ORI** præbetur, exhibetur, & etiam ore percipitur.

Sicut enim **MENS** per fidem in verbum promissionis respicit: Hoc est corpus meū, quod pro vobis traditur: quo verbo **MENTI** offertur & exhibetur corpus Christi: Ita os corporis & oculi ad panē respiciunt, qui est communicatio corporis Christi, hoc est, respectu Dei organū & instrumentū, à Christo ad sacramentalē perceptionē corporis sui ordinatū.

Quapropter manifestè falsum est, cùm dicitur: Quod pijs est Sacramentum, id impijs duntaxat panem & vinum esse. Nam incredulitas nostra non facit fidem Dei irritam: Et Sacramentorum substantia, non à nostra dignitate, aut fide pēdet, sed solū à verbo instituentis Sacramentum; quod incredulitas hominis mutare non potest, si institutio & vsus à Christo institutus seruetur.

Et nota est similitudo Christi de homine seminante semē bonū; quod tamen in quarta parte agri solū fert fructū. Non est aliud semē, quod in viam, quod super petram & inter spīas cadit: sed illud ipsum semen, quod in terra bona fructum profert. Vis seminis in omnibus est vna & eadem; sed non in omnibus fructum fert.

Christi corpus per panem Cœnæ Domini ori & menti simul offertur & exhibetur.

Impijs etiam integra Sacramenta percipiunt. Rom. 3.

Similitudo de semine. Matth. 13.

Verbum prædicatum
ad corda impiorum
penetrat.

Eadem ratio quoque est verbi prædicati in auribus & cordibus piorum & impiorum, eandem vim ubique secum retinens: non autem in omnibus proferens.

Joan. 12. 15.

Nam non solum aures, sed etiam corda impiorum tranfit verbum auditum, eosque coram Deo inexcusabiles reddit: qui virtute huius verbi excitati, interdum de emendatione vitæ cogitant: sed denuò ad vomitum redeunt, cum Satan verbum ex corde rapit, & deinceps ad flagitia & scelera impellit.

Luc. 8.

Matth. 13.

Ex quo intelligitur, verbis Christi verba Pauli consentire, & vtrunque duntaxat de externo auditu verbi loqui, qui pijs & impijs communis est. Vnum autem, & idem verbum in auribus piorum & impiorum esse.

D. B E Z A.

Ego ipse distinxì inter auditum internum, & externum verbi. Oportet enim nos non solum per externum verbum, sed etiam internè doceri: Sicut Ioban. 6. scriptum est: Et erant omnes à Deo docti. Aliàs exterior doctrina nihil prodest. Et loquitur Christus in similitudine de semine, de generali fide. Habet enim fides sua rudimenta. Sicut fœtus in utero mulieris primùm formatur ex semine concepto: Ita etiam fides ab initio auditus verbi, est imperfectus fœtus, quæ sua incrementa habet, & non in omnibus ad perfectionem suam pervenit, quia verbum non apud omnes procedit. Sicut Diaboli quoque habent fidem, de qua Iacobus, & contremiscunt: Ita etiam eorum fides non est vera fides, apud quos semen in viam, super petram, & inter spinas cadit.

D. I A C O B U S.

Reuerende D. Beza: Tu de verbo interrogatus, respondes de fide. Dico enim & manifestè probavi, verbum Dei verum, viuum, & viuificum esse, & sua natura manere non modò in auri-

auribus, sed etiam in corde hominis **NON CREDEN-** Verbum Dei viuum
TIS, quamuis impios non viuificet. Nam hoc quæsitum fuit: in corde impij.
 an verbum, quod impius audit, & non credit, & quod in cor
 eius penetrat, sit duntaxat **SONVS**, an verò ipsum verum
 Dei verbum viuum, quod in cordibus piorum fructificat: in
 impijs autem nullum fructum fert. Ad hoc cum tibi respon-
 dendum esset: de fide, & eius incrementis, de generali & Diabo-
 lorum fide disputas: quæ omnia extra controuersiam posita
 sunt.

D. B E Z A.

Nemo negat.

D. I A C O B V S.

Quemobrem ergo Reuerentia tua contendit: non verbum
 Dei, sed nudum sonum esse in auribus impiorum? Er de duplici
 verbo differuit, interno & externo: cum vnum sit verbum Dei
 in cordibus piorum & impiorum.

Deinde quamuis verum est, quod omnes oporteat à Deo Quomodo omnes
 à Deo docti fiant, &
 doceantur.
 doctos fieri, & non solum exterius, verum etiã interius doceri à
 Deo: tamen hoc quoque verum est, quod Deus interius non ni-
 si per externum verbum doceat, nisi velimus homines ad oc-
 cultas reuelationes citra verbum remittere, quod fanaticum est.
 Quapropter ex tua Reuerentia quæro: An idem verbum sit in
 auribus & corde impij, quod est in auribus & corde pij, quan-
 do prædicatur? Ad hoc cupio mihi Categoricè responderi.

D. B E Z A.

Questio est: an percipiatur ab impijs?

D. I A C O B V S.

Oportet prius statuere: an sit idem verbum, priusquam
 de perceptione disparetur. Ad hanc quæstionem cum re-
 sponsum fuerit, deinde quoque ad alteram respondebitur:
 An ab impijs percipiatur, nec ne? Nam duæ sunt distinctæ

S 3

quæ

quæstiones: altera de verbo, quod ab impijs auditur; an sit idem, adeoq; verum verbum Dei, cum eo, quod pij audiunt. Altera verò, an & quomodo illud percipiant pij & impij.

Ad vtramq; autem quæstionem nos apertè respondemus: Esse in vtrisque pijs & impijs, vnum & idem verbum Dei verum; Et ab vtrisque pariter non solum auribus percipi, sed etiam in cor penetrare. Et inde argumento, quod D. Beza attulit, inuerso, ad Sacramentum Eucharistiz sic argumentor: Vnum & idem corpus Christi pane Sacramenti ori piorum & impiorum in vsu Cœnæ præberi & exhiberi, ab vtrisque etiam ore percipi: Sicut verbis Testamenti Christi, & Pauli duobus testimonijs apertè probatum est.

Sicut enim verbum per aures in cor recipitur, & impiorum cor vellicat, & excitat ad aliquem amorem veritatis & salutis suæ; sed quoniam indulgent voluptatibus, aut securi sunt, eis non ad salutem, sed in Iudicium cedit: Sic etiam integrum Sacramentum, non panis duntaxat, sed corpus quoq; Christi cum pane oblatum, per os accipitur ab ijs, quibus ad iudicium, & non ad salutem ac vitam cedit.

D. BEZA.

An verbum auditum
in cor descendat.

Verbum Dei seu potius sonus verbi in impijs non ulterius peruenit, quam in aures eorum; Ad cor autem eorum non descendit: alijs si corde reciperent, etiam crederent.

Matth. 19.

Hic D. Lucas Oslander D. Iacobo assidens, verba Christi ex Euangelista Matthæo & Luca recitauit: Qui audit sermonem regni, & non intelligit: venit ille malus, & rapit, quod SEMINATVM EST IN CORDE ILLIVS. Item Lucas: Qui iuxta viam, hi sunt, qui audiunt, deinde venit Diabolus, & tollit sermonem DE CORDE eorum, ne credentes seruentur.

Luc. 8.

D. IA-

D. IACOBVS.

Hic videt, & audit Reuerentia tua, mi Beza, quòd verbum Regni, quo videlicet homines ad regnum Dei adducuntur, seminatum fit non solùm in auribus, sed etiam in CORDE; & quòd Diabolus auferat ex CORDE impiorum, ne credant & saluentur. Potest ergo cor recipere verbum, & tamen non credere.

D. BEZA.

Concedo, integra Sacramenta offerri non modo pijs, sed etiam impijs: verum ab impijs integra non percipi, sed duntaxat externa signa, & iudicari & damnari. Sicut agrotus audiens sibi parari Medicamentum, quod ut maximè illi offeratur, ille tamen aut non sumit, aut statim reijcit; huius Medicamentum nihil prodest, sed agrotus moritur. Ita quoq; offeratur quidem corpus Christi cum pane impijs, sed illi dum vera fide non percipiunt, sed respuunt & reijciunt, iudicium sibi sumunt, & spiritualiter moriuntur.

D. IACOBVS.

Nos ab initio testati sumus, quòd de manducatione & receptione, quæ fit per fidem, ad quam tu perpetuò recurris, inter nos nullum sit certamen vel controuersia; quam ab utraque parte iam inde ab exorta disputatione confessi sumus. Cùm igitur impij veram fidem non habeant: quis non videret, eos per fidem corpus Christi non percipere? Quem admodum ex parte nostra quoq; Capernaiticam manducationem, seu lanienam corporis Christi, semper reiecimur & damnauimus.

Sed quæstio & controuersia est de tertio modo manducationis corporis Christi: Videlicet de sacramentali modo, qui ore fit in vsu Cœnæ Dominicæ, quem nos ex verbis institutionis Christi, & Pauli verbis apertè probauimus, & ad oculum demonstrauimus. Vbi nihil vel de fide vera, aut temporaria, sed duntaxat de pane dicitur, qui est corpus CHRISTI.

vt ver-

vt verba Christi sonant: seu vt Apostolus loquitur, communicatio corporis Christi. Et Christus manducare iubet: quod non significat credere, sed ore percipere. Hic etiam domino Bezae respondendum erat, & demonstrandum, quod talis modus tertius manducationis sacramentalis, neque in verbis Christi, neque in Pauli verbis sit expressus: quod nunquam fecit: neque etiam facere potest. Ideoque quoties de hac tertia manducatione corporis Christi, quae sacramentalis est, vrgetur: quia non audet affirmare, quod panis solum manducetur, semper ad manducationem confugit, quae sit per fidem: cum de ea nulla quaestio sit. Nam omnes iubentur prius esse fideles & credentes, & per fidem manducare corpus Christi, quam ad Sacramentum accedant, & id percipiant. Siquidem per fidem manducare corpus Christi, nihil aliud est, quam credere, quod Christus corpus suum in mortem tradiderit, & sanguinem pro peccatis nostris effuderit. Quisquis hoc non vere crediderit: hunc iubemus à Coena Domini abstinere. Eum enim alias ad iudicium communicaturum, si corpus Domini sine fide cum pane accipiat, qui est corporis Christi communicatio. Quae communicatio est mysterium, quod non videtur aut intelligitur, sed creditur & sentitur spiritualiter, vel ad consolationem & vitam, vel ad iudicium. De hac communicatione in hac collatione nihil categorice respondet Beza.

**Manducatio fidei
praecedit manduca-
tionem sacramen-
talem corporis
Christi.**

**Similitudo de Medi-
camento oblato.**

Deinde accipio similitudinem de Medicamento, quod aegrotanti offertur. Nunquam vero audiui, medicamentum alicui ad mortem celsisse, quod non sumpsit. Paulus vero aperte dicit, quod eiusmodi homines sibi iudicium **M A N D V C E N T**: non dicit, quod non sumant, aut respuant, aut rejiciant: sed quod **NON DIIVDICENT** corpus Domini, quod secundum Christi & Pauli expressa verba sumpsertunt in Sacramento.

**Inuersio argumenti
Bezae, à similitudine
de medicamento
corporis, sumpti.**

Aliter ergo, & commodissime haec similitudo ad propositum negotium accommodari potest. Videlicet: Quemadmodum interdum à Medico aegrotanti medicamentum exhibetur,

betur, quod agrotans non respuit, sed sumit: verum propter stomachi & virium imbecillitatem, virtutem suam in eo exercere non potest, & hominem occidit medicamentum, quod ad recuperandam valetudinem exhibitum & sumptum fuit. Occidit autem, non quod per se mortem afferat, sed propter malam corporis dispositionem, quæ est in homine. Quo nomine nec deinceps medicus accularur, quod eiusmodi hominem occiderit: istis enim impune occidere licet, non homines, sed morbos. Sic corpus Christi in Coena Domini cum pane homini, propter incredulitatem & impietatem male disposito, exhibitum & sumptum, spiritualiter hominem occidit non sua culpa, quoniam caro viuifica & corpus viuificum est, sed culpa sumentis, quoniam impius & profanus est: Ideo illi ad iudicium cedit, quod alijs vitam & consolationem adfert.

Ad hunc modum fieri potest, vt vnum & idem medicamentum, simul ex eadem massa per pharmacopœum paratum, duo sumant, est vnum & idem Recipe à Medico scriptum. Et quando vterque sumit: alter euadit sanus, alter moritur statim, post haustum Medicamentum. Sic in Coena Domini sumunt vnus, sumunt mille, tantum iste, quantum ille: sumunt boni, sumunt mali: sorte tamen **INÆQUALI**: & sumptus non consumitur: sicut dictum pius & verus sonat.

Sed quoniam Reuerentia tua, contra manducationis hunc tertium modum, quem sacramentalem Patres appellant, ascensum Christi localem, & commorationem eius in coelo localem aliquoties mihi obiecit & vrsit: Quæro igitur: an ascensus ad Deum patrem fuerit localis?

De ascensu Christi ad patrem.

An Ascensus Christi ad patrem sit localis?

D. B E Z A.

Non dubito.

D. I A C O B V S.

Quantum ergo itineris, & quot miliaria ei consicienda

T

da

de faceret; donec perueniret ad patrem suum, ad quem ascendit.

D. B E Z A.

Ego non sum mentitus. Dominus nouit.

• D. I A C O B V S.

Ioan. 14. Quod non de locali ascensu possit intelligi, ad oculum omnibus auditoribus demonstrabo. Nam Ioan. 14. cap. scriptum legitur: quod Christus Philippo dixerit: Non credis, quod ego in patre sum, & pater in me? Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. Hæc Christi aperta verba nullam glossam admittunt, & apertè testantur: quod pater non modo cum Christo, SED IN CHRISTO FVERIT, cum adhuc in terris versaretur. Quid igitur opus fuit locali ascensu, vt ad patrem suum perueniret, secundum vestram opinionem? Hic cupio mihi Categoricè responderi.

D. B E Z A.

Christus voluit dicere, se diuinitatis ratione esse vnum cum patre. Agit enim de diuinitatis natura, in qua distinguuntur persona, non due essentia. Loquitur ergo Christus de λόγῳ incarnato, seu persona incarnata, quam videbat Philippus. Ergo sciendum, quod DISCESSU demum impleuit, quod Philippo dixerat. Et sufficiat nobis fides Cæsurionis.

D. I A C O B V S.

Ego de præsentia quaero: An pater cum Christo in terris præsens fuerit, cum hæc verba loqueretur. Hic responde. Non enim potest essentia à persona separari. Si essentia Diuinitatis adest, adest igitur & persona quoque: quod nunquam fallere potest. Et vos semper dicitis: Patrem in cœlis

Uti esse illis summo, qui nomine dexteræ Dei intelligentur.

D. B E Z A.

Non aderat Pater Christus in terris eo modo, ut Christus esset in gloria.

D. I A C O B U S,

Hic nulla etiam fit mentio gloriæ, aut humilitatis: sed simpliciter de præsentia Patris in Christo sonant verba eius. Pater, inquit Christus, EST IN ME, & ego in Patre: de hac duntaxat præsentia quæritur, non de gloria.

D. B E Z A.

Pater & Filius sunt vnus Deus. Christus autem eo loco de se non agit simpliciter, etquam de λόγῳ, hoc est, ratione Diuinitatis. Sed quoniam vterque vocabulo videndi, ideo iussit Philippum videre & aspicere ipsum, etquam hominem: qui tamen sit verus Deus, quem nunc non amplius videmus.

D. I A C O B U S.

Quæstio etiam non est de videndo Filio Dei, quomodo illum viderit Philippus. Nam extra controuersiam est, filium Dei non videri externis oculis, sicut corpus videtur. Ideoque certum est, quod Philippus Christum Filium Dei non viderit, in proprietate essentia diuinæ, sed quatenus homo visibilis factus est.

Quomodo Philippum
filium Dei viderit,

Ideoque etiam hoc responsum, sicut priora de sensu verborum Christi, nihil ad quæstionem propositam facit. Nam de præsentia quæritur: An pater in terris verè, substantialiter, & essentialiter in Christo fuerit præsens, cum hæc verba Christus loqueretur: vnde manifestè constabit, an de locali ascensu verba Christi intelligenda sint, quo Christo opus fuerit, DOMINUS ad patrem suum peruenerit.

T 2

Nam

148 Colloquium Mompelgartense

Visibilis ascensus
Christi ad cœlos, hi-
storius.

Nam quod ad veritatem visibilis ascensus Christi in cœ-
lum attinet: historia Actor. 1. capite omnibus nota est; quod
Christus suo corpore à terra elevatus ad aspectabiles cœlos sic
euectus, & quod nubes illum ab oculis eorum suscepit. Hanc
ascensionem localem fuisse, nemo sanus negare potest.

Sed hoc quæritur: An illo locali ascensu opus fuerit Chri-
sto, ut ad Patrem perueniret: & quod ante localem ascensum
in cœlos cum patre non fuerit, nec sine illo ad patrem peruenire
potuerit: hoc, inquam, quæritur: ad hoc Categoricè respon-
dendum erat, sicut nunc aliquoties quæsitum est.

D. B E Z A.

*Non dicimus, quod opus fuerit tali ascensu, ut perueniret
ad Patrem: Sed ut perueniret ad celestem illam gloriam, qua
SITV ET NATVRA loci à terris distat.*

D. I A C O B V S.

Christus per resur-
rectionem in suam
gloriam ingressus
est.

Hæc glossa, & interpretatio verborum Christi, similiter
quocq; locum habere non potest. Quia Christus per resurrectio-
nem suam ingressus est in suam gloriam, sicut Scriptura aperte
confirmat: & nihilominus suis discipulis quadraginta diebus in
terris ante illum visibilem ascensum conuersatus est. Quapro-
pter ad ingressum suum in gloriam, tam non opus fuit illi hoc
visibili ascensu, quam ad præsentiam illam, qua cum Patre ef-
fer.

De situ, & gloria cœ-
lorum humana so-
mnia.

Quæ autem vos dicitis de SITV, ET NATVRA
cœlorum, & gloria, ad quam Christus cum beatis hominibus
supra aspectabiles cœlos ascendisse à vobis creditur humana &
merè carnalis est imaginatio & phantasia, qua regnum cœleste
& spirituale, quod gloria & beatitudine definitur, in similitudi-
nem regni mundani transformatur.

D. BEZA.

D. B E Z A.

Concedo sane, quòd initium illius gloria fuerit, in quam Christus post resurrectionem suam ingressus est: & quòd per dispensationem ederit cum discipulis à resurrectione, usque ad eius ascensionem. Nondum autem collocatus fuit plene in illam gloriam, ad dexteram patris. Nam medius status est inter gloriam, qua Angeli aspiciunt faciem Dei patris: & cum statum gloriæ, in quem Christus ingressus est & fuit, donec visibiliter in cœlum ascendit: in quo medio statu homines angelorum conspectum non potuerunt ferre in terris.

D. I A C O B U S.

Negare ergo non potes, quòd Christus etiam in gloriam ingressus sit, antequam visibiliter ascenderet ad cœlos. Ex quo manifestum est, te concedente, quòd CHRISTO neque ad præsentiam apud Patrem, neque ad consequendam gloriam, visibili ascensu opus fuerit.

Sed hoc quoque non ignoras, apud Scriptores Ecclesiasticos triplicem statum Christi doceri. 1. Humilitatis. 2. Gloriæ. 3. Dispensationis. Humilitatis statum durasse usque ad resurrectionem. Gloriæ, post resurrectionem securum esse, quia Christus in gloriam suam ingressus dicitur. Tertium statum *inveopulas* seu dispensationis appellatum, à resurrectione usque ad visibilem ascensionem durasse. Cum enim discipulorum fides, de vera eius resurrectione confirmanda esset, qui gloriam resurrectionis propter naturæ imbecillitatem ferre non potuissent: ut illis quadraginta diebus per intervalla temporis conversaretur: tecta gloria alium atque alium habitum corporis assumpsit, & nunc in persona hortulani, sicut Mariæ Magdalene, nunc hominis peregrinantis, quemadmodum duobus discipulis in Emmaus euntibus, se illis aperuit. Sic quoque D. Paulo post visibilem ascensionem in cœlum, non modo in die conversionis eius, sed etiam

Triplex status Christi.

1.

2.

3.

De statu æconomis seu dispensationis Christi.

Actos. 9. 23.

T 3

postea,

Colloquium Mompelgartense

postea, cum in vinculis detineretur, IN TERRIS Christum
assidue scribitur, & Paulum confirmasse, ne reformidaret in
conspetum Caesaris venire, & de ipso testimonium perhi-
bere.

Quod verò ad gloriam ipsius attinet, eam Christus iam
inde à natiuitate, etiam in statu humiliationis secum habuit.
Sicut Ioan. 2. scriptum legitur: Hoc natiuitatis eius signorum, que
fecit Iesus in Cana Galilee, & manifestauit. GLORIA M
& V A M. Hanc gloriam tegere voluit, donec opus redem-
ptionis perficeret. Eam autem semper secum habuit, quoniam
plenitudo Diuinitatis in ipso habitauit corporaliter: cuius
gustum aliquem interdum suis discipulis præbuit. Sicut in
monte Thabor factum legimus: cuius aspectu ita captus fuit
Petrus, vt vxoris & totius Oeconomiz oblitus, alio non pe-
teret, vt quise in celo esse existimaret. Quod si aduersarij car-
nales cogitationes de locali gloria, quam imaginantur, abij-
cerent: sese ex his labyrinthis facile expedire possent. Sic quo-
que patrem suum secum semper præsentem habuit, sicut in-
quit: Ego non sum solus, quia Pater mecum est: vt neque
gloriz, neque huius præsentiz causa, illi ascensu visibili opus
fuerit.

In Mysterio Ceteri
Domini omnes car-
nales cogitationes
de locali gloria abij-
cenda.

D. BEZA.

Reuelatio, de qua Acto. 23. scribitur, qua Christus Pau-
lo apparuisse dicitur, nocturna visio fuit. Nam Christus post
ascensum suum in cælum, suo corpore in terris nunquam amplius
presens fuit; sed è tertio celo per visionem sese manifestauit.

D. IACOBY.

Incipiat textus, & manifestum fiet omnibus, quod hanc
glossam vestram non possit admittere. Sic enim verba sonant:
Sequenti autem nocte ASSISTENS EI DOMINVS:
ait: Bono animo esto Paulc, Vt enim testi-
ficaueris, non visis tibi.

Ad hanc reuisione ostendit
quod non potest admittere
Et ad hanc reuisione ostendit
quod non potest admittere
Et ad hanc reuisione ostendit
quod non potest admittere

De Cena Domini.

factus es de me Hierosolymis, sic te oportet & Romae testificari. Vbi expressè ponitur vocabulum **intra**, **ASSISTENS**, quod non de visione intelligi potest. Id dum vestri interpretes contra expressam literam negant: tam varias interpretationes afferunt, vt se inuicem misere iugulent & confurent. Quod fieri necesse est, cum veritati manifeste cedere nolunt.

Sic de Stephano scribitur: quòd viderit caelos apertos, & Iesum stantem ad dexteram Dei. Qua reuelatio, sicut alia quaeque, ex tertio caelo facta est, vt non opus fuerit in terram descendere.

D. IACOVS.

Hanc apparitionem minime nego visionem fuisse: sed tertio caelo factam esse, cogitatio humana est, quae seipsam confutat. Cum enim oculi nostri amplissima corpora coelestia, quae magnitudine sua terram superare dicuntur, in firmamento vix videre queant: qui fieri posset, vt acies oculorum eo penetraret: & corpus humana quantitate nostris simile videret? Quapropter si visio fuit, in terra fieri potuit, vt interpres digeret: Sii vero ex tertio caelo, corpore Christo ibidem existente, facta est: visio non fuit, aut esse non potuit. Et interpretes vestri etiam inter sese non consentiunt, sed se inuicem confutant.

In summa: Gloria Christi, in quam post resurrectionem suam ingressus est, nihil est locale. Quapropter ad reuelationes factas dispensatione vsus est, vt non appareret ea gloria, quam declarare potuisset, si voluisset: sed ea ratione, quam naturae humanae imbecillitas requirit & ferre potest. Vix enim Christus, & non spectrum, fuit, quod cum Paulo in itinere locutum est. Ego, inquit, sum Iesus, quem tu persequeris: & qui astitit in nocte illa, quando Hierosolymis captiuus tenebatur.

Christus in caelo fuit, vt Calixtus ipse dicit, non in terra, vt probatur act. 3. cum apertus est caelos, & Iesus stans in caelo proximo visus sit, & astitit in nocte illa, quando Hierosolymis captiuus tenebatur. Et ad huc vsus alio testamento, vt Ambrosii causa dicitur. Ego enim Iesus quomodo astitit, apertus in diuina sententia dicitur. Et postquam Christus in firmamento caelo vultu contra expressam literam negant: tam varias interpretationes afferunt, vt se inuicem misere iugulent & confurent. Quod fieri necesse est, cum veritati manifeste cedere nolunt. In Apologia pro Iesu sume in testimonio Christi sume in summo ar. 3. cum apertus est caelos, & Iesus stans in caelo proximo visus sit, & astitit in nocte illa, quando Hierosolymis captiuus tenebatur. Et ad huc vsus alio testamento, vt Ambrosii causa dicitur. Ego enim Iesus quomodo astitit, apertus in diuina sententia dicitur. Et postquam Christus in firmamento caelo vultu contra expressam literam negant: tam varias interpretationes afferunt, vt se inuicem misere iugulent & confurent. Quod fieri necesse est, cum veritati manifeste cedere nolunt.

Cur apparitio Ste-
phano facta, sic visio.

Videre autem Christum ad dexteram Dei stantem: hoc non est oculorum corporis, sed mentis. Quoniam dextera Dei inuisibilis est. Ideoque visio fuerit necesse est, de qua Lucas Actor. 7. scribit: Quod Stephanus coelos apertos, & Christum ad dexteram DEI STARE VIDERIT.

Sed, vt redeamus, vnde digressi sumus: gloria Christi, in quam ingressus dicitur, nihil locale est, sed est maiestas illa, quam quidem habuit ex vnione personali, sed in statu exinanitionis suæ, forma serui sumpta textit: in cuius plenariam possessionem & vsurpationem, serui forma deposita, peruenit.

D. B E Z A.

Opinio D. Beza de
gloria Christi.

Semper habuit Christus gloriam, si de λόγῳ & diuinitate intelligas: sed non, si de humanitate intelligatur. Nam humanitas eius donata quidem est MAGNA gloria, supra omnes angelos & beatos homines: sed non ea gloria, qua diuinitatis propria est. Eam gloriam interdum exeruit, quando libuit. Caruit itaque altera gloria, qua petit se glorificari, videlicet ea gloria, quam habuerit apud Deum, priusquam hic mundus esset, de qua quodammodo exciderat.

D. I A C O B V S.

Si de gloria intelligenda sunt Christi verba, quæ Diuinitatis propria est; quomodo ea excidisse dici potest? nisi velimus dicere Diuinitatem mutabilem esse? Hanc autem gloriam non modo ratione Diuinitatis, sed etiam secundum humanitatem habuit, cum in ipso secundum humanitatem omnis plenitudo Deitatis corporaliter habitauerit. A qua plenitudine Deitatis hæc ipsa gloria Diuinitatis non exclusa aut separata fuit. Nisi forte dicere velimus, Deum, seu omnem plenitudinem Diuinitatis sine sua gloria esse, aut extranea gloria ad sui glorificationem indigere, quæ non sit ipsius gloria

Christus gloriam suam non modo, vt Deus, sed etiam vt homo semper secum habuit.

Coloss. 2.

gloria propria. Quod planè absurdum esset de Deo cogitare; qui sibi ipsi ad perfectissimam gloriam sufficit.

Quia verò hæc disputatio de gloria Deitatis, propriè ad locū de persona Christi pertinet, vbi de glorificatione Christi tractandum erit: & hora prandij est, nec Illustris Princeps diutiùs cum molestia detinendus sit; eò rejiciemus.

Ex his autem, de quibus hætenus collocuti sumus, constat omnibus; de duobus his capitibus inter nos prorsus non conuenire. Alterum est de præsentia sacramentali corporis & sanguinis Christi, qua cum pane corpus Christi omnibus exhibetur, quibus panis porrigitur: Alterum verò de perceptione sacramentali, quæ non solum menti, sed ori corpus Christi præsens, etiam ore corporis percipi dicitur. Nam Capernaiticam lanienam & Cyclopicam manducationem corporis Christi, vtrinque rejicimus & damnamus: sicuti nunc aliquoties repetitum est. De manducatione autem, quæ per fidem fit, nulla vnquam controuersia fuit.

In quibus adhuc
dissentio fit.

D. B E Z A.

Nos corpus Christi per panem Cæna Domini, menti, representari & præberi, offerriq; dicimus; non autem ori corporis. Et perceptionem eius spiritualem esse tantum affirmamus; ideoq; neque à dignis vel indignis ore, sed sola fide percipi.

Quod si verò hora secunda denuò conferendum erit, non poterimus ad Theses de persona Christi allatas responsum nostrum scripto adornare. Et fratribus meis, qui mecum aduenerunt, ad Ecclesias redendum est.

D. I A C O B Y S.

Toties nunc testati sumus, de illa præsentia, qua menti corpus Christi representetur & offeratur: & de perceptione eiusdem,

Repetitio & intulatio status controuersiaz.

V

cuiusdem,

154 *Colloquium Mompelgartense.*

eiufdem, quæ fit per fidem; sicut & de Capernaitica & Cyclopica laniena corporis Christi; nullam vnquam internos controuersiam fuisse; sed de tertio modo tantum, qui Sacramentalis est: quo corpus Christi cum pane, non solum adesse, nec menti duntaxat, sed ori quoque offerri dicimus: menti quidem per verbum, quæ sola verbum intelligit: per panem autem ori verè & realiter exhiberi.

Sic quoque mente in verbo, ore autem cum pane verè & realiter, non Capernaiticè, sed in mysterio, modo cœlesti & humano ingenio inperuestigabili percipi, secundum verbum Christi: Accipite, **M A N D U C A M I N E**, Hoc est corpus meum, &c.

Dei autem potentia & sapientia committimus modum, quo id fieri possit? Cùm enim verax & omnipotens sit; fallere non potest.

Quòd ad continuationem colloquij attinet; Illustrissimo Principi consultissimum videtur, priusquam Domini peculiari scripto responsum suum ad Theses nostras adonent, articulum de Cœna Domini concludendū esse. Quod breuiter fieri poterit, nisi fortè noua argumenta pro assertionem suæ sententia producere voluerint; cùm ad ea, quæ & in Thesisibus, & responsonibus vestris, & collatione instituta à vobis allata sunt, nostro iudicio satis responsum fit. Nec tempus deerit vobis ad alterum quoque scriptum adornandum: in quo minimè festinandum erit.

D. B E Z A.

Quantum ergo intelligo, hoc vnum restat, ut à prandio primus articulus, qui est de Cœna Domini, concludatur.

D. I A C O B V S.

Sic est. Auditoribus enim constare oportet, in quibus consentiamus, & in quibus dissentiamus. Et quibus fundamentis innixi, vel vos nobis, vel nos vobis cedere non possumus.

Corpus Christi, quomodo menti & ori corporis in Sacramento simul offeratur.

Modus presentia
71506.

Illustriss. Princeps
Fridericus continuationem Colloquij vget.

L
Scopus instituti
Colloquij.
2.

mus. De quibus fundamentis deinceps singuli accuratè cogitare poterunt, vtri parti, meliore conscientia & firmitate fide adhærere possint. Pleriq; enim persuasi sunt, cum verbis nobiscum præsentiam & manducationem, non panis solum, sed etiam corporis Christi concedatis; per exiguam aut nullam prorsus de rebus ipsis dissensionem esse. Et hoc modo controuersiam illam faciliè conciliari & sopiri posse.

Communis & perniciosus error in multis, de controuersia Sacramentaria.

HORA SECUNDA POMERIDIANA, XXIII. Mart. &c.
LXXXVI.

D. IACOBVS.

REVERENDÈ & doctissime Domine Beza, postquam placida collatione plæraque capita percurrimus, quæ in Thesis & responsionibus vestris, & nostris, de Cœna Dominica posita sunt; eaque nostro iudicio sufficienter tractata sint, vt auditores omnes faciliè intelligere potuerint, vtra pars apertis & minimè detortis sacrae Scripturae testimonijs, aut humana glossa duntaxat nitatur, nec videantur plura produci posse: reliquum est, vt huic articulum vel tandem concludamus.

Primum omnium igitur testati sumus aliquoties, quòd in Ecclesijs & scholis nostris nunquam tradita sit Physica, seu localis præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini.

Quemadmodum etiam apernaiticam & Cyclopicam manducationem corporis Christi, nunquam docuimus, nunquam scripsimus, neque in vllis nostrorum, Lutheri, Brentij, meis, aut aliorum scriptis, demonstrari potest.

Ανεφαλαστικὸς πρæcipuorum capitum colloctionis factæ, de Cœna Domini.

1.
De præsentia & manducatione corporis Christi, Vvirtemb: Theologorum sententia.

2.

V 2

Quum

3.

Falsus scopus aduersariorum.

Protestatio Vvittenbergensium Theologorum contra omnia scripta Bezz, & fratrum eius de Cœna Domini.

Quum aut in omnib. vestris scriptis, hi duo errores nostris nō modò tribuantur, & falsò ascribantur; sed vnicus scopus scriptorū polemicorū vestrorū omnium, sicut & thesion & responsionum vestrarū sit, vt Physicam & localem corporis & sanguinis Christi cū pane præsentiam, & Capernaiticā ac Cyclopicam lanienam carnis Christi in eadem Cœna, refutetis: Illustrissimo Principi, Comiti Friderico, & omnibus auditoribus, Baronibus, Nobilibus, Doctoribus, & Viris Ornatissimis testatum fecimus, illa dogmata de Cœna Domini ab ipsis damnata, nihil prorsus ad nos pertinere: sed nos passim per Galliā, & in alijs regnis apud optimos quosq; iniuste & iniquè traduci, quasi tam crassam & impiam opinionem de Cœna Domini tueamur, à qua omnes pij meritò abhorreant & abhorrere debeant.

4.

De manducatione fidei, nulla controversia vnquam fuit.

Præterea quoque, sicut Theses nostræ habent, aliquoties testati sumus de manducatione corporis Christi, quæ fit per fidem, nullam vnquam inter nos controuersiam fuisse; sed eam à nobis adeò constanter assertam fuisse, vt docuerimus, & nostros auditores sedulò commonefecerimus, nisi per fidem corpus Christi manducauerint, priusquam ad hoc sacrum Conuiuium accesserint, eos Cœnam Domini non ad vitam, sed ad iudicium percepturos.

Manducatio carnis Christi per fidem, quid sit.

Nam hæc manducatio nihil aliud est, quàm credere, quòd corpus Christi sit pro nobis in mortem traditum; & sanguis eius in remissionem peccatorum effusus.

Sacramentalis præsentia & manducatio carnis Christi.

Reliqua autem est tertia præsentia & manducatio corporis Christi, quæ sacramentalis dicitur: quæ asseritur, quòd corpus Christi secundum verba Testamenti Christi: Hoc est corpus meum; illud, inquam, ipsum corpus, sine respectu fidei aut incredulitatis hominum, verè & realiter cum pane cœnæ adsit, modo supernaturali & cœlesti; & non solùm menti, sed etiam ori corporis virtute verbì Christi (*M A N D U C A T E*) exhibeatur, & ore corporis à credentibus ad confirmationem fidei & vitæ per fidem inchoatæ, ab impijs autem ad iudicium, percipiatur.

De

De hac tertia sacramentali præsentia & manducatione quæstio est, in ea cardo Disputationis vertitur; quam nos verbis Testamenti Christi apertissimis (Accipite, manducate, hoc est corpus meum, &c. Bibite, hic est sanguis meus) & D. Pauli testimonijs, (panis, quem frangimus est communicatio corporis Christi: Item, qui indignè manducant, iudicium manducant, NON DIIVDICANTES corpus Domini: Item, rei sunt corporis & sanguinis Christi) ita confirmauimus, vt omnes intelligerent, ne quidem ad latum pilum à simplici & germana verborum Christi & Pauli sententia nos recedere.

Cardo disputationis & controuersiz de Coena Domini.

Fundamenta assertionis sacram: præsentiz corporis Christi in sacra Coena.

Hæc doctrina de præsentia & manducatione corporis Christi, non est nostraglossa, non nostrum figmentum: sed verborum Christi, & Pauli, genuina & apertissima sententia. Hæc D. Bezæ & fratribus eius confutanda erat in collatione instituta; & si nobiscum sentire non possint aut velint, probandum illis erat, quòd hæc tertia manducatio non possit consistere, & quòd non alia corporis Christi præsentia esse queat, quàm localis & Physica, aut Relatiua, seu significatiua. Item, quòd non possit alia corporis Christi esse manducatio, quàm Capernaïtica & Cyclopica laniena carnis Christi: aut quæ per fidem fit, quæ nihil aliud est, quàm in Christum credere.

Hæc si ex verbo Domini, & non humana glossa duntaxat, demonstrauerint: fatebimur eos victoriam obtinuisse: & nos paratos esse, ipsis credere, & nostram doctrinam publicè reuocare. Si verò non possunt probare, quod sanè ab ipsis hæcenus non est factum; omnes auditores vident, nos à verbis simplicissimis Christi non posse recedere; nec vllam causam demonstratam esse, cur ab eis eorumque simplicissimo sensu recedere debeamus propter humanam glossam, quæ nullo testimonio Scripturæ probari, aut demonstrari potest.

D. B E Z A.

*Reuerende D. Doctor, putauimus huius pomeridiana col-
lationis*

V 3

lationis scopum esse, non ut disputationem novam aggrediamur: satis enim & heri & hodie disputatum est; sed ut dispiciatur inter nos, an ex illis, de quibus heri & hodie collatum est, colligi possit, in quibus consentiamus vel dissentiamus. Si autem nova disputatio persequenda est, persequamur. Sed mihi utilissimum videretur dispicere, in quibus consentiamus vel dissentiamus; & in quibus alter alterum ferre possit, ut aliquis fructus ex hac collatione consequatur: quem hic cætus, & alij quoq; absentes magno desiderio expectant & expectant.

Quapropter cum pace & venia Illustrissimi Principis, explicabo, quid mihi in mentem venerit. Nam in articulo de Cæna Domini, de quo hæctenus collocuti sumus, expeditissima ratio fuerit, si nos seorsim scriptum componeremus; idem quoque ex vestra parte fieret; ut deinceps ex communi collatione utriusque scripti (postquam de sensu contulerimus) commune fiat scriptum, quod in confesso auditorum legatur: ex quo cognosci queat, an pax & concordia aliqua inter nos constitui possit. Nam habemus communes hostes; & res ipsa docet, eos hoc certamine accendi, & audaciam concipere, non modò ex ipsa controuersia, sed etiam ex agendi modo, quòdram acerbè utrinque hæctenus pugnatum sit: qui modus agendi ostendit, animos ex utraque parte valdè exulceratos esse. Ego sanè pro mea persona fateor, me multa scripsisse, qua vellem à me non scripta esse; idem etiam ex parte vestra fatebuntur.

Hæc proposita ratio, si Illustrissimo Principi placuerit, in-eatur; nos ex parte nostra parati sumus eiusmodi scriptum adornare.

D. I A C O B V S.

Reuerende Domine Beza, quod ad propositam rationem de scripto componendo attinet: eadem mihi & fratri meo
D.D.

Consilium D. Beza
de via perueniendi
ad Concordiam.

D. D. Lucæ Osiandro placet, & in eadem prorsus sententia sumus; vt ex collatione Scriptorum facta, colligatur, in quibus consentiamus, vel dissentiamus. Nam & hic scopus quoque Colloquij instituti fuit, vt maximè non concordia omnimoda constituitur, aut non constitui possit (quod tamè vnice optandum esset) non modò auditores præsentés, sed etiam absentes, Galli, & Germani, & alijs in regnis pij homines in hac controuersia hæsitantes, certò cognoscerent, in quibus consensus, aut dissensio inter nos sit; cum ab vtraque parte libelli editi, pleni querelis reperiantur, in quibus vtraque pars conqueritur, sibi ab altera iniuriam fieri, & quam plurima falso tribui, quæ nõquam senserint, crediderint, docuerint, & scripserint. Vtra ergo pars alteri iniuste aliquid imputauerit, placida collatione doceri poterit; quod nos arbitramur in nostra collocutione de hoc primo articulo factũ esse. Quisquis enim cognouerit, quæ his dieb. inter nos collata sunt; ex ijs facillè intelliget, quæ cõstans & perpetua cuiusque partis sententia, & quæ illius fundamenta sint.

Scopus Colloquij instituti.

Desiderium piorum in multis regnis, de constituenda Concordia pia.

Desiderio piorum in hac collatione satisfactum.

Donec ergo Domini consignationem fidei & Confessionis suæ in secundo articulo controuerso de Persona Christi expediuerint, & sententiam suam de Theſibus nostris oblatiſ scripto complexi fuerint, nos eiusmodi scriptum componemus. Qua ratione etiam tempus redimetur, si ab vtraque parte nos simul expedire studuerimus.

Nõn autem per me noua Disputatio instituta est, quod Colophonis vice quædam ex collatione facta recitauit. Ea enim instituta maximè seruiunt, quod breuiter ostenderim, in quibus partibus, post collationem factam, vel consentiamus, vel dissentiamus. Primùm quidem de locali & Physica præsentia corporis Christi cum pane, quod eam nunquam docuerimus vel scripserimus. Deinde quoque de Cyclopica & Capernaïtica laniena corporis Christi in Cœna Domini; quam similiter apertè semper & constanter tanquam impiam damnauimus.

Anaccephalosis necessaria.

An verò hac nostrã ingenuã Confessione, nõ videtur magnus gradus ad piã Concordiã factus? Cũ in omnib. scriptis vestris

Ad piã concordiam magnus gradus factus est.

vestris de hoc articulo, hæc duo potissimum capita oppugnanda sumpseritis: quæ si ex scriptis vestris eximantur, **NE VNVM QUIDEM ARGUMENTVM** relinquetur, quod contra nos, nostramque doctrinam hætenus produxistis. Quod ut optimi Auditores diligenter expendant, per Christum Iesum oro & obsecro.

Diffensio reliqua in quibus consistat.

Quod ad diffensionis capita attinet: Ostendimus eam **VNAM & TOTAM** esse de tertio præsentia corporis & sanguinis Christi, & manducationis modo, in Sacramento Cœnæ Dominicæ; videlicet, an corpus Christi verè & realiter, non autem Physicè & localiter, nec etiam relatiuè & significatiuè tantum, adsit? Item: an non solum menti, sed corpori quoque nostro in terris præsens sit, & ore vescèti in Cœna cum pane percipiatur.

Hinc quæritur: An illum modum simpliciter negetis? an eum impossibilem esse affirmetis? quem etiam Deus ipse sua Omnipotentia reipsa præstare non possit? Hoc, inquam, vnum quæritur.

Nam hunc præsentia modum vos hætenus in scriptis vestris, semper tamen sub nomine physica & localis præsentia, cum alium modum non noueritis, non solum tanquam absurdum, sed etiam planè impossibilem oppugnastis. Ideoq; etiam manducationem corporis, quæ fit ore, siue à dignis, siue ab indignis, prorsus negatis. Nihil me calumniari aut vobis falsò tribuere, præter collationem nunc factam, Theses vestra, & omnia vestra scripta demonstrant; neque à vobis, ut opinor, negabitur.

Causa primaria erroris Caluin: de Cœna Domini.

Expressè enim Thesis in vestris responsionibus ad nostram quartam Thesin posita, hæc verba habet: **Ipsius corporis & sanguinis Christi, quantumuis glorificati substantiam NON VIDE MV S posse re ipsa cum pane & vino præsentem statui ALITER, QUAM PHYSICA ET LOCALI CIRCUMSCRIPTIONE. Quia glorificatio corpori Christi immortalitatem dederit, sed naturam non abstulerit. Item: quod**

In Responsione ad Dogma tertium.

DEVS

Colloquium Mompelgartense. 161

DEVS non desinat esse omnipotés, etiam si EFFICERE NON
POSSIT, vt Christi corpus vno eodemque tempore pluri- **Q NB.**
bus in locis essentialiter præsens, aut vt alibi NUNC SIT,
quàm in cœlis. **“**

D. B E Z A.

*Duplex est ista questio, vt mihi quidem videtur: Vna con-
tinet coniunctionem corporis & sanguinis Christi cum signis:
Altera verò coniunctionem nostram cum corpore & sangui-
ne Christi.*

*Ad primam questionem: An Deus essentiam corporis &
sanguinis Christi coniungat cum pane, vt I N, S V B, &
C V M pane corpus Christi & sanguis eius inuisibiliter, nec
tamen localiter, & circumscriptiue ac visibiliter in terris sit
præsens: non videmus, quomodo hæc verè dici, & asserti, aut
simul consistere possint. Id enim veritati corporis Christi re-
pugnat, qua eiusmodi præsentiam non admittit.*

Sacramentalem autem dicimus coniunctionem corporis et **De præsentia**
sanguinis Christi cum pane et vino Cæna Dominica, & c. **Q. EST IN S**
id est, relatiuam signorum panis & vini in terris, ad corpus & **& relatiua.**
sanguinem Christi in cœlis.

*Quod verò ad coniunctionem corporis & sanguinis Chri-
sti attinet cum hominibus in cæna vescentibus, fatemur,
etiam corpus & sanguinem Christi nobis communicari, & à
nobis percipi per Fidem, qua caro de carne, & os ex ossibus
eius sumus. Quam coniunctionem nostram cum Christi
corpore & sanguine, cum Paulo magnum mysterium esse di-
cimus.*

D. I A C O B V S.

Ex hac responsione liquet, vos nullam profus præsentiam
corporis & sanguinis Christi in Cæna Domini statuere:
X **sed**

sed corpus & sanguinem Christi in ea tantum significari per panem & vinum Cœnæ Domini: non autem in terris **VLL O MODO REALITER** præsentia esse: quia nõ possit aliter præsens esse corpus Christi, quàm physicè, & circumscriptiue: quem modum præsentia omnes nostri negant.

Ne autem simplices Christiani hoc animaduertant, **VOS NVLLAM** prorsus præsentiam statuere; ambiguis & obscuris vtimini verbis, quæ imperiti & indocti homines non intelligunt, quin etiam eruditi non faciliè assequuntur.

Menti aliquid dupliciter adesse dicitur.

Nam quod **MENTI** corpus Christi adesse & præberi dicitur; ambiguum est, & dupliciter intelligi potest.

1.
Realis & efficax præsentia rerum in mente hominis.

Aliàs enim verè & realiter aliquid adesse dicitur: vt, cum inquit Christus: Ego & pater meus veniemus ad eum, & mansionem apud ipsum faciemus. Sic quoque Spiritus S. menti adesse dicitur, qui eam renouat ad veram Dei agnitionem. Qui Spiritus sancti præsentia modus, non est repræsentatiuus seu significatiuus; sed **REALITER** Spiritus sanctus **E O L O C O** præsens est, vbi **MENS** hominis est.

2.
Præsentiarum absentium in mente.

Aliàs verò res menti præsentia dicuntur, de quibus mens cogitat: ipsæ autem res perpetuò absunt. Vt quando homo in verbo de corpore Christi cogitat, quod (vestra opinione) vsque ad nouissimum diem nunquam in terris præsens est, sed in cælo tantum. Hæc non est vera & realis præsentia; sed cogitatio tantum de re absente, cuius merito fruatur homo per fidem in Cœna Domini: Sicut Abrahamo, & Patriarchis in veteri Testamento præsens fuit.

De **ÆTINÆ** & Relatiua præsentia corporis Christi in Cœna Domini.

Id verò sic se habere, vt omnibus constet, peto abs te, Reuerende Domine Beza, vt auditoribus assidentibus & magno numero astantibus, explicare velis, quid significet, aut quid tu intelligas per **ÆTINÆ** præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini. Non enim existimo **V N V M** inter omnes esse, qui id intelligat. De hoc autem Mysterio sic loquendum & differendum existimo, vt omnes etiam simplicissimi auditores intelligant. Non enim pro doctis & eruditis tantum: sed etiam pro indoctis & minimè eruditis, quorum

quorum in Ecclesia omnibus locis & temporibus maximus numerus est, hanc cœnam instituit Dominus.

D. B E Z A.

Explicabo. Sacramenta sunt signa, qua nõ considerantur secundum suam substantiam, & materiam: sed secundum usum à Deo in Sacramentis ordinatum. Sic panis & vinum ratione materia considerata, sunt substantia. Deinde eadem considerantur ratione usus, in quem à Domino destinata sunt in Sacramentis. Usus autem panis & vini in Cœna Domini est, ut sint signa externa, corporalia, in sensus incurræntia, ut representent animo & menti spiritualia, videlicet corpus & sanguinem Domini: idq; per promissionem à Christo in verbis cœna factam, cum inquit de pane: Accipite, manducate, hoc est corpus meum, &c. Et de calice: Accipite, bibite, Hic est sanguis meus N. Testamenti. Quibus verbis Christus promittit, se velle nos corporis & sanguinis sui participes facere in remissionem peccatorum, & vitam æternam. Non quidem quòd hoc nunc primum facere incipiat, cum Sacramento fideles utuntur: sed quòd per usum Sacramenti in illis hac communicatio AVGEATVR.

Nunc queritur, quomodo in hoc Sacramento signa & res signata coniungantur? An ita, ut ubi est essentia signorum, ibi quoque sit præsens essentia rerum signatarum corporis & sanguinis Christi? Hic respondemus, illam coniunctionem sacramentalem non requirere, ut eodem loco, ubi sunt signa, ibi etiam res signata sint: sed sufficit, ut signa quandam ἁῖσις, id est, Relationem & habitudinem habeant ad illas res quas significant, representant, & menti offerunt ac præbent. Hanc coniunctionem seu unionem nos ἁῖσις appellamus, seu relationem & habitudinem signorum ad res signatas.

Explicatio
ἁῖσις ἁῖσις ἁῖσις
ἁῖσις, id est, relati-
onem præsentis cor-
poris Christiani cœ-
na Domini.

Usus panis & vini in
Cœna Domini
secundum D. Be-
zæam.

Signa & res signate
quomodo in Sacra-
mentis coniungan-
tur.

Localis coniunctio.

*Hac ratione sunt in Prædicamento Relationis. Nam si-
gnum ratione usus, est in Prædicamento relationis, & non in
Prædicamento substantiæ. Sic quoque Sacramenta veteris Testa-
menti habuerunt $\alpha\epsilon\tau\epsilon\rho\iota\mu$, id est, relationem et habitudinē ad cor-
pus & sanguinem Christi, planè eodem modo & ratione,
quemadmodum Sacramenta noui Testamenti habent. Alio
enim modo Christi corpus neque nobis adest, quàm illis ad-
fuit in Sacramentorum usu. Quoniam corpus Christi respec-
tu sui, realiter non potest **ALITER** adesse quàm **LOCALITER** & **CIRCUMSCRIPTIVE**. Natura enim
corporis non est destructa: ideoque non potest illocaliter esse
in loco, ubi panis Cæne Domini est. Tertius autem mo-
dus, de quo vos dicitis, præsentia, est materia collationis
futura.*

Axioma D. Beza:
Corpus Christi nus-
quam adesse potest
nisi localiter.

D. I A C O B V S.

1.
Sacramenta non
sunt tantum li-
gna.

Reuerende D. Beza: Si rectè percepi mentem tuam, tu Sa-
cramenta dicis esse tantum signa. Id nos simpliciter & cate-
goricè negamus. Signa enim non sunt Sacramenta: sed tan-
tum pars Sacramentorum. Nam ad substantiam Eucharistię
requiruntur duo: signum, & res signata; siue, vt Irenæus lo-
quitur, res terrena, & cœlestis: Terrena, panis & vinum; cœ-
lestis, corpus & sanguis Christi.

2.
Deinde quod ad $\alpha\epsilon\tau\epsilon\rho\iota\mu$ attinet signorum, quemadmodum
abs te explicata est, (quod tamen paucissimos intellexisse
arbitror) hæc est tuorum verborum sententia; quod in ter-
ris in usu Sacramentorum sint duo: Alterum est substantia
signorum, qua ratione in Prædicamento substantiæ colloca-
tur: Alterum verò est $\alpha\epsilon\tau\epsilon\rho\iota\mu$, relatio seu habitudo signorum
ad res signatas. Præter hæc duo nihil adest in terris, secundū
tuam $\alpha\epsilon\tau\epsilon\rho\iota\mu$ explicationem; quia corpus Christi est & ma-
net in cœlis, & (secundum vestram sententiam) **NVLLO MO-
DO** est

Non est in terris. Nam Corpus Christi dicitis non posse aliter adesse, quam localiter & circumscriptivè. Quando ergo Sacramentum Cœnæ Domini, secundum vestram opinionem, celebratur; communicaturis datur & exhibetur panis cum $\alpha\epsilon\theta\alpha$, seu habitudine & relatione ad corpus Christi à terris absens, & in cœlo existens.

Sed, ut pace vestra dixerim, quid quæso opus est illis præstigijs verborum? quæ, sicut dixi, imperiti, quibus Dialectica non est nota, prorsus non intelligunt; & interim in ea opinione & errore versantur, quia in $\alpha\epsilon\tau\iota\kappa\acute{\eta}$ præsentia vocabulum præsentia audiunt, ut inde falsò opinentur, vos etiam veram præsentiam corporis & sanguinis Christi credere & docere; quod vos minimè facere iam demonstratum est.

Nam $\alpha\epsilon\tau\iota\kappa\acute{\eta}$ illa præsentia siue habitudo, nihil aliud est, quam representatio & significatio duntaxat corporis Christi absentis. Quantò igitur satius esset & præstaret, vos simpliciter, sine inuolucris verborum loqui, & apertis verbis fateri, quod in corde sentitis: ut quæ vestra sententia sit, omnes intelligere possent? Sic enim facilius & vos ipsos, & alios expedire possent; & omnibus constans, & perpetua vestra sententia nota esset; quam sub inuolucris verborum, quibus utimini, homines simplices intelligere non possunt.

Quis enim ignorat, quando dicitur: Panis Cœnæ representat corpus Domini, in cœlis existens, & à terra absens; quò deo ipso manifestè corporis Christi absentia in Cœna Domini asseratur? Hæc facilius intelligi possunt ab omnibus, quam quæ multis & splendidis verbis de illa præsentia $\alpha\epsilon\tau\iota\kappa\acute{\eta}$ differitis; quæ etiam à multis doctis non intelligitur. Et ubi quæso sunt verba Christi? aut in quo Testamento Christi reperitur, quòd dixerit in institutione sacre Cœnæ: Accipite, manducate, hoc est panis cum $\alpha\epsilon\theta\alpha$ seu habitudine corporis mei coniunctus? Vbi dixit: Accipite & bibite, hoc est signum, id est, vinum, cum $\alpha\epsilon\theta\alpha$ seu habitudine sanguinis mei coniunctum? Nusquam hoc dicitur. Nec

Præstigijs verborum
D. Bezz., de præsentia corporis Christi in sacra Cœna Domini.

$\Sigma\chi\epsilon\tau\iota\kappa\acute{\eta}$
præsentia nullam præsupponit realem præsentiam.

Explicatio opinio-
nis Bezz., de præsentia corporis Christi in Cœna Domini.

Paulus dicit: Panis est communicatio *αἰῶνος*. Nihil hinc de significatiua habitudine, sed de reali communicatione, vel ad vitam, vel ad iudicium dicitur; Panis est communicatio corporis Christi. Calix est cōmunicatio sanguinis Christi. Quis autem piorum hominū, æternæ suæ salutis consulens, his persuasionibus tam friuolis, à verbis Testamenti Christi expressis (Hoc est corpus meum; &, Hic est sanguis meus) ad *αἰῶνα* & habitudinem illam corporis, se abduci patietur? Nemo sane pius & intelligens faciet, qui suæ fidei certus esse, & suam conscientiam in vsu huius Sacramenti tranquillam reddere volet. Nec iubet nos Christus cogitationibus fidei assurgere, & euehi in locū cœli, vbi est corpus Christi, vt ibi eo perfruamur: sed verbis Testamenti sui, iubet nos oculis corporis respicere ad panem & vinum, tanquam externa elementa proposita; oculis autem fidei ad VERBA TESTAMENTI, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur; &, Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum; ad verbum, inquam, verbum, verbum Christi, & non in cœlos, respicere nos iubet; cui, sicut Chrysoströmus loquitur, simpliciter credamus, nec dubitemus & esse, & dare Christum, quod verba eius sonant.

Christus non iubet nos mente, & perfidem in cœlum euehi.

αἰῶνος in verbis Testamenti Christi locum habere non potest.

Causa erroris in doctrina de Cœna Domini.

Præsentia sacramentalis non destruit veritatem corporis Christi.

Ex quo intelligi ab omnibus potest, quòd illa *αἰῶνος* in verbis Testamenti, locum habere non possit: cum quibus apertè pugnat.

Causa autem huius erroris est; quòd arbitramini & persuasi estis, nullā veram & realem corporis & sanguinis Christi in terris præsentiam esse posse, quàm localem illam & circumscriptiuam. Hic error si animis vestris eximi posset; non modò facilis via ad concordiam, sed ipsa concordia iam facta esset.

Non enim veritas corporis Christi destruitur, si alio modo in hoc Mysterio adesse credatur, quàm quo modo secundum proprietatem corporis nunc in cœlis est. Date, quæso, gloriam Deo, & eius omnipotentis, ac veritati non detrahatis; qui modum nouit pro sua infinita sapientia, quem nos
non

Colloquium Mompelgartense. 167

non nouimus; & sua omnipotente virtute præstare potest, & veritate infallibili secundum verba Testamenti etiam præstat.

D. B E Z A.

Ὁ μυστήριον ἐστὶν ἐν ῥημάτων ἁγιασμένων. Nam Sacramentum interdum sumitur pro signo tantum Sacramentali, substantiali, & corporeo; quod ad res spirituales significandas & representandas adhibetur. Sic circumcisio appellatur signum fœderis; & panis & vinum dicuntur Sacramenta corporis & sanguinis Christi, propter ἁγιότητα & habitudinem, quam habent ad corpus & sanguinem CHRISTI. Interdum verò sumitur pro signo & re signata simul; ut cum dicimus, Sacramentum Cœnae Dominicae non solum panem & vinum, sed etiam corpus & sanguinem Christi completi. Sed hoc non obstat, quò minus Sacramenta sint ex numero signorum. Ideoq; etiam ab Augustino visibilia verba dicuntur, quòd verbis Dei tāquam visibilia signa adhibeantur, & eorum virtutem confirmant. Quoniam eadem est perceptio ipsius Christi in Sacramento, quae est in simplici verbo; quae externa quidem forma differunt, sed non reipsa, quae significatur & prabetur. In verbo per aures tantum; in Sacramento autem per eiusmodi signa, quae in reliquos sensus incurrunt. Sic verba voces sunt signorum. Dicimus tamen, etiam reipsa adesse corpus Christi; SED NON IN TERRIS. Quod enim significatur; id simul etiam prabetur, non autem corpori, sed menti per fidem.

De ὁμολογίᾳ
vocabuli Sacramenti.

An Sacramenta ex
numero signorum
Sacramenta visibilia
cur dicantur verba.

D. Beza, in responsione sua.

Si quis autem obijciat: Ergo fructus corporis Christi dumtaxat ad animum peruenit? Respondeo: Etsi Fides unicum instrumentum est, quo Christus percipitur: fructus ta-

men

men etiam ad corpus peruenit, quia corpora, communicatione huius cibi, immortalia redduntur.

D. I A C O B V S.

Fallacia diuisionis.

Reuerende D. Beza, Non ignota est tibi fallacia diuisionis, qua diiunguntur quæ coniungenda sunt, & inde falsò argumentamur. Sic in præfenti negotio Cœnæ Domini, nõ disputamus de vna tantùm parte, sed de toto Sacramento, quod Irenæus testatur duabus rebus constare, videlicet terrena & cœlesti. Non dicit Irenæus, Sacramentum constare vna re, videlicet pane & vino cum *ære*, hoc est, habitudine & relatione ad absens corpus Christi coniunctis. Nam panis & vinum non est Sacramentum, corpus, & sanguis Christi quoque non est Sacramentum: sed hæc duo simul in Mysterio per verba Testamenti coniuncta, sunt Sacramentum, quod appellatur Eucharistia. Et hæc est vnanimitas sententia omnium Orthodoxorum Patrum, qui simul omnes Sacramentum non vna duntaxat parte, sed duabus simul definiunt.

Augustinus vocabulo Sacramenti abusus.

Non autem ignoro, Augustinum vocabulo Sacramenti abusum, & sæpe pro vna eius parte, pane & vino tanquam signis, vsurpassè. Idem ramen apertè testatur, quòd Sacramentum Eucharistiæ duabus rebus cõstet, sicut verba eius apertè sonant; Caro eius est, inquit, quam forma panis **O P E R T A M** in Sacramento accipimus; & sanguis eius, quem **S V V I N I** specie & sapore potamus. Item: Sacrificium (vtitur autem sacrificij nomine pro Sacramento) Ecclesiæ **D V O B V S C O N S T A T**, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine. Ideoq; hac vocabuli homonymia euadere non potest T. reuerentia, quæ in Scriptura nullum fundamentum habet.

Augustinus in sententijs Prosperi Di. 2. de Conf. cap. Hoc est.

Quòd autem dicit: Corpus Christi respectu sui, non posse in terris aliter adesse, quàm localiter & circumscriptiuè; id pernegamus. Et hac voce omnipotentis Dei detrahi, omnes

omnes mediocriter instituti intelligunt. Neque etiam id vilo Scripturæ testimonio doceri aut probari potest.

Et localem seu circumscriptiuam præsentiam nos in Cœna Domini nunquam asseruisse, iam aliquoties à nobis dictum est: Contra quam vnâ pugnatis, quasi eam doceamus, quod non est.

Quid enim, quæso, Consensus Orthodoxus, quem sic vocant, agit, quàm vt contra Lutherum, Brentium & nos doceat, primùm: In Cœna Domini corpus Christi localiter, & circumscriptiuè non adesse? Deinde: Corpus Christi in Cœna non Capernaiticè manducari? Sed quid opus erat, tam ingenti volumine, hoc à proprietate corporis, ab analogia fidei, & alijs argumentis probare; cùm nemo sit, qui hoc asserat? Hoc est proprium figmentum confutare. Negatio igitur localis & physicæ præsentia corporis Christi in Cœna Domini, & Capernaiticæ manducationis corporis Christi, est totius huius libri, qui Consensus Orthodoxus appellatur, breuissima & solidissima refutatio: Quia nemo est, qui illam præsentiam & manducationem corporis Christi asserat, quam ex æquo omnes damnamus.

Summa & argumentum libri Consensus Orthodoxi.

Breuissima confutatio Orthodoxi Consensus.

Deinde docet; Panem Cœnæ Domini, corpus Christi NON ALIA RATIONE ESSE AUT DICI, quàm hac sola, quòd sortitus sit nomen corporis Christi propter significationem, qua corpus Christi absens significet. Quod nos non modò constanter negauimus, sed etiam firmissimis argumentis solidè refutauimus. Non enim dixit Christus: Accipite & manducate, hoc est panis, qui habet nomen duntaxat mei corporis, quod repræsentat; sed dixit: Hoc est corpus meum; EST, EST (dicit Christus) corpus meum.

Quidam etiam ex vestris scripserunt; corpus Christi nunc in cælo existens, suo in terris officio ita defunctum esse, vt ei nihil amplius nobiscum in terris negotij sit: quod similiter cum verbis Testamenti Christi pugnat. Quemadmodum enim in cruce sacrificium fuit pro totius MUNDI peccatis: sic in Cœna Domini nunc cibus & potus est, non ventris, sed

Tigurini contra breuiem Confessionem Lutheri de Cœna Domini.

Y vitæ

vitz æternæ, tanquam spiritalis alimonia, qua fides nostra confirmatur, & corpus nostrum ad immortalitatem verè pascitur.

Beza cum suis nobiscum loquitur, sed non nobiscum sentit.

Sæpe autem tam splendide de vera & reali præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini concionamini; vt auditores vestri simplices, quin etiam eruditi, non aliter iudicare, aut pronunciare possint, quàm vos nobiscum per omnia sentire; modò Cyclopica Creophagia è medio tollatur. Et hæc fide, quàm plurimos in vestris Ecclesijs pios communicare, & Sacramentum sumere à vobis, NIHIL DUBITO.

Quòd verò res longè aliter se habeat; spero auditores omnes in hac instituta collatione facilè intelligere potuisse.

Quando enim ad explicationem peruentum est, cùm dicitis: corpus Christi adest verè & realiter: additis, *ἁπτικῶς*, id est, relatiuè, habitudine quadam sacramentali, repræsentatiua & significatiua. Item, quia panis habet nomen corporis Christi. Item, *μετανομικῶς* esse; hoc ipso demonstratur in verbis duntaxat, & non in rebus consensum esse.

Sicut etiam Cyclopica illam *κρεοφαγίαν*, & Capernaïticam lanienā carnis Christi *ΝΥΝΟΥΑΜ* credidimus, *ΝΥΝΟΥΑΜ* docuimus, *ΝΥΝΟΥΑΜ* scripsimus; sed damnamus, & damnauimus semper. Sic ad oculum demonstrari, vos *ΝΥΛΛΑΜ* veram & realem præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini credere aut statuere; quod ex *ἁπτικῆ* relatiua illa habitudine manifestum est, quam in Cœna Domini docetis.

Metonymia in verbis Christi non habet locum.

Præterea, omnibus manifestum est, Metonymiam, quæ à vobis in Testamento Christi, verbis eius affingitur, cum ipsis verbis tam apertis minimè consistere posse. Neque enim hîc nominum transmutatio est, vbi nomen pro nomine ponatur; Et neque Christus neque Paulus dicunt, quod panis tantum habeat nomen corporis Christi, non autem ipsum corpus in Mysterio sibi coniunctum.

Ideo quæ

Ideo que hæc omnia, tanquam verbis Testamenti Christi & Myſterio huic minimè conſentanea reiſciuntur, in quibus *ἁπορίαι*, relatio, habitudo & repræſentatio ſeu ſignificatio hæc locum non habet.

Quapropter ſecuriſſima; & longè omnium tutiſſima via & ratio eſt, ſi verbis Chriſti ſimpliciſſimè fidem habeamus: & credamus illorum verborum virtute, quæ Chriſtus ſemel locutus eſt, corpus & ſanguinem Chriſti in Cœna Dominica non ſignificari, aut repræſentari, ſicut in typis & figuris Sacramentorum V. Teſtamenti factum eſt: ſed cum pane & vino cœnæ corpus & ſanguinem Chriſti verè addeſſe, cum pane diſtribui, & ore percipi, modo cœleſti & diuino, qui ſoli Deo cognitus eſt. Sic enim conſcientia tranquilla reddi poteſt, quæ indubitato verbo Deï nititur.

Expedita ratio ad
piam concordiam.

Quod amplius in ſumma Confefſionis doctrinæ ipſorum de Cœna Domini, Fundamento IIII. Aſſertionis dicitur: ſi ſubſtãtia corporis Chriſti ore perciperetur, & maneret quoque ipſa ſaltem in pijs & fidelibus, quòd fideles fierent ſubſtantialia membra Chriſti, nec myſticum corpus Chriſti Eccleſia eſſet; ſpeciem aliquam veritatis haberet, ſi phyſica & localis præſentia cum Capernaitica laniena & Cyclopica mânducatione corporis Chriſti in Cœna Domini à nobis ſtatuere-
retur. Cùm autem nihil minus à nobis fiat, ſed hæc tanquam portenta ſemper à nobis damnata ſint: nulla hic conſequentiæ quoque ratio eſt. Præſentia enim, & perceptio ſacramentalis corporis & ſanguinis Chriſti cum pane & vino Cœnæ, & quæ fit ore, Myſterium eſt, quod neque ratio neq; ſenſus capit, ſed ſola fides intelligit.

Crassa ratiocinatio
de manducatione
carnis Chriſti.

Refutatio eiufdem.

Manducatio carnis
Chriſti in Cœna
Domini, non eſt
Capernaitica la-
niena.

D. B E Z A.

Nos ex perpetua Sacramentorum natura & proprietate, Sacramenta ſigna eſſe dicimus; interim verò non negamus, ijs ſignis totum contineri, videlicet ſignum, & rem ſignatam, hoc eſt, rem Sacramenti: ſed relatiuè & ἁπορίαι.

Relatiua præſentia.

I 3

Quem-

172 *Colloquium Mompelgartense.*

Metonymica prædicatio.

Quemadmodum nemo sua mente potest concipere patrem, nisi simul filium cogitet. Prædicatio autem est Metonymica, qua nomen signati tribuitur signo.

Sic Patres dicunt, corpus Christi in terram cadere, dentibus atteri, dentes corpori eius insigi: Qua non proprie accidunt corpori Christi, sed tribuuntur illi per ἁίωμα & relationem illam, qua signato tribuitur id quod signo accidit. Quæ Metonymia est tropus, quo natura Sacramentorum explicatur. Sic quoque panis dicitur corpus Christi. Et dicimus nos quoque, quod panis SIT corpus Christi, quia Filius Dei nõ est mendax. Sed non est essentialiter corpus Christi. Sic dicimus adesse menti, sed non pani: quia propter panem non adest, sed propter hominem: & Sacramentum non est panis, sed actio. In summa, conuenit inter nos, corpus Christi in Cæna Dominica esse præsens: sed de modo præsentia non conuenit.

Panis non est essentialiter corpus Christi.

Nihil minus verum est.

D. I A C O B V S.

Sacramenta nõ sunt signa significantia tantum.

Sacramenta signa esse, nemo vnquam negauit: sed tantum signa significantia & repræsentantia esse rerum signatarum, per quæ fructus rerum signatarum applicetur percipientibus; hoc nunquam concessimus, neque vnquam concedemus.

In Sacramentis non est ἁίωμα præsentia corporis Christi.

Neque Relatiuam seu ἁίωμα hanc præsentiam esse concedimus. Vt, si quis Patrem præsentem habens, de Filio cogitet; eodem modo res signatas cum præsentibus signis adesse: quod nunc aliquoties refutauimus. Etsi enim Pater relationem habet ad Filium in mente hominis cogitatam: non tamen propterea Filius adest, vbi Pater præsens est.

Partes Sacramenti quomodo in prædicamento Relationis.

Nec partes substantiæ Sacramenti simpliciter relata sunt; sed ea solum ratione, qua inter se comparantur. Sed quatenus substantiam Sacramentorum constituunt: nequaquam relata

relata sunt, sed absolutam rationem habent, & singulæ pro sua ratione adfunt, quæ actioni Cœnæ Dominicæ inseruiūt, non diuisim & separatim, sed coniunctim pro natura vnionis Sacramentalis, quæ neutrum sine altero in vsu Cœnæ agit. Neque enim in vsu Sacramenti cœnæ corporalia à spiritualibus separanda, sed semper coniungenda sunt, & coniuncta manere debent, sicut verba institutionis coniuncta sunt.

In Sacramentis à corporalibus spiritualia non separanda.

Quod ad locutiones à Patribus de hoc Mysterio vsurpatae attinet, corpori Christi dentes infigi, & quæ sunt his similes; nequaquam Metonymicæ sunt, sed corpori Christi hæc tribuuntur propter veram & realem corporis Christi præsentiam, & vnionem sacramentalem cum pane cœnæ factam. Sicut supra de columba & Spiritu S. dictum est, qui descendisse dicitur non Metonymicè, vt nomen Spiritus S. pro columba ponatur: sed quia Spiritus S. verè præsens erat in specie illa columbæ, & sese ad hunc modum reuelauit. Ideo non columba, quæ Spiritum sanctum repræsentauerit, sed ipse Spiritus S. descendisse dicitur.

De phrasibus Patrū Orthodoxorum, dentes infigi corpori Christi.

Ioannes videt Spiritum S. non est Metonymica oratio.

Quemadmodum etiam nequaquam Metonymia admitenda est in verbis Ioannis: [Quod vidimus, quod oculis nostris aspeximus, quod manus nostræ cōtrectauerunt de verbo vitæ.] Etsi enim verbum vitæ videri, & manibus in proprietate suæ essentiæ cōtrectari non potest, quia spiritus est: non tamen propterea Apostoli tantum hominem, sed verè Deum cōtrectasse rectè dicuntur.

1. Ioh. 1.

Apostoli externis oculis viderunt verbum vitæ.

Non autè inde sequitur, panem cœnæ essentialiter corpus Christi esse: sed sacramentaliter est corpus Christi, propter vnionem sacramentalem cum corpore Christi. Et qua ratione non solùm menti, sed etiam corpori & ori nostro adfit corpus Christi in Eucharistia; nunc aliquoties dictum & explicatum est.

Panis non essentialiter, sed sacramentaliter est corpus Christi.

Neque ignoramus, Christum non propter panem, sed propter hominem adesse. Sed inde non sequitur, quòd propterea corpus Christi pani non adfit sacramentaliter, cum

Corpus Christi non propter panem, sed propter hominem adesse.

174 *Colloquium Mompelgartense.*

Christus panem monstrans dixerit: Accipite, manducate, Hoc est corpus meum; quia non panem sine corpore suo, neque corpus suum sine pane, sed spiritualia hæc per corporalia, sicut Chrysoström loquitur, in hoc Mysterio dispensare & percipi voluit Dominus.

• Sacramentum non est actio.

Sic quoque non ignoramus, panem non esse Sacramentum, sed partem Sacramenti. Sed vicissim Sacramentum non est tantum actio; sed ad Sacramentum requiritur actio, sine qua non est Sacramentum. Nam extra usum à Christo institutum, non est Sacramentum. Substantia tamen Sacramenti, quæ exhiberi & percipi dicitur, in his duobus absolutis consistit, verbo Dei copulatis: videlicet re terrena & re cœlesti, (sicut Irenæus testatur, & verba Testamenti docent) pane & vino, corpore & sanguine Christi.

Substantia Sacramentorum in quibus consistat.

De præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna nullus consensus.

Cum igitur D. Beza perpetuò repetat & inculcet, corpus Christi tantum in cœlis esse, & in terris alio modo realiter adesse non posse, quàm locali & physica præsentia, quam ab utraque parte constanter negamus; vehementer miramur quomodo toties asserere audeat, consensum inter nos de præsentia corporis Christi in Cœna esse.

Nam relatio, quæ ex non agentibus est, nullam præsentiam efficit, sed respectum duntaxat, quo res procul abesse potest. Nos autem tertium præsentia modum apertè & manifestissimè probauimus, qui neque physicus est, neque relatiuus, verus tamen & realis: qui in Mysterio consistit, quod ratio capere non potest, fides autem in verbo apprehendit. Hunc modum præsentia Beza vel nobiscum probet necesse est, si inter nos consensus constituendus: aut refutet: quorum neutrum hæcenus fecit. Ideoque dissensio inter nos adhuc manet.

An corpori Christi dentes infigantur.

D. B E Z A.

Nos dicimus; fieri non posse, etiamsi inter corpus & panem sacramentalis unio sit, ut corpori Christi propriè dentes infigi possint; sed signo duntaxat hoc accidit. Ideoque Metonymiam

Colloquium Mompelgartense. 175.

miam esse, seu per Metonymiam fieri dicitur. Nam infixio dentium signi corporis, non ipsius corporis signati est.

D. I A C O B V S.

Reuerende D. Beza, hoc vnū tibi potissimū obstat, quò minus, ad nostram sententiam accedere possis, quòd perpetuò imaginariis, nos localem & physicam præsentiam corporis Christi asserere; quòd nunc toties negauimus. Hinc etiam imaginatio tua, quòd arbitraris nos docere, dentes corpori Christi infigi, quemadmodum fit in esu carnis vitulinæ: quòd nunquam cogitauimus. Sed hæc Chrysoströmus, propter asserptionem præsentia, corpori Christi tribuit: cuius præsentia cum sit spiritualis, nequaquam dentes illi infigi possunt. Sed sicut verbum vitæ ab Apostolo verè visum esse dicitur: sic quoque de corpore Christi illud verè, piè & rectè dictum est à Chrysostrómo & alijs doctoribus, etsi in proprietate substantia nihil horum fiat.

Quid Beza in cognoscenda veritate obstat.

Quomodo in vsu Cœnz corpori Christi dentes infigi dicantur.

Ideoquæ dico, nec *ἀεὶ* relatiuam, nec Metonymiam in hoc Mysterio locum habere. Nihil enim hîc figuratum, sed omnia cœlestia, diuina & realia, in Mysterio tamen & verè præsentia sunt, quæ præter visibiles res verbis Testamenti Christi enunciantur & exprimuntur.

D. B E Z A.

Christum suo corpore & sanguine adesse in Cœna non negamus; sed addimus, MENTI non PANI: sicut nunc aliquoties diximus.

D. I A C O B V S.

Quæro igitur mi Beza, vbi nam celebretur Cœna Domini? in cœlone, an in terrâ?

D. B E Z A.

Corpore in terra, mente in cœlo celebratur. Cum enim corpus Christi in cœlo sit, & nō in terra, vsq; ad nouissimū diem; ideo mente nostra in locū cœli ascendere oportet, vbi est corpus Christi

176 Colloquium Mompelgartense.

Christi, ut ibi eo perfruamur, quod nobis à Patre cum omnibus suis beneficijis donatum est.

D. I A C O B V S.

Cœna Domini in
terris celebratur
corpore & mente.

Christus in verbis Testamenti sui, non iussit nos panem manducantes in cœlum respicere, aut euehi in cœlum mente nostra. Nullum Christi verbum extat de tali Cœna Dominica; sed iussit oculos in panem propositum, & MENTEM in verba proposita euehere: Accipite, manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Sic in terris iussit hanc cœnam & corpore & mente vsque ad diem reditus sui ad iudicium, & quidem in memoriam mortis suæ, celebrare.

In Responsonibus
ad Thesin.

Heb. 1.

Quòd autem in Responsonibus vestris dicitis; Vos VIDERERE non posse, quomodo corpus & sanguis Christi, cum pane & vino reipsa possint præsentia statui, aliter quàm Physica & locali circumscriptione: fatemur, & nos quoque id ipsum VIDERERE non posse, sed credere propter verba Christi & Apostoli eius, qui de hac præsentia testantur, quamuis eam non videamus, quia neque physica, neque localis, nec tamen propterea nulla est coniunctio, quam Deus pro sua infinita potentia & sapientia facillè præstare potest. Vnum autem peto & moneo, vt tua Reuerentia diligenter expendat. Non ignoras, in librum, cui Titulus, Orthodoxus Consensus, omnia congesta esse quæ pro assertione opinionis vestræ facere videbantur: In quo visus est Author, seu potius Authores (nam multorum labore & incredibili studio congestum esse, præfatio testatur) statum totius controuersie de industria transposuisse, & studiosè tenebris inuoluere voluisse.

Falsum testimonium
Authorum Orthodoxi
Consensus contra Theologos
Augustanz Confessionis de
Cœna Dominica.

Scopus enim totius Libri, sicut paulò antè etiam monuimus, in his duobus capitibus positus est: vnum, vt probet præsentiam corporis Christi in cœna, non esse physicam, naturalem, seu localem: alterum, corporis Christi in Cœna Dominica non fieri Capernaiticam manducationem aut laniam

menam Cyclopicam: Quorum vtrunque Lutherum, Brentium & non asseruisse & asserere, cum vniuersa Ecclesia in eodem libro accusamur.

Cum autem nihil horum vnquam docuerimus, aut senserimus, neque adhuc sentiamus: quid queso arbitraris, Autorem hunc cum omnibus suę opinionis socijs in nouissimo die Domino nostro Iesu Christo responsurum Iudici iusto, de hoc falso testimonio, per tot regna publicis scriptis euulgato: cuius rei nunc quidem ne vllus modus est, quin toties publicis scriptis moniti, idem facere non desinant.

D. B E Z A.

Author libri, vir doctissimus, nunc cum Filio Dei vivit: qui si adesset, fortassis responderet, et se defendere posset. Ideoq; de eo nihil amplius.

D. I A C O B V S.

Sed vos idem facitis in Responione vestra ad dogmata à nobis improbata, vbi hæc portenta nobis tribuuntur, & quæ ex his sequuntur, magis horrenda. Probationis autem loco additur, VOS NON VIDERE posse, quomodo hæc quantumuis absurda, falsa & blasphema, oralem manducationem non consequantur: Quod videlicet corpus Christi dentibus teratur, per guttur deglutatur, in ventrem tranſciatur, concoquatur, & tandem excernatur: quæ omnia auditu horrenda sunt.

Frustra probationeorum, quæ Iuthero, Brentio, D. Iacobo, & alijs falso tribuuntur.

Non autem satis est dicere: VOS NON ALITER VIDERE posse. Nam illud videre, soluitur per NON VIDERE.

Nondum enim probatum est, nos eiusmodi Cyclopicam manducationem carnis Christi vnquam docuisse, ex qua hæc blasphema deducantur: sed eandem aperte semper damnamus, & adhuc constanter damnamus.

Status autem disputationis, & totius negocij cardo, quem admodum nunc sæpe diximus, versatur in quaestione de ter-

Controversia Status viget.

Z tio

178 Colloquium Mompelgartense

tiō modo præsentiaē corporis Christi, quo neq; physicè & localiter, neque relatiuè, sed verè ramen & realiter corpus Christi præsens sit. Neque Capernaiticè, neque symbolicè, sed reuera ramen cum pane distribuatur & ore corporis percipiat, eo modo, quo Deus per corporalia spiritalia distribui & percipi voluit.

Ad hoc respondendum : hic modus confutandus erat, quem nos verbis Christi & Pauli perspicuè demonstrauimus. Sed nullum hic responsum, neq; in Orthodoxo Consensu; neque in omnium eorum scriptis, qui vsq; in hunc diem aduersus nos scripserunt. Sed omnis illorum sermo est, vel de laniena Cyclopica, vel de manducatione corporis Christi, quæ sit eandem, de quarum veraq; nullà vnquam controversia fuit.

Suboratio D. Iacobi ad D. Bezam.

Hæc, mi Beza, quæso diligenter apud animum tuum cum fratribus tuis expendere. Vterq; enim nostrum, vt vides, canus est & morti vicinus, & vtriq; coram tribunali Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi comparandum, & doctrinae, quam auditoribus nostris proposuimus, ratio reddenda erit. Demus igitur operam, ne per nos stetisse videatur, quo minus pia sancta, & Deo grata concordia fanciatur.

Qua ratione pius consensus constitutus sit.

Consensus autem omnis in eo positus erit, vt ab vtraque parte nos Christo & verbo ipsius subiiciamus humili Spiritu : & intellectum nostrum, sicut Apostolus loquitur, in obsequium Iesu Christi captiuum ducamus : & explosa Cyclopica laniena & Capernaitica manducatione carnis Christi, vnà cum μετανοια, σχετιση & relatiua præsentia eius, simplici fide verba Testamenti Christi honoremus, eiq; laudem veritatis, sapientiaē, & potentiaē tribuamus : qui nos non fallit, & quod promissit, præstare potest, etiam si nos non intelligamus.

Qua simplicitate fidei ad Cœnam Dominicam multi Galilæi accedant.

Quemadmodum non dubito, plurimos cum ex Gallis circumstantibus, tum alijs quoque locis in vestris Ecclesijs non alia fide aut mente ad mensam Domini accedere, corpus & sanguinem Christi cum pane & vino accipere : nihil de

exon.

ex^oxi, de relatione atq; habitudine cogitantes, de quibus hic disseritis, oculis elementa proposita, mente verba Christi intuentes, simplicitate fidei Deo longe gratissima hoc Sacramentum suscipere. Quorū simplicitas Deo magis probatur, quam de^oxi, relatione, & habitudine conficta in hoc negotio disputantes. Hęc si vtrinq; fecerimus, IAM PAX ET CONCORDIA inter nos de hoc Articulo constituta est. Et quid quærio periculi in assertione huius præsentia Sacramentalis: si Capernaitica damnetur, & simul spiritalis, quæ per fidem fit ante sumptionem Sacramenti, pie doceatur

D. B E Z A.

Reuerende D. Doctor, Optamus & nos pacem & concordiam, eamq; maximo desiderio expetimus: sed eiusmodi pacem, que non perturbet conscientias nostras. Perturbarentur autem conscientia nostra, si ijs reluctantes vobis assentiremur. Nam quod fortassis vestras conscientias tranquillas reddit, id ipsum nostras perturbaret.

Dissensio autem non est de præsentia, sed de modo præsentia. Nos ad Cœnam Domini accedentes, respicimus in promissionem, quâ Christus pollicetur, se nolle pascere corpora nostra, sed præbere illa Sacramenta nobis, ut anima pascatur. Quapropter non disputamus, quid percipiamus: sed quo sensu dicatur, corpus Christi in Cœna Domini manducari. Dicimus non de substantia, sed usu. Substantia panis in terris est: substantia corporis Christi in cœlis est. Est quoque in terris, quia verba nos movent, quis nobis loquatur. Et miraculosior est hic præsentia modus, quo corporis Christi substantia in cœlis est, & tamen nobis in terra communicatur, quàm si substantia eius adesse dicatur: Quâdo videlicet per fidem virtute Spiritus sancti corpori CHRISTI ita coniungimur, ut simus caro ex carne eius, & os ex ossibus eius,

Z 2

adcoq;

180 Colloquium Mompelgartense.

adeoq; unum corpus cum Christo (qui nostrum caput est) fieri nos certum est. Es manifestum est, veritatem corporis naturaliter ob stare, nec admittere, ut simul sit in caelo & in terra verè & realiter praesens.

D. I A C O B V S.

1. Relabimur ad ea, de quibus hoc biduo disputauimus. Re-
cte differit D. Beza de spiritali manducatione, quæ sit per fi-
dem. Sed de ea nulla vnquam controuersa fuit. Et verum
quidem est, quod corpus Christi non sit cibus ventris, quo
vel fames naturalis pellatur, aut corpus naturaliter pascatur.
2. **Quomodo corpus Christi non sit cibus ventris.**
NB. Sed hoc ipso nondum cõfutatam est, Christum per corpora-
lia ex parte sua, pane & vino, & ex parte nostra perceptione,
quæ sit ore, velle nobis hæc spiritalia dona conferre & exhi-
bere, eaq; à nobis percipi. Hoc inquam nondum confutatam
est hoc responso. Et corpus Christi substantia sua secundum
proprietas corporis, & veri corporis modum in caelo esse,
& non in terris, supra diximus & assensi sumus. Sed propte-
rea **NVLLO MODO REALITER IN TER-
RIS** Sacramentis in mysterio adesse, hoc constanter nega-
mus. Et hic verè miraculosus modus præsentia est, quod cor-
pus Christi propter veri corporis modum in caelis existens
& permanens, absq; omni locali motu alio modo in omni-
bus locis adsit, distribuatur, & percipiatur, vbi Coena Domi-
ni celebratur. Qui modus præsentia neque physicus aut lo-
calis, neque *οχητινός* est & relatiuus, sed mysticus, sicut Anti-
tiquitas locuta est: Mysterium quod creditur, non autem in-
telligitur. Nam manducationis vocabulum aliter Ioan. 6. &
aliter in verbis Coenæ accipi, nulla probatione indiget: Quod
Ioan. 6. credere, sed in verbis coenæ Dominicæ **ORE MAN-
DUCARE** & percipere, significat. Quod si quis de fide in-
terpretetur, quam id absurdum esset? Inde enim sequeretur,
quod in dubium vocandum sit, an panis Coenæ ore mandu-
candus sit, si manducare in verbis Testamenti Christi idem
signi-
3. **Miraculosus modus præsentia Sacramē-
talis.**
4. **Manducationis vo-
cabulum.**
ὀμώθυμος.

significaret, quod credere: & sic sine mandato Christi ore perciperetur, quod planè absurdum est.

Cum igitur de spiritali manducatione, quæ sit per fidem, nulla fuerit controuersia vnquam: & D. Beza audiat, Cyclopicam lanienam carnis Christi apertè à nobis damnari: Tertium autem modum præsentiae non possit refutare, quo Christus cum pane & vino exhibet corpus & sanguinem suum, & ore iubet manducare, & sic per corporalia, spiritalia non solum offert & exhibet, sed etiam percipi velit: quæ causa est, vt diutius se veritati opponat? Ah quæso veritati manifestatæ cedas.

Nam sacramentalis illa distributio & perceptio corporis Christi, quæ sit cum pane & ore: ad confirmationem spiritalis per fidem factæ manducationis, à Christo instituta est: quod nemo negare potest.

Hæc omnia, mi D. Beza, vt cum tuis fratribus diligenter expendas, & Ecclesiæ Dei piam & salutarem pacem, vel tandem redimas, denuò obnixè oro. Videt enim tua Reuerentia, me non humana somnia, non humanas glossas, sed expressum & indubitatum Domini verbum attulisse. Huic subiiciamus nostrum intellectum simplici fide, & omnis controuersia sublata erit. Nos enim ex parte nostra non possumus ab expressis verbis Christi, & eorum simplici & germana sententia recedere, cum nulla necessitas urgeat, vt id faciamus. Præsentia enim illa neque cum analogia fidei, neq; cum veritate corporis Christi, aut vlla sacræ Scripturæ sententia pugnat: sed duntaxat sensibus nostris & rationi humanæ absurda videntur. Quibus expressum verbum Dei, simplex, planum, & perspicuum opponendum est, quod nobis in verbis Testamenti Christi expressè proponitur. In quibus conscientia nostra turrisime, sine omni disputatione, simplicitate fidei acquiescit, & merito acquiescere debet, vt quæ fallere non possunt, cum sensus & ratio falli possint.

Z 3

D. BEZA

D. BEZA.

Reuerentia tua satis cogitare potest, nobis tam charam pacem esse, ut eam nihil sit optatius. Sed illam non possumus cum per turbatione conscientiarum redimere. Obijciatur simplicitas fidei, quam putamus & nos sequi, & intellectum nostrum in obsequium Christi captiuum ducere. Nam caro & sanguis non docent, nos corpus Christi in caelo manens, praesens mente habere. Sub verbo ergo Domini captiuamus mentem nostram, quod coniungit nos cum absente corpore Christi. Perceptio haec est mirabilis, quando manens corpus Christi in caelo, in Sacramentis nobis praebetur & percipitur, quatinus nos in terris maneamus.

D. IACOBVS.

Nequaquam consulimus, ut cum conscientiarum uestrarum perturbatione pacem Ecclesiae redimatis. Eam vero facile expedire possentis, si sensus & rationem humanam in spiritualibus caecam, captiuam ducentes, a simplicitate verborum Testamenti Christi non recederetis.

Doctrina D. Bezae non fidei, sed carnis & sanguinis, in Coena Domini est.

Quod enim tua Reuerentia dicit: carnem & sanguinem non docere, corpus Christi in caelo manens, in Sacramentis menti nostrae praebere, & nos in terra manentes cum illa coniungi. Respondeo: Si praesentia corporis & sanguinis Christi in Coena Domini non alia est, quam *spiritum* & *relatum*, sicut explicastis: certum est, eam a carne & sanguine doceri & intelligi. Nisi negare velis: Dialericam, cuius pars est tractatus de relatione, a ratione doceri & intelligi. Et exempla de contractibus, quibus verba Christi supra interpretatus es, certe caro & sanguis docet & intelligit. Quae propter uestra doctrina de coena Domini, & interpretatio verborum testamenti Christi, nihil aliud quam caro & sanguis

sanguis, hoc est, humana cogitatio de Myfterio, quod caro & sanguis non intelligit.

Et quod sæpe à nobis dictum est, quando Reuerentia tua ex nostra sententia dicit: Substantiam carnis Christi, cum substantia panis Coenæ Domini coniungi: certum est, quod non aliam, quam physicam & localem presentiam & coniunctionem intelligatis & oppugnetis. Quia in re, ex parte vestra, erratum est.

D. Beza ex falsis præsuppositis pugnat.

Eam enim presentiam, & coniunctionem nos quoque rejicimus, & damnamus. Neque discrimen vel presentia localis, & quæ est in Sacramento, sicut & modi manducationis carnis Christi in Coena Dominica, & vulgaris modi manducatione, in eo collocamus, quod ille visibiliter, hic vero invisibiliter fiat. Non enim invisibiliter tantum, sed ita spiritualiter hæc à Christo sunt, ut nihil carnale hic sit cogitandum, quod vulgaris modus edendi secum affert: cum presentia modus plane sit spiritualis, non autem duntaxat Spiritus sancti virtus, sed ipse Christi corporis presentia & manducatio.

Quomodo intelligendum sit: corpus Christi, invisibiliter in Coena Christi præsens, dispensari.

Quapropter mera imaginatio carnalis hæc vestra est, de nostra doctrina, non nostra doctrina: cum nihil horum docemus, quod vos, in scriptis vestris contra nos editis, damnatis. Nec docemus consubstantiationem (quæ nobis affingitur) corporis Christi cum pane: Sed quemadmodum transubstantiationem rejicimus & damnamus: sic quoque omnem illam physicam consubstantiationem, siue visibilis sit, siue invisibilis, prorsus rejicimus: & coniunctionem duntaxat sacramentalem docemus, & asserimus.

Imaginatio carnalis D. Beza, de doctrina Ecclesiarum Augustinæ Confessionis, in articulo de Coena Domini. Consubstantiatio, & transubstantiatio: damnata.

Nam coniunctionem corporis Christi cum pane dicimus esse Myfterium, quod caro & sanguis non capit, hoc est, humana mens non intelligit, sed sola fides in verbis Testamenti apprehendit, cui simpliciter credit: & modum infinitæ sapientiæ, potentia, & veritati committimus, quo id fiat, & id Christus efficere possit. Dicimus tantum, quid non fiti
videli-

Coniunctio panis cum corpore Christi, Myfterium.

184 Colloquium Mompelgartense.

videlicet quod non sit physica, & localis præsentia, neque etiam ex his seu relatio, quæ inter duas res absentes versetur. Item, quod non sit Capernaïtica munducatio, & laniena corporis Christi: neque etiam duntaxat fidei manducatio, quæ nihil aliud sit, quam credere in Christum: sed eiusmodi manducatio, qua fides in nobis confirmetur, & quæ ore fiat, sicuti panis (qui est corporis Christi communicatio) ori præbetur, & ore percipitur: Quod in vsu Cœnæ Domini, auellere à pane, aut separare non debemus.

Mysterium est, quod Deus spiritualia per corporalia distribuit.

Comparatio mensæ Domini, & mensæ Dæmoniorum. 1. Cor. 10.

Quomodo autem fiat, quod Deus spiritualia per corporalia distribuat, & nos corporalibus instrumentis ea accipiamus, ignoramus: sed verbo credimus, quod iubet ore manducare, nulla hic fidei mentione facta. Hoc si credere possent ex parte vestra, omnis controuersia sublata esset. Idem videre licet etiam ex participationis comparatione mensæ Dæmoniorum, & mensæ Domini: de qua Paulus ad Corinth. vbi reprehendit, quod Corinthij ad fidem Christi conuersi, simul & mensæ DOMINI, & mensæ Dæmoniorum participes facti sint. Qui edunt hostias, inquit Apostolus, participes sunt altaris: & quia Idolothyra Dæmonij immolabantur, socij erant Dæmoniorum, quotquot de illis edebant: sic quotquot edebant de pane Cœnæ DOMINI, participes erant corporis Christi.

D. B I Z A.

1 Cor. 10.
An quis simul mensæ DOMINI, & mensæ Dæmoniorum particeps esse possit.

Paulus inquit: Non potestis, non potestis, inquam, calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum: non potestis mensa Domini participes esse, & mensa Dæmoniorum. Ideoq; mensa DOMINI, hoc est, corporis Christi non erant participes, qui mensa Dæmoniorum participes erant.

D. I A C O B V S.

Fuerunt tempore Pauli Christiani, qui in ea opinione versabantur, quia idola nihil essent, per consequens quæ illis immo-

immolabatur, nihil differre à communibus carnibus seu cibis. Ideo putabant sibi licere sine offensione Dei ad illa conuiuia accedere, ad quæ ab Idololatri inuitabantur. Sicut nostro tempore quidam reperiuntur, qui ex verbo Domini edicti, sacrificium Missæ nihil esse: ideo ad conuiuia in eius solennitate instituta, accedunt: quod D. Paulus in Corinthijs reprehendit.

D. BEZA.

Paulus inquit: Non potestis: Non potestis.

D. IACOBUS.

Quomodo quæso non possunt? Nisi enim à Corinthijs factum esset, Paulus hoc nomine eos non reprehendisset. Sicut igitur ore externo sumpserunt & manducarunt, quæ Idolis immolabantur: sic quoque ore externo panem manducabant, de quo Paulus inquit, quod sit communicatio corporis Christi. Et usitata phrasis est, qua dicitur: Tu non potes simul religionem Christianam profiteri, teque pro Christiano venditare, & simul etiam auaritiæ, libidinibus, ebrietati, alijsque flagitijs studere. Sed optimus suorum verborum interpretes est Paulus ipse, cum subiungit: omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: omnia mihi licent, sed non omnia edificant. Quibus verbis Paulus aperte docet, posse quidem Corinthios simul ad mensam Domini, & ad mensam Dæmoniorum accedere: sed hoc neque ipsis, neque alijs utile fore. Deus enim iubet Idola fugere, & cauendum esse ab offendiculis, monet. Contra vtrunque mandatum Dei peccabant Corinthij, ad conuiuia gentilium sacra accedentes, quod seipos polluerent idolis, infirmos in fide offenderent, & Idolatras in sua impietate confirmarent. Sed interim Paulus non negat, eos simul mensæ Domini participes esse: sed iudicium saltem, & pœnam minatur. Ideo non vult eos socios Dæmoniorum esse.

Interpretatio verborum Pauli, per verba Pauli.

Aa

D. BEZA.

D. B E Z A.

Corpus Christi (Ecclesia) ex cuiusmodi membris compactū.

*Vnum est verum corpus Christi, quod constat tantum vni-
us membris, hoc est, verè credentibus: ad quod socij Dæmo-
niorum non pertinent. Nemo potest enim simul membrum
Christi, & membrum Diaboli esse.*

D. I A C O B V S.

In corpore Christi multa putrida membra.

Imò verò, sicut in vno corpore humano sunt multi pravi humores, qui corpus molestant: sic in Ecclesia, quæ est corpus Christi, sunt multa quoq; putrida membra, hoc est, externa professione Christiani, sed hypocritæ, socij Dæmoniorum: qui tamen etiam sacris Christianorum, & mensæ Domini communicant, imò interdum ita præ alijs splendent, ut optimi esse videantur.

Sed existimat Illustrissimus Princeps Comes Fridericus, Dominus noster clementissimus, satis de hoc articulo Cœnæ Domini, nos collocutos esse. Nihil enim noui amplius ex parte vestra affertur. Ex his autem quæ vtrinque dicta sunt, arbitror auditores omnes facillè intelligere potuisse, vtra pars glossa humana, aut solidis Scripturæ sacræ testimonijs doctrinam suam confirmauerit, quorū iudicio etiam commendamus.

Alterius autem partis Theologi, poterunt ex collatione facta etiam colligere, in quibus consentiamus, & in quibus dissentiamus. Et sciant nos ad pacem, & Deo gratam concordiam constituendam promptissimos esse. Si quid in doctrina nostra amplius desiderant: ad explicationem, & rationem reddendam, omni honore parati erimus. **DOMINVS** sanctum Spiritum largiatur, ut concordia solida constituatur, quæ coram Deo, & Ecclesia eius consistere possit, ut in **CHRISTO IESU** vnum simus.

D. B E Z A.

Beza studium pacis, & concordie declarat.

Hoc est quod optamus, ut quamuis maximè non possimus per omnia consentire: tamè appareat in quibus dissentiamus, vel consentiamus. Testor Deum, me ex animo loqui. Et nisi molestum

lestum fuerit, recitabo paucis, qua ante annos 27. in fine Scri-
 pti adiecerā, quod contra Vvestphalum edidi, qui mihi occa-
 sionem prauit, anno 69. Vbi in fine Apologia, hac mea verba
 leguntur: Sed age, obtestor vos omnes, qui hanc Apologiā estis
 inspecturi, ego omnium infimus: serio tandem nō quis ista in-
 cendia excitārit, sed qua tandem ratione penitus extingui
 possint, consideremus. Plus satis est litium, plus satis conuitio-
 rum, plus satis criminationum, & apologiarum: et nos tandē
 profectō pœnitere debet, tot annos Euangely profectum istis
 tam luctuosis contentiōibus fuisse retardatū. Hactenus igitur
 (quando ita promerita sunt peccata nostra) sit odijs certa-
 sumtur non tandem charitate potius certamus? Certē com-
 munes habemus hostes, communem confitemur Deū Patrem,
 Filium & Spiritum S. de Mediatoris officio, de fide, de bonis
 operibus, de verbo Domini, de Ecclesia, de Magistratu, idem
 sentimus. In sacramentali causa, quicquid est dissidi, an ob-
 secro eiusmodi est, vt scindi nos oporteat, & ludos comuni-
 bus hostibus præbere? verbi simplicis predicationem, non
 æquamus illi, qua est Sacramentis veluti vestita. De vera ve-
 ri corporis & sanguinis communicatione in cœna Domini in-
 ter nos conuenit: adeo præsentem esse Christum, vt verē nos
 sua carne & suo sanguine pascat in vitam æternam, profite-
 mur. In modo tantum communicationis controuersia est: quo-
 niam contenti sumus spiritali, qua fit per fidem. Hanc con-
 trouersiam satis intelligimus, alias duas secum trahere: sed
 vtraque obsecro, cuiusmodi? Christum in calos ascendisse: cœ-
 leste regnum nostro nomine inisse: eius vnius virtute, poten-
 tia, charitate nos regi & seruari scimus: eius spiritui, quic-
 quid boni à nobis proficisci potest, acceptum ferimus in soli-
 dum. Scissionem ad dexterā non nihil cum ascensione confun-
 dunt: sed in eo, vnde pendet salus nostra, quod distiduum est?
 Quotcunque indignè, id est, sine fide, manducant ex sancto

„ pane, & indignè bibunt ex sacro poculo, reos esse corporis &
 „ sanguinis Domini agnoscimus. Ergo in re ipsa quoque conue-
 „ nit. Manet hic quoque controuersia, an sola symbola indignè
 „ sumant, reiecto per infidelitatem corpore: an verò etiam cor-
 „ pus ipsum sumant. An, obsecro, propter controuersiam hanc
 „ de impijs, diutius perturbabuntur piorum animi? Si quid
 „ Dominus cuiusquam reuelarit, depromatur: sed eo modo, qui
 „ Christianos deceat. Instituatur doctorum & piorum homi-
 „ num Colloquium: interponatur Christianorum principum
 „ authoritas, qui omnem acerbilitatem mitigent, & (quando-
 „ quidem hoc requirit nonnullorum petulantia) effrenes istos
 „ motus coercant: neutri certum præiudicium afferant, sed
 „ animum paratum ijs cedere, qua candida & simplex veritas
 „ docuerit. Neque verò quum hac scribo, mihi in mentem ve-
 „ nit, ut ego homuncio inter tanta doctrina et authoritatis ho-
 „ mines, velut arbitri & disceptatoris partes agam. Quis sum
 „ enim ego, ut hanc cogitationem suscipiam: sed tamen quando
 „ ita tulit occasio, quis meus sit animus, & qua quotidiana su-
 „ spiria, volui Ecclesia Dei testari: & hoc meum desiderium sum
 „ præsens expertus tum illustrissimis aliquot principibus, tum
 „ etiam doctissimis Germania Theologis haud ita pridem non
 „ displicuisse: quos ego iterum in nomine Domini suppliciter hor-
 „ tor & obtestor, ut potius de miserabili hoc dissidio Ecclesia
 „ componendo, quam de vllis alijs negocijs cogitent. Nihil enim
 „ aequè ad Christianos Principes puto pertinere. Et quod ad no-
 „ stros attinet, confido fore, ut quoties liberi & Christiani Col-
 „ loquij conditiones offerentur, in quo spes aliqua vel minima
 „ futura concordia affulgeat, non modò non refugiant, sed et-
 „ iam cupidissime amplectantur. Haftenus verba Bezæ.

Qua adhuc mea sententia est, D O M I N U S pacem lar-
 giatur.

D. I A C O.

D. I A C O B V S.

Reuerende D. Beza, Credo vos in hac collatione instituta re ipsa deprehendisse, quòd nulla animorum acerbitate hanc controuersiam tractemus, sed veritati, paci, & concordie ex animo studeamus. Et diuina prouidentia singulari factum esse existimo, quòd in presentia Illustrissimi Principis, Comitis Friderici, Domini nostri clementissimi, & plurimorum optimorum & doctissimorum virorum ante obitum vtriusque conuenire, & placidè de controuersia hac & alijs colloqui licuerit. Quod ego diu multumque exoptaui, non quòd de veritate & certitudine doctrinæ nostræ dubitarem, quam scio in verbis Testamenti Christi fundatam esse: sed cum vtrinque in scriptis nostris publicis conquesti simus, multa nobis à te, tuisque fratribus, tribui, quæ minimè doceamus: & similibus querelis vestros quoquelibros polemicos repletos esse constet: vt placida collatione instituta, omnibus demonstretur, quid ab vtraque parte iuste vel iniuste, verè vel non verè, alteri parti imputatum sit.

D. Iacobus verè & piz pacis & concordie cum suis studiosus.

Scopus & fructus Colloquij instituti, cuius causa D. Iacobus cum D. Beza colloqui optauerit,

Et cum plurimi in ea opinione ab vtraque parte hætenus versati sint, quòd arbitrentur, non procul nos ab inuicem dissentire, si modò alter alterum rectè intelligere, & alter alterius verba & sententiam candidè interpretari velit: spero Auditores presentes, nunc eum fructum ex collatione placida & familiari percepisse, vt non modò intelligant, quæ vtriusque partis perpetua & constans sit sententia & doctrina, sed etiam vtra in verbo Domini fundata, vel eidem contraria sit. Vnde etiam facilè statuere poterunt, vtram post hæc securè ac tutò absque periculo æternæ salutis sequi velint aut possint.

Opinio plurimorum de controuersia in negotio de Cæna Domini.

1. Nam de manducatione carnis Christi quæ fit per fidem, nulla vnquam controuersia fuit. 2. Capernaiticam manducationem, & Cyclopicam lanienam carnis Christi, nunquã

Ἀνακεφαλαίωσις breuis totius controuersie.

Aa 3 docui-

docuimus. 3. Physicam & localem præsentiam corporis Christi, siue visibilem, siue inuisibilem, semper in Cœna Domini reiecit. 4. Repræsentationem, significationem, & umbras corporis Christi, veteris Testamenti esse demonstrauimus. 5. Præsentiam autem veram & realem, & manducationem eiusdem corporis Christi sacramentalem, credimus: qua per corporalia, panem & vinum, Deus spiritualia, videlicet corpus & sanguinem Christi, non solum menti, sed corpori quoque nostro præbet, exhibet, 6. & per corporale instrumentum, hoc est, ore percipere iubet, cum inquit: Accipite, manducate (quod sanè non significat credere, sed ore percipere) Hoc est corpus meum: 7. vbi nihil carnale imaginandum, quod ad præsentiam aut manducationis modum attinet, qui sapientiæ, potentiæ, & veritati omnipotentis Dei tribuitur, qui modum solus nouit.

Quomodo placet
cordia constitui pos-
sit?

Α' ποσροφῆ
& exhortatio ad
D. Beza.

Hæc vera & verbis Christi consentanea esse omnes pie-
mentes iudicabunt. Ea si vos quoque credatis, doceatis, &
confiteamini: iam iam pius consensus constitutus est. Quod
facile fieri potest, si modò carnales imaginationes de hoc
mysterio abieceritis. Quod vt faciatis, & Ecclesiam Dei,
plurimos pios & fideles exhilaretis, etiam atque etiam oro:
vt vnanimis coram tribunali Dei Christi Saluatoris nostri,
ad quod propediem sistendi sumus, læti & hilares compa-
reamus.

D. B E Z A.

Declaratio volun-
tatis D. Beza.

*Verè affirmare possum, nos placidum, concordia aman-
tem, & docilem animum, ad hanc collationem attulisse. Vn-
de confido, Dominum huic colloquutioni benedicturum. Ha-
bet Deus sua momenta: si non hoc, saltem alio die, plenus con-
sensus sequatur. Quamuis enim aliter ceciderit, quàm spe-
raueram, & adhuc aliquam dissensionem inter nos esse vi-
deam:*

deam: non tamen eam talem existimo, qua fundamenta religionis tollantur.

D. IACOBVS.

Et nos pariter animum concordia studiosum attulisse, re ipsa experti estis Et confidimus nos quoque, hanc collationem sine fructu non abituram: quem Dominus suo tempore proferet. Sed tua Reuerentia cum suis fratribus, laborem in responsione ad alterum scriptum nostrum de persona Christi adornandum, suscipiat: in qua vt breuitati studeatis, oramus.

D. BEZA.

Gravitas argumenti tempus requirit: & vos parati aduenistis, instructi libris, quibus nos caremus: sed breuitati studebimus, quantum possumus.

D. IACOBVS.

Sanctè vobis affirmare possumus, nos domi nihil profusus, sed partim in itinere, partim hic omnia conscripsisse: idque hanc potissimum ob causam, vt tempus redimeremus: & libros nobiscum non attulisse.

D. BEZA.

Precamur Deum, vt vobis suo sancto Spiritu adesse velit.

D. IACOBVS.

Amen.

Postquam Articulus primus de Cœna Domini absolutus fuit: Theologi VVirtembergici peculiare scriptum adornarunt, (sicut inter collocutores
con-

conuenerat) quo ostendebant, in quibus partibus consensus, & in quibus dissensio adhuc esset. Et viam quoque monstrârunt, qua ratione absque offensione conscientiarum, salua & illæsa veritate, pia concordia, in hoc articulo constitui possit. Quod cum alteri parti exhibitum esset: ipsi suam quoque sententiam peculiari scripto complexi sunt. Cum autem inter partes conuenire non potuisset: vtrique sua consignatio restituta, & de hoc articulo nihil ampliùs ad concordiam faciendam tentatum est. Pleraque enim cum in scriptis vtrique ante collationem communicatis, tum in collatione instituta, ita explicata sunt, vt omnes facillè videre queant, in quibus consensus aut dissensio esset. Et quæ via ad piam concordiam constituendam, sit: satis perspicuè monstratum est.

DE PERSONA

CHRISTI, XXV. MARTII

HORA II. POMERIDIANA.

ANT E collationem de secundo Articulo controuerso institutam, præsentè Illustrissimo Principe, Comite Friderico, & Auditoribus Colloquij reliquis, consiliarijs aulicis & Gallis exulibus: primùm, à D. Luca Osandro Theses de persona Christi à Theologis Vvirtembergicis conscriptæ, publicè recitabantur. Quem postea secutus D. Abrahamus Mûsculus, respõsiones D. Bezzæ

Beza, & fratrum suorum nomine conscriptas, quoq; recitauit. De quibus postea D. Beza, & D. Iacobus coram vniuerso auditorio, non minùs placidè, quàm in Articulo de Cœna Domini, collocuti sunt.

THESES THEOLOGO-
RVM VVIRTEMBERGICO-
rum, de Persona Christi.

I.

EXTRA controuersiam est, quòd Filius Dei æternus assumpserit in tempore humanam naturam, anima & corpore constantem, ex substantia, carne & sanguine virginis Mariæ: qua ratione per omnia (peccato excepto) nobis fratribus suis similis est factus. Assumpsit autem humanam naturam in vnitatem personæ, ita vt in Christo non sint duæ personæ, sed vnica tantùm, & vnus tantùm Christus: neque hæc persona in omnem æternitatem solui potest.

II.

Etsi autem duæ naturæ in Christo arctissimè sint copulatæ; tamen non est facta earum confusio, qualis est, cum ex duobus integris fit quiddam tertium: vt, cum ex aqua & melle fit mulsum. Neque vna natura in alteram est mutata. Et quemadmodum diuinitas non conuersa est in humanitatem: ita neque humanitas mutata est in diuinitatem, vel ante vel post ascensionem Christi in cœlum. Ad integram enim personam Mediatoris Christi, requiruntur duæ naturæ.

III.

Constat etiam, quòd quælibet natura in Christo suas habeat & retineat proprietates: verbi gratia: diuinæ naturæ

B b

pro-

194 *Colloquium Mompelgartense*

proprietates sunt, esse omnipotentem, æternam, infinitam, &c. Humanæ naturæ proprietates sunt, esse corpoream creaturam, finitam, circumscriptam, quæ possit pati, mori, &c. Nec in omnem æternitatem proprietates vnus naturæ, fiunt proprietates alterius naturæ: inde enim sequeretur naturarum confusio, imò etiam earum abolitio.

III.

Præter proprietates naturarum in Christo, sunt etiam in Christo homine dona creata: quibus ille omnes homines & Angelos superat. Sed hæc non in considerationem veniunt, quando de proprietatibus naturarum in Christo disputatur.

V.

In persona Christi est communicatio quædam proprium, qua toti personæ tribuitur, quod alterius naturæ est proprium; & de vna natura pronuntiatur, quod altera natura proprium habet. Vnde doctrina de communicatione Idiomatum in Ecclesia orta est.

VI.

Cùm docetur: Filium Dei communicare suas proprietates naturæ humanæ assumptæ: verbi gratia, omnipotentiam, omnipræsentiam; id non sic intelligendum est, quasi Filius Dei in assumptam naturam humanam, ita suas proprietates effuderit (sicuti aliquid ex vno vase in aliud effunditur) vt humana natura, per se, & ex se (etiam in abstracto, seu extra vnionem personalem considerata) habeat peculiarem omnipotentiam, quæ sit iam ipsius non modò propria, verum etiam ipsius proprietas. Sic enim in Christo constituerentur duæ Diuinitates: & per consequens in Deo non esset trinitas, sed quaternitas. Itaque sic sentiendum est: si vnio personalis solui, & Christi tamen humana natura constare posset; tum humanæ naturæ, neque omnipotentia, neque omnipræsentia rectè tribui posset.

VII.

Neque statuendum est, humanam in Christo naturam factam
&am

etiam esse essentiam infinitam & incircumscrip-
tam: aut in omnia cœli & terræ loca extensam: aut eam tali modo ubiq;
esse, quo Diuinitas ubique est: aut eam cum diuina natura
exæquatam esse. Nihil enim horum, ex vera & reali proprie-
tatum communicatione, consequitur.

VIII

Realem proprietatum communicationem cùm dicimus,
non physicam intelligimus, qua natura vna in alterâ trans-
fret: sed vocabulum [REALIS] opponimus communicatio-
ni VERBALI, quæ naturis tantùm NOMINA proprietatum
facit communia.

IX.

Quæritur igitur; an inter diuinam & humanam naturam Status controversæ.
in Christo propter vnionem personalem, REALIS, hoc est,
vera & re ipsa existens in persona Christi, fiat quædam com-
municatio, vt vna natura alteri proprietates suas communi-
cet; & præterea quæritur, quousque illa realis communica-
tio extendatur?

X.

Nos credimus, quòd ex vnione personali sequatur talis
proprietatum realis communicatio, qua Filius Dei commu-
nicet assumptæ humanæ naturæ suam omnipotentiam, om-
niscientiam, omnipræsentiam & vim seu virtutem viuifican-
di, &c. per quam communicationem, diuina natura in Chri-
sto non fit infirmior, humana autem natura exaltatur, non
aboletur. Erudita antiquitas vsa est in hoc mysterio explicân-
do similitudine animæ & corporis: Item, ferri candentis.
Corpus enim re vera viuit, sed virtute animæ viuit. Et ferrū
candens re vera vrit, sed virtute ignis vrit. Neque tamen cor-
pus in animam mutatur, neque propter illam communica-
tionem aboletur; neq; ferrum in ignem conuertitur, neque
ferrum esse desinit.

XI.

Itaq; (propter vnionem personalem & proprietatū com-
muni-

Bb 2

muni-

municationem) credimus, Christum etiam secundum humanitatem suam esse omnipotentem, seu (quod idem est) humanam in Christo naturam esse omnipotentem. Scriptura enim sacra, Christo etiam quatenus homini, omnem potestatem (quæ nihil aliud est, quàm omnipotentia) tribuit. Omnia (inquit Pfaltes) subiecisti sub pedibus eius. Psalm. 8. Et Paulus hunc Dauidis locum explicans, inde probat: quod Christo OMNIA sint subiecta præter eum, qui subiecit ei omnia, 1. Corinth. 15. Ioannes Euangelista inquit: Sciebat Iesus, quod OMNIA dedisset ei pater in manus, Ioan. 13. Et Christus ipse (etiam ante passionem suam) dicit: Omnia mihi tradita sunt à patre meo, Matth. 11. Et post resurrectionem inquit: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, Matth. 28. Huc referenda sunt etiam miracula Christi, ut indubitata eius omnipotentiam testimonia: Quod tactu mundavit leprosos; visum cæcis restituit; quod voce sua Lazarum in vitam reuocauit: quippe quæ miracula Christus non aliena virtute, (ut Prophetæ & Apostoli) sed propria potestate edidit.

XII.

Christum etiam secundum humanam naturam (iam in statu gloriæ & maiestatis) omnia quæ fuerunt, quæ sunt, & quæ futura sunt, perfectissimè scire & nouisse, credimus. Ioannes enim Baptista testatur: Christo spiritum non ad mensuram, ut alijs hominibus, sed ita datum, ut nos de ipsius plenitudine accipiamus, Ioan. 3. Et Christus in statu exinanitionis videbat Phariseorum COGITATIONES. Et Paulus de Christo loquens dicit: In quo sunt OMNES THESAURI sapientiæ & scientiæ absconditi, Colof. 2. Et necesse est Christum OMNIA scire: cum sit futurus Iudex viuorum & mortuorum, Ioan. 5. Quod enim diem iudicij ante passionem suam ignorabat, non simpliciter ad humanitatem eius, sed ad formam serui quam deposuit, referendum est.

XIII.

Quod autem Christus omnibus creaturis, in primis verò
Eccle-

Ecclesiæ & electis suis, vbique etiam humanitate sua, præfens sit; id sacræ literæ euidenter testantur. Vbi (inquit Christus) sunt duo aut tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum, Matth. 18. Et alibi: Ecce (inquit) ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi, Matth. 28. In quibus dictis, nihil opus est diuellere humanam naturam à diuina; quia personam Christi, ne mors quidem ipsa diuidere potuit. Paulus de ascensu hominis Christi in cælum scribit: Ascendit super omnes cælos, **VT IMPERET OMNIA**, Ephes. 4. Et in eadem Epistola de Christo homine testatur, quòd omnia in omnibus impleat, Ephes. 1. Implere autem omnia secundum Scripturæ phrasin, omnibus rebus cœlesti modo præsentem esse significat. Ego cælum & terram impleo, dicit Dominus, Ierem. 23.

XIII.

Modus autem huius præsentis in sacris literis non exprimitur: Itaq; **QVOD** Christus, non localiter quidem & physicè, sed supernaturaliter omnibus creaturis verè præfens sit, credimus. **QVOMODO** autem id fiat, ignorare nos in vera & pia humilitate libenter fatemur.

XV.

Quin etiam carnem Christi verè viuificam esse, cum pia antiquitate (quæ etiam mortuorum resurrectionem, ex carnis Christi viuificæ sumptione, cõfirmavit) credimus. Christus enim dicit: Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt Manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuuet in æternũ. Et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, &c.

XVI.

Hanc Maiestatem omnipotentis, omniscientis, omnipresentis, & virtutem viuificandi habuit Christus, quate-

nus homo (propter personalem vnionem) etiã cum in vtero matris esset : sed tum eam non exeruit aut vsurpauit. Postea verò natus in hunc mundum , quoties opus fuit , eam in miraculis & distributione corporis & sanguinis sui demonstrauit & vsurpauit : quantum quidem ratio vocationis & officij eius postulabat. Erat enim tunc Christus in forma serui , & se exinanierat , vt pati & mori posset , Phil. 2.

XVII.

Status autem exinanitionis & formæ serui , quæ ad breue tempus in Christo durabant , nihil derogant eius Maiestati , in quam plenè ingressus est , cum ascenderet ad cœlos , & cõsideret ad dexteram Dei patris Omnipotentis : quæ dextera Dei est Maiestas Christi , secundum vtramque naturam præsentem regnantis in cœlo & in terra. Itaque iam Christus , In , Cum , & per assumptam humanam naturam , omnia in cœlo & in terra gubernat. Hoc est enim sedere ad dexteram Dei. Itaque Apostolis in orbem terrarum emissis , cooperatus est Christus , & sermonem Euangelij confirmauit sequentibus signis , quæ ex virtute , & potentia , & in nomine Iesu Christi fiebant , Mar. 16.

XVIII.

Quin etiam propter indissolubilem vnionem personalem rectè & verè dicitur , homo Iesus Christus est Deus verus ; & Deus æternus , homo factus est. Nihil aliud enim dicit Ioannes , cum inquit : VERBUM CARO FACTVM EST , Ioan. 1. Verbum enim illud (teste eodem Apostolo in eodem capite) erat DEVS. Caro autem secundum phrasin Scripturæ significat HOMINEM. Itaque hæc propositio : Verbum caro factum est ; nihil aliud significat , quàm Deus homo factus est. Eam ob causam Paulus de Christo sic scribit : Ex quibus (Iudæis) est Christus secundum carnem : QUI est super omnia DEVS benedictus in secula , Rom. 9.

XIX.

Hanc ob causam rectè & verè dicitur : Deus passus est pro nobis ;

nobis; Deus mortuus est pro peccatis humani generis; et libenter fatemur, quòd diuinitas in se nec passa sit, nec mortua: sed quòd Christus passus sit in carne, vt Petrus loquitur, 1. Petr. 4. Interim tamen, etsi diuinitas mori non potest, contumeliæ non modò ad filium hominis, sed etiam ad Filium Dei pertinebant, quia non sunt duæ in Christo personæ, sed vnica tantùm. Nisi enim Dei sanguis pro nobis effusus esset; nos nec ab æterna morte redempti, nec à peccatis nostris emundati essemus. Ideo Paulus Ecclesiam Ephesinam verbi Ministris commendans, ait: Spiritus sanctus posuit vos Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit SANGVINE SVO, Actuum 20. Et Ioannes inquit: Sanguis Iesu Christi FILII eius, emundat nos ab omni peccato. 1. Ioan. 1.

XX.

Et hic Mediator & Redemptor noster Iesus Christus, totus religiosa adoratione est adorandus, secundum vtramque naturam: quia non habemus duos Christos, quorum alter sit adorandus, alter non adorandus. De toto enim Christo scriptum est: Adorent EVM omnes Angeli eius, Hebr. 1. Et cæci illi adorationem & inuocationem dirigebant, non tantùm ad Filium Dei, sed etiam ad filium Davidis, hoc est, ad humanam naturam in Christo, dicentes: Domine miserere nostri FILI DAVID: neque tamen à Christo eam ob causam reprehenduntur, sed potius curantur, Matth. 20. Mar. 10. Luc. 18. Et Stephanus Martyr, qui certè solidam cognitionem Christi Mediatoris habebat, in agone animam suam Christo commendans, dicebat: IESU suscipe spiritum meum. Deo & homini IESU Christo, animam suam commendans.

XXI.

Hæc sana & pia doctrina de inseparabili vnione personali duarum naturarum in Christo; de communicatione Idiōmatum reali; de exaltatione humanæ naturæ ad dexteram, hoc est, Maiestatem & virtutem Dei; adeò non tollit

tollit præsentiam corporis & sanguinis Christi è sacra Cœna, vt eandem potiùs confirmet. Quia humana natura in Christo cum Filio Dei **INDISSOLVIBILITER** vnita, & proprietatum diuinarum particeps facta, atque ad dexteram Dei collocata, non modò in sacra Domini Cœna, sed etiam toti Ecclesiæ semper præsens est. In sacra autem Cœna caro & sanguis Christi dispensantur, &c.

SEQUENTIA DOGMATA
ta cum Scriptura sacra pugnare
iudicamus.

I.

QUOD in Persona Christi nulla sit alia proprietatù communicatio, respectu naturarum, quàm ea, quæ faciat communia nomina: qua ratione Humanitas in **CHRISTO** nihil acciperet à Diuinitate: neque ea, quæ acciderunt humanitati, quicquam pertinerent ad Filium Dei æternum. Et quòd affirmatur, phrasin tantùm esse, & modum quendam loquendi, cùm dicitur: Deus est homo, & homo est Deus. Deum enim nihil cum humanitate, & humanitatem nihil cum Deitate **REALITER**, hoc est, verè & re ipsa commune habere. Et in propositione, Homo est Deus; vocabulù [Hominis] non significare verum hominem, sed Filium Dei, qui sustentat humanam naturam. Itaque hanc propositionem [Deus est passus] sic interpretantur; Deus, id est, humanitas Deitati vnita, est passa: & homo est omnipotès, id est, Deitas humanitati vnita, est omnipotens. Hoc est dogma Nestorij, qui dixit: Noli gloriari Iudæe, non Deum sed hominem crucifixisti. Hoc enim dogma facit duos Christos, quorum alter diuinam haberet **Maiestatem**; alter cum ea nihil haberet
 com-

commune. Alter passus esset pro genere humano: alteri vero cum passione nihil omnino fuisset commune.

II.

Quòd omnis potestas in cælo & in terra, quæ Christo in tempore data est, data sit personæ Saluatoris secundum **VTRAMQUE** naturam. Et quòd Christo secundum **DIVINAM** suam naturam in resurrectione & ascensione ad cælos, iterum **RESTITUTA** fuerit omnis potestas in cælo & in terra: perinde quasi dum in statu humiliationis erat, eam potestatem etiam secundum diuinitatem deposuisset & exuisset. Hoc dogma Arianismum sapit: quia talem in Christo diuinitatem statuit, quæ patiatur incrementum & decrementum; cum veræ diuinitati nihil addi, nec detrahi possit.

III.

Quòd **TOTI** persona Christi, secundum **VTRAMQUE** naturam, officij respectu, maneat **SUB DIVINITATE**. Et hoc Arianismum redolet. Christo enim talis diuinitas tribuitur, quæ sit **SUB DIVINITATE**: cuiuscunque tandem respectu id fiat.

III.

Christum secundum humanitatem, omnipotentiam, aliarumque proprietatum diuinæ naturæ, prorsus non esse capace, eumque (secundum humanam naturam) cum omnipotentia Dei nullam habere communicationem: sed habere mediam inter diuinam atque Angelorum & hominum potestatem.

V.

Quòd asseritur, Christo secundum spiritum suum humanum, certos limites positos esse, quantum videlicet ipsum scire oporteat, & quòd non plus sciat, quam ipsi conueniat, & ad executionem sui officij, iudicis nimirum, necessarium requiratur. Et Christum ne hodiè quidem habere perfectam cognitionem Dei, & omnium ipsius operum. Et Chri-

Cc

sto im-

202 *Colloquium Mompelgartense*

sto impossibile esse, humano suo spiritu nouisse, quicquid ab æterno fuerit, quid iam nunc vbique fiat, & quid in omnem æternitatem sit futurum.

VI.

Quòd Christo impossibile sit, propter humanæ naturæ proprietatem, vt simul eodemq; tempore IN PLVRIBVS, nedum in omnibus locis suo cum corpore esse possit. Et Christo, postquam nos passione & morte sua redemerit, secundum humanitatem suam nihil ampliùs nobiscum esse negocij.

VII.

Quòd docetur, carni Christi vim & virtutem viuificandi aliam non tribuendam, nisi quatenus Christus passione sua in carne nos redemerit.

VIII.

Quòd is, qui ad ipsam Christi carnem, suam adorationem aut inuocationem dirigit (etiam in illa vnione personæ manentem) ex ipsius Dei ore fit maledictus. Christum enim esse CONSERVVM nostrum, (quasi verò non sit Dominus gloriæ) ideoque eum esse Idololatram, & in Deum blasphemum, qui Christi carnem etiam glorificatam, & in vnione personæ manentem, adoret, &c. ②

Jacobus Andrea D.

Lucas Osiander D.

RESPONSIO AD THE-
ses de Persona Christi, à dominis collo-
cutoribus, Mart. 23.
exhibitæ:

Ad I. & II.

Vtramque probamus.

Ad III.

Assentimur & valdè probamus illam formulam, qua di-
citur; ^a proprietates nunquam egredi sua subiecta.

Ad IIII.

Assentimur, & hic probamus distinctionem inter ^b gra-
tiam unionis, qua homo ille est Deus; & gratiam, quam ha-
bitualem vocant, qua homo ille ornatus est habitibus, & qua-
litatibus tot & tantis, quantis nulla alia res creata ornari
potest.

Ad V.

De persona Christi interdum prædicantur voces, utrique
natura sine toti Christo conuenientes; ut, cum Christus, &
Iesus, & Mediator, cæterisque eiusmodi nominibus appella-
tur. Interdum verò ^c propter unitatem persona, ab altera
tantum natura denominatur, idq; dupliciter: interdum enim
habet prædicata, illi ipsi natura conuenientia, à qua ^d deno-
minatur; ut cum dicitur Deus benedictus, æternus, omni-
potens, &c. quemadmodum etiam si dicas, hominem illum

¶ 2

fuisse

ANNOTATIONES

Marginales D. Iaco-
bi Andrea.

a. Non vñ sumus hac phra-
si, tametsi recta intellecta
non improbat; vos autem
ea ad verbalem communi-
cationem afferendam abu-
timini.

b. Quid gratia unionis sit &
completatur, de eo disputa-
tio est.

c. Hanc unitatem sola com-
binatione, sine reali com-
municatione priorum
intelligitis & describitis;
quod falsum esse demon-
strabitur.

d. Non denominatur tan-
tum, sed alteri nature reali-
ter communicatur.

e. Enunciationes illz non sunt propriæ sed inusitatæ; quia res, hoc est, Mysterium vnionis naturarum est inusitatum.

f. IN SESE, æquiuocum est, aliàs proprietatem naturæ denotans, aliàs communicationem realem factam significans.

g. Non est denominatio tantum Grammatica, sed realis communicatio.

h. In concretis vocabulis later error aduersariorum, quem vocabula abstracta aperiant.

i. Nestorij hæresis nequam ex ignorantia harum vocum orta. Quia Nestorius vnâ singularem personam confessus est, sed communicationem idiomatum negauit; inde hæresis eius orta est.

k. Non ideo hæreticus iudicatus; quia Cyrillus idem dixit: sed quia vnâ tantum naturam in Christo post assumptionem in cælum asserunt.

l. Regula falsissima, quod proprietates vnus naturæ, non possint alteri tribui: Nam hæc hæresis Nestoriana fuit.

m. Hæc hæresis, Nestoriana est longè deterior. Nestorius enim communicationem duntaxat proprietatum Humanitatis impugnavit. Hi verò etiam communicationem proprietatum Diuinitatis negant.

n. Nulla hæc æquiuocatio, sed natia significatio vocis communicationis; quæ propter vnionem, & naturis & earum proprietatibus tribuitur.

fuisse passum, mortuum, pro nobis crucifixum, &c. Et istiusmodi enunciationes sunt maxime & propriæ. Interdum verò habet prædicata toti quidem Christo, quia vnica est persona indissolubilis, verè & propriè conuenientia; at non tamen è natura^e in sese, ne in vnione quidem considerata, competentia, à qua & denominatur; ut cum dicitur, Deum redemisse Ecclesiam suo sanguine, & Dominus gloria crucifixus, itemq; filius hominis in terris loquens cum Nicodemo fuisse in cælo: quod loquendi genus à veteribus vocatur ἀντιθέσις, à recentioribus, communicatio proprietatum. Hac autem prædicatio usurpari non potest, nisi in^h concretis nominibus; quoniam tota persona Christi nunquam in abstracto, ab vlla duarum suarum naturarum denominatur. Et ex huius inter concretum & abstracti voces discriminis ignorantia orta est hæresis, tumⁱ Nestorij, qui Deum (nempe τὸν λόγον) negabat & filium esse Maria, & crucifixum fuisse; tum Eutychetis, qui^k Deitatem Christi passam assererat. Stat ergo illa^l regula vniuersalis; neque naturam de natura, neque proprietates vnus natura posse alteri attribui.

Ad VI. & VII.

Nos verò ut proximè præcedenti responso diximus, docemus ex hypostatica vnionis definitione, neq; Deitatem, neq; Deitatis proprietates de Humanitate^m vlllo modo, ne in vnione quidem, verè dici posse.

Ad VIII. & IX.

ⁿ Οὐνοῦπιξ (i. æquiuocatio) est in vna voce communicationis, que modo pro vnione hypostatica, modo pro illius effectis accipitur. Itaque communicationem realem, id est, vnio-

unionem naturarum admittimus, in qua manent singula natura per se, etiam in unione, suis proprietatibus distincta, ^o citra ullam aliam communicationem. Itaque communicationem, cuius hic fit mentio, qua dicitur Humanitas suo quodam modo ubiq; & omnipotens, ^p ne verbalem quidem esse dicimus; sed tam falsam esse existimamus, ^q quam falsum est, unione hypostatica humanitatem euasisse Deitatem. ^t Quamuis, ut supra diximus, homini unito cum λόγῳ, id est, toti personae in concreto, ab altera natura, nempe humanitate denominato, siue Christo ὁλως, non κτ' μέρος, siue in naturis distinctè considerato, rectè & verè, quaecunque sunt Dei propria, attribuuntur.

Ad X.

De humanitatis omnipotentia, omnipresentia, omniscientia, aliquoties respondimus, illa, non humanitati etiam unita, sed homini illi ^s κατ' ὄνο attribui; & rursus infra sigilla latim dicemus. Et quod attinet ad illas similitudines ^t ferri igniti, & corporis cum anima coniuncti; ex illis definiri nequit hypostatica unio, sed tantum delineari, ne dum ut inde possit communicatio, quam statuitis, exoriri. Nam plurima sunt in his dissimilia, ac proinde non aliò trahenda, quam quo sensu, à Patribus Orthodoxis, haec similitudines sunt accommodata, nempe, quod ad similitudinem ferri igniti, attinet, ut docerent contra Eutychianos & Monothelitas, proprietates & operationes naturarum, quamuis unitarum inter ^u se non communicari, nec subiecta sua egredi, tantum abest, ut vestra sententia faueat. Similitudo autem unionis anima & corporis ad constituendum hominem, notum est, ^x quam

Cc 3

multi.

o. Hæc hæresis est Samosatiana, unione naturarum sine communicatione asserere.

p. Blasphema hæc assertio: Humanitatem Christi, ne quidem verbaliter omnipotentem, contra illud Christi: data est mihi omnis potestas, Matth. 28.

q. Non sequitur; quia alio modo Deitas omnipotens dicitur, videlicet per se: & alio modo humanitas in Christo, videlicet participatione omnipotentia.

r. Præstigium verborum, quibus oculi imperitorum perstringuntur. Omnia enim verbalia sunt, non realia; & hoc est verba dare.

s. Ludus verborum est, & deprauatio particulae distinctiuz, quæ non tantum ostendit, cuius naturæ proprium sit, sed causam indicat quoque, cur quod vnius naturæ proprium est, alteri tribuatur, videlicet propter unionem cum altera natura, qua ei personaliter, id est, verè & realiter communicatur.

t. Per has similitudines Patres mysterium unionis & realem communicationem propriorum, quod sine confusione naturarum fieri possit, declararunt.

u. Imò contrarium verum est; nam communicationem realem inde demonstrarunt. Contra Eutychianos ita quicquid, quod inde nulla confusio naturarum, vel abolitio alterius sequatur.

x. Nulla similitudo quatuor pedibus currit; sed in eo quadrat, ad quod à Patribus accommodata fuit.

multipliciter ab unione duarum in Christo naturarum, differat: nec aliò ab Orthodoxis fratribus est accommodata, quàm ad unitatē persona, in duabus perfectis naturis ostendendam, nec longius est trahenda. Stat denique hac regula, in hac hypostatice unione, tum distinctas manere ipsas naturas, & tum agere utranque distinctè, quod sibi proprium est: ac proinde τὸ λόγος esse distinctè id, quod est λόγος, & agere distinctè id, quod est τὸ λόγος. Sicut manet etiam caro distinctè id, quod est caro, & exequitur distinctè id, quod est carnis. Ac proinde, ut paucis omnia, sicut licet non separata, duæ tamen sunt numero distinctæ voluæ: ita duæ quoque sunt voluntates & ἐνεργιαι, & duo ἑσθρηµατα, unicum autem ἔκπτελεσµα, sicuti unica est persona. Nec aliter intelligendum est illud Athanasij: placuisse τὸν λόγος potentiam suam dininam per illam carnem, in ipsa, & cum ipsa, exercere.

Ad IX.

Hæc omnis potestas, ut ex omnibus testimonijs, qua hæc estatis, constat, diuersa prorsus est ab ea, qua est in Deo essentialis, & absolute consideratur. Nihil enim aliud est, quàm summa secundum Deum, potestas, in rebus omnibus creatis administrandis, ad quas etiam ipsa refertur; ac proinde inter dona in carnem Christi collata, id est, ad gratiam habitalem referenda est, quam tamen thesi 4. ab hac vestra communicatione exclusivis. Et quod ad miracula à Christo edita pertinet, sequimur Orthodoxæ veteris Ecclesiæ uniuersalem consensum, ex analogia fidei depromptum, quo confossi sunt Nestoriani, Eutychiani & Monothelita; ex quibus patribus satis sit ista descripsisse. Ex Tertulliano aduersus Praxeam; videmus duplicem statum non confusum, sed coniunctum in

una

y. Falsa est hæc regula. Nam actiones in persona Christi, nequaquam distinctæ, hæc est, seorsum aut diuise naturis, sed toti personæ tribuuntur.

Z. λόγος nihil sine carne agit, sicut anima distinctè nihil sine carne, neque caro sine anima: quamuis naturæ sint & maneant distinctæ, sed tota persona Christus agit.

a. Nestorianismus crassissimus. Sunt duæ voluntates distinctæ in Christo & duæ distinctæ voluæ & ἐνεργιαι; actiones autem sunt communes ad vnum finem directæ.

b. Athanasij sententia hæc non patrocinauit errori de distinctis naturarum actionibus, sed eam refutat & euertit.

c. Hæc non modò sine omni Scripturæ sacre testimonio, sed contra eam dicitur. Ideo falsa.

d. Potentia Christo homini collata, nunquam inter creata dona numeranda, consensus sacre Scripturæ & Patrum apertus est.

vera persona, Deū & hominem Iesum; & adeò salua est utriusque substantia proprietates, ut & spiritus, id est, ^c Diuinitas res suas egerit in illo, id est, virtutes, opera, signa, & caropassiones suas functa sit, esuriens sub Diabolo, & sitiens sub Samaritide.

Ex Cyrill. lib. de Trinit. 5. *Qua diuino modo facta sunt à Christo, non sunt humana vltiq; attribuenda, sed natura ineffabili, & omnem mentem transcendentem.* Ex Nysseno contra Eunomium: *Neque humana natura Lazarum viuificat, nec deflet iacentem impassibilis potentia; sed lachryma quidem hominis^e est propria, vita autem ea, qua vera vita sunt.*

Ex Damasceno lib. 3. de Orthodoxa fide, cap. 15. *Neg, humana natura Lazarum à mortuis excitauit, nec rursus diuina potentia lachrymatur. Nam lachryma quidem sunt quidam humanitatis proprium; vita verò eius, qui est ipsa in se subsistens vita.*

Ad XII.

Quacumq; fuit tempore humilitatis, & nunc est in gloria, & scientia Christi quatenus homo est, donum fuit & est creatum, & subiectiuè Christi anima insitum; ac proinde ad illam, quam ponitis, communicationem, nihil pertinet. ^h *Formam autem serui, id est, humanitatem, abijt, ut Christum deposuisse, aut unquam depositurum esse doceamus, ut pote quam ab humilitate ad illam eminentem, supra ipsorum etiam angelorum gloriam, transtulit, supra omnes caelos collocatam.*

Ad XIII. & XIII.

De omnipresentia aliter etiam statuimus, quam de superioribus duobus, id est, potestate & scientia; quibus agnosca-

e. Orthodoxi Patres his di-
ctis offendere voluerunt, cuius naturæ propriæ sint actiones, vel passionis in Christo: sed sine communicatione & distincte eas excusatas esse, nunquam somniarunt. Sic accipienda esse dicta Tertulliani, Cyrilli, ipsi optimi suorum verborum interpretes, docent.

f. Nyssenus non tam suū, quam Tertulliani & Cyrilli verborum interpres est, quòd de naturarum proprietate, non de communicatione loquatur; quæ non pugnant. Quòd Damascenus quoque aperte confirmat. Et si enim non propriam humanæ naturæ excitare Lazarum: diuina tamen potentia, sine humana natura Lazarum non excitauit. Sicut non purus homo, sed Deus fleuit, quamuis Dei proprium non est, flere.

g. Hæc contra Scripturæ aperta testimonia dicuntur: In ipso absconditi sunt omnes thesauri scientiæ & cognitionis, Col. 2.

h. Forma serui non est humanitas, sed seruilis conditio hominis Christi. Qui est Dominus, Ioan. 13. Vos appellatis me Dominum, & scitis tacitis, sum enim.

i. Absoluta omnipræsentia præsupponit infinitam essentiam. Sed participat sufficit, ut natura eius participata facta, unita sit cum infinita natura, cuius participatione habet, quod infinita natura per essentiam est.

k. Non sufficit dicere; nullo modo fieri posse; sed oportet probare. Nam contrarium aperte sacra Scriptura testatur, Eph. 1. 4.

l. Omnipotètia, omniscientia, omnipræsentia non sunt ἀντιφυσικά, sed ὑπερφυσικά, supra naturam humanam, non contra eam: Ideoque etiam eam non euertunt.

m. Verba Christi aperta sunt, qui seipsum interpretatur, & vim illam CARNI

tribuit, quæ ipsi à λόγῳ communicata est ἵνα ἡ χριστὸς ἵνα quæ capite

n. Carnem Christi viuificam esse, VI DEITATIS PROPRIA; totus chorus Patrum Orthodoxorum confirmat. Ideo aperte falsum, quod in hac responsione asseritur.

o. Dona in carnem Christi subiectiue effusa, non esse omnipotentiam, omnipræsentiam, omniscientiam, vim viuificandi, supra demonstratum est. Quia non sunt accidentia neque in anima, neque in assumpta humana natura. Sed in Deo essentialia, in assumptio mine personaliter donata.

agnoscimus abundantissimè & ineffabiliter donatam & ornatam esse à λόγῳ assumptam carnem. Istam verò omnipræsentiam, quæ infinita essentiam necessariò præsupponit, unitati prorsus, & quarto, ut loquuntur, modo propriam, nullo modo in humanitate Christi, quantumuis hypostaticè unita et nunc glorificata: circumscriptionem tamen suam retinente, agnoscere possumus. Deniq; ὑπερφυσικά quæ cognoscimus, & quibus summè exornata est Christi humanitas, ab ἀντιφυσικῶς, quibus humanitas aboleretur, penitus discernimus; & quæ hinc profertis testimonia, partim ad unicam Deitatem τῷ λόγῳ (licet ab humanitate non separatam, distinctam tamen) referuntur, partim ad ipsius, tanquam capitis in membris suis vim sese exerentem, spectant.

Ad XV.

Quod ad viuificationem attinet, carnem Christi viuificatricem esse non negamus: at non eo sensu, de quo hinc agitur. Est enim viuificatrix, non tamen ea vi, quæ est propria Deitatis, & prorsus ἀκωνόντων; sed primum, quoniam in hac carne Christus mortem pro nobis aboleuit, impletis ijs omnibus, quæ ad vitam æternam nobis acquirendam requirebantur: Deinde, quia non nisi huius carnis spiritualiter nobis per fidem communicata interuentu, vitam illam æternam ex Christo Deo & homine nanciscimur; & eò accommodanda sunt Scripturarum testimonia à vobis prolata.

Ad XVI.

o. Dona in carnem Christi subiectiue effusa (cuiusmodi sunt, quæ hinc recensetis) nec statim, nec perfectè, ut nunc, CHRISTI animæ & carni collata fuisse, liquet ex eo, p quòd

quod creuisse, ut corpus staturâ, sic anima sapientiâ & gratiâ verè dicitur, Luc. 2. & diem illum vltimum ignorasse, Matth. 24. Et omnibus carnis nostræ infirmitatibus, excepto peccato, verè obnoxius fuisse humiliationis suæ tempore ab Apostolo dicitur. Quo *σεν ἡ παθὲν*, Act. 26. dicitur, non autem *ἔδονοντι*, ut Marcion blasphemavit. Hac autem caro a nullo modo simul & eodem tempore *παθὲν*, & talis esse potuit, qualem illam in ipso veræ suæ abiectiois tempore fuisse statuitur. Vnde. onsequitur, per ascensionem ad cælos & per sessionem ad dexteram Patris, Christi carnem non duntaxat declarationem & usum huius gloriæ & potestatis, sed ipsius gloriæ & potestatis consummationem fuisse adeptam.

p. Hæc testimonia omnia ad statum humilitatis & exinanitionis referenda sunt.

q. Contrarium Paulus, qui dicit; Christum fuisse in forma Dei, & simul gestasse formam serui, Phil. 2.

r. Consummatio hæc fuit Maiestatis communicatæ reuelatio, quæ prius forma serui testis fuit.

XVII.

Assentimur huic thesi, duobus exceptis. Primum, quod formam serui, & statum exinanitionis, quem vocatis, pro uno eodemque accipitis, & à Christo utrumque depositum arbitramini. Nos autem per formam serui ipsam humanitatem, secundum quam semper fuit, est, & erit, seipso ἡ ἰσχυρὸν inferior, & nobis ὁμοῖον, & intelligimus: quamuis infirmitates omnes per actum redemptionis nostræ ministerio, deposuerit. Inter illas autem infirmitates, minimè reponenda est circumscriptio, utpote qua ipsam humanitatem formaliter constituat. Alioqui cum vltimo illo die venturus est visibilis, ac proinde corporea substantia circumscripta, dicendus tunc esset non gloriosissimus, sed rursus hac infirmitate resumpta, humilis appariturus. Deinde Christum regnare nunc quidè, & tum in cælo, tum in terra omnem potestatem, secundum utramque naturam habere profiteremur; at non præsentem, quod

s. Videantur verba Pauli, & res manifesta erit.

t. Vos dicitis, sed non probatis; quod non sufficit.

u. Etsi humanitas naturæ ἰσχυρὸν semper inferior; tamen non amplius est serus, Act. 2. 12.

x. Maiestatis communicatio, cū circumscriptioe non pugnat, nec eam abolet, aut naturam euerit, sed in summum gradum gloriæ in thronum proprium Dei exaltat.

y. Præsentissimus, quia non per vicarios, sed se ipso dominatur, sicut supra dictum est.

D d

ad car-

z. Peregrinatio est illa physica & localis, quæ illam spiritali præsentiam non admittit, quæ Christus nobis præsentissimus est.

a. Visibiliter, qui nobis nunc inuisibiliter hæc in terris cœlesti modo præsens est.

b. Diuersa est communicationis ratio, propter naturarum diuersitatem, & naturæ diuinæ immutabilitatem.

c. Nos & verba & sententiam Lutheri amplectimur. Non autem intelligimus diuersitatem de verbali, sed reali naturarum unione. Vos autem de verbali diuersitatem accipitis, quod falsum est.

d. Hoc falsissimum est. Quoniam duæ illæ naturæ irrationabiliter ununtur, ut altera det, altera accipiat. Sed hæc diuina nihil neque perfectionis neque imperfectionis, ab humana accipere potest, propter summam perfectionem & immutabilitatem. Ideo ratio unionis diuersissima est.

e. Ex unionis gratia habet humana natura, quæ Deitatis propria sunt.

ad carnem auinet: dicente Apostolo, quod nunc in terris^z peregrinatio ad Christum assumimus, & desiderante migrare ex corpore, ut cum eo coniungeretur: qui etiam propterea non iam uenisse, aut adesse sua carne, uel ex inuisibili uisibilis denuo futurus, sed^a uenturus conspicuus dicitur.

Ad XVIII. & XIX.

Assentimur: sed hoc præterea à uobis requirimus, ut quem admodum rectè & piè, propter hypostaticam unionem, et respectu totius personæ, Deo incarnato tribuitis per Idiomatū communicationem, quæ assumptæ humanitatis sunt propria:

^b ita etiam homini, quæ Deitatis τὸ λόγου assumptæ sunt propria, sunt, attribuatis. Et ne rem nouam à uobis petere uideamur, petere nos dicimus, quod iam olim D. Lutherus totidem istis uerbis faciendum esse scripsit, in nouissima uerba Davidis:

^c sicut duæ naturæ in unam personam ununtur: sic ununtur etiam nomina utriusque naturæ, in nomen unius personæ id quod nominatur communicatio idiomatū uel proprietatum. Ut homo dicitur & est natus ex Maria uirgine, &

crucifixus à Iudæis: Idem nomen debet etiam tribui filio Dei, & dici: Deus est natus ex Maria uirgine, & crucifixus à Iudæis: quia Deus & Homo est una personæ, & non duo filij, alter Dei, alter Mariæ: sed unus idemq; est Filius Dei & hominis.

Quamuis autem assumens natura excellat omnibus modis, & præsertim in eo, quod per se subsistens subsistentiā humanæ naturæ præbeat: ^d tamen non dissimili, sed una & eadem unionis ratione, Verbum carni & caro Verbo, ununtur.

Et ingens illud discrimen, quo fit, ut Deitas assumens, nihil à natura, quam assumit, accipiat, sed contra humanitas inde locupletetur, non ad unionem ipsam hypostaticam, sed ad illud eius effectum pertinet, quod^e gratiam habitualement vocari diximus.

Ad

Ad XX.

Nos in adoratione unica, unici illius nostri, secundum utramque naturam, mediatoris personam ^f minimè diuidimus: sed naturas sicuti par est, distinguimus. Est enim λόγος ^γ verum ^ε & absolutum admirationis nostræ obiectum, utpote quæ Deo soli debeat. Carnem autem illam assumptam sic ab adoratione illa non excludimus, ne cum Nestorio personam diuidamus, ut tamen illam (non ⁿ in sese) sed respectiue (id est, quatenus est caro filij Dei, unicam cum & in illo λόγος personam constituens): simul adoremus. Simpliciter enim humanitas illa in ⁿ sese & non in alio respectu considerata, inquit Cyrillus, seipsam adorantibus connumerat, & adorat etiam Christus, ut homo, postquam factus est homo. Adoratur autem semper cum Patre & Spiritu, quia Deus verus secundum naturam est. Et idem de recta fide ad Theodosium: Num ut hominem (in sese videlicet, absolute, etiam in unione consideratum) Immanuel adorabimus? Absit. Deliramentum enim hoc esset, & deceptio, & error. In hoc enim nihil ab ijs differremus, qui creaturam ultra factorem & conditorem colunt. Denique ut paucis omnia, Anathematismum ^m octauum Concilij Calcedonensis secusi, una adoratione colimus Immanuel: sed secundum quod essentialiter Dei filius factus est hypostatica unione caro.

Ad XXI.

Sanam & piam doctrinã de inseparabili unione hypostatica, & ipsi profiteamur. ⁿ Communicationem Idiomatũ realem agnoscimus, unitatis persona respectu. Hominem etiam illum, aduersus Nestorium, agnoscimus, tum illa hypostatica unione ad Deitatem ipsam, nedũ ad maiestatem & virtutẽ

f. Verbis videri non vultis, sed se ipsa facit, dum Christo secundum humanitatem adimitis, quæ ad adorationem religiosam necessario requiruntur, videlicet omnipotentis communicationem.

g. Quia soli Deo debetur, ideo carni sine blasphemia tribui non posse, asseritis.

h. Hic manifestè excluditis, quia I N S E S E, intelligitis ipsam substantiam naturæ humanæ, quæ non sit inuocanda, sed λόγος, cui vnita est.

i. Sicut pileus, seu corona Regis, cum Rex adoratur, quam nemo alloquitur. Lib in Iohan. 2. cap. 92. in hæc verba: Nos adoramus, quod scimus.

k. In sese. Cyrillus intelligit hoc loco & hac phrasî proprietatem substantiæ humanitatis, si per se consideretur; & simul statum exinanitionis completitur.

m. Verbis probant illum Anathematismum, sed se ipsa improbant.

n. Communicatio idiomatum ipsis nihil aliud est, quàm naturarũ & proprietatum vnio; cum hæc tanquam causa & effectus differant.

N.B.

8. Homo euasit *Θεός και*

λόγος, quod hæcenus in nobis reprehenderunt: sed quid intelligant, sequerur.
 p. An non hoc est aperte communicationem *Idiomatum* cum Nestorio negare?

q. Peruersa interpretatio dexteræ Dei & sessionis ad dexteram Dei; de qua in collatione plura dicentur.

r. Manifesta est contradi-
 ctio in verbis Theſium. Ne-
 gant enim hypostaticam
 unionem efficere præſenti-
 am sacramentalem; toti au-
 tem Ecclesiæ sua virtute, &
 quia unica est persona Chri-
 ſti, adesse.

s. Proprietate nature in
 cælis, & non in terris dici-
 mus esse; quod præſentis
 Sacramentali nihil derogat

t. Cùm hæc insinuatio fi-
 ne reali præſentia non fiat;
 quæ causa est, quòd non da-
 tis Deo gloriam, & eam in-
 genuè nobiscum fatemini?

eius euertum fuisse, ut qui pex illam ° euaserit Θεός και λόγος:
tum etiam ineffabilibus donis, supra ipsos angelos ornatum.

*Ipsam autem humanitatem, contra Eutychetem, negatque
 illa hypostatica unione Deitatem euasisse, vel? proprietatum
 diuinarum facta fuisse, vlla inde exoriente communicatio-
 ne, participem. 9 Collocationem verò ad dexteram Dei, ad*

*incarnationem minimè putamus referendam: sed partim
 tempus exinanitionis τὸ λόγος finire: partim consummatio-
 nem gloria & gratia habitualis carnis Christi declarare. Præ-*

*ſentiam denique carnis Christi in Cæna Domini, non ad hy-
 postaticam unionem, sed institutionis sacramentalis verba
 referimus, qualem illam esse superiore nostro scripto diximus,
 spiritualem videlicet: qua etiam ratione illum secundum caro-
 nem, nunc toti Ecclesiæ, partim sua virtute, partim quia uni-
 ca est persona Iesu Christi, adesse, & ad consummationem vs-*

*que seculi ad futurum, ex sacris literis discimus. Cùm? alioquin
 realis corporis sui substantiâ, sicut cùm in terris esset, à cælis
 aberat: ita nunc in calo positus, à terris absit. Verissimè ta-*

*men & efficacissimè carnem suam iam nunc? admirabili &
 & imperſcrutabili mysterio suis ad vitam æternam, tum in
 verbo, tum in Sacramentis spiritualiter per fidem insinuans.*

Mompelgardi 24. Martij, 1586.

Theodorus Beza, Geneuensis Ecclesiæ Minister.
 Abrahamus Musculus, Bernens. Eccles. Minister.
 Anthonius Faius, Geneuensis Ecclesiæ Minister.
 Claudius Alberius D. Professor Philosophiæ in
 Academia Lausannensi.
 Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ in Gymnasio
 Bernensi pub. Professor.

AD

AD DOGMATA, QUÆ
D. Collocutores iudicant cum Scri-
ptura S. pugnare, &c.

RESPNSIO I.

DAmnamus & nos eos (si qui sunt eiusmodi) qui existi-
mant per hypostaticam unionem naturas nominibus
tenus uniri, quasi per illam λόγος non sit, sed tantum dica-
tur homo, & vicissim homo ille non sit re ipsa, sed nomine
tantum dicatur Deus. Sed ex hac unitione humanitati com-
municari aliter quam uniri proprietates τῆς λόγου, quasi sit
re^b ipsa in λόγῳ omnipotens & omniprasens, &c. nega-
mus. Quia^c hac communicatio & unio, unum & idem est:
& ut respondimus ad Thesin 18. & 19. ^d pari prorsus ratio-
ne oporteret τῆς λόγου aliquid accipere ab illa humanitate.
Ad nos igitur ista nihil pertinent, qua hic primo loco repre-
henduntur. Communicationem autem Idiomatum realem
facimus, ut & ipsam unionem: ^e non tamen naturarum, sed
unitatis persona respectu: & hanc enunciationem, qua Deus
dicitur passus, sic interpretamur: Deus, id est, caro Deitatis
unita est passa. Hoc enim sentire didicimus ex Petro Aposto-
lo, qui^g CHRISTVM (id est, illam personam) dicit passum
esse in carne, id est, in humanitate, non in Deitate sua. Et vi-
cissim interpretamur: ^h Homo est omnipotens, id est, Deitas
humanitati unita, est omnipotēs. ⁱ Nec propterea diuidimus
personam cum Nestorio, sed naturas, & earum proprietates,
ut poscit hypostatica unionis definitio, aduersus Eutyche-

a. Verbis damnatis quidē,
sed re ipsa idem assertus:
quod paulò post planum
fuit.

b. Quid magis apertè dici
posset? Humanitatem ne-
gant re ipsa in λόγῳ
omnipotentem esse.

b. Vnio sine communica-
tione asseritur.

c. Vnio & communicatio
plurimum differunt

d. Non sequitur quia ad
unionem illam sufficit Dei-
tatem dare, & humanita-
tem accipere.

e. Nulla prorsus est com-
municatio, si neutra natura
alteri communicet, quod
suum proprium est. Et hic
fuit Samosatens error.

f. Aperta negatio commu-
nicationis idiomatum Nes-
toriana.

g. Deprauatio verborum
Petri, quæ priorem assertio-
nem euertunt. Nam aliud
est dicere: Christus passus
est in carne: & aliud, caro
Christi passa est.

h. Quid hic homini tribui-
tur, nisi inanis titulus: In. d
etiam illi homini deroga-
tur, quæ soli Deitati adferri-
bitur, omnipotentia. N E-
S T O R I A N I S M V S.

i. Idem Nestorius dixit, sed
eius nulla ratiōe habita,
Patres Concilij eum hære-
ticos damnarunt.

k. Hoc non est distinguere, sed separare.

l. Hæc Lutherus de Christo scripsit, quatenus in statu exinanitionis fuit: & ut discrimen naturarum in Christo ostenderet. Nequaquam autem negat, Christum omnipotentem hominem esse in Deo.

tem ^k distinguimus. Denique respondeat vobis D. Lutherus, cuius hæc sunt verba in sermone Natalitio super 1. cap. Epistolæ ad Hebræos: ^l *Humanitas Christi aequè ac alius sanctus & naturalis homo, non semper omnia cogitavit, dixit, voluit, animadvertit, sicut quidam omnipotentem hominem ex ipso faciunt, imprudenter confundentes duas naturas, & earum operationes.*

II.

m. Extant scripta, quibus permoti quidam, hominis Christi divinitatem negant.

Nescimus, an quisquam ita insaniueris, ut existimâris, τὸ λόγον aliquid in se se decessisse, cum carnem assumeres, & rursus accessisse, cum illa caro, peracto nostra redemptionis Ministerio, in illam suam gloriam, supra omne nomen euheretur. Sed hoc quidem docemus Paulum secuti, τὸ λόγον non in se, sed quatenus quasi latere, dissimulata sua ad tempus gloria, sustinuit, [quodammodo] se exinanivisse: sicuti rursus, cum illa caro plenè glorificaretur, non in se, sed in illa [quodammodo] gloriam illam suam priorem recepit, quam etiam à patre postulavit, Ioan. 17. v. 5.

III.

n. Per distinctas intelligit seorsim agentes, sine omni communicatione: quod falsum est. Nihil responder ad Thesin.

Mediatoris officium docemus, & toti Christo, & toti Christi competere: sed ut naturis, ita etiam earum operationibus ⁿ distinctis. Humanitas igitur semper infra τὸ λόγον subsedit, & adhuc subsidet, quantumvis glorificata. Οὐ λόγον verò (etsi quatenus redemptor, medius est inter Ecclesiam & Patrem, cui nos suo sanguine acquisivit, & cuius Ecclesia caput est) non est propterea Deus ὁμοιωµως, vel patris persona inferior.

Huma-

III.

Humanitatem Christi, ut subiectum semper Deitate inferius, affirmamus sine blasphemia exaequari non posse, siue $\theta\epsilon\omicron\iota\alpha$ siue $\epsilon\gamma\upsilon\sigma\iota\alpha$ $\text{\textcircled{Q}}$ $\lambda\omicron\gamma\omega$, à quo assumpta est, quod & res ipsa indicat. Et Paulus 1. Cor. 15. disertè exprimit, de huius regni potestate differens, cum ait: illum excipi, qui filio omnia subiecit. Est autem ipse $\lambda\omicron\gamma\text{\textcircled{Q}}$, etsi persona distinctus à patre, & officio medius inter patrem & Ecclesiam, tamen secundum essentiam unus cum patre: & quatenus filius, patri suo aequalis.

o. $\epsilon\gamma\upsilon\sigma\iota\alpha$ non absolutam Dei potentiam (quae ipsa Deitatis $\theta\epsilon\omicron\iota\alpha$ est) sed eius participationem significat.

V.

Respondit antea vobis Lutherus, loco supra citato, Christum hominem (id est, secundum hominem) tantum potuisse & sciuisse, quantum voluit $\lambda\omicron\gamma\text{\textcircled{Q}}$, ipsum & posse & scire. Et certè agnoscere nos oportet, Christum hominem omnia sciuisse, & scire sine ulla mutatione, secundum Diuinitatem suam: tempore autem humilitatis suae, secundum humanitatem suam multa ignorasse, propter nos, quorum tamen in gloria sua nihil est ipsi ignotum.

p. Lutherus nihil minus voluit docere: ideo locus inspiciatur, & accurate examinetur.

q. Non tamen apertè afferere volunt, vel audent, quòd omnia sciat.

VI.

Priorem huius Articuli partem asserimus: posteriorem abominamur.

r. Multi praesentiam & omnipraesentiam reiiciunt apertis verbis.

VII.

Falsò quidem in nos istud dictum fuerit, ut apparet ex nostro responso ad 15. Thesin superiorem.

Disimulatio erroris.

Respon

VIII.

t. De Danro dicuntur, cuius formalia verba hic recitata, & aliàs sæpe repetita sunt.

Respondimus quoque ad illud immeritò nobis obiectum, (si in nos hac dicuntur) ad Theſin. 20.

Mompelgarti, 24. Mart. Anno 1586.

Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.

Abrahamus Muſculus, Bernenſis Eccleſiæ Miniſter.

Anthoſius Faius, Eccleſiæ Geneuenſis Miniſter.

Claudius Alberius, D. & Profeſſor philoſophiæ in Academia Lauſanneniſi.

Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ, in Gymnaſio Bernenſi pub. Profeſſor.

D. I A C O B V S.

Quis cauſam diſputandi de perſona Chriſti dederit.

EVERENDE D. Beza, qua ratione in certamine de Cœna DOMINI, ad diſputationem de perſona Chriſti peruentum ſit, tua Reuerentia non ignorat.

Postquam enim ex parte noſtra, verbis Chriſti demonſtrata eſt VOLUNTAS, quòd Chriſtus ſuo corpore & ſanguine in Euchariſtia a deſſe, & illud cum pane diſtribuere, & ore à nobis manducari velit, qui dixit: Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum, &c. Accipite, bibite, hic eſt ſanguis meus, &c. noſtros auditores, adeoquæ omnes pios & fideles ſedulò hortati ſumus, cùm ſcriptis, tum ſermone, vt verbis Teſtamenti Chriſti ſimpliciter fidem habeant, ſine omni diſputatione aut dubitatione: quod nunc quoque facimus. Quoniam Chriſtus non ſolùm ſit verax, qui

Theologi Vvirembergici omnes ad ſimplicitatem ſidei hortantur.

qui fallere & mentiri non possit, sed etiã omnipotens, apud quem non est impossibile omne verbum, sicut Angelus Mariæ loquitur. Ibi ab aduersarijs nostris de potentia non solum Christi hominis, sed etiam de absoluta potentia Dei disputari cœptum est.

Luc. 1.
Disputationis de
omnipotentia Dei,
ocasio.

Nam Petrus Martyr in suo Dialogo expressè scripsit: **NVLLA VI FIERI POSSE**, vt res creata sit vbique. Et haud ita pridem Lampertus Danæus in libello Geneuz inpresso scripsit: **CHRISTVM** ne quidem **VE L L E P O T V I S S E**, vt corpus ipsius simul & semel in pluribus locis præfens sit, quia præstare non possit. Et in Theſibus vestris de Cœna Domini, idem quoque affirmatur, de quo in præcedenti articulo etiam dictum est. Quod in Responſionibus vestris de persona Christi repetitum est, vbi contenditis, Deum propterea non negari omnipotentem etiam si hoc præstare non possit.

Impia vox Petri
Martyris in absolu-
tam Dei potentiam.

Blasphemia Lam-
perti Danzi in asser-
tione contra D. Ia-
cobum Andream.

In Responſionibus
de cœna Domini, &
de persona Christi,
Beza cum suis ean-
dem opinionem
probat.

Huic doctrinæ opposuerunt sese Theologi Confessionis nostræ: & demonstrârunt, non solum **V O L V N T A T E M**, sed etiam **F A C V L T A T E M**, quod non modò velit, sed etiam possit suo corpore in pluribus, adeoque omnibus locis, diuino & cœlesti modo, adesse, in quibus Cœna Domini in toto terrarum orbe vna hora celebratur.

Ex quo manifestum est, controuersiam & disputationem de persona Christi **N O N A N O B I S O R T A M**: verum aduersarios non modò eius occasionem, sed etiam causam dedisse. Si enim verum esset, quod Martyr & Danæus cum suis socijs dicunt: Christum vniuersa sua virtute, adeoque omnipotentia sua efficere non posse, vt corpus ipsius in pluribus, adeoque omnibus locis verè & realiter adsit, in quibus Cœna Domini, in toto terrarum orbe celebratur: frustra ex verbis Testamenti ea de re disputaretur.

Controuersia de
omnipotentia Dei
Christi, à quibus or-
ta & excitata.
Cur de omnipoten-
tia Christi necessa-
riò disputandum?

Sin verò concedatur, & de potestate Dei nihil dubitetur, aut disputetur, quod præstare possit, sicut nos semper fecimus, & nunc quoque facimus, ac porro etiam facturi sumus: illã disputationem prorsus ommitteremus, & omnes ad

Lutherani contra
suam voluntatem in
disputationem de
omnipotentia Dei
pertractati.

E c

simpli-

simplicem fidem verborum Christi hortatemur, vt quia dixit: Hoc est corpus meum: simpliciter credant esse corpus Christi, quod illis dedit. Et quoniam iubet ore manducare: manducant, & in memoriam mortis eius faciant. In qua simplicitate fidei si permansissent aduersarij nostri, ad hanc disputationem de persona Christi nunquam peruentum esset.

Disputationis autem huius exigua mētio facta est in collatione de Cœna Domini, quamuis vos eius in Thesibus de Cœna Domini memineritis, vbi de duplici diuinitate & omnipotentia quædam inseruistis: sed in hunc locum reseruauimus, ne materia & doctrina diuersorum locorum commisceretur & confunderetur, quum ab initio collationis inter nos constitutum fuerit, ne cuiquam in alterum articulum descendere liceat, priusquam propositus locus absolutus, & collatio de eo perfecta esset.

Tota autem disputatio circa vnā potissimum quæstionem versatur, quæ est de reali communicatione proprietatum diuinitatis & humanitatis. Ea si expedita fuerit, ad omnia responsum confido, quæ in Thesibus & assertionē vestra continentur.

Nam quod in Christo duæ naturæ sint, diuina & humana: Quod in Christo singulæ naturæ suas essentielles proprietates, etiam in ipsa vniōe perpetuò retineant, neq; vnquam deponant vel amittant:

3. Quod proprietates naturæ vnius, nunquam possint alterius naturæ proprietates fieri: Quod neque natura diuina in humanam, neque humana in diuinam mutari possit:
4. Quod neque naturæ, neque earum proprietates commisceantur, vt vna tertia fiat, quæ neque diuina neque humana natura esset: Quod neque naturæ separentur, quamuis naturæ, earumque proprietates perpetuò sint & permanent distinctæ: Quod in Christo vna persona & non duæ personæ sint:

Principalis quæstio
in loco de persona
Christi, videlicet de
reali communicatione
Idiomatum.

In quibus de
persona Christi
consensus sit. 1.
2.

De

De his capitibus omnibus in doctrina de persona Christi, vt ego quidem iudico, nulla inter nos controuersia est. Nam idem ab vtraque parte. & ore & scriptis fatemur.

De communicatione autem quæstio est, eaque duplex: De communicatio-
ne duplex quæstio.
Altera de Naturis ipsis: Altera de Naturarum proprietati-
bus.

Quæritur enim, an talis sit vnio Naturarum in Persona Christi, in qua neutra natura alteri quicquam præter no- I.
De communicatio-
ne naturarum in
persona Christi,
quæstio.
men communicet? vt: Cùm Homo Christus, Deus appella-
latur: An duntaxat nomen Deitatis, an verò ipsa Deitas hu-
manæ naturæ communicetur?

Deinde quæritur etiam: An naturarum proprietates in 2.
De communicatio-
ne proprietatum
quæstio.
persona Christi per vniõnem, non verbaliter duntaxat, sed
realiter quoque communicentur, in abstracto? aut in concre-
to? vt cùm dicitur: Deus est passus: Homo Christus est om-
nipotens. In his enim duabus quæstionibus cardo totius
disputationis de persona Christi versatur. In quibus nos ex
parte nostra affirmatiuam tenemus: quòd videlicet natura-
rum & proprietatum realis communicatio sit in persona
Christi, hoc est, in concreto, & non in abstracto, siue extra
vniõnem in se & per se consideratis naturis & proprietati-
bus. Vos negatiuam hæctenus propugnastis. Cardo totius dispu-
tationis de persona
Christi.

Nunc in arbitrio Dominorum relinquimus, & positum
est: An ipsi nobis opponere velint? aut nos eis opponere
debeamus: in quo parum differre existimamus, siue nos re-
spondentis, siue opponentis partes sustineamus. Cùm in
ipso tractatu disputationis vtrique parti & opponendum,
& respondendum, atque soluendum sit, si quid ex aduerso
obiectum fuerit.

D. B E Z A.

*Reuerende domine Doctõr, in ijs qua libuit dignitati tue
offerre, commendasti quoque simplicitatem fidei Christiana*

E e 2 dili.

1.
Verbis Testamenti
quomodo simplici
fide credendum.

Ioan. 14.

*diligenter, & affirmasti peccare eos, qui ab hac simplicitate
recedant: quod speciosè dicitur, sed in nos non conuenit. Ne-
mo enim ex nostris hoc unquam negauit. Etenim assenti-
mur, verbis Christi simplicissima fide credendum, quia Chri-
stus non mentitur, sed est ipsa veritas. De interpretatione
autem verborum Christi in Eucharistia inter nos contendi-
tur, qua sit eorum germana & vera sententia. Nos enim ali-
ter, quàm vos intelligimus & interpretamur.*

2.
Cur meminerint
creatz omnipoten-
tiz & Deitatis.

*Deinde meminimus creata et increata Diuinitatis et om-
nipotentia. Memini enim me legere, non constitui posse pre-
sentiam illam realem corporis & sanguinis Christi in Cæna
Dominica, nisi omnipresentia corporis Christi posita sit, &
concessa fuerit: de qua nunc agitur. Et memini quoque, me
hac in scriptis tuis legisse. Superest ergo, ut dicam & explis-
cem, qua sit nostra sententia & doctrina de hoc articulo, quod
breuiter faciam.*

3.
Confessio D. Bezz,
de persona Christi.

*Verum est, in eo nos consentire, quòd in unione hypostati-
ca sine omni separatione, confusione, aut permixtione sint
unita dua natura, diuina & humana. Et quidem sic unita
& coniuncta, ut **CONSTITVANT** unam personam,
non compositam ex partibus, sicut homo compositus est ex
anima & corpore: sed quia λόγος in individuo assumpsit
naturam humanam.*

4.
Status controuersiz
de PERSONA
CHRISTI.

*Et cum proprietates inseparabiles sint à naturis, dicimus
in hac unione singulis naturis saluas retineri & non aboleri
aut misceri proprietates. Sicut enim naturarum substantia,
sic etiam proprietates naturarum salua & distincta manent.
In his omnibus nos consentire arbitror. Sed quaritur, an pro-
pter & per hanc unione[m] hypostaticam naturarum, in per-
sona Christi, prater illa eximia singularia, & ineffabilia do-
na, qui-*

na, quibus humana Christi natura, pra alijs beatis hominibus, ornata est, & qua assumpta Caro per unionem personalem à λόγῳ adeptā est, putandum sit: aliquam communicationem realem proprietatum factam esse, ut proprietates diuinitatis essentiales, humana natura assumpta ALI QVO MODO re ipsa communicentur? Hoc video vos sentire, nos negamus, sed ita:

Confitemur huic Homini communicata esse quaecunque possunt communicari, & quorum natura humana capax est. Cum igitur ille Homo assumptus sit Deus, necesse est ei proprietates Deitatis conuenire. Sed ita, ut non sint in homine PER SE, sed in λόγῳ. Et quamuis scimus, in illa hypostatica unione diuinam naturam infinitis modis excellere & superare carnem assumptam: una tamen ratione λόγῳ unitum carni, & carnem λόγῳ unitam esse dicimus. Vnde etiam eadem ratione dicitur: Homo est Deus: & Deus est Homo. Item, Deus redemit suo sanguine Ecclesiam: Deus est crucifixus, seu, Dominus gloria est crucifixus: sic quoque rectè & eadem ratione dicitur: Hic Homo est omnipotens Deus, omnipraesens & omniscius.

5.
Confessio P. Bezz,
de communicatione
Idiomatum.

6.
Vna ratio unionis
Naturarum in Christo.

Sicut enim propria humanitatis tribuuntur Deo: sic propria diuinitatis tribuuntur Homini, videlicet propter unionem hypostaticam: & sic etiam oportet loqui, & ita dicimus esse loquendum. Quia enim unum est ἰσοκύματον: ideo etiam communicationis una & eadem ratio est. Falsa autem enunciatio est, quando dicitur: Humanitas est Deitas: Deitas est Humanitas: quamuis vera sint enunciationes, Deus est Homo: & Homo est Deus. Fundamentum huius discriminis est, discrimen abstracti & concreti. Abstractum enim in scholis dicitur, non quiddam anulum ab alio, sed forma intelli-

Abstractum in scholis
quid significet.

Et 3

gitur,

222 Colloquium Mompelgartense

gitur, qua accidentaliter alicui inest. Sic iustitia & Iustus differunt, tanquam abstractum & concretum. Vbi iustitia non significat quiddam ab homine iusto abstractum: sed formam homini iusto inhaerentem. Est enim iustitia accidens in homine iusto, non quiddam ab eo abstractum.

Sic Homo & Humanitas differunt, ut concretum & abstractum. Et quando de humanitate loquimur, non abstrahimus aut auellimus illam ab homine. Quemadmodum etiam, si Deitatem nominamus, eam à Deo non abstrahimus: sed consideramus utramque naturam diuinam & humanam, *QUALIS* illa in se est propria suâ naturâ.

Hoc igitur posito fundamento, dicimus: Sicut natura non potest dici aut predicari de natura: Deitas est humanitas: Humanitas est Deitas: sic quoque proprietates essentielles naturarum de se inuicem dici aut predicari aut inesse non posse. Quapropter etsi in concreto dici possit, & verè: Homo est omnipotens: tamen dici verè non potest: Humanitas est omnipotens.

Nam in concreto tantùm, qua Deitatis propria sunt, tribuuntur homini: & vice versa, qua humanitatis propria sunt, tribuuntur Deo.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, quicquid de simplicitate fidei dixi, & an ab ea recedatis, qui in verbis Testamenti τὸν ἰησοῦν impugnat, & necessario ad tropum confugiendum docetis, quem Metonymiam esse dicitis, qua nomen pro nomine ponitur: iudicio auditorum relinquimus. Satis enim de hac re in præcedenti collatione de Cæna Domini dictum existimamus.

De Di-

Predicationes in
abstracto & con-
creto.

De Diuinitate & omnipotentia duplici, creata & increata: an ea à me vel ab alijs vnquam tradita & scripta sint, quorum hic mentionem facis, quemadmodum etiam, quomodo doctrina de Cœna Domini à persona Christi dependeat: suo loco dicitur.

Nisi enim esset caro Filij Dei, in Cœna Domini cibus vite & viuificus esse non posset, & frustra in eum finem manducaretur, si maximè adesset & distribueretur.

Sic quoque, quæ de vnione personali differuisti duarum naturarum in vna persona Christi: nulla inter nos dissensio est, sicut ex breui mea commemoratione præmissa constat.

Fateor quoque, statum controuersiz de hoc loco rectè à te positum esse, videlicet: Num proprietates diuinæ naturæ **ALIQUO MODO** naturæ humanæ **REALITER** in persona Christi communicatæ sint? Quod auditores diligenter meminisse velint.

Optârim autem vocabula [abstractum & concretum] omnibus auditoribus tam nota esse, quàm nobis nota sunt. Quia autem meruo, illis minùs cognita esse: quantum fieri potest, hæc & alia scholastica vocabula vitabimus, & de re ipsa eo modo loquemur, vt ab auditoribus omnibus & singulis probè intelligamur. Nam ipsorum quoque causâ, collatio hæc instituta est. Ideoque breuiter ad ea respondebo, quæ de significatione vocabuli abstracti monuisti. Nam discrimen vocabulorum concreti & abstracti, per gratiam Dei mihi benè notum est.

Quòd autem mones, per abstractû non significari quiddam auulsum aut separatû à re, sed rei ipsius formam: quod exemplo iustitiæ & iusti declarasti: vbi iustitia propterea nõ fit separata à iusto, quia abstracta sit, hoc est, quemadmodû **IN SE EST**, consideretur, sed in homine iusto permaneat cum eo vnita.

Respondeo, aliquid dupliciter ab alio abstrahi. Primùm, mente seu cogitatione, quando res in se ipsa cõsideratur, ratione suæ formæ, siue substantialis siue accidentalis sit, vt quasi

Abstrahio duplici-
ter fit.

Idæa

Idæa sit eius rei, à qua abstrahitur. Et hæc abstractio fit in indiuiduis seu singularibus rebus.

Altera est abstractio, quæ non fit mente & cogitatione tantum, sed etiam re ipsa, quando alterum ab altero ita abstrahitur, vt ab eo separetur & auellatur. Exemplo à te allato explicare volo. Iustitia dicitur abstractum, hoc est, forma quædam per se absque subiecto considerata, cui inest: à quo etiam re ipsa, salua manente substantia subiecti, auelli & abstrahi potest. Concretum eius est Iustus, quod significat subiectum, illam formam habens. Ex quo manifestum est, vocabulo abstracti vnum tantum, videlicet formam significari, eamque vel mente tantum, vel etiam re ipsa abstractam.

Quid abstractum significet.

Concretum quid significet.

Concretum autem significare duo, videlicet formam, quæ inest alicui rei, & rem, cui inest hæc forma. Si igitur in Disputatione de persona Christi, vocabulum (Humanitas) abstractum, hoc est, formam hominis significat: Homo autem concretum, hoc est, quod hanc formam habet, sicut iustus iustitiam habere, & ideo iustus esse dicitur: Quæro ex te, an Filius DEI humanitatem illam abstractam assumpsit, an verò concretum, quod dicitur Homo? Hic mihi categoricè respondeas.

D. B E Z A.

Filius Dei assumpsit indiuiduum.

D. I A C O B V S.

Nihil ad quæstionem meam respondetur de abstracto & concreto propositam. Ego enim quæro, cum ex tua sententia humanitas sit abstractum, Homo autem concretum (quæ minimè confundenda sunt, & hoc nomine nos à vobis reprehendimur, quòd vocabula abstracta & concreta confundamus) An Filius Dei hominem aut humanitatem assumpsit?

D. B E Z A.

Ego dico, quòd Filius Dei assumpsit indiuiduum.

D. I A C O.

D. IACOBVS.

Nihil ad quæstionem meam responderetur de abstracto & concreto propositam. Ego enim quæro, cum ex tua sententia Humanitas sit abstractum, Homo autem concretum: (quæ minime confundenda sunt, & hoc nomine nos à vobis reprehendimur, quòd vocabula abstracta & concreta confundamus) An Filius Dei hominem, aut humanitatem assumpserit?

D. BEZA.

Ego dico, quòd Filius Dei assumpserit indiuiduum.

D. IACOBVS.

Quæro igitur, in quo prædicabili sit homo inter quinque prædicabilia?

D. BEZA.

In specie.

D. IACOBVS.

Ergo hæc duo vocabula (Homo & Humanitas) sunt in eodem prædicabili, quod est species, qua significatur forma & quasi imago indiuiduorum, quam mens abstrahit ab indiuiduis, & secum circumfert ad omnia eiusdem speciei indiuidua.

Quæ formæ extra mentem non sunt, sed in mente tantum. Sic homo extra mentem nihil est: nec ego vnquam hominè hoc est, abstractam talem formam vidi, sed Petrù vidi, Paulum vidi, Ioannem vidi: Petrus autem non est species seu abstractum hominis, sed est indiuiduum, sic Paulus quoque & Ioannes. Ita de reliquis omnibus. Ex quo vides, discrimen abs te positum, consistere non posse, quòd ais, vocabulo (Homo) concretum, & vocabulo (Humanitas) abstractum significari, cum ambo vocabula sub eodem prædicabili comprehendantur.

Ff

D. BEZA.

D. B E Z A.

Ego loquor de illo Homine, qui est individuum. Et de tali humanitate, quâ præditus est Homo ille. Aliud ergo est humanitas, & aliud Homo ille.

D. I A C O B V S.

Homo ille non est species, sed individuum. Si enim Pro-nomen Demonstrativum addas, non species hominis, sed certus quidam homo significatur, Petrus, Paulus, Ioannes vel alius. Ego autem quæsiui, in quo prædicabili sit Homo? Vbi tu rectè respondisti: In specie. Species autem non est individuum, sed individui forma seu imago substantialis. Quid enim Homo est aliud, quàm quod constat corpore & anima rationali?

Et quid nomine humanitatis seu humanæ naturæ (quæ Synonyma sunt) significatur aliud, quàm creatura corpore & anima rationali constans? Quod cum nemo mediocriter eruditus negare possit: hinc factum est, ut orthodoxi veteres doctores Ecclesiastici, Augustinus imprimis, vocabulo (Homo) pro (HUMANITATE) vsi sint, & per assumptum hominem, ipsam humanam naturam intelligant: quos nomine ignorantiz vocabulorum abstracti & concreti accusare, durum esset.

Homo & humanitas
synonyma.

Quapropter omittentes disputationem de abstracto & concreto, quam pauci intelligunt: nobis abstractū, significat omne id, siue substantia siue accidens sit, quod aut mente, aut re ipsa ab eo, cum quo cōiunctum est, abstrahitur, & per se in suæ naturæ proprietate consideratur. Qua ratione Lutherus in hac disputatione, sicut Brentius, & nos quoque semper, eo vsi fuimus. Sic humanitas in abstracto considerata, nihil aliud significat, quàm ipsam humanam naturam, quæ corpore & anima rationali cōstat, quâ Filius Dei assumpsit.

QVANDO SINE RESPECTV DIVINITATIS
IN SE IPSA, ET PER SE IPSAM CONSIDERATUR.

Vfus vocabuli abstracti, apud veteres & recentiores doctores Ecclesiæ.

RATVR. Quæ consideratio nihil differt à consideratione humanitatis, in alio quouis homine, qui cum Filio Dei personaliter vnitus, sed ab eo separatus est.

Cùm enim dico: Homo est Deus: quæro mi Beza: an hæc propositio sit vniuersalis, aut particularis?

D. BEZA.

Est singularis, quia tantum hic Homo est Deus, qui dicitur, & est Iesus Christus.

D. IACOBVS.

Vocabulum (Homo) est vniuersale vocabulum, quod omnibus hominibus tribuitur. Nam si dicitur: Homo est animal rationale, est creatura Dei, est mortalis, & similia infinita, quæ humanæ naturæ conueniunt: non opus est addere signum vniuersale, OMNIS, quia vocabulum Homo non significat indiuiduum, sed speciem, quæ omnia indiuidua eiusdem speciei sub se continet. Quapropter vt vera sit hæc propositio: Homo est Deus: necesse est, vt addas Pronomen (HIC) vel proprium nomen Christi: Hic Homo est Deus: vel, Homo Iesus Mariæ filius, est Deus: aliàs non est simpliciter vera. Ex quo manifestum est omnibus, quòd vocabulum (Homo) si sine determinatione ponatur, non sit concretum, sed abstractum. Sed si determinatio addatur: hic Homo: Homo Iesus Nazarenus, Mariæ filius: tum demum est concretum, & significat eiusmodi hominem, qui cum Deo personaliter vnitus, & propterea Deus est & esse dicitur.

Homo species, non indiuiduum est.

Vocabulum (HO, MO) quando sit concretum.

D. BEZA.

Cùm ago de homine, ago de homine assumpto. Sed longè aliud est humanitas, quàm Homo. Falsa enim est hæc enunciatio: Humanitas est Deitas: sed vera est hæc enunciatio: Homo est Deus.

Ff 2

D. IACOBVS.

D. IACOBVS.

Ego iam demonstraui, hanc propositionem: Homo est Deus, NON ESSE VERAM, nisi addatur Pronomen HIC, vel ISTE, & dicas: Hic Homo (solum Iesum Mariæ filium monstrans) est Deus. Ideo vocabulum (HOMO) non est concretum, sed abstractum. Quapropter in disputatione de persona Christi, promiscuè & rectè eodem vti licet loco Humanitatis, vt idem prorsus significet Homo, quod humanitas, seu humana natura.

Disputatio de abstracto & concreto cur necessaria.

Latibulum erroris sub vocabulo (HOMO).

Neque verò quisquam arbitretur, hanc disputationem de abstracto ociosam, aut minimè necessariam in hac disputatione esse. Nam res ipsa in hac collatione docebit, sub vocabulo Hominis latibulum erroris maximum positum esse, quo aduersarij nostri non literaliter, sed figuratè & tropicè, Christum hominem Deum esse dicunt, sicut suo loco apertè omnibus ad oculum demonstrabitur. Sed aliud quæro ex D. Beza: cùm Ioannis primo scriptum legimus: Verbum caro factum est: an hoc loco vocabulum (CARO) abstractū vel concretum vocabulum sit?

D. B E Z A.

Est concretum.

D. IACOBVS.

Quid Beza concreta vocabula appellet.

Quomodo concretum vocabulum dicere potes, cùm nihil aliud significet phrasi Hebræa, quàm solum naturam humanam assumptam? Nam vos concreta vocabula in hac disputatione appellatis, QUAE TOTAM PERSONAM, non alteram duntaxat naturam significant. Vt cùm dicitur, Homo est omnipotens: Homo ideo concretum vocabulum esse dicitis, quia totam personam significet, quæ simul Deus & Homo est, aliàs non esset enunciatio vera. Sic quando dicitur: Deus est passus: vocabulum (DEVS) vobis est concretum vocabulum, quia denotat totam personam, quæ non tantùm
Deus,

Deus, sed verè etiam Homo est. Si ergo vocabulum (C A R O) est vocabulum concretum, quod totam personam significat, quæ diuina & humana natura constat: sequeretur, quòd Verbum assumpsisset carnem, quæ priusquàm assumeretur, Deus fuisset: quod absurdum esset. Quemadmodum ergo (V E R B U M) in hac enunciatione: Verbum caro factum est: non est concretum vocabulū, quod personam denotet, quæ simul Deus & Homo sit: aliàs enim Verbum prius incarnatum, quàm caro factum fuisset: quod similiter absurdum esset: Sic vocabulum (C A R O) non est vocabulum concretum, sed significat humanitatem, seu humanam naturam, quæ sunt abstracta vocabula, quod nemo sanus negare potest. Nam Verbum, hoc est, Filius Dei, qui sine carne assumpta, ab æterno persona fuit Trinitatis secunda, factus est caro, hoc est, assumpsit carnem in suæ personæ vnitatem, qua prius caruerat. Ideoque in hac enunciatione: Verbum caro factum est: Verbum significat Filium Dei sine carne: & caro significat Humanam Naturam sine Verbo: adeoque S O L V M N A T V R A M Humanam. Nam Verbum, quod nihil, nisi Verbum erat, factum est caro, hoc est, verus Homo.

Caro non est concretum vocabulum

Quod, oro omnes Auditores diligenter obseruent. Plurimum enim in hoc situm est, vt rectè intelligatur. Sed satis est de vocabulo (abstracto) dictum: quod in disputatione de persona Christi, aliquid auulsum & per se consideratum significat, quod tamen non re ipsa, sed mente duntaxat fiat, hoc est, naturam sine respectu alterius, siue humanæ, siue diuinæ consideratam, quocunque tandem nomine, siue Deus, siue Deitas, siue Homo, siue Humanitas, appelleretur.

D. B E Z A.

Nos per vocabula abstracta formam intelligimus, non auulsum ab ea re, cui inest, sed in ea permanentem consideramus.

Ff 3

D. IACO-

D. IACOBVS.

Quomodo hæc vocabuli significatio huic disputationi non conueniat, satis dictum est. Cuiusmodi verò error sub illis vocabulis, quæ vos concreta appellatis, occultetur; paulò post magis perspicuè demonstrabo. Nunc omisis vocabulis illis artis (concreti & abstracti) ad rem ipsam accedamus.

Status disputationis
de COMMUNI-
CATIONE Idio-
matum.

Communicatio du-
plex: 1. Naturarum,
2. proprietatum.

Vnio naturarum Re-
zæ sine communica-
tione reali.

Discrimen inter cõ-
municationem &
vniõnem natura-
rum.

Communicatio du-
plex.

I.

Communicatio ef-
fentialis.

Quæstio est: An à Diuinitate seu λόγῳ, assumptæ naturæ aliquid eorum, non verbotenus, aut titulotenus, sed verè & realiter cõmunicatum sit, quæ sunt Diuinitatis propria? Oro autem auditores pariter omnes, animum diligenter attendere velint. Suprà autem dictum est de duplici cõmunicatione: Altera est naturarum, quæ vnio personalis dicitur: Altera est proprietatum naturarum, quæ prioris effectus est. De prima cõmunicatione, quæ est naturarum, D. Beza interrogatus, de vnione naturarum semper respondet.

Ingens autem discrimen est inter vnionem & cõmunicationem. Possunt enim res vniri, quæ sibi inuicem prorsus nihil cõmunicent, ita, vt vna ab alia nihil accipiat. Sicut hæc duæ pennæ (habebat autem D. Iacobus duas pennas in manibus) si copularentur, & altera esset ex puro auro, altera verò anserina, sibi inuicem nihil cõmunicarent: neq; enim aurum anserinæ, neque anserina aureæ quicquam daret, sed duntaxat combinatæ & coniunctæ essent. Quæ vnio harum duarum pennarum, sicut videtis, sine omni cõmunicatione fieri potest. Deinde ipsa quoque cõmunicatio duplex est: Alia est essentialis, seu naturalis, & hæc tribus personis Diuinitatis in Trinitate duntaxat cõmunis est. Pater enim ab æterno gignens filium, eidem & essentiam, & proprietates suas essentielles cõmunicauit. Sic Spiritus sanctus ab utroq; procedens, cum patre & filio essentiam Diuinitatis, eiusq; propria essentialiter & naturaliter cõmunia habet. Est enim vna trium personarum Diuinitatis essentia & natura. Ideoque propter illam cõmunicationem non tres om-
nipoten-

impotentes Dij, sed vnus omnipotens est Deus. Hoc modo essentia Diuinitatis nulli creaturæ communicatur cum suis proprijs. Si enim hoc modo communicaretur creaturæ, efficeretur essentialiter & naturaliter Deus. Altera communicatio personalis est, vbi non vna duntaxat natura est: sed duæ diuersæ naturæ in vna persona filij Dei conueniunt sine omni confusione: neque simpliciter vniuntur, sed ita vniuntur, vt vna alteri suam essentiam cum suis proprijs communicet. Sic Filius Dei secunda persona Trinitatis, in suæ personæ vnitatem naturam humanam assumens, essentiam Diuinitatis suæ, & propria eius ei communicat. Hic aduersarij dicunt, quòd communicatio hæc ita fiat in persona Christi, vt vtraq; natura se ipsam & sua propria PERSONÆ huic communicet, quæ dicitur Christus, propter naturarum concursum, quæ in illa persona vniuntur, non autem sibi inuicem communicentur: vnde hæc persona dicatur Deus omnipotens, Creator cœli & terræ, omnipræsens, omniscius, viuificator, adorandus: Item, Homo mortalis, passus, crucifixus: quia vtrunque est, Deus & Homo, ideo etiam propria vtriusque naturæ huic personæ tribuantur. Sicut autem naturæ sunt diuersæ, & manent etiam in ipsa vnione distinctæ: ita quoq; distinctè agant, quod singulis naturis proprium est: Ita vt $\alpha\beta\gamma$ distinctè agat sine omni communicatione reali, quod est $\alpha\beta\gamma$: & caro distinctè exequatur, quod carnis est. Talem autem vnionem naturarum in Christo, neque Scriptura sacra, neque Orthodoxi Patres docent, sicut suo loco ostendimus. Vnionem enim duarum naturarum in Christo personalem sine communicatione non definierunt. Ad quam explicandam similitudinibus ferri igniti, & animæ cum corpore vsi sunt. Nam in ferro ignito duæ concurrunt substantiæ, ferrum & ignis. Non autem eo modo, quo dixi duas pennas vniri, quarum neutra alteri aliquid communicet. Nam ignis se vnâ cum suis proprietatibus ferro ita communicat, vt totum reddatur ignitum, quasi in ignem conuersum sit. Hoc ferrum incendit: hoc ferro perforatur in momento lignum, quod ferrum sine igne, & ignis

2.
Communicatio naturarum & proprietatum personalis.

Communicatio naturarum & proprietatum in Christo, qualis secundum Beza.

D. Beza in Responsione ad Thein. 10.

Refutatio huius opinionis de communicatione. Sententia Patrum de personali vnione.

Simile de ferro ignito. Communicatio substantiæ ignis & proprietatum eius in ferro. Communicationis effectus.

Simile de corpore &
anima rationali in
homine.

& ignis sine ferro non faceret. Neque propter hanc communicationem ignis & proprietatum eius, ferrum in substantiam ignis conuertitur, vel aboletur, sed illustratur. Si ignis absq; ferro est: eiusmodi foramen in ligno non efficit, sed lignum consumit. Fit igitur ferrum ignitum, neque tamen substantia eius in substantiam ignis mutatur. Sic anima rationalis cum corpore vnitur, sed non sine communicatione. Nam anima substantiam suam cum omnibus potentijs suis corpori comunicat. Non autem eiusmodi est vnio, in qua anima distinctè, & corpus quoq; distinctè operetur, sed operationes animæ & corporis sunt communes, vt non modò vnum ἀποτέλεσμα, hoc est, vnum opus efficiant, sed actionem ipsam comunem habeant, vt anima nullam prorsus sine corpore exerceat, quam diu est in corpore. De sensu & motu manifestum est. Nam anima sine oculo non videt, sine auribus non audit, sine lingua non gustat, sine naribus odores non percipit. Sic etiam sine phantasia nihil intelligit, secundum illud vulgare dictum: Nihil est in intellectu, quod non priùs fuerit in sensu. Quod experientia ipsa docet, si quis capite læsus fuerit, vt in momento omnem intellectum amittat, & planè stupidus fiat. Ex quo manifestum est, quòd communicatæ animæ cum corpore non sit nuda vtriusque vnio seu combinatio, sed realis communicatio, qua anima corpori vitam, sensum, motum, adeoque se ipsam totam ei communicat, sine qua non ampliùs corpus, sed cadauer dicitur, & sic corpus ab anima separatur. Et sic vt anima cum corpore, & corpus cum anima omnes actiones & passiones communes habent: sic quoque omnis plenitudo diuinitatis assumptæ naturæ in Christo personaliter communicata est, in qua habitat corporaliter: quòd aliàs nulli creaturæ contigit, in quibus vel per essentiam est, vel per gratiam habitat. Neque tamen humana natura in diuinam mutata est: sicut corpus non fit anima, sed animatum: Ita assumptum corpus non fit ipsa Deitas, sed Deificatum, sicut Naziaenus & Damascenus loquuntur.

Quod

Quod autē Reuerentia tua dicit: Diuinitatem suas actiones habere à carne distinctas, quia proprias: hæc ipsissima Nestorij doctrina est. à ducentis Concilij Ephesini Patribus damnata. Nam Nestorius VNITATEM personæ in Christo nunquam negauit, neque duas in Christo personas vnquam asseruit: sed VNAM SINGVLAREM personam ore constanter confessus est. Ideoque Concilio Ephesino succensuit, & conquestus est vsque ad mortem, sibi iniuriam factam etie, qui hoc nomine damnatus sit.

Nestorij Confessio de vnitatem personæ Christi.

Hæresis autem ipsius hæc fuit: quod propria humanitatis, videlicet ex muliere nasci, pati, mori, Diuinitati tanquã Deo indigna, tribuere noluit.

Nestorij hæresis quæ fuerit.

Noli gloriari Iudæe, inquit, quoniã hominem, non Deum, crucifixisti. Item, Mariam *Χριστογον*, & matrem Christi, qui sit Filius Dei, appellauit: sed *Θεοτόκον*, id est, matrem Dei, aut filij Dei esse, concedere noluit. Ego, inquit, in bimestrẽ & trimestrem Deum non credo. Et apertè testatus est, se Mariæ matris Dei appellationem non inuidere, sed ei minimè conuenire docuit, quia ex eo (secundum ipsius Nestorij intellectum & opinionem) sequeretur, Mariam Diuinitate priorem esse, siquidem omnis mater annis suum filium ex ipsa natura superet. Cùm autē Diuinitas sit ab æterno: ideo ex muliere Deum nasci non posse, contendit. Ex hæc autem doctrina Nestorij, Patres Concilij Ephesini aduersus Nestorium rectè concluderunt, eum duas personas in Christo cõstituere. Quandoquidem actiones & passiones non vtrique naturæ communes esse, asserat, sed distinctè aliàs carnì, aliàs diuinitati, sine vlla reali cõmunicatione, tribuat. Est enim verum est, quod Leo scribit: quod quælibet forma in Christo agat, quod suum est: non tamen hoc absolute & distinctè vni tantum naturæ, sed toti personæ in Christo tribuit. Nam addit Leo: cum cõmunionem alterius formæ. Cuius hæc sunt verba: Agit vtraque forma cum alterius cõmunionem, quod proprium est, Verbo scilicet operãte, quod Verbi est, & carne exequente, quod carnis est. Quapropter Lutherus

Nestorius de verbis non vult litigare.

Nestorius separationis naturarum in Christo iure damnatus.

Leo Episcopus ad Flavianum.

Nestorij error non satis damnatus in Synodo Ephesina.

Nestorianus error
quanta hæresis.

Unio naturarum in
persona Christi est
vera & realis com-
municatio.

Col 1.

Communicatio
omnis plenitudinis
Deitatis in carne
Christi.

Ephes 3.

Matth. 28

dicat: Nestorium non facis damnatum esse à patribus Con-
cilij Ephesini, qui nullum articulum fidei de persona Christi
reliquerit syncerum, sed simul omnes corruperit, & depræ-
uauerit: quia purum hominem ex Maria natum, passum, cru-
cifixum esse, statuit: quod ex diametro cum articulis Sym-
boli Apostolici pugnat. Nam de Filio Dei expressè omnes
articuli Symboli Apostolici in persona Christi loquuntur:
Credo in Iesum Christum FILIUM eius unicum, QUI con-
ceptus de Spiritu sancto: QUI NATVS: QUI PASSVS: QUI
crucifixus: QUI mortuus, &c. filius, inquam, Dei naturalis
& unigenitus. Hæc cum pertinaciter oppugnaret Nestori-
us, iure hæreseos damnatus est. Est ergo unio naturarum per-
sonalis, non nuda combinatio sine communicatione, sed
vera & realis communicatio naturarum, in qua vna natura
alteri dat, & altera accipit. Quam communicationem Pau-
lus paucis verbis disertè complexus est: In ipso (inquit) in-
habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Nam Filius
Dei, in cuius persona hæc unio facta est, assumptæ suæ natu-
ræ omnem plenitudinem Deitatis comunicauit. Etsi enim
Deus omnem suam plenitudinem Deitatis vbique secum
habet, qui etiã in nobis per fidem habitat: tamen nulli bea-
torum homini eam comunicauit. Ideo solus Christus Ie-
sus Mariæ filius verè dicere potest: Mihi data est omnis po-
testas in cælo & in terra.

D. B E Z A.

*similitudo de duabus pennis combinatis, nihil ad nos per-
tinet. Non enim talem unionem naturarum in persona Chri-
sti docemus, aut credimus. Quod autem de Nestorio dixisti,
eum unitatem persona Christi credidisse, & non duas per-
sonas constituisse: Respondeo: si se ipsa unitatem persona cre-
didisset, etiam communicationem idiomatum confessus esset.
Quapropter fuit merum ludibrium, quod de vna singulari
persona dixit, aut quid diceret, non intellexit. Et quomodo
Pelagius imposuerit Ecclesijs, ex historia Ecclesiastica notum
est.*

Dein-

Deinde Nestorius naturas & earum actiones re ipsa in persona Christi separavit, quod nos non facimus. Et si enim cuilibet natura proprias suas & distinctas actiones tribuimus: non tamen propterea dicimus, quod natura humana à diuina, aut diuina ab humana separata hoc efficiat, sed in ipsa unione permanentes, qualibet efficiat, quod ipsius proprium est.

An D. Beza naturas in Christo separat.

Sic Iesus Christus dicit: se Nathanaelem sub ficu vidisse: quod non secundum humanitatem, sed secundum diuinitatem factum est. Et Eutyches dum videri noluit, determinationem Patrum Synodi Ephesina contra Nestorium sequi, in contrarium errorem incidit, & contendit: Diuinitatem passam esse. Quà ratione naturas confudit, cum diuinitatem eius, proprietates ab humanitate & eius proprietatibus distinguere oportuisset.

D. IACOBVS.

Vos nudam combinationem duarum naturarum in Christo asserere sine communicatione, quam similitudine duarum pennarum explicauit, res ipsa docebit.

Nestorium quoque non simulasse, sed apertis & minime dubijs verbis VNAM SINGVLAREM personam Christi asseruisse, Epistola ipsius apertè docet. Quæ causa fuit, quod se à Concilio iniquè damnatum fuisse, vsque ad mortem suam conquestus est, sicut Historia Ecclesiastica docet.

Nestorius vnã singularem personam in Christo contulit. Nestorius in Epistola ad Cyrillum. 2. Tom. Concil. pag. 662.

Quapropter hac in parte inter Nestorium & Pelagium ingens discrimen est: quod Pelagius apud aliquos reuocasse dicitur, quod alij non crediderunt: cuius causa Augustinus ad Innocentium Romanum Episcopum scripsit: Nestorius autem suam opinionem constanter & semper confessus est: sed quod sibi ipsi contradiceret, non intellexit.

August. Epist. 99. & 96.

Patres verò Ephesinæ Synodi cum intelligerent, unionem naturarum, & communicationem idiomatum seu proprietatum

Nestorius à Concilio Ephesino hæreticos iure damnatus.

tum naturarum tanquã causam & effectũ in persona Christi coniunctas, (nam ex vnione communicatio illa sequitur) ideoq; etiam nulla ratione confessionis illius de vna singulari persona habita, rectè pronuntiãrunt: Nestorium vnionem personalem in Christo soluisse: & naturas in Christo separasse, quòd passiones in Christo sine omni communicatione, soli humanæ naturæ tribueret, & à diuinitate separaret. Nam Deum neque natum ex muliere, neque passum aut crucifixum dicere voluit.

Quamuis non negaret, Christum, qui ex Maria natus, passus & crucifixus est, verum Deum, adeoque vnigenitum filium Dei esse. Nam sub vocabulo (Deus) Diuinitatem τὸ θεοῦ intellexit, quæ à persona θεοῦ separari non potest. Quapropter etsi apertè & ingenuè confessus est, quòd Iesus Christus sit verus Deus: non tamen Deum passum, aut crucifixum esse, dicere voluit. Hæc enim humanitatis propria dixit esse: Ideoque ad solam humanitatem eius referenda, & Deo nequaquam tribuenda esse, contendit. Verba eius hæc sunt: Quoniam memoriam mortis facturum erat, ne Deum Verbum quisquam ex hoc passibile suspicetur, ponit Christum, tanquam impassibilis & passibilis substantiæ, IN VNA SINGULARI PERSONA appellationum significatiua, quatenus & impassibilis Christus, & passibilis sine periculo vocetur: Impassibilis quidem Deitate, passibilis autem corporis natura.

Sic ex parte vestra etiam in Christo vna singularis persona docetur, in qua duæ naturæ in vnam hypostasim coeant, & inseparabiliter vnitæ sint: sed proprietatum naturarum erga se inuicem nullam realem, imò ne quidem verbalem & Grammaticam communicationem esse, conceditis. Quod negari non potest, & scripta vestra apertè testantur. Quòd autem dicitis, vos naturas nõ separare, etiam si dicatis, quòd operationes naturarũ sint distinctæ: respondeo, idem Nestoriũ dixisse: contrariũ verò Ephesinæ Synodi Patres demonstrasse. Nam regula est perpetua veritatis: Quòd in Christo

Nestorius in Epist.
ad Cyril. Tom. 2.
Concil. pag. 662.

Accommodatio doctrinæ D. Bezae, ad errorem Nestorij.

Ne quidem verbalis communicationem in naturis concedunt.

D. Beza in Responsione ad 1. & 9. The-
sin

Affertio operationis distinctæ, et naturarum separatio.

actio-

actiones & passiones non NATVRIS, sed TOTI PERSONAE tribuendæ sint. Id quisquis non fecerit, quicquid dicat, & faciat, re ipsa hæresin Nestorij profiteretur. Neq; Christus dicit: Mea Diuinitas vidit Nathanaelem sub ficu: sed inquit: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, VIDI TE. Hoc videre personæ tribuitur. Aliter autem vidit Nathanaelem, vt homo, quia Deo vnitus: & aliter vidit eum vt Deus, ad quod non indigebat, vt cum homine videretur. Quando autem vos solum hoc Diuinitati tribuitis, eo ipso etiam naturas separatis.

REGVLA.
Actiones & passiones Christi non naturarum, sed personæ sunt.
Christus quomodo Nathanaelem vidit sub ficu.

D. BEZA.

Nos non separamus naturas: sed dum naturis distinctas operationes tribuimus, naturarum confusionem Euty-chianam fugimus.

D. IACOBUS.

Res ipsa contrarium docet. Sicut enim in homine anima, quam diu est in homine, nihil facit sine corpore, sed omnia per corpus, & cum corpore: corpus autem sine anima nihil eorum per se agere potest: Ita in persona Christi $\lambda\gamma\theta$ nihil facit aut operatur sine assumpto homine, sed sicut orthodoxi Patres testantur, in, cum & per Eum. Sicut Athanasius testatur: Deus $\lambda\gamma\theta$ vnitus homini, edit miracula, & operatur non SEORSIM aut SEPARATIM à natura assumpta, sed pro sua bonitate placuit ipsi PER assumptam humanitatem IN EA, & CVM EA, propriam Diuinam suam potentiam operando, exercere. Si igitur sola Diuinitas vidit Nathanaelem sub ficu: an non hoc est seorsim & separatim à natura humana, videre, atque hoc modo personam diuidere, & naturas separare? quamuis vnitas esse dicas.

$\lambda\gamma\theta$
omnia, IN, CVM
& PER humanarum
Naturam operatur.

Athanasius Dial 5.
de Trinitate.

D. BEZA.

Voluisses autem tu damnare Nestorium, si ad hunc modum

Gg 3

dum

238 *Colloquium Mompelgartense*

dum locutus, testatus esset, se personam in Christo non dividere, aut naturas separare, & duas personas constituere.

D. IACOBVS.

Quomodo tractandus Nestorius.

Ego dixissem ei: si idem sentis, quod nos: corrige linguā, & retine mentem. Si enim cum Ecclesia sentis, etiam cum Ecclesia loquaris. Nam sacra Scripturā, & Symboli Apostolici articuli apertè testantur & loquuntur: Deum seu Filium Dei natum, passum & crucifixum esse.

D. B E Z A.

Nestorius non potuit inter concretum & abstractum distinguere, aliās in illum errorem non incidisset. Aliud enim est: Deum esse ex muliere natum, passum, crucifixum: Aliud verò diuinitatem esse natam, passam, crucifixam: prius verum est, posterius falsum, & in Ecclesia orthodoxa damnatum.

D. IACOBVS.

Nestorij constans & perpetua sententia.

Non tam imperitus fuit Nestorius, quin intelligeret, Deum Verbum non sine diuinitate ex muliere natum. Tolle enim diuinitatem à λόγῳ, & λόγῳ non ampliùs erit Deus. Quomodo enim Deus absque Deitate sua esse potest? Quapropter cum vocabulo (Deus) idem significetur, quod est æternum & increatum, adeoquē ipsa Deitas: ideo tam oppugnavit has enunciationes, cum dicitur: Deus est natus ex muliere, passus, crucifixus: quàm illam: Diuinitas est nata ex muliere, passa, crucifixa. Contra autem Cyrillus dixit: Verbum passum esse impassibiliter. Patitur, inquit, corpore patiente, eo quod ipsius dicitur fuisse proprium, cui se totum communicauit. Manet verò Deus ipse impassibilis, eo quod ipsius est porrò propriū, vt pati non possit. Et Vigilius scribit: Diuinitatem clauis confixā, sed non transfixam esse. Vbi vterque

Verbum quomodo passum sit impassibiliter.

Tom. 1. Concil. pag. 636. Vigilius lib. 3. cap. 3.

utque Cyrillus & Vigilus, vocabulis Dei & Diuinitatis promiscue tanquam Synonymis vtuntur, atque hoc modo Diuinitati passiones Christi tribuunt. Nam siue Deus, siue Diuinitas nominetur, proprietate suæ naturæ impassibilis est, & manet semper, siue extra vnionem, siue in vnione consistens, sed propter vnionem cum natura passibili factam personalem, à passione nequaquam excluditur. Cum enim corpus assumptum Filij Dei proprium fuerit: non poterat sine Deitate quicquam illi passionum accidere, quod non etiam in ipsam Deitatem redundaret. Quemadmodum etiam passiones quædam rectè in ipsius diuinitatem diriguntur, cum inquit si Filius Dei es, descende, & credimus in te: quæ non sola humanitas eius audiuit & perpeffa est, sed ipsa quoq; Filij Dei Deitas sustinuit & tulit, quæ ipsos blasphemus perdere statim potuisset.

Deus & Diuinitas idem orthod. Patribus significant.

Diuinitas quomodo à passione in Christo non exclusã sit.

D. B E Z A.

Quæro ex te: an eadem sit ratio harum duarum prædicationum, quando dicitur: Filius hominis est omnipotens; &, Dei filius est crucifixus?

An reciproca sit communicatio proprietatum in persona Christi.

D. I A C O B V S.

Causam harum prædicationum dico esse vnã & eandem, sed non propterea etiã rationem eandem. Nam causa harum prædicationũ est vnã & eadem, videlicet vnio naturarum in persona Filij Dei. Nisi enim hæc vnio hypostatica facta esset, Deus nunquã crucifigi, neq; Homo omnipotens fieri potuisset. Ex vnione ergo habet filius hominis, quod factus est verè omnipotens, & quod Filius Dei dicitur & est passus. Ratio aut̃ harũ prædicationũ est lógè diuersissima, propter naturarũ diuersitatem, qua in se cõsiderantur. Nam diuina natura est imutabilis, cui nulla perfectio, vel imperfectio accidere potest. Humana natura aut̃ mutabilis est, quæ humiliari & exaltari, debilitari & confirmari potest. Ex quo sequi-

Communicationis idiomatum eadem causa, sed non eadem ratio.

Communicationis idiomatum causa est vnio & communicatio naturarum.

Ratio diuersitatis communicationis proprietatum in persona Christi.

240 Colloquium Mompelgartense

Quomodo in passione Christi natura Diuina requieuerit.

sequitur, quòd non eodem modo Diuinitas passionum sit particeps, quemadmodum Humanitas gloriæ & Maiestatis Diuinitatis propriæ particeps facta est. Nam humana natura in se recipere potest omnipotentiam : sed Diuinitas IN SE non potest eodem modo recipere passiones, vt quæ vulnerari & lacerari non potest. Passa autem est Diuinitas in propria carne, sicut *αὐτὸς* in passione requieuisse dicitur, respectu carnis suæ, hoc est, non solum sustentauit naturam humanam, vt talia pati posset, sed ipsa quoque Diuinitas non repulit à propria carne passiones, quòd facere potuisset, si voluisset, sed passa est sic fieri.

D. B E Z A.

*Ego utriusque prædicationis & enunciationis non modo eandem causam, sed etiam rationem eandem esse dico. Quemadmodum enim Deus crucifixus dicitur: sic hominem Omnipotentem effectum esse dico. Natura enim in ipsa unione sunt, & manent perpetuò distincta, & singula natura suas proprietates in seipsis retinent. Quæ propria suum subiectum non egrediuntur, sed manent quoque distincta, sicut natura distincta manent. Quemadmodum igitur Deus passus dicitur, non quia passiones in se recepit, sed *κατὰ* ἄλλο, hoc est, secundum humanam naturam est intelligendum, quòd illa passa sit: Ita quoque Homo omnipotens factus esse dicitur, non quòd Humanitas omnipotentiam IN SE receperit, aut eius particeps facta sit, sed quia cum Deo Verbo unita est.*

D. I A C O B V S.

Contrà Cyrillus cum tota Orthodoxa vetustate testatur, quòd caro Christi ita locupletata sit diuinis operationibus, vt Diuina natura expers passionum permanserit.

D. B E Z A.

D. BEZA.

Vis ergo stare sententia Cyrilli?

D. IACOBVS.

Volo.

D. BEZA.

Recitabo ergo sententiam ex Cyrillo, qua Deitatis propria ita soli Deitati tribuuntur, ut carni communicata esse neget.

Eius verba sic sonant: Decebat nullam aliam rem viuifcare posse, etiamsi intelligatur esse caro Christi, secundum quod caro est, nisi solam diuinitatis naturam. Item, Non ergo carni, ut caro est, operationis diuina virtutem, sed natura Verbi attribuimus. Nulla enim res, qua propria opera DEI sunt, facere potest, NISI SVBSTANTIALITER Deus sit.

Cyrillus lib. 6. de Trinitate

Lib. 11 in Iohannem cap. 21

D. IACOBVS.

Non modò hic locus, sed similes quàm plurimi in Cyrillo inueniuntur, in quibus asserit, quòd nulla res, ea quæ diuinitatis propria sunt, PER SE facere possit, nisi sit substantialiter Deus. Voluit aut hoc docere Cyrillus, quando Diuinitatis propria carni seu humanæ naturæ Christi tribuuntur, nò tribui carni Christi, IN QVANTVM HVMANA CARO SIT. Non carni, VT CARO EST, (inquit Cyrillus) sed naturæ Verbi diuinæ operationis virtutem tribuimus. Inde autem non sequitur, quòd propterea diuinitatis opera propria, carni Christi non sint reuera communicata. Quin idem ipse Cyrillus contrarium in apertissimis verbis asserit, cuius hæc sunt verba: Non imperitè omninò viuificam carnem esse negatis. Nam si SOLA intelligatur, nihil prorsus viuificare potest, quippe, quæ viuificante indigeat. Cùm ve-

Cyrilli perpetua & constans sententia de communicatione proprietatum Deitatis.

Propria diuinitatis nulli creaturæ per se insunt
Cyrillus lib. 11. cap. 21.

Cyrillus in Iohannem lib. 4. cap. 23. Caro Christi quomodo viuifica sit, & non sit.

Hh

rò in-

Caro Christi vivifica
quomodo.

rò incarnationis Mysterium scrutati fueritis, & *VITAM* habitantem in carne cognoueritis, quamvis *HIHIL PENITVS CARO PER SE IPSAM* possit: *VIVIFICAM TAMEN FACTAM ESSE* credetis. Nam quoniam cum vivificante Verbo coniuncta est, *TOTA EFFECTA EST VIVIFICA*. Non ad corruptibilem suam naturam iunctum *DEI VERBUM* detraxit, sed ipsa *AD MELIORIS VIRTUTEM* eleuata est. Quamuis ergo natura carnis, *VT CARO EST*, viuificare nequeat: facit tamen hoc, *QVIA TOTAM VERBI OPERATIONEM SVSCEPIT*. Item, Damascenus: Diuina natura *PROPRIAS* excellentias, seu glorificationes *CARNI COMMVNICAT*, *IPSA* verò *IN SE* passionum carnis manet expers. His verbis manifestè demonstratum est, quòd non sit eadem ratio illarum enunciationum: Deus est crucifixus: & Homo est omnipotens. Quia priorum diuinitatis humana natura aliter particeps facta est, quàm diuinitas passionum humanitatis in persona Christi.

Lib 3 cap 7. de ortho-
doxa fide.

Communicationis
ratio non eadem.

D. B E Z A.

Communicationem
quam Beza cum
suis doceat.

Communicatio quidem facta est proprium vtriusq; natura in persona Christi: sed in naturis IN SE non est facta, ut humanitas facta sit IN SE omnipotens. Hac enim Euty- chetis heresis fuit, quam Orthodoxa Ecclesia semper damna- uit. Ideo & nos eam largiri non possumus.

D. I A C O B V S.

Euty chetis heresis
quæ fuerit.

Historia Ecclesiastica testatur de Euty chete, quòd vnam duntaxat naturam in Christo post ascensionem in cælum crediderit & docuerit, videlicet, diuinam tantum, in quâ humanitas in gloria absorpta sit. Et Vigilius contra eundem errorem scribens, à proprijs corporeis & naturæ humanæ concludit, quòd in Christo non tantum sit vna natura, sed duæ naturæ. Euty chetis verba in Euagrio hæc sunt: Con- nector Dominum duabus naturis constituisse, ante vnionem:
o post

post unionem verò, vitam illius naturam confiteor. Item, corpus Christi nostris corporibus non mansit *ἑμόνος*, aut simile: sed in diuinam naturam profus communitatum est, & absorptum.

Confessio Eutyche-
ris, de persona Chri-
sti.

Quod ad phrasin attinet (IN SE) ea dupliciter intelligi potest: Primò, vt idem significet, quod PER SE & absolute, & proprietate suę nature, sine respectu alterius. Hoc modo omnipotentia nulli creaturę inest, aut inesse potest, nisi sit ipsa Deitas.

Ambiguitas phrasie
(IN SE,) quę du-
pliciter intelligi po-
test.

Deinde, (IN SE) intelligitur, quòd re vera IN alio reperiatur, cui inesse dicitur, etiam si aliunde aduenerit. Et hoc modo VIS VIVIFICANDI, aliaque diuinitatis propria sunt & esse dicuntur IN HUMANITATE ASSUMPTA: cui per unionem personalem à filio Dei communicata & donata sunt.

Similitudo autē animę & corporis, per quam Patres hoc Mysterium explicauerūt, etsi non per omnia quadrat (nulla enim similitudo quatuor pedibus currit:) tamen nos in hac vna quęstione facillè expedire potest: sicut altera quoq; de ferro ignito, quibus demonstratur, quòd vera & realis communicatio substantię ignis & priorū eius, substantias & earū propria nequaquam commisceat, neq; substantiã alterius naturę aboleat, cui fit hæc cõmunicatio. Quemadmodum .n. propter hanc communicationem animę, & potentiarū eius, corpus quidem nouã appellationem & definitionem acquirit, quòd est & dicitur animatum: item ferrum ab igne dicitur ignitū: neq; tamen vel naturę cum proprijs suis confunduntur, vel altera natura, videlicet corpus aut ferrū, aboletur: sic humanitas quoq; à filio Dei assumpta in hac cõmunicatione reali essentię & priorum *τῶ λόγῳ*, non aboletur, aut in Diuinitatem mutatur, sed acquirit nouū nomen & appellationem, quòd dicitur Deificatum. Acquire itaq; à filio Dei Maiestatem, quę ipsius Dei propria est, quã Deitas in hac cõmunicatione nõ amittit, sed IN SE retinet. Personaliter aut cum assumptō hominẽ cõmunẽ, sicut essentialiter

Similitudinem ferri
igniti, & animę cum
corpore vsus.

Communicatio rea-
lis non efficit confu-
sionem naturarum,
aut humanę aboli-
tionem.

244 Colloquium Mompelgartense

Matth. 28.

cum Patre & Spiritu sancto communem habet. Vnde vnus hic homo Iesus Mariæ filius VERB dicere potest: Mihi data est omnis potestas in cœlo & in terra: quod Petrus, Paulus, aut alius Sanctus dicere non potest. In quibus tamen Deus, omnem plenitudinem suæ diuinitatis in se retinens, gratiâ suâ habitat.

Causa erroris Bezzæ,
& fractum eius.

In eo autem vos fallimini, quod existimatis, nullam veram & realem communicationem fieri posse, vel naturarum, vel proprietatum diuinitatis, nisi essentialis sit: qualem propter essentia diuinæ vnitatem diximus Patris, Filij, & Spiritus sancti esse in diuinitate: quam solam etiam in disputatione hac de communicatione idiomatum oppugnat, cum aliam non posse existere falso opinemini: quæ tamen in personali communicatione locum habere non potest. Hanc opinionem, commemoratæ similitudines vobis facîle eximere possunt, quæ planè contrarium docent.

D. B E Z Z A.

Obiecto contra similitudinem ferri igniti & animæ cum corpore.

Vos effectum unionis duarum naturarum ita explicatis istis similitudinibus, ut aliquid tertium ex utroq; fiat. Corpus enim non est anima, & anima non est corpus, sed corpus per unionem cum anima fit animatum. Vnde aliquid tertium, quod neque corpus tantum, neque anima tantum, sed ex utroque, tanquam partibus compositum, homo dicitur. Verùm in hoc mysterio unionis, ex Deo & homine non constituitur aliquid tertium, quod neque Deus, neque homo sit, sed Christus, qui nihil aliud, quam Deus & homo est. Vnde etiam de se inuicem predicantur: Deus est homo: & homo est Deus in Christo: quod de anima & corpore dici non potest. Non enim dicitur, anima est corpus: corpus est anima. Sic quoque dici non potest: ferrum est ignis, ignis est ferrum.

D. I A C O -

D. IACOBVS.

Paulò antè dixi, similitudines illas non per omnia quadrare: sed tamen communicationem optime, & accommodatissimè explicare, quæ fiat sine confusione naturarum, aut alterius abolitione: in quem finem duntaxat à Patribus vsurpata, & in Ecclesiam introductæ sunt.

Aliàs verum est, quod ingens sit discrimen. Nam homo ex anima & corpore constat, tanquam ex partibus suis substantialibus: quarum neutra sine altera perfecta est. Corpus enim (vt diximus) sine anima cadaver est: & anima à Deo condita est, non sicut Angelus, vt extra corpus suas energias exerceat, sed in corpore, & per corpus,

Diffimilitudo priorum duarum similitudinum cum persona Christi.

Persona autem Christi ex duobus totis, integris, & perfectis, & non ex partibus composita est (licet enim compositionis vocabulo, exemplo piarum Synodorum vti.) Nam λόγος in se perfectus Deus est, neque ad illius perfectionem requiritur homo. Item, homo perfectus est homo, qui corpore, & anima rationali constat. Cùm igitur neutrum alterius pars sit, ideo propter illam admirandam vniõnem & communicationem, & arctissimam coniunctionem, quæ λόγος & natura humana assumpta, vnita & sibi inuicem comunicata sunt, de se inuicem prædicantur, quod de anima & corpore dici non potest. Quemadmodum etiam de ferro ignito: ignis & ferrum de se inuicem non prædicantur, quamuis vnum constituent, quod dicitur ferrum ignitum.

Persona Christi quomodo composita dicitur. Synodus 3. & 6. Constantinopolitana.

D. B E Z A.

Non nego, quòd λόγος assumpta nature hypostasin suam communicet, & ita personaliter ab eo sustentetur, quod fit per vniõnem: sed hanc vniõnem non iudico, commiscendam cum communicatione idiomatũ seu proprietatum, quã vos ex hac vniõne sequi dicitis. Nos verò dicimus, quòd humanitas

Hh 3

à λόγος

246 *Colloquium Mompelgartense*

An humana natura à λόγῳ subsistentiam tantum accipiat.

à λόγῳ tantum sustentationem accipiat, sine omni propriorum alterius naturæ communicatione, ex qua confusio naturarum sequeretur. Sic enim natura humana cum λόγῳ unisur, ut ab eo subsistentiam acquirat.

D. IACOBVS.

Simpliciter nego, quòd humana natura tantum subsistentiam à λόγῳ accipiat.

D. BEZA.

Ego dico, hanc communicationem subsistentia, fundamentum esse communicationis proprietatum.

D. IACOBVS.

Consensus in verbis, non rebus.

Ego idem dico: Sed quando ad explicationem peruentum est, quid sit hæc communicatio, hanc communicationem vos longè aliter interpretamini, quàm nos interpretamur, sicut supra dictum est.

D. BEZA.

Nos dicimus, quòd talis sit unio, quâ humana natura in persona Filij Dei subsistat.

D. IACOBVS.

Quid amplius propter hanc vnionem assumptæ naturæ tribuitis?

D. BEZA.

Nos addimus, quòd etiam in proprietatibus subsistat.

D. IACOBVS.

Quomodo autem hanc subsistentiam explicatis, aut quid per eam humanæ naturæ accedere dicitis?

D. BEZA.

Tantam dignitatem, quâ supra omnes creaturas enestæ est.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Est autem hæc summa dignitas creatum, vel increatum donum?

D. BEZA.

Non est in creatum, sed creatum donum.

D. IACOBVS.

Hinc iam manifestè elucet, vos exemplo Nestorij *κοινωνίαν ἰδιωμάτων*, hoc est, communicationem proprietatum diuinitatis prorsus negare. Si enim summa illa dignitas **EST CREATVM DONVM**: ergo non est proprietas Dei, hoc est, propria Dei Maiestas, quam Christo secundum humanitatem communicatam esse supra verbis D. Pauli probauimus, qui apertè confirmat, quod in Christo inhabitet omnis plenitudo Deitatis corporaliter, qua plenitudine humana natura in Christo donata est. Hæc autem plenitudo non est **CREATVM DONVM**, sed Dei Maiestas æterna & infinita. Quemadmodum etiam ad dexteram huius Maiestatis Dei infinitæ & propriæ humana Christi natura, & non ad creatam Maiestatem collocata ab eodem Paulo dicitur, & symbolum Apostolorum confirmat.

An D. Beza communicationem idiomatum credat.

Maiestas hominis Christi non est creatum donum.

Quapropter **NIHIL** nisi verba & verborum præstigijs esse, cum dicitis, vos credere: **Hominem Christum Iesum Mariæ filium omnipotentem, omniscientem, & omnipresentem esse**: vestra explicatio in vestra Responsione posita apertè docet. Dicitis enim: **Homo est omnipotens, id est, Deitas humanitati vnita est omnipotens.**

In Responsione ad dogma 1.

Rogo autem auditores omnes, diligenter hoc apud se expendat, quomodo ex sententiâ Theologorum alterius partis, **Homo Iesus Mariæ filius dicatur & sit omnipotens. Dicunt. n. sententiâ horum verborum [Homo est omnipotens] hæc esse: Deitas humanitati vnita est omnipotens. Sed in qua lingua? in qua Grammatica quæso, homo idè significat, quod Deitas? Item, quomodo homo omnipotens verè dici potest, cuius**

D. Beza quomodo hominem Christum omnipotentem ducat.

248 Colloquium Mompelgartense

cuius humanitati, hoc est, animæ & corpori eius non est cō-
municata omnipotentia? quæ etiam de humanitate nullo
modo, ne in vnione quidem verè dici possit? sicut Respon-
sio vestra habet.

Ad Theſ. 6. & 7.

Quid enim aliud dicitur hac enunciatione: Deitas huma-
nitati vnita est omnipotens, quàm, Deitatem ita esse omni-
potentem, vt eam humanitati nullo modo communicatam
doceat? Et vt, quæ vestra sententia sit, omnes planè intelli-
gant, in Responſione vestra apertè hæc verba posita sunt:
Itaq; communicationem, cuius fit mentio, qua dicitur: *H V-*
MANITAS suo quodam modo est omnipotens, &c. *NE*
VERBALEM QUIDEM ESSE DICIMVS, sed tam falsum
esse existimamus, quàm falsum est, vnione Hypostatica *H V-*
MANITATEM euasisse Deitatem.

In Responſione ad
Theſ. 8. & 9.

Quidquid ergo de proprietatum communicatione à vo-
bis dicitur, qua homo Christus dicatur omnipotens, omni-
scius, & similia: ita intelligenda esse vultis, vt *H V MANITA-*
TI CHRISTI ne quidem nomen huius Maiestatis verè at-
tribui posse apertè dicatis.

Coloss. 2.

Quæ omnia sicut auditu horrenda sunt: ita quomodo
cum Pauli verbis suprà positis: In ipſo inhabitat omnis ple-
nitude Deitatis corporaliter, consentiant, omnes intellige-
re existimo: qui testatur, humanam Christi naturam, pleni-
tudinem diuinitatis corporaliter communicatam habere,
& in ipsius Deitatis propriam sedem & thronum colloca-
tam esse.

D. B E Z A.

Paulus in dicto ad Colossenses aduersus Nestorium osten-
dit, Christum non tantum ἕνωσις, hoc est, assistentiâ Filii-
um Dei sibi habere coniunctum, sed ipsam substantiam τῆς
λογῆς perfectissimam. Et sic distinguimus gratiam habitua-
lem, à gratia vnionis personalis.

D. IACO.

D. IACOBVS.

Nunc aliquoties diximus, substantiam $\tau\upsilon\lambda\omicron\gamma\omicron\upsilon\upsilon$, qua in se est & manet semper perfectissima, in omnibus creaturis esse, & in sanctis per gratiam habitare. Quod aut aliter Christo Mariæ filio uniat, quam cum reliquis beatis hominibus: id non, nisi à posteriore, seu hanc unionem consequente, intelligitur, videlicet, ex communicatione Maiestatis, de qua hoc loco Paulus loquitur: quod omnes veteres orthodoxi Patres nobiscum senserunt, & docuerunt. Deus (scribit Augustinus) ubique præsens est, & ubique totus præsens, nec ubiq; habitans, sed in templo suo, cui per gratiam benignus est & propitijs. Capitur autem habitans, ab alijs amplius, ab alijs minus. De ipso verò capite nostro Apostolus ait: In ipso inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Item, Origenes: Anima Christi tota totum $\lambda\omicron\gamma\omicron\upsilon\upsilon$ recipit, atque in eius lucem splendoremque cedit. Item: Anima Christi cum verbo Dei coniuncta, filij Dei PLANE capax fuit. Damascenus: Humana Christi voluntas naturaliter NON ERAT OMNIPOTENS. Ut autem verè, & secundum naturam, Dei Verbi voluntas est facta, ET OMNIPOTENS EST. Quæ verba commentator eius ita explicat: Diuina voluntas suapte natura habet potentiam omnia efficiendi, quæ velit. Humana verò Christi voluntas NON SVANATAVRA habet omniefficacem virtutem, SED VT VERBO, DEI VNITA EST.

Substantia diuinitatis quomodo cum humanitate assumpta uniat.

Testimonia Patrum de communicatione substantiæ diuinitatis in homine Christo
August. in Epist. 57. ad Dar.

Orig. de prin. lib. 2. cap. 6.

Damas. lib. 3. cap. 18. de orthofoxa fide.

Quomodo humana voluntas in Christo fit omnipotens.

Hæc Spiritus sancti, & orthodoxorum Patrum verba, longè aliter de communicatione omnipotentis humanæ naturæ in Christo facta loquuntur, quam Responsio vestra habet.

Et res adeò manifesta est, vt sensus etiam rationem consequentis capere possit. Si humana natura habet omnipotentiam: ergo etiam, suo modo, VERE ET REALITER omnipotens est, & dicitur. Quod autem humana Christi natura habeat omnipotentiam, luce meridiana clariùs demonstra-

Ii tum

tum est. Quomodo ergo omnipotens nō erit? Quantus igitur error est, asserere, eam ne quidem verbaliter omnipotentem esse, hoc est, nomen omnipotentiz ei non competere?

D. B E Z A.

Patres de unione Hypostatica loquuntur, quæ huius communicationis fundamentum est: & nos non negamus, Christum hominem esse omnipotentem, sicut Deus est.

D. I A C O B V S.

Sed humanitatem Christi non dicitis omnipotentem factam, neq; vilo modo omnipotentem fieri posse, nisi fiat ipsa Deitas? Quomodo autem homo verè omnipotens dici potest, cuius humanitas cum omnipotentia nihil habet commune, cuius neq; capax neq; particeps esse potest? imò cui etiam nomen omnipotentiz secundum opinionem & sententiam vestram tribui non potest?

In Respons. ad s.
& 9.

D. B E Z A.

Id fit propter unionem personalem, quòd humanitas in persona Verbi subsistit.

D. I A C O B V S.

Cùm autem aliud sit vnio, & aliud communicatio: quomodo propter vnionem hæc de homine verè prædicari possunt, quæ tamen non communicantur?

D. B E Z A.

In Respons. ad Theos.
& 9.
Confusio vnionis
personalis, & communicationis
idiomaticum.

Ὁμολογία est in vocabulo communicationis, quod modo pro unione hypostatica, modo pro illius effectis accipitur. Realem igitur communicationem quando admittimus: per communicationem, unionem naturarum intelligimus, in qua manent singula natura per se, etiam in unione suis proprietatibus distinctæ, citra ullam aliam communicationem.

D. I A C O

D. IACOBVS.

Haftenus à vobis in hac controuersia accusati sumus, quòd vnionem & communicationem confundamus in hac controuersia: Nunc vos ipsi vnionem & communicationem vnum esse dicitis.

Quomodo autem vnum & idem esse potest vnio naturarum & communicatio idiomatum, quæ sicut causa & effectus differunt? Aliud enim est vnio naturarum, aliud communicatio proprietatum naturarum. Sicut aliud natura humana, aliud proprietates humanæ naturæ.

Vnio naturarum, & communicatio idiomatum, non sunt vnum & idem.

D. BEZA.

Vnio naturarum in Christo talis est, quæ non modò nature, sed etiam propria naturarum vniuntur: propter quam vnionem propria Dei de homine, & propria hominis de Deo dicuntur, sed κατ' ἄλλο, hoc est, respectu alterius naturæ, cui per se propria insunt, neque alteri naturæ hoc modo insunt. Ideoq; etiam de ea prædicari non possunt.

Quomodo, phrasio κατ' ἄλλο intelligenda sit secundum Bezam.

D. IACOBVS.

Dicimus nos quoque, propria vnus naturæ de altera dici & prædicari, sed κατ' ἄλλο, hoc est, non absolutè, & in abstracto, sed in concreto, hoc est, in vnione personali, respectu alterius naturæ.

Vera & germana sententia phrasio κατ' ἄλλο.

Nos autem hæc verba κατ' ἄλλο, id est, secundum aliud, sicut & distinctiuas particulas in Scriptura vsurpatas, (secundum carnem, secundum spiritum) aliter interpretamur, & intelligimus, quàm vos intelligatis.

Vos enim sic intelligitis, & interpretamini, cùm dicitur: Deus est passus: hoc κατ' ἄλλο, hoc est, respectu humanitatis intelligendum esse: qua in parte inter nos consensus est. Nisi enim Deus factus fuisset homo, hæc propositio in æternum non fuisset vera: Deus est passus. Quia Deus per se, & in suâ Diuinitate est impassibilis.

Ii 2

Dein-

Deinde illud κατ' ἀλλο sic intelligitis, & interpretamini: Deus est passus, id est, humanitas est passa, quæ Deitati vnita est: vt passio nihil ad Deitatem pertineat, adeo quidem, vt ne verbalis quidem communicatio dici possit respectu naturæ diuinæ, sed ad SOLAM HUMANITATEM, cuius proprium sit pati, referatur.

In Resp. ad dogmat.

Corruptio, & depravatio articuli de passione Christi.

Hæc explicatio falsa est, & articuli Apostolici de passione Christi manifesta abnegatio. Nam ita soli humanitati tribuitur passio, qua genus humanum redemptum est, vt Filius Dei sua diuinitate prorsus ab ea excludatur. Quod cum Symbolo Apostolico pugnat, quod sic sonat: Credo in Iesum Christum FILIUM EIVS VNICVM, DOMINVM NOTRVM, QVI passus est: & non inquit, cuius natura humana passa est.

Scripturam autem sacram, & Symboli Apostolici articulos secuti Patres, has particulas distinctiuas longè aliter interpretati sunt. Nam particula illæ distinctiuæ non tantum naturam monstrant, cuius proprium est, quod toti personæ tribuitur: sed causam quoque significant, quare alteri naturæ tribuatur, videlicet, quia cum ea personaliter vnita sit.

Vera intelligentia, & sensus particulæ distinctiuarum.

Rom. 1.

Sic Paulus de Filio Dei scribit: quod sit factus ex semine Dauid: quod absolutè positum, non esset verum: quia Filius Dei ex semine virili fieri non potest, qui nihil corporeum est, sed spiritus indiuisibilis. Addit ergo Paulus particulam distinctiuam, κατὰ σάρκα, secundum carnem. Quæ particula causam ostendit, cur filio Dei tribuatur, quod cum ipsius natura pugnat, videlicet, fieri ex semine humano.

Quia cum Maria conciperet Christum, non concepit tantum hominem: sed etiam cum semine virginis erat Filius Dei, cum fieret homo: nec sine Filio Dei ex semine virginis, filius Mariæ factus est.

Si quis ergo nunc hanc particulam, secundum vestrum sensum & opinionem sic interpretaretur: Filius Dei factus est ex semine Dauid secundum carnem: id est, caro cum Filio Dei vnita,

vnita, facta est ex semine Dauid hoc modo, vt ne verbali quidem prædicatione hoc ad filium Dei pertineat: quis verè dicere posset, Mariam filium Dei concepisse, & peperisse? cum hæc omnia duntaxat de carne, sine vlla reali communicatione cum filio Dei facta esse dicantur? quæ opinio & hæresis Nestoriana fuit.

Nam Nestorius quoque sensit, carnem ex semine Dauidis (hoc est, virginis, quæ ex semine Dauid erat) factam, cum filio Dei vnitam fuisse: & quod ex Maria natum fuit, dixit filium Dei esse, non nudum hominem: sed nasci ex muliere, hoc noluit de Filio Dei dici, quia proprium humanitatis sit ex muliere nasci: quod Deo, seu Filio Dei vngenito non conueniat.

Nestorii hæresis quæ fuerit.

Vos autem dicitis quidem de filio Dei, quòd sit natus ex Maria virgine: sed eodem planè modo, quo Nestorius, verbaliter scilicet: imò ne verbaliter quidem, si naturam diuinam spectes, quia soli carni competat: quod planè & apertè Nestorianum est.

D. B E Z A.

Num ergo vos dicitis, filium Dei realiter ex semine Dauidis factum esse, sicut caro eius ex semine facta est?

D. I A C O B V S.

Nequaquam dicimus, aut credimus. Et hic aperit sese error vester, quòd existimatis filium Dei non posse realiter fieri carnem, nisi ad eum modum, quo ipsa caro est: quod falsum est. Nam Verbum caro factum est, inquit Ioannes, idque verè & realiter: non tamen caro factum est, sicut ex semine caro fit.

In eodem planè errore Nestorius fuit, qui non potuit aliter cogitare: si filius Dei ex semine Dauid, & ex Maria natus dicatur, id non posse aliter fieri, quàm si diuinitas initium

Causa erroris Nestorii.

Nestoriana contro-
uersa non fuit
λογομαχία

sumpsisset ex virgine Maria: quod manifestè falsum, & im-
pium est sic dicere. Ideo dixit: Mariam peperisse Christum
hominem, qui sit Deus, non autem Deum peperisse. Vbi
non fuit *λογομαχία*, hoc est, certamen de verbis tantum, sed
de re longè omnium maxima: An filius Dei sit verè natus ex
Maria: an filius Dei sit verè passus: an filius Dei passione sua
genus humanum redemerit? Quæ omnia Nestorius nega-
uit.

Eadem etiam est doctrina vestra, quando hanc proposi-
tionem sic interpretamini: Filius Dei est passus, id est, caro
filij Dei est passa, quæ cum filio Dei vnita est. Communica-
tio autem passionis (vestra opinione) ne verbaliter quidem
filio Dei tribui potest, quia naturæ humanæ proprium sit,
quod filio Dei non competat.

D. B E Z A.

*Nobis cum errore Nestorij nihil est commune, quia ad-
mittimus hanc enunciationem: Deus est passus: Homo est om-
nipotens: quod Nestorius non fecit, sed eas oppugnavit.*

D. I A C O B V S.

Collatio doctrinæ
Nestorij & D. Bezæ,
de persona Christi.

Nestorij opinio.

Vos phrasin quidem admittitis, vt videamini nobiscum
consentire, & à Nestorio dissentire: sed quando ad explica-
tionem ventum est, deprehenditur, eandem vestram cum
Nestorij explicatione, & opinione esse. Sunt enim planè ea-
dem verba Nestorij, quæ vestra: qui fatetur, in vtero matris
filium Mariæ verè filium Dei fuisse: & NON DVOS, sed
vnũ filium Dei & Mariæ confessus est. Sed nasci ex mulie-
re, quæ est proprietas humanæ naturæ, filio Dei realiter non
conuenire: quod vos quoque dicitis, dum asseritis, has duas
propositiones æquipollere: Filius Dei natus est ex Maria
virgine: & ; caro filio Dei vnita, est nata ex Maria virgine, si-
ne reali communicatione proprij. Qua de re vt iudicent au-
ditores, oro.

Multò verò intolerabilius est, quod asseritis: Eodem mo-
do, &

do, & ratione planè eadem dici: Homo assumptus est omnipotens: & Deitas vnita humanitati assumptæ **NULLO MODO** communicet. Quam explicationem Nestorius abominatus fuisse, qui solùm de communicatione priorum humanitatis pugnavit, quæ tanquam Deo indigna, & ei minime conuenire existimauit, videlicet, ex muliere nasci, pati, crucifigi: sed in Deum assumptam naturam humanam, diuinitatis propria gloria glorificatam esse, minime negauit: & hoc nomine etiam *κεκοινωνία* à se remouere conatus est (quam illi Cyrillus & Patres obiecerunt) quòd communicationem virtutis viuificæ in carne Christi non negaret.

Nestorius communicationem propriam Deitatis non negauit.

D. B E Z A.

*Quando igitur vos dicitis: Diuinitatem passam esse: id nos Eutychianum esse affirmamus: quod etiam ab Ecclesia tanquam falsum & erroneum est damnatum. Pati enim solius humana natura propriam est, & soli natura humana conuenit, **NULLO AVTEM MODO** eius Diuinitati.*

D. I A C O B V S.

Nos Diuinitatem **IN SE & PER SE** proprietate essentiz suæ passam esse nunquam diximus, nunquam scripsimus, nunquam sensimus, neque adhuc credimus, sentimus, aut docemus. Scimus enim, eam impassibilem esse. Sed propterea passionem prorsus à diuinitate remouere, qua redempti sumus, apertè Nestorianum esse, & cum consensu Orthodoxæ Ecclesiæ pugnare dicimus. Etsi enim non patitur Filius Dei proprietate essentiz diuinæ: patitur tamen secundum carnem, quas passiones realiter cum carne communes habet, in quem omnis contumelia redundauit, quæ in carnem & humanitatem eius hostes, & verbo & facto effuderunt, cum qua vna persona est, sicut supra explicatum est. Aliàs redemptio humani generis soli carni realiter, Filio autem Dei ne verbaliter quidem tribueretur: quod impium & blasphemum esse dicimus.

Diuinitas **IN SE & PER SE** impassibilis.

D. B E Z A.

D. B E Z A.

Et nos quoque dicimus, quòd Filius Dei cum unita carne, passiones, propter unionem personalem factam, communes habeat.

D. I A C O B V S.

Consensus in verbis,
non rebus.

Nobiscum loquimini, sed non nobiscum sentitis. Quomodo enim toti personæ, quæ diuina & humana natura cõstat, passiones tribuere potestis, cum dicatis: Diuinæ naturæ ne verbaliter quidem vilo modo tribui posse?

D. B E Z A.

Simile de homine.

Totus homo dicitur rationalis, cum tamen anima tantum sit rationalis, & non quoque corpus eius, quod ratione destituitur.

D. I A C O B V S.

Estne animæ in corpore humano ita proprium, ratio & intellectus, vt ad rationalem hominem nihil nisi anima rationalis requiratur?

D. B E Z A.

Homo dicitur rationalis propter animam, quæ sola rationalis est, non item corpus.

D. I A C O B V S.

Ad rationalem hominem non requiritur sola rationalis anima.

Concedo sanè hominem rationalem dici propter animam rationalem: sed ad vsum rationis & intellectus requiritur etiam corporis dispositio, quod nulla ratione negari potest. Nam experientia docet, si quis in capite periculosum vulnus accipiat, quòd planè stupidus fiat: & in perturbatione humoris Melancholici; nullus vsum rationis animæ, quantumuis in se rationalis existentis, est. Nec anima sine corpo-

corpore, quoad in corpore est, ratiocinatur. Fit ergo quod corpus suo modo rationis particeps, quamvis per se nihil intelligat absque anima. Sic Scriptura passim prædicat cor sapiens, non duntaxat animam sapientem. Non dedit tibi Dominus Deus tuus cor sapiens, &c. quæ phrasis Spiritus sancti minimè impropria est, toties in Scriptura repetita. Et ex corde, dicit Christus, provenire cogitationes malas, quæ rationis opus sunt.

Deut. 29.

Matth. 15.

Non igitur homo rationalis est & intelligens, nisi simul anima & corpore valeat: nec sola anima ratiocinatur, sed unâ cum corpore, sicut in fatuis est videre, qui etsi anima rationali præditi sunt, numerare tamen nesciunt.

Sic in opere redemptionis generis humani, nisi communicatio realis sit passionis: Christus totus passione sua nos non redemit. Si enim à passione Christi Divinitas eius remouetur, neque aliam communicationem admittitis, quam eam, quod humanam naturam sustentauerit, ne patiendo succumberet: hanc Christus cum omnibus sanctis communem habebit: siquidem Deus omnes sanctos in passione ipsorum sustentavit, ne succumberent. Hic verò longè alia est ratio, cum passione & morte expianda essent peccata, quibus infinitus Deus fuit offensus. Non poterat autem caro, quantumvis à Deo sustentata, passione sua infinitæ iræ Dei satisfacere: sed necesse fuit, ipsum filium Dei, non tamen in suæ substantiæ proprietate, sed secundum carnem pati, ut Ecclesiæ Dei sanguine redimeretur. In quem Dei filium omnes iniuriæ & contumeliæ redundarunt, quas in animam & corpus eius exercuerunt hostes: in quibus filius Dei non solum humanam naturam sustentavit & confirmavit, ut passiones illas perferre posset, sed ipse quoque tanquam Deus patienter tulit & sustinuit, easque non violenter repulit.

Accommodatio similitudinis de homine sapiente & intelligente.

Cur passio Dei ad humani generis redemptionem necessaria fuerit.

Iniuriam autem & contumeliam verbis & factis infligam tolerare & non repellere, num verò hoc passio dici non potest? ut maximè non doleat Deus, sicut homo? Num placet Deo? Num Deus non irasci, & vindicare posset? Miramur

K k

sæpe,

Patentia diuinitatis
in tolerandis malis,
& impijs homini-
bus.

sape, & prædicamus patientiam Dei, quòd homines flagi-
tiosos, & in nomen ipsius Deitatis proprium blasphemos
tam diu tolerat, & non punit: quomodo igitur Diuinitatem
à passione ita auellimus, vt ne verbalem quidem prædica-
tionem in ea locum habere posse cum Nestorio asseramus?

Communicationis
diuersitas, & eius ra-
tio.

Longè autem aliam rationem communicationis omni-
potentiæ Dei in humana natura Dei esse, suprâ ostendimus,
cùm humana natura sit alio modo diuinæ Maiestatis capax,
quàm diuina natura passionum particeps facta esse dicitur.

Quomodo passio in
diuinitatem redun-
det.

Natura enim diuina propter suam perfectionem sum-
mam in se nullas passiones recipere potest. Sed quia se carni
per vnionem communicauit in Filio, à quo in vnitatem per-
sonæ assumpta est: ideo passio etiam in ipsam redundat. Na-
tura autè humana omnipotentis plenè capax est, sicut Ori-
genes loquitur, vt possit etiam plenitudinem diuinitatis re-
cipere: ideo ipsa alio modo realiter omnipotens effici po-
test, quàm diuinitas passionum capax dicitur.

Orig. de princ. lib. 4.

D. B E Z A.

Communicatio ex
sententia Beza nihil
nisi vnio.

*Ego communicationem credo, de qua dixi, videlicet, vnio-
nem naturarum, & proprietatum diuinitatis ἑ ἁλοῦ, cum
humana natura assumpta. Verùm si tu probaueris ex omni-
bus Patribus, & in vnius vel alterius scriptis repereris, pro-
prietates diuinitatis in carnem assumptam effusas vel infu-
sas esse, viceris.*

De effusione pro-
prietatum diuinita-
tis in naturam hu-
manam.

B. I A C O B V S.

Quot Partes similitudine ferri candentis seu igniti vsi fu-
erunt, tot huius effusionis in carnem assumptam factæ, te-
stes habeo.

Sicut enim nõ sola substantia ignis cum ferro ignito vni-
ta est, sed eius propria, videlicet, vis lucendi & verendi quoq;
in totum ferrum effusa est, vt omni ex parte luceat, & vrati-
fic

Similitudo ferri
igniti.

fic **1670** non tantum vnitus est cum humana natura, sed in eam quoque effudit omnem plenitudinem diuinitatis. Si enim de Spiritu sancto effudit Dominus in sanctos peculiariora dona: quomodo non effudisset in Christum illam plenitudinem omnis Deitatis, cui spiritus non ad mensuram datus est? Hanc Spiritus sancti Phrasin & verba Patres sunt imitati. Calsianus in recitatione confessionis, cui omnes Africani & Gallicani Episcopi subscripserunt, inquit: Deus **PER INFUSIONEM** potentiae suae, misericorditer est mixtus Naturae Humanae. Hilarius teste Theodoro Dial. 2. **DEUS PER INFUSIONEM** potentiae suae, tanquam misericors mixtus est **HUMANAE NATURAE**: non autem humana natura mixta est diuinae.

Col. 2.
Ioel 2.
1. Cor. 12.
Act. 3.
Ioan. 1.

Nequaquam verò **EFFUSIONIS** vocabulo vtimur, sicut nobis falso imputatur, quasi doceamus, à diuinitate in humanam naturam effusam esse creatam omnipotentiam & diuinitatem, quae essentiali Deitati & omnipotentiae æqualis sit. Quae impia doctrina & opinio mihi nobisque omnibus ex parte nostra in mentem nunquam venit. Quae opinio etiam cum statu disputationis nostrae pugnat. Talis enim creata omnipotentia non esset idioma seu proprietas Dei.

Omnipotentia, & propria Dei quomodo in humanam naturam effusa fiat.

Constat autem nos in hac disputatione semper, non de communicatione donorum creatorum, sed de communicatione reali idiomatum, seu proprietatum diuinae naturae disputasse, quod realiter assumptae naturae communicatae sint.

Ex quo omnibus manifestum est, nobis aperte iniuriam fieri ab ijs omnibus, qui in suis scriptis D. Brentio, & mihi propter assertionem realis communicationis idiomatum, creatam diuinitatem, & creatam omnipotentiam tribuunt, quam in nullis scriptis nostris vnquam demonstrare possunt. Quapropter si talis effusio priorum diuinitatis ab aduersarijs nostris oppugnatur: non nostra doctrina, sed proprium ipsorum figmentum dicitur oppugnatur ab illis, qui nobis contradicunt. Et cogitabunt ipsi, quomodo Deo reddituri sint rationem in nouissimo die, qui eiusmodi de nob. in varijs regnis falso sparserunt.

Calumnia de creatâ & increata diuinitate & omnipotentia.

Kk 2

Quod

Quod toties admoniti, facere tamen non desinunt. Ideo autem faciunt, ne lectores verum ac proprium statum controversiæ animadvertentes, in veritatē rectē inquirent, & ipsorum errorem deprehendant.

D. B E Z A.

De duplici Diuinitate excusatio D. Bezz.

Ego memini me legere in scriptis tuis & Brentij, de duplici diuinitate, & duplici omnipotentia: neque aliter verba vestra intellexi, studio nihil calumniari volui. Nam veritatem & pacem amo: atque vti nam nos inuicem melius & rectius intelligeremus, si qua ratione pia concordia inter nos constitui possent. Et vellem omnia scripta euulgata, abolita esse, qua huic paci & concordia obstare, aut veritatem obscurare videntur.

D. I A C O B V S.

Et ego vellem omnia combusta esse. Hæret enim perpetuò in animis hominum peruersa opinio, qui talia legunt, & de doctrina nostra peruersè iudicant.

In Christo vna tantum Diuinitas, & omnipotentia.

Nos enim in natura humana nullam creatam vel diuinitatem, vel omnipotentiam docemus, aut docuimus vnquã, quæ humanæ naturæ habitualiter insit, seu subiectiuè: de quo etiam præfatio Libri Concordiæ Ecclesiarum nostrarum prolixè testatur: sed agnoscimus in Christi persona VNAM TANTVM DIVINITATEM ET OMNIPOTENTIAM, essentialem illam æternam, quam Christus cum Patre & Spiritu sancto essentialiter, cum assumpta autem humana natura personaliter, verè & realiter communem habet.

Valus Diuinitatis & omnipotentis in Christo diuersa ratio.

Hęc etsi numero sit vna, tamen ratio eius diuersa est, quando per se & in se, suapte natura, & quando in vnione personalis consideratur. Ideoq; participans & participata ab Augustino dicitur. Sicut Aristoteles duas definitiones vnus & eiusdem

eiusdem animæ tradit, qua per se, & qua, ratione corporis consideratur, cum quo vnitur, & ei communicatur.

D. B E Z A.

Nos sicut vnā omnipotentiam Deitatis aternā propriam in Christo agnoscimus: sic quoque eam cum carne vnitam esse dicimus, vt præterea nullum communicationis modum agnoscamus. Eamque distinctē in persona Christi agere dicimus, quod eius proprium est: quā ratione natura non separantur. Quod etiam in Damasceno reperies, cum similitudinem de ferro ignito in cauterio explicat. Nam ignis in ferro vrit, ferrum non vrit. Item, ferrum secatur in cauterio, ignis non secatur. Ferrum agit quod suum est, & ignis quoque quod suum est: sectio est ferri, vstio est ignis. Sic Deitas & humanitas in Christo vniuntur, nec fit aliqua diuinitatis effusio in humanitatem. Ideoque etiam manent distinctæ operationes: & non agit Deus, quæ sunt hominis, neque homo, quæ sunt Dei.

Peruersa explicatio similitudinis ferri cadentis.

Præterea, anima habet quasdam actiones, quas non cum corpore, aut per corpus operatur.

D. I A C O B V S.

Quemadmodum nemo negat distinctionem naturarum: ita etiam virtutē agendi in operatione cuiusque naturæ nemo negat: sed vnā naturam, quod ipsius proprium est sine alterius virtutis cōmunicatione agere, neque Damascenus, neque quisquam alius ex synceris Patribus concedit. Non secundum P R O P R I A M operationem, inquit Damascenus, sed propter vnitum sibi Verbum; diuina operabatur CARO Domini; Verbo per eam propriam suam operationem manifestante. Nam & ferrum ignitum vrit, nō naturali ratione possidēs vstiuam operationē, sed obtinens eam ex

Vera eius explicatio ex Damasceno.

Damas lib. 3 cap. 17. de orthodoxa fide.

- » vnione ad igné. Ipsa igitur caro Domini mortalis erat pro-
 » pter se ipsam, **ET VIVIFICA** propter hypostaticam ad
 » Verbum vnionem. Non dicit Damascenus: Verbum operabatur diuina, sed caro Domini operabatur diuina. Eadem reliquorú Patrum est sententia, quorum plurima testimonia producere possem.

D. B E Z A.

Contra commun-
 icationem proprio-
 rum fundamentum
 opinionis D. Bezae
 vnicum.

Nulla potest esse communicatio omnipotentia, & priorum eius IN NATURA HUMANA, nisi humananatura in diuinitatem mutetur. Ideoq; ha enunciationes aequipollent: Humanitas facta est omnipotens: & humanitas facta est Deitas: quia Deitas, & omnipotentia Deitatis sunt unum & idem: si unum communicatum est, communicatum est & alterum.

D. I A C O B V S.

Refutatio huius
 fundamenti.

Communicatio pro-
 prietatum non prae-
 supponit naturæ hu-
 manæ mutationem
 in Deitatem.

Duabus similitudinibus ex scriptis orthodoxorum Patrum productis, videlicet ferri candentis seu igniti, & vnionis animæ cum corpore demonstraui, quod vera & realis communicatio priorum & substantiarum, sine omni confusione earum, aut abolitione alterius, fieri possit. Ferrum enim non aboletur, nec amittit substantiam suam, quando ignis cum qualitatibus proprijs lucendi & vrendi ei cõmunicatur.

Sic quoque non necesse est humanitatem in Deitatem mutari & Deitatem fieri, si omnipotentia ei à persona Filij Dei communicetur.

Confirmatio realis
 communicationis
 ex verbo Dei.

Quæstio.

Sed omisis illis similitudinibus: ex verbo Dei, quo solo fides nostra nititur, audiamus: an naturæ humanæ in Christo omnipotentia sit verè & realiter communicata. Et quæro, in verbis Pauli: In ipso inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter: an plenitudo Deitatis donum creatum significet?

D. B E Z A.

D. B E Z A.

Paulus eo in loco voluit ostendere, quod non tantum nomina, sed dua natura in Christo fuerint personaliter unita, videlicet diuina, & humana natura.

D. I A C O B V S.

Nihil ad quaestionem responsum est. Nam quaero an plenitudo Deitatis significet creatum donum? Paulus non inquit: In ipso inhabitat Deitas, sed ait: Omnis plenitudo DEITATIS. Quo vocabulo sane non voluit aliquid creatum dicere: sed complectitur omnia sine mensura, quae in Deo sunt, & de Deo dici possunt. Sicut scriptum est: de plenitudine eius accepimus omnes.

Ioan. 1.

Quae enim Deus nobis distribuit dona, creata sunt omnia & mensurata, secundum mensuram donationis Christi: de cuius plenitudine non mensurata, accepimus omnia, & adhuc accipimus.

Ephes. 4.
I. Cor. 12. 14.

Constat ergo, quod dictum Pauli sit intelligendum, non de creatis donis, sed de ea plenitudine, quae est essentialis & diuinitatis propria, quam nos vno omnipotentiae vocabulo complectimur. Hanc affirmat Paulus in Christo habitare corporaliter. Quod omnes orthodoxi Patres interpretantur de Christo SECUNDVM CARNEM. Nam plenitudo Deitatis, non potest in Deitate habitare corporaliter, quia Deitas non est corpus, aut quiddam corporeum, sed est simplicissimus & indiuisibilis Spiritus. Ideo dixerunt Patres, hanc plenitudinem habitare IN CARNE, IN NATURA ASSUMPTA, TANQVAM IN SVO PROPRIO CORPORE.

Plenitudo omnis Deitatis in carne Christi habitet.

Ad probandam ergo communicationem omnipotentiae in natura assumpta ex dicto Pauli loco, sic argumentor:

Confirmatio communicationis realis omnipotentiae in carne.

Cuicunque communicata est omnis plenitudo Deitatis: ei quoque communicata est omnipotentia. Sed assumptae naturae in Christo communicata est omnis plenitudo Deitatis. Ergo etiam omnipotentia est ei communicata.

D. B E Z A.

D. B E Z A.

Effugium D. Beza.

Confusio vnionis,
& communicationis
idiomatum.

Si per communicationem vnio intelligatur: concedo non modo omnipotentiam, sed etiam reliqua attributa Deitatis humana natura communicata esse. Quia enim natura humana est vnita cum diuina, & Deus & homo sunt vna persona, ideo etiam cum omnipotentia est vnita, qua à Deitate separari non potest.

D. I A C O B V S.

Discrimen vnionis
naturarum, & com-
municationis idio-
matum.

Suprà dictum est & demonstratum, quòd plurimùm inter se differant vnio naturarum, & proprietatum cõmunicatio. Nam communicatio proprietatum, est vnionis naturarum quasi effectus, & consequens. Quare etsi tempore simul sunt, ratione tamen ordinis naturæ habent se, sicut priùs & posteriùs.

Quapropter sicut naturarum vnio non est nuda & simplex vnio, sed vera & realis communicatio, qua diuina dat, & humana accipit: ita communicatio proprietatum non est talis vnio, qua naturæ nihil sibi inuicem priorum suorum communicent: sed etiam vera & realis communicatio, qua vnus se ipsum, & omnia sua assumptæ naturæ communicauit.

D. B E Z A.

Vnum sunt, vnio, & communicatio: & sicut diuina Natura non communicata est passio, vt eam I N S E habeat: ita quoque humanitati in Christo omnipotentia non est communicata, vt E A M I N S E habeat. Quemadmodum igitur Deitas est crucifixa: ita humanitas est omnipotens facta. Sed illud non est. Ergo neque hoc, quod dicitis, humanitatem omnipotentem factam esse.

D. I A C O-

D. IACOBVS.

Non esse vnum & idem Vnionem naturarum, & Communicationem idiomatum seu proprietatum, satis demonstrauit. Sic quoque non esse rationem eandem harum prædicationum: Diuinitas est crucifixa: & humanitas est omnipotens facta: supra dixi: idque propter naturarum diuersitatem. Ideoque ostendi, longè aliter humanam naturam omnipotentem factam, quàm diuinitatem passam, aut crucifixam esse.

Nam diuinitas nullam, neque perfectionem, neque imperfectionem **IN SE** recipit, propter naturæ suæ immutabilitatem. Sed humana natura **IN SE** recipere potest, & in persona filij Dei verè recipit summam Maiestatem, quæ Deitatis est propria: sicut verbis S. Patrum declarauit.

D. BEZA.

*Fatemur nos quoque, summa dona Deitatis, qua in creaturam cadere possunt, & quorum capax est humana natura, in humanitatem Christi collata esse: sed hæc dona non sunt proprietates Deitatis, qua incommunicabiles sunt, sed habitualia creata dona, que humanitas Christi **IN SE** habet, quibus omnes creaturas superat.*

D. Beza tantùm creata **DONA** Christo tribuit.

D. IACOBVS.

Nihil ad testimonium Pauli, & ad quæstionem meam respondes: An plenitudo Deitatis sit creatum donum? Si ergo perstas in sententia, quòd nulla alia dona, præter creata dona Christus secundum humanitatem, seu eius humanitas à filio Dei communicata habeat: manifestum est, doctrinam vestram, hac in parte planè eandem esse cum Turcico Alcorano, qui eadem quoque dona Christo tribuit, quæ videlicet creata sunt, quibus omnes creaturas Christus superet.

Doctrina D. Beza de communicatione donorum Christo facta, eadem cum Alcorano.

LI

D. BEZA.

D. B E Z A.

Non venimus huc, ut audiremus conuitia: nihil habemus commune cum Turcico Alcorano, & eorum impietate, qui negant Christum esse Deum: Imò summam blasphemiam aiunt esse, si quis Christum Deum appellet, quod nos non facimus.

Murmur Gallorum.

Post hanc vocem Bezae emissam, ingens murmur Gallorum exortum est, quòd audirent, ipsorum confessionem de Christo, cum Turcico Alcorano confetti, sed oratione D. Iacobi iterum placati & quieti facti sunt.

D. I A C O B U S.

Reuerende D. Beza, qui veritatem dicit, non conuiciatur: Recitabo enim verba Alcorani, quæ sic sonant:

Alcorani Turcici
confessio de Christo.

„ Omnium Prophètarum alio super alium per me sublimato, & eorum quibusdam cum Deo locutis, Christo Mariæ filio animam nostram propriè conferentes, vim & virtutem præ cæteris præbuimus. An verò non magna est hæc de Christo confessio? Quòd Deus dicitur illi ANIMAM SVAM PROPRIÈ contulisse, & vim præ cæteris præbuisse? Quid enim est anima Dei, nisi Deus ipse? Vnde Bibliander ad marginem annotauit: cur igitur negas Filium Dei?

Anima Dei Christo
communicata.

Hæc à Sergio Monacho Alcorano inserta sunt, qui aperte Nestorianus fuit. Ideoq; facilis lapsus in illum errorem fuit, quo Christus Iesus Mariæ filius, Deus esse negatur: à quo omnes sibi cauere debent.

Quapropter oro, ne iniquè accipias, quæ à me studio veritatis dicuntur, vt omnes videant & intelligant, quid lateat sub hac doctrina, in qua humanitati Christi propriorum diuinitatis realis comunicatio negatur, & tantum creata dona attribuuntur, quo nomine etiam diuinitas eius negatur. Quid enim aliud est diuinitas, quam omnia sua propria? quæ
omnia

omnia in ipsa non sunt accidentia, sed essentialia, siue ipsa Deitatis essentia? quomodo autem ille homo potest esse Deus, qui tantum creata dona à Deo habet? & nihil realiter cū Deo; & eius proprijs commune habet? Quod, oro, pię mentes diligenter apud seipsas expendant, & optimè interpretentur omnes, quæ à me in nullius hominis contumeliam ex Alcorano allata sunt.

D. B E Z A.

Non potest quisquam tribuere Christo homini, quod nos si non tribuamus. Dicimus enim assumptum hominem esse Deum verum, omnipotentem, omniscium, creatorem & gubernatorem cæli & terra: sed non dicimus humanitatem esse omnipotentem. Tu autem semper confundis abstractum & concretum: quæ plurimum inter se differunt. Congeris varia in nos conuitia, comparas doctrinam nostram cum Machometismo & Turcico Alcorano. Rogamus igitur, ut, omisis eiusmodi conuitijs, de re ipsa conferamus.

Homini Christo quod tribuit D. Beza, verbis, seipsa negat; quod collatio luce meridiana clariùs docebit.

D. I A C O B V S.

Me non confundere abstracta vocabula cum concretis, supra satis dictum est. Neq; .n. concessi, vocabulum [HOMO] absolutè positum concretū esse, quod nihil ab humanitate differt, cū sit species seu forma abstracta ab indiuiduis, omnibus illis conueniens. Quid aut sub his falsò dictis concretis occultetur, vestre Theſes satis declarant: de quibus paulò post dicemus. Expressè .n. ponitis, cū dicitur: Homo est omnipotens: sic intelligendum esse, id est, Deitas humanitati vnita est omnipotens. Quemadmodum & illa: Deus est passus, id est, humanitas seu caro Deitati vnita est passa. Ex quo manifestū est, quòd homini assumpto nihil tribuatis de omnipotentia Dei, sed hæc omnia solum (S O L V M inquam) de Deitate intelligenda esse contendatis: quòd nos perpetuò negamus, & constanter impugnamus. Nam ἄλλοίως ἢ ἄλλοίως. Beza damnata.

Concreta & abstracta vocabula non confundenda.

Consensus in verbis, non in rebus.

L I 2

Præterea

Præterea notum est omnibus auditoribus: nobis in hac collatione sæpe Eutychnianismum à vobis esse obiectū, quasi eiusdem hæreseos sit doctrina nostra de persona Christi: ad quod tamen placidè semper respondimus: quemadmodum etiam Nestorianismi aliquoties à nobis mentio facta est.

D. B E Z A.

Ferre possumus, quòd nobis Nestorianismus obijcitur: sed Machometisimum, & Turcicum Alcoranum audire non possumus.

D. I A C O B V S.

Sufficiat, nos hæc dixisse. Posthac, cum videam vos offendi, à mentione Alcorani, temperabo mihi, & de ipsa placidè conferemus, sicut hæctenus factum est.

D. B E Z A.

Conuictijs Ecclesia Dei non edificatur. Quæ cum in utriusque partis scriptis reperiantur, vellem pia concordia constituta, simul omnia combusta esse. Fateor enim à me multa esse scripta, quæ vellem non esse scripta. Idem te quoque sentire existimo. Studeamus paci, & ab illis acerbis scriptis, utrinque porro abstineamus, donec Dominus piam pacem, & concordiam nobis concesserit.

D. I A C O B V S.

Neq; ego conuictijs delector, sed pacem amo, & concordia sum studiosus, quod T. R. minimè ignotum esse existimo. Sed negare non potes, quàm horrendæ hærefes, Manichæorum, Arrianorum, Eutychnianorum, Monotheletarum, nobis in scriptis vestris hæctenus imputatæ sint, quas ab inferis refuscitemus, idque in scriptis vestris per multa regna sparsum esse: ad quæ sanè nobis tacere per conscientiam nostram non licuit.

Quod

Quod ad me attinet, dico me eorum, quæ de hac materia scripsi, neque pœnitere, neque pudere: Scio enim vera, & verbo DOMINI, & analogiæ fidei Christianæ consentanea esse.

D. BEZA.

Vtrinque scriptis peccatum est. Et Deus novit, an mea sponte, an verò provocatus ad hoc certamen peruenerim. Non autem nunc de scriptis, illis agitur; sed concordiam quaramus, & paci studeamus. Hæc causa est, quòd etiam Holdero nihil quidquam respondere, neque commissa revertere hætenus voluerim: sed silentio sepeliam, & finem his imponam. Ipsum verò negotium Christo committo.

D. IACOBVS.

Ego scripta mea omnia Ecclesiæ, & omnium piorum iudicio de hac materia, sicut de alijs quoq; articulis, subijcio. Scio autem, me non autoritate humana, sed Scripturæ sacræ apertissimis, & minimè dubijs testimonijs, Ecclesiarum nostrarum doctrinam confirmasse, & contrariam ipsidem fundamentis refutasse.

Quapropter firmus & immotus per gratiam Dei huic meo argumento insisto, quo probavi, quòd omnipotentia in persona filij Dei assumptæ naturæ verè & realiter communicata sit: quoniam in ipso inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Quæ inhabitatio realissima communicatio est. Ad quòd argumentum & Scripturæ testimonium, mihi adhuc nihil responsum est.

D. BEZA.

Omnipotentia humanitati Christi non conuenit, quia est idioma seu proprietas Deitatis. Sed in concreto rectè dicitur: Homo est omnipotens, quia homo est Deus.

Vnicum fundamentum opinionis D. Beza.

*Quem-
admo-*

Ll 3

admodum etiam rectè dicitur & verè: Deus est passus, & mortuus.

D. IACOBVS.

Refutatio eiusdem.

Paulò antè ex Damasceno ostendi, has enunciationes plurimùm inter se differre: Deus est passus: & Homo est omnipotens: propter naturæ diuinæ immutabilitatem, quæ neque exaltari, neq; humiliari, infirmari, aut perferri potest. Humana autem horum omnium capax est, & particeps in Christo facta, **IN QUA** omnis plenitudo Deitatis habitat corporaliter. Vnde etiam caro Christi non modò viuifica dicitur, sed etiam re vera facta est, quoniam **TOTAM VIM** viuificandi **HAVSIT**, sicut Cyrillus loquitur.

D. BEZA.

Caro Christi quomodo secundum D. Bezam viuifica.

*Caro Christi viuifica dicitur ratione meriti, quòd per eam vita restituti sumus, & quòd per eam etiam vita, quæ est ipse λόγος, in nos deriuetur: qua ratione Christus in humana natura etiam nobiscum coniungitur. Non autem communicata est carni Christi vis viuificandi, ut eam **IN SE** habeat, & viuificet, sicut Deus.*

D. IACOBVS.

Cyrl. lib. 4. cap. 24.

Cyrillus inquit: Christus totum corpus suum viuifica Spiritus virtute plenum esse ostendit: non quòd naturam carnis amiserit, & in spiritum mutata sit, sed quia summè cum eo coniuncta **TOTAM VIVIFICANDI VIM** hausit. Item: Natura nostra, à filio Dei assumpta, **MENSURAM** suam **EXCESSIT**, & in conditionem assumentis eam, per gratiam translata est. Non habet quidem vitam in se assumpta caro, sicut λόγος ratione Diuinitatis suæ habet: sed habet in se personaliter habitantem, qua ratione nulla alia caro, vitam in se habitantem habet. Sicut scriptum est: Primus homo factus est in animam viuentem, sed secundus homo in spiritum viuificantem.

Libro 12. Thesauri esp. 15.

Natura humana Christi habet in se virtutem viuificantem.

1. Cor. 15.

D. BEZA.

D. BEZA.

Prius probandum est, humanitatem factam esse Deitatem: quam probetur, humanam naturam omnipotentem esse factam. Illud si probatum fuerit: de omnium proprietatum communicatione probatum erit, quia omnium proprietatum in Deo eadem est ratio. In primis verò causam quero, cur assumpta natura aeternitas & infinitas quoque non sint communicata à λόγῳ?

D Beza Idem & vñum suum fundamentum semper repetit.

D. IACOBVS.

Ego apertis verbis Pauli probavi, & syllogismo demonstraui, quòd naturæ humanæ communicata sit omnipotentia, neq; tamen necesse sit, humanam naturam in Deitatem conuerti. Quia enim omnis plenitudo Deitatis corporaliter in natura humana habitat, à qua plenitudine omnipotentia non est exclusa, sed inclusa: ideo etiam realiter est communicata: Sicut anima cum omnibus suis potentijs corpori animato, sine corporis in animam mutatione facta.

Quòd autem causam quæris, cur æternitas & infinitas humanitati non sint comunicata, vt pari ratione dicere possumus, humanitas Christi est ab æterno, est infinita, qua dicitur esse omnipotens, omniscia? Respondeo, Attributorum diuinorum & eorundem communicationis, non eandem rationem & modum esse. Nam in diuina essentia actus quidam substantiales sunt energetici, quales sunt sapientia, potentia, vita, iustitia, misericordia, &c. Alia verò sunt, quæ (vt Athanasius loquitur) circa Deitatis essentiam versantur & considerantur, nec sunt energetica: qualia sunt esse ab æterno, per essentiam infinitum, incorporeum, immateriatum, & similia: quæ humanitati comunicata dicuntur, quia ipsa Deitas comunicata est, à qua separari non possunt. Ab his autem humanitas non denominatur, quoniam non sunt actus perfectentes naturam humanam, sicut in primo ordine commemorata
propria

272 *Colloquium Mompelgartense*

propria eam perficiunt, & ab eis denominatur. Quamobrem etsi humana natura habet communicatam æternam & infinitam essentiam, in IP SA corporaliter habitantem, sicut omnipotentiam: non tamen infinita & æterna dicitur, sicut omnipotens verè dicitur.

D. B E Z A.

Concedo totum argumentum, si intelligatur in concreto, videlicet, quòd homo sit omnipotens. Sed inde non sequitur, quòd humanitas facta sit omnipotens.

D. I A C O B V S.

Vocabulum (Homo) non est concretum.

Nunc aliquoties diximus vocabulum (HOMO), non esse concretum, quia est species seu forma, quæ non concreta, sed abstracta dicitur.

Frzstigit verborum D. Bezz, de omnipotentia hominis Christi.

Præterea, in hac enunciatione vobis quoque non est concretum vocabulum, quod Т О Т А М personam significet, sed duntaxat alteram naturam in abstracto consideratam, sicut in responsione vestra apertè declarastis, cum dicitis: Homo est omnipotens, id est, Deitas humanitati vnita est omnipotens. Plerique enim sic intelligerent, quòd Homo, qui corpore & anima rationali constat, & verbo vnitus est, sit omnipotens, sicut verba sonant. At vos minimè sic vel intelligitis vel interpretamini. Sed hic necessariò ad tropum confugiendum esse docetis, quoniam enunciationem hanc veram esse non posse, confidenter affirmatis, si propria significatio vocabuli [HOMO] retineatur. Sed quæso, in qua Grammatica, aut in qua lingua, hoc reperitur? Hebræa, Græca, Latina, Italica, Gallica, Germanica, in qua homo idem significet, quòd Deitas humanitati vnita?

Diligenter ergo meminerint auditores eorum, quæ supra de vocabulis abstractis & concretis dicta sunt: & quàm male & inconuenienter, contra omnem Grammaticam, Spiritus

tus sancti in omnibus linguis, ad hoc mysterium accommodentur, & horrendus error tegatur, quo homines credere persuadentur, hominem verum assumptum neq; Deum vel omnipotentem esse.

Quis ergo vocabulis [abstracti & concreti] quibus neque Dominus, neque Prophetæ, neque Apostoli vti sunt, quæ etiam nusquam in Scriptura sacra reperiuntur, neque etiam fortassis ab omnibus auditoribus tanquam scholastica vocabula intelliguntur: in explicatione huius mysterij ijs verbis utemur, quibus Spiritus sanctus in Scriptura sacra usus est. Sicut Paulus discipulum suum Timotheum diligenter monuit, ne de verbis contendat; quod nihil prodest, nisi ad subuersionem auditorum, qui hæc non intelligunt, & incauti perea facile in errorem induci possunt.

λογωμαχίαι,
in Ecclesia fugienda

D. B E Z A.

Omninò his terminis opus est in hac disputatione, alias controuersia hac explicari difficulter potest.

D. I A C O B V S.

Mirum sanè omnibus videri debet, Spiritum sanctum, qui in veteri & nouo Testamento de Christo Deo & homine tam copiosè & perspicuè concionatus est, adè inopem verborum esse, vt sine vocabulis [abstracti & concreti] ex scriptis Prophetarum docere & explicare non possit, quis sit Christus, & quid homini Christo, seu secundum humanitatem, communicatum sit.

Et per me sanè licebit, in hac controuersia his vocabulis in hac collatione vti, modò auditores intelligerent, & rectè negotio accommodentur, quod à vobis non fit. Et illustris est similitudo de ferro ignito, quæ ab omnibus etiam mediocriter eruditis hominibus intelligi potest.

D. B E Z A.

Similitudo in ferro ignito, non benè quadrat ad hoc My-
M m *sterium*

An similitudo ferri
igniti sit accommo-
data in hac disputa-
tione.

*serium explicandum. Quia ignis in ferro, est tanquam in
subiecto. Longè verò aliter se habet unio naturarum in per-
sona Christi. Item, ferrum non urit, sed ignis in ferro. Sic
Christus excitauit Lazarum; ubi quidem egit aliquid hu-
manitas vocem suppeditans, cum inquit Christus: Lazare
veni foras: Diuinitas autem est, qua sua potentia ipsum vi-
ta restituit.*

D. I A C C O B U S.

Ignis non est in fer-
ro, tanquam in sub-
iecto.

Planè absurdum est quod dicitur: Ignem in ferro esse tan-
quam in subiecto: quod cum ipsa Philosophia & ratione pu-
gnat. Nam accidentia tantum in subiectis esse dicuntur, si-
cut albedo in pariete, iustitia in homine iusto. Hic verò duæ
substantiæ ununtur, & vna cum suis proprietatibus est in
altera, & sic ei realiter communicata. Nam ignis non est ac-
cidens, sed est substantia non minùs quàm ipsum ferrum.
Ideo non potest in ferro esse tanquam in subiecto, sicut ca-
lor in aqua; vbi calor, tanquam accidens, est in aqua, tan-
quam in subiecto.

Hęc causa est, quòd maiores nostri, & Patres primæ ac pu-
rioris Ecclesiæ, hanc similitudinem accommodatissimam
esse arbitrati sunt ad explicationem vnionis personalis dua-
rum naturarum in Christo; vbi similiter duæ naturæ cum
suis proprietatibus concurrunt & communicantur inui-
cem; quamuis sublimitatem Mysterij vnionis personalis af-
sequi & perfectè exprimere non possit.

Neque verò eodem modo vox Petri mortuos excitauit,
sicut vox Christi, cum dixit: Lazare veni foras. Nam vox Pe-
tri aliena virtute, videlicet Christi Dei & hominis, excitauit
mortuos, cum inquit: Dico tibi in nomine Iesu, surge: quæ
virtus cum Petro non fuit vnita, sicut cum Christo dicente:
Lazare veni foras. Cum qua voce virtus diuinitatis vnita ef-
fecit, vt statim resurgeret Lazarus: quod sine Christo vox Pe-
tri efficere nō potuisset, si milles dixisset, surge, surge, surge.

Sed

Sed vox Christi effectit, qui illi cooperabatur, sicut scriptum est: Illi profecti prædicauerant vbiq; Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Dominus signa edidit, & illorum sermonem confirmavit, non Petrus, Paulus, &c.

Ideo supra quoque dixi, malè à te omiſſa eſſe verba Leonis; [cum communicatione alterius formæ:] quæ prioribus adiecit, quòd videlicet vnaquæq; natura agat quidem, quod ſuum proprium eſt, non autem abſque, ſed cum communicatione alterius naturæ.

Sic vox Christi non ſine diuina eius potentia, neque potentia Dei ſine hac voce Christi, [Lazarè veni foras] Lazarù excitauit. Quapropter vox Christi rectè & verè omnipotens vox dici poteſt, & re verà eſt, quæ præſtare poteſt diuinæ naturæ virtute, quæ aliàs humanæ voci adeoque omnibus hominibus impoſſibilia eſſent.

Quomodo Lazarus à Christo reſuscitatus ſit à mortuis.

D. B E Z A.

Quòd non ſit talis communicatio actionum & operationum diuina & humana natura, qualem T. R. aſſerit, ſimilitudine ferri candentis demonſtrabo. Quia ferrum ſecat, & non ignis. Item, ignis urit, & non ſecat ſicut ferrum, quamuis unum ſit corpus vtriuſq; & unum ατελεισμα. Eadem ratio eſt in ſimilitudine anime & corporis, quòd aliud agit anima, & aliud corpus, & ita diſtincte ſunt actiones anime & corporis. Sic quoque diſtincte ſunt actiones humanitatis & diuinitatis in perſona Chriſti, vt aliud agat humana, aliud diuina natura. Humana natura ſuſtinet dolores; diuina autem natura ſuſtinet humanam naturam, ne ſuccumbat.

Damaſcenus negat, ferri & ignis eſſe vnum ατελεισμα, lib. 3. cap. 15.

R. I A C O B U S.

Nequaquam hoc modo diſtinctæ ſunt actiones in ferro ignito, item corporis & anime in homine, & naturarum

in persona Christi, sicut hinc à te asseritur. Nam ferrum sine igne, non eo modo secat; neque ignis sine ferro eodem modo urit. Sed in sectione, sicut & in adustione simul concurrunt ferrum & ignis, & simul non seorsim aut distinctè hoc opus perficiunt. Sic anima sine corpore, & corpus sine anima, nihil eorum facit, aut exequitur, quod cuiusque proprium est, ut distincta sit actio corporis ab actione animæ: sed simul coniunctim, non seorsim aut separatim omnia faciunt. Ad hunc modum diuinitas est, & manet quidem perpetuò distincta ab humanitate, & cum ea non miscetur, sicut neque ferrum cum igne, aut anima cum corpore miscetur. Passiones autem & actiones utrinque sunt communes, & æqui personæ tribuuntur, etiam si pro diuersitate naturarum & priorum, quæ distincta manent, in operatione & actione concurrunt.

Hæc ab omnibus facillè intelligi possunt: in quibus nulla sunt insidiæ, nihil hinc tropicum aut figuratum, sed res explicatæ & perspicuæ sunt, quæ videri & palpari possunt.

Sic ferrum fortius urit, & maiorem dolorem affert, quam ignis tantum sine ferro. Et ferrum ignitum citius & alio modo penetrat & secat, quam si ferrum frigidum (pro natura sua) tantum rei secandæ adhibeatur. Ita passio Christi, Dei & hominis, peccata TOTIUS MUNDI non potuissent expiari, nisi in ipsa passione quoque diuinitas, non sustinendo tantum, sed PATIENDO (patiendi inquam modo, quo supra explicatum est) cum humanitate coniuncta fuisset, ut verè dicatur, passiones minimas non ad solam humanitatem, sed etiam ad ipsam Deitatem referendas esse. Quas tamen in se ipsa non sustinuit, sicut humana natura: sed nihilominus tamen ut maximè impietas & factum Iudeorum non placerent, VERE TULIT & perpassa est, & non violenter repulit, quas iniurias si voluisset, repellere potuisset.

Quando autem actiones & passiones distinctè ita natu-

176

Communicatio
actionum naturarum,
non confundit na-
turas.

Quomodo Diuini-
tas passu dicatur.

ri distribuuntur, vt distinctè aliquid vel operari, vel pati vna dicatur, quod altera non operetur aut non patiatur: hic statim vnio personalis soluitur, naturæ separantur, & duæ personæ constituuntur. Ex quo etiam sequeretur: quia passio- ne Christi redempti sumus à peccatis nostris, cum passio ad solam naturam humanam pertineat, cum qua diuinitas nihil reale communicatum habeat, quòd non filius Dei, sed sola humana natura nos redemisset; aut quòd nondum redempti essemus, cum redemptio à peccatis non sit solius carnis, sed filij Dei, non autem solius filij sine carne, sed incarnati Filij Dei opus.

Separatio actionum separatur naturas.

Sola Christi caro nos non redemit.

D. B E Z A.

Resuscitatio mortuorum est solius diuinitatis opus, quod humanitati Christi attribui non potest. Sic sola diuinitas Christi, suum corpus à mortuis resuscitauit. Hac autem est summa dignitas humanitatis in Christo, quòd in persona filij Dei subsistit. Nec vllum testimonium Scripturae produci potest, quo probetur, quòd humanitati in Christo, præter creata dona, Deitatis propria data aut communicata sint.

Resuscitatio mortuorum solius diuinitatis opus, secundum Bezz opinionem.

D. I A C O B U S.

Planè nouum & inauditum est in Ecclesia Dei, resuscitationem mortuorum ita Deitatis propriam esse, vt humanitati assumptæ à Filio Dei non communicetur. Etsi enim verum est, quòd humanitas per se sicut spiritualiter viuificare non potest, ita etiam corpus mortuum resuscitare non possit; tamen communicatione diuinæ potentiae id non posse, non modo absurdum, sed etiam planè impium est asserere, adeoque ipsum Christum negare.

Diuinitas Christi sine communicatione humanitatis mortuos non resuscitat.

Quod ad ipsius Christi corpus mortuum attinet, negari non potest, mortuo corpore animam eius neque mortuam neq; à filio Dei separatam fuisse, cum à patre suscepta esset,

An corpus Christi sola Deitate resuscitatum sit.

M m 3 quam

quam Christus moriens in manus ipsius commendauit. Huius ergo virtutis, cum etiam mortuo corpore particeps permansisset; quis intelligens eam à resurrectione corporis excludere auderet? Cum ipse Christus dicat: Ego habeo potestatem ponendi animam, id est, vitam meam, & eam iterum sumendi. Sicut ergo Christus corpus suum deposuit, quando ipse non modò secundum diuinitatem, sed etiam ANIMA ipsius voluit, & non quando ipsius hostibus placuit: ita eadem Christi anima, Dei Filio vnita, idem corpus resumpsit, quando voluit, videlicet tertia die, sicut dixerat. Quæ potestas nullius hominis animæ data est, vt quando velit, cum suo corpore vnatur denuò, & sic homo resurgat. Sed omnibus hora illa expectanda est, in qua vocem Christi Iesu Dei & hominis audituri sunt omnes, qui sunt in sepulchris, & resurgent à mortuis, vel ad vitam, vel ad iudicium.

Ioan. 5.
1. Thef. 4.

Et hanc summam dignitatem Christus Homo, hoc est, secundum humanitatem, inde habet, quòd eius humanitas in Filio Dei subsistit, hoc est, vna cum illo persona facta, infinitæ huius potentie particeps est: quod nulli ne quidem angelicæ creaturæ contigit.

Nullum autem testimonium Scripturæ produci posse, quòd omnipotentia, & alià Dei attributa humanæ naturæ in Christo communicata sint, præter id quod paulò antè ex Paulo allatum, & nullo modo refutatum est: id nequaquam verè dicitur. Idem enim alio non minùs conspicuo testimonio confirmabo, cum inquit: Mihi data est, omnis potestas in cælo & in terra. Quis est ille, qui dicit MIHI? Homo Iesus Mariæ filius: huic data est omnis potestas in cælo & in terra. Idem confirmat Paulus, cum inquit: Qui credimus secundum operationem potentie virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro; & omnia subiecit pedibus eius.

Item,

Testimonia Scripturæ,
omnipotentiam
humanæ naturæ cõ-
municatam esse.

Matth. 28.

Ephef. 1.

Item, Petrus inquit: Sciat ergo omnis domus Israel, quia Act. 26
 Dominum, & Christum fecit Deus H V N C I E S V M, quem
 vos crucifixistis. Item, Donavit ei nomen super omne no- Phil. 2.
 men, vt in nomine I E S V omne genu flectatur cœlestium,
 terrestrium, & inferorum, &c.

Item: Sitemur omnes ad TRIBVNAL Christi: scriptum Rom 14.
 est enim: Viuo ego, dicit D O M I N V S, mihi flectetur omne Esa. 45.
 genu. Quę testimonia simul omnia confirmant, Christo ho-
 mini, ad dexteram omnipotentis virtutis & Maiestatis Dei
 collocato & exaltato, omnipotentiam communicatam, qua
 rotum Mundum, visibiles & inuisibiles creaturas sibi subie-
 ctas regere & gubernare illi datum est.

D. B E Z A.

*Omnis potestas, de qua Christus loquitur, Matth. 28. [Mi-
 hi data est, omnis potestas in cœlo & in terra.] non est in-
 tellegenda de omnipotentia Dei, sed tantum de Domino Chri-
 sti, quod ei secundum humanitatem post exaltationem ad
 dexteram Dei, datum est. Nam omnis hac potestas, diuersa
 prorsus est, ab ea, qua est in Deo essentialis, & absolute consi-
 deratur. Quæ nihil aliud est, quam secundum Deum potestas
 in omnibus rebus creatis administrandis: qua inter dona in
 carnem Christi collata, ad gratiam habitualem referenda
 est.*

Beza in Responsione
ad 2. Thesa.

D. I A C O B V S.

Cum contra testimonia Scripturæ à me allata, nihil afferas
 quam glossam, qua dieis illam potestatem prorsus diuer-
 sam esse ab ea, quæ in Deo essentialis est, & absolute consi-
 deratur: rogo, vt vnum duntaxat Scripturæ sacræ, veteris
 aut noui Testamenti, testimonium producas, quo hanc tu-
 am & tuorum glossam probare velis & possis.

D. B E Z A.

D. B E Z A.

Beza glossam suam
testimonijs Scriptu-
ræ probare non po-
test.

Non opus est, quia res manifesta est. Si potentia Dei essentialis humanitati realiter comunicata esset: sequeretur, quòd in Deitatem mutata, & Deitas facta esset: quod fieri non potest.

D. I A C O B V S.

Ego postulo Scripturæ sacræ apertum testimonium vel saltem *V N V M*, quo hanc tuam glossam probes. Tu verò ratiocinationem profers, quæ non minus probatione opus habet. Ideoque peramanter oro, ut probes *V N O*, *V N O* duntaxat Scripturæ testimonio, verum esse, quod dicis: Si humanæ naturæ potentia Dei essentialis communicata esset: humanitas Deitas facta esset. Non enim sufficit hoc dicere, sed oportet probare.

D. B E Z A.

Res aded manifesta est, ut nulla probatione indigeat. Quia potentia Dei est infinita. Humana autem natura est finita. Ideoque non potest infinita potentia capax aut particeps esse.

D. I A C O B V S.

Adhuc nullum Scripturæ testimonium audio, sed tantum principium Philosophicum, quòd finitum non sit capax infiniti; quod suum locum in Philosophia & rebus naturalibus habet. Sed in hoc Mysterio locum habere non potest. Nam supra verbis Pauli probavi, quòd omnis plenitudo Deitas (*QVAE INFINITA EST*) in carne Christi (*QVAE FINITA EST & manet*) corporaliter habitet; quod fieri non posset, neque etiam factum esset, si hoc philosophicum principium hic locum haberet.

Quapropter adhuc peto, ut *V N V M*, *V N V M* inquam, *V N V M* duntaxat Scripturæ sacræ testimonium proferas, quo probes,

probes & demonstres: si omnipotentia humanitati communicata esset, quòd in Deitatem conuersa, & DEITAS ipsa facta esset. Id si T.R. præstare non potest, consistit nostra sententia firma & immobilis, quod humanæ naturæ in Christo, secundum allegata Scripturæ testimonia, omnipotentia Dei essentialis realiter sit communicata, de qua Christus Matt. 28. loquitur, cum inquit: MIHI (homini IESV Nazaræno, Mariæ filio) data est omnis potestas in cœlo & in terra.

Eam cum vos negetis; manifestum est omnibus, vos cum Nestorio in Christo duas personas constituere, etiamsi cum ipso Nestorio vnam singularem personam ore fateamini.

D. BEZA.

Nestorius non serio vnam singularem personam in Christo confessus est, sed simulauit tantum. Nos autem serio vnã tantum personam in Christo fatemur: & duas naturas essentia, proprietatibus, et operationibus distinctas credimus. Neque naturas separamus, sed eas vnitæ dicimus, etiamsi actiones distinguamus. Eutyches enim cum hanc separationem naturarum effugere vellet: in contrarium errorem, videlicet in confusorem naturarum & proprietatum incidit, & diuinitatem crucifixam esse dixit: quod ne nobis quoque accidat, cauendum est.

D Beza Nestorianissimum à se remouere audeat.

D. IACOBUS.

Nestorium serio vnam singularem personam in Christo asseruisse, manifeste ipsius Nestorij proprijs verbis supra demonstratum est. Ex negatione autem communicationis proprietatum realis, separationem naturarum sequi, & duas personas constitui, ducenti Partes Concilij Ephesini, duce Cyrillo, ipsi Nestorio ad oculum demonstrarunt. Idem vos cum eo facere, satis superq; ostensum esse confido: & in reliquis

Nestorius quemoda separationis naturarum conuictus sit.

Nn

liquis

liquis, quæ sequuntur, non minùs apertè ostendam & probabo. Quisquis enim consequens bonæ consequentiæ negat, is quoque eius antecedens negat. Cum igitur communicatio proprietatum & operationum realis, à parte vestra negetur: eo ipso etiam unio vera personalis, quæ huius communicationis causa est, à vobis negatur, etiam si eam cum Nestorio, VNAM ET SINGVLAREM ore & verbis fateamini.

Quomodo autem Dei Verbum impassibiliter passum dixerit Cyrillus: & Vigilius Diuinitatem clauis confixam, sed non transfixam esse scripserit: supra dictum est.

D. B E Z A.

*Nos unionem personalem naturarum in persona CHRIS-
TI, nequaquam negamus, sed constanter asserimus. Ne-
gamus autem, ex ea communicationem Idiomatum seu pro-
prietatum diuinitatis in humana natura, sequi: quæ locum
habere non potest, nisi humanitas in Deitatem mutetur:
quod Eutyrianum, & ab Ecclesia damnatum est.*

D. I A C O B V S.

Tom. I. Conc.

Suprà dictum est, quòd de Eutyche Historia Ecclesiastica testetur, eum vnã duntaxat naturam in Christo post humanam assumptionem, & humanitatem in Deitatem absorptam, credidisse & docuisse. Ideoq; eius hæresis nihil ad nos.

Nestorius optimo iure hæreticos damnatus est.

Nihil autem obstitit, quòd Nestorius vnã personam singularem in Christo conuideretur, quò minùs à Synodo Ephesina optimo iure hæreticos damnatus sit, quòd videlicet duas personas propter negatam communicationem idiomatum constituerit. Nam si maxime in corde suo cum Ecclesiâ consilium, sensum, & animi exprimere non potuisset: tamen

tamen propter pertinaciam iure damnatus est, quod toties admonitus, cum Ecclesia loqui noluerit, cum qua sentire videri voluit.

Manet ergo adhuc immòra probatio Syllogismi mei de omnipotentia, quem supra posui: Cui communicata est plenitudo omnis diuinitatis: eidem quoque communicata est omnipotentia. Humanitati Christi communicata est omnis plenitudo Deitatis. Ergo eidem etiam omnipotentia est communicata. In qua communicatione, summa consolatio pijs mentibus reposita est.

Et si enim absoluta Dei potentia infinita, nobis in cruce & calamitatibus, adeoq; in summis tentationibus sufficeret: ea tamen nobis absque mediatore formidabilis est. Quando autem afflicta, summe perturbata, & hostibus propemodum oppressa conscientia cogitat, in manu hominis potestatem cœli & terræ positam esse, qui sit frater, redemptor, Saluator & opitulator noster in omnibus tribulationibus: tum maiorem fiduciam capit, & se liberatum iri nihil dubitat.

*Consolatio pijs
quanta in commu-
nicatione Christi
omnipotentis re-
posita sit.*

Sed de his satis. Illustrissimus enim Princeps, quia hora cœnæ iam pridem audita est, vt nunc finem faciamus, & cras hora septima ad persequendam collationem denuò conueniamus,
monet.

N n 2 XXVI

XXVI. MARTII, AN.
no 1586. hora 7. ante Me-
ridiem.

D. IACOBVS.

1.
Natura humana in
Christo verè est
omnipotens.

EVERENDE D. Beza: Heri inter nos placide
& familiariter collatum est, de primo Dei attri-
buto, videlicet, de Omnipotentia: quam nos
apertis sacre Scripture testimonijs probauimus,
assumptę humane nature in Christo verè & rea-
liter communicatam esse, vt etiam verè sit, & dicatur esse om-
nipotens.

2.
Potentia homini
Christo communi-
cata, non est creatum
donum.

Demonstrauit quoque potentiam homini Christo in tem-
pore datam, non esse creatum donum in homine Christo: sed
ipsam essentialem omnipotentiam Dei, siquidem vna tan-
tum in Christo est omnipotentia, non duę: sicut vna quo-
que tantum diuinitas. Et plenitudo diuinitatis, sub qua etiam
omnipotentia comprehenditur, nihil nisi essentiam diuini-
tatis, & quicquid est, & esse dicitur Deus, significat, quę cor-
poraliter in assumpta natura habitat. Vnde Christus quo-
que dixit: Mihi data est omnis potestas in coelo & in terras:
quę potestas est æterna & infinita Dei potestas, de qua Da-
niel. 7. Cum creata potestas ad coeli & terre gubernationem
non sufficiat.

Math. 28.

Gubernatio coeli &
terre, totius Christi

Gubernat ergo nunc coelum & terram, visibilia & inuisi-
bilia, non sola diuinitas, sed etiam assumpta Christi humani-
tas: ad quam illi æterna & infinita potentia opus est, quę ipsi
per vnionem data & realiter communicata est. Contra hæc,
si Tua Reuerentia aliquid ex Scriptura amplius habet, rego in
medium proponat: paratus sum ad omnia & singula pro mea
tenuitate respondere. Fides enim nostra non ratione huma-
na, sed solo verbo Dei nititur, quod in sacris literis compre-
hensum est.

D. BEZA.

D. BEZA.

AGNOSCIMYS verba ex Scriptura allata. 1.
 Sed de illorum verborum sensu & interpreta-
 tione queritur. Omnis autem interpretatio
 testimoniorum sacra Scriptura, ad analogiam
 fidei reducenda est. Hoc posito, respondeo: non negare nos, 2.
 quin homini, ut essentia diuinitatis vnita est, ita etiam
 cum eo vnita esse hypostaticè, que in Deo sunt. Sed aliud 3.
 est, cum dicitur: Homini data esse: & aliud, Humanitati
 eius data esse. Nam in hypostatica vnione, ut natura: ita
 etiam proprietates manent distinctæ. Et quod proprium 4.
 est, non sit commune. Quapropter dicimus, Christo homi-
 ni datam potentiam creatam, non increatam, que si com-
 municaretur, proprium diuinitatis non esset.

Quod ad locum Matth. 28. Data est mihi omnis pote- 5.
 stas: referimus hoc ad potestatem creatam, que in hominem
 Christum collata est. Neque obstat, quod obijcitur: Homi-
 nem creata potentia cælum & terram gubernare non posse.
 Potest enim Deus in naturam humanam assumptam, quot
 & quanta vult, conferre. Quapropter dicimus: Christum
 secundum humanitatem Dominum omnium esse, excepto 1. Cor. 11.
 illo qui eum Dominum constituit.

D. IACOBUS.

Ad analogiam fidei, omnem interpretationem sacrae 1.
 Scripturae & testimoniorum eius, referendam esse, nihil dubi-
 tamus.

Sed quod cum analogia fidei pugnet, quod nos de homi- 2.
 ne Christo, & eius omnipotentia docemus, per vnionem
 personalem humanitati eius vere & realiter communicata.

Nn 3 hoc

Communicatio om-
nipotentiz, cum
ana'ogia fidei non
pugnāt.

3.

hoc nondum audiuius. Quare nostram doctrinam analogia fidei aperte cōfirmat, quę testatur, humanitatem ad dexteram Dei patris collocatam esse.

Nam quod affertur, in ipsa vnione hypostatice non modo naturas, sed etiam proprietates distinctas manere, extra omnem controuersiam positum est. Id verò non prohibet, quò minus personaliter communicentur, quę sunt diuinitatis propria.

4.

Omnipotentia quomodo maneat diuinitatis propria, etiam cōmunicata.

Et non desinit omnipotentia Diuinitatis proprium esse, etiam si personaliter assumptę naturę humanę communicetur. Si enim persona secunda Trinitatis Filij Dei, quę incomunicabilis est & esse definitur, humanę naturę verè communicata est: quomodo proprium eius quoque communicari non puffer, vt nihilominus eius proprium maneat? Idem similitudo ferri candentis ad oculum demonstrat. Nam proprietates lucendi & vrendi manet ignis propria, quę nunquam ab ea separantur naturaliter, vbicunque est ignis: ferro tamen realiter communicantur. Sic omnipotentia Dei essentialis, manet Deitatis propria, etiam si humanę naturę realiter in persona Filij Dei communicetur, quam Filius Dei in vnitatem personę assumpsit.

Verba Christi de creata potentia intelligenda esse, dicitur quidem, sed non probatur. Et quamuis verum sit, Deum potentiam largiri posse, quantam velit: tamen Scriptura aperte testatur, hanc non creatam, sed æternam, & infinitam potentiam esse, cuius participatione humana Christi natura etiam recessus cordium videre & iudicare potest, quod creatę potestatis non est.

Damasc. lib. 3.
cap. 19.

Et non nostris, sed Damasceni verbis heri demonstrauius, potentiam hanc non creatam, sed infinitę potentię Dei participationem esse, qua cum $\lambda\beta\gamma$ assumpta humanitas omnibus in celo, terra, & inferno dominatur. Caro (inquit) operanti Deitati verbis COMMVNICAT ideo, quòd diuinę operationes per organum corporis perficiebantur. Ita sancta eius MENS etiam naturales suas operationes operatur.

tur. COMMUNICAT autem & Deitati verbi operanti, & disponenti, & gubernanti vniuersum, INTELLIGENS ET COGNOSCENS, ET DISPONENS, NON VT NVDA MENS HOMINIS, SED VT DEO secundum hypostasin vnita, ET DEI MENS constituta. Vbi etiam particula vniuersalis obseruetur, omnis: Omnis potestas MIHI, Iesu Mariæ filio data est: quam vt Deus ab æterno semper habuit (imò per essentiam hæc ipsa potentia est) ita eam, vt homo, à Deo accepit. Gloriam (inquit Cyrillus) quam semper habuit VT DEVS, VT HOMO PETIIT: nec quia gloriæ propriæ vnquam expers fuit, hæc ab eo dicuntur: sed quia in GLORIAM, quæ sibi semper adest, VT DEO PROPRIVM TEMPLVM subducere voluit. Quid quæso de reali communicatione GLORIÆ, quæ diuinitatis propria est, & sub qua omnipotentia etiam intelligitur, magis aperte dici possit?

Quapropter adhuc peto, vt D. Beza vnum duntaxat Scripturæ testimonium apertum proferat, quo demonstrat, hanc potentiam Christo Homini datam, creatam potentiam esse, quod non potest.

D. BEZA.

Analogiam fidei adduco, quæ docet, quod proprietates diuinitatis sint & maneat etiam in ipsa vnione personali incommunicabiles. Et quando dicimus, Deum esse omnipotentem: intelligimus hoc Deum IN SE, & per se esse, & manere solum.

Deinde sunt radij diuina omnipotentia, & hi radij sunt qualitates creatæ, quæ à substantia diuinitatis in humanitatem Christi emanant, nempe creatæ dona, eaq; absolutissima, perfectissima, & summa in humanitatem Christi collata, quæ ab illa absoluta Dei potentia distinguenda sunt.

D. IACO.

D. I A C O B V S.

Peto ex analogia fidei mihi demonstrari, quòd communicatio omnipotentiae in assumpta humana natura, cum hac analogia pugnet.

D. B E Z A.

Argumentatio ex analogia fidei contra communicationem omnipotentiae.

Analogia fidei docet, quòd Christus in utero D. virginis Mariae verum corpus, & veram naturam humanam, finitam & circumscriptam assumpserit, quae suas essentielles proprietates etiam in unione retinet: haec illam communicationem realem non admittunt, sed humanam naturam Christi prorsus aboleant, & in Deitatem mutant.

D. I A C O B V S.

Hæc non est fidei analogia, sed ratiocinatio ex Philosophia humana, contra fidei analogia petita.

Et si enim verum est, quòd analogia fidei doceat, Filij Dei assumptam humanam naturam esse vere humanam naturam finitam & circumscriptam, nostræ, excepto peccato, per omnia similem, quòd etiam sensus nostri probant & testificantur: tamen simul eadem analogia fidei docet, quòd hæc humana natura sit cum Filio Dei in utero matris personaliter vnita, & supra omnes creaturas exaltata. Primum quidem per gratiam unionis, per quam à puncto conceptionis omnis plenitudo diuinitatis in hac assumpta natura habitauit corporaliter, quæ omnipotentiam complectitur, seu tota hoc vocabuo potius exprimitur.

Deinde, eadem analogia testatur, quòd ad dexteram virtutis & Maiestatis Dei Patris omnipotentis hæc ipsa humana natura collocata sit in throno Deitatis proprio, **QVI IPSA OMNIPOTENTIA EST.**

Pugnat ergo hæc Bezae Philosophica collectio cum ipsa analogia fidei, quamuis ex ipsa analogia fidei, sed per fallaciam diuisionis facta. Nam vtrumque testatur hæc ipsa analogia

gia: Christi humanitatem propria humanitatis in se retinere, & simul omnipotentis Maiestatis Dei participem factam esse: quæ simul stare possunt. Non enim vel contraria, aut contradictoria, sed diuersa & disparata sunt, quæ se inuicem non euertunt.

Quapropter denuò insto, & à T. R. peto, vt vnum Scripturæ testimonium proferas, quò glossam tuam, & opinionem probes, quòd Christo homini, seu humanitati eius, nõ ipsa Dei omnipotentia, sed creata duntaxat potentia data & communicata sit, media videlicet potestas inter angelos, beatos homines, & Deum: quæ maior sit, quàm potentia angelorum, & beatorum hominum: & minor, quàm potentia Dei propria. Hoc inquam, cupio mihi vno tantum illustri Scripturæ testimonio probari.

D. B E Z A.

Probet T. R. ex Scriptura sacra suam sententiam.

D. I A C O B V S.

Ego meam sententiam non vno, sed aliquot a pertis Scripturæ testimonijs probaui: contra quæ T. R. nihil aliud, quàm glossam attulit, eaque de potentia creata interpretatus es: quam glossam autem nullo testimonio Scripturæ probare potuisti. Quod, vt adhuc fiat, oro.

Media potentia Christi ex S. Scriptura probari non potest.

D. B E Z A.

Ego non aliter communicari, quàm vniri, dico. Quæ ratione enim Deus homo est: eandem homo, Deus & omnipotens, &c. est.

D. I A C O B V S.

Vnionem naturarum, & communicationem proprietatum, non idem esse, sed differre tanquam causam & effectum, supra demonstratum est. Quemadmodum etiam, quàm diuersa ratio communicationis proprietatum diuinarum &

O o huma-

humanarum, etiam si vna vtriusque causa sit, quoque diximus. T. autem R. probet potentiam illam, quam sacra Scriptura Christo homini datam prædicat, esse qualitatem, seu creatum donum.

D. B E Z A.

An potentia Christi
sit creatum donum.

1. Cor. 12.

Dona Dei, sunt essentia Dei qualitates, 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, sed idem Spiritus: diuisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus: diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Ergo & in Christo, potentia data qualitas est.

D. I A C O B V S.

Discrimen inter dona
sanctorum, & dona
in Christi humanitatem
collata.

Ioan. 3.

Col. 2.

Damasc. lib. 3. cap. 7.
& cap. 18.

Hæc sunt particularia dona, quæ Deus distribuit membris Christi, secundum mensuram donationis Christi: idem sunt qualitates. Sed Scriptura sacra testatur, Christo datum spiritum NON AD MENSURAM. Ergo non de qualitatibus potest intelligi, quæ omnes sunt mensurata, Plenitudo diuinitatis totius habitat in Christo corporaliter, non peculiariter, aut particularia dona in illum collata, sicut in alios sanctos. Damascenus inquit: Diuina natura PROPRIAS SVAS EXCELLENTIAS CARNI communicat: quæ vt verè, & secundum naturam Dei voluntas facta est, omnipotens est. Et Ambrosius: Non enim Deus SVAB SEDIS Apostolis dat consortium: Christo verò secundum humanitatem datur consortium diuinæ sedis. Tu contrarium ex sacra Scriptura probas?

D. B E Z A.

Confiteor unitam Deitatem omnipotentem carni Christi, & nego aliam communicationem, quàm unionem.

D. I A C O B V S.

Nullum adhuc Scripturæ testimonium contra communicationem

nicatam omnipotentiam audio: cuius communicationis fundamentum est vnio: non autem est ipsa proprietatum communicatio.

D. B E Z A.

Audiuimus Cyrillum lib. 2. Theſauri, differentem: qua ſolius diuinitatis propria ſint, diuinitati etiam ſoli tribuenda eſſe, ne natura confundantur.

D. I A C O B V S.

Verba Cyrilli ſunt plana & perſpicua: in quam ſententiam De communicatione priorum, Cyrilli perpetua & conſtans ſententia. plura alia quoque eiſdem authoris afferri poſſunt. Quibus docet, ſi quis abſolutè, & ſine reſpectu vllio vnionis cum diuinitate τὸ λόγῳ humanitati Chriſti tribueret, quod diuinitatis proprium eſt: quòd hac communicatione priorum humanitas aboleretur, & in diuinitatem comutaretur. Sed optimus verborum ſuorù interpres eſt ipſe Cyrillus, qui ſuam ſententiam apertè ſequentibus verbis explicat, quæ heri quoq; allata ſunt. Non imperitè omninò (inquit) viuificam carnem eſſe negatis. Nam ſi ſola intelligatur, nihil prorsus viuificare poteſt, quippe quæ viuificatione indigeat. Cùm verò incarnationis Myſterium ſcrutati fueritis, & vitam habitantem in carne cognoueritis, quamuis nihil penitus caro per ſeiſam poſſit; viuificam tamen factam eſſe credetis.

D. B E Z A.

Propter unionem dicimus nos quoque, hominem eſſe omnipotentem.

D. I A C O B V S.

Verba ſunt. Nam vos per [Hominem] diuinitatem ſolam Conſenſus in verbis, non in rebus. intelligitis, idq; per tropum, qui Metonymia dicitur: quem admodum apertè in veſtra reſponſione poſitum eſt: Homo eſt omnipotens, id eſt, Deitas humanæ naturæ vnita eſt omnipotens, ſine omni communicatione reali, humanitati facta: quod nos falſum eſſe, nunc aliquoties diximus, & probauimus. In reſponſ. ad Theſ. ſ. & 9.

O o 2

D. B E Z A.

D. B E Z A.

Depravatio verborum Lutheri. In responsi ad dogena 1.

Lutherus ipse reprehendit eos, qui docent, hominem Christum esse omnipotentem: cuius hæc sunt verba in sermone Natalitio super Ebr. 1. Humanitas Christi æquè ac alius sanctus, & naturalis Homo, NON SEMPER omnia cogitavit, dixit, voluit, animadvertit, sicut quidam ex ipso omnipotentem hominem faciunt, imprudenter confundendo duas naturas, & earum operationes.

D. I A C O B V S.

Verba Lutheri cum doctrina nostra nihil pugnant prorsus, quæ ipsius Lutheri, imò Spiritus sancti doctrina est, quam Lutherus in assertione de Cœna Domini constanter asseruit, & apertissimis Scripturæ testimonijs confirmavit.

Lutherus de communicatione scientiæ Christi. Lutherus in Ecclesiastica Postilla super Epistolam Dominicalem in festo Nativitatis Christi.

Nam in loco à te allegato, Lutherus reprehendit interpretationem verborum Christi, Marc. 13. [De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque filius, nisi pater:] quam quidam intempestivè asserunt. Non opus est (inquit Lutherus) hic glossa: filius non novit, id est, non vult scire. Quid facit hæc glossa? Humanitas Christi æquè ac alius homo naturalis non semper omnia cogitavit, &c. Et post verba hæc addit: Quemadmodum non semper omnia vidit, audiuit, & sensit: ita etiam NON SEMPER corde suo omnia aspexit: sed quemadmodum spiritus illum duxit, & illi obtulit. Plenus gratia & sapientia fuit, quòd omnia iudicare & docere POTUIT, quæ ipsi proposita fuerunt. Idque hæc ex causa, quòd divinitas, quæ sola omnia scit, in ipso personaliter præsens fuit. In summa, quicquid de Christi humilitate, & exaltatione dictum est, HOMINI tribuendum est, quoniam natura divina neque humiliari, neque exaltari potest. Hactenus Lutheri verba, quæ apertè nostram sententiam confirmant, & opinioni D. Bezæ minimè patrocinantur.

Non

Non enim Lutherus negat, Christum esse omnipotentem hominem: sed tantum falsam interpretationem verborum Christi reprehendit, quæ in statu humilitatis de se ipso locutus est Christus. Quibus ostendere voluit, quod non eodem modo secundum hominem omnia sciat, sicut secundum Deitatem. Cum enim Deitas sit immutabilis, & scientia Dei sit essentia eius: ideo sicut non potest non semper esse Deus, ita non potest non OMNIA semper scire. Sed quia humana natura est mutabilis, & aliunde habet, vt sciat omnia, videlicet, sicut Lutherus hic loquitur, ex personali præsentia Deitatis, quæ in statu humilitatis se non semper exeruit per humanam naturam: ideo falsam esse docet illam glossam, NON scit, id est, NON VULT scire, quem tamen omnia scire potuisse, apertè dicit. Non enim simulauit se nescire diem & horam extremi iudicij: sed cum hæc verba loqueretur, VERE ignorauit, quia se ipsum, vt Paulus loquitur, exinanauerat. *Ἐξίωσεν*, inquit Paulus, euacuauit se ratione humanitatis: quæ euacuatio seu exinanitio nihil simulatum fuit in homine Christo, sed seriò & realiter facta est. Quemadmodum etiam filijs Zebedæi respondet: *ΜΕΒΜ* non est dare, vt hic sedeat ad dexteram, alter ad sinistram: quod non simpliciter, sed ratione suæ exinanitionis loquitur. Nam idem Christus alios ad dexteram, alios ad sinistram suam collocabit, & dicet: Ite, venite. Quapropter in serui forma hæc omnia locutus est, quasi diceret: Nunc hanc ob causam non adsum. Hæc autem euacuatio seu exinanitio præsupponit præcedentem impletionem infinitorum donorum, quod secundum hominem habuerit quidem maiestatem illam, sed non vsurpare voluerit. Plenus (inquit Lutherus) erat gratia, & sapientia, quod potuit omnia intelligere, &c. Et hæc est omnipotentia communicatio, de qua paulò post plura in tractatu de omniscientia Christi hominis dicemus.

Sed quæro, mi Domine Beza: An hæc duæ propositiones æquipolteant: Deus est omnipotens: Homo est omnipotens? Cum enim secundum tuam opinionem, nulla sit om-

nipotentię communicatio in natura humana: quomodo ergo homo est omnipotens? aut verè omnipotens dici potest? quod tu asseris verè dici, vt maximè pertinaciter neges, humanitati omnipotentiam communicatam esse.

D. B E Z A.

Ego has propositiones non dico aquipollere. Nam alia ratione dicitur Deus omnipotens, videlicet propriè, & essentialiter IN SE, & PER SE. Homo autem dicitur omnipotens, non quòd humanitati communicata sit omnipotentia: sed quia est vnita omnipotenti diuinitati, quæ sola est & ita manet omnipotens, vt suam potentiam nulli creatura, & ita etiam humanitati Christi non communicet.

Sic dicimus: illum hominem esse Deum. Intelligimus autem sub vocabulo hominis, Deitatem vel Filium Dei hoc modo: Filius Dei, qui vnitus est humanitati, & Deitas ipsius, est Deus. Deitas enim humanitati non est communicata.

D. I A C O B A S.

Ego ex responsione vestra ad Thesin nostram 8. & 9. respondeo, quòd communicationem omnipotentiz, quando humanitas dicitur suo modo omnipotens, ne quidem verbalem esse credatis, hoc est, non solum non rem, id est, omnipotentiam, sed ne quidem nomen & appellationem omnipotentiz Dei, humanitati Christi tribui verè posse doceatis: quæ auditu horrenda sunt. Quomodo enim hic homo verè omnipotens dici potest, cuius humanitati animæ & corpori non solum neq; omnipotentia: sed ne quidem nomen omnipotentiz vilo modo communicatum est? Hoc, quæso, auditores diligenter expendere velint, quomodo cum Scriptura sacra conueniat, & allatis ex ea testimonijs consentiat, quæ Christo nõ solum N O M E N, sed rem ipsam, hoc est, Maiestatem diuinitatis propriam, & omnipotentiam apertè tribuunt.

D. B E Z A.

Homo Christus
quomodo secundum
Bezam Deus &
omnipotens fit.

D. BEZA.

D. Brentius locum Ioannis primo, [Verbum caro factum est] non de vnione naturarum, sed de communicatione proprietatum diuinitatis, & ratione donorum exposuit, quibus Petrum Christus superet, aliàs vnã diuinitatis vnionem cum Petro & Christo fore. Verba eius hæc sunt: Itaque discrimen Christi & Petri non est sumendum simpliciter ab inhabitatione Filij Dei : sed à communicatione proprietatum eius.

D. IACOBVS.

Simpliciter nego, Brentium asserere: Eandem vnionem diuinitatis cum Petro esse, quæ est cum assumpto Homine Christo. Nam contra Petrum Martyrem disputans (qui scriperat: Sufficit Deitatem, quamuis immensam & infinitam sua hypostasi fulcire ac sustentare humanitatem, vbiunque illa fuerit) hæc verba subiungit: Certè si sententiam Martyris, quam suprã commemorauit, de vnione personali, rectè introspexeris, talem facit vnionem Filij Dei, & filij Mariæ virginis, qualis est Filij Dei & omnium creaturarum, aut saltem Petri & Pauli aliorumque Sanctorum. Tantum igitur abest, vt Brentius eandem vnionem Christi & Petri cum Deo asseruerit, vt hanc tanquam omnium absurdissimam sententiam ex Petri Martyris descriptione sequi demonstrauerit, si ad constituendam vnionem personalem sufficiat sua hypostasi FULCIRE ET SUSTENTARE.

Quòd autem vnionem personalem per communicationem idiomatum definiuerit, hæc causa est, quòd vnionis hypostaticæ Mysterium ita comparatum sit, vt à priori definiri non possit. Quando ergo non habemus specificas differentias: in earum locum, quæ magis nota sunt, siue propria, siue accidentia, siue operationes reponimus: quibus ab alijs rebus discernantur, vt aliquo modo quid sint, intelligi possit.

Vnio hypostatica duarum naturarum in Christo, cur per communicationem idiomatum definitur.

Sic

Animæ rationalis
cum corpore vnio.

Sic qualis sit vnio animæ cum corpore in quolibet homine, à priori nõ possumus scire. Definimus ergo à posteriori, hoc est, à communicatione potentiæ animæ cū corpore, qua corpus viuunt, sentit, mouetur. Hinc Aristoteles, cum aliàs vniuscuiusque rei vna tantum sit definitio, duas definitiones animæ tradit: alteram, qua anima quid per se & in se fit, ratione potentiæ suarum describit: alteram verò ea ratione tradit, qua corpori vnitur, & se cum potentijs suis communicat. Anima, inquit, est actus corporis physici Organici vitam habentis in potentia. Item: Anima est, qua viuimus, sentimus, mouemur & intelligimus. Et cum videamus, animam nullam harum potentiæ sine corpore exercere quamdiu est in corpore, sine quibus etiam corpus nihil agere potest, sed instar lapidis & trunci est: Ex hac communicatione tanquam vnionis consequente intelligimus, quanta sit vnio, & quam arcta corporis cum anima coniunctio.

Cur duæ definitiones animæ, ab Aristotele traditæ.

Vnio animæ cum corpore vnde cognoscatur.

Cur D. Brentius & D. Iacobus Andreas vnionem personalem per communicationem idioma- tum definiunt.

Sic cum nos multò minùs Mysterium vnionis personalis diuinæ & humanæ naturæ in Christo intelligamus, vt qui nos ipsos ignoramus: D. Brentius & Collegæ ipsius, Scripturæ sacræ, & S. Patrum vestigia secuti, hanc admirandam vnionem per communicationem Maiestatis diuinæ descripserunt, qua discrimen inter Petrum & Christum hominem conspiciatur, qui aliàs multa communia habent.

Collatio personæ totius Christi cum Petro.

Non enim negari potest, diuinitatem totam, quæ *ἀμείωτος* est, & in partes non diuiditur, in Petro non solum totam esse, sed etiam in ea habitare, quæ numero non alia est diuinitas, quàm quæ in Christo est. Ex quo autem minimè sequitur, quòd idem modus vnionis & coniunctionis Dei cum Petro fuerit, qui est in homine Christo.

Discrimen vnionis diuinitatis in Christo & Petro, vnde sumendum.

Vnde autem hoc discrimen sumendum, quod neq; oculis corporis, neque mente percipi potest?

Ex consequente nimirum huius admirandæ vnionis effectu, qui in Scriptura sacra explicatus est: videlicet à communicatione Maiestatis, quam Scriptura sacra Christo homini tribuit,

tribuit, quæ nulli homini aliàs quantumuis sancto & excellenti tribuitur. Nam homo Christus dicit: Adolefcens, tibi dico: Surge, & statim refurgit. Ad hunc modum Petrus non loquitur: sed inquit, Dico tibi, in nomine IESV CHRISTI NAZARENI surge, & ambula. Vnde colligitur, alia ratione Petrum, alia ratione CHRISTVM refuscitasse mortuos.

Sed ais: Quid fuscitauit mortuos? Respondeo: Omnipotens virtus diuinitatis, cuius solius proprium est mortuos refuscitare.

Cur autem homo Christus simpliciter dicit: Adolefcens, tibi dico, surge, & statim ad hanc vocem Christi adolefcens surgit? Petrus autem non simpliciter inquit: Dico tibi surge: sed dicit: IN NOMINE IESV surge & ambula: cum tamen vna & eadem sit diuina virtus, qua excitati sunt: Hic discrimen vnionis diuinitatis cum Petro, & cum homine assumpto, conspicitur: quod homo Christus propria, Petrus autem aliena virtute mortuos fuscitauit, & miracula edidit.

Quia omnipotens illa virtus diuinitatis, communicata est humanitati Christi: cuius solius humanitatis seu hominis, RESPECTV ALIORVM SANCTORVM hominum propria fuit: vt respectu illarum propria, communicata tamen à diuina virtute homo Christus mortuos fuscitaret: quod propter defectum communicationis huius, Petrus facere non potuit, sed semper coactus est addere: IN NOMINE IESV. Sicut Apostoli orasse leguntur, vt Dominus extendat manum suam ad sanitates, signa & prodigia efficienda per nomen sancti FILII SVI IESV. Ex qua communicatione reali in Christo facta intelligitur, longè aliam vnionem esse diuinitatis cum homine assumpto in persona Christi, quam cum Petro.

Quomodo hominis assumpti omnipotentia simul propria & communicata sit.

Hæc mens & sententia D. Brenni, in collatione Petri cum Christo fuit, quando per communicationem Maiestatis diuinae in CHRISTO vnionem personalem definire, & ab alijs vnionibus DEI cum beatis hominibus discernere voluit.

Refutatio falsæ doctrinae, D. Brennio imputatae.

Pp

Nequa-

Nequaquam vero eandem vnionem diuinitatis cum humanitate Christi & Petri docuit, vt discrimen duntaxat in donorum gradu vel numero collocauerit. Sicut falso ipsi Brentio in Domino quiescenti, & mihi quoq; tribuitur: quasi doceamus aut docuerimus, quòd diuinitatis *rapso* tantum aduerit homini Christo, sicut reliquis sanctis, quos gradu donorum superauerit, & creata potentia & sapientia Deo similis, Deus & Deo æqualis dicatur. Quæ omnia ne per somnium quidem Brentio aut mihi vnquam in mentem venerunt.

Car Brentius vnionem personalem per communicationem idiomatum desinuerit.

Ioan 3.

Col. 2.

Ioan 1.

1 Cor 12.

Rom 2.

Sed per hanc collarum Mafestatem, hominis aliquo modo ad illam admirandam & ineffabilem vnionem diuinitatis cum assumpto homine Iesu Mariæ filio perducere voluit, quæ toto genere ab omni alia vnione diuinitatis cum sanctis hominibus differat: in qua spiritus Christo non ad mensuram, sed sine mensura donatus est. Neq; potentia aliqua creata, sed OMNIS plenitudo Deitatis ei communicata est: ex qua plenitudinè nos omnes accepimus dona, secundum mensuram donationis Christi.

D. BEZA.

Dico, nos non negare: homini huic datam omnipotentiam, quia homo ille est Deus: sed nego humanitati datam esse. Sicut enim dici non potest: Humanitas est Deus: ita etiam dici non potest, humanitas est omnipotens.

D. IACOBVS.

Hæc nunc aliquoties audira & à te repetita sunt: & quomodo sub vocabulo (Homo) Deitatem solam absq; humanitate intelligas, & lectori fucum facias, ex responsione vestra ostensum est. Sed però VNVM, VNVM duntaxat Scripturæ sacræ testimonium, quo hanc glossam probes, qua asseris, & toties repetis, atq; insulcas: si humanitati à Filio Dei assumptæ communicata esset omnipotentia, quod in Deitatem conuerfa esset: Hoc quæso proba.

D. BE

D. BEZA.

Hoc perinde est, ac si quis peteret à me testimonium Scripturæ, ut probem, quòd simus Mompelgarti. Res aperta & manifesta est: ideo nullo Scripturæ testimonio indiget.

D. IACOBUS.

Contrarium ego ex Scriptura aperte & manifestissime probavi, & similitudine ferri igniti demonstravi: ad quæ testimonia tu nihil aliud, quàm glossam contra apertum textum attulisti, eamque nullo Scripturæ testimonio probare potes, quòd videlicet potentia homini Christo data, sit creata qualitas & donum creatum.

D. BEZA.

Certum est, omnia dona hominibus data, esse qualitates creatas. Quapropter cum Christus sit caput corporis, quòd dicitur Ecclesia: ideo certum est, etiam dona eius humanitati data, esse qualitates creatas, quorum numero & excellentia, Christi humanitas non modò omnes beatos homines, sed etiam Angelos superat.

Bezae argumentum à membris ad caput.

D. IACOBUS.

Ego simpliciter nego consequentiam. Omnibus enim pijs & fidelibus sunt creata dona collata, quia non sunt hypostatice cum Deo vniti. Et Scriptura sacra aperte testatur, quòd membrorum corporis Christi omnia dona sint mensurata, nec vni cuncta dederit Dominus, sed secundum mensuram, donationis Christi, quantum cuique sufficit. Sed Christo cuncta dedisse sine mensura, Spiritus sanctus adeoque ipse Christus de se testatur. Et omnem plenitudinem, non donorum creatorum, sed totius diuinitatis, inquit Paulus, in Christo habitare. His verbis Spiritus sancti, conscientia pijs hominis tuto inhaerere, & in eis acquiescere potest: cum de glossa vestra nullo Scripturæ testimonio confirmata semper dubitare cogatur, an sit vera vel falsa. Sed cum nullo Scripturæ testimonio probari possit, potentiam huma-

Refutatio huius argumenti

1. Cor 12. 14.

Rom 14.

Ioan 3. 13a

Col 2.

300 Colloquium Mompelgartense

næ naturæ Christi datam, creaturæ domum esse: videamus etiam de reliquis Dei attributis, quæ sunt, omniscientia, omnipræsentia, vivificatio, & religiosa adoratio: (nam hæc omnia sunt Deitatis propria) an ea quoque assumptæ humanitati Christi communicata sint.

D. BEZA.

Confes. D. Beza de
communicatione
attributorum Dei-
tatis.

Quid opus est de singulis dicere? cum omnium attributorum Dei eadem sit ratio & communicatio. Si enim demonstraveris, unum Dei attributum propriam communicatum esse: de reliquis nihil disputandum censeo.

D. IACOBVS.

Omnipotentiam diuinitatis, humanitati Christi assumptæ communicatam esse luce meridiana clarius apertis Scripturæ testimonijs me demonstrasse, confido. De quo iudicium sit penes auditores.

Deinde, non ignoras, quosdam omnipotentiam & omniscientiam tribuere Christi humanitati: sed omnipræsentiam communicatam esse, negare & oppugnare. Ideo etiam de illis dicendum erit.

D. BEZA.

D. Heshusij opinio
quomodo à Beza
damnata.

Scio Doctorem Heshusium hoc facere: sed toto cælo errat, & stultè facit. Nam si una proprietates diuinitatis nature humana communicata est, reliquæ omnes communicatæ sunt. Id si tu de una demonstraveris: ego de reliquis tecum nihil prorsus contendere aut disputare volo.

D. IACOBVS.

Age ergo, vt de reliquis quoque placidè conferamus, idque potissimum propter auditores, vt videant & cognoscant, nos ex parte nostra Christo homini seu humanitati
cuis

etius nihil tribuere, quod non Scripturæ sacræ apertis testimonijs (qua sola, fides nostra Christiana nictur) probari & demonstrari possit,

D. BEZA.

Si ita placet, fiat.

D. IACOBY S.

Nos Christo homini, hoc est, humanitati eius, omniscientiam realiter comunicatam asserimus. Quod autem vera sit hæc nostra doctrina, hoc argumento confirmo. Cuicumque datus est spiritus sine mensura: huic omniscientia data est. Sed Christo homini seu secundum humanitatem datus est spiritus non ad mensuram. Ergo data est illi etiam omniscientia. Probatio minoris propositionis: Ioan. 3. scriptum est (Quem misit Deus, verba Dei loquitur. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.)

II. De Omniscientia
Humanæ naturæ in
Christo, omniscien-
tia verè & realiter
communicata.

D. BEZA.

Concedo, quod omnia dona Spiritus sancti sint data Christo sine mensura, quæ sunt creata qualitates. Et sic concedo etiam nunc Christum in gloria OMNIA SCIRE, quæ prius in statu humilitatis seu exinanitionis non sciuit, quia nunc gubernationem omnium tenet.

D. IACOBY S.

Quæro igitur: An spiritus Christi humanus, hoc est, anima Christi nunc in gloria omnia sciat, quæ Deus scit?

D. BEZA.

Non dubito, etiam nunc OMNIA scire, QUAE prius non sciuit, cum in statu exinanitionis esset. Et supra dixi: Lutherum in Serm. Natalitio distinguere inter cognitio-

pp 3 huma-

302. Colloquium Mompelgartense

humanitatis & diuinitatis Christi: quòd Christus multa ignorauerit secundum humanam naturam, quæ secundum diuinitatem nouerit. Et fatetur ipse Lutherus, se etiam sæpe errasse in hoc & in alijs Scripturæ locis, quòd natura tribuerit, quæ persona conueniunt: & contra.

D. IACOBVS.

An Lutherus suam doctrinam de personis Christi reuocauerit.

Quo anno hæc scripsit Lutherus? Nam à vestris fratribus hæc eadem Lutheri verba, in hunc potissimum finem profertur & allegantur, ut probent: Lutherum ipsum doctrinam suam de persona Christi in maiori Confessione de Coena Domini, & in libro cui titulus est: Quòd verba Christi (Hoc est corpus meum) adhuc firma & immota perstant, scripserit. Ideo quero, quo anno hæc scripserit?

D. BEZA.

Ego nescio.

D. IACOBVS.

Lutherus cum tyro esset, in sacrarum literarum studio sæpe errauit.

In Epistola dedicatoria ad Comitem Mansfeldensem annotatum est tempus, quo hæc Lutherus scripsit: videlicet, anno Domini 1521. editam Postillam istam, quam præcedentibus annis scriptam esse docet. Quomodo ergo his verbis Lutherus ea retractare potuit, quæ anno 1527. & 1528. hoc est, sex vel septem annis post scripsit? Non enim posteriora per priora, sed priora per posteriora scripta corriguntur. Sensus ergo verborum Lutheri in sua Ecclesiastica Postilla est: cum adhuc tyro sacrarum literarum esset, fatetur, quòd sæpe in eiusmodi Scripturæ sententijs errauerit, & naturæ tribuerit, quòd personæ est.

Collatio scripturarum Lutheri, ratione temporis

In posterioribus autem scriptis non amplius hac ignorantia laborauit, sed ex vera & genuina interpretatione Scripturæ sacræ testimoniorum, contra hostes veritatis solide disputauit, & eisdem verbo Domini prostrauit. Scripturam enim per

per Scripturam interpretatus est, qui optimus modus interpretandi est. Et explicatione dexteræ Dei, non ex humanis glossis, sed apertissimis sacræ Scripturæ verbis demonstravit Christo secundum humanam naturam omnipotentiam divinitatis propriam verè & realiter communicatam esse. Et regula Lutheri supra posita, omnibus sacrarum literarum studiosis, tyronibus maxime, valde necessaria est: Ne tribuant naturis, quod personæ est, ne naturas confundamus aut separemus: de quo alias.

Sed quæro amplius: An Christi anima nunc in gloria, omnia sciat, etiam cogitationes hominum?

An Christi anime etiam cogitationes hominum sciat & videat.

D. BEZA.

Nescio. Ex revelatione divinitatis potest scire, quantum vult scire, & quantum illi opus est.

D. IACOBUS.

Sic quoque olim Heydelbergenses Theologi scripserunt, Christum scire, quantum velit scire, & quantum illi opus sit ad exercendum iudicium: tantam etiam Dei ipsius, & operum DEI cognitionem habere, quantum ei conveniat scire. Quæ vox in auribus piorum hominum non modo dura, sed plane impia est. Quasi verò Christus secundum humanitatem suam nondum perfectam Dei, & operum eius cognitionem habeat?

D. BEZA.

illi quid scripserint, ego ignoro: ipsi pro se respondeant. Ego dico, Christum secundum humanam naturam nunc scire omnia, QVAE VELIT SCIRE.

D. IACOBUS.

Vult ne homo omnia scire?

D. BEZA.

Nescio. Non sum cum illo hac de re collocutus.

D. I.A.

D. IACOBVS.

Est ne homo Christus secundum humanum suum spiritum, hoc est, secundum animam seu animâ suâ καρδιότητι;

D. BEZA.

NON.

D. IACOBVS.

Cum in terris versaretur, an non suo humano spiritu vidit cogitationes in cordibus hominum? Item: Oportet illum cogitationes hominum scire, quia futurus est iudex viuorum & mortuorum, qui etiam cogitationes cordium est iudicaturus & puniturus, voluntari & legi diuinæ contrarias.

D. BEZA.

Solus Deus est καρδιότητις, id est, scrutator cordium: communicat autem humanitati, quæ vult: cuius anima habet scientiam, quæ est qualitas: Et tantam scientiam, quantum vult Deitas. Sic Deitas Christi, cum Christus localiter & visibiliter in terris versaretur, vidit cogitationes cordium, & humanitati reuclauit, quantum voluit & quando voluit. Talis etiam nunc est gloria eius ratio, sed excellentissima, quanta in creaturam cadere potest: qualitas tamen & donum creatum.

D. IACOBVS.

Quomodo Deus omnia videt & nouerit.

Psalm. 139:

Quomodo Deus cogitationes in cordibus hominum videat, nos non intelligimus. Non enim, sicut nos, per fenestram prospicit, vt videat, quid in terris agatur. In Psalmo scribitur: Intellexisti cogitationes meas de longè. Sic quoque de Christo non quæritur, quomodo cogitationes hominum viderit: sed an viderit etiam tanquam homo. Tu respondes: ex reuelatione diuinitatis habere: de quo minime quæsi-

quæsitum fuit. Testantur autem Euangelistę de homine Christo, quod viderit cogitationes Phariseorum, & aliorum, quibus cum conuersabatur, malorum maxime. Quid male cogitatis, inquit, in cordibus vestris? Ergo Christus etiam quatenus homo, est *καρδιογράφος*, & nouit cogitationes hominum, non solum vt Deus, sed etiam tanquam homo.

Math. 9.
Marc. 2.
Luc. 5.

D. BEZA.

Scientia Dei est absoluta. Sed scientia hominis est qualitas quâ homo scit ea, quæ Deus reuelat.

D. IACOBVS.

Nostri cognitio in altero seculo non erit talis, qualem vos ipsi Christo assignatis. Sicut Apostolus testatur: scientia destruetur: ex parte enim cognoscimus, ex parte prophetamus: cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod EX PARTE est. Nunc cognosco ex parte: Tunc autem cognoscam, SICVT COGNITVS SVM. Si ergo in nobis quod ex parte est, abolebitur: & sic à Deo cogniti sumus, cognoscemus: multò minùs illud (EX PARTE) humanitati Christi in cognitione Dei & operum eius, tribuendum est.

Differentia cognitionis in hoc & in futuro seculo.
2. Cor. 13.

D. BEZA.

Humanitas Christi, quia creatura est & finita, ideo scientia eius quoque, est finita qualitas, etiam si omnium creaturarum scientiam superet.

D. IACOBVS.

Sed hæc finita humanitas, habet in se corporaliter inhabitantem infinitam plenitudinem Deitatis: & accepit spiritum non ad mensuram. Ergo non potest esse qualitas, seu scientia finita: sed ipsius Dei propria scientia infinita. Quicquid enim mensura caret, immensum & infinitum est. Spiritus

Scientia Christo data nõ est mensurata.

Col 2.
Ioan. 3.

Qq

quem

quem Christus accepit secundum hominem, sine mensura datus est. Ergo infinita & non mensurata est eius cognitio atque scientia.

D. BEZA.

Spiritus pro donis Spiritus sancti accipitur. Ioan. 7. cap. legimus: [Nondum erat spiritus, id est, dona Spiritus sancti.]

D. IACOBVS.

Vt maximè tibi concederem, quòd eo loco (Spiritus) pro donis Spiritus sancti accipiatur, quòd rectius de reuelatione Spiritus sancti, quàm de donis Spiritus sancti intelligitur: tamen restrictio, Ioan. 3. apposita aperte indicat, dictum Christi non de creatis donis intelligi posse, sicut Ioh. 7. Non enim absolute ponitur vocabulum spiritus, sicut in allegato loco, Ioan. 7. sed additur: NON ad mensuram: quibus verbis à creatis donis manifestè distinguitur. Nam nihil caret & est sine mensura, præter quàm SOLVS DEVS.

D. BEZA.

Est ne Spiritus sanctus humanitati Christi essentialiter datus?

D. IACOBVS.

Ambiguum est vocabulum (Essentialiter.) Ego dico hoc in loco intelligi ipsum Spiritum sanctum, non dona Spiritus sancti creata: quæ non sunt Spiritus S. sed Spiritus sancti effectus, seu opera in sanctis. Hic Spiritus S. est datus Christo homini absque mensura: secundum illud, Ioan. 1. (Super quem videris Spiritum S. descendentem & manentem super eum.) Si igitur Spiritus non ad mensuram datus, esset donum creatum, tum Spiritus S. tertia Trinitatis persona esset quiddam creatum: quod absurdum & planè impium est dicere.

D. BEZA.

Tu transis à persona Filij ad Spiritum. Cùm enim dixeris humanitatem à diuinitate Filij & eius communicatione habere infinita & increata dona: nunc Spiritui S. ea tribuis & ascribis.

D. I A-

D. IACOBVS.

Collatio hæc donorum, quæ Spiritui sancto tribuitur, nullam facit confusionem personarum. Cum enim Spiritus sanctus sit Patris & Filij communis Spiritus: ideo quicquid Spiritus sanctus donorum in assumptam naturam humanam conferret, id totius diuinitatis, Patris & Filij & Spiritus sancti opus est, à quibus Spiritus sanctus accipit.

Quomodo eadem dona non mensurata à Filio Dei & Spiritu sancto humanitati Christi data sunt.

Habet igitur assumpta humanitas à diuinitate filij infinitam potentiam & scientiam per Spiritum sanctum collatam, sicut scriptum legimus: Super quem videris Spiritum sanctum descendentem & manentem. Non dicit: Super quem videris dona Spiritus sancti descendere. Cum igitur hunc Spiritum sine mèlura habeat: ideo Ioannes dicit, de plenitudine eius nos accepisse: quæ infinita est, non mensurata aut creata,

Ioan. 1.

D. B E Z A.

Vis ergo, Christum etiam secundum humanum spiritum omniscium esse?

D. IACOBVS.

Sic sentio. Non enim volo dimidium Christum habere, sed TOTVM, Deum & hominem, & maxime hominem, de quo Epistola ad Hebræos testatur: Non habemus Pontificem, qui nõ possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia, absque peccato. Item: IN QVO passus est ipse tentatus, POTENS est & eis qui tentantur, auxiliari. Summæ autem tentationes internæ sunt in cordibus piorum: quas, si Christus quatenus homo est, καρδιογράφος, id est, scrutator cordium non est, non videret: & maxima consolatio nobis in eiusmodi tentationibus adempta esset.

Christus secundum humanum Spiritum omniscius.

Heb 4. 2.

Vt enim maxime Christum hominem adorarem, & miseriam meam in sinum eius effunderem: tamen si cogitationes cordis mei non nouit: quæ consolatio, quæ so, in homine Christo mihi reposita esset?

Q 9 2

D. BE.

D. BEZA.

Non est dimidius, sed totus Christus, qui omnipotens, omniscius, & omniprensens est. Non autem totum Christi est omnipotens. Sola enim diuinitas est omnipotens: Humana verò natura non est omnipotens.

D. IACOBVS.

Præstigias verborum, & nihil nisi verba esse, supra offendimus, cum dicunt aduersarij nostri: Totus Christus est omnipotens, omniscius, omniprensens. Nam sine humanitate Christus non est totus Christus, sed λόγος duntaxat. Ad totum Christum autem requiritur etiã humanitas: quam cum aperte ab omnipotentia excludãr, quomodo ergo totus Christus Deus & homo omnipotens esse aut dici potest?

D. BEZA.

Ludus Sophisticus
in vocabulis, TOTVS & TOTVM.

Vocabulum [TOTVS] nomen persona est, qua omnipotens est. Nomen autem [TOTVM] ad naturas refertur: quarum altera tantum omnipotens est, videlicet diuina natura, non autem humana natura. Ideoq; totum Christum, nõ autem totum Christi, hoc est, humanitatem eius quoq; omnipotentem esse dicimus.

D. IACOBVS.

Deceptio & Sophisticatio sub vocabulo, TOTVS, Iaticans.

Christus sine humana natura non est totus Christus.

Totus Christus & totum Christi, æquipoſſentia.

Deceptio later sub vocabulo, TOTVS. Nam si candidè hoc vocabulo (TOTVS) de Christo vtaris: significat personam, quæ duabus naturis, & non vna duntaxat natura consistat. Si quis ergo dicat: Totus Christus est omnipotens: & intelligat hoc tantum de diuina natura, exclusa humana: manifesta est deceptio & Sophisticatio. Nam sola diuina natura non est totus Christus, sed ad totum Christum requiritur etiã humana natura. Ideoq; (Totus Christus, & Totum Christi:)

fit) æquipollent, cum totum Christi nihil aliud sit, quam Filius Dei & assumptus homo: Et totus quoque Christus nihil aliud est, quam Filius Dei, cum assumpta natura humana. Sicut Augustinus disertis verbis testatur: Accipe, inquit Augustinus, totum Christum, verbum, mentem rationalem ac carnem. Hoc totum est Christus.

August. Tra&. in Ioan 23.

Totus ergo Christus, Deus & homo, est omnipotens, si naturas ratione vnionis personalis consideremus: quamuis quo ad naturas, si considerentur proprietate essentiae, non eadem ratione. Nam λόγος seu natura diuina & λόγος, siue in vnione, siue extra vnionem considerata, IN SE ET PER SE semper est omnipotens & omniscia. Humana autem natura non IN ET PER SE, sed ratione vnionis & facta participationis omnipotens & omniscia est, quæ à filio Dei omniscia habet, vt ipsa quoque omniscia effecta sit. Quando autem dicitur: Totum Christi non est omnipotens: Naturæ non ratione vnionis, sed in se & per se considerantur, & hoc modo verum est, quod dicitur: Totum Christi non est omnipotens: quia natura humana per se & in se, id est, proprietate naturæ suæ non est omnipotens, sed tantum ratione vnionis & in vnione.

Totus & totum Synonyma.

Christus totus quomodo verè omnipotens.

Totum Christi non est omnipotens, quomodo verè dici possit.

Hæc vera & germana sententia est huius dicti: Christus omnipotens, omniscius, & vbique est TOTVS, sed non TOTVM. Quod si quis aliter interpretetur, sicut aduersarij nostri, sophisticatur & simplicia corda decipit.

D. BEZA.

Cum dicitur: Christus totus est omnipotens: intelligo Filium Dei non ab humanitate separatum, sed cum ea personaliter unitum. Hoc verò nihil obstante, verè tamen possum dicere, quòd sit omnipotens, etiam si humana eius natura non sit omnipotens.

Fallacia diuisionis Beza.

D. IACOBY.

Noua hæc fallacia est, quæ dicitur diuisionis. Nam vocabulum,

Qq 3

Christus totus est omnipotens, dupliciter potest intelligi.

bulum (Torus) in enunciatione D. Bezae, non refertur ad prædicatum (est omnipotens:) sed ad subiectum (Christus.) Vt hæc sententia sit: Christus totus, id est, Filius Dei ab humanitate non separatus, sed cum ea vnitus, est omnipotens. Hac ratione enunciatio est vera, etiam si de vna duntaxat natura intelligatur. Quando autem vocabulum (TOTVS) ad prædicatum (omnipotens) refertur, hoc modo: Christus est totus omnipotens: tum est falsa, si de vna tantum natura intelligatur: quod aduersarij nostri faciunt.

D. BEZA.

Dona Christi hominis, inter qua etiam scientia eius numeratur, & reliquorum sanctorum hominum dona, differunt secundum maius & minus: qua pariter omnia, & non minus in Christo, quam in sanctis, creata Dei dona sunt.

D. IACOBUS.

Dona Christi & sanctorum, non tantum secundum magis & minus differunt.

Ephes. 4.
I. Cor. 12. 14
Rom 12.
Psal 69.

Dona Christi & sanctorum hominum, tantum secundum magis & minus differre, nunquam concessero. Nam ex vniõne personali habet Christus homo, quod vnctus est oleo Spiritus sancti præ confortibus suis: Idem non gradibus donorum. Nam scientia Christi hominis toto genere differt à sanctorum scientia: quod dona nostra singulis secundum mensuram donationis Christi sint distributa, hoc est, sicut Christus homo singulis mensus & partitus est, qui in altum ascendit, ut vr daret dona hominibus. Sed ipsi Christo homini spiritus datus est non ad mensuram.

D. BEZA.

Metonymia D. Bezae.

Effectus accipit nomen causa, ut spiritus, pro donis Spiritus S. intelligatur: qua Christus simul omnia summè & plenissimè habuit in sua humanitate. Quia Deitas dupliciter in ipsius humanitate est, videlicet, tanquam λόγος & Spiritus S. quod alijs sanctis non accidit. Nullus enim eorum omnia dona Spiritus S. habuit: neq; ulli data sunt, præterquam homini Christo.

D. J. A.

D. IACOBVS.

Hanc glossam euertunt verba Baptistæ: non ad mensuram dat Deus spiritum. Nam si omnia dona omnium sanctorum in vnum cumulum congeras, quemadmodum ipsi sancti sunt, numerabiles, sic etiam dona illa numerari possent, si in vno Christo homine omnia eo modo, de quo aduersarij loquuntur, concurrerent. Sed Baptista inquit: Filio datus est spiritus non ad mensuram. Ergo nullo modo de creatis donis intelligi potest, sed de ipsius Spiritus sancti increatis donis, quibus intelligitur participatio diuinæ & Deo propriæ scientiæ, quæ homini Christo tota collata est, vt nunc etiam sciat, quæ Deus scit, neque quicquam ab eo absconditum aut reconditum sit, quod non sciat.

Ioan. 3.
Christus homo omniscius est.

D. BEZA.

Si talis scientia humanitati Christi communicata esset, sequeretur, quod humanitas Deitas facta esset: quod impossibile est.

D. IACOBVS.

Profer vnum (vnum inquam) Scripturæ testimonium, quo hanc sententiam probes, quod videlicet illa scientia in homine Christo sit creatum donum, aut quod non possit fieri omniscius, nisi humanitas in Deitatem conuertatur: & paratus sum tibi respondere. Non enim satis est hoc dicere, sed oportet etiam probare, non humana Philosophia, sed verbo Dei ex Scriptura sacra deprompto, quod testatur: in Christo omnes thesauros sapientiæ & scientiæ absconditos esse, idque sine mensura. Quibus testimonijs magis tuto conscientia & fides hominis nititur, quam rationis humanæ argumentis & glossis, quæ manifeste & aperte verbo Dei opponuntur.

D. BEZA.

Illud quod dicitur: Filio datum spiritum non ad mensuram: fateor ad solum Christum pertinere. Sed dicitur de nobis quoque,

312 Colloquium Mompelgartense

quoq; quòd simus vnus spiritus cum Christo. Item, Rom. 8. Qui spiritu Dei ducuntur, Filij Dei sunt. Aliam ergo diuinitatem Spiritus Christo homini tribuis, & aliam sanctis hominibus: qui sunt Christi membra, & eiusdem spiritus participes.

D. IACOBUS.

Vnus spiritus in homine Christo & sanctis: sed non vna & eadem communicationis ratio.

Vna quidem est diuinitas Spiritus sancti in homine Christo, & in alijs sanctis hominibus, qui sunt Christi membra: sed non vna & eadem est eiusdem participatio seu communicatio. Nam in homine Christo omnia sunt sine mensura, hoc est, increata, immensa, & infinita in omnibus alijs autem sanctis hominibus, Christi membris, omnia sunt creata, mensurata, finita dona communicata. Quæ communicatio ratione particularium donorum, non solum gradibus & numero donorum, sed toto genere, sicut vnio quoq; humanitatis cum filio Dei in Christo facta, differt. Quorum donorum in sanctis, Christus ipse quoq; Deus & homo, largitor & dispensator est, quæ ex eius plenitudine infinita, omnia eius membra accipiunt.

III. De omnipresentia Christi secundâ humanitatem.

In Respons. ad Thesin 13014.

Sed quoniam nullum Scripturæ testimonium profertur, quo probetur: Scientiam hominis Christi, creatum donum esse: nos ad aliam Thesin vestræ responsionis accedamus, videlicet, de omnipræsentia Christi hominis, quam in vestris scriptis Vbiquitatem appellatis: qua nos asserimus: quòd Christus non solum sua Deitate, sed etiam assumpta sua humana natura, vbiq; præsens sit. Quam doctrinam tanquam nouum & in Ecclesia prius inauditum dogma rejicitis & damnatis. Ego autem illam non minùs illustribus sacræ Scripturæ testimonijs, quam omnipotentia & omniscientia communicationem in humanitate Christi realiter factam probabo, & ad oculum demonstrabo: si modo expressis Spiritus S. verbis fides habeatur. Argumentum est tale:

Quicum-

Colloquium Mompelgartense. 313

Quicumq; implet omnia, ille ubiq; præsens est. Homo à Argumentum pro omnipræsentiâ Christi hominis.
 Filio Dei in vnitatem personæ eius assumptus, implet omnia.
 Ergo homo ille assumptus ubiq; præsens est.

Maior probatur primum testimonio & autoritate Ieremias, cap. 23. Cuius verba sic sonant: Putas ne, Deus è vicino ego sum, dicit Dominus: & non Deus de longè. Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo illum, dicit Dominus: Nunquid non cœlum & terram ego impleo? Et illud E-

Hæc verba D. Ofian- der ex libro recita- uit.

saia: Cœlum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum, Probatio minoris propositionis, Ephes. 4. Christus ascendit super omnes cœlos, vt omnia impleret, quod de Christo filio hominis, seu respectu humanæ naturæ dicitur. Ex quo sequitur, quod Christus homo, qui super omnes cœlos ascendit, nunc omnia impleat; & omnibus præsens sit. Vnde etiam dulcissimæ promissiones eius: Ero vobiscum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Item: Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, IBI SVM IN MEDIO ipsorum.

Esa 66.

Matth. 28. Item 18.

D. BEZA.

Ad maiorem propositionem syllogismi respondeo: Quòd is qui implet omnia, sit verus Deus, non autem homo. Quapropter non simpliciter de Christo concedo, sed de solo Deo vero. Quisquis igitur non est Deus, de eo non concedo, sicut de humanitate Christi, quæ non est Deus. Omnia enim implet Deus, sed non humanitas.

An solus Deus omnia impleat.

Ad minorem propositionem, ubi dicitur: quòd Christus impleat omnia, idq; ex verbis Pauli Ephes. 4. probatur, qui testatur: Christum sua humanitate idè ascendisse supra omnes cœlos; vt omnia impleret, respondeo: quòd verbum [implere] nõ referatur ad substantiam vel diuinitatis, vel humanitatis, sed ad officium Christi. Quo Apostolus demonstrare & docere voluit, iam officium Christi consummatũ, hoc est, omnia per Christum impleta esse, quæ ad ipsius officium per-

An humanitas Christi etiam omnia impleat

Rr sine-

314 Colloquium Mompelgartense.

zinebant. Nam ascensus Christi in cælum finem imponit Ministerio Christi in terris peracto. Ideoq; peractis rebus omnibus in terris sibi à patre mandatis, ascendit ad cælos, ut ostenderet, nihil superesse, quod non impleuisset. Sic verbo hoc implendi Christus quoque usus est, cum à Ioanne baptizaretur. Sine modo, inquit: Sic enim decet nos implere omnem iustitiam.

Matth. 3.
Attulit hic verba Vigilii, Orig. homil. 13. in Matth.

D. IACOBUS.

Explicatio vera verborum Pauli.

Ephes. 4.

Verba textus Pauli apertissima glossæ & interpretationi manifeste repugnant, neque eam admittunt, quam hoc loco Beza affert. Nam quæ commemorata verba Pauli præcedunt, aperte testantur hic de præsentia Christi ascendentis agi; non de consummatione officij eius, sed de locis superis & inferis aperte mentionem fieri. Verba sic sonant: Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ. Qui descendit, ipse est, & qui ascendit supra omnes cælos, ut omnia adimpleret. Hactenus verba Pauli. Vbi vocabula, in altum, ad inferiores partes terræ, supra omnes cælos, ascendere, descendere, nullam partem officij Christi exprimunt, sed solum de varia Christi præsentia loquuntur, qualisctinque eius ratio sit.

De ascensu Christi nihil carnale cogitandum.

Diligenter autem observandum est, quod Paulus non dicit: Eum ascendisse in cælos, vel ad cælos, sed supra cælos. Et quidem addit: supra omnes cælos: Ne quid carnale de hoc Christi ascensu cogitemus.

Neq; diuinitas neq; humanitas Christi localiter impietonia.

Ex quo etiam docemur, vocabulum [implere] idem ad Ephesios, quod Ieremias 23. significare, videlicet, veram præsentiam, qua Deus & homo Christus vbique adesse dicitur, et si alio modo diuinitati Christi, quam humanitati eius tribuatur. Nam diuinitas seipsa, per se, sine respectu alterius, implet omnia. Humanitas autem non per se, aut sue nature proprietate, sed respectu. & participatione diuinitatis & maiestatis eius qua indiget, implet omnia, non tamen carnaliter, physice, aut localiter de vtracq; accipiendum & intelligendum esse dicimus.

Quam-

Quamuis enim essentia diuinitatis sit infinita, quæ cœlum & terram essentialiter implet, & omnibus rebus creatis præfens est: tamen quia Deus non est magnus mole & quantitate, sed virtute, nulla corporalis extensio aut diffusio imaginanda est localis, quæ essentia diuina in creaturis præfens sit, quemadmodum stramen in sacco, aut panis in cibario est. Sed, sicut Augustinus loquitur, IN SEIPSO ubiq; præfens & est, & omnia implet, quem præsentia modum ratio & intellectus humanus non percipit.

Deus sua essentia quomodo omnia implet.

August. Epist. 17. ad Dard.

Quum igitur humanitati Christi tribuatur, quod ipsa quoque omnia impleat cum diuinitate, cum qua personaliter unita est, quam primum de hac impletrone cogitare incipimus, localis extensio in omnia loca procul remouenda est. Sed cogitandum de participatione diuinæ maiestatis, ad quam Christi caro ascendisse dicitur, & collocata ad dexteram virtutis Dei, quæ neque locus est, neque in loco, sed cœlum & terram, & omnia implet. Et cum diuinitas non sit extensa aut diffusa, nulla quoque humanitatis Christi coextensio vel diffusio imaginanda est, sed respicienda maiestas, quæ cœlum sedem, & terram scabellum pedum eius constituit. Quæ omnia si quis physicè & localiter de Deo intelligat, quam absurdas & impias, de ipso Deo, ne dicam de humanitate Christi, cogitationes in animis hominum gignet.

Quomodo de omnipresentia humanitatis Christi cogitandum sit.

Humanitas Christi non est coextensa cum diuinitate.

Aburda refutatio omnipresentia humanitatis Christi.

His omnibus necessario positis, euanescent omnia argumenta vestra, quibus hætenus contra presentiam illam spiritualem & cœlestem humanitatis Christi, & omnipresentiam eius, qua omnia Christus tanquam homo etiam implere dicitur, disputatum est. Ad quam explicandam & refutandam, varijs similitudinibus vestri Scriptores vsi sunt. Nam diuinitatem orbibus seu circulis cœlestibus, corpus Christi autē corporibus planetarum comparantes, sic ratiocinati sunt: Quemadmodum orbis seu circulus planetæ semper est, ubi corpus planetæ est, quia orbis seu circulum suum nunquam egreditur. Non autem e contra, ubi orbis planetæ est, etiam corpus plane-

Carnales, crassa, & absurda similitudines contra omnipresentiam humanitatis Christi.

Similitudo de orbibus, & corporibus planetarum: & incepta contra Maiestatem hominis Christi argumentatio.

Rr 2 plane

planerq̄ est, quia orbi planetæ maioris ambitus est, quàm corpus planetæ. Ita diuinitas quidem præfens est, vbicunq̄ assumptus homo est, sed non contrà, vbi diuinitas est, ibi assumptus homo quoq̄ præfens est.

2.
Similitudo gemmæ
in annulo.

3.
Similitudo Antvuer-
piæ, & Oceani.

Idem similitudine gemmæ in annulo pariter explicarunt. Et in Maulbronnensi Colloquio, Heidelbergenses Theologi comparatione & exemplo Antvuerpiæ & Oceani, hoc modò contra nos argumentati sunt: Quemadmodum non sequitur, Oceanus circumfluit vnuersum orbem terræ: Antvuerpia cõiuncta est cum Oceano: Ergo Antvuerpia etiã circumfluit vnuersum orbem terræ. Sic quoq̄ non sequitur, si propter coniunctionem Verbi cum humanitate assumpta, ipsam humanitatem etiã in Christo vbicq̄ præsentem asserere velimus, vbicunq̄ diuinitas præfens est.

Ad eundem quoq̄ modum, similitudine capitis & membrorum in humano corpore, stipitis & ramorum arboris, vtuntur: & ex ijs contra præsentiam humanitatis Christi argumentantur, quæ omnia cum diuinitate implere dicitur.

Crassæ & carnales
cogitationes de my-
sterio incarnationis,
de diuinitate, & hu-
manitate Christi.

Hæ similitudines, quæ in scriptis vestris, & vestrorum fratrum reperiuntur, ostendunt, quàm crassas, carnales, absurdas, atq̄ falsas cogitationes de mysterio incarnationis Filij Dei, & non solum de humanitatis, sed etiã diuinitatis Christi præsentia in omnibus locis, habeant.

Phantasia de Deita-
tis præsentia in crea-
tura.

Carnales cogitatio-
nes de præsentia hu-
manitatis Christi, in
gubernatione omni-
um.

Fingunt enim Deum instar orbis planetarum, & Oceani, extensum & diffusum esse, quasi mole & quantitate sit magnus. Inde dicunt: Humanitatem diuinitati non COEXTENDI. Hoc enim verbo vtuntur Petrus Martyr, & multi alij. COEXTENSVM verò præsupponit EXTENSVM. Cum autem diuinitati propter præsentiam suam, in cælo & in terra, qua omnia implet, non opus sit EXTENSIONE, neq̄ ea extensa sit: quæ causa quæso est, si humanitas Christi cum diuinitate omnia implere dicitur, propterea ipsam quoq̄ cum diuinitate coextensam dici:

Deinde

Colloquium Mompelgartense. 317

Deinde fingunt vnionem naturarum in Christo talem, quòd quemadmodum corpus Planetę à sui orbis ambitu, & gemma ab annuli circulari forma, & Antvuerpia ab amplitudine Oceani nihil accipit, sed extremitatibus tantum & superficiebus vniuntur & copulantur: Sic assumptam naturam humanam à Filio Dei, & ipsius maiestate propria nihil participare, sed cum ea solum vniri.

Carnales cogitationes de vnione personali.

Cuius absurditas vel vno illustri Scripturę testimonio aperte refutatur, quod paulo ante copiose explicatū est. Nam Paulus testatur, quòd in Homine assumpto, videlicet in Christo, **OMNIS PLENITUDO DEITATIS CORPORALITER INHABITET.** Nomine plenitudinis autem Deitatis, totam diuinitatem intelligi extra omnem controuersiam positū est, & nullo modo negari potest. Hoc si verum est, quomodo hæ similitudines simul consistere, & presentię humanitatis Christi quicquam derogare possunt: ex quibus contra vniuersalem presentiam humanitatis Christi, vestri argumentantur & disputant: Estne totus Oceanus in vrbe Antvuerpię? estne totus annulus in gemma? estne totus ambitus orbis in corpore planetę? continenturne omnia membra corporis in capite? suntne omnes rami in stipite arboris?

Refutatio absurdissimarum similitudinum, de persona & naturis in Christo. Col. 2.

Est igitur imaginatio falsa & prorsus carnalis, cum de ipsius Deitatis, tum humanitatis Christi vniuersali presentia, quę non contra nostram, quę Spiritus sancti doctrina est, sed contra suum ipsorum carnale & crassissimum figmentum pugnat.

Ad cognoscendam ergo & dijudicandam hanc controuersiam, ante omnia opus est, vt omnipresentiam diuinitatis recte consideremus: cuius participatione & communicatione, humanitati quoque tribuitur, quam ex diuinitate & vnione cum persona Filij Dei habet.

Controuersie de vniuersali presentia dijudicatio, vade petenda sit.

De hac autem presentia non possumus dicere, quid & qualis sit, sed duntaxat quid & qualis non sit. Nam diuinitatem omnibus creaturis presentem esse, ipsę creaturę suis

Deus quomodo vbi-que presentis sit, ignoratur.

Rr 3 adm.

318 Colloquium Mompelgartense.

Ephes 4.
Ierem. 23.
Esa 66.

Mal. 139.

admirandis effectibus & proprietatibus concionantur, & Scriptura aperte testatur, quod Deus sit super omnia, per omnia, & in omnibus, adeoque omnia, cœlum & terram impleat. Quo fugiam a spiritu tuo? inquit David. Sed QVOMODO presens sit, non intellegimus.

Si enim localiter accipiamus, & naturaliter seu carnaliter de ea cogitemus, aut ratiocinemur, in quas absurditates non incidemus? Nam ratione Physicæ seu localis præsentia consideratus, si est in omnibus, non est super omnia: si super omnia, non est in omnibus. Nam IN, & SUPER, diuersa loca significant. Cum ergo nullo horum modorum sit presens, vere tamen & realiter presens sit, recte dicitur: supra, infra, extra, & intra omnia, nullibi vel inclusus, vel exclusus. Et notum est illud vulgare & vere dictum: Deus est intra omnia, non inclusus, extra omnia non exclusus, supra omnia non elatus, infra omnia non detrusus.

Non autem assumpsit *abz* humanam naturam, & sibi ita coniunxit eam, sicut corpus planetæ suo orbi, Antvuerpia Oceano, & gemma annulo, membra humani corporis capiti, rami stipiti arboris, coniuncta sunt. Omnes ergo illas similitudines in huius Mysterij consideratione abijciamus. Quamdiu enim animis nostris inhæserint, nihil recti, aut veri, & Scripturæ sacræ consentaneum cogitabimus. Quæ similitudines cum multorum animos occupauerint, ideo neque mysterium hoc capere, neque veram eius explicationem audire, neque se illi subijcere possunt.

Has verò cogitationes cum abijcerimus, restat solum verbum Dei, quod de illa præsentia admiranda Deitatis in omnibus creaturis concionatur. Cuius presentia modus, neque sensibus, neque ratione percipitur, sed sola fides intelligit eam, quæ capituum ducit intellectum, & à Maiestatis huius perscrutatione prorsus abstinet.

Deinde cum eadem sacra Scriptura doceat, quod Filius Dei in suæ personæ vnitatem humanam naturam assumpsit, &

Colloquium Mompelgartense. 319

fit, & omnis plenitudo Deitatis IN ipso corporaliter habitet, tamque lux propriæ Maiestatis participem fecerit, quam ad dextram virtutis & Maiestatis Dei Patris omnipotentis collocauerit, in ea sede, quæ cœlum & terram implet: Et apertè refertur, quòd ad cœlos, in cœlos, & super omnes cœlos ascenderit, vt omnia implet: Quæ causa est, vt de ea quoque maiestate communicata tantillum dubitemus? & tam apertis testimonijs Scripturæ alienum sensum affingamus: quæ de hac Maiestate hominis Christi tam magnifice concionatur, ad quam secundum carnem Christus exaltatus est: Condoneant mihi Domini auditores, quòd tam prolixus fuerim in explicanda sententia nostra, vt intelligatur, qua de re controuersia sit, posthac breuior ero.

D. BEZA.

Nostri visi sunt commemoratis similitudinibus, quòd his significare voluerint: Humanitatem, cum sit circumscripta, non tam latè patère, quàm diuinitatem, vt qua in ipsa vnione maneat finita, circumscripta, & organica. Vnde non sequitur, quòd diuinitas extra eam nihil agat, sicut non ita ab humanitate continetur, vt non possit extra illam agere: Ego dico, hominem Christum implere omnia, & ubiq; presentem esse, sed non humanitatem.

D. IACOBVS.

Similitudines illas ineptissimas esse, nunc demonstrauimus, quæ neq; diuinitati, neq; humanitati Christi, neq; vnioni personali naturarum applicari possunt. Et falsum est, quòd dicitur: Diuinitatem extra carnem assumptam quidquam agere: Quia IN EA, CVM EA, & per EAM omnia agit, sicut supra probatum est. Præterea cum dicis, Hominem omnia implere, nihil ad rem respondetur. Nam responsio vestra (in qua hanc phrasin explicastis) satis docet, quòd sub vocabulo Hominis, Deitatem solum intelligatis, quando dici-

Consensus in verbis,
deceptio in rebus.

dicitis: Homo Christus implet omnia. Vobis enim idem significat, quòd Deitas humanitati vnita impleat omnia: quæ manifesta fraus & deceptio est, qua simplices Christiani putant vos idem sentire quod nos, cum nobiscum duntaxat isdem verbis loquamini, interim tamen aliud intelligatis & sentiatis.

D. BEZA.

Obiectio petita à proprio corporis.

Etsi diuinitas non sit extensa vel diffusa in omnia loca, quia est spiritus, qui ubique totus est: non tamen sequitur, humanitatem, quia diuinitati in persona Verbi vnita est, ubique etiam presentem esse cum diuinitate. Id enim proprietas & veritas corporis Christi non admittit. Quod verè & essentialiter adesse non potest, nisi per extensionem locali & physica circumscriptione, qua instar orbis planetarum cum diuinitate extendatur, ut ubique locorum ei praesens sit.

D. IACOBVS.

Refutatio.

Qualis est humanæ naturæ vnio cum persona Verbi seu Filij Dei, talis quoque est præsentia modus. Vnio autem non est localis, sed personalis, qua $\alpha\beta\gamma$ cum omni plenitudine diuinitatis in assumpta humana natura corporaliter habitat, sine qua seu extra quam nihil, sed omnia CVM EA, IN EA, & PER EAM agit, sicut Patres orthodoxi testantur. Ideoq; ad illam vniuersalem præsentiam, nulla opus est locali diffusionem vel extensionem. Quia INTRA SE habet caro Christi, quod humanitati eius hanc realem præsentiam præstat, non extra se: sicut crassæ vestrae similitudines falso inculcant. Si ergo $\alpha\beta\gamma$ ubiq; præsens est, cur non etiam humanitas, in qua $\alpha\beta\gamma$ cum omni plenitudine Deitatis corporaliter habitat?

D. BE

D. BEZA.

λόγος ita in humanitate assumpta est, ut etiam extra eam sit in reliquis creaturis, neque in partes distributus, ut hic sit pars λόγος, illic altera pars: sed totus λόγος, qui totus est in humanitate assumpta, idem totus quoque est extra illam. Ideoque, propter illam unionem, non necesse est, neg. sequitur: ubique est λόγος, ibi quoque est eius humanitas. Nam veritas & proprietates veri corporis, cuiusmodi Filius Dei assumpsit, non patitur neg. admitte istud.

D. IACOBVS.

Si de veritate corporis Christi, & locali eius circumscriptione, & tali presentie modo loquaris: facile tibi concesserim, eo modo Christi humanam naturam localiter & circumscriptione non esse ubique presentem Nam de locali hac presentia, nulla unquam inter nos controuersia fuit, sicut nostra scripta aperte testantur.

Humana Christi natura, localiter non ubique presentis est.

Cum autem personalis unio non sit localis, sed personalis, qua non localiter, sed personaliter Filius Dei cum humana natura unitus est: quaero, an λόγος humanitatem assumptam personaliter, hoc est, eo modo, quo illi personaliter unita est, ubique secum presentem habeat ut non sit in vno loco Deus & homo, & in altero tantum Deus sine humanitate, sicut ab eterno fuit: sed ubique totus Deus & homo, ubique est λόγος; Hic mihi categorice respondeas quaeso, tum apparebit omnibus, quid cuilibet Christiano homini hac in parte credendum vel non credendum sit,

Quaestio, an Christi humanitas personaliter ubique sit cum λόγος presentis.

D. BEZA.

Omni-presentia necessario presupponit infinitam essentialitatem: ideoque uni Deitati prorsus & quarto, ut loquuntur, modo propria est, ut eam nullo modo in humanitate Christi, qua-

In Respons. ad 13. 14 The sin.

S s

tumuis

321 Colloquium Mompelgartense

*tumuis hypostaticè unita, & nunc etiam glorificata, agnoscerè possimus. Quia corpus Christi suam circumscripti-
onem perpetuò retinet.*

D. IACOBVS.

Nihil ad quæstionem responsum est. Quæro enim de humanitate, in suæ naturæ proprietate circumscripta semper permanente, an λόγος hanc finitam & circumscriptam naturam humanam in suæ personæ vnitatem assumptam, ubique personaliter præsentem habeat, vt ubique sit Deus & homo, & non vno tantum in loco tanquam homo præsens? Ad hoc responde.

D. BEZA.

Λόγος ubique est, cum natura humana unitus est: neque, vsquam est, vt à sua natura humana separatus sit: sed eam semper habet sibi personaliter unitam, quamuis natura humana certo & circumscripto loco continetur, & non sit ubique præsens, ubi λόγος præsens est.

D. IACOBVS.

Adhuc nihil ad meam quæstionem propositam responsum est, videlicet: An λόγος personaliter ubique præsentem secum habeat humanitatem?

D. BEZA.

Humanitas assumpta λόγος seu Filio Dei semper præsens est, quia ab eo non separatur: neque, Filius Dei, quod assumpsit, unquam deponit: sed inde non sequitur, quòd in omnibus illis locis præsens sit, ubi est λόγος, propter veritatem & circumscriptiõnem natura humana, quæ in vno loco est, mirum in cælis, & non in terra.

D. IACOBVS.

D. IACOBVS.

Est ne $\lambda\beta\gamma$ nobis in terra præsens

D. BEZA.

Est præsens.

D. IACOBVS.

Et in terris non habet secum præsentem humanam naturam:

D. BEZA.

Habet secum quidem præsentem, sed ipsa manet in cælo circumscripta.

D. IACOBVS.

Est ne modus ille præsentia, quo $\lambda\beta\gamma$ in terris, hominem assumptum secum præsentem habet, verus & realis, an vero fictitius & imaginarius?

D. BEZA.

Corpus Christi in cælo est, & non in terris: neq; simul in cælo & terris esse potest.

D. IACOBVS.

Vides ergo mi Beza, quòd necessario statuere debeas, $\lambda\beta\gamma$ in cælis tantum esse Deum & hominem, ubi est humanitas Christi. Neq; tamẽ etiam in omnibus locis cæli, sed vno duntaxat loco, ubi est homo assumptus: extra cælum autem nudum $\lambda\beta\gamma$ sine sua humanitate: quòd tamen non aperte audes dicere, quia intelligis absurditatem, in quam incidis.

Causa autem huius erroris est, quòd in articulo de Coena Domini, de corpore Christi asseruisti: Humanitatis Christi quantumuis glorificati substantiam, non posse re ipsa in terris esse & præsentem statui ALITER, QVAM LOCALI ET PHYSICA CIRCUMSCRIPTIONE: quod falsum est.

Nam & nos illam physicam & localem præsentiam corporis & sanguinis Christi, adeoq; totius humanitatis in terris, in pluribus locis, nunquam credidimus, nunquam docuimus, nunquam scripsimus.

324 Colloquium Mompelgartense

Quæstio ergo adhuc indiscussa relinquatur, ad quam categoricè à te respondendum erat, quod non est factum: cum vnio non sit localis, & tamen realis, an salua localitate humanitatis Christi, vera & realis eiusdem præsentia, virtute illius vnionis existere possit, vt vbiuncq; sit λόγος, ibi propter personæ vnitatem quoque sit assumpta natura humana: non autem localiter, sed personaliter, non nominatenus aut verbotenus, sed reuera & realiter?

Ephes 4.
De omnipræsentia
humanitatis Christi,
categorica assertio
Theologorum
Vviriembergensium

Nos cum D. Paulo constanter & intrepidè affirmatiuam tenemus & asserimus, qui dicit: Christum ascendisse supra omnes cœlos (ascendit autem secundum humanitatem, quod negari non potest, qui secundum Deitatem semper fuit in cœlis) **VT OMNIA IMPLERET**, id est, omnibus præsens esset.

Matth. 28.^r Quod Christus quoque confirmat, cum inquit: Ego sum vobiscum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi.
Matth. 18. Item: Vbi duo vel tres congregati sunt in meo nomine, sum in medio ipsorum. Modum autem præsentia tam non scrutamur, quàm modum vnionis personalis ratione & intellectu humano capere non possumus, qui ineffabilis & inscrutabilis est, quem ipse Deus solus nouit. Nobis autem sufficiat, quòd, secundum aperta hæc, & minimè dubia testimonia Christi & Pauli, in terris non dimidium, sed totum Christum præsentem habeamus, maximè autem Christum hominem fratrem nostrum, adiutorem in omnibus tribulationibus, vbiunque locorum sumus.

D. B E Z A.

Crambe. *Natura diuina & humana in persona Christi ita vnite sunt, vt salua semper maneant natura, earumq; proprietates distinctæ. Quapropter etiam si dicamus: Deus alicubi esse, vbi non est humanitas: non tamen propterea personam diuidimus, aut naturas separamus. Quia sicut proprium diuini-*

Ratiocinatio humana
contra Mysterium
fidei.

diuinitatis est, esse ubiq; ita proprium est humanitatis, esse certo loco circumscriptum. Cum ergo humana Christi natura hanc proprietatem etiam in gloria saluam retineat: non video, quomodo aliter praesens esse possit, quàm physica & locali circumscriptioe.

De personali praesentia, quod dicitis, ego vnionem quidē humana natura cum Filio Dei agnosco & credo: sed substantia humanitatis Christi in terris veram & realem praesentiam nullam aliam video & credere possum, quàm localem & physicam: quā ego eam nunc in caelis, & nusquam aliās esse dico. Et verba Pauli, cum dicit: Christum ascendisse super omnes caelos, ut omnia impleret: ad officium Christi, & non ad omnipraesentiam referenda esse dico.

Opinio Bezae contra modum praesentiae in Mysterio.

D. IACOBVS.

Naturam humanam in vnione personali, & in gloria, suas proprietates retinere, nemo dubitat, aut contradicit: sed saluis proprietatibus illis, an eadem natura humana, diuina gloria & maiestate Deitatis propria ornari possit, quaeritur? Quod de omnipotentia & omniscientia nunc probauimus, easq; assumptę naturę realiter communicatas esse, luce meridiana clariùs apertis Scripturę testimonijs demonstrauimus.

Repono igitur in iudicio omnium auditorum & piorum hominum: an ipsi quoque credant, quod Deus nullum alium modum praesentiae habeat, quo assumptus homo verē & realiter cum λόγῳ vbique adsit & adesse possit, quàm localem & physicum? Non enim existimo, aliquem in toto auditorio esse, qui idasserere, & hoc modo diuinę omnipotentię detrudere ausit. Non enim praesentiam nudam aut ociosam, sed valde negociosam & efficacem Christo secundum humanitatem Paulus tribuit, Ephes. 1. cum inquit; Consti-

Summa summarum in controuersia de Coena Domini.

tuens eum ad dexteram suam in coelestibus, super omnem principatum, potestatem, virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc, sed etiam in futuro seculo. Item: Omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo autem, quod omnia ei subiecit, nihil dimisit ei non subiectum. **NUNC AUTEM** (inquit Epistola ad Hebr.) **NON VIDEMUS OMNIA EI SVBIECTA ESSE.** Quare gubernatio, dominium, & administratio omnium visibilium & invisibilium, in caelo & terra, diuinam & coelestem praesentiam necessario praesupponit. Non enim absens, sed praesens Christus homo haec omnia sibi subiecta gubernat: nisi regnum Christi, in regnum mundanum conuertere velimus: in quo non ipse rex, sed autoritate eius praefecti & vicarij dominantur ihs in locis, ad quae rex non peruenit, aut vbi ipse praesens non est.

Psal. 1.

Heb. 2.

Gubernatio omnium creaturarum praesentiam necessario praesupponit.

Discrimen inter gubernationem Christi, & regnum mundanum.

D. B E Z A.

Deus multa potest, quae non facit, quia non vult. Non autem vult, ut res simul sit, & non sit: simul localis, & illocalis seu non localis sit. Cum igitur Christus veram humanam naturam perpetuo retineat, cuius proprium est circumscripcio localis: ideo non vult simul in caelo, & in terris, & ubique adesse. Alias contra veritatem suam, quae ipse Deus est, faceret.

D. I A C O B V S.

Nunc verbis Pauli & Christi demonstrati, quod **CHRISTVS** velit sua humanitate omnia implere: Ideo enim ascendit, inquit Paulus, ut omnia impleret, non sua diuinitate tantum, ad quam illo ascensu non indigebat, quae iam inde ab orbe condito omnia impleuit: sed cum **C A R N E S V A**, ut loquitur Oecumenius, cuius haec sunt verba: Ascendit super omnes caelos, ut omnia impleret. Etenim (inquit) **N V D A** quoque diuinitate olim implebat omnia. Et in-

carna-

car-natus, vt omnia cum CARNE im-pleret, descendit & ascendit.

Neque hac presentia humanitatis Christi Deus contra regulam veritatis agit, qua dicitur: quod Deus non velit, vt res simul sit, & non sit. Possunt enim vni & eidem rei diuerso respectu, non modo diuersa, sed etiam contraria tribui. Ex quo tamen non sequitur, quod propterea res simul sit, & non sit.

Contraria diuerso respectu eidem rei tribui possunt.

Sic humanitati Christi contraria tribuuntur, locale & illo-cale: sed diuerso respectu. Nam localis dicitur, & est proprie-tate sue nature, & manet semper: Illocalis autem, ratione per-sonę Filij Dei. Nam vna est & eadem numero humanitas, que localiter est in coelo, & illocaliter in Deo & cum Filio Dei vni-ta: quod nemo sobrius, ne dicā pius, negare potest. Deus enim neq; locus est, neq; in loco. Eo ergo modo, quo aliquid in Deo, illocaliter in eo esse necesse est. Quia in Deo locus non est: neq; tamen propterea sequitur, quia illocaliter est in Deo: Ergo non potest localiter esse in coelo.

Humanitas Christi, quomodo simul lo-calis & illocalis.

Christi humanitas illocaliter in Deo est.

Sic igitur verē cum Paulo & cum Christo dicere possu-mus, quod eadem Christi humanitas sit in coelo localiter & circumscriptiue, hoc est, proprietate naturę humanę, quę semper manet: qua illi ratione substantię in resurrectione conformes erimus: & simul illocaliter in terris cum Filio Dei, eo modo, quo in Deo, hoc est, cum Filio Dei personaliter vnita est.

Hic nulla implicatio contradictionis est: quia contra-ria non simpliciter, sed diuerso respectu, vni & eidem tribu-untur.

Manifesta autē fallacia est à dicto secundum quid, ad dictū simpliciter, quando ad hunc modum vos argumentamini: Humanitas Christi non adest in æeris physica locatione & circumscriptione: Ergo **NVLLO MODO ADEST.** Nam verē adesse iam demonstrauimus. Nullum enim **Chri-**

Fallacia à dicto se-cundum quid, ad dictū simpliciter.

328 Colloquium Mompelgartense

Christum in terris credimus, qui tantum Deus, & non quoque homo sit. QVOMODO autem adsit, diuinæ potentiae, sapientiae & veritati tribuimus, qui dixit: EGO SVM VOBIS SVM. Non dixit: Mea diuinitas est vobiscum.

Matth. 28.

D. BEZA.

Vnde veniet Christus?

D. IACOBVS.

E coelis veniet.

D. BEZA.

Verbum ergo (implere) nõ ad praesentiam illam vniuersalem, sed ad consummationem officij Christi pertinet. Diuinitas implet omnia, humanitas non est omnipraesens.

D. IACOBVS.

Implere Paulo praesentiam, non consummationem officij significat.

Ephes. 4.
Matth. 1.
Luc. 24.

Simplicissimè nego, verbum (implere) hoc loco apud Paulum consummationem officij Christi significare. Scriptura enim, quando de impletione eorum loquitur, quæ ad officium Christi pertinent, addit: vt impleretur, quod scriptum est. Hic autem nullius Scripturæ fit mentio, quæ impleta sit, sed de descensu, de ascensu, & impletione praesentiae aperte dicitur.

Humanitas Christi non implet omnia, sicut diuinitas.

Deinde verum est, quòd humanitas non omnia impleat, sicut diuinitas, quia diuinitas se ipsa & proprietate suæ essentiae, Humana autem natura, personali participatione & communicatione ipsius diuinitatis, sibi communicatæ: In qua de circumscriptione humanitatis Christi nihil agitur, & communicatione huius maiestatis non aboletur. Quia hæc maiestas non est localis, ideocq; & praesentia eius maiestatis localis non est.

D. BEZA.

Circumscriptio humanae naturae in Christo eiusmodi praesentiam

sentiam non admittit, qua solius Dei propria est, in quarto modo. Et humana natura secundum proprietatem suam naturam, ut manet finita & circumscripta, sic uno duntaxat loco continetur, neque simul in caelo & in terris praesens esse potest.

D. IACOBVS.

Probes ergo VNO, VNO (inquam) saltem Scripturae testimonio, quod hoc veritas corporis non admittat, & credam tibi. Nam ego apertis verbis Scripturae probavi, quod humana natura capax & particeps facta sit TOTIVS plenitudinis diuinitatis: cur igitur non etiam huius praesentiae Deus enim, ut creaturae praesens sit, extra se non egreditur.

D. BEZA.

Analogia fidei hoc probat & confirmat, quod non possit fieri.

D. IACOBVS.

De analogia fidei supra satis est dictum, quod contra nos non pugnet. Ego autem testimonium Scripturae postulo, VNVM tantum, quo id probes: sed nullum audio. Cum igitur nullum possis producere, iudicium auditoribus relinquo. Spero autem, me satis demonstrasse, quia Christum sua humanitate supra omnes caelos ascendisse Paulus testatur, ut impleret omnia: hoc de praesenti gubernatione creaturarum intelligi, & non de consummatione officij, quod illi a Patre in terris coniunctum fuit.

D. BEZA.

Mediatoris officium est, non solum per passionem & mortem suam, nos Deo Patri reconciliare: sed etiam mediatorem agere in caelis, ubi pro nobis apud Patrem adhuc intercedit.

De mediatoris officio in caelo.

T t Item,

330 Colloquium Mompelgartense

Joan. 17.

Item, officium eius est, nos quoque accersere, ut cum ipso stemus Sicut scriptum est: Pater volo, ut ubi ego sum, sint etiam mecum, quos dedisti mihi, ut videant gloriam meam. Hoc ante ascensionem Christi in caelum, nondum impletum fuit: quod nunc Christus in caelo implet, cuius causa etiam ascendit.

D. IACOBVS.

Christus quomodo mediator & advocatus noster in caelo sit.

Quod ad mediatoris officium, & eius partes attinet, quorundam puerilis est cogitatio de Christo, si fingatur prostratus, vel supplex genibus, manibus expansis coram Patre pro nobis intercedere, & Patrem pro nobis deprecari, sed virtus mortis & resurrectionis, loco intercessionis perpetuo in Christo apparet coram Patre, & loco efficacissimae orationis est coram Deo Patre, propter quod in vera fide atque fiducia in Christum, Patrem inuocamus, & petitiones nostras consequimur.

Quapropter quod Paulus dicit: Christum nunc post ascensum suum omnia implere: ad praesentiam & in caelo & in terra, & ad regni administrationem refertur, quod a Patre super omnes visibiles & inuisibiles creaturas accepit: qui propter misericordiam, tanquam homo non eminens aspicit, sed praesentissimus videt, & eos contra malos defendit atque tuetur.

D. BEZA.

Offende humanitatem factam esse Deitatem: & concedemus, eam quoque omnipraesentem esse.

D. IACOBVS.

Communicatio maiestatis non commutat humanitatem in Deitatem.

Nunc demonstraui participatione diuinae Maiestatis omnipraesentem factam: nec tamen propterea in Deitatem conuersam, aut Deitatem factam esse. Tua autem Reuerentia profertur VNVM (VNVM inquam) Scripturae testimonium, quo probet, quod Maiestas diuinitatis propria, humanitati Christi reatiter communicata, quam sacra Scriptura commendat.

mendat, sit donum creatum. Proba quæso, vno saltem testimonio, & contentus ero. Nam in sacris, salutem animarum nostrarum concernentibus, sine verbo Dei nihil affirmare aut negare debemus.

D. BEZA.

Ego ex analogia fidei probavi, quam sufficere puto: qua docet, quòd Filius Dei veram humanam naturam cum omnibus essentialibus proprietatibus assumpserit, neque eam vnquam deponat. Præterea quia hæc maiestas donum est, ideo creata: siquidem omnia dona creata sunt.

D. IACOBVS.

Quòd hæc maiestas donum sit, nemo vnquam negauit: quia non est humanæ naturæ proprietas, sed à diuinitate Filij Dei humanæ naturæ accessit. Sed D. Beza demonstrat, vbi scriptum sit in sacris literis, quòd sit creatum donum: Nam Christus nos non ad ratiocinationes humanas, sed ad Scripturam ablegat. Vbi scriptum est:

D. BEZA.

Totus Christus est vbique & omnipotens: sed non totum Christi. Tu semper confundis abstractum & concretum: & humanitati tribuis, quod homini tribuendum eras. Doce autem humanitatem factam Deitatem.

D. IACOBVS.

De illo trito & vulgari dicto: quòd totus Christus sit vbique, sed non totum Christi: quomodo verum aut falsum sit, & quomodo ad hoc negotium applicari possit, supra à me satis dictum, sed à te non refutatam est. Similiter quoque ostensum est, nos abstractum & concretum minime confundere. Vos autem pro concretis habere, quæ sunt abstracta, ad oculos demonstrauius.

Tc 2

Sic

Sic quoque non opus esse, vt doceamus: Humanitatem Deitatem factam, satis dictum est. Quia hæc communicatio naturarum, ex communicatione maiestatis, nulla ratione sequitur, aut verè colligi potest.

D. B E Z A.

Peto mihi probari, humanitatis Christi substantiam omnia implere.

D. I A C O B V S.

Substantia humanitatis Christi omnia implet. *Causa vnica erroris & controuersie de præsentia humanitatis Christi in Cæna Domini, & de Vbiquitate.*

Explicatio verborum Christi, Ioan. 3.

Heb. 7.

Ego iam probaui. Non enim accidens, sed substantia humanitatis Christi ascendit super omnes cælos, vt omnia impleret. Errat autem Dominus Beza (vt pace eius dicam) in eo, quòd putat humanitatem Christi sua substantia non omnia implere posse, nisi fiat physice, localiter, & circumscriptiue. Quæ opinio si vobis eximi posset, facilis in hac tota controuersia & expedita via ad concordiam esset.

Filius hominis quando in terris cum Nicodemo loquebatur, (inquit Christus) est in cælo. Non ait: Filius Dei, ne de sola diuinitate intelligatur: sed filius hominis. Non autem physice, localiter, & circumscriptiue fuit in cælo, sed VNITATE personæ, sicut Augustinus loquitur: seu propter vnionem personalem, qua Christus humanitate sua non modo in cælo, sed ipsis cælis sublimior factus est.

D. B E Z A.

Aliud est filius hominis, aliud humanitas. Nam nos minimè negamus, filium hominis tum in cælo fuisse, quando in terris cum Nicodemo loquebatur: sed humanitatem eius in cælo fuisse, negamus.

D. I A C O B V S.

Si verbis Christi, humanitati ipsius nihil tribuitur, cum inquit: Filius hominis qui est in cælo; tum etiam Petrus in cælis

coëlis fuit, cùm in terris versaretur. Nam diuinitas, quæ in terris in ipso Petro est & habitat, ea quoq; in coëlis erat. Vos autem per filium hominis nihil aliud, quam Deitatem intelligere, supra ex Theſibus ueſtris demonſtrauimus. Sicut enim in enunciatione hac: Homo est omnipotens: per hominem, solum Deitatem intelligitis humanitati vnitam: sic etiam per filium hominis, eandem diuinitatem duntaxat accipitis, vt sit hæc sententia: Filius hominis est in cœlo, id est, diuinitas (quæ cum humanitate vnita est, vnde filius Dei Homo denominatur) est in cœlo. Quod nemo verè pius & intelligens probabit. Si enim hæc verborum Christi sententia fuisset, potuisset etiam aliter loqui.

Sed progrediamur etiam ad viuificationis communicationem: quæ non minùs propria diuinitatis est, quàm nunc commemorata propria. Puto enim auditores nostros satis intellexisse, quòd contra omnipresenciam humanitatis Christi, nullum Scripturæ testimonium afferre, neque glossam verborum Pauli à vobis allatam, probare possis, qui tam apertè testatur: Christum, sua humanitate super omnes cœlos ascendisse, **VT OMNIA IMPLERET**: quod nequaquam de impletione officij eius intelligendum est, sed de præsentia ipsius in administratione cœli & terræ apertè concionatur.

D. B E Z A.

Nos de partibus tam prolixè disputamus, hoc est, de aliquot proprietatibus diuinitatis, an ea assumpta natura communicata sint realiter: cùm nos paucis expedire possemus. Nam nisi probes, Humanitatem esse Deitatem factam: frustra de singulis attributis diuinitatis laborabis, vt eas assumptæ humanitati comunicatas doceas.

D. I A C O B V S.

Cur de singulis attributis diuinitatis, & eorum communicatione in persona disputemus, causam ab initio exposui.

Cur de singulorum attributorum Deitatis communicatione disputetur.

Tc 3

Vide

334 *Colloquium Mompelgartense*

Videlicet, vt auditores omnes intelligant, nos ex parte nostra, in nostris Ecclesijs & Scholis, humanitati Christi nihil adscribere, cuius non aperta & manifesta minimèq; dubia testimonia Scripturæ sacræ habeamus.

§III. De viuificatione & eius communicatione in carne Christi.

In primis verò necessarium est, vt de communicata virtute viuificandi certi simus: cum in Cœna Dominica carnem Christi non aliam ob causam, quàm propter viuificationem quæramus & sumamus. Non enim corpus Christi cibus ventris est, quod instar vitulinæ carnis per guttur in ventrem tranſciatur: sed ore sumitur, vt sit nobis cibus æternæ vitæ: quam Christus nobis sua passione & morte meruit.

Caro Christi vnde viuifica effecta sit.

Hanc virtutem autem non habet Christi caro per se, sed participatione seu communicatione diuinitatis *Ἐλογον*, id est, Filij Dei. Quoniam solius Deitatis est viuificare: quid enim magis Deus proprium habet? aiunt ducenti Patres Synodi Ephesinæ. Ad hunc ergo modum argumentor.

Confirmatio, carnem Christi viuificam esse.

Si caro Christi est viuifica: participatione virtutis solius Deitatis propriæ viuificat. Sed caro Christi verè est viuifica. Ergo participatione virtutis diuinitatis propriæ viuificat. Vel:

Quicquid realiter viuificat, ei virtus Deitatis propria communicata est. Sed caro Christi verè & realiter viuificat. Ergo carni Christi virtus diuinitatis propria communicata est.

Maiores probatur: quia solius Dei proprium est, viuificare: quod à nemine negatur.

Ioan. 6.

Minor probatur Ioan. 6. Caro mea verè cibus est. Non autem cibus ventris, sed vitæ æternæ.

D. BEZA.

Si communicationem pro vniione accipis, quod caro Christi vnita sit cum virtute viuificandi: qua est diuinitatis propria: concedo totum argumentum.

Interim verò non negamus, carnem Christi etiam verè viuificam esse, Quia Filius Dei in illa carne & per eam imple-

impleuit & perfecit omnia, quæ nobis ad consequendam vitam eternam necessaria fuerunt.

^{r.}
Caro Christi, quomodo secundum opinionem D. Beza ut viuifica.

Deinde etiam eam ob causam, quia cum carne nostra est quod est eiusdem substantia: & nos non nisi communicatione illius carnis, quam in sua persona unitatem assumpsit, membra Christi efficiamur, qui caput corporis est: unde vita in nos promanat.

Quod autem carni Christi vis & virtus aliqua insit viuificandi, propter quam vim communicatam viuifica facta & viuificare dicatur, hoc nos pernegamus. Quia in parte sententiam nostram Cyrillus confirmat, lib. 6. de Trinitate. Docēbat nullam aliam rem & creaturam viuificare posse, etiamsi intelligatur esse caro Christi, **SECUNDO QVOD CARO EST, nisi solam Deitatis naturam.**

An in carne Christi insit vis viuificandi.

Quibus Cyrillus non carni Christi, sed soli diuinitati hanc vim atq; virtutem, tanquam Filij Dei propriam & incommunicabilem tribuit.

D. IACOBVS.

Peto vt mihi exhibeantur eadem verba Cyrilli denuo recitanda, quæ cum nostra sententia prorsus nihil pugnant. Eadem enim à Cyrillo non semel posita, sed aliquoties & copiose repetita & inculcata sunt.

Caro Christi quomodo non dicatur viuifica.

Si enim diuinitas & caro inter se ratione proprietatum suarum conferantur: folius diuinitatis ita proprium est viuificare, vt etiam caro Christi hac virtute indigeat, qua se ipsam viuificare non potest, sed à diuinitate vitam accipit, vt ipsa quoque viuat. Quapropter si naturæ carnis proprietatem consideres, ea nunquam est, nunquam fuit, nunquam erit viuifica, sed ipsa viuificatione indiget. Quid vis amplius? Si vero eandem carnem in vnione & ratione vnionis personalis in Christo cōsideres: non solum viuat in Deo, sicut nos viuimus, qui

336 Colloquium Mompelgartense

qui nobis omnibus vitam præstat, sicut scriptum est: In ipso viuimus, mouemur & sumus: sed etiam virtutem viuificandi IN SE habet, à diuinitate sibi communicatam. Sicut scriptum est, Ioan. 5. Dedit Filio vitam habere IN SEIPSO, & potestatem dedit ei etiam facere iudicium, QVIA FILIVS HOMINIS EST. Quæ vis nulli aliâs coelesti aut terrestri creaturæ communicata est. Sicut scriptum est: Primus homo Adam factus est in animam viuentem: Extremus Adam in SPIRITVM VIVIFICANTEM.

Cyriil in Ioan. lib. 4.
cap. 23.

Cyriilli perpetua
sententia de viuifi-
ca carne Christi.

Et hanc esse Cyrilli perpetuam sententiam, qui suorum verborum optimus interpres est, ipsius apertissimis verbis demonstrabo, quæ sic sonant: Non imperitè omnino VIVIFICAM CARNEM esse negatis. Nam si SOLA intelligatur, NIHIL prorsus viuificare potest, quippe quæ viuificante indigeat. Cum verò incarnationis mysterium laudabili cura scrutati fueritis, & habitantem IN CARNE cognoueritis: Quamuis NIHIL PENITVS CARO, PER SE IPSAM, POSSIT, VIVIFICAM TAMEN FACTAM ESSE CREDETIS. Nam quoniam cum viuificante verbo CARO coniuncta est. TOTA VIVIFICA EFFECTA EST. Non enim ad corruptibilem suam naturam, iunctum DEI VERBUM detraxit, sed IPSA AD MELIORIS VIRTUTEM ELEVATA EST. Quamuis ergo NATVRA CARNIS, VT CARO EST, viuificare nequeat: facit tamen hoc, QVIA TOTAM VERBI OPERATIONEM SVSCEPIT. Corpus enim est, non cuiusvis hominis, cuius caro prodesse quicquam non potest: (Non enim Pauli, aut Petri, aut cæterorum) sed ipsius VITAE & Saluatoris nostri Iesu Christi CORPVS, IN QVO plenitudo Deitatis habitat corporaliter, facere hoc potest. Nam si mel cum naturaliter dulce sit, ea dulcia facit, quibus immiscetur: non ne stultum erit, viuificam verbi naturam putare non dedisse Homini, in quo habitat, viuificandi virtutem? Quas ob res caro quidem cæterorum omnium, NIHIL prodest: CHRISTI AVTEM CARO, quia in ipsa vnigenitus Filius Dei habitat SOLA viuificare potest. Hactenus Cyrillus.

NB.

Hæc

Hæc Cyrilli verba tam manifesta, perspicua, & aperta sunt, ut nulla glossa indigeant, neque glossam tuam admittant. Quibus aperte testatur, carni Christi vim & virtutem viuificandi communicatam inesse, qua non modo ipsa viuatur, sicut Petrus & Paulus, sed alios quoque viuificare possit. In quam sententiam, quam plurima similia eius dicta reperiuntur, quorum pauca quedam recitabimus.

De viuifica carne Christi testimonia Cyrilli.

Viuificat corpus Christi, & ad incorruptionem sua participatione reducit. Non enim alterius cuiusdam, sed ipsius **VITÆ CORPVS EST**, virtutem Verbi incarnati retinens, & plenum potestate illius, quo & vniversa sunt & viuunt.

In Ioan. lib. 3. cap. 37. Hæc doctrina Cyrilli D. Iacobus ex Iherosolymis recitauit.

CORPVS MEVM VITA REPLEVI: mortalem carnem assumpsi: Sed quia naturaliter **VITA EXISTENS**, habito in ipsa: **TOTAM AD VITAM MEAM REFORMAUI**.

Idem. cap. 18. lib. 4. in Ioan.

Item: **NATVRA CARNIS ipsa PER SE viuificare non potest**: quid enim maius natura Deitatis haberet? **Nec SOLA ESSE in Christo intelligitur**, sed habet Filium Dei sibi coniunctum, **QVI CONSVBSTANTIALITER VITA EST**. Quando igitur viuificam Christum carnem suam appellat, **NON ITA ILLI, VT SIBI**, siue proprio spiritui vim viuificandi attribuit. Nam propter seipsum spiritus viuificat, **AD CUIVS VIRTVTEM CARO per coniunctionem conscendit**. Quomodo autem id fiat, nec mente intelligere, nec lingua eloqui possumus, sed silentio **AC FIRMA FIDE ID suscipimus**.

Ibid. cap. 24.

Idem: Caro vitæ facta vnigeniti caro, **AD VIRTVTEM VITAE TRADVCTA EST**.

Lib. 10. in Ioan. cap. 13.

Quibus verbis Cyrillus vim viuificandi carni Christi non solum attribuit, sed simul quoque diuersitatis rationem ostendit, quod aliter **VERBO**, ieu Filio Dei, aliter carni tribuatur. Verbo tanquam essentialiter & naturaliter propria carni autem, quia Verbo personaliter iuncta est.

Vim viuificandi aliter in diuinitate, aliter in humanitate Christi.

V u

Vtinam

38. Colloquium Mompelgartense

Expedita via ad san-
ctam concordiam.

Vtinam verò exemplum Cyrilli pariter omnes sequeremur, & id firma fide susciperemus, quod neq; mente intelligere, neq; lingua eloqui possumus. Sic pia, sancta, & Deo grata concordia in hoc summo fidei Christianæ articulo facile constitui posset, imò iam constituta esset.

Nam si caro Christi, **V T CARO EST**, consideretur etiam in Christo, tam non viuificare potest, quàm mea, aut alterius hominis caro: quoniam essentia nostræ carnis, excepto peccato, per omnia similis est. Sed quoniam cum diuinitate Filij personaliter vnita est, **QVI VITA EST**: inde hanc vim (sicut Cyrillus loquitur) hausit, vt ipsa quoq; huius **VITÆ** communicatione, vere & realiter effecta sit viuifica.

D. BEZA.

Cyrillus in omnibus commemoratis dictis carni Christi viuificam virtutem & vim illam tribuit, quia PER illam oportet nos fieri membra Christi: quod nobis Christus sua passione & morte in CARNE ET PER CARNEM promeruit, & caro ex carne nostra, & os ex ossibus nostris factus est.

Deinde nego, quòd verbo [HABRIENDI] aliquam vim in carnem Christi effusam intelligat: sicut tu vis, carnem extra Deitatem VIM VIVIFICANDI IN SE habere à diuinitate effusam, qua non minus, quàm ipsa Deitas, propria sua virtute viuificet. Quod nos non concedimus, sed prorsus negamus. Vis enim viuificandi ita Deitatis propria est, vt neq; carni Christi, neq; ulli creatura communicari possit, nisi in Deitatem conuertatur.

D. IACOBVS.

Quòd in commemoratis testimonijs & dictis non ratione meriti, Cyrillus carnem Christi viuificam appeller, sed
VIM

vim & virtutem viuificandi, adeoq; operationem diuinitatis propriam carni Christi per inhabitationem communicatam tribuat: ad iam commemorata Cyrilli dicta audirem remitterimus, & ipsius iudicio committimus. Verba enim Cyrilli clariora esse non possunt.

Deinde, quòd D. Beza de visu virtute viuificandi in carnem Christi effusa loquitur, quasi à substantia diuinitatis *Ἐ λόγῳ*, seu Filij Dei separata & perinde in humanitatem assumptam effusa sit, ac si quis oleum ex vno vase in aliud effundat: sciat, hanc opinionem vel cogitationem nobis in mentem nostram nunquam venisse.

Carne Christi vis viuificandi non est à diuinitate separata.

Vna enim est vita, & vis & virtus viuificatrix seu viuifica in Christo, videlicet, æterna illa infinita diuinitatis propria & essentialis, & non duæ, vna æterna essentialis diuinitatis propria, altera creata, & à diuinitate essentiali separata, in humanam naturam effusa, qua humanitas **IN SE ITA** sit effecta viuifica, sicut Filius Dei **IN SE IPSO** viuificam virtutem habet, Absit, inquam, à nobis, vt tale quid de Christo homine vnquam cogitauerimus, ne dicam crediderimus, dixerimus, aut scripserimus. Quemadmodum supra quocq; de duplici, æterna, increata, & de creata diuinitate & omnipotentia diximus: quæ omnia nobis falso tribuuntur.

Vna vis viuificandi in Christo.

Sed dicimus: vitam, vim & virtutem viuificandi diuinitatis propriam & essentialem, humanæ naturæ Christi per vnionem personalem, & cum Verbo coniunctionem realiter communicatam esse, vt nunc post vnionem factam & glorificatam humanam naturam hæc vita, quæ ipse *λόγῳ* Filij Dei est, non ita distincte agat, vt huius operationis vis, non sit humanitari communicata: sed quòd caro Christi agat & operetur vitam, & viuificationem reali & vera communicatione virtutis viuificandi.

Vis viuificandi Deo essentialis, carni Christi communicata.

Viuificationis vis opus totius Christi est.

Vu 2

Sic

Sic Synodi Ephesinæ Patres docent, non ad Eucharistiam percipiendam accedere, & carnem Christi manducare non tanquam communis alicuius, aut etiam sanctificati hominis corpus, sed ipsius vitæ proprium corpus, quod propter hanc communicationem virtutis viuificandi, quam in SE habeat, etiam verè viuificus cibus sit. Sine qua reali communicatione manducatio corporis Christi in Cœna Domini, quæ sit orè, mera Capernaitica *ἄσπογυλα* & cyclopica laniena carnis Christi esset: cuius Nestorium Patres accusarunt, ipse verò reus esse noluit, quòd solum de communicatione priorum humanitatis contenderit.

Caro Christi quomodo IN SE vitam habere dicatur.

Verba Patrum Ephesini Concilij sic sonant: Accedimus itaque ad mysticas benedictiones, & sanctificamur, participes sanctæ carnis & prætiosi sanguinis omnium nostrum Saluatoris effecti: & non quasi carnem communem percipientes, quod absit, neque etiam ut viri sanctificati, & verbo coniuncti secundum dignitatis vnitatem, aut sicut diuinam possidentis inhabitationem: **SED UT VERE VIVIFICATRICEM**, & ipsius Verbi propriam factam. Vita enim naturaliter **UT DEVS** existens, quia vnum cum carne sua, viuificatricem eam professus est. Et ideo quamuis dicatur ad nos: Amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis: non tamen eam ut hominis **VNIUS** ex nobis existimare debemus. Quomodo enim **IVXTA NATVRAM SVAM** viuifica esse poterit caro hominis? **SED UT VERE PROPRIAM EIVS FACTAM**, qui propter nos filius hominis factus est. Hactenus verba Patrum Ephesini Concilij,

Præterea meminerint auditores Colloquij, phrasin [IN SE] supra à nobis explicatam, quæ ambigua est, cum dicitur: quod caro Christi IN SE virtutem viuificandi habeat, vel non habeat. Alias enim intelligitur tanquam eius res proprium, cui hac phrasi tribuitur: qua ratione sola diuinitas vim illam IN SE habet: alias verò significat communicatam, sicut Paulus de Christo: In iplo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter, hoc est, **IN CARNE EIVS**:

EIVS: sicut omnes Orthodoxi Patres interpretantur. Plenitudine autem diuinitatis quoque vitam, seu vim viuificandi contineri, nemo dubitat. Ideo etiam carnem Christi **IN SE** habere vitam, verè & rectè dicitur, etiamsi diuinitas eam aliter in se habeat, quàm humanitas aut caro eius in se habet. Et sic quoque Scriptura, imò Christus ipse, loquitur, cum inquit: Dedit filio habere **VITAM IN SEMETIPSO**, & potestatem dedit ei etiam iudicium facere, **QVIA FILIVS HOMINIS EST.**

IOAN. 5.

Cum igitur Christus vitam dupliciter in se habeat, videlicet, tanquam Deus & tanquam homo: ideo operatio viuificationis **NON DISTINCTE** vni tantum naturæ, id est, solum diuinitati, neque soli humanitati, sed vtrique simul tribuitur. Et quidem vtrique **IN SE**, sed diuinitati duntaxat **PER SE**, humanitati autem duntaxat propter coniunctionem cum Verbo ascribitur.

Viuificandi vis quomodo vtrique naturæ communis.

Hac ambiguitate phraseos explicata, omnes intelligunt, communicatione viuificationis in carne Christi, Deitati nihil adimi, quod ipsius proprium est: neque humanitati quicquam tribui, cuius capax aut particeps non sit facta. Et sic Christus totus, Deus & Homo, viuificationem in mysterijs operatur.

Quia verò vestræ Theses apertè habent, quòd vis illa viuificandi diuinitatis propria, non sit assumptæ naturæ communicata: quæro, & peto saltem **VNUM** factæ Scripturæ testimonium à re proferri, quo probetur, vim illam viuificam in carne Christi, non diuinitatis propriam, sed quiddam creatum esse:

D. BEZA.

Quod proprium est, comunicari non potest. Vis illa viuificandi & virtus, de qua tu loqueris, est diuinitatis propria. Ideo humana natura assumpta non potest communicari.

An carni Christi viuificandi diuinitatis propria, sit communicata.

V n 2

cari.

342 Colloquium Mompelgartense.

cari. Si enim commune est, propriam esse desinit. Si proprium manet, communicari non potest. Quando homo Christus, Iehoua dicitur: vis viuificandi ei tribuitur. Ideoque non negamus homini tribui: sed humanitati tribui, non dicimus, alias humanitas esset Iehoua, aut diuinitas: quod mihi probari cupio.

D. IACOBVS.

Ratiocinationem & glossam tantum, sed nullum Scripturæ testimonium audio, quo probetur, vim viuificandi INCARNE Christi, esse quiddam creatum, & non ipsius diuinitatis propriam vim & virtutem. Peto igitur VNVM tantum Scripturæ testimonium, quo id probetur, aut probari possit.

Cyrillus abstractis vocabulis de communicatione viuificationis vtitur.

Deinde ex Cyrillo quatuor aut quinque aperta produxi testimonia, in quibus vim viuificandi carni Christi ascribit. In quibus non concreto vocabulo, vt vos vocatis (hominis) sed abstracto (carnis) vtitur. Caro (inquit) Christi, corpus Christi, natura carnis, viuificat. Corpus vitæ ad vitam De reformatum est: caro ad virtutem vitæ reducta est, & descendit, &c.

D. BEZA.

An propria communicari possint, vt tamen propria maneat.

Quod proprium est, nullo modo communicari, & cum altero commune esse potest, nisi desinat esse proprium. Commune enim & proprium opponuntur, neque simul consistere, aut de vno & eodem predicari possunt.

D. IACOBVS.

Communicatio propiorū qualis sit.

Simile de ferro ignito.

Propria sine omni confusione communicari posse, supra similitudine ferri igniti ad oculum demonstratum est. Etenim ignis vim lucendi & vrendi ferro communicat, quæ sunt & manent ignis proprietates, neque vnquam ferro, sicut igni insunt: ferro tamen verè & realiter communicantur, & insunt per vñionem, quorum communicatione ferrum efficit, quod sine hac communicatione præstare non posset. Neque propter

propterea tamen vis lucendi & vrendi sit ferri propria, aut desinit esse ignis propria.

Sic operatio viuificationis, seu vis illa & virtus viuificandi, manet diuinitatis propria, neque vnquam fit humanitatis Christi propria: eidem tamen nihilominus verè & realiter comunicatur. Caro enim Christi non viuificat naturalitè aliqua insita inseparabili virtute viuificandi creata, sed virtute diuinitatis propria sibiq; communicata agit, quæ ipsa agit diuinitas. Nam à diuinitate non potest separari hæc vis viuificandi, quoniam essentialis, & essentialiter Dei propria est. Sed si diuinitas à carne Christi separaretur (quod tamen nunquam in æternum fiet) vis illa viuificandi à carne Christi quoq; separaretur. Sicut à corpore separantur omnes virtutes & operationes animæ, quando ea à corpore separatur. Quod puro omnes auditores intelligere posse.

D. BEZA.

Tu probes: humanitatem Christi factam esse Deitatem, tum probasti quoq;, & ego etiam concedam, eam in se vim & virtutem viuificandi habere sicut Deus habet.

D. IACOBY.

Cum nullum profus Scripturæ testimonium contra nos etiam de communicatione attributi, viuificationis Diuinitatis propriæ, à te afferri possit, quod carni Christi secundum aperta verba Christi, & Patrum testimonia minimè dubia, communicatum esse, manifestè demonstrauimus: ad postremum attributum Dei accedamus, quod est RELIGIOSA ADORTIO. Et probabimus, eam quoq; carni, seu humanitati Christi verè & realiter comunicatã esse: quam nisi quis VNA ADORATIONE, cum Filio, tanquam verū obiectum adorationis inuocauerit, cum personæ Christi vnitas soluere, & cum Nestorio naturas in Christo separare, cōstanter & intrepide asserimus, Sic autem argumentor.

Quis

v.
De religiosa adoratione carnis seu humanitatis Christi.

344 Colloquium Mompelgartense

Symbolismus.
Separatio adorationis, separata naturas in Christo.

Quisquis adorationem in Christo ad solam Deitatem dirigit, ille naturas separat, & personam diuidit. Vos docetis: adorationem religiosam ad solam Deitatem, tanquam ad obiectum adorationis vnicum, dirigendam esse. Ergo naturas in Christo cum Nestorio separatis, & personam eius diuiditis.

D. BEZA.

D. Beza vnum & perpetuum responsum ad questionem de communicatione attributorum Dei.

Nemo nostrum docet: hominem Christum non esse adorandum: sed duntaxat negamus, humanitatem adorandam esse. Nam aliud est homo, & aliud humanitas. Homo Christus adorandus, quia est DEVS. Humanitas autem, seu caro Christi, non est Deus: ideoq; etiam non est obiectum adorationis, etiamsi λόγος personaliter sit vnica. Totum Christum adoramus, sed non Totum Christi, id est, humanitatem cum Deitate. Quod similitudine explicabimus. Regem vel Principem adoro purpuratum, coronatum, dextra tenentem sceptrum. In illa adoratione non respicio vel ad coronam, quam in capite gestat: aut ad purpuram, quam indutus est: aut ad sceptrum, quod manu tenet: nec tamen separo coronam, purpuram, aut sceptrum à Rege. Sic in adoratione religiosa Christi, inuocationem nostram dirigimus ad Filium Dei, id est, ad diuinitatem eius, tanquam ad vnicum proprium obiectum religiosa adorationis, & non ad humanitatem eius: nec tamen humanitatem à Deitate Filij Dei separamus. Naturas enim & earum proprietates distinguimus, non separamus.

Simile de rege coronato, purpurato, & sceptrum tenente.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, non modo dignitatem tuam, sed in primis Illustrissimum Principem Comitem Fridericum, & cæteros Dominos auditores, submissè & reuerenter oro, vt patienter

patientes mihi aures præbere velint, donec ex libro, quem in manibus habeo, pauca quædam recitauero.

Est autem liber Lamperti Danæi, Genevæ, Anno Christi 1581. typis excusus, cuius Titulus est: Examen libri D. Kementij, de duabus naturis in Christo, in quo sequentia verba leguntur, quæ breuiter recitare volo.

Lamperti Danzi
blasphema doctrina
de religiosa adora-
tione carnis Christi.
Pag. 415.

Primum igitur nostra sententia est breuibus explicanda, ista nimirum: Totum quidem Christum à nobis adorari & inuocari, ne personam Christi (quæ est vnica ex vtraque natura constans) diuidamus, seu separemus: Non autem **IN TOTVM CHRISTI** adorationem propriè dirigi, ne naturas, quæ in ea inconfusæ manent, confundamus, aut humanam diuinæ exæquemus. Nostra enim illa & adoratio, & inuocatio, propriè & per se neque fertur, neque dirigitur **IN IPSAM CHRISTI** carnem, seu humanam naturam, **SED IN IPSAM CHRISTI DEITATEM**, non quidem quæ subsistat seorsim & separatim extra naturam humanam assumptam (quod sensit Nestorius, & Cyrillus in Anathematismis refutauit) sed quæ cum eadem assumpta natura in vna persona semper coniuncta & copulata maneat. Quemadmodum enim laudantes quempiam (exempli gratia Apollo, illum Pauli Apostoli *συνεργόν*) vt *εὐλόγιον*, & maxima ratiocinandi, intelligendiq; facultate præditum, totum quidem ipsum hominem, qui animo & corpore constat, laudamus, nominamus, prædicamus: ratiocinationis tamen istius, ac intelligentiæ laus, & prædicatio **AD ILLIUS DVNTAXAT ANIMVM PERTINET ET RESPICIT**, qui non separatim & per se, sed vna cum suo corpore manet nihilominus coniunctus. Sic totum quidem Christum (qui Deus & homo est) adorantes & inuocantes, tamen propriè & per se illam laudem, inuocationem, & adorationem, **NON AD TOTVM CHRISTI, SED AD EIVS DEITATEM REFERIMVS, ET INTENTEMVR**: quanquam enim non *ἀνὰ μὲν* subsistētem, id est, non extra humanā naturam hypostasin suam seorsim habentem. In summa igitur, dum Christum adoramus, & inuoca-

XX mus

346 Colloquium Mompelgartense

Religiosam adorationem ad carnem Christi etiam in ipsa vnione nõ dirigendam esse.

NB. ☞

» mus (hic autem de religioso cultu, id est, religiosa, non autem
 » ciuili adoratione, & inuocatione agimus, de quo nobiscum
 » consentit Kemnitius) ad ipsam Christi carnem *ETIAM IN*
 » *ILLA VNIONE PERSONAE MANENTEM*, proprie &
 » per se *NON DIRIGITVR, AVT SPECTAT NOSTRA*
 » illa *INVOCATIO, ET ADORATIO*. Atq; huius nostræ
 » sententiæ hæ sunt è multis aliquot rationes.

1.
 Qui in hominem Christum confidit, & eum adorat: maledictus est, secundum Danzum.

Prima. Maledictus (ait, ex ipsa Dei persona loquens, Prophetam) vir ille, qui fiduciam habet in homine, & statuit carnem brachium suum, Iere. 17. 5. Caro autem Christi, est vera caro, & homo Christus, verus homo. Qui autem religioso cultu quempiam hominem adorat, aut inuocat, ille fiduciam suam in eo habet, quem ita inuocat & adorat. Quare qui ad ipsam Christi carnem suam adorationem dirigit, is ex ipsius Dei ore maledictus est.

2.
 Carnem Christi adorantes Idololatraz sunt, secundum Danzum.

Secunda. Si sunt veri Idololatraz, qui seruiunt, id est, adorant, seu inuocant eos, qui natura non sunt Dñi, Galat. 4. Ac caro Christi non est natura Deus, quamuis sit vero Deo hypostatice vnita. Ergo qui ad eam proprie dirigunt suam inuocationem, sunt veri Idololatraz. Hæc autem *VÖX NATVRA*, tanti est in hoc loco Pauli momenti, vt etiam si verum esset Kemnitij de reali communicatione essentialium Deitatis proprietatum in naturam humanam assumptam commentum: tamen propterea carnem Christi esse obiectum adorationis, non efficeretur, quia gratia, non natura esset Deus.

Carnem Christi an obiectum adorationis.

3.
 Carnem Christi adorantes, secundum Danzum damnati.

Tertia. Qui conseruos suos, & qui sunt ex fratribus, religioso cultu adorant vel inuocant, ñ ab ipso Spiritu sancto per angelum reprehenduntur, & damnantur, Apocalyp. 19. versu 10. 22. versu 8. At Christus, qua homo, est conseruus, & vnus ex fratribus nostris, licet primogenitus. Ergo qua homo, non est adorandus vel inuocandus Christus.

4. Quarta. Solus Deus est adorandus, Apoc. 19. versu 10. Caro vero Christi non est Deus. Ergo.

5. Quinta. Qui creaturam inuocat, aut adorat cultu religioso, est

Colloquium Mompelgartense. 347

fo, est in Deum blasphemus, Deut. 4. 6. 10. 17. Matth. 4. ver-
su 10. Caro Christi etiam glorificata, & in vnione personæ
Christi manens est creatura, Augustinus in Ioannem ser. 58.
**ERGO QVI AD EAM SVAM ADORATIONEM DIRI-
GIT, DEVM BLASPHEMAT.**

Carnem Christi ad-
orantes, secundum
Danzum sunt blas-
phemi.
Audita horrendum.

6. Paulus, quum Christum ait esse adorandum, explicat,
cuius naturæ ratione id illi tribuendum sit, appellans eum
Deum, Rom. 9. 5. Ergo Christus, qua Deus, & **NON QVA
HOMO** est adorandus.

7. Ait Dominus Isai. 43. Gloriam meam alteri non da-
bo. Caro Christi non est Deus. Ergo gloria Dei non est illi
danda. Est autem hæc gloria Dei, adoratio religiosâ.

Gloria adorationis,
humanitati Christi
non est communi-
cata, secundum Da-
nzum.
Falsum.

8. Hic olim fuit Nestorij error, vt Christum, qua homo
est, vna cum verbo doceret esse adorandum. Ergo Nestoria-
nus est, quidem hodie docet, & vrget.

9. Patres Orthodoxi omnes docent: Nostram inuoca-
tionem & adorationem **NON** in ipsam carnem Christi **ET-
IAM IN HYPOSTASI** Filij Dei **MANENTEM, DIRI-
GENDAM ESSE, SED IN IPSAM** Filij Deitatem, Ergo
Patribus Orthodoxis, & piæ, eruditæq; vetustati ac Eccle-
siæ contradicit, qui vult & sentit, & dicit, cum Christus ado-
ratur, aut inuocatur, **IPSAM CHRISTI CARNEM ESSE
QVO QVE** huiusmodi adorationis, & inuocationis obie-
ctum. Et paulo post: Qui verò id fieri, obsecro, potest, vt, vt
si humana Christi natura, religioso cultu, velut & diuina,
colatur ac adoretur, non sit ipsa quoque diuina seu Deus? &
per consequens, vt iam salua maneat naturarum differentiæ
Et paulo post: Primum omnium laborat (Kemnitius) par-
tim in solidissimo & inuictò illo fundamento dissoluendo,
quo dicitur: Nullam creaturam esse adorandam: partim in
illa verissima, & aptissima de diademate, quo Rex orna-
tur, quodq; cum ipso Rege salutatur, similitudine elu-
denda. Ait igitur (Kemnitius) **non esse adorandam carnem**

Falsum.
Contrarium omnes
Patres docent.
“ Caro Christi an
“ adorationis ob-
“ iectum.
“ Pag. 419. NB.
“ -
Ratiocinatio huma-
na falsa & impia.

Pag. 420.
Vnicum fundamen-
tum Danzi, contra
religiosam adora-
tionem carnis Chri-
sti.

Caro Christi etiam
in ipsa vnione non
adoranda, si Danzō
credimus.

Ne vnita quidem
caro cum verbo, ob-
iectum adorationis
religiosæ.

Horrendum auditu.

Christi *EXTRA VNIONEM*. Sed quis hoc vnquam dixit,
aut sensit? Imò Patres ipsi, quorum testimonia protuli, ad
carnem Christi, etiam in vnione manentem, negant diri-
gendam esse adorationem nostram, idq; aperte. Petit igitur
principium Kemnitius, & Patres peruertit, dum vult eorum
sententias in suam sententiam contorquere, qui tam per-
spicue docent: ne vnitam quidem *ἀόρατον* carnem in Christo
esse obiectum nostræ illius adorationis. Ratio est: quoniam
caro Christi, *ETIAM IN VNIONE*, vera caro est, & *verè*
creatura. Ideoq; *NVNQUAM RELIGIOSO CVLTV*
ADORANDA Hactenus verba Danæi, ex eius librò reci-
tata.

In religiosa adora-
tione Christi, cogi-
tatio de humanita-
te Christi, procul re-
mouenda secun-
dam Danzum.

NB.

Pag. 38. 39.

Scriptit quoque in libello, haud ita pridem etiam Gene-
uz impresso, cui titulus est: *Assertio, &c. cogitationem de hu-
manitate Christi in religiosa adoratione non modo non ne-
cessariam, sed etiam PROCVL AB EA REMOVENDAM,*
NE CVLTVS, qui soli Deo debetur, ei quoq; tribuatur. Ver-
ba eius sunt: Nulla verò carnis aut humanæ naturæ cogitatio
necessaria est: Imò *PRORSVS REMOVENDA* à religiosa
Dei diuinæq; naturæ etiam *IN CHRISTO IPSO* adora-
tione Quoniam hic *HONOS SOLI DEO* debetur, Deut. 6,
Marth. 4. Hactenus Danæi verba.

Opinio blasphema
Danzi de adoratio-
ne Christi.

Hæc verba, Princeps Illustrissime, & Auditores humanif-
simi, humiliter & obnixè oro, vt diligenter expendantur.
Quorum hæc sententia est, quòd in religiosa adoratione &
inuocatione Christi, omnis cogitatio ad solam diuinitatem,
tanquã vnicum obiectum adorationis religiosæ, sit dirigen-
da, vt *QVAE VNA* sit religiosæ adorationis obiectum. Quis-
quis autem diuinitatem & humanitatem Christi in religiosa
adoratione & inuocatione eius coniunxerit, & hæc duo si-
mul obiectum adorationis dixerit, vt non solum in diuinita-
tem, sed etiam in assumptum hominem confidat, & vna re-
ligiosa adoratione inuocet; hunc ex ore Dei maledictum,
Idololatram, blasphemum, & damnatum esse: quia creaturæ
hono-

Colloquium Mompelgartense. 349

honorem tribuar, qui soli Deo & diuinitati tribuendus sit. Ac ne quis putet, cum dicit: Humanam naturam **NON PROPRIE & PER SE** obiectum religiosæ adorationis esse, cum hoc intelligere de humana natura sine respectu vnionis considerata, & quasi separata: se ipsum disertis verbis explicat, quid his vocabulis [proprie & per se] significari aut intelligi velit, videlicet, quod humana Christi natura **NVLLO MODO** obiectum sit adorationis, **ETIAM IN IPSA VNIONE** considerata, 'quia sit creatura, & **NON NATURA** Deus, quia etiam in ipsa vnione creatura permaneant, ideoq; sine Idololatria **NVNQVAM** inuocari possit. Quapropter disertè, & expressis verbis ponit: **NVNQVAM RELIGIOSO CVLTV ADORANDA**. Me nihil calumniari, sed bona fide verba eius recitasse, & eorum sententiam breuiter explicare, minimè corruptam aut deprauatam, ipsius apertissima nunc recitata verba docent. Hæc Illustriss. Princeps, & auditores humaniss: doctrina de adoratione Christi, auditu valde horrenda est. Quod videlicet in homine Christo non sit confidendum: quisquis autem id fecerit, cum ex ore Dei maledictum esse: Neque eundem in tentationibus, cruce, & afflictionibus, à nobis inuocandum; Cum tamen summa consolatio nobis in homine Christo, seu ipsius humanitate reposita sit, quoniam sine hoc Mediatore nullus nobis ad Deum in precibus nostris accessus pateat. Mediator autem non est Filius Dei solus sine sua humanitate, sed quoties de Mediatore cogitamus, toties quoque ipsius humanitas in mentem veniat pñs cogitationibus, necesse est. Sicut scriptum est: **Vnus est Deus, vnus etiam Mediator Dei & hominum, HOMO IESVS CHRISTVS.**

Quid intelligat Danæus per Vocabula proprie & per se.

Horrenda & abominanda doctrina Danæi de adoratione Christi.

1. Tim. 2.

Eum igitur adorando, non solum cum diuinitate eius loquimur, sicut Danæus falso & impiè docet, remota humanitate (quantumuis à diuinitate inseparata, sed cogitatione duntaxat seposita, ne particeps fiat huius honoris & cultus) sed ad ipsum humanum Spiritum Christi tanquam ad ve-

XX 3 rum

350 Colloquium Mompelgartense.

rum quoque huius religiosæ adorationis obiectum, vna & minime separata oratione inuocationem nostram dirigimus, tanquam ad Pontificem, qui secundum carnem tentatus nostris tentationibus affici, & nobis credere & auxiliari potest, vt Apostolus loquitur.

Heb. 2.4.

Et si enim humana eius natura est & manet creatura, etiam in ipsa vnione: Dominus tamen eam in vnitatem personæ suæ assumptam, & ad dexteram virtutis & Maiestatis Dei collocatam, honore suo proprio religiosæ adorationis dignatus est, vt cogitationibus à religiosa adoratione Filij Dei non remoueat, sed non minus in illam, quam in ipsam Deitatem dirigatur, QVIA cum Filio Dei personaliter vnita, & in thronum Dei proprium, ad dexteram Patris omnipotentis collocata est.

Act. 7.

Quemadmodum etiam Stephanus fecisse legitur, cum videret Christum ad dexteram Dei stantem, orauit: DOMINE IESV, suscipe spiritum meum. Stephanus diuinitatem non vidit. Ideoq; non ad solam Deitatem, sed etiam ad illum hominem, quem vidit ad dexteram Dei stantem, tanquam ad obiectum verum suæ adorationis, quem verum Deum esse credidit, suam inuocationem direxit, & ab humanitate eius inuocationem non auertit. Ita nos quoq; non seorsim Deum, & seorsim hominem, sed vna adoratione Totum Christum inuocamus, qui Totus, Deus & homo, obiectum adorationis est religiosæ, diuinitatis quidem propriæ, naturæ autem humanæ communicatæ.

Totus Christus, Deitas & humanitas vna adoratione adoratur.

Quando igitur dicitur, quod Christi humanitas non sit obiectum adorationis religiosæ, quod etiam preces nostras in cælo secundum humanitatem, non audiat, sicut Heidelbergenses Theologi aperte scripserunt: maxima pars consolationis pijs conscientijs in cruce & calamitatibus admittitur, quod in Ecclesia Dei intolerabile, & Anathematismo octauo Concilij Ephesini tanquam impium & blasphemum aperte damnatum est. Cuius hæc sunt verba: Si quis audeat dicere

In admonitione de lib. Concordia.

Colloquium Mompelgartense. 351

dicere: assumptum hominem coadorandum, & conglorificandum, & coappellandum cum Deo verbo, *VT ALTERVM CVM ALTERO*, & non potius vna adoratione colit Immanuelem, & vnã illi glorificationem adaprat, secundum quod verbum caro factum est, Anathema sit.

Quod ad similitudinem de Diademate, scepro, & purpura Regis attinet, quam vos accommodatissimam esse dicitis: Respondemus nos, eam duplici nomine longè ineptissimam esse. Quoniam neque intelligens est Diadema, purpura, aut sceprum Regis, neque cum Rege personam vnã constituunt. Quapropter Regem adorans homo, & genu flectens, non Regis diademati, scepro & purpuræ loquitur, aut genu flectit, neq; honor adorationis ad illa dirigitur, sed ad ipsum Regem.

Similitudo de Rege purpurato, coronato, & sceprum gerente, ineptissima.

Humanitas autem Christi non est instar diadematis, scepri, aut purpuræ, sed ad constituendam personam Christi necessariò requiritur, sine qua natura Filius Dei non est Christus, cum rex sit, & maneat rex, etiamsi diadema, purpuram, vel sceprum deponat, quod etiam facere solet.

Quapropter cum Christum adoro, non tantum Deitas est religiosæ meæ adorationis obiectum, sicut Lampertus Dancæus impie asserit, sed humanitas cum Deitate est illud obiectum, & sic proprie *TOTVS* Christus Deus & homo, quem pariter vt Dominum & fratrem atq; carnem meam sic adoro: Ecce Domine Iesu Christe, sum caro tua: Tu verò ad tantam maiestatem euectus, me tamen non despicias, sed pro fratre tuo agnoscere dignatus es: In tuum ergo sinum meam miseriam depono, tu sis mihi adiutor in hac tribulatione mea, in qua constitutus sum.

Longè ergo & magis accommodata similitudo est, qua Patres vtuntur, de corpore & anima hominis: (Quemadmodum caro & anima rationalis (habet Symbolum Athanasij)

similitudo animæ & corporis humani, magis accommodata adorationi Christi fuit.

352 Colloquium Mompelgartense.

est vnus homo: sic Deus & homo est vnus Christus. (In cuius inuocatione seu adoratione, (si Rex fuerit) non cum sola anima, neque cum solo corpore, sed cum corpore & anima eius loquimur, non solum animam sed corpus eius intuentes tanquam obiectum adorationis, & corporis quoque gestum accuratè obseruamus, an sereno vultu Rex nostram orationem audiat, quam non solum anima, sed corpore quoque audit.

Hæc (inquam) accommodatissima & aptissima similitudo est, qua communicatio honoris adorationis explicatur, qui VNVS & idem non solum Deitati, sed etiam carni, id est, humanitati Christi, in inuocatione religiosa, exhibetur. Qua etiam exprimitur, quòd non sola diuinitas, sed etiam humanitas eius, adeoque Totus Christus, Deus & Homo preces nostras exaudiat, & intelligat: non quidem proprietate naturæ suæ humanæ, alias Petrus & Paulus nos quoque audirent, sed communicatione diuinæ Maiestatis propriæ, quæ in vnione Personali per exaltationem in Thronum diuinitatis proprium naturæ humanæ verè & realiter in Christo communicata est.

Quam communicationem proprietatum diuinitatis in humanitate Christi assumpta, dum negant aduersarij, in hunc tetrum & horrendum errorem incidunt, quòd docent: Christum secundum humanam naturam preces nostras non exaudire, quia hoc sit solius omnipotentis naturæ proprium, ideoque etiam secundum humanitatem non inuocandum esse, Quod sanè in Ecclesia Dei horrendum auditu est.

D. BEZA.

Hoc est concionari, non disputare & argumentari.

D. IACOBVS.

Ego paulò prolixior fui in explicanda doctrina Ecclesiarum nostrarum, de vera & religiosa adoratione Christi, quam

Colloquium Mompelgartense. 353

quam iudico necessariam, & auditoribus minimè molestam fuisse. Posthac, quantum fieri potest, breuitati studebo.

D. BEZA.

Si adesset Danaus, haberet, quod respondere posset. Nobis hæ partes non sunt datae, ut pro ipso respondeamus. Non reperies autem apud ipsum aliud, quàm humanitatem non adorandam, quia caro non est Deus. Vos abstracta pro concretis sumitis, & dicitis idem esse, si dicatur: Homo Christus est adorandus, & Humanitas Christi est adoranda. Prius concedit Danaus, sed posterius negat, quod nos quoque negamus. Quapropter inde colligi non potest, Danaum sensisse: Hominem Christum non adorandum, seu inuocandum esse. Nam Totus Christus adoratur, sed non Totum Christum. Vocabula abstracta & concreta non sunt confundenda; & naturarum atque proprietatum distinctio contra Eutychianam confusionem naturarum & proprietatum est retinenda; quod à Cyrillo accuratè factum legimus, qui in Ioan. lib. 2. cap. 92. sic scriptum reliquit: Simpliciter humanitas illa IN SE SE & non in illo respectu considerata (inquit Cyrillus) seipsam adorantibus connumerat, & adorat etiam Christus, UT HOMO, postquam factus est Homo. Adoratur autem semper cum Patre, & Spiritu, quia verus Deus secundum naturam est. Et idem: Num ut hominem (in sese, videlicet absolute etiam in unione consideratum) Immanuelem adorabimus? Absit. Deliramentum enim hoc esset, & deceptio & error. In hoc enim nihil ab ijs differremus, qui creaturam ultra factorem, & conditorem colunt.

Excusatio, & approbatio libri Danæi, contra Religionem carnis Christi adorationem.

Vide in Responsio Bezz ad. Thesin. 20.

Cyrrill. in Ioan. lib. 2. cap. 92. super hæc verba: Nos adoramus, quod scimus.

Cyrril. de recta fide ad Theodosium.

D. IACOBVS.

Verba Danæi, ex libro eius recitata, sunt aperta, plana &

Y y

354. Colloquium Mompelgartense.

Danzii verba & sententia sunt impia & blasphema in Christum.

perspicua, cum inquit: Caro Christi est vera caro, & Homo Christus est *VERVS HOMO*. Qui autem religioso cultu *QVEMPIAM HOMINEM ADORAT*, ille fiduciam suam in eo habet, quem ita inuocat & adorat. Et ad Christum *HOMINEM*, dictum Ieremias, non sine maxima blasphemia, accommodat: Maledictus vir, qui *FIDUCIAM HABET IN HOMINE*. Quid igitur magis aperte dici posset in *HOMINEM* Christum, contumeliosum & blasphemum:

Consensus in verbis, dissensio in rebus & verborum intellectu.

Quod autem tu inter hominem & humanitatem discrimen facis, & propositionem concedis, cum dicitur: Homo Christus est adorandus, sed negas, quando dicitur: Humanitas Christi est Omnipotens, aut adoranda, nihil aliud, quam prestigias verborum esse, iam pridem dictum & demonstratum est. Quid enim quæso est homo sine humanitate? Tolle ab homine corpus & animam, quid reliquum manebit? Nomen sine re. Si humanitas Christi etiam *IN IPSA VNIONE*, (quod Danæus aliquoties repetit, & incukat) non est adoranda, quomodo vnquam verè à vobis dici potest, quod homo Christus sit adorandus? Sicut enim supra has enunciationes intellexistis & explicastis: Homo est omnipotens, omnificus, omnipræsens, id est, Deitas humanitati iuncta, est omnipotens, omnificus, omnipræsens: Ita etiam hanc propositionem: Homo est adorandus, intelligitis, & explicatis, id est, Deitas humanitati iuncta est adoranda. Non autem existimo quenquam in hoc coetu esse, qui non intelligat, hoc merum ludibrium verborum esse ad decipiendos simplices homines excogitatum, ut cum audierint, vos quoque dicere: quod homo Christus sit adorandus, existiment, nullam inter nos hac in parte dissensionem esse: cum in tantum dissentiamus, quantum cælum à terra distat.

Latibulum erroris sub propositione, [Homo est adorandus] detegitur.

Ludibrium verborum in phrasibus vtratis. Deceptio simplicium hominum.

Responsio ad dictum illud vulgare, de TOTO Christo, & TOTO Christi.

Idem respondemus quoque ad dictum toties à vobis allatum: Christus Totus est adorandus, sed non Totum Christi est adorandum, quia eius humanitas non est adoranda. Et hic denovo ad iudicium auditorum prouocamus, an Christus totus sit sine sua humanitate: aut ad Totum Christum non requiratur

tur etiam humanitas: Quoniam persona tota Christi, non sola diuinitate, sed etiam humanitate constat, & sine humanitate non est Christus. Falsissimum ergo esse omnes vident, & manibus palpant auditores, quod vos asseueratis: Totum Christum adorari, si humanitas eius cogitationibus nostris, a religiosa adoratione remoueat, & non simul etiam adoretur.

Ad dicta Cyrilli respondemus: ea verissima esse, sicut illa quoque omnia, quæ de viuificatione ex hoc auctore à vobis allata sunt. Quemadmodum enim caro Christi: *VT CARO* viuificare non potest: ita etiam humanitas Christi *IN SE SE* sine respectu vnionis cum diuinitate, adoranda non est.

Respectum autem illum neque intellexit, neque explicauit Cyrillus, sicut D. Beza intelligit, & explicat. Cyrillus enim per respectum vnionis intelligit realem communicationem dignitatis, & honoris adorationis, in natura humana factum. Christus (inquit Cyrillus) semper accepit ab Angelis cultum & adorationem. Erat enim semper Deus. Iam autem adorant *IPSVM* etiam *VT HOMINEM*. Quod Chrysofostomus clarioribus verbis explicauit: Re vera magnum, admirabile, & stupore plenum est, *CARNEM NOSTRAM* sursum sedere, adorari ab Angelis, & Archangelis, & Cherubin. & Seraphin. Hoc sæpius ego in mente versans *ECSTASIN PATIOR*. D. Beza autem cum suis, respectum illum sine communicatione huius honoris intelligit, perinde ac si quis cum pileo, scepro & purpura Regis loquatur, quando Regem alloquitur. Et quantum pileus seu corona, aut diadema, sceptrum, & purpura audiunt, & intelligunt, tantundem quoque Christi humanitatem in caelis audire, cum Christum inuocamus, quoniam solius omnipotentis naturæ sit, omnium cordium cogitationes, & suspiria (quæ efficacissimæ preces sunt, si os maxime non moneatur) exaudire, quod nulli creaturæ, etiam ne quidem humanæ naturæ Christi, secundum vestram opinionem, communicetur. Vnde etiam hic honor inuocationis, & religiosæ adorationis illi non conueniat. Quod non modo fallum, sed etiam plane impium iudicamus asserere.

Refutatio de prauationis verborum Cyrilli.
Respectus vnionis, quomodo in Cyrillo & patribus accipiendus.
Cyrill. in Epist. ad Heb. 1.
Chrysof. ad Heb. 2.

Falsa interpretatio respectus vnionis cum Verbo.

Beza similitudine purpuræ Regis decipitur.

Quomodo in erro-
rem de adoratione
incidunt aduersarij.

Incidunt autem in illum errorem, peruersa applicatione similitudinis de rege purpurato, vel coronato, quasi eadem sit vnio purpuræ cum Rege, quæ est humanitatis Christi cum Filio Dei. Quod etsi ipsi non dicunt, tamen ex hac similitudine contra Religiosam adorationem carnis Christi contra nos ad hunc modum argumentantur, & horribilem illum errorem defendunt.

Germana sententia
verborum Cyrilli.

Quando autem Cyrillus inquit: quod humanitas seipsam adorantibus connumeret, & Christus V T H O M O adoret: Item, quod deliramentum sit, si V T hominem Immanuelem adoremus Christum, non simpliciter, sed secundum quid loquitur & intelligit, videlicet, si intelligamus hominem Christum duntaxat ratione proprietatis naturæ humanæ, sine respectu diuinæ Maiestatis communicatæ. In eodem enim libro ad Theodosium inquit Cyrillus: Neque opinor humanitatem, si in Christo intelligatur & dicatur, diuina gloria priuandam.

Nam quatenus HOMO, & in quantū HOMO IN SE, ET PER SE EST, adorauit sicut alius homo Deum Patrem manibus in cœlum leuatis, qua ratione etiam adorantibus connumeratus est. Et quatenus HOMO IN SE & PER SE consideratus, non est Immanuel, sed quatenus cum Filio Dei personaliter vnitus & coniunctus est.

Quia verò vt Mediator & intercessor pro nobis orauit, Mediator autem non est vt homo tantum, sed etiam vt Deus, adeoq; simul Deus & Homo, vt hoc Mediatoris officium impleret, seipsum ratione communicatæ Maiestatis exinaniiuit: vt simul tanquam Deus & homo adoraret, & simul ipsum tanquam non solum Deum & Filium Dei, sed etiam tanquam hominem adorantes non repelleret. Sic Petrus inquit: Tu es Christus Filius Dei viui. Cum autem discipuli in nauis eum inuocarent tanquam hominem, (non enim cum sola ipsius diuinitate locuti sunt) non repulit eos tanquam blasphemos idololatrias, sed imperauit ventis, & liberauit eos; idq; cum summa admiratione populi, qui hoc miraculum

lum homini tribuebat. Quis est ille, inquit, cui & mare & venti obediunt?

Ludit autem hic iterum D. Beza æquiocatione, seu ambiguitate vocularum, IN SESE, quas ita ad humanitatē Christi refert, vt eam absolute ab adoratione excludat, siue in vnione, siue absque vnione intelligatur, quod Cyrillus non facit. Ideoq; deliramentum, deceptio & error est, sicut Cyrillus loquitur.

Quamuis .n. humanitas in SESE non adoratur, sicut diuinitas, quæ vt adoreretur, humanitate nō indiget, adoratur tamen hæc *IPSA HVMANTAS IN SE* ratione vnionis, seu propter, seu per vnionem cum Filio Dei, qui hanc humanitatem, in suum proprium Thronum diuinitatis collocauit, *ÆQUALITATEM GLORIAE* communicauit, sicut Patres in explicatione verborum Psalmi: Sede à dextris meis, aperte testantur. In Theod. dialog. 2. Athanasius: Corpus est, cui dicit Dominus: Sede à dextris meis.

Quomodo humanitas Christi IN SESE adoreretur, vel non adoreretur.

Sic hodie quoq; in cœlis apud patrem Mediatorem agit, & intercedit pro nobis. Inde autem nequaquam sequitur, quod illi falso colligunt, ideo humanitatem Christi in cœlis existentem, à nobis in terra existentibus sine blasphemia adorari non posse. Non enim seruili habitu genua coram Deo Patre flectendo, sicut in terris factum est; sed consideratione meriti, intercessorem & aduocatum agit, quod non solius humanitatis, sed Totius Christi, Dei & hominis est, sicut etiam Deus & Homo simul, & non vt homo tantum, Mediator inter Patrem & peccatores est.

Christus Deus & Homo, mediator in cœlis & in terra.

Vilus sum fortassis iterum concionari, sed non modo doctrina nostra explicanda, verum etiam ambiguitas phrasium ostendenda, & germanus verborum Cyrilli sensus reddendus fuit, quæ sub ambiguis phrasibus in alienam & profus contrariam sententiam trahitis. Ideo prolixitatem mihi condonari peto, qua mihi in Colloquio sæpè necessario vtendum fuit. Quam etiam auditoribus, qui veritatis cognoscendæ cupidi sunt, non ingraram fuisse confido.

Excusatio prolixitatis in dicendo.

D. BEZA.

Caro seu humanitas Christi, non est adoranda; quia non est Deitas seu Deus. Nihil autem adorandum quod non est Deus. Hic homo solius Dei proprius est, sicut scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Hominem Christum adorandum non negamus, sed humanitatem Christi IN SE SE adorandam esse non concedemus.

Matth. 4.

D. IACOBVS.

De Phrasi, caro est Deus.
Damascenus lib. 4.
cap. 19.

Phrasis hæc: Caro est Deus, non nostra est, quam nobis Danæus obtrudere conatur, vt nos tanquam nouatores aliquo prætextu accusare possit, sed est Damasceni, Scriptoris Ecclesiastici minimè contemnendi, si Authori etiam Orthodoxi scilicet vestri consensus credimus: quam phrasin ex verbis Ioannis Euangelistæ collegit. Si enim verum est, quod Ioannes dicit: Verbum caro factum: Ergo & hæc propositio vera est: Caro Verbum Dei facta est, vbi caro hominem significat. Verba Damasceni hæc sunt: Δια γὰρ τῶ καθ' ἑσῶς αὐτὸν ἦν ὁσιν, ἢ σὰρξ τεθεῶσται λέγεται, καὶ θεὸς γενέσται, καὶ ὁμοῖος τῷ λόγῳ. Id est: Nam propter vnionem secundum hypostasin & CARO deificari dicitur, ET DEVS FIERI, ET SIMVL DEVS CVM VERBO. Habes ergo, mi Beza, semel pro semper responsum, non meis, sed Damasceni verbis ad obiectionē toties à te, & socijs tuis nobis obiectam, de phrasi: Quod CARO SIT DEVS: quam nobis tanquam authoribus obijcere non potestis. Nam Damascenus aperte scribit, quod CARO DEVS FIAT, & simul cum Verbo Deus sit: quid vis amplius?

Deinde aliquoties dictum est, quod in hac enunciatione: Homo est Deus: Homo significet verum hominem, ex substantia D. virginis Mariæ à λόγῳ in suæ personæ vnitatem assumptum. Ideoq; falsum & deprauatum est, si dicatur æquipollere propositioni hiuc: Filius Dei est Deus, qui cum hoc homi-

homine coniunctus est. Cum igitur assumptus homo sit verus Deus, non proprietate humanæ naturæ, sed propter vniõnem personalem cum Filio Dei, & non duo filij, sed vnus tantum filius, ideo hoc non obstante, quòd humanitas non sit in diuinitatem conuersa, verè tamen hic homo est Deus. Quapropter Filius Dei adorari non potest, quin simul humanitatem vna atq; eadem inuocatione quoque adores, nisi humanitatem à Filio Dei auellere, & personam diuidere velis. Hæc vera esse, etiã mediocriter instituti intelligere possunt.

Cuiusmodi verò error sub voculis [IN SESE] lateat, & quomodo tegatur, supra satis dictum est, ne quis decipiatur: Quæ vniõni opponuntur personali, propter quam humanæ naturæ hic honos adorationis non verbaliter, sed realiter tribuitur, qui per se ei extra hanc vniõnem non competet.

D. BEZA.

Aliud est adorare hominem, & aliud est adorare humanitatem.

D. IACOVS.

Ego dico idem esse, sicut re vera in Christo idem sunt. Nam Filius Dei assumpsit hominem, & Filius Dei assumpsit humanitatem. Et vtraque phrasi idem significante vsi sunt orthodoxi patres.

D. BEZA.

Ego non concedo eadem esse. Adoramus regem purpuratum, sed purpuram non adoramus.

D. IACOVS.

Iudicio ergo auditorum hoc commendo. Et similitudinem de Rege & purpura non modo ineptam, sed etiã absurdam & eius applicationem ad carnem Christi impiam esse demonstrauimus. Sed *VNUM* profer Scripturæ testimonium, quod probet, humanitatem ne quidem in vniõne cum *ἀδύτ* adorandam esse.

D. BEZA.

D. BEZA.

Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Caro seu humanitas Christi non est DOMINVS DEVS. Ergo non adoranda.

D. IACOBUS.

Cur negare potes phrasin Spiritus sancti, carnem non esse Deum? cum Ioannes dicat: Verbum caro factum est: Vbi caro pro homine sumitur & intelligitur, quod negare non potes. Ideoq; etiam apud omnes Scriptores Ecclesiasticos, hæc enunciaciones æquipollent: Verbum caro factum est: Deus homo factus est. Item, homo est Deus: Caro est Deus, quia caro hęc phrasin Scripturæ totum hominem significat: sicut ex Damasceno paulo ante aperuissimè demonstravi.

D. BEZA.

Verum Ioannes non dicit: Caro Verbum factum est: sed inquit: Verbum caro factum est.

D. IACOBUS.

Postquam autem Verbum caro factum est, quaero, an non sint conuertibiles hæc propositiones: Verbum caro factum est, & Caro Verbum facta est: Deus homo factus est: & homo Deus factus est?

D. BEZA.

Scriptura non sic loquitur.

D. IACOBUS.

Rectè. Nam cum dicit Ioannes: Verbum caro factum est, significare voluit, Verbum, hoc est, Filium Dei prius existisse, quam factum esset caro. Caro autem, id est, homo assumptus, non prius fuit, quam assumeretur, Eo ipso autem momen-

momento, cum homo ille esse coepit, Deus fuit. Ideoq; recipro-
cationis harum propositionum causa est eadem, videlicet
vno personalis, quamuis conditio verbi & Carnis non sit ea-
dem. Postquam autem Filius Dei factus est homo, Scriptura
sacra non modo aperte dicit, hunc hominem Deum esse, sed
etiam Deitatis propria illi tribuit, inter quæ etiam religiosa
adoratio numeratur & existit, de qua in Psalm, 72. Et adora-
bunt (Regem illum) omnes Reges terræ.

D. BEZA.

Caro non est Deus. Ideo non est adoranda.

D. IACOBVS.

Si caro hominem significat, sicut Ioan. 1. accipitur, cum
Ioan: dicit, Verbum caro factum est: cui hæc propositio equi-
poller: Deus homo factus est: Respondeo, non modo falsam,
sed etiam blasphemam & damnatam vocem esse, si quis dicat,
quod caro non sit Deus, quia aperte negat hominem esse De-
um, qui nomine CARNIS intelligitur.

Ecclesia quidem damnauit has propositiones, Deitas est
humanitas, humanitas est Deitas: & recte, quia in his naturæ
de se inuicem absolute, id est, sine respectu vnionis personalis
predicantur, quod falsum est. Nam eisi naturarum facta est
communicatio, tamen non absolute, sed in persona Filij Dei
facta est, in qua vnitæ sunt.

Quas phrasas Eccle-
sia damnauit.

Hæc autem propositio: Caro Christi facta est Deus, (vbi
vocabulum CARO hominem significat) nusquam ab Eccle-
sia damnatur, sed à Damasceno viurpata & propugnata est.

Damas. lib. 4. de
Orthod. fide cap. 12.

Sed de phrasi litigare nolumus, secundum præceptum 2. Tim. 2.
Pauli, cum seueriter monet: Obtesteris eos coram Domino,
ne de verbis contendant: quod nihil prodest, quam ad sub-
uersionem auditorum. De hac igitur phrasi cum Damasce-

λογουαυλια
in Ecclesia fugit d.

Zz

no con-

no contendant, qui eam p[ro]f[er]unt. Vere ipsa nos dicamus. Questio enim est, quando [Caro] significat verum hominem assumptum; an illa assumpta caro seu humana natura adoranda sit.

D. B E Z A.

Ego eadem ratione hanc propositionem nego: Caro est adoranda, quia hanc propositionem nego: Caro est Deus.

D. I A C O B U S.

Testimonia Patrum
de adoratione carnis Christi.

Tu ergo non solum cum expresso Dei Verbo, sed etiam cum tota antiquitate pugnas, que apertis verbis testatur, carnem Christi adorandam esse.

De verbis Domini,
sermo 58.

Augustinus: Si Christus non est natura Deus, sed creatura, nec colendus est, nec ut Deus adorandus. Quid igitur est, quod *CARNEM EIVS*, quam creaturam esse non negas, simul *CVM DIVINITATE ADORAS*, ET *EINON MINUS*, quam Deitati deseruis? *EGO DOMINICAM CARNEM*, imo perfectam in Christo humanitatem ideo adoro, quia a diuinitate suscepta Deitati vnita est.

In Gal. 3.

Idem in verba Psalmi: Adorate se abellum pedum eius: Scabellum est terra: & Christus suscepit terram de terra, quia *CARO DE TERRA EST*, ET *DE CARNE MARIAE* carnem accepit: Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: Nemo autem *CARNEM* illam manducat, nisi prius adorauerit: Inuentum est quomodo adoretur tale scabellum pedum *DOMINI*, ET

NE. **D.**

NON SOLVM NON peccemus adorando, sed peccemus non ADORANDO. Damascenus: Caro Christi secundum sui naturam non est adorabilis. ADORATVR autem in incarnato Deo Verbo, non propter seipsam, sed propter coniunctum ipsi secundum hypostasin Deum Verbum.

Lib. 4. cap. 3.

Chrysostr. Heb. 2.

Item Chrysostr. *CARNEM NOSTRAM ADORARI AB ANGE LIS* dicit, quod quoties cogitet, Eccliam patiatur.

tur. Hic audit R. T. mi Beza, carnem adorari, humanitatem adorari: quid vis amplius?

D. BEZA.

Patres interdum etiam improprie loquuntur, homo adoratur non humanitas.

D. JACOBVS.

Sed quae tandem certitudo erit eorum, quae credenda & facienda sunt, si neque in verbis Scripturae, neque in dictis Patrum, proprium verborum sensum retinere debemus, & omnes tibi improprie loquuti sunt, quando ipsorum aper tissima verba tibi opponimus.

D. BEZA.

Phrases Scripturae Patribus non ignota sunt, quas ipsi quoque sunt imitati.

D. JACOBVS.

Phrases Scripturae sunt apertae, similiter & phrases Patrum. Ab illis igitur recedere, & singulis alienum sensum affingere si licebit, nihil certi in religione nostra habituri sumus. Sed quaero mi D. Beza, An homo Christus, seu Christus secundum humanitatem, aut humanitate sua, etiam audiat preces nostras in terris?

D. BEZA.

Si velit, puto.

D. JACOBVS.

Hec non est certitudo fidei, sed oportet certo scire, quod preces nostras audiat priusquam orare incipiamus, & invocationem nostram ad illum dirigamus, alias frustra orabimus.

Zz 2

D. BEZA

D. BEZA.

Respectivè adoratur caro seu humanitas Christi, verum in ipsam carnem non fertur adoratio, sed ad Deitatem filij, qui audit preces & videt gemitus cordium.

D. IACOBVS.

Quod hic respectus locum non habeat, sicut vos intelligitis: paulo ante dictum est: Non enim respectus talis est, qualis est purpuree ad Regem, sicut vos fingitis, cum humanitatem Christi respectivè adorari dicitis, sed humanitas cum diuinitate obiectum est adorationis, quando Christum inuocamus, vt non minus ad ipsam humanitatem, quam ad Deitatem adoratio religiosa dirigatur. Sed quoniam idem perpetuò abs te, non sine molestia auditorum repetitur, nò video, quid amplius hac de re disseri possit. Et, sufficiat nobis, nullo scripturæ testimonio probari posse aut probatum esse abs te illud tuum: Si caro seu humanitas Christi religiosè adoretur, quòd necesse sit eam in diuinitatem conuerti & Deitatem ipsam esse. Potest enim huius honoris & gloriæ particeps fieri, sicut reuera particeps facta est, etiam si vera humanitas in persona Christi permaneat. Hinc honorem qui quis humanitati Christi derogauerit, eum cum Nestorio personam Christi diuidere; & naturas separare; dicimus.

VI.

De propositione:
Hic homo est Deus,
an sine Tropo sit ve-
ra?
Blasphemia Heidel-
bergenſium Theo-
logorum in admo-
nitione.

Sed vnum Epilogi loco adijcere liceat. Nam Heidelbergenses Theologi scribunt: hanc propositionem seu enunciationem: hic homo est Deus: in æternum veram esse non posse, sed impossibilem esse, si terminorum, subiecti & prædicati cum copula, idem singulorum vocabulorum propria significatione retineatur: **VT VIDELICET HOMO** significet hominem, **DEVS** significet Deum, **EST** significet verè esse, ita vt verus homo sit verus Deus. Idq; tam absurdum esse contenderunt, ac si quis dicat: Boue esse asinum: nisi per Tropum intelligatur & explicetur. Quoniã species dispo-

facta,

rate, de se inuicem non possint dici aut prædicari, quæ sine dubio, (quantum in hac disputatione de persona Christi animaduertere potui) etiam tua est sententia, quam a tua Reuerentia audire cupio.

D. BEZA.

Heidelbergenfes non egent nostra vel explicatione vel defensione, ipsi pro se respondebunt, quid ad nos, quid illi scripserunt.

D. IACOBVS.

In Orthodoxo vestro Consensu etiam hæc verba leguntur: Fol. 18. fa. 2. prima editionis.
 An vnquam pro vero defendere cum Luthero audebunt, in hac locutione, **ISTE HOMO EST FILIVS DEI**, per subiectum, **ISTE HOMO**, non ipsummet Filium Dei, sed assumptæ humanitatis naturam intelligi, sicut hoc ista inconsideratè dicta Lutheri manifestè innuere videntur. Et in præfatione eiusdem Orthodoxi Consensus: Principio per verbum substantiuum **EST**, Tropum omnem excludi, illis dare non possumus. Etenim Ioannes Euangelista scribit: Verbum caro factum est: quæ locutio plus quiddam sonat, quam si verbum carnem esse dixisset. Si quis tamen literæ pertinaciùs inhærere velit, in hæresin incidet, & Christi Deitatem negabit, vi quæ mutationem passa, & in humanam naturam conuersa sit. **NECESSARIO IGITUR AD TROPVM RECVRRERE OPORTET.** Hactenus verba Orthodoxi Consensus: quam sententiam a tua reuerentia quoque prober aut damnet, audire cupio. Nam hoc volunt, hæc enunciationes: Homo est Deus: Verbum est caro factum: non secundum literam sicut verba sonant, sed figuratè & tropicè intelligendas esse, alias consistere & veras esse non posse. Quemadmodum etiam in verbis Christi: Hoc est corpus meum: tropum inesse, nec sine tropo vera esse posse, contenditis.

Zz 3

D. BEZA.

D. BEZA.

Excusatio auctoris
Orthodoxi Confen-
sus.

Anputas auctorem Orthodoxi consensus tam indoctum hominem fuisse, ut negaret: Deum hominem, & hominem Deum esse? Qui fuit religiosus vir, & nunc cum Deo versatur. Quod ad rem attinet, non negant nostri hanc propositionem: Homo est Deus: sed quomodo explicanda sit, docent.

Explicatio propo-
sitionis: Homo est
Deus, secundum
Bezam.

Nos tropicam locutionem esse dicimus, quam vos inusitatam esse dicitis, cum enunciatur: Hic homo est Deus: quia non est usitata seu regularis predicatio, in qua disparata de se inuicem predicantur, utpote, Deus de homine, quia una species, non est altera.

Quapropter verbum EST, per verbum [assumpsit] interpretatur. Unde deinde quoque illa enunciationes, Deus est mortalis, passus, crucifixus, & his similia. Quia Deus seu Filius Dei in sua hypostasi sustentat illum hominem, seu carnem, qua mortalis passa & crucifixa est.

D. IACOBUS.

Enunciatio non ideo figurata seu tropica est, quia inusitata est, & esse dicitur. Tropus enim locum habet in his duntaxat enunciationibus, in quibus propria significatio singulorum vocabulorum, salua fidei analogia retineri non potest.

In verbis Iohannis,
VERBUM CARO
FACTVM EST,
nullus tropus inest.

1. Verbum.
2. CARO.
3. FACTVM EST.

Qua autem quaeso necessitas nos impellit, ut in verbis Evangelistae: Verbum caro factum est, a propria significatione vocabulorum recedere, & necessario ad tropum confugere debeamus? aut in quo vocabulo inest tropus? Nam [Verbum] hoc loco proprie Filium Dei aeternum denotat, & nihil aliud. Deinde, [Caro] hominem significat, phrasi Scripturae, Hebraeis usitata. Postremo verbum [FACTVM EST] signi-

Colloquium Mompelgartense. 367

Significat *ἄραξιός*, videlicet, verè & realiter hoc Verbum factum esse, quod prius non erat, videlicet carnem seu hominem: Vt Verbum, hoc est, Filius Dei, verè & realiter sit factus HOMO, quod prius verbum dumtaxat, & non homo fuit.

Si igitur in hac enunciatione: Hic homo est Deus, vocabulum HOMO, vera significatione, proprie & non figurate aut tropice hominem verum significat, qui corpore & anima rationali constat, videlicet Iesum Mariæ filium ex semine Dauid, & alterum vocabulum DEVS, significat verum & æternum essentialem Filium Dei, & id quoque proprie, non figurate aut tropice: Tertio, Verbum EST, significationem suam propriam retinet, qua aliquid reuera esse & existere dicitur, quod enunciatur: Vbi ergo aut in quo vocabulo erit tropus? si oratio (secundum vestram opinionem) est tropica, aut si necessario ad tropum recurrendum est? Nulla (nulla inquam) necessitas nos cogit ad tropum recurrere, nisi incarnationem Filij Dei veram, & unitatem personæ Christi prorsus abnegare velimus. Vere enim & realiter Verbum caro factum est, & verè atque realiter Deus homo factus est, verè inquam & realiter sine omni figura, & sine omni tropo.

D. B E Z A.

Num ergo tu dices, Verbum in carnem mutatum & conuersum esse? quod certè sequeretur, si verba Ioannis, Verbum caro factum est, sine tropo accipias.

D. I A C O B V S.

Num verò Verbum nullo modo, verè & realiter caro fieri potest, nisi in carnem conuertatur? Vnde quæso hoc probabis? Num vnus tantum modus est, quo aliquid verè fieri dicitur, & nullus alius quam is, quo substantia in aliam substantiam conuertitur? At tibi videtur, quod
Ver

368 Colloquium Mompelgartense.

Verbum non realiter caro factum sit, nisi verbum in carnem, & Deus in hominem transmutatus, seu transubstantiatus, & conuersus fuerit?

D. BEZA.

Inusitata tamen predicationem vos quoque dicitis, Cur ergo non figurata aut tropica esse aut dici possit?

D. IACOBVS.

Res inusitata est, ideo etiam prædicatio inusitata est & dicitur. Inde autem non sequitur, quòd figurata aut tropica sit, quia regularis non est. Nam inter regularem & figuratam seu tropicam prædicationem, est tertia prædicatio, quæ dicitur inusitata. Quia res, id est, Mysterium incarnationis, res inusitata, & Aristoteli ignota fuit, cuius organi, sicut aliorum quoque Dialecticorum, regulis non subijcitur.

Omnis tropus à prædicationibus, in enunciationibus de persona Christi, remouendus.

Abusus doctrinæ Aristotelis in doctrina de Persona Christi.

Regula in Philosophia verissima de prædicationibus.

Causa cecitatis Iudeorum & Turcarum, quod ad veram cognitionem Christi non perueniunt.

Manet ergo inconcussa veritas, quòd hæ enunciationes: Verbum caro factum est: & Deus homo factus est, sine omni tropo, secundum literam sint intelligendæ, & singulorum vocabulorum propria, vsitata, & Grammatica, vera & genuina significatio retinenda sit.

Hoc Mysterium si Aristoteles audiuisset, & credidisset: intellectum suum in obsequium Christi captiuum duxisset, & regulas sui Organi & Dialecticæ ad illud minimè accommodandas esse, seueriter monuisset.

In rebus enim, quæ sensibus & rationi, atque humano intellectui subiectæ sunt, hæc regula verissima est: Quicquid de alio prædicatur, id vel proprie seu regulariter, aut figuratè & tropicè, prædicari & dici. In hoc Mysterio autem hæc regula non valet.

Et enim hæc res & hoc Mysterium miseris & excoecatos Iudeos & Turcas adhuc exercet & impedit, quò minus ad cognitionem Christi peruenire possint. Cum enim ratione & intellectu humano comprehendere non possint, quomodo Deus verus, sit verus homo, & verus homo sit verus Deus: Ideo

Ideo etiam hoc Myſterium neque credere poſſunt, neque volunt: eoſq; pro blaſphemis hominibus habent, qui talia, & rationi humanæ tam manifeſtè abſurda ſibi perſuaderi patiuntur, vt credant & profiteantur, Ieſum Mariæ filium eſſe verum & naturalem Deum, Omnipotentem cœli & terræ Creatorem.

Hanc doctrinam Turcicus Alcoranus ſummam blaſphemiam, & longè horribiliſſimum mendacium eſſe affirmat, abuſu huius regulæ confirmatus: quòd diſparata de ſe inuicem realiter & verè prædicari non poſſint, niſi figuratè & tropicè.

Regulæ Dialecticæ
de diſparatis abuſus.

Si autem conceſſum fuerit, has enunciationes: Verbum caro factum eſt: Item, hic homo eſt Deus: non veras eſſe, ſi literalem ſenſum ſequamur, ſed neceſſariò ad tropum recurrendum eſſe: quid quæſo abſurditatum non ſequetur? aut in quos errorum labyrinthos tandem non delabemur?

Si enim Verbum, non niſi per tropum, caro factum eſt: & homo non niſi per tropum Deus eſt: tropicum ergo & figuratum habebimus Chriſtum, non verum Chriſtum, qui verè & realiter neque homo, neque Deus ſit: & Filius Dei non verè & realiter, ſed tropicè & figuratè, ex Maria virgine natus, paſſus, crucifixus, mortuus, & ſepultus erit? Hac ratione Filius Dei non verè & realiter, ſed tropicè, patiendò nos à peccatis noſtris redemit. Ideoq; non verus, ſed tropicus tantùm eſſet Redemptor & Saluator? Et homo Chriſtus non verè & realiter, ſed tropicè eſſet omnipotens, tropicè omniſcius, tropicè in terris vbique præſens, tropicè in cœlo & terra omnia gubernans, tropicè viuificans, tropicè deum adorandus eſſet?

Abſurda, quæ tropicam prædicationem in articulo de perſona Chriſti comitantur.

Quemadmodum & Cœnam Domini haberemus tropicam & figuratam, in qua non res præſentes diſtribuerentur, ſed adumbrarentur & ſignificarentur tales in cœlo ita permanentes, vt nobis noſtris cogitationibus ad eas in cœlum euolandū eſſet, ſi eas præſentes habere, & illis frui vellemus.

Aaa

Et

Tropica Theologia
omnia in Scriptura
facit incerta.

Et quid tandem certi in vniuersa Scriptura, aut vbi literalis sensus manebit? si in omnibus dictis de Christo, & de Cœna Domini, & alijs Sacramentis necessariò ad tropum recurrendum est?

Tropica Cœna Domini.

Quando enim verbum Christi produçimus, Hoc est corpus meum, &c. statim respondetur, non intelligenda esse hæc verba κατὰ τὸ ῥητὸν, id est, sicut sonant, sed per tropum explicanda esse: Hoc significat corpus meum, est figura, est signum corporis Christi. Si proferimus verba Testamenti Christi: Hic est sanguis meus: respondetur, hæc verba non intelligenda esse, sicut sonant, sed ad tropum confugiendum, qui Metonymia dicitur: Hoc est signum sanguinis mei. Sin ex Scriptis Patrum, (ad quæ remittimur, vt genuinum sensum verborum Christi eruamus) aperta testimonia produçimus, qui τὸ ῥητὸν verborum Testamenti Christi: Hoc est corpus meum, &c. & eorum literalem sensum retinentes, nullum tropum in eis agnoscunt: non modò tropus sed hyperbole etiam nobis obijçitur. Hæc enim tua verba sunt:

Hyperbole in testimonijs Patrum.

Beza contra Vesp. phal. Tom. 1. fol. 250.

„ Dicit quidem Chrysostomus, Ἰησοῦς (Christum) vides, ipsum tangis: Sed profectò vel hyperbolen fatearis, oportet, qua himirum exprimitur summa perceptionis veritas: vel videri & tangi, siue solùm, siue cum signo, nobis demonstrares, quod inuisibile & ἀπείρηστον esse contendis.

Tom. 1. fol. 273.

Item, quando ex Cyrillo affertur, nos non tantùm spiritualiter per fidem Christo coniungi, sed etiam corporaliter communicare carni Christi, & Christum participatione naturali in nobis habitare, quod benedictio sit Mysticæ virtutis: Retierentia tua respondet: Omnia hæc concedo, quamuis satis constet Cyrillum, vt vnionem naturarum aduersus Nestorium tueretur, interdum ὑπερβολικῶς locutum esse, si quis singula eius verba vrgeat.

Ibidem: 293.

Et ibidem. Hinc sanctæ illæ veterum hyperbolæ, & Chrysostomi quidē in primis, idcirco ab illis frequentissimè inculca-

culcatæ, vt fidelium animos docerent, Sacramenta à rebus communi vsui destinatis distinguere, & res æternas spiritua-liter in Sacramentis propositas, vera fide apprehendere. Ha-tenus tua verba.

Si igitur omnia tropica & hyperbolica sunt dicta, quæ vel Christus ipse, vel Apostolus Paulus, vel Patres & Doctores primitiuæ purioris Ecclesiæ de hac reali corporis & sanguinis Christi præsentia in Cœna Domini, & de reali commu-nicatione naturarum & Maiestatis diuinæ in persona Chri-sti, tam apertè tradiderunt: quid quæso tandem certum & firmum in utroque articulo manebit, in quo fides hominis Christiani tutò acquiescere possit?

D. B E Z A.

Locutiones & phrasæ Sacramentales, tum in veteri, tum in nouo Testamento consuetæ & usitatæ, cum Apostolis ipsis, tum etiam primitiuæ Ecclesiæ Patribus & Doctoribus non ignotæ fuerunt. Et sic eas docet analogia fidei intelligere, & explicare, nisi veritatem corporis & humane nature in Christo negare, & in Eutyrianam hæresin incidere veli-mus.

D. I A C O B U S.

De illis locutionibus & phrasibus sacramentalibus, cum in collatione instituta satis dictum, & apertè demonstra-tum sit, quòd longè aliter se res habeat, & quòd tropis il-lis in eiusmodi locutionibus locus esse non possit: sufficiat nobis apertis verbis Christi, & testimonijs Scripturæ sacræ manifestis, absque omni glossa humana, veritatem doctri-næ Ecclesiarum nostrarum demonstrasse. Iudicium nunc & electionem relinquimus auditoribus, an velint simplici fi-de verbis Testamenti Christi, cum explicatione Pauli de Cœna Domini insistere, & apertissima sacræ Scripturæ te-stimonia de persona Christi, de Maiestatis diuinæ commu-

nicatione reali IN NATURA humana facta, completi, quorum literalem sensum Patres veteris Ecclesiæ purioris retinuerunt, & suis auditoribus diligenter inculcârunt: An verò tropos & hyperbolas, adeoq; loco apertissimi textus, glossas humanas sequi, quæ in tentationibus grauioribus non consistunt?

D. B E Z A.

Nos auditores nostros per tropum non à verbo Dei abducimus: sed quomodo intelligendum sit, ne contra fidei analogiam peccemus, eos ad hunc modum erudicemus.

D. I A C O B V S.

Illustrissimus Princeps Fridericus, Reuerende D. Beza, petit cognoscere, an plura in hoc articulo de persona Christi habeatis, quæ velitis proponere. Sin minus: censet in hoc articulo quoq; concludendum, & ad collationem de Prædestinatione accedendum esse.

D. B E Z A.

Reuerende Domine, non video aliquid superesse in hoc articulo: optarem autem finem imponi disputationi. Neque enim existimauimus, nobis etiam de alijs articulis (sed tantum de Cæna Domini, & de persona Christi) disputandum fore. Ingrediemur etiam altissimam abyssum, si de Prædestinatione conferendum erit. Neq; consultū est, coram omnibus de hoc articulo conferre, ne fortè plures offendantur, quàm erudiantur, qui illa capere non possunt. Sed tamen non defugio. Præterea etiam libenter ad Pascha domum reuerteremur ad Ecclesias nostras. Constituatur consensus in his duobus articulis. Doctrina de Prædestinatione nullas discordias in nostris Ecclesijs serit. Si tamen Princeps nostram de Prædestinatione sententiam audire velit, priuatim exponemus: neq;

opus

*opus eris eius causâ nonam disputationem coram omnibus in-
fiterere.*

D. IACOBVS.

*Vna hora enim in ea collatione nos facillè expedire pote-
rimus.*

D. BEZA.

*Multitudo memoriam meam obruit. Sed vestras de
Prædestinatione Theses oblatas legemus, & respondebimus.*

XXVI. MARTII, AN=

no, 1586. hora 3. pomeri-
diana.

D. BEZA.

*ILLVSTRISIME Princeps, Domine cle-
mentissime, caterique auditores humanissimi:
dua cause nos huc pertraxerunt: Altera, ut
restaremur, nos serio compositionem controuer-
siarum querere, qua hæcenus Ecclesias miserè afflictas, &
plus quàm satis perturbatas exercuerunt: Altera, ut sancto
proposito Illustrissimi Principis, Comitis Friderici satisfacere-
remus.*

*Causæ, cur D. Beza
cum suis fratribus
Mompelgartum
veniret.*

*Nunc noua disputatio proponitur, de Prædestinatione,
qua non est vnius hora, diei, aut mensis: neque tam facile
expediri potest, quàm quibusdam videtur. Quapropter bre-
ui scripto sententiam & petitionem nostram complexi su-
mus, & humiliter rogamus, ut Illustrissimus Princeps, Co-
mes Fridericus, legere dignetur.*

Aaa 3

D. BE-

374 *Colloquium Mompelgartense*

D. BEZÆ, ET COLLEGARVM
EIVS SVPPPLICATIO, AD ILLVSTRISSI-
mum Principem, Comitem Fridericum: qua
primâ vice Beza abruptit Col-
loquium.

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO, D. FRI-
derico, Comiti VVirtembergensi, & Mompel-
gartensi, &c. Domino nostro cle-
mentissimo.

ILLVSTRISSIME PRINCEPS, VT
sancto tuo desiderio obsequeremur, ex consensu
amplissimorum nostrorum Magistratuum, Ber-
nensis & Geneuensis Reipubl. huc aduenimus,
vt de controuersia, de Cæna Domini, cum D. Iacobo Andrea
placide & amice ex sacro verbo Dei conferremus: nec vlla
facta est in Celsitudinis tuæ literis mentio collationis, alijs de
rebus instituenda. Existimamus autem, nos pro virili de-
functos esse nostro hac in re officio: quod liquere arbitramur
ex Dominorum Collocutorum utroque scripto, vno de Cæna
Domini, altero de persona Domini nostri Iesu Christi, cum
nostris ad vtrumque responsis, itidem scriptis collato. Neque
nos ad rationes humanas vllas confugisse: sed ijs ipsis testi-
monijs ex verbo Dei petitis, & secundum fidei analogiam
expositis, vsos ad nostra confirmanda fuisse, quibus R. D.
Collocutores ad astruenda sua vsi sunt: cætera verò hinc &
inde ab illis & à nobis dicta, cum ab electis notarijs & secre-
tarijs scripta non sint: & nos inuitò postulauerimus, vt tota
hæc collatio scriptis vtro, citroq; missis, & subscriptione Col-
locutorum.

locutorum signatis, perageretur: quod tamen R. D. Collocutores non admiserunt: nullam prorsus illis habendam fidem arbitramur. Quod idcirco significamus, ne idem in hac collocatione eueniat, quod in alijs nimium multis: nempe istis, si forte diuulgarentur, quod minimè factum velimus, nonnulli ad alendas istas miserabiles discordias abutantur, quas potius ut nunc penitus aboleri non possint, tamen paulatim sopiri, & extinguere cupimus. Ceterum, quod hodie propositas de Prædestinatione Theses attinet: in hanc disputationem ingredi (quod Illustrissima Tua Celsitudinis pace dictum sit) non possumus, non modo quoniam noua est, & ab ea diuersa, cuius causâ huc accessimus, sed alijs maximis de causis duabus, quas velimus C. T. diligenter expendere. Vna est, quòd non per semihoram (sicut D. Collocutores, V. C. polliciti sunt) sed vix per integram hebdomadam ista de Prædestinatione disputatio peragi ullo modo possit: quod nos pro certo scimus, non ignorantes, quanti momenti sit hæc grauissima disputatio: nobis autem abesse tamdiu à nostris Ecclesijs non licet. Altera causa est, quòd in publico cætu haberi hæc disputatio non possit sine graui eorum offendiculo, qui tanti mysterij capaces non sunt, siue nostre, siue contraria sententia assensiantur. Vnde nouum exoriri dissensionis seminarium possit: ut hæc disputatio potius in scholis, inter exercitatos Theologos, quàm in publico quorumuis cætu disceptanda sit.

Metuunt sibi publicatione Colloquij.

Declinant disputationem de Prædestinatione.

Paucis impletas doctrinæ ipsorum illius demonstrata est.

Morsus conscientie ipsorum in hoc articulo.

Doctrina hæc ad omnes Christianos pertinet.

Interim tamen, si cupit C. T. plenius nostram ad D. D. Collocutorum Theses sententiam intelligere: libenter illas Theses ad Ecclesias nostras reuersi, unâ cum nostris Collegis, collatos nos pollicemur, & sententiam nostram diligenter perscripturos.

Quod

Quod superest, Illustrissime Princeps, ne tot à C. T. frustra suscepti sint labores, & nullo cum fructu facti sumptus: quàm humilimè C. T. in Dei nomine precamur, & pro Christiana charitate D. collocutores rogamus, ut postquam utrinque, quibus de rebus in duabus superioribus collationibus consentiamus, animaduersum communi scripto fuerit: in eatur aliqua ratio Christiana, qua fiat, ut licet expediri hac controuersia nunc non possit, quemadmodum maximè optaremus: tamen omnis ista acerbitas, & amarulentia, tum in concionando, tum in scribendo (qua magis & magis exacerbantur utrinque animi, & communibus aduersarijs ludi præbentur) eò usque tollatur, ut tantisper dùm Dominus largiatur meliora, unaquaque pars suam doctrinam, suis gregibus præponere, contenta, ab ijs inuidiosis & minimè Christianis, Zuinglianorum, Calvinistarum, Sacramentatorum, Vbiquitariorum, & cæteris alijs similis nota nominibus abstinetur, & alijs pro alijs Dominum corde & ore precentur, ut nobis tandem plenum donet in istis quoque rebus consensum.

Hoc illis largiri non possumus

Deinde & hoc petimus, ut cum in causa sacramentaria manifestè conueniamus in ijs, qua verè sunt essentialia, veluti in vera rerum significatarum veri corporis & sanguinis Domini perceptione: quamuis de præsentia Sacramentalis modo inter nos nondum conueniat, neque de impiorum manducatione, quorum causa indignum fuerit, pios inter se diuelli: liceat nostra Confessionis fratribus, suam confessionem sine ullo alterius præiudicio, resistentibus, sacramentam ex aliorum manibus percipere, & ita mutuum fratemitatem colere ac testari.

Non minùs de dignorum, quàm indignorum manducatione controuertitur. Impudens postulat.

Que

Colloquium Mompelgartense 377

Quasi à Cels. Tua impetrare potuerimus, magnum huius collationis fructum retulisse nos arbitrabimur. Et magnum à Cels. T. Ecclesijs factum aditum sperabimus, ad integram aliquando pacem ijs restituendam, magna & insigni cum C. T. apud omnes Ecclesias Christianas gloriâ.

Mompelgarti, 26. Mart. Anno 1586.

Theodorus Beza, Geneuensis Ecclesiæ Minister.

Abrahamus Musculus, Bernensis Ecclesiæ Minister.

Anthonium Faius, Ecclesiæ Geneuensis Minister.

Claudius Alberius D. Professor Philosophiæ in Academia Lausannensi.

Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ in Gymnasio Bernensi pub. Professor.

Oblato libello supplici, iussus est Beza cum suis fratribus & auditoribus reliquis, paululum recedere, donec Princeps, Cōmes Fridericus scriptum legat, & quid porro faciendum sit, deliberare possit.

Postquam ergo Cels. ipsius supplicationem legit, & cum Theologis Vvirtembergicis collocuta est; per D. Iacobum paucis responderi iussit, quemadmodum sequitur.

Bbb

D. IACO.

Responſum Illuſt. Princ. Comit. Fri-
derici, ad ſupplica-
tionem D. Bezæ &
fratrum eius.

Cur Comes Fridericus in literis ſuis ad Bezam reliquorum controuerſiarum mentio- nem non fecerit.
Cur Comes Fridericus continuationem Colloquij uſerit.

Doctrina de Prædeſtinatione uſilis, neceſſaria, & conſolationis plena.

1661. 10.

Illuſtriſſimus Princeps, Comes Fridericus, Dominus noſter clementiſſimus, libellum veſtrum ſupplicem legit, atq; diligenter expendit. Et ſanè Celſitudo eius, nihil magis in votis habet & optat, ſi vlla ratione fieri queat, quàm vt in inſtituta collatione, etiam de reliquis articulis controuerſis publicè procedatur: ex qua auditores omnes intelligere poſſint, in quibus conſentiamus aut diſſentiamus.

Quòd autem Celſitudo ipſius reliquorum articulorum in ſuis literis mentionem nõ fecit, cauſa hæc vnica eſt, quòd ipſius Celſit. reliquæ controuerſiæ hæcenus proſuſ igno- tæ fuerunt. Neque etiam eius Celſit. Eccleſiæ conſultum iudicat, aut magnum fruſtum ex hoc Colloquio ſperandum, ſi tantum in vno atq; altero articulo aliquis conſenſus conſtituatur, in reliquis autem, qui non minoris momenti ſunt, qualis eſt articulus de Prædeſtinatione in primis, diſſenſio pernicioſa relinquatur.

Optaret igitur Celſ. ipſius, ſi fieri poſſet, vt per gratiam Spiritus ſancti, de omnibus controuerſis articulis, plenus conſenſus & pia concordia conſtitueretur: aut ſaltem perſpicuè ab vtraque parte oſtendatur, in quibus rebus diſcordia aliqua relinquatur, quæ cuiuſque partis conſtans & perpetua ſit in ſingulis articulis doctrina, & quibus fundamentis vtrique nitantur. In primis verò doctrina de Prædeſtinatione in Eccleſia Dei non modò uſilis, verum etiam valde neceſſaria eſt: de qua paſſim in explicatione ſacræ Scripturæ teſtimonia occurrunt: quin etiam in ſummis tentationibus conſolatione pleniffima eſt: qua docemur, ſalutem noſtram æternam non in manibus noſtris poſitam, (qua citiùs, propter naturæ corruptionem, quàm primi parentes noſtri in ſtatu innocentie excidere poſſemus;) ſed in manu Dei ſitam eſſe, ſecundum illud Chriſti: Oues meas nemo de manu mea rapiet.

De ea

De ea igitur vt rectè instituantur concionum nostrarum auditores, valdè necessarium est. In ea enim si erretur, & non rectè ad fidei analogiam explicetur: fenestra non solùm ad Epicurzam vitam aperietur, sed etiam occasio ad desperationem afflictis, & à Satana tentatis conscientijs, dabitur.

Institutio vera de Prædestinatione valdè necessaria.

Quapropter non tantùm eruditis & doctis, sed etiam rudioribus hominibus eam notam esse oportet: in quorum omnium auribus vox Christi sonat, quæ singulis annis in Euangeliorum explicationibus proponitur: Multi sunt vocati, pauci verò electi: vt etiam certò statuere discant, se à numero electorum nequaquam exclusos esse.

Matth. 20.

Quapropter hæc doctrina de Prædestinatione non ita in Scholas ableganda est, vt non opus sit eam etiam rudi & imperito populo proponere. Quin maximè necessarium est, vt populariter & solidè illis explicetur, ne à Satana circumuenti, in tentationibus succumbant, & pereant. Quæcunq; enim præscripta sunt, (inquit Apostolus) ad nostram doctrinam præscripta sunt, vt per patientiam & CONSOLATIONEM Scripturarum spem habeamus. Quæcunque ergo pars doctrinæ Christianæ ita tractatur, vt spem Christianam labefactet: non rectè eam doceri, certum est.

Doctrina de Prædestinatione nō solum in scholis, sed etiam in Ecclesia proponenda.

Rom. 14.
Scopus totius sacre Scripturæ.
Regula.

Quia verò Domini semel constituerunt ad festum Paschatis ad suas Ecclesias redire, neque ampliùs de reliquis quoque articulis controuersis colloqui cupiunt: reponit hoc Illustrissima Celsitudo eius in vestro arbitrio & voluntate.

Videtur autem eius Cels. consultum, priusquam vtrinq; discedatur, cum præter articulū de Prædestinatione, adhuc alij duo sint reliqui, videlicet de Baptismo, & de Templorū & Imaginum demolitione, in quibus, maximè verò de Baptismo, non minor quàm de cœna Dñi inter nos dissensio est, vt Theses nostræ, quas de tribus iam commemoratis articulis breues conscripsimus, & de singulis sententiam nostrā.

Illustrissimus Comes Fridericus petiti Vvirmbergensium Theſis de Prædestinatione, de Baptismo, & Templorum reformatione, publicè recitata.

Bbb 3 nostra.

nostrarumq; Ecclesiarum complexi fumus, publicè omnibus audientibus recitentur. Eas Theses, postquam publicè recitatz, & vobis exhibitæ fuerint, poterunt deinceps Domini ad suos fratres, Geneuam & Bernam referre, & ad eas quoq; quando illis sic visum fuerit, respondere: modò nunc auditoribus, & de Ecclesiarum Augustanz Confessionis doctrina, & de vero quoque controuersiarum in singulis articulis statu, qua de re inter nos contendatur, certò constet.

Summa doctrinz
D. Bezz & fratrum
eius, de Prædestina-
tione.

Nam de Prædestinatione, aduersa pars docet: à Deo, æternum, occultum, & immutabile decretum factum esse, quòd maximam partem hominum non velit saluari, aut ad agnitionem veritatis peruenire, sed eos ad æternam damnationem creâsse, ordinâsse, & destinâsse, neque velle, vt pœnitentiam agant, promissionibus Euangelij credant, & saluentur. Quibus etiam precium mortis & sanguinis Christi nihil velit prodesse, vtpote ad quos non pertineat: pro quibus etiam neque passus, neque mortuus sit. Quam doctrinam nos tanquam erroneam & falsam, & quæ omnem consolationem afflictis & perturbatis conscientijs adimat, & vsum totius Ministerij verbi & Sacramentorum prorsus tollat, apertè damnamus.

Summa doctrinz
D. Bezz de Baptismo.

De Baptismo quoque docent: quòd Baptismus non sit lauacrum regenerationis, sed duntaxat sigillum & obsignatio eius: neque omnes infantes regenerari, qui baptizantur, sed infinitos pueros baptizatorum in æternum damnari, qui in occulto Dei decreto, & numero saluandorum comprehensi non sint, quos etiam Deus nunquam saluari & regenerari voluerit.

Status controuersiz
de templorum &
imaginum reforma-
tione.

De templorum quoque & imaginum demolitione inter nos controuertitur: an priùs ex oculis, quàm ex animo remouendæ sint imagines, quæ Idololatriæ occasionem præbere videantur. Et an in ijs templis vera Euangelij prædicatio, & Sacramentorum vsus celebrari possit, in quibus Pontificij suam Idololatriâ exercuerunt: an verò penitus evertenda,

renda, demolienda, & noua extruenda sint? Nam eas, quæ apertè ad Idololatriam prostant imagines, è medio, & ex conspectu hominum remouendas & abolendas esse, nulla quæstio, aut inter nos controuersia est.

Quòd si igitur Domini de Prædestinatione nihil colloqui uoluerint, propter abyssum disputationis eius, ut ipsis quidem, nobis minimè uidetur: reponimus in arbitrio & voluntate Dominorum, an de reliquis duobus articulis, uidelicet de Baptismo, & de Templis atque imaginibus collationem placidam procedere uelint. Idq; in primis uestrum, uestrarumq; Ecclesiarum potissimùm causa: cum non ignoretis, quantum odium uel hoc solum nomine sustineatis, quòd superioribus annis tot templa à uestris in Gallia & Belgio funditus euerfa esse, audire cogimini: quod multi putant commodiùs omitti potuisse.

Vvitembergici
Theologi petunt
colloquium conti-
nuari.

D. B E Z A.

Illustrißime Princeps, quantum intelligere possum, Celsi. Tua uidetur, ut collocutorum conscripta Theses de Prædestinatione, de Baptismo, & templorum atque imaginum demolitione, publicè coram omnibus auditoribus proponantur & recitentur. Nos autem petimus, ne fiat hac publicarecitatio, sed permittatur nobis, Theses collocutorum nobiscum domum referre, ubi collatione sententiarum cum fratribus priùs facta, respondebimus.

D. Beza deprecatur
publicam recitatio-
nem Thesium Vvitem-
berg. Theologo-
rum, de Prædesti-
natione: de Bapti-
smo: & imaginibus.

Nam si, quod Vestra Celsi. uult, fiat, ut publicè commemorata Theses Dominorum collocutorum recitentur, nos autem non ad omnia statim respondeamus: posset in auditorum animis sententia harere, qua nobis grauis esset.

Quantum enim ex Reuerendi Domini Doctõris sermone audio, non id docemus, ad quod Theses illorum diriguntur.

Bbb 3

Quan-

Quando igitur recitabuntur, putabunt auditores ita rem se habere, & hanc doctrinam nostram esse, quam illi in suis Thesibus complexi sunt & damnant. De Templorum demolitione in illis tumultibus bellicis facta, nemo nostrum omnia probavit, qua cauere & auertere non potuimus. Quapropter nostrum erit, nostram sententiam nostris verbis, & ex nostris libris explicare, de qua deinceps auditores & lectores indicare poterunt.

Habetis vos libellos, quos vobiscum attulistis, quibus nos caremus: parati & instructi ad disputationem de his articulis venistis, de quibus nos non cogitauimus. Est disputatio de Prædestinatione omnium grauissima, post eam, qua est de Christo: ideoq; accuratè & consideratè de ea conferendum. Et aliud est, quàm ea de ea proponere populo: aliud, rationes, & argumenta tractare. Quoniam non omnes huius doctrinae sunt capaces, & plurimi hac disputatione abusuntur. Quae pericula diligenter cauenda sunt.

D. IACOBVS.

Illustrissimus Princeps, Comes Fridericus vrget continuationem Colloquij.

Reuerende Domine Beza: Audiuit Illustrissimus Princeps, Comes Fridericus, quæ nunc abs te commemorata sunt. Sicut autem ab initio à me dictum est, ita nunc quoque eius Cels. repetere iussit. Optaret omnino Cels. ipsius, vt instituta collatio etiam de reliquis tribus articulis propositis continuaretur, & absolueretur.

Iudicat etiam Cels. ipsius, cum Tua Reuerentia per Dominum Baronem, Dominum Vesinum, de his admonita sit, non opus esse ad multos libros recurrere. Hæc enim Tuæ D. tanquam veterano Theologo omnia optimè nota, & perspecta esse, nihil dubitat. Nam de nobis id verè affirmare possumus, nos de his quoq; articulis *NE VNVM QUIDEM LIBRVM AVT LIBELLVM*, aut scriptum aliquod nobiscum attulisse.

Sed

Sed cùm animum attulerimus veritatis amantem, pacis & concordia: pie studiosum, si firma pax & concordia inter nos omnino constituenda sit, necessariò de his articulis tribus quoque conferendum fore censuimus. Cuius rei causâ, cùm hic ante vestrũ aduentum, nobis aliquandiu subsistendum fuisset: sententiam nostram in breuissimas, disertas, & perspicuas Theses cõiecimus, vt eò magis expedita controuersiarum explicatio in instituta collatione deinceps esse posset.

Quod vt fiat, Cels. ipsius magnopere expetit. Sin verò in sententia persistere, & non vltra colloqui & conferre volueritis: permittit Cels. ipsius, vt Theses nostras vobiscum donum feratis.

D. B E Z A.

Cùm huc venimus, verè restari possumus, nihil cognitum nos habuisse, nos de Baptismo acturos: quemadmodum etiam de euerfione Templorum. Et optarem nos quoque in istis tam collationem de illis Articulis institui, & procedere posse. Sed quoniam propter commemoratas causas fieri non potest: rogamus, vt ista Theses non legantur, ne in mentibus auditorum aliquid inhæreat, quasi ista doceamus, quæ in Thesis vestris posita sunt. Et nostrum est, nostram sententiam, nostris verbis explicare. Sed eas domum referremus, ad quas moderatè & forsan commodius respondebimus, quàm si de his nunc quoque disputaretur.

D. I A C O B V S.

Illustris Princeps, Comes Fridericus sic iudicat: si scriptis omnia expedienda fuissent, cõuentu hoc minimè opus fuisset. Nam in eum finem potissimùm hæc placida & familiaris collatio instituta est, vt auditores omnes ex vtriusq; partis ore audiant, quæ cuiusq; constans & perpetua sententia sit: quod in scriptis aut impressis libris nõ tam faciliè perspicere & cogno-

Cur Comiti Friderico non placuerit omnia in scriptis proponi.

cognosci & iudicari potest. In quibus partes vtrinque con-
queruntur, sibi ab aduersario iniuste tribui, quæ nunquam
senferint aut docuerint.

Et lectores vtriusque partis scriptorum ita affecti sunt,
quando aliquid in scriptis Bezæ occurrit, de quo hæsitant:
cogitatio statim incidit, quòd cuperent de hac re nunc co-
ràm D. Iacobum audire, quid ad ea responsurus esset. Vicif-
sim qui mea scripta legit: cuperet interdum, vbi hæret, D.
Bezam coràm audire. Huic desiderio auditorum omnium
in hoc Colloquio de duobus articulis satisfactum esse, con-
fidit Illustrissimus Princeps, Comes Fridericus. Quæ enim
cuiusque partis constans & perpetua sit sententia, & quæ
vtriusque doctrinæ fundamenta: satis superque intellexisse
omnes arbitror, vt maximè consensus non sit constitutus.
Idem in reliquis articulis fieri optâisset Cels. ipse. Quod et-
iam reliquos auditores expetere, nihil dubito. Nam vox vi-
ua, nescio quid latentis energiz habet, quæ in animos ho-
minum penetrat, & magis tenaciter inhæret, quàm si literis
mandetur.

Illustrissimus Prin-
ceps, Comes Fride-
ricus, Concordiæ &
paciæ studiosus.

Sed quoniam Cels. ipse videt, vos in proposito persiste-
re: non potest ipsa quoque aliter agere, & totum negotium
Deo Opt. Max. commendat. Neque sumptibus vllis peper-
cisset, si modò pia, sancta, Deo que grata, doctrinæ cœlestis
per omnia illæsa & inuiolata veritate, in omnibus contro-
uersis articulis concordia constitui potuisset. Neque dubi-
tat Cels. ipse, Dominos de toto negotio, maximè de duo-
bus articulis, de Cœna Domini, & de persona Christi, domi-
diligenter cogituros, quæ ad veritatis propagationem &
piam concordiam porrò facere videbuntur. Quod vt Do-
mini faciant, nos quoque peramanter oramus.

Doctrina & funda-
menta Theologo-
rum Vvirtembergi-
corum, quomodo
comparata.

Nam ex his, quæ vtrinque collata sunt, facile perspicere
poterunt omnes, nos in assertionem doctrinæ nostræ, non ra-
tionis humanæ argumenta, aut glossas humanas, sed perspi-
cium, apertum, & manifestum verbum Dei proposuisse, &
omnes & singulos hortatos esse, & hortari, vt intellectum
suum

suum in obsequium Christi captiuum ducant, & verbo Domini humiliter subijciant, ei que simpliciter credant. Sic fore, vt nunquam fallantur aut decipiantur, sed securè & tutissimè ambulent, & in tentationibus non succumbant, contra Diabolum exultent atque triumphant.

Et omnibus notū est, hoc infauustum & perniciosum certamen de Cœna Domini, & de persona Christi, à nobis minimè exortum, neque nos ei vllam causam vel occasionem dedisse: Qui sine omni disputatione simplicem & literalem sensum verborum Testamenti Christi semper retinuius, & adhuc retinemus. Atque vt idem omnes pij & fideles faciant, explosis omnibus tropis & figuris, sedulò monemus, & strenuè hortati eos sumus.

Quam doctrinam nostram, ex parte vestra oppugnare cœperunt, neque adhuc desinunt, qui nos ab expressis verbis Testamenti Christi ad tropos & figuris abducere sunt conati. Quibus necessariò resistendum, & non concedendum fuit, vt Testamentum Christi corrumpatur, & planissima eius verba in alienum sensum detorqueantur; id que pro ratione fidei & Ministerij nostri & facere, & vigilare tenemur, nisi Deo & Saluatori nostro Iesu Christo, durissimam rationem reddere velimus.

Studebimus autem paci & tranquillitati publicæ, quantum illæsa conscientia, & inuiolata veritate fieri potest. Neque vllam causam ad maiores distractiones dabimus; sed quantum in nobis est, operam dabimus, vt sopiantur magis, quàm refricentur controuersiz. Quod non alia ratione, quàm veritatis doctrinæ cœlestis, syncera & aperta declaratione fieri potest.

Videmus ipsi quoque, & res atque experientia testatur, scriptis parùm profici. Sed cùm errores sparguntur, qui, Paulo teste, sicut cancer serpunt, & simplicium atque innocentium corda & mentes occupant; omnino illis semper resistendum esse, idem Apostolus docet.

Certamen de Cœna Domini & persona Christi, non à Theologis Vvirtemberg. exortum.

Quis causam & occasionem controuersiz de Cœna Domini, & persona Christi, dedit.

Vvirtembergici Theologi pacis & concordiz studiosi.

Quomodo pia, sancta, Deo grata & Ecclesiz salutaris concordia restitui possit?

Falsis doctoribus in Ecclesia resistendum. 2. Tim. 2.

Ccc Nos

Virtembergensium
Theologorum affe-
ctus & charitas erga
Gallicas Ecclesias.

Nos Gallicarum Ecclesiarum miseria serio & vehementer affici, illisque non modo ex animo condolere, sed etiam pro illis sedulo orare, & Ecclesias nostras ad publicas preces exhortari; Deum ipsum, & nostras Ecclesias, auditores nostros, testes habemus; & optamus atque precamur, ut Deus vel tandem illis malis finem faciat, & piam pacem atque concordiam largiatur. Idem nunc quoque facimus, & faciemus quoad vixerimus. Neque unquam ex parte nostra, nos illis defuturos pollicemur, in omnibus illis, quæ ad illorum piam pacem, tranquillitatem & æternam salutem facere videbuntur.

Apostrophe ad Auditores, in omnibus controuersijs religionis ad solum Dei verbum respicientes, ab eius simplicitate se nulla glossa abduci patientur.

Hortamur autem postremo auditores pariter omnes & singulos, ut suæ æternæ saluti in primis consulentes, non tantum in præsentibus controuersijs agitis, sed etiam in reliquis omnibus religionis certaminibus, hominis nullius, huius vel alterius Glossa, sed **SOLO ET VNICO DEI VERBO** nitantur, eique constanter adhæreant, neque se ab eo abduci patientur.

Constantia & firmitas fidei in **SOLO DEI VERBO**.

Sic enim fides ipsorum firma & immota stabit contra omnes tempestates & furores Diaboli; & fortius animi coalescent & coniungentur, quando **VNVS DOCTOR** ab omnibus, pro vnico præceptore & duce agnoscetur, & ab illius ore omnes pendebunt, nulla ratione habita, quod sensus & ratio nostra non capit: Quorum cogitationibus in mysterijs sacris, pijs non indulgent, sed in Christi obsequium intellectum & sensus captiuos ducunt, & se verbo Domini solo doceri patiuntur.

Concordia quando firma.

Et speramus nos pijs precibus vel tandem consecuturos, ut sancta, Deo grata, & Ecclesijs salutaris concordia constituatur. Quod faxit, & largiatur Deus æternus, Pater Domini nostri Iesu Christi, per Spiritum sanctum, Amen.

Concordia pijs precibus à Deo impetranda.

D. B E Z A.

Gratum aâio Be-
na.

Illustrissime Princeps, Cels. Tua agimus ingentes gratias, pro hoc sanctissimo tuo desiderio, & promouenda pia concordia studio. Eamque precamur, ne arbitretur, aliam ob causam

nos collationem hanc detrectare, quàm quòd iustissimum iudicamus, & tutissimum. scripto agere. Deumque precabimur, ut hoc sanctum tuum desiderium promouere & toti familiae Vvirtembergicae magis magisque, benedicere velit.

Gallicas enim Ecclesias nominatim & sepe expertas, noui, insignem pietatem & beneuolentiam beatae memoriae Ducis Christophori, & Tuae Celsitud. patris, quibus pradii fuerunt. Apud quos & legatos & literas minimè inanes impetrauimus; ut verè dicere possim, quàm plurimas familias, secundum Deum illis suam salutem debere. Quae uestigia, cum Tua Illustr. Celsitud. sequatur; nostrum est, nos grata mente agnoscere, & pro ista orare, & Illustriss. Celsitud. Tuae salutem, omnem benedictionem & incrementum à Deo precari. Et speramus, nostra haec uota non futura irrita.

Prædicatio meritorum Illustr. Principis Vvirtembergensium in Ecclesiis Gallicae

Quòd ad collationem attinet, petimus scriptis agere, non ideo quidem, ut cætus nihil intelligat; sed arbitrati sumus multo compendiosius, & circumspèctius argumenta scripto comprehendendi posse.

Cur D. Reza & fratres eius, scriptis agere petierint.

Nos autem Reuerendi viri, Domini Doctoris Iacobi Andreae oratio reficit, qua nobis beneuolentiam pollicetur. Neque Gallica Ecclesia ea se indignas reddent. Dabimus enim operam, ut parem quoque beneuolentiam ipsis prestemus; & quod facimus, melius facere studebimus.

Prædicant & promittunt mutuam beneuolentiam.

Testari enim possum per Dei gratiam, in nostris concionibus & prælectionibus, Vbiquistas, Lutheranos, & similes uoces inauditas esse. Solemus enim simpliciter nostram sententiam proponere & argumenta recitare, & sine omni amarulentia uestram sententiam, in quibus dissentibus, exponere.

Vtinam verò memoria omnium eorum aboleretur, communi consensu, qua utrinque superioribus annis tanta animorum acerbitate scripta sunt. Hæc nostra sunt vota & gemitus; & ne inanis nostra videatur oratio, ausim polliceri, nos exitu rem totam & opere demonstraturos, & operam daturos, ut neque dictum, neq; scriptum in Ecclesia nostra oriatur, quod turbare Ecclesiam possit.

Postquam igitur à Theologis Vvirtemberg. D. Beza & fratribus eius, Theses de reliquis articulis tribus exhibitæ sunt, neque ipsis Illust. Principis, Comitis Friderici voluntas & desiderium ignotum esset, quòd continuationem colloquij expeteret, idemque etiam plurimi ex Gallis vrgerent, & peterent; re prius inter se priuatim deliberata, Vvirtemberg. Theologis significari curãt, se die sequenti, qui erat 27. Martij, de quinto Articulo, qui est de Templorum & Imaginum Papisticarum reformatione: & sequentibus diebus etiam de reliquis duobus, videlicet de Prædestinatione, & de Baptismo, pari modestia, sicut in prioribus articulis factum est, placidè collocuturos. Quod Vvirtemberg.

Theologis, in primis autem Illust. Principi, Comiti Friderico, pergratum fuit.

XXVII. MARTII,

Anno 1586.

D. IACOBVS.

EVERENDE D. Beza, quandoquidem nobis hodierno die de quinto articulo, videlicet de Templorum & Imaginum reformatione, placidè & modestè conferendum erit; Illust. Principi, Comiti Friderico placet, vt eadem quoque ratio obseruetur, quam in præcedentibus articulis secuti sumus: videlicet, vt primùm à nobis conscriptæ Theses, ante collationem institutam publicè recitentur, vt gustum aliquem Auditores habeant, ad quem scopum tota collatio directà sit.

THESES THEOLOGO-

RVM VVIRTEMBERGENSIVM, DE

*Templis Papisticis, de Imaginibus, Organis Musicis
in templo, & eorum reformatione: quas D.*

*Lucas Osiander re-
citauit.*

Extra controuersiam sunt posita.

I.

EMPLA diuino cultui destinata, vt in illis verbum Domini doceatur, & audiatur, Sacramenta distribuantur & percipiantur, cum Idololatria contaminata fuerint: iuxta verbum Domini purganda esse.

Ccc 3

Ima-

II.

Imagines siue pictas, siue sculptas, quibus historiz, & res sacre repræsentantur, adiaphoron esse.

III.

Imagines, quæ ad Idololatriam prostant, abrogandas & abolendas esse.

III.

Scelus conuocatis.

Quæritur autem: An propter Idololatriam, quæ passim in Templis Papisticis exercetur, ipsa Tempa & altaria Imaginibus, sacris historijs minimè Idololatricis exornata, & dispensationi corporis & sanguinis Christi in Eucharistia destinata, diruenda: Item, Organa Musica, tanquam à Deo prohibita essent, ex Templis eliminanda sint? In hac quæstione negatiuam amplectimur & defendimus.

V.

FVNDAMENTA DOCTRINÆ ET

assertionis nostræ, hæc sunt.

Joan. 10. Christus in Templo Hierosolymitano docuit, quem locum aliàs speluncam latronum appellat. Et legimus facta esse Encæniam, non Templum dirutum esse.

Act. 17. Paulus Athenis ad altare Deo ignoto consecratum, gentibus Christum prædicat. Neque in Actis Apostolorum vsquam legimus, quòd vel ab Apostolis, vel ab illorum auditoribus tale quid tentatum sit.

VI.

Imagines siue sculptæ, siue pictæ, non absolutè, sed ratione cultus diuini in lege prohibitæ sunt, ne ad Idololatriam prostant.

Si enim Deus in lege sua omnes Imagines (etiam extra periculum adorationis & Idololatriæ) prohibere voluisset, (cùm dicit: Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem

tudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra: Exod. 20.) certè non præcepisset fieri duos Cherubin aureos in arca fœderis, Exod. 25. & in velo, Exod. 26. sed & in Templo Ierosolymitano iussu Domini ædificato, fecit Salomon in Sancto sanctorum duos Cherubim, 1. Reg. 6. Et in luteribus sacris erant in latere Cherubim, & Leones, 1. Reg. 7. & sub mari fusili duodecim boues, ibidem: quæ omnia in templo conspiciantur. Neq; tamen his Imaginibus peccatum est in legem Dei, dum nemo eas Imagines coleret. Et Moyse enim serpentem in deserto Israelitis inspiciendū proposuit, Nu. 21. quem Ezechias non contriussit, nisi populus Israeliticus ei serpenti thymiana adoleuisset, eoq; ad Idololatriam abusus fuisset. 2 Reg. 18.

Et, quantum à pictura Imaginis Dei distat, quod Isaias dicit: Vidisse se Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum? Isaiæ 6. Et, an non Daniel pingit nobis Deum Patrem antiquum illum dierum? cuius vestimentum candidum erat quasi nix: & capilli capitis eius, quasi lana munda. Deinde pingit filium hominis, venientem vsque ad antiquum dierum, Danielis 7. An non hæ sunt picturæ? Quæ si eas Imagines remoueamus, quæ coluntur: ~~factum~~ factum erit hæc in parte legi diuinæ: à cæteris Imaginibus & picturis, nihil erit periculi.

VII.

Regula à D. Paulo præscripta, de infirmis non offendendis, accuratè obseruanda est; & Idola prius verbo Domini ex animis hominum euellenda, quàm ab oculis eorum remoueantur, &c.

VIII.

Quod ad Organa, & instrumenta Musica attinet, manifestum Dei verbum extat: Laudate Dominum in choris & Organo. Laudate eum in Cymbalis benè sonantibus. Laudate eum in Cymbalis iubilationis. Exempla Psal. 150.
3. Reg. 10.
Regum

1. Paralip. 20.
2. Paral. 29. 35.

Regum pijsissimorum Dauidis, Salomonis, Ezechiz, Iosifz, &c. hoc idem testantur: quorum Musica instrumentalis in Templo à Spiritu sancto non reprehensa, sed commendata est.

SEQUENTIA DOGMATA, SCRIPTURA SACRA non consentanea censemus, &c.

I.

Non posse doceri Euāgelium in Templo, in quo prohibita & Idololatrica sacra celebrata sunt.

II.

Non licere Cœnam Domini celebrare in altari, quod prius abominationi Missæ Pontificiæ seruerit.

III.

Mensam ex ligno confectam loco altaris lapidei in templis necessariò constituendam esse, in quo Cœna Domini celebretur: cum tamen Christus vnâ cum discipulis suis non mensa vsus sit, sed humi pro more & consuetudine gentis discubuerit.

IIII.

Abrogationem Imaginum populo permittendam; quæ pietati & sapientiæ Regum, Principum, & cuiusq; loci ordinarij Magistratus commendata est.

Jacobus Andrea D.

Lucas Osiander D.

Quamuis autem Responsum D. Bezæ & fratrum eius ad singulas Theses in isto confesso recitatum nõ sit, quòd nondum conscriptum, sed postea demum exhibitũ esset: iudicauimus tamen Lectori non ingratum fore, si hoc loco etiam infereretur. Sic enim quæ vtriusque

vtriusque partis constans & minimè dubia sententia esset, plenius intelligere, & institutam de hoc articulo placidam collationem, vtra pars firmis & immotis veritatis testimonijs niteretur, lector pius facilius iudicare possit.

ANNOTATIONES
marginales D. Jac. Andr.
quibus ad Theses D. Be-
za, post absolutum col-
loquium exhibitæ, bre-
uiter responde-
ntur.

RESPONSIO AD THE-
ses de Imaginibus.

Ad I.

Assentimur.

Ad II.

Picturam & sculpturam agnoscimus in rebus civilibus magnum usum habere: qua de re hic non agitur. Usus autem historijs sacris representandis, etsi per se est à dno q̄d magis tamen nocere, quàm prodesse, si in sacra loca inferantur, propter humani ingenij ad Idololatricum cultum propensionem ipsa experientia ostendit. Nec temerè & sub veteri sædere, & ampliùs quàm trecentis annis post Christum, hic mos non fuit, ut ista alibi quàm in sancto Dei verbo scripta, vel sculpta, vel picta extarent. Imò cum Paulinus Nolanus Episcopus istum morem pingendorum parietum simplici zelo inuexisset: videmus, quò res euaserit, ut hoc fuerit meritiò ab Elibertino Concilio expressè prohibi- tum. Et extat Epiphany Epistola à Hieronymo è Græcis in Latinum translata, ex qua apparet, intolerabile fuisse illo se- culo in ade sacra extare Christi vel sancti ullius imaginem.

a. Furor ergo, non zelus, aut saltem zelus non secundum scientiam fuit, quòd passim in Gallia & Belgio quàm plurima Tempia amplissima diruerunt, & funditus euerterunt.

b. Fallacia accidentis est. Id enim non fit vicio picturarum aut sculpturæ, sed negligentia Episcoporum & Ministrorum Ecclesiæ, quorum fideli opera hæc omnia facile caueri possunt.

c. Vbi non est lex, ibi nulla transgressio. Picturæ & sculpturæ non aliter prohibita sunt, quàm si ad cultum proficiant, Exod. 20.

d. Nullo præcepto diuino prohibiti fuerunt hoc face- re: sed ijs temporibus omnia persecutionibus pertur- bata erant, ut de his non cogitarent. Mos ergò fuit, non præceptum.

e. Nolanus impietatis arguendus non est, sed accu- sanda negligentia pastorum & Episcoporum in docen- do: qui hæc omnia facile ca- uere potuissent, quæ secuta sunt mala.

f. De Elibertino Concilio, & Epiphany Epistola, infra in Colloquio videatur acta.

Ddd

Ad

g) De his imaginibus nulla inter nos controuersia est. Idem enim profus nos quoque sentimus.

h) Consensus est etiam in hoc, quod ad cultum Deus eas non solum adorari, sed etiam fieri prohibeat.

i) Hac euerfione quam plurimi infirmi in fide offensi sunt, ut abiecta veritatis doctrina, quam gustare ceperunt, iterum ad vomitum redirent. Et hos veritatis in Idololatria propugnanda pertinaciores facti sunt.

k) Idola tollenda esse, consentimus. In ijs vero quae ad representandas sacras historias vel picta vel sculpta sunt, edificatio Ecclesiarum spectanda, & considerate agendum. In primis vero infirmorum perpetua ratio habenda est.

l) Harmonica Musica singulare Dei donum est, cuius praecipuus vsus ad cultum Dei destinatus esse debet, sicut exempla piorum Regum docent.

m) Imò maxime mentes piorum ad pietatem, & deuotè Deo cultum debitum praestandum, excitantur.

n) Nos nullo modo probare possumus illos furores populitè abrogatio ad cuiusq; loci Magistratū pertineat. In quo tamen etiam prudentia cum pietate requiritur, ne quid intemptiue, aut cum offensione piorum fiat.

o) Imò maxime hac spectat. Euerfiones enim templorum magis propter impiam doctrinam & Missas Pontificias, quam propter Idololatrias imagines in Gallijs & Belgio factae sunt. Quo nomine Hierosolymitano Templo tempore Christi maximè respondent.

Ad III.

Non tantum imagines, quibus manifestè abutuntur homines, sed quibus & alluci possunt ad Idololatriam, cuiusmodi sunt, quae in locis sacris spectantur, tollendas censemus, & in genere expresso Dei verbo assentimur, qui deⁿ cultu suo loquens, non tantum adorari, sed etiam fieri imagines vetuit. Praclare enim Augustinus in Psalm. 113. Plus valent, inquit, simulachra ad curuandam infelicem animam, quod os, oculos, pedes, aures habent, quam ad corrigendam, quod non loquuntur, neque vident, neque audiunt, neque ambulant.

Ad IIII.

Aliud est euerfio templorum, quam minimè probamus, quam manifestorum^k Idolorum sublatio, quibus vel nunc abusi fuerint homines, vel probabile est non posse non abusi. Et quod ad Organa Musica attinet: Musicen minimè damnamus: sed ubi cantatur harmonicè, quod mente non intelligitur, res ipsa ostendit, quid inde consequatur, nempe ut paulatim magna pars cultus Dei in cantiunculas mutetur, & non Dei verbo^m mentes pascantur, sed inanibus sonis aures mulceantur.

Ad V. & VI.

Rectè docetur templorum euerfio minimè esse necessaria, nec temerèⁿ probanda. Sed quod dicitur de templo Hierosolymitano, nullo modo^o huc spectat. Tantam enim abest, ut, cum Christus in eo doceret, ullis esset idolis vel scriptis vel pictis contaminatum, ut Iudei postea extrema quaeq; potius pati maluerint, quam aquile simulachram in eo statui. Et disputari posset, an Christus passurus fuerit in templo spectari, qui tanto zelo vendentes et ementes è templo eiecit, & numula-

muliariorum mensas evertit, cum tamen pretextum aliquem speciosum haberent, qui pretegi nullis simulachris potuit.

Quod autem dicitur, imagines non absolute, sed ratione cultus in lege prohibitas fuisse; sic intelligitur, quasi per ceremoniale preceptum, ut observatio Sabbathi, negamus: idque probamus perpetua, & accurata eius precepti secundi in veteri pure Christiana Ecclesia observatione, qua tamen ceremoniales leges abolevit. Quod enim ad Cherubinos attinet, perinde id fuit, ac si in templo non fuissent positi, nimirum extra omnium etiam Sacerdotum conspectum, & propositi etiam, ut typi Maiestatis illius Messie ipsis angelis dominantis, cuius nunc veritatem habemus.

Alia vero imagines, ut leonum, & boum, nihil ad rem pertinent, ut qua fuerint Vasorum sacrorum ornamenta extra omne Idololatria periculum & praeterea expresso Dei verbo ita fabrefacta. Aeneum demig, serpentem, quam non oportuerit omnium oculis exponi, euentus declaravit: & utinam imitarentur Christiani Magistratus Ecclesia exemplum in his conterendis, in quibus longe minus excusabili preceptu Ecclesia Christiana sanctissime est prophanata, & praecipue quidem in crucis & crucifixi imaginibus, qua quomodo pingenda & spectanda sint Christianis, declarat Paulus, Gal. 3. Idem dicimus de Prophetis & visionibus, quae idcirco minime Dominus servis suis exhibuit, vel ab illis describi voluit, ut alibi quam in verbo ab illis spectarentur, ubi minime res muta sunt, quales sunt pictorum imagines.

Ddd 2

Ad

x) Cum pictura crucifixi Christi in Epistola ad Gal. 3. non pugnat etiam externa pictura, quae neque precepta neque prohibita cum sit, tanquam Adiaphoron habenda est. Neque pro Papisticis templis habenda sunt, in quibus crucifixi imagines adhuc reperiuntur, si populus pie & recte doceatur.

y) Idem nos quoque dicimus. Sed interim nulla ratione doceri potest, impium esse, si ad eum modum pingantur, quemadmodum à Spiritu sancto in Verbo comprehensa sunt.

p) Nequaquam preceptum Dei de prohibitis imaginibus, ad ceremoniales leges referimus: sed ad prohibitum Dei cultum, neque fabricandas neque adorandas, preceptum Dei sonare docemus.

q) Nihil refert, quod illas imagines populus non aspexit. Sed quaeritur: an liceat illarum exemplo imagines pingere aut sculpsuram exprimere? An id per se impium sit? Ad quam questionem haec exempla accommodantur, contra eorum errorem, qui arbitrantur, simpliciter à Deo prohibitum esse, imagines pingere aut sculpere.

r) Eadem ratio harum quoque imaginum est, quae ad hunc scopum & quaestionem propositam allata sunt, sicut de Cherubim dictum est.

s) In hoc non peccatum est, quod omnium oculis expositus est serpens aeneus: sed quod Sacerdotes populum per doctrinam Moysi non recte erudiuerint. Sic enim nihil periculi in illo spectaculo publico fuisse: quo pii fidem suam quotidie confirmare potuissent.

t) Exemplum Ezechiae, pii Principes nostro tempore imitati sunt, in tollendis imaginibus, quae ad cultum profabant. In reliquis qui moderatè egerunt, & edificationi Ecclesiae plurimum seruiuerunt.

u) De crucis & crucifixi imaginibus nihil periculi est, quam diu populus rectè doceatur. Quando autem doctrina corrupta est, nihil sanum aut syncerum & dignum, siue adfint siue absint imagines in templis,

Ad VII.

2. Si sana doctrina Evangelij populo tradatur, plus periculi est à festinatione, quàm à cunctatione & mora longiore in tollendis imaginibus. Prius enim verbo Dei ex animis hominum eximenda sunt idola, quàm ab oculis remoueantur. Qua in re certum tempus nec potest neque debet definitum.

Ad VIII.

a. Instrumentalis Musica adhibita est quidem Leuitico cultui: sed expressum Dei speciale mandatum de ea non habuerunt pij Reges, qui eam instituerunt, cum à Mose instituta & obseruata non fuerit. Ideoque ad omnes pertinent, quæ ex sacra Scriptura deprompta sunt à Theologis Vvirmbergicis testimonia, pro instrumentali Musica in templis retinenda. Et malè faciunt, qui eam, tanquam à Deo prohibitam, ex Ecclesijs & Templis eliminant.

b. Esse hæc dogmata à Zvinglianis & Caluinianis sparsa & opere completa, infra in Colloquio copiosè demonstratum.

c. Sacrificium altaria, non altaria sacrificia perpererunt De quo etiam plura in ipsa collatione sequentur.

Leuitici cultus partem hanc à fuisse non minimam constat, authore Deo, non hominum placitis institutam: alioquin necessariò in omnibus Ecclesijs Christianis instituendam si hoc Dei mandatum ad eos pertineret.

AD DOGMATA.

A *Renerendis Dominis Collocutoribus damnata, & superioribus Thesis subiecta, neque ad nos, ^b neque ad vllas, vt existimamus, Christianas Ecclesias pertinent. Hoc tamen dicimus, quamuis res per sit ad id idem, lapideam structuram, quam altare vocant, vel ligneam mensam communem habere in usu sacra Cæna Dominica: tamen probabile non est, Satanam unquam potuisse Cæna Dominica Sacramentum in illud horrendum sacrificium denuò offerendi Christi commutare si altaribus Christiana Ecclesia caruissent.*

De Templis, Imagin. & Organis. 397

sent. Et vimam ista Sacramenti altaris appellatio nunquam fuisse usurpata.

Theodorus Beza, Geneuensis Ecclesiæ Minister.

Abrahamus Musculus, Bernensis Ecclesiæ Minister.

Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ, in Gymnasio Bernensi pub. Professor.

Anthonium Faius, Ecclesiæ Geneuensis Minister.

Claudius Alberius, D. & Professor philosophiæ in Academia Lausannensi.

Mompelgarti, 29. Martij, 1586.

D. I A C O R V S.

EVERENDE D. Beza, Theses nostras non eo consilio conscripsimus & proposuimus, quòd Idolorum patrocinium suscipere velimus: nam ipsa Thesium recitatio apertè demonstravit, quòd non minùs, quàm vos, omnia idola, & idolorum cultum abominemur & apertè damnemus.

*Wirttembergel
Theologi non sunt
Idolorum patroni.*

Quia verò intempestiva non solum imaginum demolitione, sed etiam Templorum vastatione & euerfione, quàm plurimi in Gallijs & Belgio offensi, & à doctrina Evangelij eiusmodi actionibus deterriti sunt, qui nondum in doctrina Christi verè instituti fuerunt: & quòd valde metuendum, multi etià in impietate sua confirmati, & corporibus & animabus in æternum perierunt: iudicauimus admonitionem nostram vobis non ingratham fore, si ea de re, quid faciendù arbitremur, placidè & familiariter conferamus. Nos autem existimamus, vos hac in parte parùm aut nihil à nostra sententia discrepare. Ideoquè etiam sperauimus, huius contro- uersia, si quæ esset, facilem compositionem fore. Et simul etiam auditores admonendi sunt, vt intelligant, quid in hac re Magistratibus & subditis faciendum sit, ne dum saluti ani-

*Fructus disputatio-
nis & collationis de
quinto Articulo.*

Ddd 3 marum

marū abrogatione imaginum consulere videamur, quamplurimi in præsentissimū & æternū exitium præcipitentur,

D. B E Z A.

ATEOR me in disputatione proposita non nihil miratum esse, quo consilio hac de templis & imaginibus à vobis proponerentur. Neque enim arbitror quicquam produci posse, unde statuat queat, ad nos ista dogmata, qua in Thesisibus vestris damnantur, quadrare, aut nobis tribui posse.

D. Beza non probat euerfionem Templorum & Imaginum in ciuilibus Bellis Gallicis factam.

Non negamus huiusmodi in Gallia in exortis tumultibus & ciuilibus bellis facta esse aliquo zelo, sed non secundum scientiam, quoniam modum excefferunt. Illa autem nostra confessione & doctrina approbata esse, non puto contra nos doceri & demonstrari posse. Cuius rei ego testis esse possum, qui bello huic ab initio vsque ad finem interfui. Testari enim possum, me & collegas meos, Principes & Duces sapè monuisse verbis, & re tentasse, ut hos conatus impediremus, & qua in illa & traq̃ acciderunt: sed frustra monuisse, & nihil efficere potuisse.

Cum igitur nunc agatur duntaxat de ijs, qua in Ecclesijs nostris docentur, non qua in ciuilibus motibus, in Gallia, aut Belgio, aut alijs in locis acta sunt: mirati sumus, illam questionem huic tractationi permixtam esse.

Sed quoniam ita vobis in vestris Thesisibus facere visum fuit: non volumus repugnare, & relictis illis, qua extra controuersiam sunt posita, ad ea nos conuertemus, de quibus dubitari queat. Sunt enim quadam à vobis in illis Thesisibus scripta, de quibus quæri posset. Quapropter si ita placeat, ordinem Thesisum vestrarum sequar, & ad singulas respondere, ut appareat, in quibus consentiamus vel dissentiamus;

De Templis, Imagin. & Orginis. 399

tiamus: Et qua de omnibus & singulis sis sententia nostra. Idq̄, breuiter, cum tempus profectiois nos urgeat, quod breue est.

D. IACOBVS.

Reuerende Domine Beza: Grata nobis oratio Tuae Dignitatis fuit, qua testaris tibi & collegis tuis illam intemperiam & *atazlar* in euersione Templorum minimè probari, neque vnquam probatam fuisse, quæ superioribus annis in ciuilibus motibus Gallicis & Belgicis accidit.

Quòd autem eorum in Thesibus nostris aliqua mentio facta est, vicissim tibi sanctè affirmare possumus, hoc consilio à nobis factum esse, cum minimè dubitaremus, eiusmodi inconsideratas actiones vobis minimè probari, vt apud alios quoque consensus vestri hac in parte publicum testimonium extaret, quò mindè hoc nomine Ecclesie vestrae grauentur, quibus eiusmodi àctiones, tanquam ab ipsis probatae tribuuntur & imputantur. Qua ratione apud omnes verè pios facile purgari & excusari poterunt.

Quia verò T. D. iudicat, quædam in Thesibus nostris proposita esse, de quibus non inutilis collatio videatur: petimus vt à vobis placidè proponantur, ad quæ etiam nos modestè respondebimus.

D. B E Z A.

Ego singulas Theses primùm recitabo, & in quibus hæreamus, significabo.

Extra controuersiam sunt hæc posita.

I. THESIS VVIRTENBERGENSIUM Theologorum.

Templa diuino cultui destinata, vt in illis verbum Domini doceatur, & audiatur, Sacramenta distribuuntur & percipiuntur, quæ Idololatria contaminata fuerunt, iuxta verbum Domini purganda esse.

D. B E Z A.

Euersionis Templorum cur in Thesibus Vvirtemberg. Theologorum facta sit mentio.

D. BEZA.

Publicis Templis &
statis temporibus
opus est.

Assentimur. Cùm enim Dominus ordinis & non confusionis Deus sit, iudicamus opus esse, publicis locis & statis temporibus, ubi, & quando cœtus Ecclesiasticus ad audiendum verbum Dei, ad percipienda Sacramenta, & ad publicas preces conueniat, ut secundum Apostoli admonitionem & ordine & decenter fiant. Quapropter templis opus esse dicimus.

II. THESIS.

Imagines siue pictas, siue sculptas, quibus historiarum & res sacræ representantur, ad id opus esse.

D. BEZA.

Sculpturas & picturas & earum artifices non improbat
D. Beza.

Nos non modo picturas, sed etiam sculpturas nunquam improbauimus: quarum magnus est usus, non solum in sacris historiis representandis, sed etiam in rebus civilibus, maxime in plantis describendis & depingendis. Ideoq; etiam artes illas non improbamus, sed commendamus, & exercendas esse, tanquam Reipub. utiles, affirmamus.

De picturis & Imaginibus in locis sacris.

Quod verò ad imagines siue pictas, siue sculptas attinet, quamuis earum usum non reuicimus, quibus res, aut historia sacræ representantur: non tamen in locis sacris eas facile admittimus. Neque etiam tutum iudicamus, sculptas Imagines præsertim, in Templis proponi: non quòd per se impium esse, aut non licere existimemus, sed propter tristem faciem Ecclesiarum, quam in Templis Pontificiorum aspiciamus, quæ ex usu Imaginum & picturarum ortum sumpsit.

Paulini Episcopi factum malè cessit.

Paulinus Nolanus Episcopus, bono quidem consilio instituit Imagines: sed malè cessit. Etsi enim eius studium nemo impro-

De Templis, Imagin. & Organis. 401

improbare aut reprehendere potnit; euentus tamen docuit, à picturis abstinendam esse. Quoniam à picturis ad cultū peruenitum est: quæ tandem in altaria euaserunt, & locum Christi occuparunt, ex quo Iesum Christum tandem expulerunt. Ideò in Elibertino Concilio in Hispania imagines prorsus abrogatae sunt, sicut Canon 36. docet: Placuit picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur. Tutius enim extra templa, & ades sacras, quam in ipsis templis collocantur. Quod D. Augustinus in Psal. 114. quoque confirmat: Ducit enim (inquit) & affectu quodam infirmo rapit corda mortalium forma similitudo, & membrorum imitata imago.

Imagines in Concilio Elibertino abrogatae.

Accedit veteris Ecclesiae consuetudo, quae picturis caruit; à qua non temere recedendum est.

Et nota est Praesantia Tua Epistola Epiphani à Hieronymo conuersa, qui Chrysostomi $\omega\upsilon\gamma\gamma\alpha\sigma\tau\omicron\upsilon$ fuit. In qua scribit: se venisse in villam quandam, & ibi in Ecclesia inuenisse velum pendens in foribus illius Ecclesiae, tinctam atq; depictam habens imaginem hominis pendentis, probabile est, imaginem crucifixi fuisse, quod velum scidit, & consilium dedit, ut pauperes mortui eo obuoluerentur & efferrentur. Illi contra murmurantes dixerunt: si scindere voluisti, equum erat, ut aliud dares velum, atque mutares; quod se daturum pollicitus est. Ex quo constat, eo tempore imagines rem ignotam fuisse in templis. Oportet igitur & nos exemplis & periculis praecedentium temporum sapere, & quantum in nobis est, omnes occasiones Idololatriae cauere.

In Epistola Epiphani ad Ioannem Episcopum Hierosolymitanum.

Quapropter, ut maximè contedam, usum imaginum, quibus res & historia sacra representatur in templis, ἀδίαφορον esse; quia tamen homines facile his abutuntur, quae in sacris

Ufus imaginum in templis ἀδίαφορον,

Ecc

locis

402 Colloquium Mompelgartense

locis spectantur; eos sapienter facere iudico, qui omnia hæc ex templis eliminant. Et potuit Ecclesia primitiva trecentis annis usu imaginum carere; possumus & nos. Et quod ab octingentis annis euaserint, postquam in templa & loca sacra introducta sint; res ipsa docet. Qua nos mouere merito debent, ne in tanta luce Euangelij illarum usum admittamus. Videmus enim quam sit difficile homines nunc ab illis reuocare, qui in eis hærent, nec se auelli inde patiuntur.

Ideoq; Thesin vestram admittimus; sapienter tamen eos facere iudicamus, qui hunc lapidem offensionis è medio tollunt, ne homines cadant. Nam periculum est, ne quis hæreat in picturis, sicut factum esse videmus.

Quapropter sic vestram Thesin non improbo; ne tamen nostri propterea minus sapienter fecisse putentur, qui picturas, & sculptas imagines ex causis commemoratis agnouerunt.

a. Reg. 19.

Quemadmodum Ezechias Rex piè fecit, quod anem serpentem contriuit, cui populus sacrificia obtulit. Sic enim faciendum est, ne in illos scopulos impingant homines. Loquor autem de his locis, in quibus hæc omnia ordine peracta sunt.

NB.

„

D. IACOBVS.

Imagines suo pictæ,
sue sculptæ
ἀδελφῶν

Reuerende D. Beza, pergratum est nobis, audire, quod T. D. secunda Thesis quoque probatur. Qua in parte inter nos consensus est. Sunt enim imagines, siue pictæ, siue sculptæ, sua naturâ res adiaphoræ, quibus sine peccato carere, & easdem quoq; habere possumus, modò abusus non accedat, in verbo Domini expressè prohibitus: qui est cultus seu adoratio, quæ imaginibus nequaquam debentur.

Idololatriæ cultus
Imaginû, quæ prin-
cipalis causa fuerit.

Quod verò T. D. de periculo addidit, & cautè ac circumspèctè agendum inouit, ne occasio ad Idololatriam detur, præsertim in templis, & locis sacris, idq; historica narratione

ca

De Templis, Imagin. & Organis. 403

ex Paulino Nolano Episcopo, Epiphanio, Augustino, Concilio Elibertino, & consuetudine veteris Ecclesiæ confirmavit, & ostendit, quantum damni Ecclesijs, quàm plurimis in locis imagines, siue scuptæ, siue pictæ, dederint; ideoque tutissimum iudicat, vt è templis & locis sacris eliminentur & amoucantur. Respondeo: Verù est, quòd natura nostra corrupta, ad Idololatriam admodù prona & procliuis sit; ideoque in hoc assentior, cautè & cum spectè hac in re agendù, ne imaginibus, siue pictis siue sculptis occasio aliqua ad Idololatriam detur.

Natura ad Idololatriam prona.

Quòd autem, quæ bono consilio in templa & loca sacra introducta sunt, infeliciter ceciderint, & posteritas ad Idololatricum cultum conuerterit; culpam existimamus nos nõ imaginum seu pictarum seu sculptarum vsum, sed negligentiam doctorum Ecclesiæ fuisse, qui suum officium docendo non fecerunt.

Eti enim imagines, quibus res & historiæ sacræ repræsentantur, & quæ passim in Scriptura sacra extant, literarum imperitis res gestas in memoriam reuocant (qui vnicus in templis, alijsq; siue sacris, siue prophanis locis imaginù vsum est) sine impietate & absque offensione Dei retineri possunt; tamen si Ecclesiarum ministri docendo officium non faciant, fateor facilem lapsum ad prohibitum cultum esse.

Imaginum vsum in templis & locis sacris.

Sed propterea simul omnes abolendas, & ex templis & locis sacris, sine omni discretionè, eliminandas esse, non video; modò Ecclesiarum pastores officium suum sedulò & diligenter fecerint. Si enim rectè & purè verbum Dei in templis & omnibus locis sacris sonat; nihil periculi ab imaginibus est, quæ res duntaxat repræsentant sacras, & populo imperito in memoriam reuocant.

Quòd autem T. D. dicit, eos, qui imaginibus inhaerent, magis à Scriptura sacra auocari, quàm eiusdem commone fieri, & ad eam reuocari; dico, quod res est: Cùm ferè vniuersam Saxoniam peragrare, in qua multos annos, sicut nosti, versatus sum, vidi præcipuas Ecclesias, & in ijs quidem plurimas, in quib. pauca, aut nullæ prorsus imagines, siue pictæ

An imagines & picturæ homines à sacra Scriptura auocent.

Ecc 2 siue

Imagines & picturæ
in Saxonis tem-
plis, sine omni su-
perstitutione.

Lutheri modestia &
prudentia in refor-
manda Ecclesia.

Quando imagines
ex oculis hominum
remouenda.

Lutherus car tam
diu cucullam gesta-
uerit.
Opinio de monasti-
co cultu.

Lutherus modera-
tione sua plus dam-
ni dedit Romano
Pontifici, quàm alij
suo inconsiderato
zeilo.

sive sculpturæ, è templis, & locis sacris publicis remotæ & eli-
minatæ sunt. Et; quod ampliùs est, quæ adhuc totâ *παντοφίαν*
vestium retinent, quibus in celebratione Missæ Pontificiæ,
superioribus annis vsi sunt. Vbi tamen ne vnus quidem ho-
mo, quod ego audiuerim, reperitur, qui Pontificiæ Romanæ
religionis superstitioni & idololatriæ sit addictus.

Lutherus enim, piæ memoriæ, solo verbo Domini ab ini-
tio, in ijs locis Ecclesias purgauit, & per hoc vnum Organū
Spiritus sancti, idola omnia, quibus animi hominum occu-
pati fuerant, ex auditorum cordibus euulsit, priusquam ne
quidem res minutissimas ex oculis remoueret. Idolum
enim in mundo nihil est, sicut Apostolus, 1. Corinth. 8. testa-
tur; sed in cordibus resident hominum à Satana fabricata.
Ea cum ex cordibus eliminata fuerint, nihil ampliùs ab
imaginibus periculi est.

Quia verò non omnes pariter affecti sunt, nec statim aut
in momento corda hominum omnia simul mutari possunt;
ideo certum tempus definiri, aut describi non potest, quan-
do hæc omnia ex hominum oculis remouenda sint.

Sic Lutherus cucullam seu habitum monasticum multis
annis gestauit; quom minimè ignoraret, quæ opinio homi-
num de monastico vestitu esset, quo sinxerunt etiam in con-
spectu Dei peccata tegi posse. Sicut principibus viris per-
suasum fuit, vt mortua ipsorum corpora tali habitu induta
sepelirentur, quò meritorum monastici ordinis omnium
fierent participes.

Hac moderatione plus ædificauit Lutherus Ecclesias, &
Papatui derogauit, quàm illi, qui vix vna atque altera con-
uisione habita, bipenni (sicut Germani loquuntur) omnia
sustulerunt, quibus homines ad cultum Dei prohibitum
abusi sunt.

Quemadmodum in Ducatu Virtembergensi experti su-
mus, vbi primo anno, post introductam & accensam lucem
Euangelij, & abrogatam Pontificiam idololatriam, passim
ex omnibus templis imagines remotæ sunt, priusquam ex
animis

animis hominum opinio cultus prorsus euelleretur; unde factum est, ut quam plurimi hac intempestiua reformatione, bipenni (quod aiunt) suscepta, ita offenderentur, ut neque conciones Euangelicas audirent, neque ad Sacramenta amplius accederent, sed Idololatriæ Papiſticæ vsque ad extremum vitæ spiritum, contempta Euangelij doctrina, & vero Sacramentorum vsu, adhererent. Hic fructus fuit intempestiue illius reformationis, in qua nulla infirmorum in fide ratione habita, omnia demoliti sunt.

Cum igitur imagines siue pictæ, siue sculptæ, quibus res, aut historię sacræ repræsentantur, naturam suam sint adiaphoræ; prudentia cum in retinendo, tum in abrogando opus est, ne vel infirmi offendantur, & à doctrina Euangelij deterreantur; aut homines superstitiosi in sua impietate confirmantur & pertinaces fiant.

Prudentia opus est in abrogandis imaginibus.

Et quoniam minus periculi est, quando plura & sincera doctrina sonat, qua omnes ab idololatria ad verum Dei cultum quotidianis concionibus reuocantur, si retineantur, quam si temerè & inconsideratè aboleantur; iudicamus Magistratum cuiusque loci minus peccare, & longè melius animarum saluti consulere, si diutius tulerint, quam intempestiue abrogauerint. Etenim non minus in libertatem Christianam peccatur, si populus doceatur, necessariò hæc omnia abolenda esse, quam si persuadeatur, necessariò retinenda esse. Si enim ἀδιάφορα sunt, sicut cōsensus inter nos est; qua ratione hoc vel illud necessariò vrgeri potest? Et solent plerumque eiusmodi inconsiderato zelo, vnâ cum imaginibus etiam alia abrogari, quæ à Maioribus non temerè aut cum impietate introducta, vel saltem ordinis & decori causâ præstaret retineri, quam non sine offensione multorum denuò instaurari, quæ semel tanquam impia & superstitiosa seu idololatræ abrogata, & eliminata sunt, cum suam naturam minimè impia, aut verbo Dei contraria essent. Quorum neutrum fit, quando tam inconsideratè furori populi hæc res committitur, etiam si Magistratus autoritate fiant.

Scopuli duo in retinendis & abrogandis imaginibus.

Cum abrogatione imaginum multa salutaria sublata.

Petri Virei vox de
crucifixio Chriſto.

ſcripfit alibi Petrus Viretus, per vaccam crucifixū Chriſtum magis repræſentari, quàm per imaginem vel pictā vel ſculptam. Quæ oratio pios homines etiam imaginibus minime addictos non parùm, neq; immeritò offendit. Ab eiufmodi ergo dictis & factis abſtinendum iudicamus, & eò elaborandum, vt doctrinæ puritas retineatur, tum ab eiufmodi imaginibus nihil periculi erit, quæ in templis retineatur, vt videant, hanc domum ſeu templum, in hunc ſolum uſum, videlicet ad cognoscendum Chriſtum crucifixum extructam eſſe. In qua omnes cogitationes de rebus Politicis & Oeconomicis quieſcere, & diuino cultui mentes addictæ eſſe debeant.

D. B E Z A.

Totum hoc negotium in duabus potiſſimum rebus poſitum eſt, videlicet in prudentia paſtorum, & in circumſtantiarum conſideratione. Nam certum eſt obiecta mouere ſenſus. Quàm diu ergo hæc in oculis hominum retinentur, tam diu etiam Idololatria retinetur, vt homines illis adherant. Conſuetudo in quibuſdam locis obſeruata eſt, vt eiufmodi imagines ad quatuor annos poſt reformationem retinerentur. Verùm de his nolo cum quoquam contendere, aut aliorum facta reprehendere; modo occaſiones omnes ad Idololatriam, quantum fieri poteſt, caueamus.

D. I A C O B U S.

Certum tempus ab-
rogandis imagini-
bus non præſtat.

Ego certum tempus abolendi imagines definiri non poſſe exiſtimo; ſed ad ædificationem Eccleſiæ ſemper reſpiciendum eſſe cenſeo; vbi plus periculi eſt in intempèſtiua demolitione, quàm ſi eò modo retineantur, ſicut dictum eſt.

D. B E Z A.

Procedam ergo ad tertiam Theſin, qua ſiſonatur.

III. T H E S I S.

Imagines, quæ ad Idololatriam proſtant, abrogandas & abolendas eſſe.

R E S P O N.

RESPONSIO D. BEZAE.

Si rectè intelligo D. V. in hac Thesi non intelligitis imagines, quibus homines abutuntur; sed qua ad exercendam Idololatriam proposita, & in Ecclesias in hunc usum inuecta sunt. quarum aliàs nullus usus est. Hac si vestra sententia est, multa imagines stabunt, qua abroganda essent. Ego enim iudico, eas quoq; remouendas imagines, qua homines ad Idololatriam inuitare possunt.

Que imagines in templis remouenda sunt

Non permisit Rex Ezechias stare serpentem aneum, (qui beneficij Israelitico populo in deserto praestiti, memoriale fuit) quod populum ad Idololatriam inuitaret. Cur igitur non liceat, et, etiam eandem ob causam imagines ex sacris locis tollere, ut similis Idololatria caueatur, et populus ad eã nõ inuitetur?

1. Reg. 18.

Quacung; ergo ratione vel pingantur vel sculpantur imagines; maiorem illarum abusum, quàm verum usum in templis esse existimo. Nescio etiam qua ratione passim pingantur. In templis enim Papistis per Galliam & Italiam, alijsq; in locis virgines meretricio habitu pinguntur, ut homines per eas ad preces inuitentur, scilicet.

Virgines meretricio habitu pictæ in templis.

Quapropter nos, sine omni tamen prauidicio, mallems consuetudinem prima & purioris Ecclesia obseruari, in qua NVLLAE prorsus imagines fuerunt.

Vellem autem passionem D. N. Iesu Christi, & crucifixum Christum pradiatione verbi Christianis pingis, sicut ad Gal. à Paulo depictum legimus. Quibus (inquit) pra oculis Iesus Christus antè fuit depictus, & inter vos crucifixus. Hac vera est pictura et imago crucifixi Christi, si ad hunc modum pingatur, & passionis, & mortis eius meritum populo pradietur. Reliqua aut vel picta vel sculpta imagines, homines ad terram renouant, ad qua natura peliues sunt, & perdidit Ecclesias. Nã cū imaginib; Idololatria in Ecclesias ingressa est; cū quib; etiam

Vera pictura imaginis Christi. Gal. 3.

408 Colloquium Mompelgartense

etiam ipsa Sacramenta, in idola degenerarunt; aded quidem, ut Papisæ, non ut Sacramentum, sed ut idolum tolerent. Sicuti hostia consecrata in Festo corporis Christi, & in Missis quotidianis Papisicis accidit.

Ideoq; usum & abusum imaginum, si maximè conferramus; nulla comparatio erit usus, respectu abusus. Quapropter nostro iudicio debebant tolli. Nolo tamen tot doctissimis & religiosissimis viris quicquam præscribere; sed melius inserim facere puto eos, qui simul omnes remouent, & ab illis homines reuocant. Olim si Christianus homo imaginem in priuatis adibus conspexisset, eam non tulisset, sed forsitam zelo, ut maximè non secundum scientiam, sustulisset.

D. IACOBVS.

Imagines res factas representantes in Ecclesia Dei retineri posse.

Respondebo breuiter ad declarandum consensum. Nos iudicamus salua & illæsa conscientia tamdiu imagines in templis retineri posse, quibus res aut historiz sacræ representantur, quamdiu homines illis ad idololatriam non abutantur. Ideoque propter abusum NON NECESSARIO abolendas, ut nisi aboleantur, Ecclesiæ non repurgatæ, & ad præscriptum verbi Dei minimè reformatæ esse videantur. Si enim adiaphoræ; ided etiam neque necessariò remouendæ, neque necessariò retinendæ sunt.

Quæ imagines necessario abolendæ.

Neque Ezechias Rex serpentem vnquam sustulisset, nisi populum ei sacrificare vidisset. Quapropter, quæ ad eiusmodi cultum prostant, nos quoque abolendas esse censemus.

Turpes picturæ & imagines abolendæ.

Quod ad imagines vel pictas vel sculptas attinet, vbi virgines meretricio habitu, magna parte corporis nudatæ, depictæ & altaribus impositæ, ut earum aspectu sacrificuli & Monachi suas Missas priuatas admodum deuotè elebrent, scilicet; verè testari possumus, in Ducatu Vvirtembergico;

De Templis, Imagin. & Organis. 409

gico, in celeberrimis Monasterijs omnibus, vbi conspectæ fuerunt, simul cum alijs sublatas & deletas esse.

Ideoq; etiam de hoc inter nos nulla vel dissensio aut controuersia est. Sed hoc solum queritur: An talis imago, vna aut plures, verbi gratiâ, crucifixi Christi, in Ecclesia, sine superstitione & impietate retineri queat, vel non? Nam si tales circumstantiæ accedant, de quibus locutus est D. Beza; demoliendas & abrogandas esse simul omnes iudicamus. Quia in re etiam inter nos consensum esse arbitror.

Status disputationis
de pictis & sculptis
imaginibus.

D. B E Z A.

Ad Thesin igitur quartam accedamus, quæ sic sonat.

IIII. THESIS.

Queritur autem: An propter Idololatriam, quæ passim in templis Papisticis exercetur, ipsa templa & altaria imaginibus, sacris historijs, minimè Idololatricis exornata, & ad dispensationem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia destinata, diruenda? Item organa Musica, tanquam à Deo prohibita essent, ex templis eliminanda sint? In hac quaestione negatiuam nos amplectimur & defendimus.

D. B E Z A.

Reuerende Domine Doctor: Hac de re, vt prolixè inter nos agamus, non puto opus esse, quoniam consentimus, videlicet, posse retineri templa & altaria ad usum Cæna Domini destinata. Etsi enim illi ad Idololatriam suam abusi sunt; nos tamen ad habendas conciones pias, & ad verum usum Sacramentorum, piè & rectè vri possumus. Sic nos quoque Geneva, & alijs in locis eadem retinemus templa, ad eum usum, cuius

Templa & altaria
Papisticæ prophanata
retineri posse.

Fff *causâ*

410 Colloquium Mompelgartense

causâ ab initio extructa & instituta sunt. Similiter etiam at-
taria ad usum Cœna Domini retineri possunt.

Harmoniz Musice
magna & occulta
vis.
Musice præstantissi-
mus usus.

Quod ad Organa Musica attinet; scimus, Musices & Har-
monia illius magnam vim esse ad permouendos animos ho-
minum. Neque præstantiorem eius usum videmus, quàm ut
ad celebrationem & laudem nominis diuini, & permouen-
dos atq; excitandos animos hominum ad verum Dei cultum
dirigantur & seruiant.

Sed videmus, quid in Papatu contigerit. Nam organa non
loquuntur, & harmonia tantùm auditur, sine intellectu, qua
aures tantùm, non animus, reficitur; quibus cantores adhi-
bentur. Quid autem vel organo, vel varijs vocibus Musico-
rum canatur, plebs non intelligit, sed animus in harmonia
tantùm, qua aures ferit, retinetur.

Musice culus, vsus
fit in templis.

Eius autem Musica vsus est in templis, qua ab omnibus
intelligitur; ubi mens percipit, quod in auribus sonat, atque
hoc modo intelliguntur, qua cantantur, & cantus aptus sit,
ad id, quod canitur. Talis est cantus Psalmorum in Ecclesia
receptus, quem nos minimè improbamus.

Cantus Psalmorum
in templis probatur.

Quando autem Organo aut alijs instrumentis Musicis in
Ecclesia luditur, aut varijs vocibus canitur, ut à populo non
intelligatur; ibi sonus tantùm in auribus retinetur, & de so-
no magis cogitatur, quàm de rebus, qua canuntur. Ideò illam
Musicam remouemus, cuius in Ecclesia nullum usum esse vi-
demus. In priuatis adibus eius usum esse, minime negamus;
sed in Ecclesijs animus totus in illas res defixus esse debet, qua
ad Deum, & ad eius verum cultum deducunt.

Musica figuralis cur
ex Ecclesia remo-
uenda videatur.

Organi & aliorum
Instrumento-
rum vsus, est
ἀδὲν φροσῶν.

Et notum est Organistas in organis sæpè impudicas can-
tilenas ludere; quod similiter in Ecclesia fieri non debet.
Hac instrumenta Musica similiter ἀδὲν φροσῶν esse non ne-

gamus.

De Templis, Imagin. & Organis. 411

gamus; quibus sine offensione Dei uti vel carere possumus.

Procedo igitur ad sequentem Thesin.

D. JACOBVS.

Ego testificandi consensus causâ, pauca quædam adijciam. Quantum enim intelligo, R. T. D. iudicat, organa in templis rem adiaphoram esse, quæ neque mandata, neque prohibita sit à Deo, in quo etiam nos consentimus.

Quod verò addis, in Musica figurali, siue organo instrumentoq; Musico, siue voce humana fiat, auditores sonos & harmoniam tantum, non res spectare, quæ canantur; qua ratione nullus vsus figuralis Musicæ in templis esse videatur, siquidem aures tantum, non animus reficiatur. Respondentes ipsas, quæ figurali Musica canuntur, non omnibus ignotas, sed eruditis, & qui latinè, aut ipsam Musicam didicerunt, benè notas esse, quibus etiam in illa harmonia afficiuntur. Et de meipso sanctè affirmare possum, vt qui Musica figurali, & organo plurimum delector, non modò aures sonum percipere, sed animum quoque harmoniâ illa affici mirificè, & vel ad preces, vel ad conciones ardentiore spiritu habendas vel audiendas excitari, quando suauissimâ harmonia canticum Ecclesiasticum vel organo luditur, aut à cantoribus, priusquam concionator suggestum conscendat, recepta consuetudine, cantari solet: adeoq; vim illam diuinitus harmoniæ inditam, in meipso efficaciter sentire affirmo, de qua ab initio dixisti, quòd Musicæ figurali inest. Idem quoq; à multis alijs pijs viris, etiam Laicis, artis Musicæ ignaris audiui, quòd similiter in seipsis experiantur.

Vsus Musicæ figuralis, & organi in templis.

Præterea de Dauide nota est historia, cum coram Saule, quando à spiritu Domini malo exagitabatur, cythara luderet, quòd harmonia malignum spiritum repulerit. Quæ harmonia non modò aures Regis Saulis feriebat, sed animum quoque eius efficiebat, vt à malo spiritu ad tempus liberatus & quietus esset. Non. n. Dauidem cecinisse, sed instrumento Musico, quale tandem illud fuerit, luisse tantum scribitur.

Dauid Cytharæ vsu, in Saule Spiritum Dominicalum repulit. 1. Sam. 16.

Fff 2

Non

*Musicæ figuratæ vis
quanta sit.*

Non igitur contemnenda vis est harmoniæ Musicæ figuræ, quæ spiritum Domini malum repressit; quæ ad animû vsque, etiamsi, quod luditur aut canitur, non ab omnibus intelligatur, penetrat. Quam vim multò maiorem in se experiuntur & sentiunt, qui vnâ cum harmonia res quoque sacras, quæ canuntur, intelligunt.

*Organorum Musicorum
abusus non tollit verum vsum.*

Quòd verò ad abusum organorum in templis attinet, in quibus interdum prophana & impura ludantur; iudico fallaciam accidentis, & propter abusum, verum & legitimum vsum organorum in templis minimè abrogandum esse. Aliàs vini vsu omnibus interdendum esset, quòd plurimi eo ad ebrietatem vsque abutuntur.

Quapropter cum Organistæ ludunt turpia, quæ cœtum Ecclesiasticum minimè decent; seueriter cohibeantur, ne porrò faciant; & sedulò caueamus, ne templum profaneatur magis, quàm Deus celebretur, sed omnia in Ecclesia ordine & decenter fiant.

*Disputationi de organis,
quid occasionem & causam dederit.*

Occasionem autem, & causam huic quæstioni dedit, vt eam proponeremus; quoniam multis in locis non modò cantus & organorum Musicorum in templis vsus prorsus, tanquam res prophana, & Deo minimè grata, abrogatus est: sed in ipso templo equi adhibiti sunt, vt funibus & catenis vniuersum corpus organicum Musicum, tanquam profanum vno impetu deijceretur, & ex templo eliminaretur. Quasi à Deo essent prohibita organa Musica in templis, neque bona conscientia sine offensione Dei retineri possent. Cum constet esse adiaphora, & non modò licita, sed etiam egregia templorum ornamenta: modo illis ad celebrationem numinis diuini vtamur, quod non modò non prohibitum, sed expressè mandatum est, Psalmo 150. Laudate Dominum in sono tubæ; Laudate eum in Psalterio, & cythara: Laudate eum in tympano, & choro: Laudate eum in chordis & organo: Laudate eum in cymbalis benè sonantibus: Laudate eum in cymbalis iubilationis.

Psal. 150.

Sic,

De Templis, Imagin. & Organis. 413

Sic, cùm ARCA DOMINI de Cariathiarim reduceretur: I. PAR. 19.
Dauid cum vniuerso Israele ludebat coram DEO, omni vir-
tute, in canticis, & citharis, & psalterijs, & tympanis & cym-
balis, & tubis.

D. B E Z A.

*Cùm in re ipsa sit inter nos consensus; nihil amplius hîc
addere volo. Quapropter ad Thesin quintam accedamus, in
qua fundamenta sententia vestra de templorum, & imagi-
num usu ponuntur.*

THESIS V.

Christus in templo Hierosolymitano docuit, quem locū
tamen aliàs speluncam latronum appellat; & legimus facta
esse encœnia, non templum dirutum esse.

Fundamenta doctrinæ
Theologorum
Vvирtembergenfium
de imaginibus, & in-
strumentis Musicis
in templis.

Paulus Athenis, ad altare Deo ignoto inscriptum, genti-
bus Christum prædicat. Neque in Actis Apostolorum vs-
quam legimus, quòd vel ab Apostolis, vel ab illorum audi-
toribus tale quid tentatum sit.

RESPONSIO D. BEZAE.

*Nos existimamus, aliam rationem templi Hierosolymita-
ni fuisse, quàm nostrorum templorum. Non enim tantum in
hunc finem extructum fuit, vt esset aliquis locus, in quo ad
audiendum verbum Dei conuenirent, ac sua sacra secundum
mandatum Dei rite peragerent; sed fuit etiam aliquid care-
moniale. Etenim templum illud Christum adumbravit: sicut
ex illo Ioan. 2. intelligitur: Destruite templum hoc, &c.*

Discrimen inter
templum Hieroso-
lymitanum, & alia
templa.

Templum Hieroso-
lymitanum typus
Christi.
Ioan. 2.

*Benè tamen hæc afferuntur, vt intelligatur, templa Papi-
sticis falsis cultibus prophanata, sine abusu à Christianis ho-
minibus retineri posse. Sicut templum hîc Mompelgarti fal-
sicultibus Papisticis prophanatum, nunc verbo Dei puro, &*

Fff 3 sÿnce-

414 Colloquium Mompelgartense

Sincero dicatum est, ut ibi doceatur, & audiatur, & Sacramenta ritè administrantur.

D. I A C O B U S.

Consensus est; nec quicquam habeo, in quo hac in parte dissentiamus.

D. B E Z A.

Legam ergo etiam sextam Thesin.

THE S I S. VI.

Imagines siue sculptæ, siue pictæ non absolutè sed ratione cultus diuini in lege prohibitæ sunt, ne ad Idololatriam proficere possent.

Si enim Deus in lege sua, omnes imagines (etiam extra periculum adorationis, & idololatriæ) prohibere voluisset, cum dicit: Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ sunt in aquis, sub terra: certè non præcepisset fieri duos Cherubim aureos in arca fœderis, Exod. 25. & in velo Exod. 26.

Et in templo Hierosolymitano, iussu D O M I N I ædificato, fecit Salomo in Sancto sanctorum duos Cherubim, 1. Reg. 6. Et in luteribus sacris erant in latere duo Cherubin, & Leones 1. Reg. 7. Et sub mari fusili duodecim boues, ibidem.

Quæ omnia in templo conspiciebantur. Neque tamen his imaginibus peccatum fuit in legem Dei, dum nemo eas imagines coleret.

Et Moyses æneum serpentem in deserto Israelitis inspiciendum proposuit, Num. 21. Quem Ezechias non contriuisset, nisi populus Israeliticus ei serpenti incensum adoleuisset, eo quæ ad Idololatriam abusus fuisset.

Et quantum à pictura imaginis Dei distat, quod Esaias dicit: Se vidisse D O M I N U M sedentem super solium excelsum, & eleuatum, Esai. 6.

Et,

De Templis, Imagin. & Organis. 415

Et, an non Daniel pingit nobis Deum Patrem, antiquum illum dierum? Cuius vestimentum candidum erat sicut NIX: Et capilli capitis eius, quasi lana munda.

Deinde pingit filium hominis venientem vsque ad antiquum dierum, Dan. 7. an non hæ sunt picturæ? Quare, si eas imagines remoueamus, quæ coluntur: satis factum est hac in parte legi diuinæ. A cæteris imaginibus & picturis nihil erit periculi.

RESPONSIO D. BEZÆ.

Nefarium fuit tempore fæderis veteris, quàm diu verus, & purus cultus Dei in populo Israelitico durauit, neque vlla ratione licuit simulachrum vel minimum in templum Hierosolymitanum inferre. Quod ex visione Ezechielis manifestum est.

Cur non liceret imagines in templo Hierosolymitanum inferre.

Quod verò ad legem ipsam attinet, Non facias tibi sculpiile, neque omnem similitudinem, qua sub cælo est desuper, &c. duo prohibuit DONINVS; alterum, ne fierent; alterum ne adorarentur. Qua tamen non nisi ratione cultus diuini conscientijs posita est, ne videlicet in hunc finem fiant, neque si facta fuerint, adorentur.

Lex de non faciendis imaginibus, quomodo intelligenda, Exod. 20.

Quod de duobus Cherubim affertur, qui in Sancto sanctorum fuerint positi, nihil ab illis periculi fuit, quia extra omnem conspectum humanum erant, neque à Sacerdotibus ipsis conspiciabantur, sed a solo summo sacerdote, idq; semel duntaxat in anno, quando in Sanctum sanctorum ingressus est.

Constituit autem DOMINVS hos duos Cherubim circa arcam, & propitiatoriũ; quoniam hac typus Christi erant, quem representabant; quibus significare voluit, Christo homini Angelos seruituros, in quem desiderant inspicere; ut omnes intelligerent, quanti venturus Messias faciendus esset.

Cur duo Cherubim propitiatorio adhibiti sint.

1. Pet. 1.

Quod

416 Colloquium Mompelgartense

Quod ad boues & leones attinet; erant illi ornamenta adificijs; à quibus etiam nihil periculi erat, ratione cultus, ut adorarentur. Præterea Moyses & Salomon nihil fecerunt, cuius rei mandatū à Deo non accepissent. Ideoq; hæc etiam diuino præcepto & mandato facta sunt, quæ in Theſibus ueſtris commemorantur.

Benè tamen, ut puto, inde colligitur, ſculpturas per ſe à Deo non damnari. Sed imagines in ſacris locis non iudico collocandas, niſi valdè circumſpectè caueatur, ne occaſionem idololatriæ dent.

*Quod de factò Regis Ezechia dicitur, reſpondeo: ſi ille ſerpens pridem fuiſſet contritus & aboliſtus, populus ille incenſum adolere, & eo ad Idololatriam abuti non potuiſſet. Sed voluit Deus pro factò Ezechia Regis ſignificare, non ſapienter feciſſe eos, qui hunc aneum ſerpentem reſeruârunt. Potuiſſet quidem reſeruari, ſed non debuit publicè proponi in conſpectum totius populi, quem ad idololatriam inuitauit. Sed ut-
cunque res ſe habeat, video tamen etiam in hac Theſi inter nos conſenſum eſſe; ideo ad aliam Theſin progrediar.*

D. IACOBVS.

Imagines duntaxat, ratione cultus, prohibitas eſſe.

Quod ad hanc Theſin attinet, video equidem conſenſum inter nos eſſe. Sententia enim tuæ Dignitatis eſt, Imagines duntaxat ratione cultus, & non ſimpliciter lege diuina prohibitas eſſe. Sua enim natura & eſſe & manere adiaphora, modò ad cultum his non abutamur.

Cur imagines in templum Hieroſolymitanum non licuit inferre.

Conſenſus etiam in eo eſt, hanc potiſſimùm ob cauſam non licuiſſe Iſraelitis in templum DOMINI ſimulachrum minimum inferre, quia templum ipſum cum propiciatorio, & quæ circa illud ſtructa erant, typus & figura fuerunt Chriſti Meſiæ venturi, quem repræſentabant. Hæc repræſentatio ne obſcuraretur, tam ſeueritèr DOMINVS populo præce-

De Templis Imagin. & Organis. 417

præcepit, ne cum alijs simulacris, & imaginibus commisce-
rentur. Ideoq; rectè fecerunt Iudæi, cum ab Antiocho tem-
plum idolis profanaretur, quòd illud repurgarunt.

Neque pios Reges antecessores Regis Ezechiaë, peccasse De æneo serpen-
te, &c. existimo, quòd æneum serpente memoriale præstiti bene-
ficij causa conferuarunt. Neque semper publicè propositum
arbitror. Quamuis etiam inter figuras, & vmbra numeran-
dus est, qui Christum repræsentauit, sicut Ioan. 3. apertè di-
citur. Sic Salomonem, & Dauidem hoc serpente æneo pie &
rectè vfos esse, non dubitandum est, qui eum minime con-
terere voluerunt, cum nullam causam, vel occasionem ido-
latriæ daret.

Postquam verò Reges relicta lege Mosaica, & vero Dei
cultu neglecto, idololatriæ facti sunt, æneo quoque serpente
abusi sunt, sicut alijs rebus omnibus, quas illis furor, spiritus
fornicationis suppeditauit.

Sed his omnibus omisis, consensus inter nos est, serpen-
tem æneum sua natura, postquam suo officio in deserto per-
functus est, adiaphoron fuisse, quem populus salua consci-
entia tam diu retinere potuit, quàm diu idololatriæ cultu
non fuit contaminatus. Sed postquam idololatria accessit,
rectè factum ab Ezechia Rege, quòd contritus fuerit. Idem
etiam cum imaginibus faciendum, si per eas idololatria ex-
erceatur, vt conspectu hominum remoueantur, & abole-
antur.

D. BEZA.

*Vix puto vlla imagine Pontificios magis abuti, quàm An Imago crucifixi
crucifixi, quapropter rectè neferet, quæro, si tolleretur cru-
cifixi imagines ex locis sacris? Nam ita insaniunt Papista, propter abusum su-
ut illi non modò Thymiana aboleant, sed etiam intolerabi-
li idololatria eam adorent. Ocrux, inquiunt, &c.* periorum annorum
ex templis tollenda
sit.

(Recitauit autem D. Beza precationem valdè im-
piam & idololatricam, quæ non notata fuit.)

Ggg

Qua

418 Colloquium Mompelgartense

Qua ipse vidi, & audiui, & fateor me toto corpore perhorrescere, quoties illa facta esse cogito. Nam spes nostra in vera cruce DOMINI nostri IESV CHRISTI, non illa imagine posita est. Quapropter fateor, ME EX ANTI-MO CRUCIFIXI IMAGINEM DETESTARI. Quae est imago crudelitatis Iudaorum in Christum: IDEO EAM NON POSSVM FERRE. Laudatur

2. Reg. 10. *Ezechias quod contriuerit serpentem aneum, cui cultus diuinus exhibebatur: Ita etiam laudandos existimo eos, qui ad cauendam eandem idololatriam etiam crucifixi imaginem abolent, et ex templis omnibusq; locis sacris eliminant. Sed ad aliam Thesin accedamus.*

D. IACOBVS.

An imago crucifixi ex templis omnibus tollenda sit.

Agitur de periculo, & salute animarum, ne quid detrimenti ex vsu imaginum accipiant. Quod igitur Reuerentia tua de imagine crucifixi Christi quaesuit: quoniam Pontificij ea ad idololatriam abutantur, an propterea prorsus tollenda sit?

2. Cor. 9.

Respondeo, sicut antea quoque à me responsum est, idololatriam non tolli, quando res ex conspectu hominum, ac oculis eorum remouentur, quibus ad eam abutuntur. Quoniam Idolum est in corde, sicut Apostolus testatur, quo ex corde sublato, imago nihil nocebit, quae ad repraesentationem rerum sacrarum posita est. Et eo ingenio est mundus, vt instigante Diabolo, quod res sunt meliores, & praestantiores, eò magis ijs abutantur.

Abusus in omnibus rebus etiam praestantissimis dominatur.

REGVLA.

Propter abusum non est tollendus rei vsus.

Quidem praestantius est verbo Dei, quod in scriptis Prophetarum & Apostolorum continetur: Quam turpiter autem homines Idololatry ad suam impietatem propugnandam eo abutantur: Regula ergo seruanda est: Propter abusum, non est tollendus rei vsus, alias optima quaeque abijcenda essent. Nam ad abominationem Missae priuatae Pontificiae

De Templis, Imagin. & Organis. 419

ficæ, qua re non abusi sunt Pontificij: Oratione Dominica, Symbolo Apostolico, Epistolis Apostolicis, Euangelio, &c. Quæ omnia huic idolo seruire coacta sunt. Num propterea hæc omnia abiicienda, & e templis eliminanda erunt?

Et dixi de Saxonis Ecclesijs, in quibus non modo crucifixi imago, sed etiam quam plures aliæ imagines, fortassis eorum etiam, quorum animæ in inferno sunt, in Ecclesijs adhuc extant, quibus tamen nemo ad Idololatriam abutitur. Si enim verbum Dei purè sonet, nihil amplius ab imaginibus periculi est. Quando autem ab oculis remouentur, priusquam verbo DOMINI idololatria ex cordibus hominum, euellatur, periculum animarum est maius in pertinacia eorum, quod deinde nolunt amplius verbum audire. Cuius rei exempla in Ducatu Vvirtembergensi visa sunt.

In Saxonis Ecclesijs nullum periculum ab imaginibus.

Neque hominibus præscribi potest certum tempus conuersionis. Vnus enim hora tertia, alter sexta, nona, quidam etiam vndecima hora in vineam DOMINI veniunt: erga quos omnes patientia, & charitas in rebus adiaphoris exercenda est, quantum religio, & conscientia ferre potest. Et vnius animæ salus toti mundo præferenda est, in qua lucrificanda elaborandum est, ne intempestiua actione in rebus adiaphoris offendatur. Quibus malis omnibus publica vox Euangelij facile mederi potest, modo infirmorum ratio habeatur: quam suo tempore repurgatio externa templorum cum ædificatione Ecclesiæ sequitur, dum non modo nemo amplius eiusmodi imaginibus abutitur, sed eas etiam ipsi sublatas cupiunt, qui his prius addicti fuerunt: Adeoq; eo loco habent, quasi non adessent.

In abrogandis imaginibus prudenter agendum.

D. B E Z A.

Ingens discrimen inter verbum Dei, & imaginum abusum est. Nam verbum Dei nobis necessarium est, quo carere non possumus. Sed imagines non sunt necessaria, qui-

Ggg 2 bus

420 Colloquium Mompelgartense

bus carere possumus. Et quod Augustinus dixit de Donatistis pio Magistratui, id etiam de imaginibus rectè dici potest.

Et quamuis verum est, quòd nostrum non sit, hominibus certum tempus conuersionis prescribere: Et in Saxoniciæ reformatis Ecclesijs, quando non amplius ibi est Papista, quorsum igitur imagines? aut quis illarum usus? Fortassis plures simulant consensum in doctrina, quia Magistratus est Christianus, quòd si is semel tolleretur, quid futurum existimas? Et pictura Antiqui dierum in Daniele non ideo propòsita est, ut pingatur. Quamuis non negem, eiusmodi pingere non esse peccatum, sed adiaphoron.

D. IACOBVS.

Doctrina de libertate Christiana, in Ecclesia conseruanda.

1. Cor. 8.

Doctrina de libertate Christiana etiam in rebus adiaphoris diligenter conseruanda est. Siquidem non minus in excessu, quàm in defectu peccari potest. Maxime uero, quando cum offendiculo proximi coniuncta est, unde Apostolus: Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. Cùm igitur T. Reuerentia quoque in ea sententia sit, infirmorum rationem semper habendam, & concedat, hæc omnia sua natura adiaphora esse, etiam in hoc inter nos consensus est. Omnia enim ad ædificationem, & non ad destructionem, dirigenda sunt.

D. BEZA.

Scriptas, non pictas imagines probamus, quales sunt quæ ex Daniele, & Esaiâ prolata sunt visiones, quas Dominus uoluit esse perpetuas. Nam pictura non loquuntur, uerbum Dei autem loquitur semper, ideo in uerbo manendum, non in pi-

De Templis, Imagin. & Organis. 421

in pictura habendum. Nihilominus tamen re ipsa consentimus, quòd eiusmodi pictura sint adiaphoron.

D. IACOBVS.

Descriptio Dei in Daniele & Esaia proposita, si pingatur, putasne D. Beza, quòd etiam inter adiaphora numeranda sit?

D. BEZA.

Ego adiaphoron esse concedo, modo nulla occasio ad idolatriam detur, sed ad Thesin VII. accedo.

THESIS VII.

Regula à D. Paulo præscripta de infirmis non offendendis, accuratè obseruanda est. Et idola prius verbo Dei ex animis hominum euellenda sunt, quàm ab oculis hominum remoueantur.

RESPONSIO D. BEZAE.

Regulam Apostoli de infirmis in esu eorum, qua idolis immolata sunt, certissimam esse, minimè dubitamus. Sed cum duplex sit eius obseruatio, infirmorum in considerationem habendam esse censemus, ne etiam in sua infirmitate confirmentur, & in pertinaciam abeat. Quapropter cauere oportet, ne obiecta illis noceant. Ideoq; melius esse existimo, si instrumenta idololatriæ ex oculis illorum remoueantur & subtrahantur.

Infirmorum in fide quando ratio habenda.

D. IACOBVS.

Consentio. Si modo debita ratione, & suo tempore fiat, ne quid ratione infirmorum periculi habeat.

D. BEZA.

Procedo ad octauam Thesin,

G ;

THE-

THESIS VIII.

Quod ad organa, & instrumenta Musica attinet, manifestum Dei verbum extat: Laudate Dominum in chordis & organo. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus. Laudate eum in cymbalis iubilationis. Exempla Regum pijsimorum, Davidis, Salomonis, Ezechiæ, Iosifæ, &c. hoc idem testantur. Quorum Musica instrumentalis in templo à Spiritu sancto non reprehensa, sed commendata fuit.

RESPONSIO D. BEZAE.

Præceptum de laudando Deo in organo quomodo intelligendum.

Ego ista præcepta de chordis, organo, & cymbalis ad cultum ceremoniale refero, qui in veteri Testamento institutus fuit. Et puto aliam fuisse Musicam, quam qua nunc est, & fortassis non deessent, qui eam reducerè possent. Non autem puto ita præcipi, ut ceteri, qui his non utuntur, reprehendendi sint, qui putant ad ædificationem non professe. In summa, non puto nos ad organa in templo restauranda obligari: vsurpentur ubi possunt, & quibus placuerint. Ex præcepto autem & mandato DEI necessario sonare debere, non existimo. Habemus verbum Dei valde sonorum, & Sacramenta. Si possunt externa etiam ad ædificationem vsurpari, fiat. Sed hac nobis præscribi, tanquam in lege à Deo mandata, non puto vestram quoque sententiam esse.

D. IACOBVS.

Musica instrumentalis, an mandato Dei à Regibus instituta sit.

Nos sic sentimus: Reges veteris Testamenti, Dauidem, Salomonem, Ezechiam, Iosiam, non speciale mandatum habuisse, ut instrumentalem Musicam instituerent in templo: sed pro ipsorum pietate fecerunt hoc ex generali illo mandato, quod in Thesi nostra positum est: Quo Dominus præcipit, ut omnia, quæ ab homine proficisci possunt, ad celebrationem

De Templis, Imagin. & Organis. 423

brationem nominis Dei dirigantur. Cum igitur vox humana & articulata inter præstantissima dona Dei numeretur, ideo & ipsa etiam ad laudandum Deum dirigi debet, ne aibus inferiores hac in parte censeamur, quæ suavisimo suo cantu DEVM perpetuo celebrant. Quando autem instrumentalem etiam Musicam adhibent, eam quoque Deo probari, Spiritus sanctus Psalmi allegati verbis aperte testatur.

VOX HUMANA.

Musica figuralis etiam Deo probatur.

Præterea vulgus harmonia illa excitatum, ad conciones accurrit audiendas, quas magno numero alias negligenter. Qua ratione etiam ædificationi Ecclesiæ seruiunt.

Musica harmonia vsus apud imperitum.

Quorum omnium mentionem propterea facimus, quòd sicut supra dictum est, quibusdam in locis, equis adhibitis organa ex Ecclesijs eliminarunt, quasi à Deo prohibita, & in templis Christianorum minime licita essent. Sed consensus inter nos est: sua natura adiaphoron esse, in templis organa Musica habere, aut his carere. Quod in cuiusq; Ecclesiæ arbitrio est positum.

Cur organi, & aliorum instrumentorum Musicorum mentio sit facta in hac dissertatione.

D. BEZA.

In re ipsa consentimus, tantum hoc addo: Gradus Levitarum, Cantorum, in veteri Testamento, ex Spiritus sancti præcepto sic distributos fuisse. Quapropter illa Musica ex præcepto, & mandato Dei sic introducta fuit, idq; certo suo fine. Sed nos illis quoq; benè uti possumus ad excitandum zelum audiendi verbum DOMINI. Procedamus ad dogmata examinanda, qua vestris Thesibus subiecta sunt.

THEO.

424 *Colloquium Mompelgartense*
THEOLOGI VVIRTEMBERGENSES
sequentia dogmata Scripturae sacrae non
consentanea consent.

I.

Non posse doceri Euangelium in templo, in quo prohibita & Idololatrica sacra celebrata sunt.

II.

Non licere Coenam Domini celebrare in altari, quod abominationi Missae priuatae seruerit.

III.

Mensam ex ligno confectam, loco altaris lapidei in templis necessario constituendam esse, in qua Coena Domini celebraretur. Cum tamen Christus vna cum discipulis suis non mensa vsus sit, sed humi pro more & consuetudine gentis discubuerit.

IIII.

Abrogationem imaginum populo non permittendam, quae pietati, sapientiae Regum, Principum, & cuiusque loci ordinarij Magistratus commendata est.

RESPONSIO D. BEZAE.

Quod ad templa attinet, supra exposui nostram sententiam: videlicet, quod Euangelium in illis doceri possit, in quibus prius Idololatrica sacra celebrata sunt. Ideoque illa Thesis nihil ad nos pertinet.

Coenam Domini etiam in altari celebrari posse.

Deinde, quod ad altaria: nihil in eo positum est, an in altari lapideo, vel in mensa lignea Coena Domini celebretur. Est enim res adiaphora. Sed tamen res ipsa ostendit quam astutus sis noster hostis. Si enim nunquam altaria exstructa fuissent, nunquam Coena DOMINI in sacrificium conuersa fuisset. Nam altaria, sacrificia nobis pepererunt.

Qua-

Quapropter etsi rem ipsam non damno, quòd Cæna Domini in altari lapideo celebratur, & distribuitur: dico tamen Satanam hac occasione usum, ut nobis Sacramentum Eucharistia in sacrificium conuerteret. Nam ubi non est altare, ibi non est sacrificium. Et Paulus mentionem facit mensæ Domini, & non altaris.

Sed non repugno, quin Cæna Domini in altari celebrari possit. Nam & à Losanna altare marmoreum Bernam translatum est, in quo Cæna Domini ibi celebratur.

Altare marmoreum
Losanna Bernam
translatum est.

D. IACOBVS.

Non altaria, sed perniciosa doctrina Pastorum & Episcoporum Cœnam Domini in sacrificium conuerterunt, quos vigilare oportuisset, ne à verbis Testamenti Christi, & institutione eius sacra recederent. Et Paulus etiam ethnicorum Idololatrarum altaria appellat mensas, quarum Corinthios non velit participes esse.

L. Cor. 10.

Quòd autem multi in ea opinione versentur, minime adiphoron esse, Cœnam Domini in altari celebrari, in quo prius Papisticum sacrificium oblatum est, liber veram historiam breuiter recitare.

Fuit Comes quidam vestræ confessionis, qui cum Principe quodam nostræ religionis communem habuit iurisdictionem in Ecclesia quadam. Cum igitur Comes iudicaret, se plus iuris in illa Ecclesia habere: altare dirui, & mensam in templo extrui curauit. Quod postquam Princeps rescieuit: mensam remoueri, & altare denuò extrui mandauit. Comes contra secunda vice, altare dirui, & mensam restitui curauit. Princeps similiter altera vice mensam aboleri & altare restitui mandauit. Id an tertia vice factum sit nescio. Sed comes postquam seueritatem Principis animaduertit, de suo proposito remisit, vs loco mensæ altare in templo reuauerit.

Historia de contro-
uersia inter Princi-
pem quandam, &
Comitem, de mensa
& altari in templo.

Hhh

Ex

426 Colloquium Mompelgartense

Ex quo intelligitur, valde necessarium esse, vt homines etiam hac de re recte erudiantur. Si enim Comes iudicasset adiphoron esse, in altari, vel in mensa Coenam DOMINI celebrare; hæc lis, & contentio inter ipsum & Principem nunquam cum tanta offensione & scandalo subditorum eius loci exorta fuisset.

D. BEZA.

Veteres non humi discubuerunt, sed habuerunt etiam suas mensas: sed de hoc pugnare nolo.

D. IACOBVS.

Moz, & consuetudo gentis Orientalis hodierno etiam sicillam consuetudinem confirmant: qui mensis non vtuntur, sed humi discumbentes cibum capiunt.

D. BEZA.

1. Cor. 16

Extra controuersiam est, omnia in Ecclesia debere ordinari fieri, secundum illud Apostoli: omnia ordine & decenter fiant.

Num. 25

*Quod igitur ad statuarum demolitionem factam, nolimus eorum Zelum temere damnare in illis motibus. Nam vt maxime videatur minus recte fecisse: postea tamen apparet, eos pie fecisse, quos nunc grauiter reprehendimus. Quemadmodum de Phineas legitur filio Eleazari filij Aaron Sacerdotis extraordinarium factum, qui zelo excisatus, arrepto pugio-
ne virum Israheliam cum scorto Moabitico perfodit. Quapropter specialia illa nolimus temere damnare.*

D. IACOBVS.

De suis factis singuli sunt Deo rationem reddituri. Sed nos

nos testamur illam intemperiem nobis minime probari. DEO autem gratias ago, pro consensu nostro in hoc articulo. Neq; enim hæc dogmata proposuimus, quod existimare nos in contraria sententia esse, sed quia Ecclesie vestrae hoc nomine passim male audiuerunt, quod in illis motibus templa eueria, & imagines contrita sunt, idq; à vulgo factum est. Quapropter prodest omnes scire, illam confusionem vobis minime probari, sed omnia ad ordinem reuocanda esse, vt primum populus erudiatur, & recte institutur, Imagines per se, & sua natura adiaphoras esse: Easq; si non ad Idololatriam prostent, sine offensione Dei retineri posse, quibus res sacrae represententur: In reliquis Magistratum pium circumspicite, & prudenter agere debere, ne vel infirmi in fide lædantur, vel occasio ad Idololatriam detur. In primis autem promiscuo vulgo hanc licentiam non permittant, vt ipsi in imagines sciant, & in abolitione earum talia agant, quæ ad offensionem infirmorum facere possunt.

Intemperies in euerendis templis non probanda.

Epilogus Colloquij de imaginibus templorum, & organis.

DOMINVS det, vt in reliquis controversis Articulis similiter pure consentiamus,

A M B N

Hbb 2 DE

DE BAPTISMO.

D. BEZA.

ACCEDI MVS nunc ad *Theses* vestras de *Baptismo* conscriptas, in quibus quaedam ad generalem questionem de substantia & fructu *Baptismi* pertinent: quae vis sit *Baptismi*, & in quibus rebus consistat. Quaedam verò peculiariter ad *Baptismum* infantium spectant: an baptizandi sint illi, qui in *Ecclesia* sunt.

D. IACOBY.

Illustrissimus Princeps, Comes Fridericus, vult prius *Theses* nostras publice recitari, quae ad collationem accedamus.

D. BEZA.

Placet, ut fiat.

Sequentes ergo *Theses* Doctor Lucas Osiander recitauit.

DE BAPTISMO.

Extra controuersiam posita.

I.
Baptismum aqua & verbo constare.

II.
Baptismum in locum circumcisionis successisse.

Baptismum

III.

Baptismum etiam infantibus Christianorum conferendum esse.

IIII.

In controuersiam autem venit : An Baptismus sit lauacrum regenerationis & renouationis in Spiritu sancto : An uero signum duntaxat, quo adoptio significetur & obfignetur? Status controuersus.

V.

In hac quæstione assertio nostra hæc est : Baptismum non signum duntaxat, sed lauacrum regenerationis uere esse.

VI.

Huius fidei & confessionis nostra fundamenta hæc sunt; Ephes. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo.

Nisi quis renatus fuerit ex AQUA & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Ioan. 3.

Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti. Tit. 3.

Quotquot baptizati estis, Christum induistis. Gal. 3.

Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in mortem ipsius baptizati sumus : consepulti sumus cum illo per Baptismum in mortem : ut quemadmodum Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Rom. 6.

Hbb 3

SE

430 *Colloquium Mompelgartense*
SEQUENTIA DOGMA-
ta cum sacra Scriptura pugna-
re iudicamus.

I.

CVM docetur: latentem virtutem Sacramentis non annexam affixamque esse, qua S. S. gratiam baptizatis conferant: sed hoc duntaxat munus illis diuinitus iniunctum esse, cessari nobis & sancire Dei in nos beneuolentiam.

II.

Ineptos esse, qui Spiritum S. & ipsius in nobis effecta Sacramentis alligant. Cum idcirco potius adhibeantur, ut in credentium quidem infantibus adoptionem, in adultis vero etiam fidem obfignent.

III.

Regenerationem seu salutem non à Baptismo pendere.

III.

Improprias seu figuratas loquendi formas esse, 1. Baptismus ablutio est peccatorum. 2. Baptismus abluit peccata. Propriam vero loquendi formam esse: Baptismus est signum abluitionis peccatorum.

V.

Cum Baptismus ab Apostolis lauacrum peccatorum, & inuolutionis, itera ablutio vocatur: non secundum literam accipiendum esse.

VI.

Baptismus abluitionis peccatorum, regenerationis, inuolutionis, adoptionis denique arrhabonem esse certissimum, in electis: in quibus solis illius virtus se exerat,

Non

VII.

Non omnes infantes, qui baptizantur, gratiæ Christi participes esse & regenerari.

VIII.

Infantes carere fide, & nihilominus baptizandos.

IX.

Effectum foederis neq; à baptismo, neq; ab vllis accessio-
nibus pendere.

X.

Non ideo baptizari fidelium liberos, vt filij tunc primùm
fiant, qui antea alieni fuerint ab Ecclesia: sed solenni potius
signo ideo recipi in Ecclesiam, quia promissionis beneficio
iam antè ad Christi corpus pertinebant.

XI.

In casu extremo necessitatis, mulieribus illicitum esse in-
fantes baptizare.

Iacobus Andrea D.

Lucas Oslander D.

Et si verò Responsiones D. Beza & fratrum eius
hic recitatæ non sunt: visum tamen est eas hoc loco
inserere, vt pius lector eas cum Theologorum Vvir-
tembergensium Thesis conferre, & subse-
quentem collationem facilius
percipere possit.

AD

AD THESES DE
Baptismo.

ANNOTATIONES
marginales D. Iacobi An-
drea: quibus ad Theses
D. Beza post absolutum
Colloquium exhibitas,
breuiter respon-
detur.

Ad I.

Requirimus in hac Thesi precipuam huius Sacramenti
partem pratermissam, nempe sanguinem CHRISTI,
cuius signum sacramentale est aqua. ^c Minimè autem pra-
termitteri debuisse dicimus, essentialis eius sacra actionis ri-
tus ab Apostolo explicatos, Rom. 6. v. 4. & 5. Col. 2. v. 12.

Ad II. & III.

Assentimur.

Ad IV.

Vtrag, ista, nempe & adoptionis ob signationem, & rege-
nerationem, imò etiam peccatorum remissionem in Bapti-
simo ritè administrato, ^d præberi à Deo baptizatis omnibus
asserimus: quamuis non semper ^e à quibusuis, neque eo ipso
^f tempore, quo Baptismus administratur, accipiuntur.

Ad V.

Neg. nos Sacramenta docemus & nuda esse signa, sed ^h ex-
terius tamen actioni negamus tribuendū esse, quod est vni-
us Spi-

a. Cùm ea ab initio ponere
visum esset, quæ extra om-
nem controuersiam essent,
& negari non possent: gene-
raliter quoque priua Thesi
posita est, Baptismus A-
qua & Verbo Dei constare.
Vocabulo autem (verbi
Dei) inclusum est, quod hic
desiderant aduersarij: vide-
licet, non sine sanguine
Christi ablutonem à pec-
catis fieri.

b. Aqua non significat san-
guinem Christi; sed organū
est, per quod in sanguine
Christi, virtute Spiritus san-
cti, à peccatis abluimur, re-
generamur, renouamur.

c. Ritus essentialis etiam in
verbo Dei comprehensus
est, baptizati deo sine cau-
sa reprehendimur, quasi à
nobis omisus esset.

d. Eadem prorsus doctrina
D. Beza, & fratrum eius de
Baptismo, quæ est de Cœna
DOMINI; videlicet O F-
FERRI, sed non conferri
regenerationem, ob signa-
tionem, & remissionem
peccatorum omnibus ba-
ptizatis.

e. Hic excluduntur, quos
dicunt à Deo iam inde à
conceptione & natiuitate
sua ad æternam damnatio-
nem creatos & ordinatos,
quos Deus non velit rege-
nerari & saluari.

f. Quia effectus baptizari docent, qui non statim, sed interdum in extrema se-
necta demum regenerantur. Quia baptismus sic DVNTAXAT signum regenera-
tionis, non verò lauacrum regenerationis, vt quotquot baptizentur, regeneren-
tur, & renouentur infantes. De quo plura in articulo de predestinatione.

g. Verbis quidem non asseritis, sed in explicatione verborum re ipsa facitis.
Quoniam substantiam Sacramentorum IN SIGNIFICANDO duntaxat
collocatis.

h. Quia distincta res est externa actio Baptismi, & interior vis Spiritus sancti: ita-
que propter Dei ordinationem externæ actioni ritè tribuitur vis Spiritus san-
cti, cuius proprius effectus est regeneratio. Separatio autem hæc errorem
Schvuenckfeldianum sapit.

i. Duos Baptismos faciunt, dum à proprio effectu Baptismi, qui est Spiritus
sancti, aquam excludunt.

us Spiritus sancti. Sicut à Ioanne, *Matth. 3. v. 11.* & à Petro, *1. Epist. 3. v. 2.* non separantur quidem, sed distinguuntur: dicente etiam Apostolo, de uniuerso Ministerio, eum, qui plantat & rigat, nihil esse.

Ad VI.

Omnia hæc sacra Scriptura testimonia approbamus, quibus & Baptismi institutio, & eius effecta declarantur in ijs quidem, qui sua indignitate beneficia sibi prabita non recipiant.

AD DOGMATA
superioribus Thesisibus
subiecta.

Ad I. & II.

Aliquam latentem virtutem aliam aqua (licet sacramentali) attribuere, quàm sacramentalis significacionis, nunquam (quod ad Deum promittentem attinet) vana & inanis, existimamus manifestam esse ⁿ Idololatriam, quâ (quod ne ipsorum quidem Angelorum est) nempe remittendorum peccatorum, & renouandi cordis hominum vis ad ^o aquam, quantumuis sacramentalem, transfertur.

Iii

Ad

k) Nec excludunt eos homines, vel baptizandos, vel baptizandos, qui æterno & occulto Dei decreto, priuquam aliquid boni vel mali fecerunt, ad æternam damnationem ordinati sunt. Hos enim, si milies baptizarentur, nunquam regeneratos fore affirmant: quod auditu horrendum est.

l) Si latens vis omnis ab aqua Baptismi tollitur: quid quæso aliud, quàm nuda signa relinquuntur? quod cum substantia Baptismi pugnat. Non enim Spiritus sanctus sine aqua, neque aqua sine Spiritu sancto, sed Spiritus sanctus per aquam, & aqua virtute Spiritus sancti, ex ordinatione diuina, in Baptismo regenerat.

m) Aqua Baptismi non ad significacionem duntaxat, sed realem exhibitionem regenerationis tanquam organum à Deo ordinata est. Ideo hæc assertio appetitè falsa & impia est.

n) Blasphemiam hoc in autorem Baptismi Christum esse, minimè dubitamus. Non enim Idololatria, sed cultus Dei est de Baptismo sentire, sicut paulo antè positum est.

o) Non est simpliciter aqua, aut per se tribuitur hæc vis latens regenerandi: sed quia diuinitus ad hoc in Baptismo ordinata est.

P Remissio peccatorum in vocabulo (salutis) comprehēsa est. Nulla enim salus est, ubi remissio peccatorum non est.

Q: Hoc responsum manifeste impium est, quod omnem consolationem adimit credentibus, quam in Baptismo, tanquam fundamento salutis, repositam habent, secundum illud Christi; qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.

P Metonymiam hanc, sicut in Coena Domini, apertè demonstramus: quæ substantiam Sacramenti Baptismi euertit. Non enim ad significandam regenerationem, sed conferendam, aqua Baptismi à Christo ordinata est. Nulla ergo hinc Metonymia, nulla nominum permutatione locuta habet.

Q: Duplicem Baptismum fingunt, interiore & exteriori: cum unus dumtaxat sit Baptismus, qui se externa, aqua videlicet, & re interna Spiritus regenerationis virtute, constat.

Ad III.

Admiramur hic prætermitti unum ex præcipuis Baptismi finibus, nempe peccatorum remissionem. & Salutem autem nostram hæcenus à Baptismo suspendimus, ut nec ipsius salutis fundamentum ab eo inchoemus, neq; eius carentia, sed contempitu homines à salute excludi arbitremur.

Ad IV. & V.

Quoties, quod rei signata est (qualis est in Baptismo CHRISTI sanguis & Spiritus sancti opus, quod est interior mundatio, per Christi sanguinem) externa actioni tribuitur, Metonymiam sacramentalem esse affirmamus.

Ad VI.

Quibusuis adultis, qui baptizantur, præberi semper totum Baptismum asserimus: sed ab ijs demum recipi interiore, qui veram fidem afferunt, vel eo ipso tempore, quo baptizantur, vel cum per Dei gratiam ipsis hoc contingit. Nec enim efficaciam Baptismi, ad id momentum referimus, quo præstatur: sed ipsa Christi in eo oblata beneficia interdum illum procedere, ut in Cornelio, Actorum 10. Sic ut etiam Abraham prius iustificatus, quam circumcisus fuit: interdum verò subsequi affirmamus, in ijs videlicet, qui fidem non habent, sed suo tempore habebunt, quam profitentur, cum baptizantur.

Ad

1. Hæc manifesta & aperta est diuini nominis profanatio in actione Baptismi, qua virtus Baptismi, usque ad senectam reijcitur.

Ad VII.

Infantes, putamus absurdum esse dicere, u remouari, ut ule eo ipso tempore, quo baptizantur, uel etiam ante, non modò adulta etatis, uerùm etiam cogniti & per fidem apprehensi Christi tempus, uetere extincto homine, non fiant homines. Obsignari tamen in illis adoptionem fœderis, in quo nati sunt, & remissionis peccati originis gratiam asserimus: modò adulti facti his beneficijs sese non priuarint.

Ad VIII. & X.

Et si propria fide, præsertim actuali x carent infantes (ut pote qua sit ex prædicati uerbi auditu, Roman. 10.) tamen ex formula fœderis: Ero Deus tibi, & semini tuo, Genes. 17. u. 7. à parentibus ipsorum sibi & suis liberis per fidem apprehensi (qua etiam ratione sancti uocantur, 1. Corinth. 7. u. 14.) meritò baptizantur, & adoptionis fructu donari probabiliter censentur, x relictis Deo arcanis suis iudicijs.

IX.

Ad hoc responsum est supra ad 1. & 2. Theses.

XI.

Baptismus pars est Ministerij publici, quod est expresso Dei uerbo x mulieribus, imò etiam priuatis personis interdicitum: neque uel Baptismus uideri potest contempsisse,

Ist 2

x. Respicunt ad impium suum dogma de occulto Dei decreto contra maximam partem humani generis, quam Deus uoluit per Baptismum regenerari. Ideo nullus baptizatos, siue in infantia, siue adulta etate, nunquam regenerari, aut in gratiam à Deo recipi, sed ad damnationem creatos & ordinatos perire, docent.

11. Mulieribus IN ECCLÉSIA non est permillum loqui, hoc est, concionari in coetu uirorum 1. Cor. 14. Sed ubi nullus uir præsens est: & concionari, & in casu necessitatis baptizare licet. Quia in Christo neque mas, neque femina, sed VNVS sumus omnes in Christo Iesu, Gal. 3.

u. Hæc quoque assertio aperte falsa & impia est, quæ negat infantes in Ecclesia natos & baptizatos regenerari.

x. Non minus manifestè falsa & impia est hæc quoque assertio, quæ affirmatur: Infantes propria fide carere, contra expressum Christi uerbum. Quicunque offendit VNVM EX MINIMIS his, QUIA ME CREDUNT. Et facilius ecedunt infantes, quam adulti, cum uis rationis magis impedias, quam promoueat fidem. 1. Cor. 2.

y. Non probabiliter, sed certò cœsentur filij Dei, & fructu adoptionis donantur infantes baptizati: quoniam Deus promissione sua fallere non potest. Reddunt ergo dubiam consolationem, & uirtutem baptisani profus euerunt, qui talia de Baptismo sentiunt & docent: adeoque sacramentum ipsum à Christo institutum, profanant.

436 Colloquium Mompelgartense

*qui nulla sua culpa excedens | ex hac vita non baptizatur.
neg, necessitas ulla incidere potest, publici urgentis mini-
sterij^b leges transgredi.*

b) Nulla lex in ver-
bo Domini extat,
quæ in casu neces-
sitaris mulieres vel à
docendo, vel à ba-
ptizando arceat.

Theodorus Beza, Geneuen. Ecclesiæ Minister.
Abrahamus Musculus, Bernens. Ecclesiæ Mi-
nister.

Petrus Hubnerus, Græcæ linguæ in Gymna-
sio Bernensi pub. Professor.

Antonius Faius, Geneuensis Ecclesiæ Minister.

Claudius Alberius D. Professor Philosophiæ
in Academia Laufannensi.

Mompelgarti, 29. Martij 86.

COLLATIO DE BAPTISMO.

D. BEZA.

*SI placet sequemur eum ordinem, quem in precedente ar-
ticulo obseruauimus, ut ad singulas vestras Theses re-
spondeamus, & si quid desideremus, breuiter addamus.*

D. IACOBVS.

Placet.

D. BEZA.

De substantia Ba-
ptismi, in quibus re-
bus consistat.

*In prima Thesi quero, mi Domine, quid ibi Baptismi no-
mine intelligas? Num ipsam externam actionem cum
aqua, an verò etiam internam actionem Spiritus S. adeoq;
simul interiorem & exteriorem Baptismum?*

D. IACOBVS.

Nos per Baptismum intelligimus omnia ea, quæ ad sub-
stantiam Baptismi pertinent & necessariò requiruntur, vide-
licet externum Elementum, & verbum mandati atque pro-
missionis Dei.

D. BEZA.

D. BEZA.

Nos quoque dicimus, externum Baptismum externo Elemento & verbo constare. Ideoque hanc Thesin vestram de externo Baptismo veram esse, affirmamus. Sed ratione interioris Baptismi, dicimus insufficientem descriptionem Baptismi esse. Quia Baptismus non solum verbo & Elemento seu signo, sed etiam re significata constat, videlicet sanguine Christi, qui in Baptismo maxime requiritur.

Nam actio Baptismi, quoad Elementum aqua, in oculos, verbum autem promissionis in aures incurrit. Sed quemadmodum de Cæna Domini diximus, non solum externa signa panis & vini in oculos, & alios externos sensus incurrun, sed res significata menti præbetur & offertur, videlicet corpus et sanguis Christi: Ita etiam Baptismus (quoniam Sacramentorum est eadem ratio, qua signis & rebus significatis constant) non solum externo Elemento & verbo, sed etiam re significata, videlicet, sanguine Christi constat, qui mundat nos sub omnibus peccatis. Qui sanguis, aqua Baptismi representatur, cuius rei nos ritus externa actionis Baptismi admonet, de quo Paulus ad Rom. 6. concionatur, cum inquit: An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

Nam per immersionem in aquam Baptismi, mortificatio veteris Adami & insertio in mortem Christi: per emersionem autem resurrectionis spiritualis representatur, qua à morte peccati resurgimus ad iustitiam et vitæ novitatem, qua omnia nobis sanguis Iesu Christi præstat. Hac per actionem Ba-

significatio external
ritus in Baptismo.

438 Colloquium Mompelgartense

ptismi representatur, & baptizato offerantur. Et hac interior actio per Spiritum S. virtute sanguinis Christi peragitur: Ideoq; necessariò etiam addendus fuisse sanguis Christi, quo Baptismus non minus, quam verbo & aqua constat. Vos autem in Thesi vestra dicitis, quòd Baptismus tantum verbo & aqua constet: cum propter significationem Christi sanguis quoq; addendus fuisse. Loquor autem non de nuda significatione sed eiusmodi representatione, qua res significata simul offertur etiam, & cum externo signo prabetur.

D. IACOBUS.

Ephes. 4.
Baptismus vnus tantum.

Joan. 3.

Matth. 28.

Ti. 3.

Reuerende Domine Beza: Ego non meis, sed Apostoli Pauli verbis respondere volo, qui ad Ephesios sic scribit: Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus, & Pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Ex quibus verbis Apostoli manifestum est, quòd vnus tantum sit Baptismus, & non duo, interior & exterior, sicut tu differuisti. Vnus hic Baptismus aqua & Spiritu constat, sicuti Christus inquit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest ingredi in regnum colorum. Nam aqua sine Spiritu non est Baptismus, neque Spiritus est Baptismus sine aqua, sed aqua cum Spiritu, & Spiritus cum aqua verbo Christi copulata, sub quo verbo in Thesi nostra prima Spiritum sanctum intelleximus, quem complectitur, quo verbo etiam Christus Baptismum instituit. Baptizate inquit, eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. Quæ efficiunt Baptismum, qui est lauacrum regenerationis & renouationis in Spiritu sancto.

Quapropter frustra queritur, num vocabulo Baptismi externum duntaxat, & non simul quoque internum Baptismum intelligamus, cum vnus tantum sit Baptismus, non duo

duo Baptismi, alter interior, alter exterior. Deinde, quod ad communem rationem Sacramentorum attinet Baptismi & Coenae Domini, etsi sanguis Christi in omnibus concurret, non tamen ideo per omnia eadem omnium Sacramentorum est ratio. Etenim non solum Elementis, sed etiam causa formali, quae ex verbo petitur, & finibus seu effectis, differunt. Nam in Baptismo regeneramur, non reficimur: in Coena Domini prius renati reficimur, & non regeneramur. Item, in Baptismo Spiritus sanctus nos regenerat per aquam in sanguine Christi: In Coena Domini autem Christus suo corpore & sanguine nos reficit.

Sacramenta quomodo inter se differant.

Baptismus.

Quapropter etsi in utroque Sacramento Baptismi & Coenae Domini applicatio sit sanguinis Christi ad gratiam conferendam, si fide accipiuntur: tamen singula Sacramenta suas certas & à se inuicem distinctas rationes & definitiones habent, in verbo expressas.

Cum igitur Christus aquam cum spiritu, & spiritum cum aqua coniunxerit, cum inquit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, & non dicat, nisi quis renatus fuerit ex aqua tantum, neque ex spiritu tantum: Idemque in Baptismi institutione repetit, cum inquit: Baptizate eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti: Ideoque non possumus duos Baptismos agnoscere, alterum interiorem, qui per exteriorem significetur: alterum exteriorem, qui interiorem significet & representet: Sed vnum tantum Baptismum, non autem duos.

Neque etiam effectum Baptismi, qui est regeneratio, cum substantia Baptismi, quae aqua & spiritu constat confundere debemus. Aliud enim est regeneratio, & aliud Baptismus, qui aqua & spiritu constat, quibus regeneratio fit, secundum verbum Christi in Baptismo. Nam Spiritus sanctus per asperisionem aquae in nomine totius Trinitatis factam, regenerat, Ideoque Spiritus & aqua in Baptismo

Effectus Baptismi cum substantia eius non confundenda.

Spiritus & aqua in Baptismo non diuellienda.

440 Colloquium Mompelgartense

ptismo nequaquam diuellenda, quæ in actione hac verbo Christi coniuncta sunt, & ira coniuncta manent, vt neutrum sine altero in hac actione Baptismus dici aut esse possit. Hæc enim sunt substantialia Baptismi, sine quibus Baptismus consistere non potest.

D. BEZA.

Non videntur mihi verba Pauli ex Epistola ad Ephesios, hoc loco aptè citari, in quibus solum monet, ne diuersas religiones sequamur, sed sub uno Christo maneamus omnes. Et nos quoque, agnoscimus unum tantum Baptisma, neque dicimus duo genera Baptismi esse. Est enim vnus Baptismus.

D. IACOBVS.

Aptè à me Pauli verba citata esse, res ipsa demonstrat. Non enim queritur, quò Paulus respexerit, & in quem finem hæc scripserit, sed hoc sufficit, quod dicit: VNUM esse Baptisma. Vos autem facitis duos Baptismos, exteriorem aquæ, & interiorem spiritus, quod verbis Pauli reclamationat.

D. BEZA.

Sed qua causa est, cum partem Baptismi facias Spiritum sanctum, quòd non etiam in hac Thesi posueris, in qua dicitur: Baptismum duabus rebus constare, Elemento & verbo, cur Spiritum sanctum prateris?

D. IACOBVS.

Quòd non expressè in hac Thesi posuerimus Spiritum sanctum, causa est, quòd ab initio ea tantum ponere voluerimus, in quibus inter nos consensus sit: quemadmodum in prioribus articulis etiam factum est. Nam vos nunquam
nega-

negaturos existimauimus: Baptismum verbo & Elemento constare: secundum illud Augustini vulgò notum dictum: Accedat verbum ad Elementum, & fit Sacramentum. Sed quomodo hæc & quàm dissimiliter à vobis & à nobis intelligantur, non ignorauimus: quin cum illas Theses conscriberemus, ea de re inter nos collocuti sumus, illud Dominis explicandum fore, quando ad controuersas Theses peruenerimus. Modo hoc axioma firmum & extra controuersiam positum sit: Baptismum verbo & Elemento constare: quod nemo intelligens negare potest. Quid autem verbum completatur, & per illud intelligatur: alia quaestio est, in alijs sequentibus Thesibus explicara. Præterea Spiritus sanctus tanquam principalis & substantialis pars Baptismi (si ita loqui licet) in verbo comprehensus est & inclusus. Quemadmodum enim in Coena Domini, corpus & sanguis Christi inclusa sunt verbo Testamenti: Accipite, manducate, hoc est corpus meum: Accipite, bibite, hic est sanguis meus: Ita etiam in verbo Baptismi Spiritus sanctus inclusus, & cum aquæ externo Elemento coniunctus est, quo Christus baptizare iussit. Nam si quis aliàs millies & iterum millies aqua aspergeretur: à peccatis suis nunquam mundaretur. Quando autem ad aquam verbum Dei, & per verbum Dei Spiritus sanctus accedit, & aqua hæc in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti aspergitur: tum deum baptizatus à peccatis mundatur, regeneratur, & renouatur, & planè nouus homo fit.

D. BEZA.

Cur Spiritum sanctum potius Baptismo, quàm Coena Domini tribuis?

D. IACOBY,

Quia hoc verbum Dei expressè docet, & Deo sic placuit, qui ordinauit, vt Spiritus sanctus in Baptismo regeneret:

Kkk

Corpus

442 Colloquium Mompelgartense

corpus autem & sanguis Christi spiritualiter nos in Cœna Domini reficiant.

D. BEZA.

Quemadmodum in Cœna Domini constituis signa, & rem verbo Christi expressam, videlicet corpus Christi pro nobis traditum; & sanguinem Christi pro peccatis nostris effusum: Sic fatearis quoque necesse est, in Baptismo te constituere, signa & rem verbo comprehensam. Cur ergo non potius sanguinem Christi, quam Spiritum sanctum ponis? Nam sanguine Christi abluimur à peccatis nostris, siue quo nulla purgatio à peccatis fieri potest. Sanguis enim Christi est res Sacramenti in Baptismo, sicut supra declaratum est, quod necessarii ad Baptismum requiratur: aliàs nulla est ablutio & purgatio à peccatis in Baptismo, qua ad interiorum Baptismum requiritur.

D. IACOBVS.

De singulis Sacramentis & sentiendum & loquendum est, sicuti verbum Dei sonat. Neque inane verbum dicimus, sed continet hoc verè, quod sonat. Est autem verbum Christi in Baptismo: Baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Hoc verbum præsentiam trium personarum sanctæ Trinitatis complectitur, Patris, Filij, & Spiritus sancti, Ideoq; etiam opus regenerationis in Baptismo, opus totius Trinitatis est. Quia vero Pater & Filius per Spiritum sanctum regenerationem & renouationem operantur, ideoq; Christus regenerationis hoc opus peculiariter Spiritui sancto tribuit, cum inquit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu. Quapropter in Baptismo rem Sacramenti dicimus Spiritum sanctum esse, qui virtute sanguinis Christi homines ad vitam æternam regenerat.

Est ergo sententia nostra: nunquam rectè aut verè dici posse,

Regeneratio est opus trium personarum diuinitatis in Baptismo. Res Sacramenti in Baptismo Spiritus sanctus.

posse; Baptismum alium exteriorem, alium interiorem esse. Nam nunquam verè baptizatus est, qui duntaxat externa aqua ablutus est. Quoniam Baptismus, ut non tantum aqua, Baptismus non est duplex. ita neq; etiam tantum Spiritus, sed simul aqua & Spiritus est. Ideoq; Baptismus etiam spiritualis aqua rectè dicitur. Quemadmodum etiam panis Cœnæ Dominicæ non communis panis, sed panis DOMINI, & corpus Christi est, quod verbū Testamenti Christi cum pane sacramentaliter coniunxit, cum inquit: hoc est corpus meum.

Quemadmodum igitur non sunt duæ aut duplex Cœna Domini, altera exterior, altera interior: ita etiam non sunt duo Baptismi, vnus exterior, alter interior: sed vnum est tantum Baptismus, re interna & externa, videlicet aqua & Spiritu constans, verbo Domini coniunctis: quæ simul iuncta Baptismum vnum efficiunt, à Deo institutum. Cœna Domini vna est, non duæ.

D. BEZA.

Nondum disputatur de toto negotio, sed hic tantum agitur de partibus Baptismi. Neque ego constituo duos Baptismos. Sicut enim in Cœna Dominica usu, quæ vna est, aliqua est manducatio interior, & aliqua exterior (quoniam fideles præter panem accipiunt & manducant corpus Domini per fidem, & sic aliquid interiùs habent, quod alij non habent, qui vera fide carent: sic in Baptismo, qui verè fideles & electi sunt, non solum aqua asperguntur & abluuntur, sed interiùs sanguine Christi asperguntur, quod infidelibus non accidit.

Sed quæro ex te, ut mihi disertè explices, quid in hac Thesi intelligas, per verbum Dei, quo Baptismus constat. Num sanguinem Christi? Quia enim Pater Filius & Spiritus sanctus non sunt pars Baptismi: Ideo necesse est, ut sanguinem Christi intelligas, qui per aquam Baptismi sacramentaliter & efficaciter representatur. Quid verbo Dei in Baptismo exprimitur.

- Kkk 2

D. IACO.

444 Colloquium Mompelgartense

D. IACOBVS.

Ioan. 3. Christus suorum verborum est optimus interpres, qui Ioannis tertio, paucissimis verbis mentem suam expressit, in-
ingredi in regnum cœlorum. His verbis Christus nullam ex-
pressam mentionem facit, Patris, aut Filij, neq; etiam sangui-
nis filij, sed sancti Spiritus tantum: quemadmodum nec etiam
opus fuit. Nam Pater & Filius, & Spiritus sanctus sunt vnus
spiritus simplicissimus. Cōiunxit autem cum Spiritu aquam,
& vtriq; regenerationem tribuit, quod videlicet Spiritus per
aquam ad vitam æternam regeneret. Quapropter manifesta
verba Christi secuti, Baptismum aqua & Spiritu constare di-
cimus, quæ per verbum Christi coniunguntur, quo bap-
tismum instituit.

D. BEZA.

*Sed quid fiet de sanguine Christi in Baptismo? aut quo
loco illum collocas?*

D. IACOBVS.

Quomodo sanguine
Christi in Baptismo
aspergamur.

Sanguis Iesu Christi Filij Dei (inquit Ioannes) emundat
nos ab omni peccato. Cuius asperzione Spiritus sanctus per a-
quam Baptismi nos regenerat. Quæ aqua Spiritus sancti or-
ganum & instrumentum est, per quod regenerationem ope-
ratur. Regenerat ergo & renouat nos Spiritus sanctus per a-
sperionem aquæ in nomine sanctæ Trinitatis super infantem
effusæ, aut in eam immerfos: virtute sanguinis Christi, quæ a-
sperio in veteri Testamento varijs modis adumbrata fuit,
quando populus sanguine sacrificiorum aspergebatur et aqua
lauabatur.

Exod. 25.

D. BEZA.

*Tu asperisionis sanguinis Christi meministi. Sicut igitur
aqua corpus aspergitur: sic nos etiam animam aspergi dici-
mus.*

mus. Ideoq; aqua Baptismi sanguinem Christi representat, qui à Baptismo excludendus non est.

D. IACOBVS.

Christus non dixit de aqua Baptismi: Hoc est sanguis meus. Neq; dixit: aqua repræsentat sanguinem meum: sed dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu. In his verbis oportet nos acquiescere: Ideoq; non possumus asserere aquam Baptismi à Christo institutam & ordinatam esse, vt sanguinem ipsius significet & repræsentet: quia nullum hic verbum Dei habemus. Sed verbum Dei sonat duntaxat de asperzione aquæ, in nomine Trinitatis: vbi nulla representatio, sed veræ & realis regenerationis lauacrum describitur. Sicuti enim in Coena Domini panis & vinum non ad repræsentationem, sed ad dispensationem corporis & sanguinis Christi ordinata sunt: Ita aqua Baptismi quoq; non ad repræsentationem, sed ad dispensationem spiritualis lauacri regenerationis in nomine Trinitatis ordinata est. Vbi verè regenerantur baptizati: cuius regenerationis organum est aqua, per quam virtute sanguinis Christi Spiritus sanctus id operatur, quod nobis Christus suo sanguine meruit.

Aqua Baptismi non ad repræsentationem sanguinis Christi instituta est.

Et quamvis ritus immersionis seu asperionis in Baptismo, spiritualis mortificationis & regenerationis quedam repræsentatio est: non tamen repræsentandæ, sed efficiendæ regenerationis causa instituta est, ne figuras & vmbas, sed corpus & veritatem queramus & credamus. Et huc pertinet illud Pauli: Christus dilexit Ecclesiam suam, & semetipsum exposuit pro ea, vt illam sanctificaret mundans LAVACRO AQUÆ IN VERBO. Vbi Apostolus Paulus, sicut Thesis nostra prima habet, substantiam Baptismi duabus his partibus descripsit, videlicet aqua & verbo.

Ritus immersionis seu asperionis aquæ in Baptismo non significatiuus tantum.

Ephes. 5.

D. BEZA.

Lauacrum aqua est tantum significatio & representatio

Kkk 3

spiri-

446 Colloquium Mompe'gartense

An Baptismus sit lauacrum regenerationis.

spiritualis lauacri, in quo anima lauatur, hoc est, mundatur à peccatis, quod fit per sanguinem Christi: quam ablu-tionem aqua Baptismi externa & Elementaris significat & representat. Non autem est ipsa ablutio, seu lauacrum: neq; etiam illam præstare aut efficere potest.

D. IACOBVS.

Ephes. Pauli Apostoli verba nunc à me recitata aperte repugnant, neq; interpretationem vestram falsam admittere possunt, cum inquit: **MVNDAVIT ECCLESIAM LAVACRO AQVÆ IN VERBO.** In quo verbo? In eo quod Spiritus sanctus cum aqua copulauit. Non enim significatiue, sed realiter mundauit eam. Et aperte dixit: *Νίτρω*, id est lauacro aquæ: quo docere voluit, meritum effusi sanguinis Christi homini baptizato per asperisionem aquæ Baptismi applicari: sine qua applicatione, facta effusio sanguinis Christi infanti non baptizato, & non regenerato ad purificationem à peccatis nihil prodesset; secundum illud Christi: **Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest ingredi in regnum cœlorum,**

Joan 3.

D. BEZA.

Nomen [lauacri] in Baptismo, quando ad animam refertur, figuratè & metaphoricè accipitur: quia anima non abluatur aqua, sed corpus tantum. Cum igitur Baptismus dicitur lauacrum: necesse est, vt significet tantum lauacrum illud spirituale, quod intus fit per asperisionem sanguinis Christi. Ideoq; Baptismus non rectè à vobis definitur, in quo sanguis Christi excluditur, qui substantialis pars Baptismi est. Sic in Baptismo concurrunt visibile & inuisibile. Visible est aqua significans aut representans sanguinem Christi: Et inuisibile, est sanguis Christi, aqua representatus. Quemadmodum & ritus externus visibilis asperisionis aquæ,

aqua, significans & representans inuisibilem asperſionem sanguinis Chriſti, qua fit per fidem.

D. IACOBVS.

Nunc aliquoties dixi, ad Baptiſmum duo neceſſario requiri, aquam & Spiritum: quæ tu in Baptiſmo diuellis & ſeparas, & duplicem Baptiſmum ſtatuis, cum ſit vnus tantum. Cum enim ſola aqua vel aſperſio aquæ non ſit Baptiſmus, ſed aqua cum Spiritu: Ideoq; nulla hic figura, nulla metaphora, nulla ſignificatio locum habet, de qua vos loquimini. EST, EST lauacrum regenerationis.

Eſt enim aqua non pertingit ad animam: quia tamen Spiritus per aquam virtutem ſuam exerit, & actio illa tota eſt ſpiritualis, neque aqua ſordibus corporis abluendis, in hac actione ſeruit, ſed vt pariter corpus & anima lauentur à peccatis, ne imputentur, & Spiritus regeneretur, qui carnem etiam ſecum in obſequium Deſtrahit & placuit Spiritui ſancto, vt per externa & viſibilia inuiſibilia adminiſtrentur & perficiantur, non reſententur, & ſignificentur tantum, ſicut de Cœna Domini ſuprà quòque dictum eſt.

Quomodo per aſperſionem aquæ Baptiſmi, anima mouetur.

Et vt paucis complectar omnia: diſtinguenda ſunt viſibilia & inuiſibilia in Baptiſmo, ſed non diuellenda ſunt, aut viſibilia in nudam ſignificationem ſpiritualis regenerationis cõuerrenda: quam regenerationem tu ſignificari duntaxat, Baptiſmum autem aquæ regenerationis lauacrum REVERA ESSE negas, quod falſum eſt.

In Baptiſmo diſtinguenda non diuellenda ſunt corporalia & ſpiritalia.

D. BEZA.

Cur tu autem illa Theſi hanc ſpiritualẽ regenerationem præteris?

D. IACOBVS.

Ego nequaquam præteriui: ſed eam ſub VERBO DEI complexus ſum, in quo includitur.

D. BEZA.

448 Colloquium Mompelgartense

D. BEZA.

Sed cur præteris sanguinem Christi, qui est substantialis pars Sacramenti Baptismi, sine quo nulla fit ablutio à peccatis, quam aspersio aqua Baptismi repræsentat & offert?

D. IACOBVS.

Sanctus Christi in
verbo comprehen-
sus.

Eum similiter in verbo Dei comprehensum esse dico. Nam in mortem Christi baptizamur, quod verbum Dei docet. Et Spiritus sanctus virtute sanguinis Christi corda à peccatis abluir, hominemq; regenerat & mentem renouat. Ideoq; dicit Augustinus: Accedat verbum ad Elementum, & fit Sacramentum. Quicquid igitur præter externum elementum in Baptismo adest, id in **V E R B O** inclusum & comprehensum est.

D. BEZA.

Descriptio Baptismi.

1 Pet. 3.

Sacramenti vocabulo non vna significatione vsi sunt Patres. Communiter autem pro externis signis, quibus res sacra repræsentantur & offeruntur. Et D. Petrus Baptismum verum describit, qui saluos nos faciat, nõ sordes carnis abijciendo, sed vt bona conscientia benè respondeat apud Deum, per resurrectionem Iesu Christi. Tu autem solum exteriorem Baptismum desinis, quòd aqua & verbo constet. Et interiorem Baptismum & sanguinem Christi omittis, qui verus Baptismus est, quem Baptismus aqua exterior repræsentat.

Quod ex Ioannis capite tertio affertur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu: non substantiam, sed effectum tantum veri interioris Baptismi describit, qui est regeneratio, quam aqua efficere non potest.

D. IACOBVS.

Non ignota est mihi varia significatio vocabuli Sacramenti in scriptis Patrum & Doctorum Ecclesiæ. Quanto autem

autem Patres interdum pro signo tantum vsurparunt, alteram duntaxat partem Sacramenti, non totam substantiam eius intellexerunt. Quod Augustinus frequentissime facit: sed de Cœna Domini dissentens, Sacramentum nihilominus restatut duabus rebus constare, visibili pane & vino, & invisibili corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi. Et Petri locus opinioni tuæ e diametro repugnat, vbi Baptismum aquæ cum aqua diluuij cõffert, & Baptismum aquæ *ἀρτιυπο* aquæ diluuij appellat, non quod ipse sit typus spiritualis ablutionis, quem duntaxat repræsentet. Nam talis typus aqua diluuij erat, sed *ἀρτιυπο* appellat. Nam *τύπος* adumbrationem rei, *ἀρτιυπο* verò rem typo significatam indicat. Quemadmodum hoc loco Petrus diluuium & seruariorem Nohæ, typum Baptismi facit: ita vt Baptismus sit *ἀρτιυπο*, & *τύπος* respondeat, quod aqua Baptismi ad nobilitatem vltimam destinata sit, videlicet, vt conscientia per eam salua facta, id est, remissionem peccatorum consecuta, & gratiam Dei adepta, bene coram Deo respondeat. Qua ratione non alius Baptismus est interior, alius exterior, sed vnus & idem Baptismus aqua & Spiritu constans, quo corpus & anima spiritualiter, sed tamen verè à peccatis abluuntur, regenerantur & renouantur. Et Ioan. 3. Christus non tantum de fructu & effectu Baptismi concionatur, sed substantiam Baptismi simul describit, quibus partibus constet, videlicet aqua & Spiritu, verbo Dei copulatis, quarum neutra sine altera Baptismus est.

Sacramenti vocabulum quando pro signo tantum vsurpatum.

Baptismus aquæ *ἀρτιυπο* aquæ diluuij.

Explicatio loci 1. Pet. 3.

Quod autem in hac prima Thesi non explicite posuimus, quæ in Baptismo concurrunt: causa hæc est (sicuti paulo ante etiam responsum est a nobis) quod primo loco ea duntaxat posuerimus, quæ extra omnem controuersiam sunt, sicuti vos quoque negare non potestis, Baptismus verbo Dei & aqua consistere. Si enim alterum desit, Baptismus non est. Quid autem sub verbo Dei comprehendatur, alterius loci fuit ponere,

450 Colloquium Mompelgartense

D. BEZA.

Cur non idem de Cæna Domini quoque dixistis? Quod constat verbo Dei, ac pane & vino? Sed loco verbi Dei posuistis corpus & sanguinem Christi, quibus Cæna Domini constat.

D. IACOBUS.

Quia in verbis institutionis Cœnæ Domini, corpus & sanguis Christi expressè posita sunt: Accipite, manducate, hoc est corpus meum: Bibite, hic est sanguis meus. Quod in verbis institutionis Baptismi non est factum, ubi nulla prorsus mentio sanguinis Christi expressa, sed solius Trinitatis mentio facta est, in cuius nomine fit baptizandum.

Præterea cum in Sacramentis novi Testamenti non sint significationes aut τύποι, hoc est, figuræ & umbræ, quæ res ablatentes significant: sed ἀντίτυπα, hoc est, res ipsæ umbris & figuris significatæ & representatæ, & verbum Christi expressum sit: HOC EST CORPUS MEUM: HIC EST SANGVIS MEVS: Ideo partes substantiales Cœnæ Domini etiam expressè posuimus, verbo Testamenti Christi coniunctas. Sicuti etiam aquam & Spiritum in sequentibus Thesisibus expressè coniunximus.

D. BEZA.

Sed procedo ad sequentem Thesis secundam. Baptismum in locum circumcisionis successisse concedo: Quamvis inter circumcisionem cordis, & circumcisionem carnis externam, distinguendum erat.

D. IACOBUS.

Sufficiebat hoc loco simpliciter circumcisionem ponere, quia non duæ circumcisiones, sed vna tantum est, quam Deus Abraham commendavit.

D. BEZA.

Circumcisio vna,
non duæ.

D. BEZA.

Theſin tertiam etiam probamus. Nam infantes in Ecclesia natos baptizandos eſſe, nemo apud nos dubitat. Quapropter ad quartam Theſin accedimus, in qua nos mallemus dicere per Spiritum ſanctum, quam IN Spiritu ſancto. Cum enim Baptiſmus conſtet ſigno & re ſignata, idcirco dicimus à Spiritu ſancto per Baptiſmum nos regenerari.

De Phraſibus:
In Spiritu ſancto, &
per Spiritum S.

D. IACOBVS.

Quod ad phraſin attinet, qua in Theſi quarta uſi ſumus: **IN** Baptiſmus ſic lauacrum regenerationis & renouationis **IN** SPIRITV SANCTO: pro quo vos malletis dici, per Spiritum ſanctum. Reſpondeo, phraſin eſſe Spiritus ſancti, Hebræis uſitatam. Et apud Latinos [per] plerumque inſtrumentalem cauſam ſignificat. Cum autem Spiritus ſanctus ſit cauſa efficiens regenerationis principalis, quam per aquam, tanquam per inſtrumentum, in ſanguine Chriſti operatur: adeo potius uocam **IN**, quam **PER** poſuimus. De qua tamen cum quoquam litigare nolumus, ſi modo de re ipla conſtet, quod **NVDÆ AQVÆ** hoc opus non tribuamus, ſed Spiritu ſancto per aquam.

Cur poſuim **IN** Spiritu S. quam **PER** Spiritum S. ponendum.

Quod autem hæc Theſin poſuerimus, quæ ſtarum conuentione complectatur, hæc potiffimum cauſa fuit: Quod in uetero Orthodoxo conſenſu, quem ſic uocatis, expreſſe poſitum ſit: quum dicitur: Baptiſmus eſt lauacrum regenerationis & innouationis, nequaquam ſecundum literam accipiendum, ſed neceſſario (ſicut & in uerbis Corne Domini, & locutionibus de perſona Chriſti) ad tropum conſugiendum eſſe: quod uidelicet non ſit, ſed ſignificet & repræſentet tantum regenerationem, cuius etiam ſigillum ſit, ſed duntaxat in clariſ. Quod nos tanquam aperte falſum damnamus, & conſtanter aſſerimus: uerbum [eſt] *in regeneratione*, hoc eſt, eo modo, quemad-

An Baptiſmus ſit lauacrum regenerationis.

In præfatione Apologetica, a 5.

In Baptismo verbum
EST sine tropo acci-
piendum.

EST.
Lauacrum.
Regeneratio.

quemadmodum etiam reliqua vocabula, nō per tropum, sed secundum literam accipiendum & intelligendum esse, sicuti secundum literam in genuina & propria significatione sua sonant. Vocabulum enim [Baptismus] non aquam tantum, sed aquam cum Spiritu, & totam actionem à Christo institutam significat. Verbum [EST] significat idem, quod verè & realiter esse, non significare, figurare, adumbrare, representare. Lauacrum proprie intelligitur, quando reuera homo aqua lauatur. Renouatio & regeneratio veram & realem regenerationem & renouationem exprimit. Vbi igitur aut in quo vocabulo est tropus: ad quem iuxta illum consensum minime orthodoxum, vestra quoque opinione, tam necessario fugiendum est? Nulla, nulla inquam, necessitas hoc facere cogit: Imo ipsa Baptismi ratio talem tropum prorsus non admitteret. Nam quotquot infantes baptizantur, reuera & realiter in filios Dei adoptantur, regenerantur & renouantur. Vt qui prius, hoc est, ante perceptum Baptismum, in gratia Dei non erat, post Baptismum in gratiam Dei receptus, verè in Filium Dei adoptetur. Vbi adoptio non significatur tantum, sed REALITER confertur. Nam Spiritus sanctus in ista aspersione aquae Baptismi adest, qui praestat, quod nuda aqua sine Spiritu sancto praestare non posset. Ideo nulla est hic tropica significatio adoptionis, sed vera adoptionis communicatio. Nam homo baptizatus in Baptismo accepit, & post susceptum Baptismum habet, quod ante perceptum, Baptisma non habebat. Sicut enim si infans octauo die non circumcisus esset, deleta fuit anima eius ex populo Dei, etiamsi ex patribus natus esset, quia pactum Dei irritum fecit, sicut verba Moise expressè sonant: **MASCULUS CUIUS PRÆPUTIUM CIRCUMCISUM NON FUERIT, DELEBITUR ANIMA eius de populo suo. QVIA PACTVM MEVM IRRITVM FECIT.** Idem de Baptismo quoque iudicandum est. Cuius tamen Dominus adeo certum tempus non praescripsit. Ideo non est signum nudum adoptionis Baptismus, sed per illud ipsa adoptio confertur. Nam eo ipso momento, quo infans circumcisus fuit, eodem etiam momento adoptatus fuit in Filium Dei. Cuius adoptionis externum, quidem signum in carne praeputij ablata accepit, sed sola ablatis illa tantum bene-

Baptismus non est
nudum signum.
adoptionis.

nescium Dei præstare non potuisset, nisi accessisset verbum, per quod Spiritus sanctus efficax in adoptionem & eiusdem oblationem fuit. Sicut nunc in nouo Testamento quoque per Baptismum efficax est, & adoptionem nobis Christi sanguine & merito acquisitam, per hoc Sacramentum Baptismi, applicat & oblationem.

D. B. B. Z. A.

Neg, nos docemus, Sacramenta nuda signa esse: sed externa tantum actioni, tantam vim tribuendam esse, negamus, quanta vos ei tribuitis: quod solius Spiritus sancti est. Præterea in Baptismo ritè administrato non significari tantum, sed peccatorum remissionem & regenerationem omnibus baptizatis offerri quoque, & præberi dicimus, quatinus non ab omnibus, qui baptizantur, accipiantur.

Dei & efficacis Sacramenti Baptismi.

Nam Baptismus aqua ita regenerationem & adoptionem representat, ut vis latens ei non sit affixa, alia omnes homines qui baptizarentur, etiam regenerarentur & renouarentur. Et Baptismum aqua non esse, sed significare & representare duntaxat. lanacrum regenerationis & renouationis, eorum vita probat, qui etsi baptizati sunt, tamen neque renati sunt, neque innouati, sed veterem hominem cum suis desiderijs in se regnare sinunt, totisq; peccatis seruunt.

Neg, enim Baptismi efficacia ad id momentam astringenda est quo homo baptizatur, sed ipsa Christi in eo oblata regenerationis & renouationis beneficia interdum illum præcedere, ut in Cornelio, interdum vero subsequi dicimus, in ijs videlicet qui fidem non habent, sed suo tempore habebunt, quam ore profitentur, cum baptizantur.

Lll 3

D. I. A.

D. IACOBVS.

An nuda signa in Sa-
cramētis ponantur.

Non ignoro, vestros constanter negare, quod non ponant nuda signa aut significationes & repræsentationes inanes in Sacramentis noui Testamenti, quia dicitis, quod res significata simul cum signis offerantur ac præbeantur. Sed supra in loco de Coena Domini demonstratum est, reuera nuda signa à vobis statui in terris. Quoniam nullam realem præsentiam earum rerum in terris creditis, quas per panem & vinum in Coena Domini significari dicitis. Ita etiam hoc loco de Baptismo affirmatis, siquidem aperte in vestris Thesibus ponitis, Idololatriam manifestam esse, **SI ALIAM VIRTUTEM AQVÆ**, quam sacramentalis SIGNIFICATIONIS, quantumuis sacramentalem attribuamus. An verò hoc non sit nuda signa sine re signata statuere, iudicio auditorum committimus. Deinde non alia ratione offerri & præberi dicitis res signatas, quam significando & repræsentando. Quod similiter nullam realem præsentiam statuit, sed relationem duntaxat signi ad signatum: quorum alterum, videlicet signum, sit in terris, res signata in coelis, vel alias non præfens, sed longo tempore demum secutura. Quod etiam iudicio auditorum committimus, an non sit nuda signa afferere? Siquidem hæc relatio omnibus signis adhæret, quæ res simpliciter tantum significant & repræsentant, de qua hic disputatis. Quod autem Spiritus sanctus in Baptismo legitime administrato vim in Baptismo latentem non exerat eo tempore, quo homo baptizatur, mihi valde nouum & mirum est audiri. Et sanè hæc ipsa assertio planè confirmat, vos nuda signa in Sacramentorum vsu ponere. Tolle enim ex Sacramentis substantiam rerum signatarum, & earum quoque effectum ac vsum, quid, quæsitio, nisi nuda signa relinquuntur? Quod in Baptismo non solum damnatorum, (qui etiam baptizati, sed vestra opinione regenerati, aut Spiritu sancto donati nunquam sunt) sed etiam electorum fieri dicitis. Vbi effectum Baptismi, non eo tempore, quo homo baptizatur, sed longo interposito tempore sequi dicitis.

Causa

In responsi ad Do-
gma. 1. & 2.An Spiritus S. vim
suam statim in actu
Baptismi exerat.

Causa autem huius erroris est, quod Baptismum unum in duos Baptismos diuiditis, interiorem & exteriorem: cum hos duos Baptismos Scriptura ignoret, & unum tantum Baptismum prædicet. In quo metonymiæ locus esse non potest, nisi nuda signa afferre velimus, quod ne vos quidem facere videri vultis.

Metonymia in Baptismo nullum locum habet.

Nequaquam autem Deus instituit, sed abrogare voluit representationem ablutionum, quæ in veteri Testamento varijs modis usitatae fuerunt. Quæ omnia nunc per Baptismum abrogata sunt, quando ipso Christi sanguine per aquam Baptismi corpore & anima in nomine Trinitatis aspersi, ab omni immunditie purgamur, & coram Deo mundis reputamur.

D. BEZA.

Nobis minimè nuda signa videntur, quæ tam efficaces significaciones & representationes coniunctas habent: quibus res significata non solum representantur, sed simul etiam cum signis offeruntur & præbentur. Ut enim corpus aqua abluatur: ita etiam per interiorem Baptismum Spiritus, anima à peccatis sanguine Christi purgatur. Hic Baptismus Spiritus, verus est Baptismus: quem Baptismus externus aqua significat & representat, & adoptionem obsequat, etiam si non statim eò tempore fiat, quo homo baptizatur.

Quomodo non nuda signa constituantur Beza.

D. IACOBI.

Allud est significatio seu representatio rei, & aliud exhibitio rei. In Baptismo non tantum significatur & representatur adoptio, sed etiam exhibitur, & reuera in præsentia præstatur. Quantum igitur differunt representatio seu significatio, & exhibitio rei: in tantum etiam differt nostra

sententia

456 Colloquium Mompelgartense

sententiã à vestra. Baptismus enim, quoniam est lauacrum regenerationis, non duntaxat aquæ asperzione significatur & repræsentatur, sed in asperzione aquæ exhibetur, vt diximus: ideo etiam in illo actu eam præstat.

Quomodo significatio, locum in Baptismo habere possit.

In respons. ad Theod. sin. 1. & 4.

Quod ad significationem attinet seu repræsentationem, si partes Baptismi inter se conferantur, suo modo ferre possumus, quod aqua signum sanguinis, & asperio eius, seu immersio spiritualis mortificationis & regenerationis significatio seu repræsentatio dici possit. Verum hæc aqua & eius nuda asperio, non est Baptismus, sed pars duntaxat Baptismi. Nam cum numero vnus tantum sit Baptismus, qui constat aqua ET SPIRITV, non sola aqua, nec solo Spiritu, sed aqua & Spiritu simul: Metonymia vestra sacramentalis, quam fingitis, locum hic habere non potest, quia alterum pro altero sumatur, aut alteri tribuatur, quod alterius est. Sed vnus & idem effectus vtrique simul tribuitur, videlicet Spiritui & aque. Quoniam non aqua sine Spiritu, neque Spiritus sine aqua, sed Spiritus per aquam, & aqua virtute Spiritus sancti, hominem verè regenerat & renouat. Vbi omnis tropus prorsus excludendus est, & nullo modo recipiendus, de quo vester Orthodoxus consensus falso disputat.

D. BEZA.

De vocabulo Sacramenti.

Verbum Euangelij.

Baptismus.

Baptismi definitio.

Appellatio Sacramenti, interdum angustius, interdum latius sumitur. Interdum enim tantum externa signa intelliguntur, quæ res significant et repræsentant. Interdum rem significatam & effectum simul cum signis complectitur. Sicut Euangelium interdum externum verbum predicatum: interdum ipsum Dei internam, & æternum verbum significat. Ita in Baptismo dicitur ablatis illa externa, quæ fit per asperionem seu immersionem aquæ, Baptismus, quæ repræsentatur spiritualis immersio, quæ verus Baptismus est. Ideo, talis definitio

Definitio causalis est, quando res ab effectis definitur, ut cum Baptismus dicitur lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti.

Nos igitur rem significatam, hoc est effectum coniungimus cum signo, cum dicimus, quod Baptismus sit signum significans: & obsignans adoptionem filiorum Dei. Quia in re Paulum sequimur, qui de Abrahamo inquit: Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiae fidei: ne plus tribuamus signo, quam par est, videlicet, quod rei est, id est, efficaciam interioris Baptismi, qui Spiritus sancti est, & ei soli tribui debet. Sic de Sacramentis loquentes, primum Genus ponimus, videlicet signum: Deinde, efficaciam addimus, quam signum significat & representat, quod in oculos incurrit.

Definitio Baptismi secundum Bezam.

Rom. 4.

D. IACOBVS.

Aliquoties nunc à nobis dictum est, in Sacramentis corporalia & externa, à spiritualibus & internis distinguenda quidem, sed non diuellenda & separanda esse. Item, aliud esse ob signationem, aliud exhibitionem rei. Nam ob signatio, exhibitæ rei confirmatio est. In Baptismo ergo, non ob signatur futura & longo tempore post secutura adoptio, sed iam in præsentem, vel in adultis prius collata adoptio: quam Spiritus sanctus per aquam Baptismi confert, vel præsentem confirmat. Vnde lauacrum regenerationis non tropicè, figuratè, Metonymicè, sed verè & realiter est, & dicitur esse. Nam eo momento, quo infans baptizatur, reuera filius Dei fit, & regeneratur, & adoptionem filiorum Dei consequitur.

Differentia inter ob signationem, & exhibitionem rei.

Adoptio quomodo per Baptismum ob signatur.

Baptismus non est lauacrum regenerationis tropicè.

Quemadmodum Princeps donans ministerium feudo aliquo, non modo literas tradit, sed suo etiam sigillo ob signat. Sigillum Principis, non est quidem res ipsa, sed rem præsupponit in literis comprehensam, quam ob signando confirmat. Sic Baptismus lauacrum regenerationis est infantis,

Simile de Principe, feudum ob signans.

M m m

non

458 Colloquium Mompelgartense

non incertæ, aut futuræ post aliquot annos secururæ, sed præsentis, & in hoc ipso actu factæ adoptionis: vt certo dicere possumus: Hic infans est verè filius Dei, quia in nomine & in mortem Iesu Christi baptizatus est.

Quod ad locum Pauli attinet, de circumcissione Abraham non modo signum, sed etiam signaculum (*σφραγίδα*) iustitiæ fidei eam fuisse dicit. Vbi Paulus externum signum, videlicet, auulsionem pelliculæ, à verbo fœderis non separat, quo adoptio inclusa erat: neq; adoptionem & iustitiam fidei longè post secururam dicit: sed rei præsentis signaculum, obsignatio & confirmatio fuit. Sic Baptismus quoq; præsentis ablutionis & adoptionis signaculum, obsignatio, & confirmatio reuera est: & non tantum eam significat & repræsentat, aliquando & suo tempore secururam.

D. BEZA.

Quero mi domine: An Cornelius fueris adoptatus, an sequam baptizaretur?

D. IACOBVS.

Fuit: Sed alia est ratio infantium, alia verò aduulorum, qui audito externo verbo Dei crediderunt.

D. BEZA.

Si ergo infantes credunt: iam sunt adoptati, priusquam Baptismum suscipiant?

D. IACOBVS.

Nego. Nam priusquam baptizentur infantes: non possumus affirmare, quod credant. Quoniam fides illis in Baptismo datur. In perceptione ergo Baptismi infantes simul & adoptantur in filios Dei, & adoptio in ipsis obsignatur. Quapropter Anabaptistis contradicimus, qui in eo errore versantur, quoniam infantes actu carent intellectu, ideo etiam impossibile esse, vt credant. Nos contra dicimus: non modo possibile, sed Deo facilimum esse, fidem in infantibus operari, etiam sine beneficio rationis humanæ. Et quidem etiam re ipsa

Refutatio argumen-
ti Anabaptistarum
de fide infantium.

re ipsa factum, & in Iohanne Baptista demonstratum esse: Luc. 1.
 qui Christum agnouit, cum adhuc in utero matris esset: & ad
 vocem Mariæ matris Dei, in utero Elisabethæ matris exulta-
 uit. Quod autem mirabiliter etiam gratiam, infantibus vel
 circumcisis vel baptizatis contulerit & conferat, ipse Christus
 testatur, cum inquit: Sinite paruulos ad me venire. Qui Chri-
 sto per Baptismum adducuntur: & nisi ex aqua & Spiritu re-
 generentur, regnum Dei illis polliceri non possumus. Partici-
 pes ergo fiunt in Baptismo vtriusque, videlicet & regenera-
 tionis seu adoptionis, & oblationis eiusdem, vt vere filij
 Altissimi vocentur. Hic nihil tropicum, nihil figuratum, sed
 res ipsa confertur. Infans baptizatus in anima & corpore mu-
 tatur, & regeneratur: ex veteri homine fit nouus, ex iniusto
 iustus, ex polluto sanctus, ex filio gehennæ filius regni coe-
 lestis. Etsi autem id externo oculorum sensu comprehendere
 non possumus: tamen verbum Dei intuentes, non dubita-
 mus, quippe quod de hoc Dei opere testatur: videlicet dona-
 ri infantes baptizatos gratia adoptionis, fide & Spiritu
 sancto.

Mar. 10.
 Matth. 23.
 Ioan. 3.

D. B E Z A.

*Quamuis infantes propria fide careant, videlicet actua-
 li: tamen eos baptizandos esse censemus propter formulam
 fœderis, qua dictum est Abraha, & posteritati eius: Ero
 Deus tuus, & Deus seminis tui post te. Et sufficit parentum
 fides, quia & suo & liberorum nomine hanc promissionem
 apprehendunt: Ideoq; merito baptizantur.*

Cur paruuli etiam
 sine fide baptizandi,
 secundum Bezz opi-
 nionem.

*Quod Ioannis Baptista exemplum, in utero matris exul-
 tantis offertur, singulare est. Neque in Scriptura vsquam
 extat, quod similiter Deus in omnibus infantibus Christia-
 norum pari ratione operetur.*

Exemplum Ioannis
 Baptista singulare,

M m m 2

Et erant

460 Colloquium Mompelgartense

Et erant in illo fœdere liberi, de quibus Christus loquebatur: Sinite paruulos ad me venire, quoniam talium est regnum cœlorum: sed non omnium. Deus enim suo arcano iudicio reliquit, quos infantes suâ gratiâ donare velit. Ideoq̃, PROBABILITER tantum, fructu adoptionis infantes baptizatos donari, affirmare possumus.

D. IACOBVS.

Nemo aliena fide saluatur: ideo infantes propriam fidem habere necesse est. Sicut scriptum est: Impossibile est, sine fide placere Deo. Et, iustus ex SVA FIDE viuet: non aliena sed propria. Et Christus aperte dicit, pueros illos credere, quos suis discipulis proposuit. Qui scandalizauerit vnum de pusillis illis, QVI CREDVNT IN ME, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in cœllo eius, & demergatur in profundum maris. His verbis Christi plus fidei tribuendum est, de fide infantium & puerorum differenti, quàm si quis adultus millies affirmaret, se credere. Nec est quod obijciatur, illos pueros, non fuisse infantes. Et si enim paruulus ille seu puer, non in cunis iacebat, quem Christus in medio discipulorum suorum statuit: tamen nullum inter illum, & in cunis infantem iacentem, discrimen est, ratione spiritualis huius differentiationis in intellectu, si cum adultis conferantur. Cuius tamen nulla ratione habita, Christus aperte inquit: QVI IN ME CREDVNT: in quod verbum Christi respiciendum, & plus fidei ipsi, quàm iudicio cœcæ rationis nostræ, de fide infantum aliter iudicantis, tribuendum est.

D. BEZA.

Si igitur infantes credunt: ergo erunt adoptati in filios Dei, antequam baptizarentur.

D. IACOBVS.

Nequaquam. Ideo enim baptizantur, vt adoptentur. Sic

Heb. 11.
Heb. 2.
March. 10.

Infantes, & pueri,
spirituali intelligentia
pares.

aut in veteri Testamento, ideo circumcidebantur, ut in foedus reciperentur: quod neglecta circumcissione non fiebat. Quoniam carnalis natiuitas eos non saluat, quod ex fidelibus parentibus nati sint. Nam quicquid ex carne natum est, caro est, id est, damnatum est. Ideo ex Spiritu & aqua renasci oportet, ut in foedere censeantur: ad cuius salutarem perceptionem fides necessaria est.

Gen. 17.
Ioan. 6.

D. BEZA.

Quero, Domine Doctor, an Simon Magus etiam crediderit, cum baptizaretur?

De Simone Mago,
an crediderit.

D. IACOBVS.

Maxime. Id enim Scriptura aperte testatur.

Act. 8.

D. BEZA.

At non habuit partem in regno Christi: quomodo ergo fidem habuit, aut verè credidit?

D. IACOBVS.

Gratiam quam in Baptismo accepit, per suam impietatem, iterum amittere potuit. Fieri enim potest, ut verè credens, fidem & Spiritum sanctum iterum amittat, quibus a Deo in Baptismo donatus erat.

Simon Magus fidem
amittere potuit.

D. BEZA.

Simon Magus simulauit se credere, sed non credidit: ideoq; etiam maledictus esse dicitur.

Simon Magus an
crediderit.

D. IACOBVS.

Videamus & audiamus ipsum Euangelistam Lucam, de Simone Mago, & eius fide loquentem, qui sic inquit: Cum vero credidissent Philippo Euangelizanti de regno Dei, in nomine Iesu Christi baptizabantur viri & mulieres: TVNC SIMON ET IPSE CREDIDIT. Hoc testimonium apertum est, quo testatur Lucas, ipsum Simonem credidisse.

Act. 8.

Mat. 23. 3

D. BEZA.

462 Colloquium Mompelgartense

D. BEZA.

Spiritus sanctus dicit, etiam hypocritas credere: Sic Simon Magus quoque simulauit se credere, sed reuera caruit fide.

D. IACOBVS.

Textus reclamatur. Nam Lucas testatur: Postquam Simon credidit, & baptizatus est, quod Philippo adhaerit: videns etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur. Et quamuis postea tentatus a Sarana, voluerit peccata redimere, vt quibus manus imponeret, Spiritum sanctum acciperent, cui Petrus maledictionem imprecatur: Pecunia tua tecum sit in perditionem: tamen idem Lucas testatur, eundem Simonem Apostolos precatum esse, vt pro ipso apud Dominum intercedant. Precemini vos, inquit, pro me, ad Dominum, vt nihil veniat super me horum, quae dixistis. Quod Simon nunquam fecisset, si non verè credidisset.

D. BEZA.

Non fuit vera fides, qua Simon credidisse scribitur, sed simulata fides: simulauit se credere, sed reuera non credidit.

D. OSIANDER.

Reuerende Domine Beza: Rogo, vt Illustriss. Princeps, Comes Fridericus, & auditores mihi ignoscant, quòd vnum verbum interloquar. Si ad hunc modum, semper licebit omnia aperta Scripturae sacrae testimonia, per glossas eludere: quid tandem certi in vniuersa sacra Scriptura retinebimus? Exempli gratia: Credidit Simon, id est, simulauit se credere.

ABRAHAM MUSCVLVS.

Cor eius non erat rectum.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Annon potest fieri, vt verè regeneratus incidat in scortationem, aut aliud flagitium? Quo facto certe fidem & Spiritum sanctum amitteret? An qui veram fidem habent, eam amittere possint

D. BEZA.

Ex maledictione Petri constat, quòd cor Simonis non fuerit rectum coram Domino. Ideòq; etiam Petrus ei dixit: Non est tibi pars, neq; fors in sermone isto.

D. IACOBVS.

Annon potuit fieri, vt fidem iterum amitteret, quam prius in suo corde veram habuit? Quia Lucas aperte testatur, quòd crediderit

D. BEZA.

Non: Si enim veram fidem habuisset: eam nunquam amisisset. Nam qui semel vera fide à Deo donantur: eam nunquam amplius amittere possunt.

D. IACOBVS.

Quæro igitur: num Dauid adulterium perpetrans cum Bethsaba, vxore Vriæ, fidem & Spiritum sanctum amiserit? An Spiritus S. per mortalia peccata amittitur.

D. BEZA.

Nequaquam amisit: sed retinuit.

D. IACOBVS.

Hoc ego neque in Scriptura sacra, neque vllò Scriptore Ecclesiastico legi. Quòd etiam cum verbis Pauli manifestè pugnat, cum inquit: Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Si mori possunt: Ergo fidem quoq; amittere possunt: quam habens & retinens, quam diu habet, mori non potest: quemadmodum sine ea nemo seruatur; quam diu eam homo retinuerit, mori non potest.

D. BEZA.

464 Colloquium Mompelgartense

D. BEZA.

Simile de ebrio.

Ego dico, Davidem in adulterio perpetrato, retinuisse fidem & Spiritum sanctum, neque eam amisisse. Quod similitudine declarabo. Ebrius non amittit intellectum seu rationem: etsi, quàm diu ebrietas caput eius occupat, ratio sese non exerat, sed similis sit animali bruto. Et quemadmodum ignis cineribus relictus, minimè extinctus est, sed latet: Ita etiam, gratia, fides, & Spiritus sanctus, in lapsibus Electorum, ad tempus teguntur, ut non sentiantur, donec ad se ipsos redeant, & peccatum suum agnoscant, & penitentiam agant. Quod in Davidis adulterio quoque, factum est: in quo gratia Dei ad tempus reecta, sed non amissa fuit.

D. IACOBVS.

Refutatio argumenti à simili de ebrio homine.

PSL. 51.

Hæc non similitudo, sed dissimile est, quod de ebrio proponis exemplum. Ratio enim & intellectus humanus potentia substantialis animæ est, cuius usum etsi ad tempus amittat homo, ipsa tamen ratio, hoc est potentia animæ non amittitur, quàm diu homo est & manet. Sed longè alia ratio est gratiæ Dei, fidei, & Spiritus sancti: quæ non substantiales partes hominis, sed dona Dei sunt. Sicut igitur à Deo data sunt, ita amitti quoque posse, & reuera adeoque ipso facto amissa esse, sacra Scriptura aperte testatur. Ne proicias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. REDDE MIHI lætitiâ salutaris tuæ, &c. orat Psaltes. Neque etiam instar ignis sub cineribus teguntur: sed prorsus extinguuntur, & hoc modo etiam amittuntur.

D. BEZA.

Sicut ebrietas usum rationis aliquandiu auferre potest, non autem ipsam rationem: Sic quoque, Spiritus sancti, fidei et gratiæ Dei usum, in Electis perpetrata peccata, aliquandiu auferre

auferre possunt, non aut ipsam gratiam Dei, fidem & Spiritum sanctum, qui in illis manet, & ab eis non recedit, sicut quoque à Dauide non recessit.

D. IACOBVS.

Non vellem mille florenos, imò ne totum quidem terrarum orbem accipere, vt talia meis auditoribus proponerem, tam manifeste impia. Quod videlicet, perpetrantes peccata contra conscientiam, scortatores & adulteri, si sint electi, retineant in ipso actu peccati, fidem & Spiritum sanctum.

D. BEZA.

Ego vellem perire, si aliter docerem. Et dabis ne tu mihi hominem, qui sit sine aliqua labe? In quo non sit caro? Fieri potest, vt aliquis ita scortetur, vt vix sentiat se scortari? Num propterea Spiritum sanctum amitteret?

D. IACOBVS.

Distingue inter infirmitatis humane labe, & manifesta scelera contra legem Dei. Illæ enim peccata venialia sunt, hoc est, quæ credentibus & electis non imputantur, secundum illud: Septies in die cadit iustus & resurgit: quibus Spiritus sanctus non amittitur. Hæc vero mortalia, secundum illud Pauli: Si secundum carnem vixeritis, MORIEMINI.

Discrimen inter peccata venialia & mortalia. Prou. 24.

D. BEZA.

Nullum peccatum est veniale: sed omnia sunt mortalia, hoc est, digna morte. Ideo hæc distinctio peccatorum, tanquam Papistica, hic locum habere non potest.

D. IACOBVS.

Verum quidem est, omnia peccata esse æterna morte digna: sed nihilominus Spiritus sanctus discernit infirmitates,

Nnn

466 Colloquium Mompelgartense

tes, quæ non expellunt Spiritum sanctum, ab illis manifestis flagellis: quibus fides & gratia Spiritus sancti, post acceptum Baptismum amittitur. Nam quædam sunt peccata, quæ Spiritum sanctum excutiunt, de quibus Paulus citato loco loquitur: Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Item, manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. **QVI TALIA AGVNT**, regnum Dei non consequuntur. Alterum est genus peccatorum, quæ etiam electi deponere non possunt, donec moriantur: sed contra illa vsque ad extremum vite spiritum pugnant, adeoq; non ex proposito, sed contra voluntatem suam peccant. Cuius rei Paulus suum exemplum vniuersæ Ecclesiæ proponit: Si autem, inquit, quod nolo, illud facio: non iam ego operor illud, sed quod in me habitat peccatum. Sic aliquis corruptione naturæ præ alio pronus est ad iram: cum alius vix, aut difficulter ad iram prouocari possit. Cum ergo contra voluntatem suam irascitur: non tamen propterea fidem & Spiritum sanctum amittit, quamuis ira peccatum sit mortale, hoc est, æterna morte dignum; Matth. 5. Et huc pertinet illud Pauli: Nulla iustus nunc est condemnatio illis, qui sunt in Christo Iesu. Ecce Beati quorum tecta sunt peccata. Alia verò est ratio adulterij Davidis & scortationis, quando aliquis tollit membrum Christi, & facit ex eo membrum meretricis: qui certè spiritum Christi non retinet, nec manet membrum Christi. Ideo Paulus non simpliciter dicit: nullam condemnationem esse in illis, qui sunt in Christo Iesu: sed addit, qui non secundum carnem ambulat. Quibus verbis aperte ostendit, eos, qui sunt in Christo, si secundum carnem ambulent, gratia Dei excidere & damnari. Quando irascor: tum quod nolo, facio. Sed quando quis scortatur: quod vult facit, & Spiritum sanctum expellit. Ideoq; cum David non volens, sed volens adulterium perpetraverit: certè damnatus permanisset, si in hoc peccato, ante actam poenitentiam mortuus fuisset.

Rom. 8.
Galat. 5.

Rom. 7.

Matt. 5.

Rom. 8.

Psal. 12.

D. BEZA.

D. BEZA.

Abfit, ut omnia peccata aequalia esse dicamus: sicut Stoici opinati sunt. Omnia quidem sunt suâ naturâ mortalia: sed sunt venialia in electis, (excepto vno, de quo Ioannes ^{1. Ioan. 5.} dicit, quod pro eo non sit orandum: quod est peccatum in Spiritum sanctum.) Ii autem, in quibus vera fides est (quam vos electos amittere posse dicitis) eam amittere non possunt: sed latet, sicut ignis sub cineribus tegitur.

D. IACOBVS.

Quæro igitur hoc vnum tantum: Si Dauid post perpetratum adulterium in securitate sua, fuisset mortuus, priusquam concionem pœnitentiæ ex Propheta Nathan audiuit: an ne saluatus, vel damnatus fuisset?

D. BEZA.

Dauid, quoniam in numero electorum fuit, idèd gratiâ Dei excidere non potuit. Et sic suo tempore in viam redeunt, quotquot sunt electi, etiamsi ad tempus, sicut Dauid, peccent. Nam Dei dona sunt ἀμεταμέλητα, hoc est, Deum non pœnitent donorum, quæ in electos suos contulit. Ideoque gratiâ Dei excidere non possunt.

D. IACOBVS.

Ego sic sentio: si Nathan non corripuisset Dauidem, neque Dauid pœnitentiam egisset: nunquam saluatum fuisset. Nam post concionem Nathan, demum inquit: Peccaui. Et postquam absolutionem accepit: Dominus transiit peccatum.

Dona Dei quomodo sint ἀμεταμέλητα, id est, sine pœnitentia.

Nnn 2 ° sum

468 Colloquium Mompelgartense

tum tuum : tūc demum orauit : Et Spiritum sanctum tuum ne auferas à me : à quo certè ablatus erat, quàm diu in illa securitate vixit. Non rectè igitur, nec analogiæ fidei consentaneè, citantur verba Pauli de donis Dei. Non enim hoc vult Paulus : Deum sua dona adimere non posse illis, qui verè credunt : quod suo exemplo restatur, cum inquit : Ego castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne dum alijs prædicauero, ego reprobus fiam. Non autem dubium est, Paulum verè regeneratum fuisse, & fidem veram habuisse : qui tamen restatur, se ita alijs prædicare posse ad salutem, vt ipse reprobus fiat, nisi seipsum castigauerit. Quapropter nequaquam hæc verborum Pauli sententia est, quæ illis hoc loco falso & peruersè affingitur : videlicet, dona Dei ita esse sine poenitentia, quòd semel collata dona non auferat ab illis, quibus ea donauit. Sed prædicat Dei veritatem, quòd mentiri non possit, & seipsum negare nequeat. Quæ simul ad pios & impios pertinet, quibus Deus gratiam suam ex æquo offert. Siue ergo homines non admittant, siue admissam iterum abijctant : ipse tamen Deus in seipso, sine poenitentia est : & tota die, vt Propheta loquitur, expandit manus suas, ad omnes peccatores, & per legatos suos nos rogat etiam turpiter etiam lapsos, vt cum Deo in gratiam redeamus. Quam igitur gratiam Deus semel in Baptismo nobis contulit, eius ipsum nunquam poenitet. Sicut & semel copulati coniunges, ad tempus separati, non de nouo in templo, copulantur : sed reconciliatio fit, virtute prioris vinculi coniugalis, quo ab initio copulati fuerunt : Ita etiam semel baptizati, etiam si spirituale diuortium commissum esset, non tamen de nouo baptizantur, sed virtute semel percepti Baptismi, reconciliatio tantum fit per veram poenitentiam, qua peccatores iterum cum Deo in gratiam redeunt, quam peccato amiserunt. Si dimiserit vir (inquit Ieremias) vxorem suam, & recedens illa ab eo, nupsit alij viro : nunquid reuertetur ad eum vltra ? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa ? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis : tamen reuertere ad me, dicit Dominus.

1. Cor. 9.

Veritas Dei in oblationibus suis donis.

2. Esai. 65.

1. Cor. 5.

Iere. 3.

Quem

Quemadmodum igitur non opus fuit noua circumcissione, per pœnitentiam ad Deum redeuntibus: Sic etiam non est opus nouo Baptismo, pœnitentiam agentibus, qui post acceptum Baptismum, gratiam Dei, fidem, & Spiritum sanctum amiserunt. Deus enim non mutatur, sed firmus est in suis promissionibus. Etiam si enim quis gratiam Dei abiciat, fidem & Spiritum sanctum amittat, si per pœnitentiam resurgat, & ad Deum conuertatur: ab eo, qui est ratione suorum donorum ἀμεταμέλητος, id est, sine pœnitentia, iterum in gratiam recipitur. Num. 29.
Mal. 3.

D. B E Z A.

Quos Deus aeterno & arcano suo consilio, ad gratiam & vitam aeternam ordinauit, his etiam donat fidem & Spiritum sanctum: quem retinent quoque & minimè amittunt, etiam si interdum peccent, sicut Dauidi accidit. Nam tales vel tandem redeunt ad seipsos, & gratiâ Dei finaliter non excidunt. Quos verò Dominus hoc modo non elegit, etiam si millies baptizarentur externo aqua Baptismo: illis tamen nunquam fides aut Spiritus sanctus donatur, sed iusto Dei iudicio relictæ, suâ culpâ pereunt. Horrenda audire.

Quod autem ad substantiam Baptismi attinet, & eius effectum, quando dicitur esse lauacrum regenerationis: non semper necesse est, illum effectum sequi eodem tempore, quo baptizantur. Quoniam hoc ipsum finem tantum Baptismi declarat: manet tamen verus Baptismus, etiam si regeneratio in reprobis & ad vitam aeternam non electis, minimè sequatur.

Quemadmodum enim Euangelium, est potentia Dei ad salutem, suâ naturâ: id est, per illud offertur illa potentia saluandi, quæ non significatur tantum, sed reuera etiam offertur: non tamen simpliciter, & statim se illa potentia in Rom. 1.

N n 3

omni-

470 Colloquium Mompelgartense

omnibus auditorib. Euāgelij exerit, sed in paucis, videlicet: qui in numero electorū continentur. Sicut & in Cæna Domini corpus & sanguis Christi omnib. offeruntur, & tamen non ab omnibus percipiuntur, sed à credentibus tantum: Ita etiam gratia adoptionis offertur omnibus in Baptismo aqua, quem promiscuè boni & mali, electi & reprobi accipiunt. Sed effectus tantum in Electis sese exerit: non autem statim eo tempore, quo baptizantur, sed interdum in senectute demum eam Spiritus sanctus operatur.

D. I A C O B V S.

Reuerende Domine Beza, ab initio Colloquij constitutum est, ne articuli controuersi, de quibus conferendum erat, commisceantur, sed vt singuli suo loco tractentur. Ideoq; etiam quæ hic de electis dixisti, quod in illis saltem virtus Baptismi, & regeneratio sese exerat: in locum & collationem de Prædestinatione reijciemus.

*Quomodo consola-
tio de adoptione fa-
cta ex Baptismo pe-
tenda sit.*

Vnum autem duntaxat hoc loco quæro: quomodo aliquis in conscientia sua perturbatus, & in summis tentationibus constitutus, consolationem ex Baptismo semel accepto, petere possit: Si non certum est, quod in Baptismo adoptatus sit:

Nam secundum vestram sententiam, non omnes regenerantur, qui baptizantur, sed ñ duntaxat, qui in eterno DEI decreto, ad vitam æternam electi & ordinati sunt.

D. B E Z A.

Quod non omnes baptizati regenerantur ad vitam æternam: culpa non est Dei, sed hominum impiorum, quibus Deus nihil debet, si in sua impietate relinquuntur.

Conso-

Consolatio autem, quod adoptati simus, petenda est ex effectis Spiritus sancti: quando videlicet sentimus in nobis eiusmodi motus Spiritus sancti, qui testificantur nos verè regeneratos & in filios Dei adoptatos esse.

Certitudinem adoptionis factæ, unde Beza querere doceat.

Nam Spiritus sanctus perhibet testimonium spiritui nostro, quod simus filij Dei. Hos motus in nobis si sentiamus, minimè dubitemus, nos verè adoptatos & filios Dei esse.

Rom. 8.

D. IACOBVS.

Quid autem in summis tentationibus fiet, quando eiusmodi motus Spiritus sancti, non solum non sentiuntur, sed etiam cogitationes à Satana contrariæ inspirantur, quæ nihil nisi desperationem ministrant? Quia enim horribiliter peccauerimus, ideo nullam gratiam à Deo nobis sperandum esse. Unde igitur firma consolatio petenda erit? Cum in Baptismo (secundum vestram doctrinam) nullam consolationem inueniar: quem docetis non certum testimonium adoptionis in omnibus esse, qui baptizati sunt, sed in electis tantum, & occulto Dei decreto ad vitam æternam ordinatis? Quomodo igitur talis conscientia erigi potest? Si enim ad illos motus internos Spiritus sancti remittatur, quos in se non sentit, sed contrarios: desperatio augetur, non minuitur. Necessè ergo est recurrere ad verbum & ad Sacramenta, eaq; pluris faciendæ sunt, quàm desperabundæ illæ cogitationes. Si nos cor nostrum condemnat (inquit Ioannes) Deus est maior corde nostro: Qui per verbum nobiscum loquitur & agit, in Baptismo gratiam adoptionis omnibus baptizatis contulit, & in eis obsignauit: In his consolatio firma querenda est, vbi etiam certò inuenitur. Sicut in Monomachia Davidis cum Goliath videre licet: vbi David omnem consolationem contra Goliath, & spem certissimam victoriæ in circumcissione posuit, quam in infantia acceperat. Quis est, inquit, hic Philistæus incircumcisus, qui probris afficit aciem viu-

1. Ioa. 5.
1. Sam. 17.

472 Colloquium Mompelgartense

viuentis Dei. Et iterum : Erit igitur & Philistæus incircumcisu-
sus, quasi vnus ex eis, qui ausus est maledicere exercitui Dei
viuentis. Quasi diceret: Hic Philistæus, quia non est circum-
cisu-
sus, ideo apud Deum non est in gratia. Ego verò circumci-
sus sum: ideoq; sum in Dei gratia: cuius adiutorium mihi cer-
tissimum est. Hac consolatione armatus Dauid, Goliath ag-
greditur, & eundem prosternit, & obruncat. Quæ consola-
tio minimè certa & firma fuisset, si Dauid in ea opinione fuisset,
quòd per circumcisionem non in omnibus adoptio facta
esset. Idem prorsus de Baptismo quoq; nos dicere possemus:
Nullam in eo nobis consolationem relictam esse, & relinqui:
si vera est vestra doctrina de Baptismo, quod non omnes ba-
ptizati in filios Dei adoptentur.

D. BEZA.

*Non dico, quòd nullam consolationem in verbo & Sa-
cramento querere debeamus: sed hoc solum dicimus: Spi-
ritum sanctum per Baptismum aqua externum, non in om-
nibus vim interioris Baptismi exerere: sed in electis tan-
tum. Quando ergo electi hoc interius testimonium Spiritus
sancti habent & sentiunt, tum pars consolationis etiam in
externo aqua Baptismo reposita est, ad quem perturbata
conscientia recurrere possunt & debent.*

D. IACOBVS.

Beza consolationem
sentatis adimit,
quam in Baptismo
repositam habent:
Psalm. 31.

Sed nihil ad rem responsum est. Heret enim adhuc dubi-
tatio, cum ille sensus & motus Spiritus sancti in perturbatis
conscientijs non sentiatur, sed eueniat illis, quod Dauid de se
ipso loquitur: Ego, inquit, dixi in excessu meo: proiectus
sum à facie oculorum tuorum. Nec ego certò scire possum,
an Deus occultum de me saluando decretum fecerit: quid
ergo mihi consolationis acceptus Baptismus afferre potest:
qui effectum regenerationis coniunctum non habet, sed in-
terdum

terdum in senecta demum in electis sese exerit? Contra autem Scriptura sacra aperte testatur: Baptismum esse LAVACRUM regenerationis & renouationis in Spiritu sancto, & sigillum adoptionis infallibile. Neque in summis illis tentationibus, ad illos internos motus respiciendum, sed Satanæ per Baptismum insultandum, & huiusmodi verbis depellendus est: Recede à me Satan, nullam partem in me habes, quia in nomine sanctæ Trinitatis baptizatus, & verè in filium Dei adoptatus sum. Quod firmissima fide credendum mihi est, nisi totam Trinitatem mendacj arguere, & acceptum Baptismum ociosam cæremoniã & ludubrium fuisse, dicere velim. Qui (inquit Christus) crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Mar. 16. cap. Item: Quotquot baptizati estis, Christum induistis, Galat. 3. capite.

D. BEZA.

Nos dicimus: Baptismum aqua esse lauacrum regenerationis, hoc est, significare & representare regenerationem interiolem: Non autem ita significare, quòd fiat in omnibus, sed ostendit finem, cuius causã Baptismus institutus est: videlicet, ut in electis obsignet gratiam, in quam à Deo aeterno & occulto decreto, electi & ordinari sunt. Quemadmodum supra de Euangeli. potentia ad salutem, & de Carne Domini signis diximus: quibus potentia saluandi, & corpus & sanguis Christi, omnibus offertur: sed non nisi ab electis percipiuntur. In quorum numero quisquis comprehensus fuerit, etiamsi grauius peccet, sicuti de Dauide dictum est, non tamen gratiã excidit, in quam à Deo semel receptus est.

Baptismus quomodo lauacrum regenerationis sit secundum Beza.

Distinctio autem in duobus exemplis Dauidis & Saulis Regis, manifestè conspicitur. Nam uterq; grauius peccauit coram Domino: sed Dauid seruatur, Saul verò damnatur. Quia Dauid aeterno Dei decreto fuit electus: Saul verò ad aternam damnationem creatus & ordinatus.

000

D. IACO-

474 Colloquium Mompelgartense

D. IACOBVS.

Fuit ne Saulus etiam circumcisus?

D. BEZA.

Secundum literam: sed non secundum Spiritum.

D. IACOBVS.

Vna circumcisio Dauidis & Saulis.

Vna fuit circumcisio Dauidis & Saulis: vnum & idem verbum Dei: vnus & idem ritus & cæremonia: quod negari non potest. Sicut enim Dauid circumcisus est: ita etiam Saul, cum octo dierum esset infans, secundum Dei mandatum circumcisus fuit.

D. BEZA.

An duplex, vel vna sit circumcisio tantum
Rom. 2.

Duplicem esse circumcisionem ex verbis Pauli manifestum est, cum inquit: Non qui in manifesto Iudæus est, nec ea qua in manifesto fit carnis circumcisio, circumcisio est: sed qui in occulto Iudæus fuerit, is Iudæus est: & circumcisio cordis, circumcisio est, qua Spiritu constat, non litera.

His verbis Paulus aperte docet, duplicem circumcisionem esse, videlicet, carnis & spiritus, literæ & spiritus: vna exterior in externo ritu, altera interior in corde & spiritu.

Dico igitur, Saulem fuisse quidem circumcisum, circumcissione carnis secundum literam, sed non circumcissione spiritus, qui longè aliter in Saule, quàm in Dauide fuit.

D. IACOBVS.

Contrarium historia Saulis manifestè docet: quæ testatur, Saulem à pueritia egregijs donis Spiritus sancti exornatum fuisse, videlicet, reuerentia, honore, & obedientia erga patrem, animi humilitate egregia erga omnes, patientia, & moderatione singulari, prudentia quoque Rege digna. Accedit huc quoque, quod aperte de Saule scribitur: quod spi-
ritus

s. 2. m. 16.

ritus Domini recesserit ab eo, & spiritus malus illum exagita-
uerit. Si recessit spiritus sanctus: ergo prius eum habuit, quem
iterum amisit.

Deinde, D. Paulus, nequaquam duplicem circumcisi-
onem facit: sed in Iudæis ab usum & falsum intellectum circum-
cisionis à Deo traditę reprehendit: qui abiecto Christo, & do-
ctrina Euangelij spreta, gloriabantur, se propter circumcisi-
onem susceptam, esse in gratia, & verum populum Dei. Quod
cum circumcissione Abrahę aperte pugnabat: In qua circum-
cisio sigillum iustitię fidei fuit: quę non solum in auulsione
pelliculę præputij, sed etiam in promissione consistebat, sine
qua externa illa cęremonia profus inutilis, & vna duntaxat,
eacq; minima pars circumcisionis fuit.

Rom. 2.
Explicatio vera ve-
borum Pauli de cir-
cumcissione.

Quam promissionem cum negligenter Iudæi Christum
contemnerent, & doctrinam eius damnarent: eos frustra de
suscepta circumcissione gloriari, docet hoc loco Paulus, cum
gratiam in circumcissione acceptam iterum abijciant, & sibi
circumcisionem suam inutilem reddant. Ideoq; etiam literam
tantum appellat circumcisionem sine fide promissionis susce-
ptam, quę in Christum respiciebat, qua dictum est Abrahę,
& semini eius: In semine tuo benedicentur omnes gentes ter-
rę. Ablato hoc verbo: circumcisio litera, imò nihil est, nihil
prodeit. Neq; verus Iudęus ille est, si millies circumcideretur,
qui hanc promissionem abijcit, in qua ipse per circumcisi-
onem in gratiam receptus est.

Cur circumcissione
infidelium literam
appellet Paulus.

D. BEZA.

*Ex Pauli verbis recitatis manifestum est, quod sint duo
genera circumcisionis, alterum litera, alterum spiritus. Et
externa illa circumcisio carnis significabat & representa-
bat circumcissionem interiorem spiritus, qua signum erat
& obsignatio adoptionis.*

D. IACOBUS.

000 2

61

476 Colloquium Mompelgartense

An Saul per circum-
cisionem sit adopta-
tus in filium Dei.

Si externa illa circumcisio carnis, obsignatio fuit adoptionis: Saul autem (secundum vestram opinionem) à Deo in filium non adoptatus est: quomodo igitur in ipso suscepta circumcisio obsignatio fuit, aut esse potuit? Nam quod non est eius nulla obsignatio est.

D. BEZA.

Circumcisio externa, quoad Deum, omnibus offert, quod significat & representat: sed non in omnibus suam vim ex-erit: idq; non culpâ Dei, sed hominum, qui hanc gratiam respuunt.

D. IACOBVS.

Quòd Saul tempore circumcisionis suæ non respuerit hanc gratiam, quàm infans in circumcisione accepit, supra demonstratum est. Spiritus enim Dei in ipso erat, & signa gratiæ manifeste edebat, donec ab eo recessit, tum demum spiritus Domini malus eum exagitavit. Et quanta fuisset profanatio nominis Dei, si dicatur, Deum circumcisione gratiam adoptionis in Saule infante obsignasse, eum tamen nunquam adoptatum fuisse?

Simile de Principe.

Si Princeps sigillo suo obsignaret membranam, in qua nihil scriptum esset, & promitteret subdito non modo gratiam, & clementiam, sed spem etiam faceret de amplissimo feudo: quomodo cum honore Principis hoc factum coniunctum esset?

Profanatio nominis Dei in Baptismo reproborum, ex sententia Bezz.

Quanta igitur profanatio nominis sacrosanctæ Trinitatis, Dei Patris, Filij, & Spiritus sancti esset, si sigillo suorum Sacramentorum obsignaret gratiam, & amplissimam spem de vita æterna consequenda factam testaretur homini, quem tamen sua gratia nunquam dignatus esset, neque vnquam voluerit, neque etiamnum, aut in æternum eum velit saluari, sed ad æternam pœnam occulto suo decreto destinaverit? Abfit

Abfit à nobis, abfit inquam, vt tam impia, & blasphema de Deo, & eius Sacramentis cogitemus in cordibus nostris, quod Princeps iustus summæ contumeliæ loco duceret, si de ipsò talia spargentur.

Si autem vera esset opinio vestra, talia de Deo fateri cogere-
mur, quòd in Baptismo nobiscum luderet, & non serio
ageret, siquidem dicitis: externam circumcisionem obsigna-
tionem gratiæ fuisse, & Baptisimum nunc esse obsignationem
gratiæ in ijs, quos Deus nunquam dilexerit, neque eos sal-
uari velit, sicut responsiones vestræ ad nostras Theses aperte In respons. ad
Theol. 4.
testantur.

Longè verò aliter Dominus de Saule abiectò per Samue-
lem loquitur. Non enim ait: Tu abiectus es à Deo, quoniam
te Deus nunquam dilexit, & ab æterno reprobat, ad æter-
num interitum à Deo creatus & destinatus es. Nihil horum
dicit Samuel, sed inquit: Pro eo quòd abiecti sermone Do-
mini, abiectus es Dominus, ne sis Rex. 1. Sam. 15.

Fuit ergò Rex Saul in circumcissione verè in filium Dei
adoptatus, & adoptio ei non modo significata & oblata, sed
etiam re ipsa in eum collata fuit, & habuit conspicua & mani-
festa signa Spiritus sancti in ipso habitantis, quem postea sua
impietate iterum amisit, & multoties admonitus, & ad pœni-
tentiam reuocatus, non tamen resipuit, aut verè pœnitentiam
egit, sed perrinaciter in contemptu Domini perseverauit. Hęc
est causa abiectiōis eius, quòd periit, non ex occulto Dei de-
creto, quòd Deus illum nollet saluari: sed quia Saluatori sua
malicia restitit. Saul Spiritum fan-
ctum habuit, & ite-
rum amisit.

Eadem ratio est in infantibus omnibus in Ecclesia na-
tis. Quotquot enim baptizantur, Christum induunt: & verè Omnes baptizati in
filios Dei adoptan-
tur.
in filios Dei adoptantur, Spiritu sancto donantur, & promit-
sio gratiæ in illis obsignatur. Sed quando adolescere inci-
piunt, fieri potest, vt negligentia parentum, aut propria pe-
culantia Spiritum sanctum iterum amittant, & gratia Dei
spolientur semel accepta, Quia ratione causam & culpam sui
interit-

478 Colloquium Mompelgartense

Causa abiectionis
damnatorum non
occultum Dei decre-
tum.

Galat. 5.

interitus, non in Dei occultum decretum transferre possunt, qui eos in gratiā recepit, verè regeneravit, & in filios adoptavit. Ipsi verò cum adolescerent, non secundum spiritum, sed secundum carnem ambulantes gratia Dei iterum exciderunt. Qua dere apertum testimonium apud D. Paulum extat, cum inquit: Si circumcidimini, Christus vobis nihil proderit, euctuati estis à Christo, qui in lege iustificamini: **A GRATIA EXCIDISTIS.** Quomodo autem à gratia excidere potest, qui nunquam apud Deum in gratia fuit?

D. BEZA.

Ha sunt glossa contra manifestum textum verborum Pauli, qui de duplici circumcissione aperte loquitur, videlicet litera, & spiritus. Ideoq, quod spiritus est, litera, hoc est, externo ritui non est tribuendum. Cum igitur adoptio filiorum Dei, sit solius Spiritus sancti opus, neque eam Baptismus aqua prestare possit, quae non ad animam usque penetrat: sed corpus tantum abluit: ideo Baptismus aqua exterior, significatio, & representatio est duntaxat illius spiritualis ablutionis, quam solus Spiritus sanctus per sanguinem Christi, sdy, in electis tantum operatur: in reprobis non item, quia carent fide, nec recipiunt hanc gratiam representando & significando oblatam. Ideoq, etiam Paulus circumcissioni litera detrahit vim spiritualis circumcissionis cordis, in qua sola Iudaei gloriabantur, clamantes: Templum Domini, templum Domini, circumcisio, circumcisio: sicut etiam in suis sacrificiis confidebant. Et ostendit Paulus circumcissionem illam carnis non esse circumcissionem illam veram, qua cor circumcidatur, sed tantum huius representationem, & oblationem, quae promiscue fiat omnibus circumcisis, vim autem in solis electis Spiritus sanctus exerat,

1etern. 7.

exerat, quorum corda circumcidit & regenerat, relictis alijs qui damnantur, & electi non sunt. Sicut Sol lucet omnibus, sed cæci lumen non recipiunt, culpa non est in luce & splendore solis, sed in vitio oculorum cæci: Ita etiam adoptio non tantum significatur, & representatur, sed etiam offertur omnibus in circumcissione, qui circumcisi sunt: sed electi tantum recipiunt eam, quibus Deus aperit oculos, ut videant, & saluentur. Reliqui iusto Dei iudicio sunt relictis: quos hac gratia non dignatus est: & manet nihilominus Deus verax. Idem in Baptismo quoque fit, quem multa millia infantum accipiunt, qui tamen nunquam regenerantur, sed in aeternum percunt.

Horrenda vox: multa millia infantum baptizatorum in aeternum percunt.

D. IACOBVS.

Num sint glossæ, an verò aperta Scripturæ testimonia sine vlla humana glossa, quæ ego ad confirmandam sententiam nostram attuli, iudicent auditores omnes. Et sententia verborum Pauli est manifesta: qui vnam duntaxat circumcissionem, sicut vnum quoque Baptisimum nouit in Ecclesia: neque pro circumcissione agnoscit eam, quæ est absque Spiritu. Sic aquæ aspersio sine spiritu minimè Baptismus est, qui non sola aqua, sed etiam spiritu constat: qui spiritus per lauacrum aque regenerationem & renouationem in baptizatis efficit. Sed valde horrendum auditu est, quod ais: multa millia infantum baptizari, qui nunquam regenerentur, sed in aeternum pereant. Nec puto vllum nunc in hoc coetu auditorum esse, qui tibi hac in re assentiatur.

Omnes .n. sine dubio in ea sunt sententia, ante perceptum quidem Baptisimum, infantes ex parentibus carnaliter natos, carnem, id est natura quidem filios iræ esse, qui iusto Dei iudicio

480 Colloquium Mompelgartense

cio damnentur, nisi per Baptismum à Deo in gratiam recipientur & regenerentur. Postquam autem in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti baptizati sunt: nihil dubitant, tales infantes omnes, iam verè in filios Dei adoptatos, quos patres cum gaudio matribus puerperis lactandos & educandos, tanquam filios Dei commendant. Ecce, inquit pius pater è templo domum reuersus ad vxorem puerperam: Qui prius erat filius iræ, is nunc à Deo adoptatus & verè filius Dei per Baptismum factus est.

Nequaquam ergo, & nullo modo in Ecclesia Dei admittenda est hæc doctrina & opinio, qua Spiritum in Baptismo externo ab aqua separatis, & docetis, de adoptionis gratia, & infantum regeneratione demum ex motibus Spiritus sancti, quos sentiant, iudicandum esse, videlicet, si adoleuerint, & signa ediderint regenerationis factæ, ex eo demum certò pronounciari posse, esse electum & verè regeneratum: quod falsum est. Non enim opinari debemus, nos in Baptismo regeneratos: sed certò & sine dubio scire, & in fiducia accepti Baptismi firmiter credere debemus. Quod Dauidem post acceptam circumcisionem externam fecisse supra diximus: qui circumcisione sua confirmatus plena fiducia diuini auxilij ipsum Goliath adortus est. Male ergo à vobis fit, quod pios parentes in perpetua dubitatione relinquitis, an ipsorum liberi per Baptismum acceptum in filios Dei adoptati sint.

Nam secundum responsiones vestras in Thesisibus positas hoc vultis: non certò pronounciari posse aut debere, infantem baptizatum verè in filium Dei adoptatum, aut regeneratum esse, **SED PROBABILITER TANTVM** cense-ri eos fructu adoptionis donari, relictis Deo arcanis suis iudicij. Idç; contra aperta verba Pauli: Quotquot baptizati estis, Christum induistis, Galat. 3.

In responf. de Ba-
ptismo ad Thesis.
8. & 10.

D. B E Z A.

*Si sentio Spiritum sanctum & eius motus in me: certò
pronunc-*

pronunciare possum, me verè regeneratum esse, secundum illud Pauli: Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. De nobis ipsis singuli iudicare & pronunciare possunt, an sint regenerati nec ne: sed iudicium de alijs dubium & falsum esse potest.

D. IACOBY.

Supra dictum est, si consolatio de adoptione in filios Dei facta, duntaxat à moribus Spiritus sancti ita sumenda sit, vt ex Baptismo in infantia percepto, nō certam, sed probabilem tantum spem concipere debeam, me etiam in filium Dei adoptatum esse: hac doctrina fenestram ad desperationem perurbatis & tentatis conscientijs manifeste & sine dubio aperiri.

In maximis enim tentationibus, non solum nullos, sed plane contrarios motus sentiunt etiam verè pñ & electi homines, ex quibus aliter statuere non possunt, quam se à Deo abiectos esse. Ideoq; in huiusmodi tentationibus non solum ad verbum, sed etiam ad Sacramenta, Baptismum imprimis, recurrendum est, & Satanæ opponendum, quia semel baptizati simus, ideo nos etiam verè in filios Dei adoptatos esse. Et sicut Ioannes loquitur, vt maxime cor nostrum nos condemnet, neque alias cogitationes suppeditet, quam quod in æternum damnati simus: tamen eiusmodi cogitationibus à diabolo inspiratis opponere debemus, quod Deus sit maior corde nostro, qui in Baptismo non solum adoptionem nobis obrulit, sed etiam reuera contulit. Sicut dixit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Hæc firma est & vera consolatio, quam vestra opinio non modo labefactat, sed prorsus & in vniuersum tollit: quia neminem, nisi in occulto Dei decreto ad vitam æternam destinatos, creatos, & ordinatos, ad Baptismum acceptum remittitis, in quibus solum promissio gratiæ obsignata sit.

In summis tentationibus de gratia Dei, ad Baptisma recurrendum est.

48. Colloquium Mompelgartense

D. BEZA.

Consolatio Bezz in
summis tentationi-
bus de gratia Dei.

Quod ad consolationem attinet in summis tentationibus afflictae conscientias eam non spoliamus, sed eam qua in sacra Scriptura proposita est, exponimus. Sic enim ego dicere a se ictu & perturbato homini: Tu de gratia Dei non dubites. Nam quia Deus te per praedicationem Euangelij ad agnitionem filij sui vocauit, nonne sensisti aliquoties in te tales motus, quod te peccatorum tuorum poeniteat, quod fiduciam tuam in Christo colles, quod sanctè viuere, res aduersas patienter ferre. & ad aeternum filij Dei regnum aspirare cupias? Hi motus sunt filiorum Dei, quos si sensisti vnquam, non dubites, te etiam in numero electorum esse, & propitium Deum habere.

D. IACOBVS.

Si quis autem non sentiat tales motus in se, quomodo se consolabitur?

D. BEZA.

Tentato homini dicendum est, solem ortum esse, etiamsi nondum ortus sit. Sicut enim nocte lux solis non videtur: spes tamen eius certissima fieri potest homini, cum oritur: sic etiam tentato homini dicendum: ut maxime Sol iustitiae nondum ortus sit, neq. ipse tales motus sentiat: tamen hunc solem quoque oriturum, & ipsum sensurum aliquando tales motus, quos nunc non sentiat.

D. IACOBVS.

Hæc consolatio in tentationibus nihil proficere potest, quoniam tentatus homo nescit, sed dubitat, an in numero electorum sit, in quibus solum talis sol exoriturus sit, quodq. Deus tales motus accendere velit. Cum igitur perpetuo dubitet, an ille sol ei vnquam sit exoriturus, in desperationem certissimam venit, & miserè perit. Sicut exempla eorum docent,

docent, quibus vera consolatio proposita non fuit, & in eiusmodi tentationibus succubuerunt. Quia ex tali doctrina, nemo quifquam ullam consolationem haurire potest, quia illi dubius fructus & efficacia Baptismi statuitur, qui tantum in illis sit gratiæ obsignatio, qui occulto Dei decreto ad vitam æternam ordinati sint, alijs verò non, etsi eum quoque perciperint, de quibus Deus contrarium decretum fecerit.

D. BEZA.

De electione nostra ad vitam æternam, non nisi à posteriori, hoc est, ab illis motibus Spiritus sancti iudicare possumus: an simus etiam in electorum numero comprehensi.

De electione, quæ modo à posteriori iudicandum, secundum Bezam.

D. IACOBUS.

Multa sunt à re dicta ad consolationem eorum, qui summis tentationibus obruuntur, & nullam prorsus Baptismi mentionem fecisti. Vnde tamen initium consolationis faciendum erat, ut cogitet homo, se baptizatum, & adoptatum, ideoque à Deo minimè abiectum esse. Quapropter dico, hanc doctrinam falsam esse, & in Ecclesia intolerabilem, quæ verbi Dei & Sacramentorum verum usum prorsus tollit, & conscientijs tentatis omnem consolationem adimit. Nam consolatio nostra T O T A in verbo promissionis, & percepto usu Sacramentorum posita est.

Quamvis enim motus illi Spiritus sancti sunt regenerationis & adoptionis fructus, & eius signa: tamen in summis illis tentationibus Satan eos ita obscurare potest, ut inde nullam prorsus homo tentatus consolationem sentiat, sed contraria omnia experiatur. Vbi Satan per Ecclesiæ Ministrum ab homine tentato, ad hunc modum repellendus erat:

Solida consolatio Christianorum, in verbo & Sacramentis posita.

Tu es (inquit syncerus Ecclesiæ Minister) in nomine sanctæ Trinitatis baptizatus infans, & in filium Dei verè adoptatus. Qui Deus verax est, & promissionum suarum seruuans, ut si nos negauerimus, ipse seipsum negare non potest. Quapropter nihil dubites, Baptismum acceptum esse ob signationem veram adoptionis, quæ non per aquam significetur,

Vera consolatio in summis tentationibus.

Ppp 2 sed

484 Colloquium Mompelgartense¹

sed verè tibi in infantia collata est. Quare nihil dubites, te iam esse filium Dei electum & Christo insertum per Baptismum, qui te in tentationibus non relinquet, sed ex illis omnibus te certò eruet, de quo tu minimè dubites. Non enim tibi mentietur sancta Trinitas, quæ in Baptismo tibi suam gratiam promissit, obtulit, exhibuit, & obsignavit. Quare dicas Diabolo: Vade post me Satan, nullam partem in me habes. Scio mihi affuturum Christum Salvatorem, cuius sanguine in Baptismo ablutus sum ab omnibus meis peccatis.

D. BEZA.

De adoptione liberorum baptizatorum, secundum Bezz doctrinam vsq; ad adultam ætatem dubitandum.

Vis & fructus Baptismi, non ad tempus certum referri debet, quo homo aqua baptizatur. Non enim credibile est, omnes internè baptizari spiritu, qui externè aqua aspergantur. Sed tempus docet, quando aliquis sit regeneratus nec ne, quando videlicet homo adoleuerit, & vita atque conuersatione sua demansret, se regeneratum, aut non regeneratum esse.

D. IACOBVS.

Non credo quenquam inter pios patres reperiri, quos Deus liberis donauit, qui suæ vxori post baptizatum infantem dicturus sit: Charissima coniunx, filius recens nobis à Deo datus, nunc quidem baptizatus est, sed nescimus, nec certi sumus, eum in filium Dei adoptatum, & receptum esse in gratiam. Non credo, inquam, aliquem ex auditoribus nostris esse, qui in hac opinione versetur.

D. BEZA.

Beza de infantum adoptione sperare, sed credere non doct.

Ego quidem omnes benè sperare iubeo, sed non sum Prophetæ, ut possim predicere, hunc puerum fore virum bonum.

D. IACOVS.

D. IACOBVS.

Nec opus est. Quoniam gratiam Dei in Sacramento perceptam, amittere potest, qui Baptismum suscepit. Sed hoc quæritur: an postquam baptizatus est infans, à Deo sic adoptatus in filium Dei?

D. BEZA.

Respondeo: Infantes Baptismo aque aspersos, PROBABILITER, probabiliter inquam, censeri filios Dei, sed renouari eo tempore, quo baptizantur, ut veteri homine extincto, noui fiant homines, absurdum esse putamus asserere. Quoniam pueri fidem non habent, præsertim actualem: sed in fide parentum baptizantur.

In responsa ad Theol.

ad Theol. a.

D. IACOBVS.

Sed quæ certitudo salutis, aut consolationis in Baptismo esse potest, quando homines docentur: Nullos infantes in Baptismo renouari, & non solum reprobos, & arcano, æterno, immutabili, decreto Dei absoluto æternæ damnationi destinatos, neque antè vel post, aut in Baptismo, hoc est, nunquam renouari, si millies baptizarentur, sed etiam eos, qui saluandi sunt, in Baptismo non renouari, sed adoptionem, & renouationem, seu regenerationem tantum obsignari, quæ interdum etiam in extremo agone sequantur.

D. BEZA.

Nos quibusuis adultis, qui baptizantur, totum Baptismum præberi asserimus: sed interiorem Baptismum tantum ab illis percipi affirmamus, qui veram fidem prius habent, vel aliquando consequentur. Nam efficaciam Baptismi non ad illud referimus sæpè, quo homo baptizatur. Prodest tamen nihilominus baptizatis illis quidem per fidem, aut quam

In responsa ad Theol.

Opinio D. Bezæ de adultis baptizatis.

PPP 3

habent

486 Colloquium Mompelgartense

habent præcedentem eo tempore, quo baptizantur: aut qui fidem non habent, sed suo tempore habebunt.

D. IACOBVS.

Ego de infantibus quæro, & tu mihi de adultis respondes. Vnum Baptismum esse, & non duos, nunc aliquories dictum & demonstratum est. Ideoq; exterior non sine interiore, neq; interior sine exteriori, qui fingitur, vnquam datur.

Quoniam ergo vnus est Baptismus, qui aqua & Spiritu constat, ideo etiam vnus est effectus aquæ & Spiritus. Quæ duo semper in Baptismo coniuncta sunt, quamuis non eandem rationem causæ habeant, quoniam Spiritus per aquam, & aqua virtute Spiritus sancti coniuncta regenerat, renouat, & adoptionem obfignar.

Sed nihil ad quæstionem responderetur, cùm asseritis: Baptismum, non nisi per tropum Metonymiæ lauacrum regenerationis dici, quæ causa sit, quod non omnes infantes baptizati regenerentur. Et ne quidem electi, eo tempore, quando baptizantur infantes:

Baptismus aquæ,
Metonymicè lauacrum regenerationis
est, secundum Beza.

D. BEZA.

Quoniam non omnes sunt electi, quod adolescentia demonstrat. Nam soli electi regenerantur, reliqui iusto Dei iudicio relictæ sunt in peccatis & miseria, in qua concepti & nati sunt, quos Deus reprobauit, ut suam in illis iustitiam demonstrat, neq; sicut saluandos ad vitam elegit. De quo cùm ante adultam ætatem iudicari non possit, ideo bene sperandum de pueris dicimus, donec res ipsa demonstrat, quod sint electi.

D. IACOBVS.

Iudicent auditores omnes, an non hoc sit Sacramento Baptismi omnem vim suam derogare, & Christianos parentes in perpetua dubitatione, de adoptione liberorum suorum in filios Dei, retinere, adeoq; ipsos vna cum liberis consolatione

donec omni priuare, quam in Baptismo repositam habent: & hoc modo omnia in dubio relinquere, vt nemo certo credere possit, aut debeat, se per Baptismum in filium Dei adoptatum esse: sed **PROBABILITER** tantum sperare, aliquando regenerationem secuturam, que in infantibus baptizatis fieri non possit, quod actuali fide careant:

D. BEZA.

Vis Baptismi potest sese demum in ultimo agone exercere, sicut exemplum latronis docet, quem baptizatum fuisse, non est verisimile. In illo tamen momento, quo Christum eum alloquitur, conuersus & saluatus fuit.

D. BEZA.

Neque nos vim regenerandi respectu Dei ita aquæ Baptismi alligatam esse dicimus, vt Spiritus sanctus sine aqua regenerare non possit, sed nos homines ad Baptismum aquæ, ita alligatos esse docemus, vt sine eo nobis salutem & vitam polliceri non possimus, si nobis Baptismus contingere possit: secundum illud Augustini pie dictum: Contemptores Sacramentorum priuantur gratia Sacramentorum. Nunquam autem probari potest, aliquid à Deo in Baptismo obsignari, quod non sit.

D. BEZA.

Suo tempore fiet, quod obsignatur per Baptismum. Nam sicut semen in terram proiectum non statim germinat, sed latet in terra aliquandiu absconditum: Sic quoque, semen Spiritus Baptismi interioris tam diu absconditum manet, donec suo tempore aperiat, qui sint verè regenerati, & in quibus secuturus sit fructus, & certissima indicia facta regenerationis, in quibus verò non sequantur.

D. IACO-

488 Colloquium Mompelgartense

D. IACOBVS.

Cum autem toties dixeris, quod etiam nunc aliquoties confessus es, quàm plurimos baptizari, qui nunquam regenerentur, quoniam æterno & occulto, sed iusto Dei decreto ad æternam damnationem sint creati & destinati, quos Deus non velit regenerari: quomodo in illis adoptio obsignari potest per Baptismum aque, quæ in æternum non sequetur? An verò hæc non est non solum Baptismi, sed etiam nominis Dei manifesta prophanatio?

D. BEZA.

Beneficium adoptionis omnibus offertur, sed quòd non ab omnibus percipiatur, Deus in culpa non est.

D. IACOBVS.

Aliud est adoptionis oblatio, quæ non percipitur, & aliud eius perceptæ obsignatio. Nisi enim percipiatur, obsignatio locum habere non potest. Item, quomodo aut cur reprobis offertur, cum Deus non velit, vt ab ijs percipiatur?

D. BEZA.

Non Dei, sed ipsorum propria culpa fit, quòd non percipiatur.

D. IACOBVS.

Duo vos statuitis, quæ Scripturæ sacræ testimonijs nunquam demonstrari possunt. Alterum, quod dicitis: Quoniam Deus non omnes ad vitam æternam elegerit, ideo multa millia infantum baptizari, qui non regenerentur, aut renouentur, neque in filios Dei adoptentur: quos Deus constituerit relinquere in ipsorum miseria ad declarandam iustitiam suam: de quo plura in sequenti articulo de Prædestinatione. Alterum verò est, quod infantes eo tempore, quo baptizentur, non renascantur & renouentur, etiam qui ad vitam

tam æternam electi sunt per Baptismum, quia careant propria fide. Neque quenquam certum esse posse, liberos suos etiam baptizatos, in filios Dei adoptatos esse: sed bene de illis duntaxat sperandum, & probabiliter censendum esse, eos adoptionis fructu donari. Quod nos aperte damnauimus, & cum Scriptura sacra manifestè pugnare demonstrauimus.

Iudicium sit penes auditores, qui vtriusq; patris argumenta, rationes, & ex sacris literis producta testimonia audiuerunt: ex quibus faciliè cognoscere, & iudicare possunt, vtri parti adhærere debeant.

D. BEZA.

Nos doctrina nostra fundamenta, rationes, & argumenta de utroq; capite in Thesibus nostris posuimus, quas etiam auditorum iudicio, & omnium piorum commendamus.

XXVIII. MARTII, ante Meridiem.

B. IACOBVS.

POSTQVAM heri de Baptismo actum est, ex Thesibus nostris scripto comprehensis & vobis exhibitis: non video quid amplius a nobis dici possit. Idem enim habent Theses reliquæ, quod in prioribus tractatum est.

Vnum autem colophonis loco addere visum est. Placuit enim quærere: cum Heydelbergenses Theologi aperte scribant: Baptismum aquæ sine fide ociosam & inutilem ceremoniam esse: vos autem in responsione vestra aperta asseratis, infantes fide carere: & eos tamen nihilominus baptizandos esse censatis: quis fructus sit eius Baptismi, aut esse possit, quem infantes sine propria (secundum vestram opinionem)

An Baptismus infan-
tibus sine propria fi-
de prodesse possit.

Qqq nem)

490 Colloquium Mompelgartense.

nem) fide percipiunt: Si enim infantes non credunt: quid illis
Baptismus prodesse potest: Ociosa igitur cæremonia erit.

D. B E Z A.

*Si adessent Domini fratres Heidelbergenses, commodius
respondere possent ad ea, qua ipsi prius scripserunt. Quilibet
enim optimus suorum verborum interpretes est. Dicimus
tamen, si de fide loquamur, qua actu est, nos non videre,
quomodo infantes fidem habere queant, cum verbum Dei
neq; audiant, neque intelligant: Paulus autem aperte teste-
tur: quod fides sit ex auditu verbi Dei. Nam actualis pra-
supponit notitiam rei, qua creditur. Hac autem infundi-
tur, aut modo extraordinario, cuius testimonium in sacra
Scriptura non habemus: aut ordinario, qui sit per exter-
num auditum verbi Dei, Rom. 10. Semper ergo hæc dua cau-
sa coniuncta sunt, efficiens principalis, & instrumentalis,
quando fides donatur aut infunditur homini, videlicet,
Spiritus sanctus, & auditus verbi Dei. Eiusmodi fides nos
infantibus tribuere non possumus, si de actuali fide intelli-
gatur. Sin verò demus, infantes semen seu radicem fidei ha-
bere: fides tamen non est actualis, de quo Paulus loquitur:
fides ex auditu.*

Cur infantes bap-
tizati, secundum Be-
zæam, fide careant.

Rom. 10.

Quomodo infanti-
bus sine propria fide
baptizatis Bap-
tizatus profit.

*Et si igitur infantes Christianorum fide carent: non ta-
men propterea Baptismus illis inutilis, aut ociosa cæremonia
est. Potest enim fieri, ut tempore administrati Baptismi, ali-
quis non credat, postea tamen incipit ei prodesse Baptismus,
cum incipit credere: qua fides Baptismum reddit efficacem,
quo obsequantur solam electi. Sicut etiam fieri potest, ut ali-
quis audiat verbum Dei, cui tamen longè post credat, ut nõ
opus sit nova prædicatione, sed per Spiritum sanctum prior
Prædicatio facta in corde resuscitetur, & ex auditu verbi
olim*

olim auditi fides nascatur. Adhac infantes Christianorum nascuntur in Ecclesia & sic in fœdere sunt comprehensi, secundum illud: Ero Deus tuus, & seminis tui. Quapropter illos baptizamus: Turcarum autem liberos non baptizamus, nisi ad interrogata respondere possint, & se credere profiteantur. Quemadmodum de Philippo legimus, qui Eunnuchum baptizaturus, prius querit, an credat? Cum enim Eunnuchus diceret: Ecce aqua, & quid prohibet me baptizari? dixit ei Philippus: Si credis ex toto corde tuo. Qui respondens ait: Credo filium Dei esse Iesum Christum. Et baptizavit eum. In infantibus autem in Ecclesia Dei baptizandis, fidem Ecclesia presupponimus, in qua baptizantur, non autem propriam fidem, quam propter defectum actualis intellectus habere non possunt, qua per solum auditum verbi Dei datur.

Sic ergo in Baptismo infantis in Ecclesia, cum fide parentum concurret fides Ecclesie. Ex quo putamus, & probabiliter censemus, omnes ad Ecclesiam & ad numerum filiorum Dei pertinere, qui in illo fœdere nascuntur. In quo etiam ipsi infantes comprehensi sunt, reservato tamen semper occulto Dei decreto de electis, quos Deus constituit ab aeterno salvos facere.

In Respons. de Baptismo ad s. & 10. Theſin.

D. IACOBVS.

Si recte percepi sententiam tuam, differuit tua dignitas de duplici ratione fidei quarum altera cum intelligentia coniuncta fit, altera vero inſar seminis à vobis censeatur. Item, de ordinario & extraordinario modo, quo fides à Spiritu sancto infundatur. Quam distinctionem nos concedere non possumus.

Fides infantibus nō extraordinario modo in Baptismo datur.

Cum enim in Baptismo fides datur & infunditur: hoc non extraordinario, sed ordinario modo fit. Et fieri id posse, ut

492 Colloquium Mompelgartense

infantibus quoque detur, & Spiritus sanctus in illis eam operetur, exemplo Iohannis Baptistæ contra Anabaptistas hæcenus constanter asseruimus, & aperto verbo Dei probauimus, de quo scriptum est, quòd ad vocem saluationis D. virginis Mariæ, Elisabethæ factam, infans cum gaudio in vtero eius exultarit.

Exultatio Ioannis Baptistæ extraordinaria in vtero Elizabethæ.

Quod igitur ad hoc exemplum attinet, quamuis hoc fuerit extraordinarium, quòd cum gaudio ad vocem Mariæ in vtero matris exultauit: tamen hæc extraordinarium non est, quòd Deus fidem in infantibus baptizatis operatur.

Esti enim non omnes infantes baptizati ad eundem modum insolito more exultent, in vtero matrum: tamen Deus in illis fidem operatur, qua propter Christum placent, & filij Dei adoptiui non probabiliter censentur, sed certo pronuntiantur, aliàs Baptismus cæremonia ociosa esset, qua aliquid obsignaretur, quod non esset.

Christianorum liberi quomodo in fœdere sint.

Licet ergo Christianorum liberi in Ecclesia nascantur, non tamen propterea in fœdere censentur, nisi etiam quæ fœdus requirit, & in eo comprehenduntur, fecerint, aut in ipsis fiant.

Carnalis natiuitas ex pijs parentibus nihil facit ad adoptionem filiorum Dei.

Matth. 3.
Ioan. 8. 9.

Quoniam carnalis natiuitas ex pijs parentibus nihil facit ad consecutionem regni cœlorum. Sicut scriptum est: Ne velitis dicere intra vos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Item: Quicquid ex carne natum est, caro est.

Nisi ergo ex aqua & Spiritu (quod fit in Baptismo) regenerentur & renascantur liberi: ex pijs & Christianis parentibus nati, non possunt videre regnum Dei.

Liberi Israelitarum absq; circumcisione in fœdere non censebantur.

Sicut enim in veteri Testamento, ex pijs parentibus nascantur liberi: in fœdere autem non censebantur, nisi etiam in ipsis perficerentur, quæ in fœdere continebantur, videlicet vt octaua die caro præputij præcideretur. Masculus enim, inquit Moses, cuius caro præputij circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.

Ita

Ira non probabili ratione, sed certissima quoque & indubitata consequentia sequitur & colligitur, in nouo Testamento infantes etiam ex pñs & Christianis parentibus natos, in fœdere non censi, nisi etiam baptizati fuerint: secundum illud Christi, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest videre regnum Dei. Quibus Baptismus nihil prodesset, si non crederent: secundum verbum Christi: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Et non dicit: Qui baptizatus fuerit, etiam si non crediderit, saluus erit,

Infantes non credentes non saluantur.
Marc. 16.

Quòd autem T. D. ex sententia vestra semen fidei appellat, quod tamen non sit fides: Christus longè aliter loquitur, qui aperte fidem appellat, cum inquit: Qui vnum ex minimis illorum offendit, **QVI IN ME CREDVNT**, credunt, inquit Christus. Cui testimonio Christi de pueris, meritò plus fidei adhibetur, quam ipsis adultis, qui fatentur ore, se credere, cum mentiri & fallere possint. Christus autem neque mentitur neque fallit. Etsi igitur nos non videmus, quomodo credant, qui beneficio actualis intellectus carent: non tamen Christus & Spiritus sanctus propterea mendacij arguendi sunt, quòd aperte testantur, pueros illos credere. Erant enim circumcisi pueri, ex quibus vnum Christus discipulis suis humilitatis exemplum proponit, qui non modo in Ecclesia nati fuerant, sed etiam signum fœderis acceperant. In quo à Deo in gratiam recepti, fide & gratia Spiritus sancti donabantur.

Pueri Christianorum baptizati credunt.

Qualem puerum Christus discipulis suis proposuerit.

Neque est, vt in illis præ alijs infantibus rationis seu intellectus beneficium prædicet. Tam enim in rebus spiritualibus nihil intelligunt pueri illi quatuor aut quinque annorum, aut etiam plurium, quam infans in cunis iacens. Neque ratio aut intellectus humanus iuuat nos in fide consequenda: quin adultum captiuum ducere iubentur, vt fidem vel acquirant, vel eam retineant, quæ Spiritus sancti liberrimum donum est.

Ratio & intellectus humanus non iuuat, sed impediunt fidem.
2. Cor. 10.
2. Theff. 3.
Philip. 19.

Quapropter vt concludam: Si infantes Christianorum fide carent, & nihilominus baptizandi sunt: non video, quomodo

494 Colloquium Mompelgartense

modo conciliari possit, quòd filiorum Baptismus non sit ociosa & inutilis caeremonia, cum sine fide Baptismus nihil prosit.

D. BÉZA.

Non video quomodo sequatur: Ioannes Baptista in utero matris habuit fidem. Ergo omnes infantes baptizati quoque, habent fidem. Argumentum enim est à particulari ad uniuersale: quòd non concludit. Nam à posse ad esse, non ualet argumentum. Præterea non puto fuisse pueros quatuor aut quinque annorum, de quibus Christus loquitur, quòd credant.

D. IACOBVS.

Est exemplum Ioannis hoc nomine est singulare, quòd actuali intellectu fidei in utero matris exultat: in hoc tamen non est singulare, quòd fide in infantia donatus est.

Fundamentum doctrinæ de fidè infantum baptizatorum.

Math. 28.
Luc. 18.

Et sanè ab exemplo Ioannis Baptistæ ad infantes omnium Christianorum, non liceret argumentari, tanquam à particulari, seu potius singulari, ad uniuersale, nisi Christi uerbum extaret, qui eos credere affirmat. Et Lucas expressè testatur: quòd ad Christum allati sint, non pueri dumtaxat (*ταῦδια*) quatuor, quinque aut plurium annorum, sed *τὰ βρέφη*, hoc est, ab uerbis matrum pendentes, quibus Christus benedixit, & talium regnum coelorum esse pronunciauit.

1. Thess. 5.
Hebr. 11.
Philip. 1.

Cum igitur fides sit opus Dei Spiritus sancti, sine qua nemo Deo placere potest: tam facile est Deo, imò facilius est in illis fidem operari, in quibus caro non ita, sicut in adultis repugnat, quam in ipsis adultis, ubi caro (id est, intellectus & ratio, quæ sunt in homine potentia animæ excellentissimæ) semper repugnat.

Nam ratio impedit magis, quam promouet aut confirmat fidem in nobis. Ideoque etiam usque ad extremum uitæ Spiritum contra eam, tanquam truculentissimum hostem salutis nostræ æternæ, pugnandum est;

D. BÉZA.

D. BÉZA.

De adultis intelligenda sunt verba Christi de fide, quæ datur per auditum verbi, ad quem usus rationis & intellectus actualis requiritur. Si enim verbum Dei audiat, & non intelligatur: nihil prodesset, neque fides conciperetur. Quæ cum destituantur infantes: asserere non possumus eos credere.

Quos tamen nihilominus baptizamus, quòd aliquando credituri sint, etiamsi nunc, quando Baptismum accipiunt, non credant, sed fide destituantur, & in fide parentum atq; Ecclesiæ baptizentur, quòd in fœdere censeantur, quia in Ecclesiâ nati sunt. Aliàs omnes infantes damnari essent, qui ^{106. 10.} tempore Moysis in deserto, non circumcisi mortui sunt.

D. IACOBUS.

Christum non de adultis, sed de pueris loqui, Marcus & Lucas aperte testatur. Quos etiam apertis verbis dicit CREDERE: Ideoq; minime offendendos esse. Neq; curandum est, quomodo illi audiant verbum Dei, & quomodo fides eis infundatur, cum baptizantur: sufficit Christum hoc testari.

Deinde quòd ad infantes non circumcisos attinet, non ex ratione humana, sed ex verbo Domini iudicandum est. Verbum Domini sic sonat: Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, **QVIA PACTVM DOMINI IRRITVM FECIT.** Quapropter grauis peccarunt parentes in deserto, sicut in alijs etiam quam plurimis, quòd contra tam expressum Dei mandatum suos infantes octauo die circumcidi non curauerint, & hac ratione eos in discrimen & summum periculum æternæ salutis & vitæ amittendæ adduxerint.

Quia verò sæpenumero festinanter & inopinatò castra mouenda fuerant: & liberi in discrimen vitæ videban-

De infantibus ex verbo Domini iudicandum. Gen. 17.

Israëlitaram peccatum in neglecta circumcissione filiorum in deserto.

SUI

496 Colloquium Mompelgartense

tur non adducendi esse: Dominus ipse errorem hunc in eis correxit, dum etiam incircumcisos mirabiliter conseruaret, ne in deserto absque circumcissione morerentur, sed ante ingressum in terram promissam circumciderentur, quod iubente Domino sub Iosue factum legimus.

fol. 1.

Masculi ante octauum diem incircumcisi mortui, an saluati.

Sic minime dubium est, ante octauum diem quamplurimos infantes masculos mortuos esse incircumcisos: quibus tamen ad damnationem imputatum non est, quoniam diem non attigerant à Deo definitam: quo nomine parentes cum liberis incircumcisis coram Deo & hominibus excusati fuerunt. Quoniam foedus Domini neque transgressi sunt, neque irritum fecerunt. Idem est iudicandum de infantibus Christianorum, vbi nulla culpa parentum, & nullus contemptus Sacramenti accedit,

D. BEZA.

Iudicas autem ex verbo Dei, omnes illos perijisse, qui incircumcisi in deserto mortui sunt? Quia scriptum est: Delebitur anima eius de populo suo?

D. IACOBVS.

Excusatio omiffa circumcissionis in deserto.

Si ex verbo Dei iudicandum est, certe aliter iudicari non potest, maxime si negligentia & contemptus mandati Dei accessisset. Sed per frequentes & inopinatas peregrinationes excusari aliquo modo possunt à negligentia & contemptu Sacramenti. Vnde etiam mirabiliter conseruati sunt, ne sine circumcissione morerentur, & in eternum perirent. Et verisimile est, cum præter Iosua & Caleb omnes in deserto mortui sint, qui in virili ætate ex Ægypto egressi sunt, liberi autem eorum tanto & tam admirando numero creuerint: paucissimos in deserto mortuos fuisse,

D. BEZA.

Si iudicas omnes infantes in deserto incircumcisos, in
acer-

ateternum periſſe: Moſen & Aaronem accuſas negligenti-
 a, quòd populum de peccato illo non monuerint, ut maſcu-
 los recens natos infantes, conſtituto tempore circumciſi-
 non curauerint: quòd non legimus ab illis factum eſſe. Ego
 verò ſic iudico, quòd Deus propter negligentiam parentum
 infantes incircumciſos non abiecerit. Sic quoq; negligentia
 parentum nihil officit ſaluti infantium Chriſtianorum,
 quando non baptizati ex hac vita decedunt.

D. IACOBUS.

Multa tulit contra ſuam voluntatem Moſes, in populo Iu- Moſe in Iſraelitis
 daico, populo durę cervicis, quę mutare non potuit. Quapro- multa tulit, quę mu-
 pter non modo veriſimile: ſed ſine dubio quoq; factum eſt, care non potuit.
 quòd Iſraelitas ſui officij hac in parte etiam commonefecerint
 Moſes & Aaron: ſed pro ingenio ſuo illis populus non ob-
 temperavit, in quos Dominus duriter ſæpe animaduertit.

D. BEZA.

Sic ergo ſimpliciter neceſſariam facies circumciſionem, An circumciſio ſim-
quia ſcriptum ſit: cuius præputij caro præciſa non fuerit, de- pliciter ad ſalutem
lebitur anima eius de populo ſuo. Quòd ego non credo, neg- neceſſaria fuerit?
ſic ſentio. Nam circumciſio differebatur uſq; ad octauum
diem, & interim miſellus puer moriebatur: num propterea
deletus eſſet de populo ſuo? Si autem poteſt circumciſi, et non
uſi ſunt, ſed contempſerunt: tales periſſe ego quoq; affirmo.
Idem de Baptiſmo, & infantibus non baptizatis iudican-
dum cenſeo.

D. IACOBUS.

Quando infans ante octauum diem circumciſioni de-
 ſtinatum moritur, & parentes & liberi excuſari ſunt coram

Rrr

Deo

498 Colloquium Mompelgartense

Deo & hominibus: & quid de illis infantibus velit statuere, filius voluntati relinquitur, de qua nos ex verbo iudicamus. Quoniam foedus Domini infans irritum non fecit: Ideo etiam illi non imputari censemus.

Baptismus infantibus non extrahendus.

Ioan. 3.

Pfal. 51.
Ephes. 2.

De Baptismo autem cum nullum certum tempus à Deo prescriptum sit, quo infantes Christianorum baptizandi sint: & Christus discipulos suos grauissimè corripuerit, qui prohibuerunt INFANTES & pueros ad illum adduci, quos tam humaniter ad se inuitauit, dicens: Sinite paruulos ad me venire, quoniam talium est regnum coelorum: ideo omnibus parentibus summo studio in eam curam est incumbendum, vt nulla interposita longiore mora, recens nati infantes baptizentur, & per Baptismum in foedus recipiantur, quod Christus de aeterna vita nobiscum pepigit. Secundum illud Christi: Nisi quis natus fuerit ex aqua & Spiritu, non poterit ingredi in regnum Dei. Quod beneficium non minus infantibus quam adultis necessarium est, siquidem in peccatis concepti & nati, & natura filij iræ sunt. Et nisi propter Christum in gratiam recipiantur, nulla spes vitæ aeternæ consequendæ illis relicta est in natiuitate carnali, quod in Ecclesia nati sunt. Nam quicquid ex carne natum est, caro est, hoc est, aeterna damnatione dignum est.

Baptismus infantibus quomodo necessarius.

Mar. 16.

Ioan. 3.

Quapropter Baptismum infantibus ita necessarium iudicamus, vt solum necessitatem inuitabilem excusare censeamus, negligentiam autem & contemptum minimè veniam mereri statuamus. Qui salutem ita Baptismo alligamus, sicut verba sonant: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Item: Nisi quis natus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest ingredi in regnum coelorum.

D. B E Z A.

An infantes non baptizati, sint in foedere Dei?

Si igitur nõ absoluta necessitate Baptismus necessarius est infantib. aliàs quàm plurimi non baptizati damnati essent, quos saluatos esse. pie credimus. Ergo hinc manifestũ est, infantes

fantes in fœdere esse, priusquam baptizentur, aut etiamsi non baptizarentur, sed sine Baptismo decederent.

D. IACOBVS.

Pij parentes & honestæ matronæ in tali casu necessitatis infantes constitutos, pijs suis precibus Deo commendant: quas exaudiri minimè dubium est. Secundum illud ipsius verum dictum: Petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis. Infantes in summo articulo necessitatis sine Baptismo morientes, quomodo Deo commendandi.

Neq; Deus ita alligatus aquæ est, vt sine ea gratiam operari inuocatus non possit, aut non velit.

Ne autem recens nati infantes summè infirmi in hoc periculum incidant: etiam mulieribus permissum est, vt in tali casu necessitatis baptizent, Περὶ τῆς Γυναικὸς βαπτισματός.

D. BEZA.

Baptizare pars est Ministerij Ecclesiastici: quod viris, non mulieribus commendatum est, & commendari debet. Sicut enim mulieri non permittitur in Ecclesia loqui, ita etiam non licet ei baptizare. Mulier, inquit Paulus, in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto. Item, Mulieres in Ecclesijs taceant. An mulieribus concessum sit, in casu necessitatis baptizare infantes. 1. Tim. 2. 1. Cor 14.

D. IACOBVS.

Verum est, quòd baptizare sit pars Ministerij Ecclesiastici: quòd ordinariè viris, & non mulieribus commendatum est, & commendari debet. Inde verò non sequitur, quòd in casu necessitatis non liceat mulieribus baptizare. Baptismus à mulieribus administratus non damnandus.

Sicut enim in casu necessitatis, cum homo in extremo agone mortis versatur, iam iam spiritum extremum exhalaturus, absentibus vel Ecclesiæ Ministris, vel alijs viris extra hoc Ministerium constitutis, loqui, hoc est, moriturum hominem prædicatione verbi Dei, & promissionum diuinorum consolari, & à peccatis absoluerè (quid enim prædicatione

Rrr 2

Euan-

500 Colloquium Mompelgartense

Prædicatio Euangelij, est absolutio à peccatis.

Euangelij, & annunciatio promissionis gratiæ Dei in Christo exhibitæ, aliud est quàm absolutio à peccatis:) piæ mulieri licet, in hunc modum: Confide (frater vel soror in agone) peccata tua sunt tibi remissa propter Christum, qui tibi hoc in verbo Euangelij promisit, quod Baptismo obsignauit, qui corpus & sanguinem suum, & Spiritum sanctum in Baptismo pignoris loco tibi dedit: Ira quoque in casu necessitatis absentibus Ecclesiarum Ministris, & viris omnibus, baptizare mulieribus licet. Vtrum enim maius est: Verbum & prædicatio verbi, an verò Sacramentum Baptismi, & eius administratio?

D. BEZA.

Prædicatio verbi, ad ministracione Sacramenti maior.

Verbum Dei.

D. IACOBVS.

Quomodo & vbi mulieribus prohibetur sit prædicare Euangelium.

Mulier in Ecclesia non doceat.

Gal. 3.

Si ergo licet quod maius est, mulieribus in casu necessitatis: licebit etiam quod minus est. Quod ad dicta Pauli attinet allata, nihil contra nos pugnant. Nam Paulus non simpliciter prohibet, ne mulieres doceant: aliàs domi liberos & familiam instituere quoque prohiberentur, quod fit salutari doctrina Euangelij, quam interdum mulieres melius norunt & intelligunt, quàm viri & mariti, seu domini, & patres familias. Ideo non simpliciter dicit: Mulier non doceat: sed addit, **IN ECCLESIA**, hoc est, in cœtu publico, qui viris & mulieribus constat: vbi dedecus esset, viros à mulieribus doceri & institui. Sed ipsarum officium est discere in silentio à viris. Alia autem ratio est in casu necessitatis, vbi nullus vir, nullus Ecclesiæ ordinarius Minister presens est: ibi locum habet, quod alibi Paulus scribit: In Christo neque mas neque foemina est.

D. BEZA.

An mulieribus Cœnam Domini administrare liceat.

Quero igitur, si mulieribus in casu necessitatis baptizare licet: an etiam Cœnam Dominicam mulieribus administrare liceat?

liceat? Cùm Sacramentorum & administrationis eorundem eadem sit ratio. Si igitur unum licet mulieribus, licebit etiam alterum.

D. IACOBVS.

Respondeo, magnam dissimilitudinem esse inter administrationem Cœnæ Domini, & inter Baptismum in casu necessitatis. Infans enim recens natus nunquam adhuc baptizatus est, quem mulier in casu necessitatis extremo baptizat. Sed in agone constitutus Christianus, qui adultus est, prius sæpe Cœnam Domini in coetu Ecclesiastico publico percepit. Eius si commonefiat, per mulierem consolantem voce Evangelij, nihil periculi est, quod ad æternam salutem attinet, si maxime moriatur, & Cœnam Domini non accipiat. Baptismi autem longè alia ratio est, de quo Christi verba extant: Nisi quis natus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest ingredi Ioan. 3. & videre regnum Dei.

Discrimen necessitatis in administratione Baptismi, & Cœnæ Domini.

D. BEZA.

In absentia Ministrorum Ecclesia, viris talia conveniant, non mulieribus, quæ à Ministerio Ecclesiæ prorsus exclusæ sunt.

D. IACOBVS.

Ordinatio Ecclesiastica Vvirmbergensis, de Baptismo per mulieres administrando, expressè continet, ne obstetrix aut alia mulier, nisi in summo, & extremo periculo & necessitate infantem baptizet. Sed si Minister Ecclesiæ haberi nequeat, honestus vir aduocetur, qui munus hoc baptizandi obeat. Eorum autem si copia quoque haberi non potest, nullo iure nulloq; Dei expressio verbo ab hoc Ministerio Ecclesiastico mulieres arceri possunt aut debent, nisi eas quoque à munere docendi Euangelium, & consolandi ægrotantes & cum morte confluctantes, in absentia virorum arceri & repellere velimus. De quo iudicium penes auditores esto.

Ordinatio Ecclesiastica Vvirmbergensis, de Baptismo per mulieres administrando.

Rrr 3

DE

502 *Colloquium Mompelgartense*
DE PRAEDESTINATIONE.

VIA Theodorus Beza cum suis fratribus responsiones suas ad Theses Theologorum Vvirtembergensium, de Prædestinatione, sicut & de Baptismo, & Templorum Reformatione nondum conscripserat, & ex voluntate Illustriss. Principis, Comitis Friderici, etiam de hoc Articulo colloquendum esset: iussus est D. D. Lucas Osiander Vvirtembergensium Theses publicè recitare, quæ sequuntur. Diligenter autem rogauit D. Beza Illustrissimum Principem, Comitem Fridericum, per Gallos primarios Colloquij auditores, cum D. Iacobo Andreae ageret, vt breuitati studeret, & à prolixitate sermonis abstineret, qua in collatione de præcedentibus articulis vsus esset: quod se facturum D. Iacobus promisit.

THEOLOGORVM VUIR-
tembergensium Theses de Præ-
destinatione.

Extra controuersiam quæ sequuntur,
posita sunt.

I.

Quod Deus ab æterno, non modo lapsum primorum parentum nostrorum, sed omnium quoq; hominum præuiderit,

Quòd

II.

Quod saluandos non modo præsciuerit, sed etiam ab æterno elegerit, & ad vitam æternam prædestinauerit.

III.

Quod electio facta sit in Christo, priusquam mundi fundamenta posita sunt: hoc est, vt per Christum saluarentur.

IIII.

Quod saluandorum apud Deum certus sit numerus.

V.

Quæritur autem, an Deus electos suos ita ad vitam æternam prædestinauerit, vt quosdam, adeoq; maximam partem hominum, priusquam nascerentur, æterno exitio, absoluto & occulto decreto facto, ad æternam condemnationem destinauerit, vt nolit eos poenitentiam agere, conuerti, & saluari. Status controuersus.

VI.

Credimus nos & confitemur, quod ex Scriptura occultum Dei decretum demonstrari non possit, quod absq; omni indignitatis respectu, mero voluntatis suæ placito quenquam, multo minus maximam partem humani generis ad æternam damnationem destinauerit, vt nolit eos poenitentiam agere, conuerti & saluari.

VII.

FVNDAMENTA assertionis nostræ hæc sunt:

Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, Rom. 15.
vt per patientiam & CONSOLATIONEM Scripturarum SPEM habeamus.

Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. 1. Tim. 2.

Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt conuerratur & viuat. Ezech. 18.

Sic

504 Colloquium Mompelgartense

Luc. 24. Sic scriptum est, & sic oportuit Christum pari, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius poenitentiam & remissionem peccatorum **IN OMNES GENTES.**

Ioan. 3. Sic Deus dilexit **MUNDVM**, vt vnigenitum Filium suum daret, vt **OMNIS**, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio, non pro nostris tantum, sed pro totius **MVNDI** peccatis.

Matth. 22. Venite ad me **OMNES**, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

Rom. 11. Deus omnia sub incredulitate conclusit, vt **OMNIVM** misereatur.

2. Pet. 3. Non vult Dominus **ALIQVOS** perire, sed **OMNES** ad poenitentiam reuerti.

Neque ex lege, neque ratione humana, sed ex solo Evangelio de Prædeterminatione iudicandum est.

REIICIMVS TANQVAM
*verbo Dei minime consentanea, & quæ
omnem consolationem pijs mentibus
adimunt, cum docetur.*

I.

Reprobaionem esse sapientissimum Dei propositum, quo ante omnem æternitatem (vt ipsi loquuntur) constanter absque omni iniustitia decreuerit, **EORVM NON MISERERI**, quos non dilexit, sed præterijt, quò iusta eorum condemnatione iram suam erga peccata, & gloriam declararet.

Causam

II.

Causam efficientem reprobationis esse propositum Dei, quo placuerit Deo quosdam creare, & **IN EVM VSVM SVSCITARE**, ut iram & potentiam suam ostenderet, ut in ipsis quoque glorificetur.

III.

Deum reprobos nondum **NATOS** nullo indignitatis respectu exitio destinasse, & quosdam ad iustum iudicium à **DEO CONDITOS** esse.

III.

Adamum sponte quidem, sed tamen non modo præsciente, sed etiam **IVSTE ORDINANTE** & decernente Deo, in istas calamitates prolapsum esse.

V.

Decreti reprobationis & electionis causam esse, tum æternam benignitatem in **IIS, QVOS LIBVIT** ad salutem prædestinantis : tum æternum mali odium, ad **IVSTAM DAMNATIONEM QVOS IPSI LIBVIT ORDINANTIS**: Cur **HOS** autem potius, quàm **ILLOS** saluti, vel damnationi **DESTINET**, causam *προκαταρκτικῶν* **NVL-LAM** esse **ALIAM**, **QVAM IPSIVS VOLVNTA-TEM**.

VI.

Cunctos mortales cum Scriptura sacra clamet, in vnius hominis persona morti æternæ mancipatos esse, **HOC NON NATVRÆ** adscribi posse, sed ab **ADMIRABILI DEI CONSILIO PROFECTVM** esse,

VII.

Quòd lapsus Adæ tot gentes vnà cum liberis, tot infantibus æternæ morti inuoluerit absque remedio, non aliam causam esse, quàm **QVOD DEO ITA VISVM** fuerit.

Deum ideo præsciuisse, quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, **QVIA DECRETO SVO SIC ORDINAVERIT.**

IX.

Adamum non portuisse, nisi ex **DEI** decreto & ordinatione labi.

X.

OPORTVISSE hominem puritate & integritate sua excidere.

XI.

Quod Deus nolit Reprobationi destinatos **SERVARI,** AVT **ILLIS MORTEM FILII PRODESSE.**

Jacobus Andrea D.

Lucas Osiander D.

His nunc subiungere visum fuit Responsiones **D. Bezae** & fratrum eius, quamvis finita demum collatione exhibitas: ut, quod in præcedentibus articulis factum est, hinc etiam ordinis causâ obseruetur,

AD

De Prædestinatione. 507
AD THESES DE
Prædestinatione.

Ad Primam.

Generaliter affirmamus, neq; inuito, neque ignorante, neque otiose præsciente Deo lapsos esse primos parentes, aut quicquam in mundo euenisse, euenire, aut unquam euenturū fuisse, à cuius^a voluntate ne passerent quidem excipiuntur, Matth. 10. 39.

Ad II.

Assentimur, modò^b eligendi vox pro Prædestinatione, siue electionis, suo tempore secutura, decreto sumatur: & cum is qui elegit, non omnia accipiat, necessariò consequi dicimus, reliquos eodem decreto præterire.

Ad III.

Assentimur.

Ad IIII.

Assentimur, & eadem ratione certum esse numerum apud Deum eorum, qui iusta^c damnationi sunt destinati, affirmamus.

ANNOTATIONES
D. Iacobi Andree.

a) Quod primi parentes nostri volente Deo peccauerunt, hoc est, quod Deus voluerit, vt transgrederentur Præceptum in Paradiso de fructu arboris scientia boni & mali à Deo traditum: hoc nusquam Spiritus sanctus in vniuersa Scriptura S. docet.

b) Eligendi vox vsitata Scriptura S. significatione à nobis in Thesi nostra ponitur, qua non absolutum Dei decretum intelligitur, sed in Christo limitatū & descriptum. Ephes. 1. Elegit nos in Christo Iesu, priusquam fundamenta mundi iacerentur. Item: Dilexit nos in dicto, sicut Thesis tertia nostra docet.

c) Non autem absoluto Dei decreto, videlicet, quod Deus nolit eos saluari, sed propter impietatem suam, quâ gratiam DEI aspernantur, in Christo oblatam, quem Deus Pater ab omnibus vult audiri, Matth. 17.

Ad V. & VI.

Quod hic negatur, tam vasa^d ira, quam vasa misericordiae destinata esse ab aeterno, affirmamus: non modo, quoniam^e eadem est contrariorum ratio, & ut diximus, ipsa vox^f electioris hoc euincit: verum etiam quoniam id expresso Dei verbo, cum non paucis alijs locis, tum ex professo ab Apostolo declaratur, & Roman. 9. 11. Hoc autem Dei decretum, tantum abest, ut quisquam possit^h iniustitiae arguere, ut ne iniustus quidem futurus fuerit Deus, si nulum ad salutem praedestinasset, cum et omnes filij irascamur, et ipse nemini sit debitor.

^d) Vasa ira non à Deo, vel absoluta eius voluntate, sed à Diabolo & propria voluntate facta et preparata sunt. Quapropter iusto ipsius Dei iudicio ad aeternam damnationem destinata sunt. Quorum damnationem nunquam voluit. Ideoque contra Dei voluntatem propria voluntate pereunt.

^e) Non eadem hic est ratio. Nam interitus impiorum vnica & sola causa est, Diaboli & ipsorum mala voluntas. Salutis autem aeternae piorum, est Dei in Christo reuelata voluntas, sicut vox è caelo sonat: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: HVNC AVDITE, Matth. 17. cui se fideles & electi subiiciunt.

^f) Vox electionis id minimè euincit, quia nusquam absolutum Dei decretum in Scriptura S. docetur, quo homines certos ad damnationem creauerit.

^g) Ad Romanos 9. docet quidem Paulus, gratiâ & misericordiâ Dei saluari credentes, non autem ABSOLVTA MISERICORDIA, sed in Christo declarata & exhibita. Nihil autem de absoluta Dei iustitia, qua maximam partem humani generis ad aeternam damnationem creauerit & ordinauerit, quos NOLIT saluari.

^h) Non quidem iniustitia Deus argui posset, si hoc modo ageret: verum Scriptura sacra hoc non docet, sed contrarium omnes pagina sacram literarum inculcant, videlicet, quod Deus NOLIT CVIVS-
QVAM HOMINIS MORTEM.

bitor. Deinde dicimus, condemnationem eorum, qui in sua corruptione ⁱ ex aeterno illo Dei decreto relinquuntur, non rectè huic decreto attribui. Etsi enim nõ euenire non potest, quod decreuit Deus, ac proinde nõ absq; hoc Dei ^k decreto pereunt, qui pereunt: tamen huius decreti executionis, id est, damnationis eorum qui pereunt, ^l causa non est illud Dei decretum, sed natura illorum corruptio, in qua nati sunt, & eius corruptionis fructus, à quibus Deo placet solos suos saluti prædestinatos eximere. ^m Maximum autè hunc semper fuisse & esse istorum perentium numerum res ipsa euincit: Et Dominus ipse ostendit, inquiens: ⁿ multos esse vocatos, paucos electos: Et paucos per angustam portam ingredi. Deniq; sic intelligendum est,

° Deum

serio vocat peccatores ad penitentiam: ideo occulto decreto neminem damnat, sed eos duntaxat, qui electioni se opponunt, qua in Christo reuelata est: Venite ad me OMNES.

^l) Non ex aeterno Dei decreto, sed propter impietatem & contemptum verbi & oblata gratia in Christo relinquuntur in sua corruptione, qui damnantur, Matth. 23. Quoties volui cõgrogare filios tuos, ET NOLVISTI.

^k) Nusquam hoc decretum in Scriptura extat. Et hoc est os ponere in cælum, sic de Deo non reuelato, ad euertendam omnem consolationem piorum, loqui.

^l) Cùm supra dixerint: Volente Deo primos homines peccasse: & infra ex ipsorum ore dicatur, oportuisse hominem labi: quomodo occultum hoc Dei decretum non esset causa executionis damnationis eorum? Si enim (ex illorum sententia) Deus non voluisset eos peccare, etiam ab hoc iudicio & eius decreto liberi essent. Quicquid enim est causa causa, idem etiam est causa causati.

^m) Maximus numerus quidem est damnatorum, sed non ex absoluto Dei decreto. Deus. n. neminè vult perire, sed omnes saluare. Cõtempnus autè oblata gratia in Christo, & verbi eius, causa interitus est, quem Deus non vult.

ⁿ) Quia Deus non simulatè, sed

o) Deum nolle ipsos conuerti & saluari, non quasi ipsi uelint, & Deus eorum desiderio resistat: sed quia ipsi quoque conuerti nolunt, & nec uelle etiam possunt, in sua impoenitentiā iustè relictī.

Ad VII.

Iocus ex Rom. 15. ad electorum uniuersalitem pertinet: nec enim alijs, id est, exitio destinatis, & extra Ecclesiam positis Apostolus se accenseret.

Ad locum 1. Timoth. 2. respondemus, quod & ipse Apostoli scopus postulat, & omnes orthodoxi Patres praesertim Augustinus quàm plurimis locis ex professo ostendit, omnium hominū appellatione intelligi non singulos generum, sed genera singulorum. Agit enim ibi Apostolus de varijs hominum statibus, quos Dominus ad Ecclesiam suam uocat. Et non modo per absurdum, sed & profanum fuerit existimare, si Deus

o) Horrenda haec uox est, qua nusquam in sacra Scriptura reperitur, quod DEVS ABSOLUTA VOLUNTATE NOLIT, ut homines conuertantur & saluentur.

p) Horrenda et abominanda haec uox est, quod ideo neque uelint, neque possint conuerti, quia occulto Dei decreto relictī sint in sua impoenitentiā: qua uniuersam doctrinam Euangelij, & usum Sacramentorum euertit, et perturbatis conscientijs omnem consolationem adimit.

q) Uniuersalis est doctrina Pauli de usu sacrae Scripturae: omnia ad consolationem hominum peccatorū dirigit, qui ueram poenitentiam agunt, à qua nemo excluditur, sed OMNES HOMINES ad eam inuitantur.

r) Verba Pauli aperta & manifesta sunt, quibus iubet orare PRO OMNIBVS hominibus: QVIA Deus uelit OMNES HOMINES saluos fieri. Ideoq; impietas est, ab hac uniuersali promissione quinquam excludere.

s) Non agit ibi Paulus de varijs statibus hominū, sed in genere de omnibus hominibus loquitur, pro quibus orandū, maxime uero pro Magistratu, quod u plurimū in Ecclesia uel prodesse, uel obesse possit, ad aliorū salutē, uel interitum,

Deus vult singulos homines saluari, ipsum nō posse, quod vult, exequi, vel voluntatis diuinæ effectum ab hominum arbitrio suspendere.

Ad locum Ezech. 18. respondemus, u) indefinitam esse enunciationem, quæ ab universali plurimis in rebus differt, & restrictio de cōversione ostendit, hoc intelligendum de ijs solis, quibus datur cōversionis gratia, qua certè est electorum & propria. y Redduntur autem nihilominus inexcusabiles, qui Dei admonitiones & exhortationes, per verbum predicatum factas, aspernantur: quod facere solent contumaciter, quos Dominus intus non conuertit. Iuxta illud: z conuertere me, & conuertar.

Ad

firmatis: illos ad exitum aternū occulto & absoluto Dei decreto creatos & destinatos, quia Deus NOLIT illos conuerti, ideo etiam non posse conuerti? horrenda & abominanda sunt hæc auditu in Ecclesia Christi. z) Precatio hæc non confirmat errorem de occulto & absoluto Dei decreto, in damnandis hominibus, sed docet: humanis viribus conuersio-

1) Deus non absoluta voluntate voluit omnes homines saluos fieri. Sic. n. omnes homines certè saluarentur. Quis. n. eius voluntati resistere posset? sed restricta voluntate IN CHRISTO: Extra quem neminem vult saluare. Quem omnib. hominibus per predicationem Euangelij, et usum Sacramentorū offert. Huc quisquis se opposuerit, non Dei voluntate, sed sua propria impietate, contra Dei voluntatē perit.

u) Ipsa res docet, vniuersalē esse enunciationē, cum inquit DOMINVS: Nolo mortē morientū, quisquis fuerit. Manifesta ergo impietas est et doctrina abominanda, cōtra expressam licetam ex promissione vniuersali particularem efficere.

z) Electio autē non absoluto Dei decreto definitur, sed in Christo, qui omnes homines ad pœnitentiā vocat. Ideoq. ex numero electorū sese nemo excludat, sed cū Augustino dicamus: Si nō es prædestinatus, fac vt prædestineris.

y) Quomodo nō redderētur excusabiles, si verū esset, quod af-

512 *Colloquium Mompelgartense.*

nem ad Deum fieri non posse. Ideoq; gratiam Dei implorat, **OMNI-
BUS** hominibus, adeoq; vniuerso mundo oblatam.

*Ad locum Luc. 24. Per
omnes gentes, mirabilis est
glossa, intelligere singulos
omnium populorum homines.
Et si verum istud esset, tamen
non de omni tempore hoc ve-
rè dici posset, cum Deus^b de-
mum post missionem Aposto-
lorum omnibus gentibus vo-
luntatem suam saluificam pa-
tescens, & nunc maximam
partem orbis terrarum iusto
suo iudicio, non autem nunc
demum nouo capto consilio in
tenebris versari & perire
velit, Ioan. 3. appellatione
Mundi non vniuersaliter,
sed indefinitè humanum ge-
nus intelligitur, & quidem
ijs accommodata, qui in ipsum
credunt, dicente ipso Christo,
se non*

a) Magis mirabile est, hoc à vo-
bis negari, cum sit res manife-
stissima, quòd videlicet sub vni-
uersali particula (**OMNES**)
etiam singuli intelligantur ho-
mines in omnibus gentibus.

b) Deus iam inde ab orbe condi-
to, suam voluntatem in saluan-
do hominibus patefecit, & in
omnibus Monarchijs populum
Israeliticum illustrem reddidit,
apud quem hæc promissiones con-
seruata sunt. Cum ergo propter
mercimoniam trans mare curra-
t homines, cultus autè Dei tam fu-
erunt negligentes: non voluntatem
Dei, aut occultum eius decre-
tum de damnandis hominibus,
sed suam ipsorum impietatem ac-
cusare debebunt, qui profecti si-
eri & saluari potuissent.

c) Nò ad occultum Dei & absolu-
tum decretum referri posse, quòd
maxima pars orbis terrarum
NUNC in tenebris versatur,

sed malitiam hominum causam esse, Paulus apertè docet, 2. Theß. 2. cum
inquit: Quia amorem veritatis non receperunt, UT SALVI FIE-
RENT, ideo misit eis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.
Quid magis apertè contra opinionem de absoluto Dei decreto, in damnan-
dis hominibus dici posset?

d) Manifesta verborum Christi deprauatio & vocabuli [Mundi] falsa
interpretatio, quam ex Scriptura S. nunquam probare poterunt. Con-

se non orare pro mundo, sed tantum pro ijs, quos dedit ei Pater, & nomini ipsius credituris. Priori Epistola Iohan. 2. quod dicit Iohan. non pro nostris tantum, sed pro peccatis [†] totius mundi facta est propitiatio; de sola vniuersalitate electorum & credentium intelligitur, quæ iam non ex unica ipsius Apostoli gente, nempe Iudeorum colligatur: sed diruta mæcærie, sicut copiosè explicat Apostolus in Epistola ad Ephes. se se in reliquas gentes effundat. Sicut Abrahæ promissum fuit: fore, ut per illius semen omnes gentes benedicerentur. Et videtur Iohannes hac ipsa Christi verba secutus de industria, qui in extrema illa sua ardentissima prece, Iohan. 17. ver. 20. Non pro illis tantum rogo, inquit, sed & pro ijs, qui per sermonem eorum credituri sunt in me. Sicut etiam Iohannes dixit: Esse hunc agnum Dei, qui tollit peccata [‡] mundi. Num verò Christus totius mundi

tratum autem ipse Iohannes, optimus suorum verborum interpretæ docet, cum inquit: Christus est propitiatio pro peccatis TOTIVS MVNDI. Vbi non est indefinita vocula, sed vniuersalis particula posita.

*) Et si vocabulum [MVNDVS] hic restrictum est, non tamen errorem de absoluto decreto damnationis confirmat. Nam per MVNDVM contemptores doctrinæ Euangelij intelligit, qui se Christo opponunt: pro his se orare negat Christus. Non autem sequitur, quod absoluta voluntate Christus eos nolit saluari.

†) Verba Iohannis nimis aperta sunt, quàm vt admittere possint hanc tam manifestè falsam interpretationem. Non enim collationem instituit, inter Iudeos & Gentes, sed vniuersaliter de TOTOMVNDOLoquitur.

‡) Nihil certius est, quàm Iohannem vocabulo [mundi] non indefinitè, sed vniuersaliter omnes homines intellexisse, sicut alia propemodum infinita S. Scripturæ loca testantur et confirmant.

III

mundi peccata ^b sustulit, ut vos de singulis hominibus interpretamini? Et certe nobis ^a intolerabilis vox vestra visa est, Christum esse mortuum pro damnatis, & homines ^k non damnari propter peccata. Matth. 11. compellantur omnes, qui labores & onerati sint, id est, sub peccatorum onere ^a fatiscunt, quod certe ^a solum convenit, qui se peccatores agnoscunt, & ad eum confugiunt, à quo se subleuari posse sperant, ^m Rom. 11. Cōtextus ipse perspicue ostendit, Apostolum ibi non agere de singulis hominibus per se: sed humanum genus distribuere voluit in duas partes, nēpe Iudaeos

^b) Sufficiens pro singulorum hominum peccatis satisfecit, ut non aut alia victima non opus esset, si mille mundi, ut sic loquat, restarent Deo reconciliandi, pro quibus una gutta sanguinis Filij Dei sufficeret. Quia verò maxima pars hominum contemnit, ideo illi nihil prodest, et eo gravius damnatur.

ⁱ) Summam impietatem nos esse dicimus, si quis hoc neget. Quis ideo potissimum damnatur, quod non credere voluerunt, Christum pro ipsorum peccatis mortuum esse, quod summum & maximum peccatum est.

^k) Hac non sunt nostra, sed Christi verba & doctrina, cum inquit: Hoc est iudicium, (hoc est, causa iudicij et damnationis) quod lux venit in mundum, & mundus tenebras plus dilexit, quam lucē. Et igitur peccata sua naturam damnant: tamē amplius damnare non possunt, si in Christum verè credat.

Non ergo ideo damnantur homines,

quia peccarunt, ut nulla ratione amplius illis succurri possit: aliās etiam omnes sancti damnarentur, quoniam omnes peccauerunt: sed ideo damnantur, quia liberatorem respiciunt, & in eum credere nolunt.

^l) Horrendum auditu est, tam apertam vniuersalem vocationem particularem fingere, quasi non seriò omnes laborantes vocet. Quod impium est de Deo vel saltem cogitare.

^m) Verba Pauli adeò manifesta sunt, ut nulla interpretatione indigeant, cum inquit: Concluserit Deus omnia sub peccatum, ut omnium misereatur. Sicut enim non dicit: Concluserit quosdam sub peccatum, sed inquit, omnia: sic quoque non dicit: ut quorundam, sed omnium misereatur, ut ostendat

deret suam misericordiam omnibus serid offerri, & Deum velle, vt omnes credant & saluentur., sicut omnes peccauerunt.

daos & Gentes, ex quibus sua Ecclesia colligit Deus per misericordiam, cum & hi et illi digni fuerint perire: ut nemo, qui seruetur, aliter quam per misericordiam seruetur. Imò quod dicitur Deus omnes conclusisse (sub incredulitate: probat quod asserimus, nempe, neq; nolente Deo, neque temere homines in hanc miseriam incidisse: huius tamen rei culpa omnis in hominis lapsum voluntarium, & eius posteros sic peccato mancipatos conferenda est.

2. Pet. 3. ver. 9. His verbis: Non vult Dominus aliquos perire: liquet ex precedentibus, totaq; adeo tractatione, Petrus solos fideles allos, quibus etiam se accenset. Deniq; quod additur, neq; ex lege, neque ex ratione humana, sed ex solo Evangelio de Prædestinatione Electorum iudicandum esse, ap-

pro ad penitentiam reuerti. Horrenda ergo & blasphemata doctrina est Beza, qua contrarium impiè asserit.

*) Hac assertio simpliciter impia est, & auditu horrenda, adeoq; expresso & reuelato verbo Dei contraria. Quicquid enim Deus prohibet, hoc non vult, vt quisquam faciat. Nolente ergo Deo, & non volente, sed contra ipsius voluntatem primi nostri patres transgressi sunt præceptum in Paradyso traditum, & in hanc miseriam incidunt. Sic docet Spiritus S. in Scriptura sacra, & qui aliter docet, si Angelus è caelo esset, anathema sit.

o) Si vestra doctrina vera est, culpa omnis non in hominè confertur potest, sed in Deum creatorem, (qui secundum vestram opinionem) absoluto decreto suo, eos ad peccandum & damnationem creauit & ordinauit, vt qui noluerit eos aliter agere, conuerti aut saluari, quod auditu horrendum est & abominandum.

¶) Est et hac Petri sententia tam aperta, vt falsam hanc interpretationem vestram nullo modo admittere possit. Nam non solum vniuersali particula ponitur, [omnes] sed etiã explicatio præmittitur, NOLENS ALIQUOS perire, sed OMNES

516 Colloquium Mompelgartense.

probamus: modo illud intelligatur ex istis verbis, 1. Iohann. 3. ver. 24. Per hoc cognoscimus nos in ipso habitare, & ipsum in nobis, quod de spiritu suo dedit nobis.

Et 1. Iohann. 3. ver. 10. per hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli, quisquis non exercet iustitiam, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

filij diaboli, quemadmodum David in adulterium, homicidium, &c. Vbi ergo consolatio & certitudo electionis eorum? aut vnde petenda aut sumenda erit? Qua in promissionibus Euangelij vniuersalibus, in Baptismo, in Cœna. D O M I N I, in Absolutione, secundum opinionem Bezae & sociorum eius, non est certa. Quis igitur non videt, quid diabolus hac doctrina meditetur? videlicet desperationem in pijs, & Epicureismum in dissolutis hominibus, qui certò sequetur.

AD DOGMA ta subiecta.

I.

Primum dogma, quod rejicitis: nos ut verè Christianum & orthodoxum sumemur.

Si

1) Sapè in tentationibus ad eò infirmus est sensus, quo se à spiritu agi sentiunt, vt prorsus contrarium cor experiatur. Si ergò ex hoc solùm sensu de electione iudicandum est, nullus vsus erit promissionum diuinarũ, Baptismi, Cœnae Domini, Absolutionis, adeoq; totius Ministerij Ecclesiastici. Si quidem (secundum opinionem Bezae) ex his omnibus NIHIL certi de electione nostra ad æternam vitam statui potest.

2) Ruunt interdum etiam electi filij Dei in manifesta scelera, sicut

3) Horrendum auditu & abominandum: quòd Deus quosdam eterno suo decreto NON DILEXERIT: sed ad iustam condemnationem eorum reliquerit, quorum NON VELIT MISERERI.

II.

Si per reprobationem intelligitur eius decretum, ineptè dicitur: propositum Dei, id est, ipsius decretum esse ipsius causam efficiètem. Sin verò eo nomine accipitis eius decreti executionem: falsum esse confitemur, quod repudiatis, ut ostēdimus ad *Theſin quintam & sextam*:

III. & V.

Paulum ipsum oppugnatis hoc dogmate, Rom. 9. 11. Tam enim falsum est, ^x incredulitatem esse causam divini huius decreti de iustè perdendis aliquibus, quàm fal-

tere, quòd Deus absoluta voluntate decreverit, quorundam hominum NON MISERERI. Quod cum ipsius revelata voluntate apertè pugnat.

^x) Non minus hoc quoque horrendum est auditu, & abominandum, quòd negare audeat D. Beza: INCREDULITATEM causam esse decreti Dei de perdendis hominibus. Siquidem Christus apertè dicit: QUI non credit, iam iudicatus est. Item, Spiritus sanctus arguet Iohan. 3: Mundum de peccato, QVIA NON CREDVNT in me. Item, Iohan. 16. Qui non crediderit, condemnabitur. Quapropter nullo modo Paulum Mar. 16. oppugnamus, qui nusquam dicit: quosdam ad aeternam damnationem CONDITOS ESSE, sicut Beza docet.

^y) Est & hoc horrendum & abominandum, asserere, quòd Deus quosdam CREAVERIT, & in eum usum suscitaverit, ut iram & potentiam suam ostenderet, & VIT in ipsis quoque glorificetur. Est enim Apostolus testatur, quòd in hac vita Pharaonem suscitaverit, ut potentiam suam in hoc seculo in ipso declararet, tamen nusquam scriptum legimus: quòd eum ad aeternam damnationem creaverit, aded, ut absoluta voluntate noluerit eum penitentiam agere & converti. Nam quòd de induratione dicitur, non absoluti decreti effectus, sed precedentis crudelitatis instæ pœna fuit, quæ in filios Israël immanissimè exercuit Pharao.

^u) Reprobationis nomine, siue decretum intelligatur, siue executio decreti: impium tamen est, asse-

falsum est, & prauisam fidem, vel bona opera, causam esse Prædestinationis, vel electorum, quod Pelagianorum est dogma, ut dictum est ad eandem Theses V. & VI.

III.

Quod dixit Apostolus, vobis ipsis citatibus, Deum conclusisse omnia sub incredulitatem, Rom. 11. cum necessario ad² Adami lapsum, tanquam ad primam originem referatur: &² profanum sit existimare, Deo vel inuito, vel otioso, vel temerè præstantissimum Dei opus fuisse in tantam miseriam prolapsam: optimo iure, quod hic damnatis, approbamus: nec propterea lapsus Adami^b culpam in

1) Fides in Christum non est natura, aut nostrarum humanarum virium, sed Spiritus S. opus. Cum ergo fides causa Electionis esse dicitur: nequaquam Pelagianorum dogma sapit, qui natura viribus tribuerunt, quod solus Spiritus S. prestare potest.

2) Apostolus nequaquam dicit: Adamum Deo IVSTE SIC ORDINANTE ET DECERNENTE in istas calamitates prolapsam esse. Sensus enim verborum Pauli est: omnes homines esse peccatores, quorum omnium Deus velit misereri, si Christum per veram fidem recipiant. Non autem dicit: Deum ordinasse, ut homines omnes peccarent, & pereant.

3) Humana cogitatio est de Deo inuito vel otioso, vel oscitantia eius, qua homo peccauerit. De Deo autem & ipsius voluntate NON NISI EX VERBO DEI indicandum, loquendum, & sentiendum est, & Maiestas eius non scrutanda.

b) Paulus autem dictum est, si vera esset D. Bezae, & fratrum eius opinio de absoluto Dei decreto, quo Deus ordinaverit et decreverit, ut homo peccaret: quis culpam in Deum iniuste conferret? quod lectoris iudicio committitur. Quod quidem in Thesi nostra quinta ipsorum proprijs verbis magis aperte posuimus, ubi dicitur: CVR HOS potius, quam illos salutem vel damnationem DESTINET, causam προκαταχτηνών, NULLAM ALIAM esse, QUAM IPSIVS VOLUNTATEM. Quomodo ergo culpa in eos confertur, contra quos decretum æternum & immutabile

pam in Deum conferimus, qua tota hæret in ipsius voluntate minimè coacta, neque etiam tum concupiscentia obnoxia, utpote, qua nondum erat ingressa in mundum.

bile NVDA & SOLA Dei voluntate, nulla alia causa prætoratoriam præcedente, de ipso damnandis factum est?

VI. & VII.

Superius responsum, hanc quoque Thesin non rectè scriptam refellit. Nes enim vel lapsus Adami aliunde, quàm à spontanea ipsius voluntate profluxit, vel posterorum eius contumacia, quam ex ipsorum corruptione promanas, quamvis absque decreto neutrum euenerit. Vnde illud Prudētij scitissimè dictum: Nemo nocens, si facta regunt, quod viuitur, & fit: Imò nocens quicunque volens, quod non licet, audet.

e) Cùm ex decreto Dei sic ordinante, oportuit homines primos labi, quemadmodum Thesi octaua & decima à nobis ipsorum verba recitata sunt: quomodo verè dici potest, non aliunde, quàm ex ipsius hominis voluntate profluxisse? Qua in parte D. Beza & socij eius sibi ipsis manifestè & apertè contradicunt.

VIII.

Cùm ordine causarum nihil prius sciat Deus futurum, quàm quod decreuit futurum, nisi (quod absurdissimè esset) absq̃

absq; Dei decreto aliquid esse vel fieri censeamus, consequitur decretum^d scientiæ præire, nec scientiam esse propriam rerum causam.

IX.

*De hoc diximus ad dogma VI & VII.**

X.

Necessitas ista est ex hypothese, non ex ipsius Adami natura, sicut hodie peccato mancipatum est humanum genus. Et sic in verbo DEI dicitur: & oportuisse Christum, alterum Adamum, crucifigi.

XI.

h Quo sensu rectè & ortho-

Sed non est absoluta necessitas, quasi non potuerit Deus omnia aliter ordinare.

h) Nullum pium sensum his verbis inesse, cum dicunt & asserunt aduersarij: Quod Deus NOLIT reprobationi destinatos SERVARI, AVT MORTEM filij sui PRODESSE: omnes verè py & inrudimentis duntaxat fidei & religionis Christiana mediocriter instituti facile intelligere & iudicare possunt.

A) Aliud est præscire, aliquid talem exitum habiturum: et aliud, decreto suo ordinare. Illud enim intellectus, hoc voluntatis est. Quæ voluntas Dei si in peccato Adæ cõcurrit, à causa excludi non potest. Quod enim quis vult, & ipso ordinante & decernente fit, eius causa quoq; iurè dicitur.

e) Id magis confirmat iam recitatam impietatem. Si enim non potuit Adam labi, nisi Deus sic decreuisset & ordinasset, vt labi eum oportuerit: quomodo voluntus Dei, lapsus eius causa nõ aperitè à vobis constituitur?

f) Hac hypothesis, quam fingit Beza cum socijs suis, non est modò falsa, sed etiã impia, & in Deum blasphema. Scilicet, quasi Deus absolutũ decretum fecerit, quale ab aduersarijs fingitur, tanquam in arcano Dei consilio sedissent.

g) Hac hypothesis est vera: quia DOMINVS decretum fecit de genere humano, per sanguinem Filij sui redimendo. Quod sine morte ipsius fieri non potuit.

*orthodoxè dicatur, quod hinc
damnatis, exposuimus ad V.
& VI. Thesin.*

*Qua vniuersa aduersariorum
nostrorū doctrina, cum ad euer-
sionem totius Euangelici Mini-
sterij, certitudinis promissionem
diuinarum de Christo, Baptismi,*

*Cœna Domini, Absolutionis, faciat, & omnem consolationem pijs &
afflictis conscientijs auferat, merito fugienda est, sicut collatio, que se-
quitur, perspicuè docet.*

Theodorus Beza, Geneuensis Ecclesiæ Mi-
nister.

Abrahamus Musculus, Bernensis Ecclesiæ
Minister.

Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ in Gy-
mnasio Bernensi pub. Professor.

Antonius Faius, Ecclesiæ Geneuensis Mi-
nister.

Claudius Alberius D. Professor Philoso-
phiæ in Academia Lausannensi.

Mompelgarti, 29. Mart. Anno 1586.

Thesibus ergò VVirtembergensium Theologo-
rum recitatis; iubente Illustrissimo Comite Frederi-
co, D. Iacobus exorsus est.

D. I A C O B V S.

VERENDE D. Beza, si quid habet tua digni-
tas, quod velit recitatis Thesibus nostris de
Prædestinatione, à nobis conscriptis oppo-
nere; id quoque nos libenter audiemus, &
placide, sicut hætenus ex parte nostra fa-
ctum est, respondebimus.

Vuu

Etsi

Status principalis
controuersie de
Prædeterminatione.

Et si enim Thefes numero sunt multæ, in pauca tamen capita redigi possunt. Et quantum ego quidem existimo, totius negotij & disputationis pars maxima & potissima, in hoc vno cardine versatur. An Deus in æterno, arcano & occulto suo consilio, æternum, absolutum, & immutabile decretum fecerit, quòd maximam partem hominum non velit saluari, neque in Christum credere, & ad agnitionem eius pertinere, neque etiam precium sanguinis eius illis prodesse, sed quòd eos ad æternam condemnationem destinauerit, ordinauerit & creauerit?

Hæc quæstio quando expedita fuerit, facilis deinceps ad reliqua, de hoc articulo, in nostris Thefibus proposita capita omnia, responsio erit.

D. B. I. Z. A.

Reuerende D. Doct̃or: Ingreddimur hic in altam abyssum, ideo nobis specialiter precandus D O M I N U S, ut nos suo sancto Spiritu gubernet, & in hoc mysterio ad semitam veritatis dirigat.

Doctrina de Prædeterminatione rationi humanæ ignota.

Nulla enim pars doctrinæ Christianæ est, à qua sensus & ratio humana magis abhorreat. Quapropter iterum oro, ut Spiritus D O M I N I nobis adsit.

L
Deus ad certum finem hominem creauit.

Nos autem hæc principia ponamus: Deum tanquam sapientissimum opificem, cuius sapientia infinita est, cum constituisset mundum, imprimis autem hominem creare, certum finem propositum habuisse.

Si enim architectus seu paterfamilias, quando cogitat edificare domum aliquam, non ita desipit, quin priusquam aedificet, de fine cogitet, ad quem domum aedificaturus sit: multò magis sic de Deo cogitandum est, qui cum sit infinita sapientia, certum finem in creando homine propositum habuisse, nullum dubium est.

Est

Etsi verò via DOMINI imperuestigabiles sunt, tamen ex his, quæ euenerunt, colligimus, quis finis creationis hominum fuerit. Propositum enim Dei æternum & immutabile, omnes causas ordine quoq; antegrediens fuit, quòd in semetipso ab æterno decreuit, omnes homines ad suam gloriam condere.

Homo ad gloriam Dei conditus.

Dei autem gloria neq; agnoscitur, neq; celebratur, nisi eius misericordia & iustitia declaretur. Quapropter æternum & immutabile decretum fecit, quo certos aliquos homines, mera gratia ad vitam æternam, quosdam verò iusto iudicio ad æternam damnationem destinauit, ut in illis misericordiam, in his verò iustitiam suam declararet. Hunc finem cum Deus in creatione hominum propositum habuisset, necesse fuit, eum etiam cogitare de via & ratione, qua ad illum finem peruenire potuerit, ut eius misericordia pariter & iustitia manifestaretur.

Cum enim misericordia præsupponat miseriam, nec misericordia locus esse, aut ea declarari possit, ubi non est miseria: ideo hominem ita creari oportuit, ut in eo locus misericordiam Dei esse potuerit, Quod sine præcedente miseria fieri nõ potuit.

II.
Homo qualis à Deo creandus fuerit.

Sic, cum iustitia præsupponat culpam, sine qua iustitia exerceri non potest, (ubi enim non est culpa, ibi etiam iustitia locum non habet) ideo hominem quoque ita creari oportuit, ut seruata natura, aptus esset, in quo Deus iustitiam suam declarare posset. Iustitiam enim suam in homine declarare non potuisset, nisi eum ad æternam damnationem destinasset.

Proposuit ergo Deus, & ab æterno immutabile decretum fecit omnes causas secundarias antegrediens, quòd pro sua infinita misericordia, velit aliquos homines eligere in Christo seruandos; aliquos verò secundum iustitiam suam rei, ceteros, sua ipsorum culpa damnandos.

III.
Propositum Dei in electione & reprobatione.

526 Colloquium Mompelgartense.

IIII.

Cur homo ab initio bonus creatus sit.

Ad hunc finem ut perueniret, cum natura bonus, imò ipsa bonitas sit, Deus hominem malum condere nec potuit, nec voluit. In quo statu si homo permanisset, neque misericordia neque iustitia in ipso declaranda locus fuisset. Via ergo inuenienda fuit, qua homo ad utrumque paratus & dispositus esset.

V.

Cur homo mutabilis à Deo creatus sit.

Quapropter creauit hominem in recto statu quidem bonum, iustum, sanctum, sed tamen mutabilem, qui in manu consilij sui relictus, cadere & labi possit in miseriam, in qua deinceps & misericordia & iustitia locus esset.

VI.

Cur homo non sit immutabilis creatus.

Si enim immutabiles homines creauisset, ut labi & peccare non possent: Deus sibi neque ad misericordiam, neque ad iustitiam viam aperuisset. Quoniam miseria in mundum ingressa non esset, sine qua misericordia Dei declarare non posuisset. Sic quoque, si peccatum non ingressum esset in mundum, iustitia Dei manifestata non esset. Quapropter hominem bonum creari oportuit, ne Deus author mali censeatur: non autem immutabilem, sed mutabilem, & qui (nulla tamen culpa Dei) peccare posset, ut Deus ad executionem sui consilij & arcani propositi peruenire potuerit.

VII.

Cur Masculum & Fœminam creari oportuit.

Oportuit etiam masculum & fœminam condere, ex quibus deinceps genus humanum propagaretur, in quo iustitiam & misericordiam suam declarare DOMINVS decreuit & constituit.

Ephes. 1.
Prou. 16.
Exod. 9.
Rom. 10.

Qua hæcenus à me dicta sunt, non sunt humana, aut à me, vel ex me cogitata, sed habent Scriptura sacra testimonia, non solum de electis, quos Deus elegit ante cõstitutionem mundi, sed etiam de reiectis & reprobatis, quos Deus ad diem malum condidit, ut in eis potentiam & iustitiam suam declararet.

Postquam

Postquam ergo ad hunc modum primi homines, Adam & Heua à Deo in recto statu, boni, iusti, & sancti, & mutabiles conditi sunt, ita peccarunt, ut Deus culpa non inuolueretur.

VIII.
Primi homines sine culpa Dei peccarunt.

Oportuit igitur Heuam, per serpentem antiquum, Satanam persuaderi, ut legem à Deo, de fructu arboris scientiæ boni & mali non gustando positam, unâ cum marito transgrederetur.

IX.
Oportuit Heuam à serpente decipi.
Gen. 3.

Ad quam transgressionem, neque à Deo, neque à Satana coacta fuit, sed libera voluntate, qua bona, iustâ, sancta & integra & minimè corrupta fuit, persuasioni serpentis assensit.

X.
Neque à Deo, neque à Satana ad peccandum coacta est Heua.

Idq̃ Deo neque invito, neque ignorante, neque OCIOSE PRÆSCIENTE, à cuius voluntate nec passerculi excipiuntur, neque nuda & ociosa permissioe aliqua, qua ab ipsius voluntate et decreto separetur. Quum enim finem ordinaverit; necesse quoque est, ut causas ad eum finem ferentes constituerit, nisi vel temerè, vel causis ab alio aliquo Deo ex Manichaorum opinione constitutis, eum finem evenisse contendamus.

Quapropter non temerè cecidit homo, in integro statu constitutus. Si non temerè, certè ex providentia Dei. Quia evenire OPORTUIT, quod Deus decrevit, qui in hominis lapsu sibi viam & rationem quasiuit, ut gloria eius in declaratione misericordiæ & iustitiæ suæ manifestaretur, ita tamen ne Deus culpa inuolueretur. Quoniam homo ad peccandum non coactus est, sed libera voluntate peccavit, qui resistere potuit & debuit serpentis persuasioni, quæ animum Heuæ contra Dei præceptum sollicitavit. Verum ut Deus finem creationis hominis consequeretur, OPORTUIT Heuam & Ada-

XI.
Homo ex providentia Dei necessariò peccavit.

Homo libera voluntate peccavit.

526. Colloquium Mompelgartense.

num per Satanam decipi, ut misericordia in condonando delicto, locus esse posset.

XII.
Misericordie nullus
locus, nisi prius iu-
stitię Dei satisfiat.

*Quia verò Deus misericordiam suam erga peccatores de-
clarare non potuit, nisi iustitia eius prius satisfaceret, qua tan-
ta est, ut creatura, quantumvis iusta & sancta à Deo condita,
eam sustinere non posset; in aeterno & arcano cōsilio suo, viam
quoq; inuenit, qua & iustitia huic pro peccatis electorum Deo
satisficeret, & deinceps locus misericordia in hominibus esset.*

XIII.
Aeternum decre-
tum Dei, de filio
Dei incarnando.

*Quapropter in eodem arcano & aeterno consilio suo, sancta
Trinitas decreuit, ut Filius Dei Patris unigenitus, in perso-
na sua unitatem, naturam humanam assumeret, in qua pæ-
nas peccati secundum iustitiam Dei debitas perferret, & sua
passione & morte pro peccatis electorum satisfaceret.*

XIII.
Christus potuit non
mori.
August. de ciuitate
Dei.

*Idemq; à Spiritu sancto conceptus, & ex Maria natus, cum
sine peccato esset iustus & sanctus, talis homo fuit, ut potuerit
non mori; & sicut Augustinus loquitur, ut maxime Christi
ossa essent fragilia, tamen frangi non potuerint. Quia Deus
sic ordinauerit, ne frangerentur. Sic etiam non ea hora, qua
hostes voluerunt, sed qua ipse voluit, mortuus est. Sicut scri-
ptum est: Quarebant eum apprehendere, & nemo misit in
illum manum: quia nondum venerat hora eius.*

XV.
Mors Christi volun-
taria.

*Neque enim coacta, sed voluntaria Christi mors erat, &
respectu Christi non debita, sed pro electis suscepta, quorum
debita, hac morte filius Dei expiare voluit.*

XVI.
Comparatio Christi
cum Adamo.

*Talis conditio Adę & Heuę non fuit. Nam Christus non
potuit peccare, quia non solum homo, sed etiam verus Deus,
vna persona erat. Idem etiam potuit non mori; sed tamen ex
decreto Dei mortuus est. Sicut Petrus Actor. 2. demonstrat.
Adam verò potuit non peccare, sicut Bernhardus loquitur;
tamen ex prouidentia Dei peccauit. Concludo igitur, ut Deus
sibi viam ad misericordiam aperiret, contingenter dico qui-
dem*

dem lapsum esse primum hominem, nulla ne cessitate urgente e aut cogente sed liberè ratione sua voluntatis, **NECESSARIO** autem, **QVO AD DEVM.** Deus enim suo aeterno decreto omnia cõclusit sub peccatum, ut omnium misereatur, sicut Apostolus loquitur. Ideoq; oportuit etiam hominem peccare, non nuda et ociosa permissiõne Dei ab eius voluntate & decreto separata: sed tamen sine culpa **DEI**, propria voluntate, qua serpenti magis quàm Deo obtemperavit.

Diligenter autem cauendum, siue ab imo sursum, siue contra, à summo deorsum descendamus, ne ab extremo uno ad alterum extremum præteritis medijs excurramus; veluti à proposito Dei ad salutem, & multò etiam magis à salute ad propositum Dei, itemq; à proposito ad damnationem, aut contra præteritis iudicij Dei propinquieribus causis. Quas Deus **GRADATIM ORDINAVIT, QVIBVS FIERET**, ut tota ipsorum exitij culpa in ipsis haberet. Quos tanquam meritò reprobos, quatenus corrupti sunt, execratur. In quorum plurimos, **SIMVL ATQVE NATI SVNT, IVSTAM IRAM SVAM EXERCET.**

Si enim secundas & medias causas prætereamus, facile in absurditates incidemus. Verbi gratiã: cum Paulus inquit: Concluserit Deus omnia sub peccatum, ut omnium misereatur: si hoc modo explicemus: Adamum ideò lapsum esse, ut omnes homines liberarentur ab hac miseria, quàm absurda sententia esset, & veritati minimè consentanea? Sequeretur enim Deum mutasse suum decretum, voluntatem & propositum, quo constituit ab aeterno suam iustitiam, in certis quibusdam hominibus, in miseria sua relictis, declarare. Sed Scriptura apertè testatur, Deum vasa ira ad aeternum interitum creasse & præparasse. Ideoq; non est lapsus homo, ut omnes homines restituerentur. Et res ipsa docet, non omnes

XVII.
Ab extremis ad extrema sine medijs causis non procedendum.

XVIII.
Deus causas damnationis hominis gradatim **ORDINAVIT.**
Ira Dei in infantes damnationi destinatos.

Rom. 9.

homi-

528 Colloquium Mompelgartense.

Horrenda vox.

homines saluari: sed maximam hominum partem damnari. Necessè ergo est, idèò lapsos quoque esse homines primos, Deo sic ordinante, ut quidam damnentur.

XIX.
Causa mediæ executionis decreti Dei, rectè consideranda.

Ne igitur in hoc mysterio impingamus, causa etiam secundaria & mediæ rectè consideranda sunt, qua inter Dei decretum occultum & eius effectum vltimum, salutem & condemnationem hominum intercedunt.

XX.
Quales homines Deus decreuerit saluare & damnare.

Cùm enim Deus neque omnes saluet, neque omnes damnet: Spiritus sanctus causas ostendit, cur & quales seruet, & quales damnet. Vbi ordo causarum considerandus venit, in Adamo lapsò, quem Deus saluū fecit. Non enim probabile est, ipsum damnatum esse. Quàm primùm enim Adam & Heua peccauerūt, prodit se amor Dei gratuitus erga corruptos quidem seipsum, sed in Christo gratis electioni & saluti destinatos homines. Statim enim illis remedium contra peccata, mortem, & damnationem in promissione de venturo Christo Salvatore proponitur. Semen mulieris conteret caput serpentis. Quo verbo DOMINVS patefecit electionem. Nam in Christo facta est electio, secundum illud Apostoli; In ipso electi sumus, priusquàm fundamenta mundi iacta sunt. Et hæc electio fit gratuito illo favore, quo Deus dignatus est quosdam, quos æterna saluti ab æterno destinauit.

Gen. 3.

XXI.
Electiois patefactio.

Electio Dei gratuita.

Electio particularis non vniuersalis.

Iam qui eligit, non accipit omnia, sed reliquit quadam. Nam eligere, est unum accipere, alterum relinquere. Elegit ergo DOMINVS liberrima voluntate sua, qui ipsi placuerunt, & quos voluit saluos facere.

Deus in damnandis hominibus non iniustus.

Quòd autem non omnes elegit, sed multos in sua miseria reliquit æterno decreto Dei, ad æternam damnationem ordinatos & destinatos: Deus propterea nullius iniustitiæ aut crudelitatis argui potest. Quoniam nemini quicquam debet,

Rom. 9. 5.

cùm

quæ omnes in Adam peccaverint, & pariter omnes digni fu- Rom. 9. 5.
issent, qui in sua miseria relinquerentur. Potuisset enim omnes
relinquere & nullum recipere.

Nunc ad electionis factæ executionem progrediamur. Si-
cut enim elegit in Christo, quos secundum æternum proposi-
sum suum, suo paterno amore dignatus est, ita etiã rationem
invenit, qua id decretum ordine quodam casualium secunda-
rum & mediarum exequeretur. Quos enim elegit (inquit Rom. 8.
Paulus) hos etiã vocavit: & hac vocatio efficax est, qua non XXV.
solum externa prædicatione Evangelij, ad veram pœnitenti- Vocatio electorum
am & agnitionem Christi per ministerium Ecclesiasticum efficax.
vocat, sed simul etiã per Spiritum S. corda eorum trahit,
secundum illud Christi: Nemo venit ad me, nisi Pater traxe- Ioan. 6.
rit eum.

Vocationis huius efficacis, effectus est emollitio cordis, seu XXVI.
conversio ad Deum ex mera gratia. Quam sequitur fides seu Vocationis efficacis
fiducia vera in Christum, qua electi Christum apprehendunt, effectus in electis.
& eum cum omnibus beneficijs suis sibi applicant in remissio-
nem peccatorum, & vitam æternam.

Ex fide autem iustificatio coram Deo, qua in imputatione XXVII.
aliena iustitia, id est, merito Christi consistit; & sanctificatio Iustificatio ex fide
inchoata, qua electi Spiritu S. donati, renouantur in spiritu electorum Dei.
mentis, & novi homines efficiuntur: Qui efficit etiã bona XXVIII.
opera per ipsos, qua Deo grata & accepta sunt propter Chri- Sanctificatio in-
stum. choata.
XXIX.
Bona opera electo-
rum.

Quemadmodum autem per secundarias & medias causas
agit cum electis ad salutem: ita quoq; cum reprobis agit per
ordinatas causas.

Cum enim odium Dei contra illos in seipsis corruptos sit XXX.
instum, qui causis adductus, quas ipse solus novit, proposuit Executio decreti
eos in hunc finem creare, ut in ipsis iram & iustitiam suam Dei in hominibus
ad æternam damna- tionem creatis.
ostendat.

ostenderet, quos nunquam dilexit, idè etiam vel prorsus non vocat, vel ut maximè vocet, tamen vocatio prorsus inefficax est, quia verbum predicatum ferit aures, sed cor non attingit, neq; ad conuersionem monet. Horum quamuis **NECESSARIA**, tamen spontanea est pertinacia, quibus non datum est, veritatis spiritum amplecti, & credere.

XXXI.

Damnatorum pertinacia necessaria.

XXXII.

Intelligentia & fides qualis in damnatis excitebatur à Deo.

Et quamuis sint præterea alij, quorum intelligentia per verbum predicatum excitatur ad ea percipienda & credenda, quæ audiunt: sit tamen hoc generali illa fide, qua præditi diaboli contremiscunt. Nam vocationem non esse vniuersalem, ut omnes saluentur, ex eo patet, quoniam multi sunt, qui nunquam verbum Dei audierunt, quibus etiam nunquam predicatum est.

XXXIII.

Causa cur Deus aut prorsus non, aut inefficaciter vocet damnandos.

Causa autem est, quod vel prorsus non vocet, aut inefficax sit vocatio; quod ut Deus nemini quicquam debet, ita etiam vocationem nulli populo aut homini debet, sed gratia, est si quos vocet. Malitia autem hominum tribuendum est, si non vocet, aut inefficaciter vocet, hoc est, per Spiritum sanctum non trahat. Et natura humana seu caro ita comparata est, ut non modo non subijciatur Deo, sed ei etiam perpetuò repugnet. Inde tandem incredulitatis obstinatio & pertinacia, ut in sua cecitate sibi ita placeant, ut dicant se videre, quoniam vocati neque volunt, neque possunt respondere.

XXXIII.

Incredulitatis obstinatio & pertinacia vnde.

XXXV.

Ignoratio & contemptus Euangelij.

Hæc autem incredulitatis obstinatio & pertinacia non est ex Deo, sed à corruptione hominis innata, & à parentibus accepta. Ex qua etiam ignoratio & contemptus Euangelij sequitur. Non enim ignorant tantum Euangelium, sed etiam horribiliter contemnunt, oderunt, & persequuntur. Et tandem in omnem iniustitiam, pollutionem, omnisq; generis scelerantur.

Quando

Quando autem de iudicio Dei, de utrisq; electis & reprobis, deservitur; diversa illa esse testatur Scriptura S. Nam glorificatio est iustificatorum in Christo, & damnatio iusta peccatorum. Quorum tamen causa non est eadem, si executionem electionis & propositi Dei consideres. Nam causa salutis electorum est in Deo: causa verò interitus damnatorum est in malitia hominis, qua à diabolo est, non ex Deo, sicut scriptum est: Perditio tua ex te Israel, in me autem salus tua. Quod si

XXXVI.
Diversitatis iudicii
Dei in electis & re-
probis causa & ra-
tio.

OSE. 13.
Similitudo de Sole

Quando igitur glorificatio electorum, & damnatio reprobis opponuntur; diversitas hac diligenter consideranda est, in executione decreti Dei, ne causa huius damnationis Deo tribuatur, qua solius hominis malitia adscribenda est. Non enim decretum Dei, sed malitia hominis & corruptio eius causa est aeterni interitus damnatorum hominum.

XXXVII.
Causa interitus
damnatorum.

Conspicitur ergo iustitia Dei, cum in saluatis, tum etiam in damnatis. Quicumque enim in Christo electi sunt, illi etiam salvantur. Nam vita aeterna coronatur obedientia Christi, etiam in membris eius, ipsis gratis imputata, passione & morte Christi acquisita. Mortis autem aeternae iusta poena, peccatores in sua miseria, iusto Dei iudicio relictis, multantur.

XXXVIII.
Iustitia Dei in sal-
uandis & damnan-
dis hominibus.

XXXIX.
 Gloria Dei summè
 misericordis & se-
 ueri in saluatis &
 damnatis parafacta.

Vbi gloria Dei ex aeterno eius decreto summè misericordis & summè seueri parafacta, & toti mundo declarata est. Qui gratia et misericordia sua dignatur, quos arcano suo decreto, ad vitam aeternam elegit, & eodem arcano, sed minimè iniusto iudicio praterit, & aeternis cruciatibus propter malitiam ipsorum subiicit, quos occultis causis IPSI SOLI NOTIS, suo amore, in suo aeterno decreto nunquam dignatus est. Hac paulò prolixius commemorare volui, ut omnes intelligant, nos causam damnationis, non in Deo, ut quidam de nobis falsò iudicant, sed duntaxat in malitia hominum constituere. Causa enim executionis iudicij Diuini, quod ad reprobos attinet, non est in Deo, sed, vs nos diximus, in hominibus, quos iuste in sua impietate praterit, & non saluat, quod nemini mirum videri debet. Nec est iniustitia in Deo, qui noluit impios ingredi viam salutis, quos ad damnationem creauit. Et qua iniuste ab ijs sunt, ratione Dei ordinantis non sunt peccata, qui ordinauit, ut fieret, sed ratione hominum qui faciunt. Est enim differentia inter velle & velle, inter velle Dei & velle hominis. Nullum fuit maius peccatum, quàm crucifigere Filium Dei; hoc tamen à Deo decretum, ordinatum, & ex ipsius voluntate factum est. Quid enim, si omnes homines praterisset, & reminem saluasset? Quis propterea cum eo expostulare posses? Num dicit figmentum figulo, cur me sic fingis? Tu quis es, inquit Paulus, qui Deo respondeas? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud nerò in contumeliam?

Rom. 9.

*Quapropter non est, quòd miremur, Deum aliquos in miseria sua, occulto & arcano ipsius consilio reliquisse, quos aeterno suo, sed iusto decreto, ad aeternam damnationem creauit, neque unquam dilexit. Quin potius miremur, & Deo gra-
 tias*

tiæ agamus, quòd aliquos saluari voluerit, quàm, ut eum accuseremus, tam multos damnari.

Quòd enim Gentes, durante Politia Mosaica, reliquit ambulare in suis vijs perversis; ratio dari nõ potest, quàm occultum illud arcanum & iustum decretum, quòd in illis iram, potentiam, & iustitiam suam declarare voluerit.

Sed ait quispiam, unde scire potero, me etiam in numero electorum ad vitam et glorificationem Dei æternam comprehensum esse? Respondeo: Si vis, quisquis es, Prædestinationis tuæ, & proinde salutis quòq; tuæ æternæ, quam expectas, aduersus omnes Satana insidias certior fieri, idq; minimè dubiis, & ex humano ingenio petitis coniecturis: Imò verò non minùs certis & exploratis, quàm si in cælum vsque ipsum cõscendisses, et ex ipso Dei ore arcanum illud decretum audiuisses: Caue diligenter, ne à summo gradu illo incipias: alioquin futurum est, ut immensam illam Dei lucem non feras. Auspicare igitur ab imis gradibus, quare in verbo, quod te ad Christum vocat. Et ubi vocem Dei audieris, in auribus & animo tuo personantem, qua te ad Christum illum unicum Mediatorem vocat, **CONSIDERA PAVLATIM** & diligenter **SCRVTARE**, ecquid in Christo sis per fidem iustificatus & sanctificatus. Hi enim sũt effectus, ex quibus fides, ipsorum scilicet causã intelligitur. Hoc autem cognosces partim ex spiritu adoptionis, intus clamante, **ABBA Pater** partim etiam ex eiusdem spiritus vi & efficacia in teipso, nempe si **SENSE** RIS, & re ipsa etiam ostenderis, peccatum, ut maximè adhuc in te habitet, tamen in te non regnare, ut improbis et sceleratis cupiditatibus habenas sponte non laxes. Si interdum scientes & prudentes peccamus, & postea non formidine pœnæ, sed quòd clementissimum patrem offenderimus, peccatum oderimus, & Deum Patrem intrepidè

XL.
Quomodo peccauerint volente Deo gentiles.

XLI.
Quomodo explorandum, an aliquis etiam in numero electorum comprehensus sit.

adeamus & inuocemus. Si ex his effectibus possumus fidem colligere; relinquatur, nos cum efficacia vocatos & tractos esse. Et ex hac rursus vocatione intelligitur, nos videlicet, quia aeterno Dei consilio, quod in sese proposuit, predestinati fuimus, in filios Dei adoptatos esse. Ex quo demum sequitur, cum constantissima Dei voluntate, quae seipsa sola mittitur, predestinati sumus, ut nemo nos ex manu Christi rapere possit, ideoque nos usque ad finem perseveraturos, dubitare nefas sit.

Yod. 10.
Phil. 1.

Hac doctrina de Prædestinatione, non facit Deum auctorem peccati, vel causam peccati, aut damnationis reproborum; neque plena offendiculi est, ut quidam arbitrantur; neque etiam prauas cogitationes gignit, aut occasionem vel ad contempsum Dei, vel ad desperationem præbet.

XLII.

Doctrina de Prædestinatione, quomodo & quibus proponenda.

Neque est Lac pro pueris & infantibus in religione Christiana, sed cibus solidus. Et nunquam hæc doctrina ita proponatur, ut cuiquam sigillatim applicetur. In visitandis agrotantibus, afflictorum conscientias electionis testificatione erigant; obstinatè autem malos & contumaces, horrendo illo iudicio ita feriant, ut tamen ab extrema illa sententia abstineant, quoniam hæc iurisdictio ad solum Deum pertinet. Quapropter non quibusuis promiscuè hæc doctrina, aut temerè proponenda; sed prudenter considerandum & videndum, cum quibus agatur, an sint huius doctrina capaces, & ad eam idonei & rectè dispositi, hoc est, prius rectè de peccato, de lege, de iustificatione fidei institui. Quem modum Paulus in Epistola ad Rom. obseruauit, & viam monstrauit, quomodo docenda sit. Qui in prioribus octo capitibus docet: Omnes homines coram Deo peccatores, & iusto iudicio Dei damnatos esse. Deum autem misisse Filium suum, ut patiendo & moriendo Deo Patri & iustitia eius satisfaceret. Id prædicari iussit in

Methodus Pauli in
Epist. ad Rom. obseruata.

totò

toto terrarum orbe, & promisit; quisquis crediderit, coram Deo iustum & saluum fore. Hac postquam tradidit, in capite nono assurgit ad explicandum illud arcanum Dei decretum in Christo factum, & per Verbi & Euangelij prædicationem reuclatum de hominibus saluandis & damnandis; quod usq; ad caput duodecimum persequitur. In sequentibus Ethnica tractat.

Cùm autem D. Beza, prope ad sesquihoram de hac re continuè disseruisset; non semel, sed sæpè & plùs quàm septies, Illustrissimus Princeps, Comes Fridericus D. Iacobum monuit, vt sermonem D. Bezæ interrumperet, eò quòd Beza tam verbosus esset. Sed D. Iacobus recusauit, & Cels. eius diligenter aliquoties rogauit, vt patienter Bezam audiret, ne conqueri possit, se in tam graui negotio, & sublimi materia, non satis & sufficienter de Prædestinatione auditum esse, de qua materia priùs colloquium tantopere detrectauerat, & breuitatem sermonis in collatione à D. Iacobo tantopere flagitauerat. Si enim sermonem suum vsque ad vesperam extraheret Beza (dixit D. Iacobus Illustrissimo Comiti Friderico) sibi tamen minimè molestum fore, quin paratus sit cum patienter audire, neque temporis iacturam metuendam esse. Se enim vno atque altero responso breuissimo, totum negotium absoluturum, vt Celsitudo eius cæterique auditores omnes intelligant, doctrinam hanc Bezæ & fratrum eius Scripturæ S. nullo modo consentaneam esse, minimeque consistere posse.

Beza patienter & sufficienter à D. Iacobo auditus est.

Est

Etsi verò Celsitudo eius ægrè passa est sibi persuaderi, vt Bezam diutiùs audiret: tamè molestiam illam deuorauit, donec prolixitatis sermonis pertæsus, in hanc vocem erupit: D. Beza, conclusio, conclusio.

D. B E Z A.

Illustrissime Princeps: Ego iam conclusi.

D. I A C O B V S.

Reuerende D. Beza, Tu ipse testaberis & simul auditores omnes, quòd te loquentem, & ferè per sesquihoram de hac materia prolixè differentem, patienter audierim. Verùm, si quid præterea habes, quod iudices adijciendum illis, quæ prolixè nunc de negotio Prædestinationis abs te commemorata sunt, rogo, vt hæc proponas: paratus enim sum te sufficienter audire.

D. B E Z A.

Nihil habeo ampliùs, quod addam illis, quæ à me dictæ sunt.

D. I A C O B V S.

Cùm igitur ante collationem, de articulo prædestinationis institutam, ab Illustriss: Comite Friderico per tuos petieris, vt breuitati in respondendo studeam, faciam id quodque libenter. Quòd enim in prioribus articulis paulò prolixior fuisse tibi visus sum: causa hæc vnica fuit, quòd Ecclesiarum nostrarum doctrina auditoribus, præsertim Gallis exulibus necessariò paulò copiosius explicanda fuerit, quæ in concionibus & scriptis vestris miserè deformata, & ipsis hæctenus ignota fuit: ad quos nostrorum scripta de his controuersijs non peruenerunt. Quòd cùm à me factum sit, & prolixitatè illam, auditoribus minimè ingratam fuisse confidam; nunc breuiter ad prolixam tuam orationem, & doctrinæ de Prædestinatione explicationem respondebo.

Primum

Cur D. Iacobus in hac collatione interdum prolixior fuerit.

Primum omnium de decreto illo Dei arcano, occulto, & immutabili, quod Dominus cogitauerit, & in quem finem præsertim in creatione hominis respexerit, & media perueniendi ad illum, quomodo disposuerit: ita locutus es, ut visus fueris mihi in arcano illo consilio Dei assedisse, & non modo omnia coram audiuisset, quæ sancta Trinitas, Pater cum Filio & Spiritu sancto, de creatione hominis deliberauerit, sed etiam quasi tu quoque consiliarius illorum fuisses.

D. BEZA.

Ego non sum consiliarius Dei, neque humanas rationes secutus hanc rem explicaui: sed quæ Spiritus sanctus in Scriptura sacra tradidit, exposui. Ideo non est, ut me eiusmodi verbis excipias.

D. IACOBVS.

Reuerende Domine Beza, ego te ad sesquihoram summa patientia audiui: tu verò me vix tria verba proferentem, & ad orationem tuam respondentem audire potes. Rogo igitur ut me pari patientia audias, qua ego te audiui. Quantum enim fieri potest, breuitati summè studebo, ne vel Illustrissimo Principi, Comiti Friderico, vel auditoribus reliquis, vlla ratione oratio mea molesta sit.

D. BEZA.

Audiam.

D. IACOBVS.

Si rectè percepi mentem & sententiam tuam, omnia ea defendenda & propugnanda suscepisti, quæ nos in Thesibus nostris reiecimus & damnauimus. Summa enim orationis tuæ fuit: Deum tanquam sapientissimum architectum, in creatione hominis, ad duos fines potissimum respexisse, & propositos habuisse, ut in genere humano, suam miseri-

Breuis repetitio doctrinæ & confessionis D. Beza de Prædestinatione.

Y y

cordiam

cordiam pariter & iustitiam declararet, & gloriam tanquam summè misericordis, & summè seueri reuelaret. Quapropter æternum occultum, & immutabile proposiit habuisse, quod omnes causas secundas & medias præcesserit, quod decreuerit ab æterno, certos homines ad suam ipsius gloriam tanquam summè misericordis & seueri, eligere in Christo saluandos, alios verò rejicere, sua ipsorum culpa damnandos.

Ad quem finem vt perueniret, sibi viam quoque parasse, & media necessaria disposuisse & ordinasse. Ideoq; hominem in recto statu, bonum, iustum, sanctum, sed mutabilem creasse, vt posset peccare & labi.

Deinde, eum neque inuito, neq; ignorante, neque ociosè præsciente, sed volente Deo, lapsum & præceptum Dei transgressum esse, cum nihil quicquam in Mũdo euenerit, eueniat, aut euenturum sit, sine voluntate Dei, a qua ne passerculi quidem excipiuntur, Matth. 10.

In Responso ad
Thef. i.

Oportuisse autem hominem peccare & labi, vt in ipso locus misericordis & iustitiæ esse posset. Vbi enim non est miseria, ibi quocque nulla misericordia, qua homo ex illa miseria liberetur. Et vbi nulla culpa, nullum peccatum: ibi iustitiam locum ad multam infligendam habere non posse. Lapsum ergo esse hominem respectu decreti & voluntatis Dei N E C E S S A R I O, sed respectu sui contingenter, & spontanea voluntate, sine vlla coactione Dei.

Quo lapsio, amorem Dei gratuitum erga corruptos quidem in seipsis, sed in Christo gratis erga destinatos electioni & saluti sese exeruisse & reuelasse in æterno Dei & immutabili eius decreto conceptum. Quemadmodum & odium Dei iustum erga corruptos in seipsis, ex peccati per Adam propagatione patefactum sit.

Quapropter in executione æterni huius consilij, per prædicationem verbi, quæ electis & reprobis communis est, Deum eos vocasse. Quæ vocatio respectu eorum, quos DEVS æternæ vitæ occulto suo decreto destinauerit, efficax sit, quæ mera Dei gratia, illorum corda emolliantur, & ad Deum conuertan-

tertantur. Et Spiritum S. per verbum prædicatum, fidem in
illis operari in Christum, qua iustificentur & sanctificentur, &
tandem etiam glorificentur, cum vita æterna propter obedi-
entiam Christi, per fidem imputatam continentur. Reprobos
verò sine respectu harum causarum absoluto Dei proposito
& decreto ad damnationem & æternam mortem destinatos,
vel prorsus non vocari, vel inefficaciter. Quoniam Deus non
velit eos conuerti, credere, neq; precium sanguinis Christi illis
prodesse, aut illos saluari.

Relictos ergo iusto Dei iudicio (qui nemini quicquam
debeat) induratione spontanea, Euangelium nõ modo igno-
rare, sed etiam contemnere, ac inde in omnem iniustitiam, &
pollutionem ruere, donec iusto Dei iudicio damnentur, &
moris æternæ poenæ mulcentur,

Bona fide me sententiam tuam recitasse confido. Sumam
autem vnum duntaxat confutandum: quo confutato, tota
doctrina tua de Prædestinatione corruet, quòd videlicet sen-
tis: Deum, æternum, occultum, immutabile, & absolutum de-
cretum fecisse, omnes causas ordine quoque antegrediens,
quòd maximam partem hominum in terris, ad æternam da-
mnationem creare voluerit, quos etiam ad damnationem or-
dinauerit, & destinauerit: quos neq; efficaciter vocare, neque
conuerti, neq; credere, neq; illis precium sanguinis Christi pro-
desse, aut eos saluari velit: quia de illis immutabile decretum
fecerit, quòd in illis suam iustitiam declarare voluerit.

Hanc opinionem & doctrinam, nos tanquam falsam, &
cum verbo Dei expressè pugnantem aperte & constanter re-
sticimus & damnamus. Et disertè dicimus, DEVM tale de-
cretum nunquam cogitasse. De voluntate enim DEI nequa-
quam ex ratione & cogitationibus humanis, sed ex verbo
DEI aperto, & minime obscuro, iudicandum esse docemus:
In quo voluntas Dei erga genus humanum lapsam, expressa
& reuelata est. Quo sublato: de voluntate Dei in genere hu-
mano vel saluando vel damnando, nobis nihil quicquam
constat. Lucerna pedibus meis verbum tuum, inquit Psalter.

540 Colloquium Mompelgartense

Hanc voluntatem Dei, vt ex verbo eius eruamus, & certo cognoscamus, vnum saltem ex te quæro, ad quod vt categoricè & diserte mihi respondeas, oro: videlicet, an Deus vnquam dilexerit eos, qui nunc damnati sunt, aut in futurum damnabuntur?

D. BEZA.

NON.

D. IACOBVS.

Hoc mihi nouum, & antea nunquam auditum est. Quapropter oppono expressum Spiritus sancti testimonium, hoc est, ipsius Christi aperta verba, Ioan. 3. Sic Deus dilexit **MVNDVM**, vt daret vnigenitum Filium suum, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Et denuò quæro: quid in his Christi verbis significet vocabulum **MVNDVS**?

D. BEZA.

Electos.

D. IACOBVS.

Mundus totum genus humanum significat.

Ioan. 3.

Deus non vult in-
fernum morte m &
amnationem æternam.

In his Christi verbis, per vocabulum [**MVNDVS**] iudicio & vnanimi consensu omnium Scriptorum & interpretum sacre Scripturæ veterum & neotericorum, vniuersum genus humanum intelligi, certum & indubitatum est. Quod ipse Christus verborum suorum optimus interpres, eodem loco apertissimis verbis confirmat, cum inquit: Hoc est iudicium, quod lux venit in mundum, & mundus plus dilexit tenebras, quam lucem. Vbi vocabulum **MVNDVS**, non potest intelligi de electis tantum: sed maxime de illis, qui reijciuntur & damnantur. Illi enim plus diligunt tenebras, quam lucem. Qui etiam ideo damnantur, quod cum illos Deus ita dilexerit, vt pro eis Filium suum daret: ipsi tamen hoc beneficium spernant & contemnant, & propterea iudicentur & damnentur. Idem Iohannes Baptista confirmat; qui cum Christum digito

digito monstraret, dixit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, Ioan. 1. MUNDI inquit, non electorum tantum. Sic ad Roman. 5. scriptum est: Si enim, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius: multo magis reconciliari salui erimus in vita ipsius. Rom. 5. Et. 2. Corinth. 5. Deus erat in Christo, Mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum: & posuit in nobis verbum reconciliationis Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obicramus pro Christo, reconciliemini Deo.

Huc & illud Ezechielis pertinet: Nunquid voluntatis meę Ezech. 18. est MORIS IMPII, dicit Dominus Deus: & non, ut conuertatur à vijs suis, & viuat: Vbi expresse impiorum sit mentio, quorum æternam mortem non velle Dominum, expresse dicitur. Tantum verò abest, ut Deus impiorum damnationem velit, ut per eundem Prophetam testetur, se sanguinem eius, qui damnatus est, ex manibus speculatoris requisiturum. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: NON FVERIS LOCVTVS, ut se custodiat impius (non inquit electus) à via sua: IPSE IMPIVS, in iniquitate sua morietur, sanguinem autẽ eius, de manu tua requiram. Adeo enim dilexit Deus impium etiam damnatum, ut damnati sanguinem ex manu prophetæ requisiturus sit. Et iterum eodem loco: Quare moriemini domus Israel? quia NOLO MORTEM MORIENTIS, dicit Dominus DEVS, reuertimini, & viuite. Vbi nomine mortis, non potest intelligi mors naturalis seu temporalis: sed æterna mors intelligitur, sicuti præcedentia verba Prophetæ aperte docent, vbi non dicit: Nolo mortem electorum, sed mortem morientis, hoc est, ad æternam damnationem currentis, & qui iam mortuus, hoc est, damnatus est, vnde nunquam amplius in æternum liberabitur, Luc. 16.

Sic Christus omnes peccatores ex æquo ad se vocat, non simulate, sed serio: Venite ad me omnes, qui laboratis, & Math. 11. onerati estis, ego reficiam vos, Non dicit: Venite ad me ali-

Yyy 3 qui

542 Colloquium Mompelgartense

qui tantum, quos Pater in arcano consilio decreuit saluos facere: reliquos etſi quoque voco, tamen neque mea, neque Patris mei voluntas eſt, vt veniant, me audiant, & mihi credant. Abſit longè à nobis tam impia cogitatio de Chriſto ſaluatore noſtro.

1. Tim. 2.

Eodem modo Paulus loquitur: Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. Cuius verba non modo confirmat, ſed etiam illuſtrat D. Petrus, cum inquit: Non tardat Dominus promiſſionem ſuam, ſicuti quidam exiſtimant: ſed patienter agit propter vos, qui non vult ALIQUOS PERIRE: ſed OMNES ad poenitentiam reuerti. Vbi perſpicue explicat, quid per vocabulum OMNES intelligat, dum addit: non vult aliquos perire: quod nunquam poſuiſſet Petrus, ſi Deus ALIQUOS perire voluiſſet, & occulto decreto ad æternam damnationem creaiſſet & ordinaiſſet, quos noluerit ad poenitentiam reuerti.

Rom 11.

Concluſit omnia, inquit Paulus, ſub peccatum, vt omnium miſereatur. OMNIVM dicit, non inquit ALIQUORVM tantum. His apertiſſimis Scripturæ testimonijs, luce meridiana clariùs demonſtratum conſido, quod in verbis Chriſti, Ioan. 3. per vocabulum MVNDVS, totum genus humanum comprehendatur, quod Deus dilexerit, adeoq; etiam damnatos ipſos dilexerit, vt illorum ſanguinem de manu Prophætæ requiſiturus ſit, qui eis iudicium Domini non annunciauerit, ſed meri poenæ, aut ſpe alicuius commedi, ne gratiam amitteret, tacuerit.

Falſa opinio de inefficaci vocatione.

Quapropter quod vos dicitis de vocatione inefficaci, qua Deus impios vocet, quos tamen non velit venire, & conuerti: gloſſa veſtra eſt humana, verbo & gloriæ Dei contraria. Quantum enim ludibrium eſſet, ſi Princeps Illuſtriſſ. Comes Fridericus, in ſumma illa frumentorum caritate, omnes ſuos ſubditos ad ſe vocaret, & eis frumentorum copiam promitteret, tacere autem apud ſe cogitaret, quod non omnibus vellet dare, ſed quàm plurimos inanes dimittere? An non

non omnes verè & rectè dicerent, Principem iuliffe: quod ipsius persona indignum esset. Multo magis indignum est, hoc ipsum Christo in suis dulcissimis promissionibus tribuere, quibus OMNES peccatores ad se allicit & vocat: vt cogitemus, eum non serid omnes peccatores ad se vocare, sed eos tantum, de quibus occultum decretum fecerit, quod eos saluare velit. Hæc dicitis, hæc scribitis, hæc in vestris libris leguntur. Qua glossa perturbatis conscientijs, omnis consolatio adimitur. Etsi enim Christus dicit: Venite ad me OMNES, qui laboratis: tamen si certa est hæc glossa vestra, quod aliquos tantum venire velit: quis tibi & mihi indicabit, aut te vel me certiore faciet, quod velit nos quoque venire? Cum igitur dubitare cogaris, an te quoque vocet: nunquam ad eum venies.

Cum igitur ex omnibus promissionibus vniuersalibus Euangelij (quæ nos contra tentationes de particularitate electorum, & contra decretum æternæ damnationis de nobis factum, quod Satan inculcat, consolantur) particulares faciaris, in quibus vocabulum OMNES, perpetuò ALIQUOS tantum significet: Venite ad me omnes, id est, aliqui: Deus vult omnes homines saluos fieri, id est, aliquos: Concluserit omnes sub peccato, vt OMNIVM, id est, aliquorum misereatur: & quæ sunt his similia in nostris The-sibus partim recitata: manifestum est omnibus, hanc doctrinam in Ecclesia Dei intolerabilem esse. Vbi enim consolatio illa firma manebit, quam in vniuersalibus promissionibus habemus, si omnes pariter particulares efficiantur, & Scripturæ sacræ testimonia tam illustria, hac interpretatione deprauabuntur: Quæcunque enim scripta sunt, inquit Paulus, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus. Rom. 15. Hæc autem doctrina neque consolationem suppeditat, neque spem facit vitæ æternæ consequendæ: sed in perpetua dubitatione conscientiam & cor hominis relinquit, an sit forè etiam ex numero eorum, de quibus Deus æternum & immutabile decretum fecerit, quod nolit eos saluari, sed ad damnationem

Rom. 15.

Doctrina D. Bezz de Prædestinatione in perpetua dubitatione relinquit conscientias perturbatas.

544 Colloquium Mompelgartense

eos occulto decreto hoc OMNES CAUSAS ANTE-
GREDIENTE, creatos, ordinatos, & destinatos esse.
Quod periculum eò maius & præsentius est, si secundum ve-
stram opinionem, quam plurimi in senecta demum regene-
rentur, neque regenerationis villos motus prius senserint, ad
quos remittuntur, vt de electione certiores fiant. Longè er-
go, imò longissimè absit à me, vt meis auditoribus hanc do-
ctrinam vnquam proponam, siue pueri sint lacte indigentes,
siue adulti, qui solidum cibum perferre possint. Absit, in-
quam, à me, vt sic sentiam & doceam.

D. BEZA.

*T. R. Dignitas in verbis Christi: Sic Deus dilexit Mun-
dum, per MVNDVM, intelligit omnes homines: Ergo
verò non. Idq̄, probo ipsius Christi verbis, Iohan. 17. cum
inquit: Non rogo pro mundo. Ergo non pro omnibus roga-
uit Christus, sed pro electis tantum, quos Pater ei dedit.
Ideoq̄, nomine mundi, non intelliguntur omnes homines,
sed electi tantum Iohan. 3. quos Deus dilexit, non autem
reprobi & damnati, quos nunquam dilexit.*

*Quando autem Scriptura interdum vniuersalibus par-
ticulis [OMNIS, OMNES] vtitur, sicut aliquot Scri-
ptura dicta à te nunc commemorata sunt, in quibus hæ par-
ticule continentur: ad gentes respicit, ne quis ad Iudæos
tantum pertinere arbitretur. Cum Deus non solum ex Iu-
dæis, sed etiã ex gentibus vasa misericordia preparata ha-
beat. Sicut Augustinus ad Simplicianum scribens, testatur:
& ex scriptis Prophetarum, & Apostolorum manifestum est.
In eiusmodi ergo dictis, quando vocabulum [MVNDVS]
positum est, Ecclesiam significat, qua electis tantum tan-
quam suis membris constat, quos Deus in Christo dilexit: reli-
quos*

quos omnes ab aeterno, iusto odio habuit, & in aeternum habebit.

D. IACOBI.

Quod ad locum Ioan. 17. attinet, cum inquit Christus: Non rogo pro mundo: fateor eo loco non pro omnibus hominibus, sed de contemptoribus Christi, & beneficiorum eius intelligi. Quoniam eo in loco electi & mundus opponuntur expressis verbis, cum inquit Christus: Ego pro eis [ELECTIS] rogo, non pro mundo (id est, contemptoribus verbi mei) oro. Sed Ioan. 3. absolute ponitur: Sic Deus dilexit mundum. Vbi non electos, sed omnes homines Christum intelligere, sequentia eius verba aperte docent: vt omnis qui credit, &c. vbi causam ostendit, cum Deus omnes dilexerit, vt daret filium suum pro illis, cur Christus non omnibus proffit, & omnes ex æquo saluentur. Quoniam illi tantum saluantur, qui credunt, hoc est, Christum vera fiducia completuntur. Qui vero non crediderint, hi simul omnes damnantur, secundum illud Christi: Qui vero non crediderit, condemnabitur. Item, qui non credit, iam condemnatus est: quia non credidit in nomen Filij Dei.

Mundus quandoque probos tantum saluificet.

Mat. 16. Ioan. 3.

Sed verborum Christi interpres, minimè reprehendendus, est Ioannes Euangelista, qui verba Christi: Sic Deus dilexit mundum: descripsit, & eorundem sententiam cum optimè nouisset, perspicuis & disertissimis verbis explicauit. Verba eius sic sonant: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum. Et ipse est propitiatio pro nostris peccatis: NON pro nostris peccatis tantum, sed etiam pro totius Mundi. Vbi Apostolus non solum vocula seu particula vniuersali TOTIVS, vocabulo MVNDI addita: sed etiam collatione electorum, quos vocabulo (nostris) intelligit, & damnatorum, qui etiam nomine MVNDI intelliguntur, aperte docere voluit, Christum nomine mundi (Ioan. 3.) omnes homines intelligere.

1. Ioan. 1.

546 Colloquium Mompelgartense

D. BEZA.

Depravatio manifesta verborum Ioannis.

Ego dico, Ioannem in dicto loco (1. Ioan. 2.) non coniungere electos cum damnatis: sed discernere Iudæos & gentiles: ut nomine Mundi gentiles cum Iudæis, duntaxat autem electis, in utroque populo intelligat. Ut hac sit verborum Ioannis sententia: Christum propitiationem esse, non solum pro peccatis Iudæorum, hoc est, electorum, qui sunt ex Iudæis, sed etiam pro ijs electis, qui sunt ex omnibus gentibus, quos nomine totius Mundi comprehendit Ioannes.

Lib. 1. quest. 2.

Quemadmodum Augustinus ad Simplicianum questione secunda testatur: Quos & vocavit, nos (inquit) non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus. Non enim omnes Iudæos, inquit, sed ex Iudæis, nec omnes omninò homines gentium, sed ex gentibus.

D. IACOBVS.

Nulla est hæc argumenti mei solutio, aut tuæ glossæ confirmatio. Nam Euangelista Ioannes hanc Epistolam non ad Iudæos tantum, sed pariter quoque ad gentiles, hoc est, ad omnes discipulos Christi, doctrinam Euangelij amplectentes scripsit, quos simul omnes intelligit, vocabulo NOSTRIS, nomine autem TOTIVS MVNDI, omnes homines, nemine excluso: quod certissimum est, & apud omnes verè pios & synceros doctores indubitarum. Hinc illud vulgare dictum: Christus mortuus est pro omnium hominum peccatis sufficienter: sed non efficienter: quia plurimi hoc beneficium contemnunt: ideo eis nihil prodest. Non quòd Christus noluerit omnibus prodesse, sed quòd maxima pars hominum, cum ex Iudæis, tum ex gentibus, id nihil curet, tenebras & voluptates Mundi plus amans, quam lucem & veritatem Euangelij.

D. BEZA.

Si Dominus vellet omnibus prodesse passionē & mortem suam:

suam : una gutta sanguinis satis esset pro peccatis totius Mundi, etiam damnatorum. Christus autem non est mortuus pro peccatis damnatorum, aliàs etiam damnati saluarentur, quos Deus aeterno suo, sed iusto decreto, propter causas ipsi soli notas, ad aeternam damnationem creauit, ordinauit, & destinauit. Catholica autem Ecclesia mundus ille est, de quo Ioannes hic loquitur: pro quo Christus passus, crucifixus, & mortuus est. Cuius etiam propitiatio est Christus in sanguine suo, quem pro illa, non pro impijs & damnatis effudit in remissionem peccatorum, membrorum Ecclesie, non impiorum.

D. I A C O B V S.

Hæc in auribus piorum sunt horrenda auditu. Et cupere mihi saltem vnum ex Scriptoribus Ecclesiasticis veteribus & nouis nominari, qui in hunc modum verba Iohannis Euangelistæ interpretatus esset. Et vt maximè ostendi posset: manifestè tamen falsum, & apertam Iohannis verborum deprauationem esse, omnes piæ mentes intelligunt. Quin toto corpore perhorrescunt pñ omnes, quando hanc vocem horrendam audierint: CHRISTVM NON pro TOTIVS Mundi peccatis, hoc est, pro omnibus hominibus in Mundo mortuum esse & satisfecisse. Quis hanc vocem quæsi ferre potest? Ego sanè in stuporem conuertor, & toto corpore horreo, quando hæc nunc audio. Quapropter denuo dico, cum D. Beza doceat, quod Christus non sit passus pro damnatis, neque pro ipsorum peccatis satisfecerit, si ex vilo Scriptorum veterum aut neotericorum probatorum hoc demonstrare potuerit, & hanc suam interpretatione probauerit, paratum me esse, non solum ad Palinodiam & publicam reuocationem, sed etiam durissimam poenam sustinere velle.

Horrenda doctrina Beza, Christum non pro totius Mundi peccatis mortuum.

Hic Beza cum suis fratribus, in altera mensa sedentibus, iit.

548 Colloquium Mompelgartense

Sola incredulitas
damnati homines.
Rom. 9.

Joan. 1.

Joan. 16.

Non enim ideo damnatur æterno exilio adiudicandi, quod peccauerunt : aliis quoque omnes electi damnarentur : quoniam omnes peccauerunt, & egent gloria Dei: Sed ideo damnantur, quia nolunt vera fide amplecti Iesum Christum, qui NON MINVS pro ipsorum peccatis passus, crucifixus, & mortuus est, quàm pro peccatis Petri, Pauli, & omnium sanctorum. Hæc est æterna & immutabilis veritas, aduersus quam portæ inferorum non præualebunt. Sicuti Christus aperte testatur, cum inquit : Hoc est iudicium, quod lux venit in mundum, & mundus plius dilexit tenebras, quàm lucem. Item Spiritus sanctus arguet Mundum de PECCATO, QVIA NON CREDVNT IN ME. Hoc inquam, peccatum, si hominis animum occupauit, nec tollitur, damnat : si totius Mundi iustitia eius propria esset. Contra si quis credat in Christum verè : totius Mundi peccata eum in infernum deprimere non possunt: Moriuntur ergo, & damnantur homines, non quia Deus æternum & immutabile decretum de illis fecerit, quod non velit illos saluare, quass eos ad declarandam iustitiam suam, ad damnationem creauerit & ordinauerit : sed ideo damnantur, quoniam beneficium mortis Christi sibi per fidem non applicant, qui pro ipsis mortuus est, & pro peccatis illorum satisfecit.

D. I. E. Z. A.

An sola incredulitas
damnet, & non item
alia peccata?

Hoc verò mihi pland nouam est, & prius inauditum, quod dicis: Non ideo damnari homines, quod peccauerint: cum peccatum unica causa sit aeternæ damnationis, cur improbi in sua malitia relinquuntur, & dammentur. Deinde fateor mortem Christi potuisse sufficere pro peccatis etiam damnatorum, si Deus voluisset illis prodesse. Sed nihil adhuc audio, quod Christus pro omnibus etiam damnatis mortuus sit.

Curs

Cùm tam absurda, horrenda, & manifestè impia diceret Beza de morte Christi, quòd videlicet Christus non pro omnibus peccatis, & peccatoribus sit mortuus: Illustriss. Princeps, Comes Fridericus D. Iacobum monuit, vt finem Colloquio imponeret. Pertæsa enim erat Celsitudo eius talia ampliùs audire.

D. IACOBVS.

Illustrissimus Princeps, Comes Fridericus, iudicat finem collationi institutæ de hac materia imponendum esse, quia eadem perpetuò repetantur, & tam absurda fidei Christianæ & Scripturæ sacræ aperte contraria, abs te proponantur, videlicet, Christum non pro omnibus hominibus, & totius Mundi peccatis mortuum esse. Ideoq; frustra nos ampliùs disputaturos existimat. Hoc enim est principia negare, & apertissimis Scripturæ testimonijs contradicere, quibus fides nostra, in omnibus tentationibus nititur, eamq; profus euertere, atque adèò omnem consolationem pijs mentibus, in summis tentationibus, eripere, quam in promissionibus vniuersalibus Euangelij, & in Sacramentis repositam habent. Tu enim omnes illas promissiones vniuersales in particulares conuertis, neque in tota hac disputatione, vilo verbo Sacramentorum mentionem fecisti, quibus maximè electio nostra obsignatur & confirmatur, & homo in summis tentationibus constitutus iisdem erigendus, & in fide confirmandus est.

Consolatio perorum in Sacramentis reposita.

Ideo enim baptizati sumus, ne de electione & salute nostra dubitemus. Nam in Baptismo sancta Trinitas gratiam suam, singulis qui baptizati sunt, promisit, quòd velit ipsorum peccatis propitiùs esse, eaq; omnia gratis propter Christum remittere: qui non solum pro ipsorum, sed etiam pro totius mundi peccatis mortuus sit, & pro illis omnibus satisfecit. Ideo etiã Eucharistiã sumunt, & hoc ipsùm corpus Christi

Consolatio ex Baptismo.

Consolatio ex Cena Domini.

Zzz 3

in my-

550 Colloquium Mompelgartense

In mysterio accipiunt, quod pro peccatis ipsorum traditum est & hunc ipsum sanguinem bibunt, qui non solum pro ipsorum, sed etiam pro totius Mundi peccatis est effusus, ad oblationem promissionis vniuersalis, quod hæc etiam ad ipsos pertinet, quibus certi fiant, quod Deus ipsis quoque per Christum velit propitius esse.

D. BEZA.

Rom. 8. *Nos nequaquam perturbatis conscientiarum consolationem adimimus. Quoniam docemus, electis dari Spiritum sanctum, spiritum adoptionis, qui testimonium perhibet spiritui ipsorum, quod sint filij Dei. Hi à spiritu Christi aguntur, cuius motus in se ipsis sentiunt per: ex quibus colligere possunt, se esse filios Dei, & in numero electorum comprehensos.*

D. IACOBVS.

Sed cur non remittis perturbatas conscientias ad promissiones vniuersales? Item ad perceptum Baptismum, ad perceptam Cœnam Domini, vt ex his de certitudine salutis suæ æternæ statuunt?

D. BEZA.

Quia non omnes accipiunt hoc verbum: & plurimi Baptismo aquæ tantum baptizantur exteriore, sed non interiore aqua Spiritus lauantur. Item, multi sine fide veram accipiunt panem & vinum Cœna: sed ad spiritus participationem non perueniunt.

D. IACOBVS.

D. Beza doctrina
vsum verbi, Euange-
lij, & Sacramento-
rum profusus tollit.

Sic ergo in perpetua dubitatione hærent, nec quicquam illis promissio vniuersalis gratiæ in Christo promissæ, neque Baptismus, neque Cœna, prodest. Quæ omnia tu ita electis applicas, vt ex moribus Spiritus sancti demum de illis statuunt,

tuant, an sit in Baptismo quoque illis adoptio ob signata. Quam diu enim persuasus est homo, de illo occulto decreto, in arcano & æterno Dei consilio facto, quod Deus maximam partem hominum ad æternam damnationem creauerit & ordinauerit, pro quibus non sit mortuus Christus, neque pro peccatis illorum satisfecerit, neque etiam velit illis pretium sanguinis sui prodesse: nullam consolationem in summis tentationibus, ex omnibus promissionibus Euangelij, & Sacramentis percipere potest. Semper enim in hominum tentatorum animis hæc opinio hæret: Promissiones Euangelij tantum ad eos pertinere, quos Deus arcano proposito & absoluto decreto ad æternam vitam destinauerit, qui etiam tantum in Sacramentis ob signentur: reliquos, vt maxime etiam vocentur, tamen illorum uocationem esse inefficacem, & in Sacramentis tantum putamina, hoc est, in Baptismo externam aquam: in Coena Domini panem & uinum accipere, à nucleo autem excludi, quoniam in arcano illo Dei consilio reprobati sint. Cuius arcani consilio nullam aliam causam nobis notam esse scribis, quam ipsius uoluntatem, quia sic Dominus uoluerit, & eidem placuerit in ipsis iustitiam suam declarare. Sicut etiam scribis: (Miro & incomprehensibili modo placuisse Deo, & uoluisse, vt primi parentes nostri peccarent.) Quis igitur tibi dicet, aut unde scies, an sis in numero electorum, aut reproborum comprehensus? Nam quod dicis de Spiritu sancti testimonio, & eius motibus, quos si sentiant in se ipsis tentari, de sua electione eos non debere dubitare: omnes intelligunt, eiusmodi consolationes in summis illis tentationibus dubitationem de gratia Dei non tollere, sed augere. Nam tu ipse quoque fateris, & scribis, quod etiam intelligentia reprobis detur, & in illis excitetur, ad ea percipienda & credenda, quæ audiunt. Hanc autem fidem esse generalem, qua præditi Diaboli contremiscunt. Cum igitur etiam pii, in summis illis tentationibus contremiscant, & cum Dauide in se ipsis planè contrarius motus sentiant, vt cum ipso in excessu mentis dicant: Proiectus sum à facie oculorum tuorum: ubi tum consolatio quaerèdas? In verbo non: Quia promissiones (ex sententia uestra) omnes sunt Particulares, quas ad electos tantum pertinere dici-

In volumine 1. tra 2.
Theolog. pag. 179.

In volum. Theolog.
Tra 2. pag. 192.

552 *Colloquium Mompelgartense* •

dicitis, de quibus Deus occultum æternum decretum fecerit, quòd eos tantum saluare velit. Non etiam de Baptismo consolationem quærere iubetis: Quia gratia Dei non in omnibus hominibus baptizatis, sed ñs tantum obfignetur, quos Deus secundum occultum suum decretum velit saluos facere. Quapropter neque certam consolationem ex Baptismo petere tentatus, neque minister verbi homini in summis illis tentationibus constituto, dicere potest: Confide frater, in nomine Iesu Christi baptizatus, & in sordus Dei receptus es, in quo Deus tibi æternam salutem promisit, ideo de gratia illius nihil dubites. Sic, inquam, Ecclesiæ minister, perturbatum hominem, de gratia Dei dubitantem, secundum tuam doctrinam, consolari non potest. Quoniam docetis, Baptismum non esse certum signum adoptionis in omnibus baptizatis; neque in Baptismo omnes regenerari & renouari, & adoptari: sed eorum tantum signum, & repræsentationem, & obsignationem esse, idq; duntaxat in illis, quos Deus absoluto, & occulto decreto, omnes causas secundas & medias antegrediente, ad vitam æternam elegerit, ordinauerit, destinauerit. De quo non ex percepto Baptismo, sed ex motibus Spiritus sancti iudicandum, & censendum sit: si quis eos in se ipso sentiat, vt inde colligat, se quoque in Baptismo ad adoptionem obsignatum esse. Cum igitur hac doctrina vestra de Prædestinatione omnis consolatio perturbatis conscientijs eripiatur, & contra aperta Scripturæ sacræ testimonia, nihil nisi glossas adferatis: publicè testamur, nos in ea, sicut etiam in cæteris controuersis articulis, in hac collatione tractatis, vobis minime assentiri, sed eam aperte reijcere & damnare.

D. B. E. A.

• *Nos non attulimus glossas: sed aperta & manifesta testimonia Scripturæ sacræ, quibus doctrinam nostram confirmamus. Quod etiam scripta nostra demonstrant.*

D. I. A. C. O.

D. I A C O B V S.

Anglossam, vel testimonia Scripturæ sacræ in hac collatione de articulis controuersis attuleritis, quibus testimonia Scripturæ sacræ aperta & manifesta, pro assertione & confirmatione doctrinæ nostræ à nobis allata, oppugnare conati estis; in iudicio Illustrissimi Principis, Comitis Friderici, & omnium auditorum ponimus.

ETENIM IN ARTICULO DE COENA DOMINI, CUM nos vrgeremus perspicua & manifesta verba Testamenti Christi, à quibus minimè recedendum sit: Hoc est corpus meum: hic est sanguis meus: Vos statim glossam proposuistis: Hoc significat corpus meum: Est signum & figura corporis mei, à terra absentis, & in cælo tantùm existentis: Hoc significat sanguinem meum.

Breuis repetitio doctrinæ, & glossarum D. Bezz, in controuersis articulis.

I.
D. Bezz Glossæ de Cœna Domini.

Cum Pauli verba proponeremus de impiorum manducatione: Qui indignè manducat & bibit, reus est corporis & sanguinis Christi; glossa vestra est, non manducando, sed negligendo, respuendo, & repudiando corpus Christi, impios fieri reos corporis & sanguinis Christi.

1. Cor. 11.

Item, cum textum Pauli produceremus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini: Ibi statim audita est vestra glossa: non dijudicans corpus, id est, non dijudicans panem hunc Cœnæ Domini à communi pane, qui habet nomen & appellationem corporis Domini, vnde corpus Christi dicitur.

1. Cor. 11.

IN ARTICULO DE PERSONA CHRISTI, cum textum Ioannis produceremus: Verbum caro factum est. Item: Tu es Christus, Filius Dei viui: statim auditur glossa vestra: Deus est homo, id est, homo cum Deitate vnitus, est homo, qui à Filio Dei gestatur & sustentatur.

Ioan. 1.
Match. 16.

II.
Glossæ D. Bezz in articulo de persona Christi.

Cum dicitur: Hic homo (filius Mariæ) est Deus: glossa vestra auditur: hic homo, id est, Filius Dei cū humanitate vni-

Aaaa tus

554 *Colloquium Mompelgartense.*

tus est Deus. Homo est omnipotens; id est, Deitas humanitati vnita est omnipotens. Deus est passus: id est caro Deitati vnita est passa.

III.

Glossz D. Bezz in articulo de Baptismo.

IN ARTICVLO DE BAPTISMO, cūm textum produceremus, Tit. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus sancti; glossa vestra statim audita: id est, signum lauacri regenerationis, quod lauacrum regenerationis significat & repræsentat. Item, cūm textum proferremus: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu: glossa auditur: Renatus, id est, obsignatus per Baptismū aquæ ad futuram & suo tempore subsequēntem regenerationem, idque in electis tantūm, qui in senecta demum sæpenumerò renascuntur.

Item, in Actis Apostolorum textus verba de Simone Mago sunt clara: Simon quoque credidit: hic statim adest glossa vestra: credidit, id est, simulauit se credere.

Item, de Paulo Actor. 23. textus clarus: Christus Paulo ASSISTEBAT. Glossa vestra; assistebat, id est, in visione nocturnæci apparebat.

IIII.

Glossz D. Bezz, in articulo de Prædestinatione.

IN ARTICVLO DE PRAEDESTINATIONE, cūm contra occultū illud decretum pugnaremus, quo asseritis, maximam partem hominum à Deo, occulto, omnes causas secundas antegrediente, & immutabili decreto (cuius præter voluntatem Domini nulla causa reddi possit) ad æternam damnationem creatos & ordinatos esse, quos nunquam dilexerit, neque vnquam voluerit aut velit, vt conuertantur credant, & saluentur: Et cūm aperta sacræ Scripturæ testimonia produxissēmus; glossā vestrā omnia eludere conati estis; ad hunc videlicet modum.

1. Tim. 2.

Deus vult omnes saluos fieri: glossa vestra, OMNES, id est, ALIQUOS, de quibus decretum fecit, quod velit eos saluos facere.

Ezech. 18.

Viuo ego, nolo mortem morientis; glossa vestra: nolo, id est,

est, volo mortem morientis, id est, peccatoris ad damnationem creati.

Oportet prædicari pœnitentiam & remissionem peccatorum in **OMNES GENTES**: glossa vestra: **NON** in omnes gentes, sed **ALIQVA** tantum, quas, vel ex quibus aliquos occulto suo decreto elegerit Dominus, quos velit saluos facere. Luc. 24.

Ipse est propitiatio non pro nostris tantum, sed **TOTIVS** **MVNDI** peccatis: glossa vestra; Totius mundi, id est, electorum tantum in Mundo. 1. Ioan. 2.

Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti: glossa vestra: volui, id est, nolui congregare vos, quia ad æternam damnationem vos creavi, ordinaui, destinaui. Mat. 22.

Sic Deus dilexit Mundum: glossa vestra, Mundum, id est, electos tantum in mundo. Ioan. 3.

Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis: glossa vestra: **OMNES**, id est, **ALIQVI**, videlicet electi tantum, quos ego decreui saluos facere: reliquos nolo ad me venire. Matth. 12.

Deus omnia sub incredulitatem conclusit, vt **OMNIVM** miseretur: glossa vestra: **OMNIVM**, id est, **ALIQVORVM**, videlicet electorum. Rom. 11.

Non vult Dominus **ALIQVOS** perire, sed **OMNES** ad pœnitentiam reuerti: glossa vestra; omnes, id est, aliquos, videlicet omnes fideles tantum & electos, reliquos vult perire, quos ad interitum & æternam damnationem creavit & ordinavit, quos nunquam dilexit, neque voluit, neque adhuc vult saluos fieri. 2. Pet. 2.

Christus pro omnibus est mortuus: glossa vestra: pro omnibus, id est, **ALIQVIBVS**, quia tantum pro electis est mortuus. Et similia sexcenta alia.

An verò hæ non sunt glossæ? quæ in præcipuis nostræ religionis articulis, (in quibus salus nostra consistit) apertissima sacra Scripturæ testimonia labefactant, & ea prorsus inutilia nobis reddunt.

556 *Colloquium Mompelgartense.*

Has glossas cùm non semel, sed sæpè, præsertim in articulo de Persona Christi, vno tâtùm Scripturæ testimonio probari peterem; nullum allatum, sed vel glossa repetita, vel ratiocinatio falsa à vobis recitata est.

Quæ omnia cùm à nobis non humana glossa, sed apertis & firmissimis sacræ Scripturæ testimonijs confutata sint; manifestû est omnibus, ex nostra parte, verbum Dei & textum Scripturæ sacræ apertissimum stare: Vos autèm glossam tantùm habere. A qua Theologia, vt sibi omnes pij caueant, & eam fugiant, omnes auditores monemus. Non enim substantia tantùm Sacramentorum, hoc est, Christus ex Sacramentis nobis eripitur: sed vnâ cùm Sacramentis, verbum promissionum diuinarum de gratuita remissione peccatorum, tollitur. Vnde nullus vsus Scripturæ sacræ & Sacramentorum, in erigendis perturbatis conscientijs amplius erit; adeoque certitudo vniuersæ salutis nostræ æternæ consequendæ prorsus euertitur.

D. B E Z A.

Tu te ipsum iudicem ponis, & perinde pronuncias, ac si pro tribunali in Throno sederes, & iudicium de religione in tua potestate positum, & tibi soli à Deo commendatum esset. Non autem est æquum, vt pars sit iudex. Cum igitur pars sis eorum iudice Christo: ideoq; hoc tibi minimè competit. Nos non asserimus glossas, multò minùs veritatem & substantiam Sacramentorum negamus. Sed doctrinam nostram de Cœna Domini tot testimonijs Spiritus sancti probauimus, quot testimonia de veritate corporis Christi veri & naturalis, de eius ascensu in cælum, & de reditu ad iudicium, in Scripturis extant. Habemus etiam ex parte nostra testimonia quàm plurimarum Ecclesiarum & Martyrum, qui suo sanguine nostram doctrinam & confessionem obsignarunt, & fortassis plures

Colloquium Mompelgartense. 557

plures ex nostra parte, quàm vos ex parte vestra. Et cogitate, vos ex parte vestra non esse concordēs. Quid enim Kemniti-
us, Heshusius, & alij doceant, & in quibus à vobis dissentiant, non ignoratis; qui non per omnia vobiscum faciunt.

Sed oro Dominum, ut multa nobis non imputet. Nobis datum est credere & pati; & dolemus nos non consentire. Cupimus tamen vobiscum fraternitatem colere, quoniam magna est humani iudicij imbecillitas. Dominus & nobis & vobis aperiat mentem, ut clariora videamus; qui suo tempore patefaciet, qui nam rectè crediderint.

D. I A C O B V S.

Non me ipsum iudicem constitui; neque pro tribunali, aut in iudicij Throno sedens, hæc dixi. Testes enim erunt omnes auditores huius Colloquij, Illustrissimus Princeps, Comes Fridericus in primis, quòd ad illorum iudicia, in hac collatione non semel, sed aliquoties prouocarim, & in singulorum iudicio reposuerim, ut cum inter nos conuenire non potuerit, ipsi iudicent, vtra pars glossa aut expresso Dei verbo suam doctrinam confirmauerit. Quod adhuc ab omnibus & singulis peto, ut de toto negotio diligenter cogitèt, & vtriusq; partis doctrinam non ex humanis glossis, sed verbo Dei examinent & iudicent. Neque cogitent, à cuius parte plures vel pauciores stare videantur, sed quæ propius ad verbum Dei accedat, & eo solo nitatur.

D. Iacobus doctrinam suam priorum iudicio subijcit.

Quod ad consensum nostrum attinet; is in libro Concordiæ expressus est: quem nihil dubitamus, nulla humana glossa, sed expresso & sibi omni ex parte consentiente verbo Dei niti. Cui D. Chemniti-
us, D. Heshusius, alijque magno numero eruditi Theologi, Ecclesiarum, Academi-
arum & scholarum Ministri subscripserunt.

Consensus Ecclesiarum Vvittenbergensium, cum Ecclesijs August. Confessionis.

Et si verò videamus, vos à nobis dissentire, neque adhuc sententiam mutare; non tamen propterea intermitteremus

pro vobis Dominum orare, vt vobis mentem aperiat, & suo sancto Spiritu illuminet, vt intelligatis, vos in errore versari, & vt vos à Filio Dei, & verbo eius aperto, simplici, perspicuo, & plano doceri patiāmini. Hæc enim vnica ratio & via erit ad piam, sanctam, Deoq; gratam concordiam faciendam. Si quid durius dixisse fortassis visus sum, cuius tamen mihi cōscius non sum: cogitent Domini, non carnali affectu factum, sed quod animus & cor abhorruerit à doctrina, quæ veritati opposita fuit. Et spero, auditores nobis ex parte nostra testimonium perhibituros, nos placidè omnia nostra proposuisse; neque conuitiari, sed monere tantum voluisse, vt omnes sibi ab eà doctrina caueant, quæ in gignendis nouis erroribus tam fœcunda est; vt & auditores intelligant, quo Sathan tendat, si à verbo nos ad glōssas abducatur, vt nobis non solum substantiam & vsum Sacramentorum verum, sed etiam totum Euangelium vnâ cum Christo eripiat, & omni consolatione nos spoliaret, quam in vno & solo Christo repositam habemus.

D. B E Z A.

Nos pro vobis etiam Dominum orabimus, vt in charitate crescatis.

Posteaquam in hūc modum colloquio finis est impositus; petierunt Theologi Vvirtembergici, à D. Beza & fratribus eius, vt responsiones ad Theses ipsorum de tribus postremis articulis, 1. de Templis, Imaginibus, Organis Musicis, &c. 2. De Baptismo. 3. De Prædestinatione, ipsis exhiberent; quod altero demum die factum est. Optassent autem Vvirtembergici Theologi, vt idem ordo cum illis seruatus, & responsiones ipsorum etiam ad illas Theses, ante colationem exhibitæ, & publicè quoque recitatæ fuissent, quemadmodum in duobus præcedentibus articulis obseruatum fuit, vt plenaria deinceps de singulis collatio institui potuisset. Sed

Sed cum pleraque in collatione proposita sint, quæ in ipsorum Responsione continentur; Lector Christianus facile deprehendet eandem sententiam cum in scriptis tum in collatione sermone facta contineri. Quod Christianus Lector ex ipsorum quoque scriptis intelligere potuit, quæ Theologis Vvirtembergicis à D. Beza & fratribus eius exhibita, & supra suo loco inserta sunt.

ALTERO die, qui fuit, 29. Martij, Illustriss: Princeps, Comes Fridericus, cum consiliarijs & nobilibus aulicis, cæterisque ministris in locum redijt, in quo collatio inter D. Bezam, & D. Iacobum instituta fuerat.

Ac primùm quidem Theologi Vvirtembergici Illustrissimæ Celsitud: ipsius gratias egerunt, quas potuerunt maximas, quòd Celsitudo ipsius nullis sumptibus pepercerit, si qua ratione offendiculum dissensionis hoc maximum tolli, & pia concordia constitui potuisset; tantaque patientia, vtriusque partis collocutores toto hoc tempore de controuersis articulis sententias conferre audisset.

Et si verò non consecuta sit Celsitudo eius hunc finem, quem maximè optabat; eos tamen nihil dubitare, hoc colloquiũ suo fructu nõ cariturum, Ex quo Cels: ipsius certò cognoscere potuerit, quæ cuiusque partis constans & perpetua sententia esset, & quibus fundamentis vtraque niteretur. Vnde etiam facile intelligere potuerit, quæ pars glossas & opiniones humanas, quæ autem verbũ Domini protulerit, & eius simplici,
per-

560 *Colloquium Mompelgartense.*

perspicua, & plana interpretatione suam doctrinam confirmauerit. Et retributionem largissimam Celsit. ipsius pro hoc pietatis officio, Ecclesie Dei præstito, à Deo pollicentur. Cuius protectioni Celsit. ipsius, cum coniuge pijsima, & liberis suauissimis commendent, & gratitudinem animorum perpetuam promittant.

Idem non modò D. Beza cum suis, quos Geneua & Laufanna secum adduxerat: sed Abrahamus quoq; Musculus, cum Senatore Bernensi, & Græcæ linguæ Professore in Gymnasio Bernensi, faciunt, & apud suos Illust: Principis pietatem, clementiam, humanitatem, studium pacis & veritatis prædicaturos promittunt, & preces suas pollicentur. Quibus Illustrissimus Princeps, Comes Fridericus, per Celsit. suæ Secretarium, N. Binningerum, vt à Gallis, qui colloquio interfuerunt, intelligeretur, lingua Gallica respondit in hunc sensum:

RESPON-

Colloquium Mompelgartense. 561
RESPONSVM FL LV.
STRISSIMI PRINCIPIS
Friderici, Comitis Vuirtembergensis, &c.

Domine Beza: Illustrissimus Princeps Fridericus, Comes Vuirtembergensis & Mompelgartensis, &c. Dominus meus clementissimus, mihi in mandatis dedit, ut breuiter ad tuam orationem respondeam, & tibi exponam, Celsitudinem ipsius omnino alium euentum Colloquij instituti sperasse, videlicet, ut in collatione facta dissidetium partium animi, in doctrina sincere & incorruptae veritatis propius coniungerentur. Quod quidem non modò Celsitudo ipsius, verum etiam alij quàm plurimi pij homines magnis & ardentibus votis expectauerunt. Sicut Celsitudo ipsius adhuc quoque nihil magis in votis habet, quàm ut vel tandem piam pacem & concordiam in hac controuersia videre possit. Quamuis mini-

Bbb

mè

562 Colloquium *Mompelgartense.*

mè dubitet, Colloquium hoc institutum sud fructu non cariturum, sed tempore suo quoque aliquem editurum.

Quia verò in hoc conuentu aliter fieri non potuerit : totum negocium voluntati Diuinæ commendat, & aliter cogitare non potest, nondum venisse horam & tempus à Deo compositioni controuersie huius destinatum: neq; fortassis voluisse Deum, ut in hoc primo congressu concordia sanciretur.

Sperat autem Celsitudo ipsius, Deum Opt. Max. pro infinita sua bonitate & sapientia, occasionem, viam & rationem interea temporis monstraturum, qua denuò consentus aliquis instituat, ex quo forte plus utilitatis ad Ecclesiã Dei redire queat, quam nunc factũ est. Quo nomine Celsit. ipsius Deum, Patrem Domini nostri Iesu Christi rogare & pijs precibus sollicitare non remittet.

Tibi

Colloquium Mompelgartense. 563

Tibi verò (D. Beza) cum Collegis tuis Celsit. ipsius, quòd hanc collationem tam prompto animo accesseritis, clementer gratias agit: & ut frugalem tractationem boni consulatis, petit.

Cùm autem in quatuor articulis præcipuis, nulla concordia constituta esset; qua ratione discessum fuerit, breui scripto comprehensum est, quod sequitur.

Cum ab illust. Principe ac Domino, Domino Frederico, Comite Vvirtembergico & Montispelgartenfi &c. Domino nostro clementissimo, ad petitionem Gallorum exulum, Colloquium inter D. Iacobum Andream, & D. Theodorum Bezam pio zelo, & concordia Christiana studio institutum esset; in præsentia ipsius Cels. & exulum Gallorum præcipuorum, familiariter & placidè 1. de Coena Domini 2. de persona Christi: 3. de Templorum reformatione & imaginibus: 4. de Baptismo: 5. de Prædestinatione collocti sunt. Vtrinque autem ab initio protestati sunt Theologi, se vt priuatos agere, quæ agerent, nullo cum cuiusquam Ecclesiæ præiudicio.

Etsi autem in quinto Articulo (qui est de Templis & Imaginibus) vtriusque partis Theologi ita consenserunt, vt res illas, de quibus agitur, adiaphoras esse censerent: modò omnia ad Ecclesiæ edificationem, & Idololatriæ prohibitionem dirigantur: tamè de qua-

364 Colloquium Mompelgartense.

tuor reliquis articulis, hoc quidem tempore consensu fieri non potuit, nisi in paucis capitibus, de quibus iam inde ab origine istarum controuersarum, nulla fuit inter vtramque partem disceptatio.

Vtriusque autem partis Theologi in predictis articulis nituntur ijs fundamentis, quæ in ipsorum scriptis inuicem exhibitis, comprehenduntur, neque ab ijs recedunt. Promittunt tamē, se in id operam duros, vt nihil in ipsis desiderari merito possit, quod quidem ad piam pacem, Deoque gratam concordiam (salua tamen Dei gloria, cœlesti veritate, & salute Ecclesiæ) facere possit. Et quia ea, quæ in Colloquio vtrinque dicta sunt, non à notarijs sunt excepta: itaque si quæ sunt vtraque parte annotata, nolumus eam ullam vim, & authenticam authoritatem Protocolli habere.

*Actum Mompelgarti, 29. Martij,
Anno 1586.*

THEOLOGI VIR- tembergici.

*Jacobus Andrea D.
Lucas Oflander D.*

POLITICI VIRTEM- bergici Consiliarij.

*Ioannes Pvoelfgangus ab Anvreil.
Fridericus Schütz.*

THEOLOGI GENE- uenscs.

*Theodorus Beza.
Abrahamus Musculus.
Antonius Faam.
Petrus Habermus.
Claudius Alberius D.*

POLITICI A PARTE D. Bezae.

*Antonius Marsius.
Samuel Maiernus, Reipub. Bernen-
sis Senator.*

☞

Quod

Quòd verò ad Protocollum attinet, cuius in literis recessus Colloquij, vt vocant, fit mentio, sic se res habet. Vt liberior collatio esset, neq; vlla pars ad certa verba adstringeretur, aut captiosè, vt interdù in disputationibus fieri solet, præsertim vbi affectus dominatur, vtrinq; ageretur, ab initio Colloquij constitutù fuit, ne à notarijs certis constitutis, vtriusque partis dicta exciperentur, sed liberù esset omnibus & singulis, etiam auditoribus, quæ vellent annotare. Ex parte D. Iacobi, D. Lucas Osiander, & M. Casparus Lucius, concionator Montispelgartensis, quæ calamo consequi poterant, annotarunt. Eadè libertas etiam illis, qui ex parte D. Bezæ erant, relicta est, Magno autè studio & solitudine petierunt Geneenses Theologi cum Bernensi, ne vllam vim & auctoritatem authenticam Protocollì, quæ vtrinq; in Colloquio annotata sunt, haberet. Etsi verò Theologi Vvirtembergici mirabantur, cur tanto studio hoc agerent & quærerent: (ipsi enim in nullo discrimine posuerunt, quæ vtrinq; annotata essent, vt qui semper parati sint, ad reddendam rationem de omnibus & singulis, quæ ex parte ipsorum in Colloquio, in singulis congressibus, & de omnibus articulis dicta sunt) non tamen ægrè consenserunt, quoniam ab initio ita conuèctum erat. Vtriusq; autem partis sententiam, candidè in hac descriptione annotatã, neq; quicquã mala fide, aut calumniosè vel huic vel alteri parti tributum esse, non modò auditores omnes, qui Colloquio frequètes adfuerunt, & collocutores magna animi intèrione audiuerunt, in primis verò Illust. Princeps, Comes Fridericus: Sed scripta quoq;

utriusq; partis, proprijs manibus de singulis articulis confirmata; quemadmodum etiam libri, qui de his controuersis articulis extant, ab utriusque partis Theologis in lucem editi, testabuntur.

Valedictio D. Bezae,
D. Iacobi, & D. Osi-
andri facta.

Quibus omnibus peractis, Illustriss: Princeps, Comite Friderico cum Consiliarijs, & aulicis Ministris, adhuc presente, D. Beza, D. Iacobum & D. Osiandrum alloquitur, eisdem quoq; cum collegis, valedicturus. Vbi denuo de sua voluntate & animo testificatur, quod studio pacis & veritatis ad hanc collationem accesserit. Quapropter sibi plurimum dolere, quod pax & concordia in controuersis articulis constitui non potuerit. Se autem propterea de concordia in controuersis articulis facienda non prorsus desperare. Posteaquam enim nunc se inuicem audierint, utring; de toto negotio in timore Domini diligenter cogitaturos. Ipsos quoq; Dominum inuocaturos, ut oculos utring; aperiat, & mentes illuminet, ut utra pars erret, in viam redeat, & se doceri patiatur à Spiritu Domini. Interim verò donec hoc fiat, rogat, utrinque ab acerbis scriptis absteineatur, donec Dominus pacem largitus fuerit. D. Holdero & reliquis Theologis salutem dicant: Bezam cum suis symmisticis pro fratribus agnoscant, & dexteras fraternitatis ipsis porrigere velint. Se vicissim operam daturus, ut intelligant, concordiam & pacem ipsis cordi esse.

D. IACOBUS.

Responso D. Iacobi
& D. Osiandri de va-
ledictionem D. Be-
zae.

Pariter de suo, & Collegæ sui animo ac voluntate vicissim testificatur, ipsis amoreni pie, sancte, & Deo gratæ concordia nunquam defuisse, neque etiam ynquam per Dei gratiam defuturum. Ideo non minus ipsis quam Bezae & fratribus

cuius

Colloquium Mompelgartense 567

etis ex animo dolere, quòd in hac collatione placida & familiariter de controuersis articulis consensus factus non sit. Neque per ipsos stetit, quo minus fieret, cum prolixè testificati sint, se simplici verbo Domini, ommissa omni humana glossa adherere. Idem si ipsi facerent, iam iam pia, sancta, Deoq; grata concordia constituta esset.

Neque aliam ad hanc constituendam viam esse, quam ut humanas suas opiniones abijciant: intellectum suum, in his Mysterijs, in obsequium Christi captiuum ducant, & se simplicitate fidei, verbo Domini subijciant. Et cum in collatione instituta probè intellexerint, quæ ipsorum sententia de singulis articulis controuersis sit, & quòd errores, quos D. Beza in suis scriptis publicis illis obiecerit, minime doceant aut defendant, sed eos in omnibus & singulis controuersis articulis apertè damnent & detestentur, quo nomine tamen passim apud exterarum Ecclesiarum, sed falso, euaducti sint, cognita nunc & demonstrata eorum innocentia, ipsos quoque de pia concordia nondum desperasse, de quibus omnibus, ut D. Beza cum suis fratribus & collegis diligenter cogitet, ipsos rogare.

Velle etiam se, suosq; pro eis Dominum diligenter orare, ut illis oculos aperiat, & suo sancto Spiritu mentes illuminet, ut veritatem videre, & se illi subijcere possint.

Ut autem illis dexteram fraternitatis præbeant: non ignorare illos, quam horribilium errorum, & teterrimarum hæreson in suis scriptis coram Ecclesia ipsos reos egerint. Ideoq; se mirari, quomodo eos pro fratribus agnoscere possint aut velint? aut eorum fraternitatem expectant, si pro talibus agnoscant, qui damnatas hæreses ab Orco reuocent, & Ecclesie Dei obrudant. Contra vero, in quibus, & quam tetris erroribus ipsi versentur, hac collatione eis demonstratum esse. In quibus cum adhuc perseuerent, ipsos intelligere, quòd eos pro fratribus agnoscere non possint.

Ideoq;

568 Colloquium Mompelgartense.

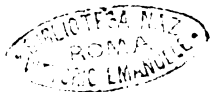
Ideoq; minus etiam ægrè laturos, quòd dextram fraternitatis illis non præbeant. Acerba scripta sibi etiam minimè probari, testantur. Errores autem refutandos esse, ipsos quoq; non ignorare. Daturus autem operam, si ad scriptionem denuò peruentum fuerit, vi illorum mansuetudo, & lenitas, quantum salua veritate, & gloria Dei fieri possit, omnibus innoscat. Ipsiç; omnia humanitatis officia, quæ non semel tantum in Vuirtembergicis Theologis, quemadmodum ipsorum Ecclesiæ quoq; in Principibus Vuirtembergicis expertæ sint, & prædicauerint, præstituros, & hoc nomine etiam haud grauatim dexteras humanitatis porrecturus.

D. BEZA.

Quia dexteras fraternitatis nobis porrigere recusatis, & nos pro fratribus agnoscere non vultis, amicitia dexteras etiam nolo.

D. IACOBVS.

Ergo intermittatur.

Et sic discessum est.

APPET.

Appendix:

IN QVA DOCETVR, QVID IN NE-

gocio communicationis & pretestationis Gallorum crani-
lum, Mompelgarti post habitum Collo-
quium, actum sit.

Deterant D. Beza, eiusq; Collegæ, in libello suppli-
ce, (qui his actis insertus est) inter alia, hoc etiam, vt
liceret suæ Confessionis fratribus, suam confesio-
nem, sine vilo alterius præiudicio, retinentibus, sa-
cram Connam ex aliorum manibus percipere, &
ita mutuam fraternitatē colere ac testari. Ad hanc verò suppli-
cis libelli partem, Illustrissimus Princeps ac Dominus, Dominus
Fridericus, Comes Vvirtembergicus, & Mompelgartensis, &c.
antequam Colloquium finiretur, nondum responderat. Cum
autem absoluta collocutione D. Beza eiusq; Collegæ, iam abi-
tum pararent, & in hospitio ad iter accingerentur, interuen-
tū Responsum ab Illustrissimo Principe flagitarent: Celsitas eius de-
cretum suum, super ea re, illis in hospitium misit. Erat id decre-
tum ei non dissimile, quod antea circa festum Natalis Christi
Gallis dederat in suæ Cels. eiusq; Consiliatorum atq; aulico-
rum præsentia: Idq; clara voce Superattendens Mompelgar-
tensis promulgatum, postea etiam scripto ipsis exhibitum fuit.
Cuius sententiam prius recitabimus: Deinde alterum, quod D.
Bezæ eiusq; Collegis datum est, subiiciemus. Sic autem habet
primum Illustrissimi Principis Decretum.

PRIMUM RESPONSVM PRINCI- pis Friderici, datum Gallis ante Collo- quium.

Postquam *Ministri* Ecclesiarū Mom-*
pelgartensium, Illustrissimum Princi-
pem, suum Dominum, Dominum Frideri-
Cccc cum,

* Sunt ibi duæ Eccle-
siaz, Germanica, &
Gallica: pastor autē
primarius Germa-
nus est, & simul etiā
Superattendens
officio fungitur.

It vñd cum Collega suo Germano, & Gallia Ecclesia tribus Ministris scriptum Gallorum examinavit.

b In eo Scripto petierant Galli, vt sub sua Confessione admitterentur ad Cœnam Domini.

c Ea habetur vesperi, & tractatur de substantia & vsu Cœnæ

cum, Comitē Vuirtembergensem & Mompelgartensem, de hoc^b Scripto certiorē reddiderunt: illius Celsitudo hoc dedit responsum: Debere illis significari, quòd ILLIVS PIA ET PVRA Cōfessio publice plus satis profet: SVB QVA si communicare velint, gratos ipsos fore: sin minus, posse ipsos abstinere, & hac ratione suæ conscientiaē consulere. Neminem etiam, si ad^c preparatoriam concionem accessurus sit, iri exclusum. Actū in Arce, 17. Decembris, Anno, & c. 85.

Frideric Comte de Vuirtemberg, &c.

ALTERVM RESPONSVM, QVOD

Galli exulibus datum est, post Colloquium, sic habet.

AD Libellum supplicem Domini Bezae & Collegarum eius, quo petunt, vt liceat suæ Confessionis fratribus, suam Confessionem sine alterius præiudicio retinentibus, sacram Cœnam EX ALIORVM MANIBVS percipere: respondet Illustrissimus Princeps

ceps ac Dominus, Dominus Fridericus,
Comes Uirtembergicus & Mompel-
gartensis, &c. extare publicè suæ Celsit.

CONFSSIONEM ET ORDINATIONEM

Ecclesiasticam: SI SECUNDVM ILLAM

Confessionem & ordinationem ad sacram

Domini Coenam accedere velint, eaque de

re sententiam suam Ministro Ecclesiæ

Mompelgartensis aperire voluerint, repul-

sam non passuros. Actum Mompelgarti,

29. Martij, Anno 86.

Fridericus Comes Uirtembergensis
& Montispelgartensis, &c.

Hoc (scilicet) est,
Gallis permittere,
quod prius non fue-
rat permissum: sicut
Epistola nungatur.

Post hoc Decretum promulgatum, prima die Aprilis, quæ
fuit Veneris, ante Paschatis Festum, cum iam vtriusque par-
tis Legati abiissent: Ministri quidam Gallicarum Ecclesia-
rum (quibus vna cum alijs Exulibus Gallis Mompelgarti ho-
spitium concessum fuerat) amplius instant, & petunt, vt decre-
to Principis saltem hæc clausula addatur: Gallos communican-
do, interim suam Confessionem nolle condemnare. Et, si obti-
neri non possit apud Illustrissimum Principem, vt hæc decreto
scripto inferantur: orare se, vt Minister Ecclesiæ Mompelgarten-
sis hæc verba publicè in suggestu coram populo, aut ad altare
stans, recitet. Qua certè in re, isti Gallici Ministri non obsecuti
sunt D. Beze consilio, qui dudum Gallis exulibus scripserat, ne
vsquam Mompelgartensem Ecclesiam offenderent: sed absque
multa disputatione illic communicarent. Vt autem exulantiũ
Ministorum Gallicorum petitio iniqua erat: ita nihil profua

impetrare potuerunt, tamen si apud Superattendentem Mompelgartensem etiam in ea empressa nocte instaret. Ab eo enim hoc responsum tulerunt: Illustrissimum Principem velle, vt semel datum & subscriptum mandatum strictè obleruetur, & ne ad pilum quidem ab eo recedatur. Hoc responso accepto, vnus ex Ministris illis Gallicis sequenti die Sabbathi mane cum aliquot Gallis, ex vrbe abiit, alibi suæ Confessionis homines quærens, cum quibus communicaret.

Reliqui verò Galli exules, qui Mompelgarti remanserant, Ministros Ecclesiæ huius Gallicos ad se vocarunt: ibiq; Dominus de Vesinez (qui mensè D. Bezè, in Colloquio assederat, & diligentissimè auscultauerat) in hanc sententiam Ministros Gallicos Ecclesiæ Mompelgartensis alloquitur: Se suosq; Gallos cum summo affectu atque desiderio cupere vnà cum Ecclesia Mompelgartensi communicare: & petere, ne ab communione sacræ Cœnæ excluderentur, neq; pro extraneis ab Ecclesia Christi haberentur: cuius nomine tot hæctenus pertulissent persecutiones.

Ad hunc sermonem respondere voluit Gallicus Ecclesiæ Minister, D. Richardus Dinotus: (quem interea Dominus ex hac vita euocauit) sed interfatus est peregrinus quidam exulum Minister, & dixit: Dominum de Vesinez non rectè & omnino mentem Dominorum Gallorum declarasse: ipsos enim petere, vt **SUB SVA CONFESIONE** ad communionem Cœnæ Dominicæ admitterentur.

Huic respondit D. Richardus Dinotus, neminem hæctenus ab Ecclesia Gallica Mompelgartensi exclusum fuisse: siue Geneva, siue aliunde Mompelgartum venisset: dummodo, auditis prius & approbatis ipsorum concionibus, sese ad sumptionem sacræ Cœnæ obtulisset: cur ergo nunc Gallos exules excluderet, quorū iam antea multi cum ipsis communicassent? Neq; enim se dubitare, quin Galli exules, ex suis atq; Collegæ sui multis concionibus, simplicem nostrarum Ecclesiarum Confessionem satis intellexissent: quam etiam copiosius ipsis cognoscere liceat ex Confessione Augustana, eiusq; Apologia, & ex Ducis Christophori Vvirmbergici Confessione, quæ Concilio Tridentino fuit oblata, item ex concordia D. Lutheri, & D. Buceri, Anno &c. 36. Vvirmbergæ facta: à qua pia Confessione, neque ipse,

Nota simplicem & plainam Domini de Vesinez petitionem.

Hæc verba, quæ videntur protestationem in se continere, audita quidem sunt à Gallicis Ministris, sed non recepta, aut approbata.

ipse, neque eius Collega recedere possit: propterea, quòd ea verbo Dei conformis, atque in eo benè sit fundata. Què verò passim contra illam Confessionem spargantur, meras esse calumnias, mendacia, & manifestissimas falsitates.

Ad hæc quidam Iurifconsultus Gallicus (qui antea sæpe in Ecclesia Mompelgartensi Cœnam Domini sumpserat) vna cum alijs exulibus interfatus respondit: Si Ministrorū Ecclesię Mompelgartensis Confessionem & conciones improbarent, nequaquam perituros fuisse, vt liceret cum ipsis cõmunicare. Interim tamen se non posse Gallicam suam Confessionem repudiare, & alias (vel in regno Galliæ vel alibi) Ecclesias condemnare. Cui respondit D. Richardus Dinotus: Neque se, neque suos Collegas vnquam vllas Christi Ecclesias condemnasse: quin potius semper de omnibus, quàm optimè sperare. Non tamen se dissimulare posse, (si verum fateri velit) quòd Confessio Gallorum, præcipue in 38. articulo, admodum sit ambigua & insufficientis: cum nõ intelligi possit, qui nam sint illi Sacramentarij, quorum Confessio mentionem facit.

Ad hæc Floretus Gallorum exulum Minister, respondens, ambiguitatem illam Gallicæ Confessionis ad hunc modum explicat: per Sacramentarios intelligi eos, qui sic rejicerent signa, vt dicerent, illa esse nuda, **NEC CONIUNCTA CVM ILLIS REBUS, QVAS SIGNIFICANT:** cum tamen Iesus Christus dixerit: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus. Hic bonus ille Richardus Dinotus (ex candore suo iudicans de Floreto) Lutheranum se audire ratus, respondit: Quid ergo amplius restaret, Gallosq; exules impediret, (quandoquidem sic sentirent) quò minus cum cæteris fidelibus ad Cœnam Domini accederent?

Postea Floretus Richardi Collegam Samuelem Cucuelum Gallicæ Mompelgartensis Ecclesię Ministrum, compellans interrogavit: an haberet, quod Collegæ sui dictis contradiceret? Respondit Samuel: se nihil quidem habere: valde tamen mirari, quid sibi vellent, quòd toties hæc reiterarent, **SUB GAL-LICA NOSTRA CONFESIONE:** An Confessio Mompelgartensis Ecclesiæ ipsis non probaretur: &, an illam condemnarent?

Statim autem excusavit se & suos Floretus, ne viderentur
Cccc 3 Confes-

Renocati sunt Galli exules ad Cõfessionem Ecclesiarum Germanicarum: quæ certè plurimùm à Gallica discrepat.

Reçtè diffinixit Dinotus inter ipsas Ecclesias, & erroneas opiniones, quas illarum Ecclesiarum Ministri defendunt. Sæpe enim plebs puriores habet aures, quàm labia & corda Sacerdotes.

Irenæus de Hæreticis: Eadem loquentes: non tamen eadem sentientes.

NOTA.
 Audis iterum Lutheranam Confessionem, quam non probaturus fuisset alter Minister Gallicus, qui Mompelgar-
 to cum suis discessit.

Confessionem Mompelgartensem damnare: & illius Iuriconsulti (de quo supra diximus) sententiam repetens, dixit: Non cuperemus vobiscum communicare, si non vestram Confessionem approbaremus. Nobis tamen (inquit Floretus) sit iniuria, dum insimulamur, quasi euacuaremus Sacramenta: firmiter enim tenemus, quoddam panis & vinum non sint solum signa, sed
INSTRUMENTA, PER QUAE VERVM CORPVS ET SANGVIS CHRISTI DISTRIBVNTVR.
 Interim verò (ait Floretus) constat, te, Samuelem Cucuellum, sæpius pro concione Transubstantiationem, Consubstantiationem, Ubiquitatem, & extensionem localem corporis Christi, reiecisse: an adhuc, Cucuelle, in hac persistis sententia? Ad hæc Samuel Cucuellus assensit.

Tandem questū fuit ex Ministris illis duobus Gallicis Mompelgartensibus: an quibusdam Gallis, Coenā Domini iuxta ipsorū modū & formam exhibere vellent: vt videlicet, panē in manibus, & non in os, illis porrigerēt. Ad hæc Samuel Cucuellus respondit: Nihil posse in ipsorum gratiam, in ritu administrationis Coenæ Dominicæ, mutari: facile enim fieri posse, vt simplex populus ex ea mutatione offenderetur. Instabāt quidē Galli super ea re amplius: sed cum nihil impetrarent, acquieuerunt, suumque animum declararunt, quòd ea cæremonia ipsos non esset impeditura, quòd minùs ad Coenam Domini accederent.

Cum autem Ministri Mompelgartenses iam discessissent, eorumque omnium, quæ postea à Gallis facta sunt, prorsus ignari essent: (id quod superstes Minister, Samuel Cucuellus, sanctè affirmat) Galli clam, vocatis Notarijs & aliquibus ciuibus Mompelgartensibus, Instrumentum quoddam erigunt, tali (scilicet) candore & fide, vt Illustris Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus, Comes Vvirtembergicus & Mompelgartensis, &c. grauiissimas iustissimasque causas habuerit, cur illi Instrumento (in præfatione huius operis) omnem fidem, autoritatē atque valorem derogaret & detraheret. Erectum enim fuit illud non modo absentibus ijs, quorum præsentia, rei ipsius cognitio, & cōsensu in præsentia Ministrorum Mompelgartensium, aut nulla prorsus facta fuerat mentio: aut quæ non fuerunt ipsorum consensu approbata: quo nomine Instrumentum à veritate rei gestæ multis distat,
 Cum

Cum autem Christus verissimè dixerit : Nihil esse absconditum, quod non aliquando reueletur : non potuit etiam illud Instrumentum, illegitimè, & in detrimentum veritatis erectum, diu latere. Et quidem ad eiusdè reuelationem, occasione præbuit vanissima sua publicata Epistola, fictitius ille Eusebius Schönbergius, qui eius Instrumenti primus mentionem fecit, idc̄ suo iudicio prodidit. Lecta enim illa Epistola, ij, quibus absente Principe Friderico gubernacula Reipub. commissa erant, magna diligentia & industria tandem illius occultè erecti Instrumenti copias nacti sunt. Quod cum redeunti Illustrissimo Principi exhibuissent, ipsius Celsitudo rem tam iniquam, et ~~causam~~ temerariam, & non bona fide actam, grauius molestèq; tulit, & super ea vehementer commorus est. Neque verò auctor illius Instrumenti impunè istam suam temeritatem & malitiam tulisset, nisi mors eum ante reditum Principis rebus humanis eximisset.

Hæc omnia Illustrissimus Princeps Fridericus in lucem emittenda iudicauit : vt publicum testimonium veritatis, de Actis Colloquij Mompelgartensis, ad omnem posteritatem extaret : vt vanitas illius Schönbergianæ Epistolæ (in qua plura ferè sunt mendacia, quàm linæ) toti orbi innotesceret : deniq; vt Celsit, ipsius Persona ab omni falsa illa & sinistra suspicione, quasi à pia, pura, atq; prima illa incorrupta Augustana Confessione deflexit, vindicaretur. Et quidem ipsius Celsitudo, horum Actuum publicatione, veram & firmam pacem Ecclesiarum (quæ non nisi in ipsius veritatis demonstratione fundata esse, & consistere potest) promouere, non autem impedire studuit. Cui pio studio, vt felix euentus respondeat, vtq; per Spiritus sancti virtutem aduersè parti, oculi mentis aperiantur, vt veritatem colestem agnoscant, ament, atque amplectantur, ipsius Celsitudo ardentibus votis precatur. Et vt huic etiam Appendici sua Auctoritas constaret, ipsius Celsitudo, in publicum testimonium veritatis, ei propria manu subscripsit. Actum Mompelgarti in Arce, die 11. Febr. Anno Christi, 1587.

Fridericus, Dei Gratia Comes Vvrttembergicus & Mompelgartensis, &c.

10 1 - 1 - 01

10-3-2 cl.

A